[illegible] [illegible] occurrunt.

Ex libro secundo.

Nunquam mihi commentariorum vastitas placuit.
Explicationes et partitiones breves et literatas
magis soleo approbare. Sturmius.

FINIS INDICIS.

Angusta est innocentia ad legem bonum esse. Seneca.

Legum abundantia et multitudo, corruptissimae Reip. indicium est. Tacitus.

Καλῶς μὲν τρέχομεν, ἀλλ' ἐκτὸς ὁδοῦ
Strenue quidem currimus, sed extra viam.

IV

[illegible]

In

INSTITUTIONES IUSTINIANI IMPERATORIS COMMENTARIUS.

Cl: et Consultissimi Viri Dni Erasmi Ungepauri J.V.D.

Inceptum Altorfi d. 6 April. Anno 1615

THESIS I

Institutiones recte dividunt, in proœmium et Tractatum. De proœmio merito priori loco, qa nefas ē, hoc omisso, illotis ut ita dixerim manibus, ad tractationem ipsam protinus accedere, argto l. 1 ff de orig. Juris. Dn qa proœmiis dociliores reddunt lectores, pparant discentium animi, captant eorum benevolentia commemorãoe officii, excitantq attentio, magnarum rerum pollicitaõe, ut ait Balduinus in pr: proœmii.

2

Partes a. proœmii hg st duæ: Epigraphe et præfatio, in specie sic dicta. Επιγραφὴ trib. absolvit membris: Primo numinis divini invocaõe. 2 Auctoris hg libri denominaõe. 3 libri illius dedicaõe.

3

Primum membrum pmittit, pp authoritatem et raõem. Authoritas multiplex ē. Primo affert Periclis Athenien-sis oratoris exemplum, q quoties suggestum erat ascensurus, Diis vota faciebat, ne verbum se imprudente, et invito effluerct, q ad Remp. minus ptineret ut refert Loricbius in Arrestis n. 1694. 2o Platonis, q libros quos de legibus scripsit, a Deo legum conditore exorditur. Tertio Solonis, q ut Plutarchus in eius vita scribit, hunc in modum leges suas ē auspicatus:

> Principio te Rex Saturno nate precamur.
> Fortunamq bonam, famamq his legib. addas.

Quarto Hesiodi, q agricolis pscripsit, ut ante arationem atq sationem, stivam tenens, vota nuncupet Diti ac Cereri. Huc respicit Livius. dum l. 8 Decad. 4 Romanam Civitatē scribit, oib. reb. incipiendis, Deos adhibuisse. Sic et moris

Accedit et authoritas Zaleuci q in tradendis legibus, incepit initio a Diis facto, Item et Charondæ authoritas.

olim

olim fuisse ex Pausania confirmat Eustatius, ut in curiis rei auspicio Deus Deus instar celeusmatis proclamaretur.

IV.

Ratio vel necessaria est, vel probabilis. Probabilis est duplex; una ut hoc modo Imperator universis subditis, qui saepissime regis inimici fide dicuntur. (Cic. epist. 5 ad Lentulum.) notum faceret, quem Deum coleret, ansamque de se dubitandi, num Christianus sit vel non praecideret. Altera quod LL. civiles, ut plurimum negotia tractant profana. Raynaldus Corsius l. 3. Indagationum Juris Civ. c. 15.

V

Necessaria est, quia bene universa geruntur, et competenter, si rei principium fiat decens, et amabile Deo. Novell. quomodo oporteat episcopos et reliquos etc. 6. in praefat. Unde Graecum illud, Θεοῦ παρόντος οὐδὲν ἄπορον τοῖς [illegible], h. e. praesente Deo omne impeditum fit expeditum. E contra v. difficile est ut bono peragantur exitu, quae malo inchoata sunt principio. C. miramur 5. vers. principatus [innovo] dist. 61 et Can. principatus Causa 1 qst. 1. Ubi non Christus est fundamentum, ibi nullum boni operis est superaedificium. C. cum Paulus Causa 1 Qst. 1.

VI

Verum quod primum hoc membrum, opponit Franciscus Balduinus et Aldobrandinus hic, quod verba haec. In nomine Domini nostri Jesu Christi, a quodam superstitiosulo librario, temere sint ascripta. 1° quod non inveniantur in Haloandri editione. 2° quod parum conveniant praefationi, qua alium demore compellamur.

VII.

Sed a lectione nostra non recedimus, quam et constans omnium manuscriptorum Codicum fides tuetur, et sic authoritatem, auctoritati opponimus. Claudius David in velitat. legali et Gipbanius hic. Sed altera ratio ideo infirma est, quia videmus invocatione illa, in simili compellatione usum fuisse Imperatorem nostrum v. et in l. 1 C. de off. praefecti praetorio Africo l. 3 C. de veteris iuris Enucleat. Novell. 43. Nov. 134 et Nov. 139. 2° quia profitetur Imperator, se in nomine Domini nostri Jesu Christi ad omnia consilia, omnesque actus semper progredi. l. 2 in pr. C. de off. praefect. praetor. Africo.

VIII.

Unde et error eorum detegitur, qui verba in nomine Domini nostri Jesu Christi, ad invocationem referunt, sed ad gratiarum actionem. Confer princ. l. 2. C. de Veter. Iur. Enucleat. Nov. de armis 85. et Nov. de quaestore 80 Schneidewin, Zinnius, et Baro hic.

IX.

Alterum membrum continetur in verbis; Imperator, Caesar, Flavius, Justinianus etc. quod nihil aliud est, quam Imperatoriae Maiestatis notae, quibus Imperatores gloriantur Nov. de proconsule Cappadoc. 30 in pr.

X.

Habet autem Imperator noster nomina haec, 1° ab aliis Imperatoribus. 2° a nomine proprio. Tertio ab eventu rerum. 4° a Senatus et populi acclamationibus.

XI.

Ab aliis Imperatoribus quatuor sequentia desumpsit nomina, 1° Nomen Imperatoris. 2. Caesaris. 3. Flavii. 4 Augusti.

XII.

Primum et secundum nomen primitus inter Imperatores Romanos competiit Julio Caesari. Sueton: et Plutarch. in vita Caesaris: a quo deinceps in Augustum et subsequentes utrumque derivatum fuit. Dion l. 33. et Guilelmus Hilbenius in Paradoxis Civ. p. 305. Unde autem utrumque dicatur, tradam infra in enodatione quaestionum, quaestione 2 et 3.

XIII.

Tertium nomen Flavii videlicet desumpsit Justinianus ab Imperatore Flavio Vespasiano. Claudius Cantiuncula in velit. legali. hoc loco. Joannes Cruceus Riccardus. Aemilius. Ferretus Hotommanus. Joannes Ferrarius Montanus, et Petrus Haigius hic, qui ex gente Flaviorum oriundus. Suetonius in vita Vespasiani. Hoc nomen deinceps in posteros, Titum, Domitianum, Constantinum Magnum, et alios Imperatores propagavit. Alciatus. l. 1 parergon c. 3. et Jacobus Revardus l. 3 conjectaneorum. c. 17

XIV.

Quare errat primo Franciscus Balduinus, qui nihil certi

hic

hic dici p̄ōe putat. 2do Glossa in Rubrica cōstitutionis ōem de iuris docendi ratiōe, in verbo: Flavius, vult, Iustinianū ideo Flavium dici, q̄ devicerit Flavios. Tertio Alciatus d. loco, q pro nomine Flavius substituit Sclavius, ob Sclavos, a Iustiniano debellatos

XV.

Primus n. error, satis ex p̄cedentib. refutatr, intermedium re- fellit Mynsing. hic nō 4. Ultimum Constans oīum librorū lectio.

*

XVI.

Quartum nomen primum Octavio impositum ē. Dion. l. 43. et Suet. in vita Octavii, à quo oēs deinde Imperatores Au- gusti sunt dicti, q̄ appellatio ad Iustinianum quoq̄ p̄venit.

XVII.

Unde dicitr hic Semper Augustus, nunq̄ & colendus Au- gustus in Novel. ut nulli iudicum liceat habere servato- rem 134. Semper adorandus Augustus. Nov. de mandatis principum 17. et p̄petuus Augustus Constitutione ōem in f. de iuris docendi ratiōe. Constitutione dedit nobis in f. de confirmatiōe ff. rum. Nov. ut defuncti seu funera eorum ō insurgentes, 60 in f. Nov. de novi opis nunciatione 63. Nov. ut facta nova cōstitutionis &c. 66 in f. Novel. ut hi q obliga- tas se hre p̄hibent &c. 22 in f. et Novel. ut Clerici ap̄ proprios Episcopos &c. in f. 83.

N.B.

XVIII.

Et hoc posterius el' indicant literæ finales. P. P. A. q occurrunt in f. fin: vg proœmii Borcholdi in p̄fatione Institu- tionib. p̄fixa, et in tractatu de Feudis c. 5 nō 25. Quamvis alii velint, literis istis denotari Patrem Patriæ, q̄ hic resi- stat interpunctio

XIX.

Hoc tn̄ nomen ō solum Imperatorib. sed et ipsorum uxorib. sororib. et filiabus commune fecit. Sic Livia uxor Octavii Augusta dicta fecit. Agripina Claudii, Faustina Antonini Alexander ab Alexandro l. 1 genial. dierum. c. 2 et Theodora Iustiniani. l. princeps 31 ff de Legib. et l. bene a Zenone 3. C. de quadriennii p̄scriptione.

XX.

XX.

Unde a. Imperatores dicantur Augusti apparebit infra ex qstione 4.

XXI.

A proprio nomine ē nomen Justiniani. Cuius vita hic breviter gsideranda. Divido a. illam in ingressum, progressum, et egressum.

XXII.

In ingressu duo st ponderanda: Nativitas Justiniani, et educaão. In nativitate 4 occurrunt. I.° tempus nativitatis 2. nomen nati. 3. patria. et 4. parentes.

XXIII.

De tempore gstat, q natus fuerit, sub Zenone anno Christi 483. urbis gditæ 1235.

XXIV.

Dn dictus fuit, natus Justinianus, q nomen proculdubio ō pp avunculum suum Justinum, prodiecto nomine ex vetori adoptandi gsuetudine ei impositum fuit, ut dicam infra in qstione 5. Sed a patre nati inditum. Certum n: ē, q natu maior filius p nomen patris sumpserit, ut scribit Alexander Sartus l. 1 de moribus ac ritib. gentium c. 9. Solebant a. Romani, maribus 9 tandem die, postq in lucem editi fuissent, feminis v. 8 nunung. 7 die nomina imponere, q ante septimum diem infans pluribus casibus expositus sit, teste Alexandro ab Alexandro l. 2 genialium dierum c. 25. et Petro Gregorio Tholozano in syntagmate iuris univrsi. l. 9 c. 9. nō 26.

XXV.

Quia v. nomina ppria ad beneplacitum parentum imponi solent, argto l. si qs 4 in fi pr. ff de legatis primo, [struck] q. Euerardus in Topicis. loco ab Etymologia nō 1. rão certa dari vix poterit, unde Justiniani nomen ortum suum habeat. Quare rão glossæ, in Rubrica Cg proœmii in verbo Justinianus, q nomen Justiniani à Justitia dictum putat, q eam Justinianus semp coluerit, [struck] subditisqz colendam iniunxerit: et Ferarii Montani, à Jure, illud derivantis, elegans potius ē, q certa.

XXVI.

Patria ē Pannonia 2da, q hodie Bulgaria dr: urbs v. natalis Achrido. Novel. de privilegiis Archiepiscopi primæ Justinianeæ 11 in pr. et ibi Cujac. et Gottofredus, et Novel. de Eccle,

scarberis titulis 131 c. 3. Quod et confirmat Nicephorus l. 16.
c. 37 et l. 17 c. 28. Eum patriæ quoque suæ, scilicet Achrido, prin,
cipum honorem habens Justinianus Archiepiscopali dignitate
eam condecoravit, Ecclesiamque ibi liberam, quæ ipsa sibi caput
esset, cum plena potestate constituerit, et primam Justinianam vo,
caverit, quemadmodum, et in insula Cypro postea Justinianam secundam
eandem Archiepiscopalem, parem ei cum Achrido honorem
tribuens fecit in coniugis suæ Theodoræ Augustæ, inde
ortæ, favorem. Plura de patria Justiniani vide apud Gui,
dum Pancirollum in comment. ad notitiam utramque digni,
tatum. c. 23.

XXVII.

Parentes habuit ignobiles plane et obscuras. Paterni eius
quem similiter dictus fuit Justinianus, suum custos erat, teste
Cuspiniano in vita Justiniani. Mater vero erat soror Ju,
stini Maioris, qui similiter à teneris annis, suum boumque cu,
stos, post lignarii cuiusdam fuisse minister dicitur. Zonaras 3
Annal. et Jacobus de Strada in vita Justini et Justiniani.

XXVIII

Educatio facta est, partim domi, partim in bello. Domi à
parentibus naturalibus, in bello à Justino, cuius fuit satelles pedisse,
quus Ægidius Perrinus in vita Justiniani.

XXIX

Progressus exhibet Justiniani fortunam, quæ fuit, vel
ante Imperium adeptum, vel in Imperio.

XXX.

Ante imperium adeptum, per omnes dignitatum honores gra,
datim Justinianus ascendens, factus est, præfectus prætorio, et
Consul creatus. Zonaras, et Ægidius Perrinus dictis locis
et Pomponius Lætus in Justino. A Justino et senectuti suæ
consulere volente 4 mense ante eius obitum adoptatus, quem
propterea patrem suum vocat in § est et aliud. 3 institutis de
donationibus et § cæterum. 4. institutis, quibus non est permissum
facere testamentum. Tandemque Imperium præsentibus Epiphanio,
aliisque magistratibus et senatoribus. Anno Christi 527. faustis
accepit acclamationibus. Cuspinianus in vita Justiniani
Abbas Urspergensis, et Ægidius Perrinus in vita eius.

XXXI.

In imperio, quod exercuit, vel foris, vel domi. Foris debellavit hostes plurimos, vel per se, vel per suos duces, per se continuavit bellum Persicum a Justino patre adoptivo adornatum Cuspinianus in vita Justiniani. Per duces reliqua feliciter gessit bella, et merito hoc adscribitur Justiniano; qui enim facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum, capitulo qui facit 72 de R. J. in 6. et l. ita s. 53. ff. de administratione et periculo tutorum.

XXXII.

Domi imperium fuit, vel Oeconomicum, vel Politicum. Oeconomicum fuit in uxores et liberos. Uxores duas habuit, si credimus Ammonio Monacho l. 2: Antoniam Antoninae ~~Bili~~, Vilisarii uxoris sororem, et Theodoram foeminam formosissimam et prudentissimam, teste Procopio l. 1 de bello Persico et l. 1 de aedificiis Justiniani, quam Justinianus, semper in consilium adhibuit, ut ipsemet fatetur in Novell. ut iudices sine quoquo suffragio. ~~[illegible]~~ 8. c. 1 in pr. et ss.

XXXIII.

Liberos nullos reliquit, praeter unicam filiam Justini Junioris matrem Andreas Perinus dicto loco, et Jacobus de Strada in vita Justini Minoris. Nec mirum, usu enim saepe venit, quod libet prope illustrium virorum, aut sine liberis interire, aut tales plerumque filios habere, quod melius fuerit, rebus humanis consultum, si sine posteritate decessissent. Aelius Spartianus in Septimio Severo.

XXXIV.

Politicum Imperium Justiniani quale fuerit, inter alia tria haec ostendunt, 1o Synodus quinta, quae dicitur οἰκουμενική Philippus in Chronicis in Justinianum. 2do Splendida aedificia, aedificandi enim adeo fuit cupidus et studiosus, inquit Cuspinianus in vita Justiniani, ut ceu Christianissimus princeps, Domino nostro Jesu Christo, qui est sapientia Dei patris, templum magnificentissimum, admirando aedificio extrueret, quod ἁγίαν σοφίαν appellavit. Tertio LL. collectio, de qua in prooemio in specie ita dicto.

XXXV.

Egressus exhibet mortem Justiniani, in qua consideranda quinque

1o

Primò tempus mortis. 2. morbus. 3 causa morbi 4. sepultura. 5. Epitaphium. Mortuus est anno Christi 565. secundum computationem Reisneri, in Isagoge Historica. Morbus fuit nimia Melancholia, quae effecit, ut Justinianus, non sanus mente decesserit, teste Cuspiniano in eius vita. Causa morbi fuit secundum quosdam animi impietas. Quamvis enim in initio imperii Christianissimus fuerit princeps, postea tamen ab impiis offundi sibi caliginem passus est. Nam senex haeresi impia Eutychiana depravatus fuit, ut tradunt Zonaras. Aegidius Perrinus. Jacobus de Strada dictis locis, et Vincentius Castellanus l. 1 de officio regis c. 18. De sepultura, epitaphio, et aliis memorabilibus, vide praeter allegatos Nicephorum l. 17. c. 21. Contium et Gipbanium in vita Justiniani

XXXVI.

Tertiò ab eventu rerum tribuunt Imperatori nostro, 8 sequentia nomina: Alemanicus. GOTHICUS. FRANCICUS, GERMANICUS. ANTICUS, ALANICUS. VANDALICUS. AFRICANUS: quae nomina sunt debellatarum nationum; Quas enim Romani socordia sua amiserant, Justinianus ditioni Romanae, iterum adiunxit § 1 Inst. et Nov. de proconsule Cappadociae 30. c. 12 § 1. Plinius Paulus Diaconus in vita Justiniani Procopius l. 1 et 2 de bello Persico Blondus de inclinatione imperii Romani Decad. 1 l. 3. c. 23. Joannes Magnus in historia Gothica. Pomponius Laetus in reb. Gothicis. Aegidius Perr: et Gipbanius dictis locis.

XXXVII.

Et haec nomina cupidè principes ambiebant, et in ipsis Imperatorum triumphis et funeribus anteferebant, Confer Tacitum l. 1 et 2 Annal. Trebelium Pollionem in Gallieno, et Vopiscum in Aurelianum.

XXXVIII.

Quamvis autem tertium, quartum et 5tum nomen expungendum putet Balduinus, et Aemilius Ferettus hic, per authoritatem Pauli Diaconi, qui l. 18. de Gestis Romanorum titulos Justiniani Imperatoris recensens

illa nomina omittit. et quidam libri, quos et sequitur Joan-
nes Faber hic nō 3. pro Anticus legant Atticus.
Sed tam illi quam hi errant, illi quia nominum istorum men-
tio fit ap. Procopium l. 1 et 3 belli Gotthici. Reginonem
Monachum l. 1 Annalium. Blondum de inclinatione Imperii
Romani, Joannem Tritemium de origine Francorum.
Ægidium Perrinum d. loco, et alios. Hi quia Justinia-
num cum Atheniensib. bellum gessisse docere nequit, gessit
a. cum Antis populis. Procop. l. 3 belli Gott. Alciatus
l. 5 parergon c. 3. et Baro hic.

XXXIX

Denique a senatus populique blandientis acclamationibus
ducta sunt nomina haec. PIVS. FELIX. INCLYTVS, VICTOR,
ac TRIVMPHATOR. Claudius David in velit. legali
et Baro hic.

XXXX

Pius propter pietatem in deum seu clementiam dicitur pius hic et in
Novell. ut liberti de caetero aureo. 78. c. 5. pissimus in
constitutione tanta seu ne a. 20 de confirmatione ffrum et Pientis-
simus, in inscriptione Novel 122. Isaac. Casaub. e notis
ad Julium Capitolinum, in vita Antonini Pii

XXXXI.

Felix v. propter suam felicitatem, quam princeps subditis
procurare debet, iuxta illud Virgilii.

Sis felix nostrumque leves quaecunque laborem.

Et merito Imperator noster felix dicitur quia omnes eius conatus quan-
tumvis ardui, feliciter successerunt, teste Procop. l. 1. de aedif.
Justiniani

XXXXII.

Propter claritatem inclytus seu gloriosus, Novel. ut nulli iu-
dicum liceat &c 134 in Rubrica. et Novel. 43 propter victori-
am et triumphum, victor et triumphator.

XLIII.

Tertium et ultimum membrum, dedicat librum Justitu-
tionum in verbis, cupidae legum iuventuti salutem.
Quam dederim, duo in novo Justinianeo requirit, avidita-

tatem discendi et iuventutem.

XLIV.

Illa ideo requir. quia cuncta studia teste Seneca correspon-
dent, nihilque tam facile quin fiat difficile, si illud invi-
tus facias, et e contrario nihil est tam difficile, quod non abunde
solers quaesitor inveniat. l. quotiens. 3 C. de naufrag. l. 11.
Iura n. vigilantib. scripta sunt. l. pupillus 24 in f. ff. quae in
fraudem creditorum — et l. 6 n. 10. ff. ex quibus causis maiores. Quapropter idem
Joannem Faber in l. 9

Si quis forte velit Iuris consultus haberi.
Continuet studium, velit a quocunque doceri.
Invigilet, nec vincat eum tortura laboris.
Fortior insurgat, cunctis praesentior horis.
Nam, qui vult servare sanctorum singula festa.
Non poterit clare cum Codice scire ff. sta. Confer
Glossam in l. penult. ff. de Feriis.

XLV.

Hac v. quod contineat dicam infra in resolutione quaestionis.
Num iuventuti recte sint dedicatae Institutiones?

QVÆSTIONES.

I

Num invocatio nominis divini, sit de substantia instru-
menti?
2. Vnde dicatur Imperator?
3. Vnde dicatur Caesar.
4. Vnde dicantur Imperatores Augusti. — appellatus
5. Iustinianus an ab Augustulo sic producto nomine fuerit
6. Num Iustinianus fuerit ara[?] Basilius, — verdior?
7. Vnde dicantur Alemanni.
8. Vnde dicantur Germani.
9. Num Iuventuti recte sint dedicatae Institutiones.

ENODATIO QVÆSTIO-
NVM.

Quaestio prima.
Num invocatio nominis divini, sit de substantia instrumenti?

Tres in hac qstione, sese offerunt opiniones. prima affir,
mat. secunda distinguit, tertia negat. Qualibet opinio
ht suas raões et doctores. Pro prima sequtes faciunt
raões: Prima. Si necẽ ē oẽs provincias caput oium civi,
tatum, h.e. Romam, tam veterem, q̃ novam. eiusq observan,
tiam seq. ut fieri percipit in § fin. institutis de satis daoib.
et l. 1 § sed et si 10. C. de Vet. Iure enucl. Seqr q ius q in regia
ista urbe obtinet, similit obtineat, in reliqs provinciis et
civitatib. Atqui in Roma nova. h.e. Constantinopoli Mynsing.
Gipbanius, Schilbock. et Crispinus in notis ad dictum § fin.
moni fuit pfigere signum crucis instrumentis, q ostat ex
l. scimus 22. § sin a 2. C. de iure deliberandi, et Novel. de
testib. 90 in pr. Ergo mos ille similit in reliqs civitatib. et
provinciis observari debet, et p oseqns nomiis divini invo,
caõ erit de subita instrumenti. Verum Bartholus, Baldus,
Alexander, Jason, et recentiores communit. ad minorem
propositionem respondent; crucis pfixionem, eẽ qd. sollenni,
tatem, sed levem, sine qua instrumentum, q mõ ht citra eqnita
subsistere posit. levem n. si omittit, õ obest instrumentis, argto
l. 1 § fin. ff de inspiciendo ventre. Qua responsio bis vitiosa
ẽ, vocat n. primo sollennitatem crucis, levem; q recte negat Joan:
ab Imola, in l. 1 § hac verba ff si cui plus q p legem ie, et ibi
Angelus et Salicetus in d. l. scimus 22. Primo qa videmus
appositionem crucis annumerare Impatorem nrum in d. l. scimus.
22. sollennitatibus illis, sine qbus nullo mo instrumentum subsi,
stere pt. 2do pp § et si pfatam 4. d. l. scimus 22. ubi haec le,
guntr verba: etsi p fatam observaõem inventari faciendi
solidaverint; haereditatem sine periculo habeant. Si q o so,
lidaverint, h.e. in solidum oia capitula in inventario õ obser,
vaverint glossa. in d. § et si pfatam 4. in verbo solidaverint,
vitiabitur instrumentum. Argumentum n. à qrio sensu in iure
nro ē fortissimum l. 1. ff de offo eius cui mandata ē iurisdictio.
Everardus in topicis. loco à qrio sensu. et qn plura ad ofectio,
nem alicuius actus requirunt õ sufficit unum aut altm adhibi,
tum fuisse, nisi oia adhibeant, argto l. cum hi 8. § si ptor 17.
ff de transactionib. et ibi doctores. Tertio, qa ex sollennib. nihil
facile ē mutandum. l. binus 7 in pr. ff de in integrum restitut.

et

et a forma usitata discedi non debet. l. constitutionib. 24 ff ad municipalem. Mutaretur a. et discederetur si signum crucis salva instrumenti substa omitti posset. Quarto constat di, ligentem istam inventarii confectionem, ideo esse inventam ut fraudi et dolo occurratur, ad quod nihil magis confert, quam si iniun, gatur haeredi, ut ipse, manu sua, crucem in principio inventa, rii apponat, et sic meminerit saluti aeternae, se dolum non ad, hibiturum esse, quae certat omnia Deo esse aperta. Sichardus, ad d. l. scimus, 22. 62. no 26. Secundo non ideo vitiosa est dicta responsio, quia, ma, le dicta l. 1 § fin: de inspiciendo ventre adducitur, non vult quod levis solennitas omissa nunquam vitiet, sed tunc, si illa fuerit omissa, a rusticis et imperitis hominibus. Rusticitati n: hominis parcendum erit l. ex quacunque 2 § si quis 1 ff si quis in ius vocatus non ierit. Ab aliis quod si omittitur, licet levis sit, tamen obest. Secunda ratio. si absurdum est in instrumento consules nominare, Imperatoris v. nomen omittere, quanto absurdius erit, nomen Imperatoris terreni apponere, et coelestis omittere, a minori n: ad maius recte argumentamur. Authentica sacerus C. de Haereticis et Manichaeis. et ea quae vergentis 10 in f. extra de Haereticis. Euerhardus in Top. loco a minori ad maius Atque prius est verum. Ergo et posterius. Minor probatur per Novel. ut praeponatur nomen Imperatoris 47 in f. pr: in verbis: erit ergo ab, surdum in documentis et iis, quae in iudiciis aguntur, et absolute in omnibus, in quibus memoria quaedam fit tem, porum, non imperium sit praeponi, et capitulo 1 in pr. ibi: Im, perii illius sacratissimi Augusti Imperatoris. et § 1 ibi sed perscribatur quidem Imperium, et ibi: Imperii Iustinia, ni sacratissimi Augusti &c. Et haec sententia communis est ut testatur Emanuel Soarez. in Thesauro communium opinionum litera J. no 116. unde et voluit Abbas consilio 53 omissionem nominis Imperatoris, ita vitiare instrumentum, ut non valeat contra, tractus in gerium, cum d. Novel. 47 inducta sit in honorem princi, pis cui inferior derogare non potest, maxime cum in dicta Novel. in pr: bis repetatur potissimum verbum dispensationis exclusivum, omnino et verbum, omnium honestius. Tertia ratio est: Quia prae, pitur in d. Nov. 47 capite 1 § 1 ut instrumentum quodlibet incohetur a nomine Dei, non itaque poterit in instrumentis omitti nomini divi, ni invocatio. Et quamvis ex forma instrumenti faciendi, ibi: et in pr. d. capitis 1 praescripta in principio seu initio instrumenti non Dei, sed Imperatoris nomen ponendum esse colligi possit: tamen sciendum est

Aprilis 14. Ao 1615.

princi-

principium ō uno mō capi, denotat a. sic principium primam partem instrumenti argto l. sigs 22. in pr. de ff de legatis 3. ubi p te, stamenti principium ltgr. prima pars testamenti seu primum capi, tulum. Sic iudicium dividit in tres partes, in principium, me, dium et finem, ut colligit ex authentica ad hæc C. de iudiciis. Prin, cipium extendit se, usque ad litis gestationem inclusive, medium usque ad causæ gelusionem, finis usque ad sententiam. Bartolus in l. sure manifestus 3. no 6. ff de penis. Poterit ġ in principio instrumenti poni tam nomen Imperatoris, q dei invocao, modo una pcedat, illud v. sequat. Non n: pcepit in d Nov. 47. c. 1 q debeat Imperatoris nomen poni, in primæ partis principio seu initio. Sed sufficit, si modo in primo capite repiat. Quarta rāo. Omissio rei arduæ et ē sim, pliciter narratæ vitiat actum et instrumentum, in quo ē narrata, ut patet. Atqui omissio invocaōis nominis divini, ē rei arduæ et simpliciter narratæ omissio. Ergo vitiat actum et instrumentum in quo ē narrata. Minor propositio probat, q a lex nihil ē q ad religio, nem ptinet, unde et pcepit ut in oi negotio, divinum nomen in, vocemus in 1 ad Corinth. 10 et ad Colossen: 3. Vide ea q̄ s̄ dixi in thesi s. Quinta rāo: Sic facit capitulum in nomine distinctione 23. et oia ista loca de qbus s' in thesi 7. et si q alia st in qbus fit nomi, nis divini invocaō. Ergo illa similiter fieri debet in oib. instrumen, tis. Sexta rāo: Quia Imperator Maximilianus in Comitiis Coloniensib. Ao 1512. S. darumb so gebieten wir. gstituerit ut in oibus instrumentis publicis, divini nominis fiat invocaō. Unde a notariis Impialib. in Impio Romano sine vitio nullitatis, omitti ō poterit. Chilianus Koenig. Parte tertia sui processus c. 40. Nicolaus Hontemius l. 2 de arte notariatus c 6. no 19 et Mynsing. ad capitulum 1 no 13. extra de fide instrumentorum. Formulæ latinæ, qbus notarii utunt teste Hontemio d. l. no 28, tales feré st. In nomine Dni Amen. 2. In nomine Dni nri Jesu Christi. amen. 3 In nomine Patris, filii et spi, ritus Sancti Amen. 4 In nomine Dni nri et salvato, ris Jesu Christi. Amen. Et in hac opinione ē Glossa in d. Novel. ut p ponat nomen Imperatoris 47. c. 1 §. 1 ibi: Deo autore. Fulgosius. in pr: Codicis. Henricio de Piro in proœmio institutionum, et Bernhard. Walterus libro 2 Miscellanea: c. 1. Secunda opinio distinguit inter causas, parvas seu breves, et magnas seu p petuas, ut in illis invocaō nominis divini negligi possit, ō v.

4

in hui, Rão ē quod ex q̃ modica st, in consideratioem ō veniant. l. scio 4 ff de in integrum restitutionib. ibiq̃ bd. et Celsus Pargal. l. 4 de dolo c. 2 no 99. Quia a. dicatr parua seu breuis cā, ō adeo certum ē. Sunt n: q dicunt causam istam ō excedere, quantitatem 50 aureorum, aliis consistit intra valorem 5. aureoꝝ. Alii v. ttgunt de decem aureis, alii de duobus, alii extendunt, usq ad decem libras auri, ut notat Gloss. in Aut sent. nisi breues. C. de sententiis ex periculo recitandis. Accipitr a. libra auri pro 20 solidis duobus l. quotienscunq 5. C. de susceptorib. l. 10. Alii deniq rectius relinquunt hoc iudicis arbitrio. Quia in sententia ē Hugolinus, Bartolus, Cynus, Sichardus, et alii in d. Aut sen: nisi breues. Et sane eandem opinionem defendit Speculator, de instrumenti editione § breuiter no 2. et Joannes Faber in prooemio institutionum no 3. Tertia et ultima opinio, ~~affirmat~~ negat nominis diuini inuocationem ēē de substa instrumenti, quod approbat Joannes de Platea, in l. gnrali C. de tabullariis l. 10. Paulus de Castro in l. iuris gentiu, § si paciscar. ff de pactis Alexander de Imola in Rubrica ffrum de noui opis nunciatione no 10 Bartolus in l. 2. § prius 4 ff de vulgari et pupillari substitutione no 5. et in repetitione legis si qs ex argentariis 6. § simititum 6. ff de edendo no 2. Angelus ~~[illegible]~~ Aretinus in prooemio Institutionum. Alciatus l. 9 parergon c. 6. Couarruuias Practicarum qstionum c. 20 no 1 Rolandus a Valle de inventarii confectione. Sonel. in l. 15 C. de fide instrumentorum. Reisnerus in tractatu de testamentis parte prima c. 11 et volumine 1 decisionum decisione 1. Georg. Acatius Enengolius l. 1 de priuilegiis iuris ciuilis c. 9 no 16. Thomas Lyrius et Sneydewinus ad prooemiu Institut. Quia et opinio ceteris probabilior et verior vi„ detr ꝑ sequentia argumenta, quorum primum n ē. Noua ō st inducendae formulae, qbus instrumenta infirmantur, sed commodius ē id accipi, quo res qua de agitr, in tuto sit. l. quotiens 8o ff de V. Oblig. et l. ubi ē 21 ff de rebus dubiis. Atq si dixerimus instrumentum vitiari propterea q nomi„

nis

nis divini invocatio in eo omissa sit, tunc ea ratione, induceretur nova formula, et facile periret res ob defectum probationis. quod alias ex instrumento peti potuisset, nisi propter novam formulam fuisset labefactatum. l. 1 ff de fide instrumentorum. Ergo etc. Verum regerit Bernardus Walterus d. loco Sane formulam novam dici non posse, cum ante aliquot secula in usu fuerit. Contra quem dicimus verum quidem esse formulam istam non per sese sed respectu instrumenti, ut eidem narratio inseratur novam esse. Hoc enim inauditum est in iure nostro Civili, ut nisi inserta fuerit formula ista instrumento, instrumentum nullitatis accusari possit.

Secundum argumentum] Omissio levis et modicae solennitatis non vitiat instrumentum, Invocatio autem nominis divini in instrumento est solennitas levis et modica. Ergo eius omissio non vitiat instrumentum. Maior propositio probatur l. 1 § fin. ff de ventre inspiciendo. Nec resistit supra allata responsio, quod omissio levis solennitatis vitiet nisi fiat a rustico, quia respondet Alexander ab Imola d. Rubrica nro 12 sensum d. § fin. esse, quia omittantur ea quae levia sunt, et a quocunque omittantur non vitient sicut etsi propter rusticitatem illa omittantur succurritur rustico. Unde sequitur in omissione quae fit in levibus et cuicunque succurritur. quia in aliis de quibus ibi, et regulariter solum rustico succurritur non vero alteri. Minor propositio est Civilistarum, ad d. rubricam ff. de novi operis nunciatione, et Canonistarum, in cap. 1 extra de fide instrumentorum. Nec impia: licet enim natura Dei auxilium in omnibus actionibus nostris dictet implorandum non tamen requirit natura, ut invocatio illa praedictis literis exprimatur, et scribatur in instrumento, eo quod respectu non peccas, sive Deum invoces, sive non invoces, modo corde id facias.

Tertium argumentum. In testimoniis caeterisque probationibus invocatio nominis divini, non de necessitate requiritur, ergo nec in instrumentis illam requiri, cum similiter probationis causa

B

ficant

frant, d. l. i ff de fide instrumentorum. Atq prius ē extra
ḡtroversiam. Ergo et posterius. Quartum argu„
mentum probatiōes s̄t magis ampliandæ q̄ restringendæ.
l. carent 22 ff de testib. At si invocatiō strictè sit observan„
da magis restringerent, quam ampliarent probationes.
Ergo ꝛc. Verum dicunt adversarii, quēadm̄ ō ōis proba„
tionum ampliatio licita ē, sed illa demum, quam lex
inducit, sic quoq ō ōis probatōum restrictio ē vitup„
anda, sed illa demum q̄ ē ꝗ leges efficta et excogitata,
sed p̄supponunt restrictionem istam ēē desumptam ex
legibus quod negamus. V. Si invocatiō nominis di„
vini ē desubita instrumenti, aut p̄cedit a. seqr nomen
Imperatoris. At ō seqr, q̄a digniora p̄cedere debent, ut
notat Gloss. et Dd in § fin: institutis de iure N. G. et C.
et in l. 2 ff de statu hoium. Nomen a. Dei dignius ē
nomine Imperatoris, q̄ apparet. Nec et p̄cedit, quodcunq
n: p̄sum ē in prima parte instrumenti illud aliud ante
se habere ō pt. Constitutio ōem § nos v. 2 de iuris
docendi rōe. Atq nomen Imperatoris, primum ē in
prima parte cuiuslibet instrumenti. Ergo nomen
Imperatoris in instrumento aliud ante se hre ō pt.
Minor propositio confirmatr p d. Novel. ut p̄po„
natr nomen Imperatoris 47. capitulum 1 in verbis:
hoc modo incipe in documentis, imperii illius sacra„
tissimi Augusti Imperatoris, et § 1 eiusd. c. 1. ibi
sed p̄scribatr q̄d. imperium, sequatr v. consul. et in„
dictio, atq mensis et dies, et ibi: et indocti mox
ab hoc deo a p̄cedente prima indictione, itaq̄dam
modo eis scribentib. Imperii Iustiniani sacratissi„
mi Augusti. Nec resistit illorum responsio, q dī„
cunt propositum fuisse Imperatori, in d. Novel. 47.
capitulo 1. ō ut p̄ferat Imperium invocatiōi, et sic illam
penitus ab instrumentis removeat, sed tn̄ ut p̄ferat
nomini consulis: q̄a hæc replicatio doceri neqt, q̄m
et infringitr sexto argumento, q̄ tale. Cessante rōe
iuris, cessat quoq iuris dispositio. Atq rōo iuris

q vult ut apponatur Imperatoris et consulis nomen in docu,,
mentis, cessat in invocatione dei. Ergo cessat quoque ciris
dispositio, hoc est, non debet apponi, ut apponitur Imperato,,
ris et consulis nomen. Minorem probo: Ratio cur nomen
Imperatoris et consulis desideretur in instrumento est, ut ex
maioribus et perfectioribus temporum designetur cursus. ut
sunt verba d. Novel. 47. in pr: Atque cursus ille temporum
colligi nequit, ex nominis divini invocatione. VII.º et ulti,,
mo facit, quod haec sententia sit communis, maior enim pars, veri,,
tatem magis praesumitur investigare. Canone in Canonicis
6 et ibi Glos: distinct: 19. Unde Arist. l. 1 Topic. quod videtur
omnibus aut plurimis aut sapientibus, id probabile esse censet,
dum est, et in libro de divinatione per somnia, quod omnes, ait,
aut complures sentiunt aut dicunt, id falsum esse non est pu,,
tandum. Quare manet nominis divini invocationem
non esse de substantia instrumenti. Non resistunt rationes pro
affirmativa sententia adductae, non prima, quia nego consequentiam,
nihil enim commune habet appositio nominis divini, cum appo,,
sitione signi crucis. Signum crucis apponitur in inven,,
tario, non a notario, sed haerede. Non iniungitur ibi, haeredi
non omni, sed tantum ignaro literarum ut crucem apponat. d. l. 22
§ 2. ibi: vel si ignarus sit literarum, vel scribere prae,,
pediatur speciali tabellario ad hoc solum adhibendo, ut
pro eo literas supponat venerabili signo antea manu
haeredis praeposito etc. quod dicat textus, quia imperiti literarum
non possunt per se ipsos legere, nec subscribere, et ideo licet
subscribant per alium notarium, tamen debent et ipsi aliquid
facere, quo declarant se non ignaros fuisse dolo, hoc est appin,,
gere crucem, quod cumque possunt facere homines, utcumque
rudes literarum, quod tamen apponere nequeunt invocationem.
Ad 2dam rationem respondeo, non absurdum esse nomen consu,,
lis et Imperatoris in instrumentis ponere, omittere vero
nomen dei. Ratio enim: quod nomen Imperatoris et Consulis requirit
non aeque requirit invocationem, ut dixi in argumento 6. Ad ter,,

tium

tiam dici pt, verba, et includitur mox authore Deo. q occurrunt in d. Novell 47. c. 1 § 1. posita ee boni ominis causa, seu referri ad indictionem primam, cu-ius ibi fit mentio, q currit authore Deo, hoc e. Deo ita disponente et providente. Quibus verbis respondet q alibi dr. Deo favente sermoni. Novell. de testib. 90 c. 1 Annuente Deo, § quorum 2 in proaemio Institut. et l. 2 § 13 C. de officio pfecti ptorio Africae. Deo authore. in Novel. de privilegiis Archiepiscopi Iustinianeae Deo auxiliante l. 1 § 1 et 2 et 8 C. de Officio pfecti ptorio Afr. Dei auxilio d. l. 1 § 2. Deo iuvante d. l. 1 § 5 et d. l. 2 § 10 § 13 et § 18. et Deo volente d. l. 2. § 19. Aut tertio velle in instrumenti confectione, ut et caeteris oib. nris Dei auxilium ee implorandum, q v. invocatio ista fieri debeat expssis literis, ibi o asserit. Quod a. o cum lege agimus erubescimus. Novel. de triente et semisse 18 capitulo 5. In quarto argumento st 4 termini. Maior n. propositio loqr. de soli re naria, q perse adhiberi debet, et sine qua actus nullus e. Minor v. propositio assumit de nominis divini invocatoe, q qd. res e naria et ardua, sed o ita naria, ut instru-mentum sine ea subsistere o possit. Ad quintum argumentum, quod allatum e ex capitulo, In nomine; responderi pt, qstionem ibi o ee, de instrumentis confici-endis, sed q pontifex, episcopi, abbates, presbiteri et alii, in nomine Dni nri, et salvatoris Iesu Christi convenerint, pp. praeceptum Apostoli, sive manducatis sive aliqd aliud facitis, In nomine Dni nri Iesu Christi fa-cite, in quo vivimus, movemur et sumus, capitulo o obiervetis causa 26. qstione 2. Ad sextam raoem respondeo qstionem nram ee de iure Iustinianeo, decisionem itaq illius, aliunde quam ex fonte iuris civilis hau-stam et depromptam merito o admittimus. Dni 2da opinio male distinguit inter causas magnas et

parvas

parvas. Nec d. l. scio 4 vult quod quis fuisse audiendus si sit pro minimam rem vel summam, sed si maiori rei vel summae praeiudicet l. res 54 ff de contrahenda emptio, vel l. ad rescindendam 4. l. si voluntate 8. C. de rescin,, denda venditione, et l. 1 § illud 10 ff de coniungendis cum emancipato libris. Antonius Faber in rationalib. ad d. l. 4.

Quamvis itaque decens sit pro modico non litigare, nec iu,, dicem ingetare l. si merces 25 § vis 6 ff locati. Nemo tamen tenetur minimum et negligere. l. si proprietarius 26 22 in pr. ff de damno infecto l. in rebus 18 § possunt 2. ff commodati et l. omnino 12 ff de impensis ~~xxxx~~ in res dotales factis. et iudicis est parvum ita iudicare sicut magnum capit. novit 13 extra de iudicii.

QVAESTIO II

Vnde dicatur Imperator?

Tribuebatur olim hoc nomen illi a quo summa rei militaris gereretur. Vnde Imperator dicitur ab imperando exer,, citui. Petrus de Andlo l. 1 de Imperio Romano c. 7. Confer Tacitum l. 3 Annal. Plutarchum in Crasso Carolum Si,, gonium in fastis, et Pontanum in parte posteriore l. 3 pro,, gymnasmatum, etc. In successu temporis ei tamen qui certum numerum hostium externorum prosternens optimam militiae specimen dedisset, datum Plinius l. 7 Natur. historiae. et Bartholdus **Pratteius** in Lexico Iuridico in verbo Imperator. Vnde Appiano l. 2 bellorum civilium quondam ait, omnibus praeclarissimis facinorib. id nomen obtigisse, suo tempore, ei tributum, qui de hostibus decem millia stra,, visset, et Cic. Philipp. 14 refert oportuisse eum qui imperator dici vellet, sua manu mille a. duo millia hostium occi,, disse, vel servitutis liberatorem fuisse. Tandem nomen hoc Imperatoris ad eum translatum est, qui summum in repub. obtinuit Imperium, ad denotandam sacrosanctam ipsius dignitatem Dion. l. 43 Isaacq Casaubo: in animaduer,, sionib. sup Suetonium in vita Caii Iulii Caesaris. Panciroli[?] tit. de variis Imperatorum nominib. c. i[?] ita,

cirimus Stephanus. de Jurisdictione l. 3. c. 1. no 1.

QVÆSTIO III

Vnde dicatur Cæsar?

Cæsaris nomen primum fuit gentis, postea nomen digni„
tatis. Gentis: in gente n: seu prosapia Julia, q teste
Carolo Sigonio in l. de nominib. Romanis, ab Julo
filio Æneæ Troiani, à quo Æneadæ Impatores
vocant. Novel. ut pponat nomen Impatoris 47. in
pri l.s: bnus Scipio Gentilis lib: singul: origin: in
verbo Æneades, originem traxerit, duæ extiterunt fami„
liæ, una Juliorum nomine, a dicto primo gentis au„
thore Julo. Altera Juliorum Cæsarum, a Sexto Julio
Cæsare, q vixit anno belli punici II urbis cdite 546.
nuncupabat Joanes Glandorpius in genealogia gen„
tis Juliæ. Ex hac posteriore familia ortus ē C. Julius
Cæsar. abnepos Sexti Julii Cæsaris. Suetonius in Julio
Cæsare, q summo orbis terrarum arbitrio, q nos obti„
nemus, bonum dedit principium: qua et de cau„
sa ap oēs terræ populos, nominati primum Cæsaris nomenē
et nos pter oēs, alias Impatoriæ Maiestatis notas, eo
gloriamur, inqt Justinianus in Novel. de proconsule.
Cappadociæ, 30 in pr. dignitatis: vel cum impio vel
sine Impio. cum Impio, qndm n: Lydorum reges oēs di„
cebantur Halmes. Bythiniæ. Nicomedes, Latinorum.
Marrabni, Albanorum Sylvii. Ægiptii Pharones. Athe„
niensium Cecropidæ, Corinthiorum Cipselidæ, Palasti„
norum, Abimelechi re. teste Alexandro Sarto l. 2 de mo„
ribus ac ritibus gentium capite 12. et Alexander
ab Alexandro l. 1 genialium dierum c. 2 sic geminq
extincta prius in Nerone Cæsare Julia, et oī Cæsa„
rum nobili familia. Cuspinianus in vita Neronis, ad
culmen Impatoriæ maiestatis ascendebat Cæsaris no„
mine utebatur d. Novel. 30 in pr: Sine Impio q succes„
sioni ab Augustis, pp pclaram indolem erant destinati,
veluti Candidati Impii, principes iuventutis, Cæsares,
Nobilissimi Cæsares, et nobiles pueri vocabant. l. nemo

humanum 14 C. de religiosis et sumptibus funerum. et l. etri 7. C. de Maleficis et Mathematicis. Aelius Spartianus in Aelio Vero. et ibidem Casaubonus in notis. Jacobus Pontanus. l. 3 progymnasmatum parte posteriore. Rosinus l. 7 antiquitatum c. 13. Joannes Glandorpius in commen: ad Julium Caesarem in pr: Bodinus l. 6. de repub. c. 5. no 723. Albericus Gentilis in lectionibus Virgilianis c. 9 et Bonellus 17 commentariorum. c. 24. fol. 102. quemadmodum in Hispania infantes regni, in Galliis Delphini, in Anglia Principes, in Scotia principes Scotiae, in Germania Reges Romanorum vocantur. Bodinus. d. loco. Brissonius. de verborum Sig: in verbo Caesar. et Arnoldus Clapmarius l. 3 de ~~arcanis~~ arcanis Rerumpub. c. 10. Ex his siquidem constat, errare primum Latinos et Graecos Scriptores, qui existimarunt C. Julium Caesarem cognomen hoc invenisse. à caeso matris suae utero, quasi mortua matre, caesoque ventre natus sit. Nam constat Aureliam Caesaris matrem mortuam esse Caesare bellum in Galliis gerente. Suetonius. Cuspinianus, et Plutarchus in C. Julio Caesare. Isaacus Casaub. in animadversionib. Suetonii d. loco. Secundo, Glossam, quae in rubrica constitutionis de iure docendi ratione in verbo Caesar, putat Augustum propterea vocatum fuisse Caesarem, vel quod ventrem matris fecerit aperiri, ut videret locum in quo esset conceptus, vel quia Caesaream devicerit. Tertiò, eos qui Caesarem dicunt a caeso elephante, propterea, quod C. Julius Caesar in Africa elephantem occiderit, cuius effigiem et numismati ab una parte cum hac inscriptione. Caesar: imposuerit: ab altera vero instrumenta, quibus elephantes Romani occidebant: Sunt autem instrumenta illa albogalerus, vel tutulus, secespita, aspersorium, et vas sacrificale. Nam quae hoc tradunt infimae sunt authoritatis scriptores. Spartianus vero et Servius. ut ait Ludovicus Vives, et Levinus Torrentius in additamentis ad Suetonium, de Gentis Juliae, Juliique Caesaris origine. Tertiò, notum est ex Carolo Sigonio l. 1 de nominib. Romanis. instrumenta illa Pontificalia ac religionis

potius

Gulielmus Godelevaeus

potius fuisse insignitas, quae divo Julio Caesari consecrato inque Deos relato ab Augusto tributa sunt, qui in patris Pontificis Maximi demortui honorem, nummum istum percussit. Confer Joannem Rosinum l. 3 Antiquitatum c. 15. et c. 32. Verius quod est primum hoc nominis a caeso matris utero dictum esse Caesarem. Plinius l. 7. c. 9. Suetonianus in Vita Caii Julii Caesaris Blondus l. 8 Romae triumphantis. Joannes Glandorpius in Commentario ad C. Julium Caesarem. Menochius l. 2 arbitrariarum judicum quaestionum. Centuria 4 casu 357. Joannes Britannicus in Persium Satyra 1. Wilhelmus Godelevaeus in observationibus Livii l. 2. Martinus Philetius in 10 epist: fam: Cic: epist: 1. et Christianus Becmannus in Originibus in verbo caedo. Seu ab oculis caesiis, quod quia excellunt oculi caesii (dicitur: minerva γλαυκῶπις ap Homerum Iliade α.) praestantissima fuerit oculorum acie, Isaac. Casaub. in notis ad Spartianum in vita Aelii Veri. Vel a Caesarie, quod cum magnis crinibus utero parentis sit effusus Spartianus d. loco. Thomas Aquinas l. 13 c. 12 de regimine principum et Petrus de Andlo l. 1 de Imperio Romano. c. 7 quamvis, fatear et has opiniones meris nitii conjecturis, quapropter unde primus Caesar dictus sit, meo judicio vix ex historicis erui poterit.

QUAESTIO IV

Unde dicantur Imperatores Augusti?

Dicitur Augustus duplici respectu electionis et gubernationis. Electionis ab Auguriis vel, quia auspicato ac divinitus eligitur. Cujus in salute, tanquam basi ac fundamento, salus Reipub. innititur, optimis auguriis et faustis ominibus est dignissimus, inquit Hegius hic no. 38. Unde Veteribus Augustus quasi sanctus, augurio consecratus, auctusque Jovis ope. Suetonius in Augusto. Graecis Σεβαστός, venerandus, vel a Deo designatus dicitur. Buorenus c. 1 de variis Imperatorum nominibus. Pyrrhus Perottus, cornucopiae. Corasius 3 Miscel. c. 22. no 5. et Dresserus in millinario 4 Isagoges Historicae.

flamine loca religiosa, et in quibus augurato quid conse-
cratur augusta dicunt, ab auctu, vel avium gestu
gustuve Carolus Sigonius in fastis. Confer Corasium
in l. 2. § Dn̄ Cornelius nō 18. ff de origine iuris et l. 3
miscellane: iuris civ. c. 22. nō 5. 6. 7. Gubernatoris
ab augendo, quia ponitur imperio ut semper augeat illud
et amplificet. Primo quia hoc confirmat Egesippus l. 5.
belli Iudaici, ubi Augusti apud Romanos nomen imperii
esse scribit, quod augeat suos, non quod alienos opprimat. et
Eutropius, quem citat, Carolus Sigonius in fastis Caesar
inquit, cum ex Oriente victor reversus esset, tum primum
Augustus, eo quod rempub. auxerat, consalutatus est. Glossa.
in hoc proemio. Bocerus tractatu de investitura feudi.
c. 3. nō. 67. et Petrus de Andlo l. 1 de imperio Rom:
c. 7. 2° Phrasis ista germanica Zu allen zeiten mehrer
des reichs: Unde est, quod Imperator, et quilibet Rex in sua corona-
tione iurare tenetur, se non diminuere, sed augere imperium
velle, capitulo intellecto 33. extra de iureiurando
Nec obsistit, quod quidam obiiciant, nullum fere nostra
aetate, se vere denominare posse Augustum, cum plerique
potius angustent, quam augeant Imperium, quia Etymo-
logia hoc sumpta est ab eo quod rationabiliter inesse debet
nominato, quod licet esset, non tamen propterea desinit esse Imperator
Augustus. Everhard. in top. loco ab Etymologia nō 9.
Aliam solutionem vide apud Gloss. in l. un: de novo
Codice faciendo in verbo Augustus et in l. 10 in
littera a. ff de iustitia et iure et Sichard. in rubrica
Codicis de nuptiis, nō 5 et 6.

QUAESTIO V.

Iustinianus an ab Avunculo Iustino pro-
ducto nomine fuerit appellatus?

R. Negavi hoc supra in thesi 24. Ratio est prima
quia, reclamat constituto olim in producendis adoptatorum
nominib. usitata, institutum n: est, refert Dion l. 46.
suae Historiae, ut quod adoptatur, ab adoptante appella-

tus,

tionem accipiat, nomen tñ alicq eorum, q̃ prius gessit, aliq paulò formatum servet. Sic Caius Octavius postq a Caio Julio Cesare ẽ adoptatus, Caius Julius Cesar Octavianus coepit appellari, ut et Publius Cornelius Scipio Æmilianus. Lucius Manlius Acidinus, Vulsianus et Publius Licinius Crassus Mucianus, à patrib. suis adoptivis. Si itaq nomen Justiniani à Justino avunculo descenderet, dicendum foret, ñ adoptati sed patris adoptivi nomen, aliqua ex parte commutatũ fuisse, q̃ historiis græcatur. Secundò: qa nondum facta adoptione a. eius secuta mentione dictus fuit Imp. pater noster Justinianus. Tertio: qa nomen aliud ñ occurrit, q Imperator nr ante adoptionem habuerit. Et hoc ita statuunt Homanus et Anton: Contius in vita Justi. et Forsterus in Justinianeis tractat: disp: 1 thesi 4. Nec resistit l. Lucius 45 in pri in vbi: Titianus legitimus filius ff. de vulg. et pupil. substip: ex qua Antonius Augustinus l. 3 emendaõum c. 8 conatur probare, interdum patris adoptivi nomen flexum fuisse, qa verba hæc accipi possunt de filio q̃sito ex iustis nuptiis, ñ v. adoptivo: Cujac: l. 13 observaõum, obervaõe 10. Nñ ẽ resistit adoptio Justiniani, ñ n: oem adoptionem seqbatur nominis mutatio, q testantur Aurelius Orestes. Calpurnius Piso. Marcus Junius Brutus, à Cneio Aufidio. Marco Pupio, et Q. Servilio Coepione adoptati, q tñ ñ appellabant Aurelianus, Calpurnianus, Junianus, sed Cneius Aufidius Orestes Marcus Pupius Piso, et Q. Servilius Coepio Brutus. Carolus Sigonius. lib. de nominib. Romanorum titulo de prænominibus imponendis.

QVÆSTIO VI

Num Justinianus fuerit ἀναλφάβητος rudior?

Justinianum fuisse imprudentem, stupidum, hominem socordis ingenii χηνεμωγάλωπεvον, et rudio-

rem

rem a rad. Capitulo, tentant hoc probare Cuspinianus
in vita Justiniani. Joannes Magnus l. 13. Historiae
Gothicae c. 24 et 25. Tiraquellus de Nobilitate c. 31. no 536.
Bodinus l. 1 de Repub. c. 3. no 17. Ravardus l. 4 Variorum
c. 10. Vincentius Castellanus l. 4 de Officio Regis. c. 22
Petrus Gregorius in Syntagmate iuris universi l. 47.
c. 11 no 2 Antonius Faber l. 8 coniecturarum c. 11.
et in praefatione rationalium, et alii. Coniecturas Tori-
dicas affert Laurentius Valla l. 6. elegantiarum c. 36.
prima est, quia Justinianus semper in Graecia vixit. Altera quia
se dominum, ut ex numismate eius apparet, dici voluit.
Quibus tertia adde potest, quod Justinianus semper uxorem suam
Theodoram in consilium adhibuerit, de quo supra in thesi 32.
Verum licet in potestate nostra non sit, suspiciones homi-
num prohibere, tamen opera est danda, ut omnibus viribus Justini-
anum nostrum, optime de republica meritum ab iniuria
et calumnia liberemus. Itaque prioribus opponimus
aut horitatem et coniecturam. Authoritatem Justiniani
et historicorum. Justiniani: fatetur nam ipse in l. 2.
in fine princ. C. de Vet. J. E. se semper investigando et
perscrutando, quicquid dubium et incertum, in compositione
iterum inveniebat, recte emendasse, et in competentem
formam redegisse, et in his quas ex omnibus 6. iuris prooemii
profitetur se institutiones modo compositas legisse et re-
cognovisse. Coniunge principium Novel. 8. Et quis
iuris sit, neminem in re ~~sua~~ propria testem esse posse, l. nullus 10
ff de testibus et l. omnibus 10. C. eodem. Hic tamen ~~fallit~~ valet, si testimo-
nium illud non fiat in alterius iniuriam. Et constat ex Novel.
ut in privatis domibus sacra mysteria non fiant 58 Ju-
stinianum ~~V~~eracium, solummodo ex amatorem. Alii addu-
cunt pro confirmatione l. omnium 19 C. de testamentis, in verbis:
toto iure quod in nostris scriniis est constitutum, et per scrinia
pectoris scrinia intelligunt. Verum falluntur scrinia enim ibi
vocantur epistolarum, l. matriculam 3 in fine C. de agentib.
in rebus. lib. 12. Donel. l. 6. comment. c. 6. et Waltheno
l. 1 miscellaneorum c. 34. Historicorum: Procopii l. 1. belli

f valet.

Van

Vandalici, q a consiliis fuit Belisarii Joannes Cuspinianus in vita Justiniani, et ita de nro lagr Imperatore. Erat cum in repetendo, et investigando ingeniosus, tum ad ea, q semel decreuerat, ppetranda impiger, idem l. 3 belli Gothici solitum eum scribit, cum libros sacros ipsum pvolutare, tum de rebus et qventis Ecclesiasticis, cum Episcopis et Presbyteris studiose qferre in multam usq noctem. Immo scribunt Antonius Sabellicus. Platina in libro de vitis Pontificum in Bonifacio 2. et Isidorus Justinianum pium et elegantissimum librum de incarnatione Christi scripsisse. Conjecturam: on: verisimile e Justinianu sub quo multi floruerunt Jcti doctissimi, Medici, Oratores, Historici et Poetae, de qbus oib. videndus e Cuspinianus in vita Justiniani, hominem fuisse plane indoctum, et ut putant stolidum. Ex his qstat nullius pretii fuisse ee priorem oppositionem. Ad 2dam responderi pt Justinianum exlo aliorum Imperatoru sese Dominum appellasse. et quamvis Augustus Dni appellaone ut male dictum et opprobrium semp exhorruerit Suet. in Augusto c. 53. et Tiberius contumeliae loco reputaverit Suet. in Tiberio c. 27. Quos et secutus e Alexander Severus, q se Dni nomine appellari vetuit Lampridius in vita Alexandri, tn ea appellao postea invaluit. Sic n: Traianus saepe appellatr Dominus a Plinio Juniore in Panegyrico et Antoninus ap Volusium Metianum Jctum in l. 9 ff ad l. Rhodia de iactu. Et ap Marcellum Jctum in l. 3 ff. de his q in testamento delentr, et Imperatores Valentinianus. Theodosius et Arcadius principem vocant absolute Dominum l. nemo 3 C. de Episcopali audientia. Tertiae oppositioni opponimus illud Lipsi in notis ad l. 2 Polit. c. 17. qn ait, ut supra mulierum ita consilia, o semp st damno: utiliter n: saepe ear principes audiret: psertim si qua a natura paulo magis facta ad prudentiam et virtutem. Prudentissimam a. fuisse feminam Theodora

testatr Procop. l. 1 de bello Persico et l. 1 de aedif. Iusti,,
niani

QVÆSTIO VII

Vnde dicantur Alemani? R

Qua in quaestione mire variant Autores, alii n: deri,,
vant Alemanos, a Lemano lacu, ut testatr Philipp9
in Chronico Carionis l. 3 in Valerio Probo. et Hen,,
ricus Sch[illegible] hic. Alii q sit collectitia multitu,,
do diversorum hominum, quasi Allerleyman q conv,,
nit ad libertatem recuperandam pp tyrannides Ro,,
manorum ducum. Philippus d. loco. et Myns. hic.
Alii putant Alemanos Teutones antea fuisse dictos,
a Teutone Deo eorum, quem terra ortum putabant.
postea v. eos Alemanorum nomen, ab huius Dei filio
q Mannus appellabatr accepisse. Pyrrhus Perottus
Cornu copiae. Alii Alemanos dicunt, quasi ἀλήμο,,
νας, hoc e errantes seu vagabundos Philip: d. lo
Alii deniq suspicantr Alemanos dici, q. All man.
p epenthesin literae e, vel a nobilitate Adelmanni
p syncopen. Vtraq n: appellao gentem promiscui,,
vilem significat Lutherus in nominib. propriis
Germanorum. in nominibus in Olff seu Ulff Christi,,
anus Beckmanus in Originib. Latinae linguae
in verbo Ascenas et Balduinus hic, q a. derivao
verior sit, aliis cogitandum relinquo. Notationem
n: rao in vocabulis pleruq periculosa e, adeo, ut q
in ea versantr, saepe a. deridiculi fiant, a. cum inten,,
dunt indicem ad fontem, dictionem derivaturi in
lubrico titubent, aliud pro alio commonstrantes.

QVÆSTIO VIII

Vnde dicantur Germani?

Germani nomen latinum ee putat Strabo, et Pyrrh9
Perottus d. loco. Romanosq primum hoc imposuisse
Germanis, pp terea q viderentr ee fratres Gallorum.
Verum refutantr a Tacito de morib. Germanorum, et
Reinero Reineccio in tractatu Germanico

Quorum ille affirmat hos populos a seipsis, invento nomine Germanos vocatos esse. Sic v. tradit Germanos nomen hoc habuisse, dum adhuc fuerint in Oriente. Melius itaq. est, ut nomen hoc, vel ad patriam referamus linguam, cum videatur compositum ex particula gar seu ger et man, quod totum, seu robustum virum significat, velut reducamus Germanorum Originem ad Thogarma filium Gomer, qui natus fuit ex Japhet Nepote Noach. Cap. 1 Genes. Confer Reinerum Reineccium de loco Alciatum l. 10 parergon. c. 20. Muns. Sic et Christianum Beckmannum, in manuductione ad linguam Latinam c. 5.

QVÆSTIO IX

Num iuventuti recte sint dedicatæ Institutiones?

Affirmat hoc in proæmio Institutionum in Rubrica ibi Cupidæ legum iuventuti. Juventutis a. verbum proprie sumptum eum significat, qui adolescentis excessit ætatem, quo ad incipiat inter seniores numerari l. 6 alik 69. §. Titius 1 ff de legatis 3. Jm. proprie sumitur pro adolescentia. §. sed & usque versic. sed ne in primo institutionum de legatis et §. fin: institutionis de gradibus cognationum. Incipit a. adolescentia ab anno 12 et 14, et desinit in annum usque 25. Wulteius. l. 1 Jurispr. Rom: c. 4 et Alciatus in l. pueri 206. ff de V. S. Hinc quæritur quomodo Juventutis verbum in quæstione hac sumatur et respondemus, quod improprie, propter dictos §. Unde et in l. cum hi 8. §. modus quoque 10 ff de transactionib. sub Juvene comprehenditur adolescens. Ratio et est, quia ipsum tum est, ea mancipia quæ rudia sint, simpliciora esse, et ad ministeria aptiora et dociliora, et ad omne ministerium habilia l. perpiunt 37. ff de ædilitio edicto, et quanto Juniores tanto perspicaciores Accursius in l. Gallus in pr. ff de liberis et posthumis. Unde Lipsius Centuria singulari epist. 174.

aetas sui flos est et animi isti faciles, et ad omnem
disciplinam sequaces. Exta quoque in promptu est
in l. 1 C. qui aetate vel professione se excusant l. 10.
mentio fit professorum iuris, qui nondum annum 25
aetatis attigere. Sic Celsus Tertius, in l. si servum
§ sequitur ff de verborum oblig: adolescens dicitur qui ea aetate
ius civile fuisset interpretatus, et Nerva filius circa
annum 17 publice de iure responsitavit l. 1 § initium a 3
ff de postulando. Obiicitur autem sic Imperii nostro autho,,
ritas Aristoteles, qui l. 1 Ethic. c. 3. a lectione Politicae Moralis
iuvenes removet, cum quia imperiti sint actionum vitae, in
quibus politica versatur, tum quia vivant et dum affectus
neque rationi, sed cupiditatibus suis obsecundent. Unde est
fragile esse et infirmum huiusmodi aetatum consilium
ait Ulp. in l. 1 in pr ff de minoribus. At notum est
quod illi qui illotis, ut ita dicam manibus, hoc est, non prius
aliarum artium, et Ethices praecertim praeceptis degustatis
in iuris prudentiam, quae est res sanctissima. l. 1 § proinde.
ff de extraordinariis cognitionib. qui irruunt, sero ad
frugem perveniant, cum versentur in rivulis, neglecto
fonte, et ambulent sine praenotione finis in quem tendunt.
ut loquitur Iean. Piccol. in introduct. 10 gradus Civilis
politicae c. 10 Cum v. post annum 25 humorum et cor,,
poris perpetua agitatione ac perturbatione iuvenum
animus non amplius agatur ac perturbetur (quae aetas in
l. cum pater 77. § curatores 14 ff de legatis 2. status
vocatur et axem quasi sit crescendi finis, quae est causa, quod post
dictum tempus amplius non sint in cura) Relinquitur
iuvenes debere tantum admitti, ad lectionem Insti,,
tutionum. Nec dici potest, quod dum sero ita admittantur
non sit ex re ipsorum, si quod. multa exta eorum, qui sero
[illegible] quidem, sed plausibili cum profectu literas et leges
attigere graduat exstant Accursius literis operam dedit
anno aetatis suae 28 Horatius Lucius de privilegiis
scholarium til. de his qui gaudent privilegiis no 37.
Et tandem quadragenarius ad iuris studium accessit
teste Raphaele Cumano in l. cum quod ff si certum petatur.

is cum aliquis interrogaret cur tam sero inciperet.
se tarde quod recipere respondit, sed eo maturius se
absoluturum, quod et praestitit in seculo barbaro
pollentib. literis et melioribus artib. Hadr. Junius l. 4
animadversorum c. 24. Supianus Sophista genere
Isaurus, tricenario maior, iam tum primum lecti-
tare libros incepit, et ad summum eruditionis cul-
men pervenit Eunapius in ipsius vita. Cato maior
senex iam Graece didicit. Valerius Max: l. 8. Nec
Plato philosophiae studium vituperat in sene, in pueris. Cum
seniorem iam hominem philosophanton adversus, nec
dum sentientem finem praesentis, verberib. egere como-
dum vir ille meo iudicio videtur quia non de illa philosophia disse-
rit, quae virtutum omnium disciplina est, quaeque in publicis
simul et privatis officiis excellit, civitates et Rempublicam
si nihil prohibeat constanter et fortiter et perite ad-
ministrat, sed de illa futili, atque puerili meditatione
argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam, neque
ordinandam promovente, quare id genus homines
consenescunt, male feriati, quos philosophos esse vulgus pu-
tat. Gellius l. 10 Noctium Attic. c. 22 in f. Verum
non resistit locus ille Aristotelis, si quidem non simpliciter negat
iuvenem auditorem esse posse Ethices, sed vult quod non
sit auditor sufficiens, aut prorsus idoneus, qui omnia
statim assequi et exequi possit. Est itaque iuvenis Ethices
auditor verum secundae classis, qui non omnia sed quaedam intelligit
non omnia ad usum statim transferre potest, at olim trans-
feret. Et quod haec sit verissima loci obiecti Aristote-
lici explicatio. testatur Gellius Noct. Att. c. 4 ubi
refert Aristotelem commentationum suarum artiumque
quas discipulis tradebat, duas species habuisse: alia
erant quae nominabat Exoterica, quae ad Rhetoricas
meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum
notitiam conducebant, alia quae appellabat ἀκροαμα-
τικα. in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur
quaeque ad naturae contemplationes, disceptationesve dialecticas

q

ptinebant. Ad haec, q̄ profitebat tempore matutino, t
quoq̄ temerè admittebat, nisi quorum ante ingenium
et eruditionis elementa, atq; in discendo studium labo=
remq; explorasset. Ad illa q̄ vespi tradebat iuuenes
sine delectu admittebat. Ad reliqua v. obiectum et exladi=
ci poe rara illa eē, nam trita mancipia et veterana, dif=
ficile ē reformare, et ad suos mores formare d. l. ꝑ perpiunt 37.
ff de aedilicio edicto. Vnde si vides aliqm institutum
senem dic ei, ait Joan: Faber in Rubrica prooemii, in
vobis cupido legum iuuentuti n. g. amicē, tueris ad
vocato in alio seculo. Quo scommate Accursius, q ap̄ scrip=
tores subtilissimus doctor audit, cum quadragenarius
tyrocinium eius scientiae capet, a quodam affectus fuit.
Hadrianus Junius d. loco.

DE PRÆFATIONE IN SPECIE

sic dicta.

Thesis 1.

Dictum fuit de inscriptione, seqr̄ p̄fatio in specie sic
dicta, q̄ complectit Justiniani studium circa bella et
leges.

2 Partibus gstat duabus exordio et narraoē. Exordium
gstat propositione, et propositionis gfirmaoē.

3. Propositio gtinet officium Imperatoriae Maiestatis, q duc=
plex, unum ut sit armis decorata, altrm, ut sit armata legi=
bus pri: tg prooemii

4. Est a. maiestas propriè loqndo summa et absoluta in
Repub. potestas, q oēs reliquos legibus suis comphendit, ipsa
ut nullius. sic ne sua qd. excepta tn̄ Dei et nāe lege tenet.
Arnisaeus l. 1 de iure maiestatis. c. 1 et 3.

5. Cui dēfoi adversat l. 2 § 1 ff ad legem Juliam Maiesta=
tis. l. si familia 9. ff de iurisdictione et l. penult. ff.
de justitia et iure, in prigr. maiestas adscribit populo:
in posteriorib. v. legibus, ptori, cum tn̄ uterq; principem
agnoscat seu superiorem. l. 1 ff de gstitutionib. principum
6. Sed in d. l. 1 § 1 sub nomine populi Romani Imperator,

C

compendiis, et sic videtur Ulp: ad originem legis Juliae Maiestatis respicere, sicuti Romani antiquitatis fuere tenaci ssimi conservatores, et ad tempus quo populus Rom: adhuc maiestatis ius habuit, hanc inscriptionem accomodavit. In reliquis v. duab. legib. maiestatis verbum similiter abesse. Arnoldus Clapmarius l. 1 de arcanis Rerump: c. 10. Henricus Boxer. tractatu de crimine Maiestatis c. 1 n. 59. et Henningus Arnisaeus d. l. 2 c. 5 n. 7.

7. Confirmatio quae fit in d. pr: ibi, ut utrumque tempus, et bellorum et pacis recte possit gubernari etc. desumitur a fine et effectu militaris et togatae prudentiae

8 Narratio quae incipit in §. quorum utramque viam etc. continet factum ipsum Imperatoris Justiniani quod constitit in duplici victoria: Hostium et calumniantium

9 Hostes, quot, quando et quibus auxiliis devicerit Justinianus constat ex Paulo Diacono in vita Justiniani, Procopio l. 1 et 2 belli Persici Blondo de inclinatione Imperii Romani decad. 1 l. 3. etc. Vopisco in Aureliano, Joanne Magno Hist: Goth. Iornando, Lazio in rebus Gothicis. Aegidio Ferrino. et Gipianus in vita Justiniani

10 De calumniantium hoc est delinquentium victoria quorum iniquitates, per legitimos tramites, h. e. legales adinventiones. Theophilus dic. a bono principe sunt expellendae, pr: §. 9 prooemii, tractatur tam in genere quam in specie.

11 In genere dicitur, quod omnes populi, hoc est, qui sunt sub Imperio populi Romani, ll. 2 ib. 26. ff ad Senatusconsultum Trebell. Novel. ut omnes obediant 69 cap: 1 Henningius Arnis. de Jure Maiestatis l. c. 2 ns legibus tam a Justiniano promulgatis, quam compositis regantur. § quorum ipsis etc. omnes populi. §. 9 prooemii

12. Est a. promulgare, primo in publicum edere, quasi provulgare, componere v. quas retro principes, et ipsi in lucem confuse ediderunt leges, recisis superfluis digerere, et in ordinem cogere. Joan: Ferrarius

Mon

Montanus hic.

13. In specie v. exagerat, et laudat Justinianus suu studium, circa compositionem iuris Romani, o ut sese ostentet, laus n. in ore proprio sordescit ut S. vulgati, sed ut benevolentiam captet

14. Cernitur a. illa compositio in libris Juris, q. st vel cstitutionum vel doctrinae. Constitutiones st vel veteres, vel recentiores. veteres cstitutiones comprehenduntur in Codice. Codex a. e vel antiquus vel novus. Codex antiquus triplex erat, Gregorianus, Hermogenianus, et Theodosianus.

15. Gregorianus et Hermogenianus, a nomine qd cuiusq. Juris studiosi, q huic collectioni opam tn dedit, dicto e qmdm Jus civile Papyrianum, et Flavianum, a Sexto Papyrio, et Cneio Flavio collectum fuit. l. 2 § postea aucta. 2. et § postea cum Appius 7. ff de orig. Juris. Theodosianus, ab ipso Impatore Theodosio, cuius authoritate cditus e.

16. Gregorianus a. Codex ab Hadriano ad Valeriani et Galieni Impatorum tempora usq. cstitutiones cti nebat. Hermogenianus v. Claudii, Aureliani, Probi, Cari, Carini, Diocletiani et Maximiani: Tandem Theodosianus, oium Impatorum a Constantino Impatore, usq. ad Theodosium. Jacobus Cuiac. in paratitulis Codicis in cstitutione

17. Quia v. in tribus illis codicibus cstitutiones cfusè ctinebantur, ideo iussu Impatoris, in luculentum redacti st ordinem, et inclusi uni Codici Justinianeo, qre, respectu trium istorum veterum, quos hoc modo Justinianus fecit sublatos, dicebatur novus Rubrica de novo Codice faciendo, et de hg compositione agit brevissimus Justinianus in § et cum sacratissimo 2. hg proœmii.

18 Recentiores cstitutiones ctinentur in Novellis. dicuntur a. Novellae, q novissimè factae sint post Codicem repetitae plectionis. Cuiac. in prs Novella.

19 Libri doctrinae st vel Plenariae, vel inchoatae. Ple-

naria

naria doctrina Juris gtinet in ff de quorum gfectione hec habe.

ff novum vet

20 Post Codicem ita gfectum Impator iuris gfectorib. compositorib. iniunxit ut ad summam et plenissimam iuris ppe, rarent pvenire emendaoem, suamq; curam ad oium veterum iuris gditorum volumina extenderent, q tanq Nicomachi Smyrnai corpus, q p nimia crassitie, mo, vere se loco n potuit, ut testat Galenus l.1 de differ. morborum n.9. immodice ad duo pene millia et plus q tricies centena millia versuum excreverant, et ex his q eet optimum eligerent, electaq; in modera, tum et pspicuum compendium, et corpus redigerent. l.2 §1 C. de Veteri Jure Enucl.

21 Et hoc quis in principio difficillimum, impossibile, opusq; plane desperatum videbat, q et nemo prin, cipum ante Justinianum, neq; sperare neq; optare ausus e, gstitutio de authore, § hocq; oper. de conce, ptione ffrum (Legit tn id voluisse tentare Cajum Julium Casare, nisi morte fuisset pventus ap Sueto: in ipsius vita) Nihilominus tn manib. ad caelum erectis, corpus hoc adimpletum et confectum fuit, § et cum sacra, tissima s 2. et § q post libros 49 proamii.

22. Inditum a.e libro huic ffrum nomen seu pandectarū ppea q oes decisiones et disputationes in se hat legitimas l.2 §1 C. de Vet J. E. et sit q. promptuarium antiqtatis Barnabas Brisonius l.4 antiqt. c.14. Qui qrunt cur libri ffrum scribant p duplex f. illi inanem suscipiunt la, borem cum edum Cujac. l.12 observ. 40. Notariorum hoc sit inventum, q plerunq ratione caret. Confer tn Alciatum l.3 dispunctionum c.16. Corasium l.5. Miscelan: c.15. Catelianū Cottam in Memorabilib. in verbo Pandectas. Bernardū Walterum l.2 miscel. Juri. c.4. et Joannem Baptistam Portam de occultis literarum notis.

23. Inchoata drna gtinet in libris 4 Isagogicis, quos Justinianus tertio loco in gratiam eorum q recenter leges

attin,

attingunt, nec maiorem doctrinam portare possunt, componi cu-
ravit, ut ex his ceu ex compendio prima iuris principia, sine
magno labore hauriri possint. § cumque hoc 3 [?] procemii
et l. dedit nobis 3 § sed cum oportebat 11 C. de Vet. J. Enucl.
24. Occurrunt autem hic quatuor quae in confectione horum librorum
notanda sunt: primò nomen, 2. causa. 3. effectus. 4 adhortatio. 5. sub-
scriptio. Primo vocantur libri hi 4 Institutiones d. § cumque 3.
et § sequenti 4 hic. Novel. 89. in pr. l. fin. C. de testam. l. 2 § 19
C. de V. J. Enucl. l. uni. § 1 C. de emendatione Codicis. Exemplo
Jctorum Ulpiani in Rubrica legis 42 ff de legib. legis 1. l. 4
l. 6. ff. de Justitia et iure et l. 1 ff de constitutionib. Princ.
Martiani in l. 8 et l. fin. ff de Justa et iure l. 2 ff de legibus
Caj in l. 9 ff de iusta et iure et § quas ex omnib. hic. Florenti-
ni in l. 3 ff de Justa et iure. Calistrati in l. 29 ff de adoptionib.
et aliorum, dictae ab instituendo, h. e. docendo et formando.
Martinus Philetrico l. 1 Epist. fam. Cic. epist. 1 in verbo in-
stitueris. Unde et institutiones, praecepta seu idem perceptiones quibus
instituimur et docemur, vocantur. Laurentius Valla l. 1
elegant. c. 1. Pyrrhus Perottus cornucop.
25. Num autem dici possint instituta quaeritur? quod concedi potest si magis
ad graecum, quam latinum idioma respiciamus Hapius breno 6
Unde et dicuntur instituta in l. dedit nobis 3. § sed cum opor-
tebat 11 C. de Vet. J. Enucl. et Novel. de Armen. 21 c. 1.
26 Causa alia est interna, alia externa. Externa est efficiens
et finis. Finis institutionum est ut hoc compendiaria via
novi Justinianei ad faciliorem cognitionem deducti l. 2 § [?]
cum prospeximus. C. de V. J. Enucl. et § his quae 2. institutis de Justa
et iure. tandem oratores maximi et iustitiae satellites inveniantur
et Judiciorum optimi, tam athletae quam gubernatores in omni loco
aevoque felices. Constitutio omnem Resp. § discipulis 6. de iuris
docendi ratione et § fin. hic.
27. Efficiens causa est vel principalis, vel minus principalis seu
instrumentalis. Principalis causa efficiens Institutionum est
Imperator Justinianus, cuius auctoritate et iussu Institutiones
confectae sunt d. § cumque hoc 3. in verbis convocatis mandavimus
specialiter etc. hic.
28. Minus principalis seu instrumentalis sunt Juris compilatores
primò Tribonianus. dicitur autem hic Vir magnificus. 2 magister

offic.

§ Constitutio omnem in
de Jur. doc. rat.

officiorum. ad quem veluti Palatii disciplina pertinebat, et causarum maximum pondus, in eius audientiae finibus reponebatur ut loquitur Cassiodorus l. 6 Variorum c. 6. Tertio ex quaestore sacri Palatii d. § cumque hoc 3. in princ.

29. Fuit autem quaestor sacri palatii summus et amplissimus magistratus, cuius officium versabatur circa leges dictandas, et preces ac responsa principum subnotanda l. fin. C. de diversis rescriptis, et pragmaticis sanctionibus etc. et Novell. ut divinae iussiones 114 c. 1. qua itaque quaestura functus est ex quaestor et ex quaestore dicitur hic Tribonianus quaestor in § fin. institutis de libertinis, et in Rubrica constitutionis Deo auctore de conceptione digestorum. Verum sciendum est, Tribonianum quaestorem adhuc fuisse, tempore scilicet compositarum Institutionum, non vero publicatarum, desiit enim tum esse quaestor. Et sic recte ex quaestor dicitur in hoc proaemio quod demum institutionibus iam iam publicandis accessit.

30. Quarto ex consule, id est fuit qui a consulatu discessit. Donel. l. 24 comment. c. 14. Habebat tamen aliqua vestigia sui consulatus, sive alicuius immunitatis, sive alicuiuscunque signi eminentiae per quod cognoscebatur fuisse consul. Thomas de Aquino l. 4 de regimine principum c. 26.

31 Ultimo Dorotheus, tertio Theophilus viri illustres et antecessores d. § cumque hoc 3. [illegible] proaemii, qui fuerint dicti illustres tradit Pancirollus in notitia c. 3. et Duarenus l. 2 disputationum anniversariarum c. 1. Dicuntur autem Antecessores Professores legum, quia iis qui eas ignorant antecedant, vocanturque Legum doctores et magistri scholasticorum, in authentica Habita. C. ne filius pro patre. Claudius [illegible] et Hergius hic no. 12. et Franciscus Poletus l. 1 Historiae fori Romani c. 4. et ibi in notis Philippus Broideus. Falso itaque hic a quibusdam substituitur verbum Assessoribus, et Antecessoribus, Wesembec. hic.

32. Interna causa institutionum est forma et materia. Materia alia est circa quam, alia ex qua. Materia circa quam sunt antiquae fabulae d. § cumque hoc 3. id est ab antiquis fabulis (quid autem alii hic per fabulas intelligant dicam infra) Quicquid enim tam patens, ut velit differre quod in usu non sit habiturus ait Plinius l. 8 epist. cum idem Ascilium, qui fructuosa non quae multa scit sapiat. Sed prima iuris principia et constitutiones Imperiales, quae obscure, iuste expositum et quae antea obtinebat et quae postea desuetudine inumbratum, Imperiali remedio illuminatum est singulis hic

33. Mat ex quā st oīa penè veterem institutionum corpora mul,
torumq Jctorum commentarii, p̄cipuē tn̄ Caj § quas ex
oībus 6. et qstitutione oēm § nos v. 2. de iuris docendi rōne

34. Forma Institutionum alia ē ex parte tractatus, alia ex modo
agendi, ex parte tractatus, de qua forma in § igit 4. Sic. fit
divisio opij in libros 4. Rāō ē qa qmdm quatuor st elementa
ex qbus oīa corpora mixta oriuntur, sic et 4 st libri Institu,
tionum, q rectè vocantr prima elementa. in d. § q 4. Primus
a-liber finit in Tit. 27. de suspectis tutorib. 2dus in Tit: 25.
de Codicillis. 3. Incipit à Titulo de hæreditatibus, q ab intes,
stato deferuntr, et desinit in Titi qbus modis tollitr obligatio 30.
4tus demum initium sumit in Tit: de obligoib. q ex de,
licto nascuntr.

35. Hi libri dividuntr in titulos. Titulus pprie appellatr index
eius rei cui superscribitr, q. indicet rē summatim et breviter
q titulo scriptum ē. Unde et clavis uniuscuiusq legis seu morē
eleganter vocatr a Cujac. l. 14 observationum, observatoe 31 et dr
uelà tuendo s. ē induendo Bonel. ad l. 3. n. 1 C. ad Senatus Con:
Macedonianū Franciscus Balduinus in prolegomenis de Iure Civ:
~~publ~~. § fin: n. 15. Vel q textum subsequentem tueatr. Cora,
sius in Rubrica de servit. quem seqr ~~Burgolt~~ hic. Nam
Tituli olim vocabantr milites, q. tutuli, q. patriam tu,
erentr. Carolus Sigonius in l. de nominib. Rom: et Festus l. 18. Borcholdus

36. Vocatr quoq Titulus Rubrica in l. interdictorum 2. § hæc
a. 3 ff. de interdictis, qa veteres inscriptionem seu titulum
minio, vel alio rubro colore, quem qdam Phœniceum no,
minant illustrare solebant. Guido Pancirrolus rerū
memorab. l. 2 tit. de Characterib. literarū et ibi Salmuth.
in notis Antoninus ~~Nec~~ Coquus Nebrissensis in ~~Satyram~~ Persiu Saty: 5. et Balduinus et Burgoldus.

37. Cuius rei triplex affertr caā. 1° qa ea quæ notavimus, fa,
cile hoc modo invenire possemus. Petrus Gregor: Tholosanus
in preludiis optimi Ictj. l. 2. c. 23. n. 11. Secundò ē Anto,
nii Thylesii, q in libro de colorib. c. 13. tradit titulos colore
Phœniceo notatos fuisse in honorem memoriamq Phœni,
cum, q ut pbat Pyrrhus Perrotus cornucopiæ, ex libro 3 Lucani
literarum fuerint inventores. Quam opinionem etiam,
plectitr Hermaldus Cornus. l. 2. indagatum iuris c. 2. Tertia,
ē Henrici Salmuth. d. loco, ut vel hoc modo maiestas legib.

acere,

accrescat, earum capitibus rubrica insigniti, sangui-
neumque quoddam ac cruentum minantibus.

38. Tituli dispescuntur in §§ et §§ iterum in versiculos. Paragra-
phum appellant notam quandam seu signum margini
adscriptum. Franciscus Balduinus in prolegomenis Iuris civilis
§ diximus alio fin. no 21 Mynsingerus in d. § quaestio 4 no 4 et alii
ibi. Vnde Henricus Stephanus in admonitione de abusu linguae
Graecae c. 1 nomen illud dicit recte in foeminino, vitiose vero in
masculino genere efferri contendit, cuius tamen fallitur quandam nolim
cum figura quoddam fuisse dicitur, cuius nota comoedia velut in
certas quasdam divisa fuit portiones, sic sine vitio dici
ea poterit quod in iure nostro signum esse legum, quo quaelibet lex
prolixa, velut in certas aliquas portiones dividatur, adeo
ut et masculinum genus minime mutet.

39 Forma Institutionum ex modo agendi, consistit in methodo
Isagogica, quae levi ac simplici via et quasi per indicem, facilli-
ma duntaxat iuris capita perstringit § ult. quaestio 2 Institut. de I. et Iure
et §§ fin. infra de publicis Iudiciis. Hinc est quod multa iuris
capita, quae tyronum videntur excedere captum, in Institutioni-
bus omittuntur. Exempli causa, materia pactorum, usurarum
Iurisdictionis, restitutionis in integrum, dotium, evictio-
nis etc.

40 Effectus Institutionum describitur in §§ quas ex omnibus 6. et
prooemii in fine. in l. tanta § Sed cum perspeximus 11 C. de
V. I. En. et in Constit: Dedit nobis § Sed cum oportebat
11 de confirmatione ipsarum, quod vim iuris faciant. Vnde Doctores sic
notant sententias, scripta et consilia doctorum quantumvis et
praestantissimorum, vim iuris non habere, nisi fuerint ab Impera-
tore confirmata. Glossa in l. 2 C. de legib.

41 Adhortatio directa est ad studiosam iuventutem de qua
in §§ fin. Cuius duplex est ratio una in mandato Imperatoris
altera petita est, ab utilitate studiorum, quae consistit in admi-
nistratione Reip.

42. Subscriptio denique fit in literis finalibus et prooemii.
D. C. P. etc. quae denotant dabantur. Constantinopoli 11 Kal.
Decembris Domino Iustiniano perpetuo Augusto. Tertium
consule. Anno vero Christi 533. Imperatorius etc. Ex qua subscri-
pti

ptione legit, prius editas fuisse Institutiones quam ff sta, licet
ff. prius fuerint cepta et confecta Heigius in § 1 Inst. oes populi
n. 10. hic, et ibid. Aegidius Hortens.

QVÆSTIONES.

PRIMA.

1 Num literati praecellant milites?
2 Num vox Pandectarum sit generis foeminini an v. generis masculini?
3. Quid per tabulas Antiquas intelligatur?
4 Num vulgaris distributio 4. librorum Institutionum sit tolerabilis?
5 Num Institutiones derogent Digestis?
6. Quis Cajus ille fuerit, cuius fit mentio in §§ quas ex omnibus proemii?
7 Num aliquod utile detur sine honesto.

QVÆSTIO I.

Num literati praecedant milites?

Negant hoc Accursius in Constit. summa Reip. litera K. de Justinianeo Codice confirmando. Cassaneus in Catalogo gloriae mundi, parte 9 consideratione 1. Caelius Calcagninus in disquisitione quorum officiorum etc. Georgius Acacius Enenckelius. l. 1 de privilegiis militarib. c. 10. n. 7 et 8 et Henricus Gebhart in oratione, literarum an v. armorum gloria illustrior. Prima ratio sumitur a periculis et laboribus quos milites coguntur sustinere. 2. Ab antiquitate nam sacrae literae docent, non multo post diluvium a Nimrodo primum Imperium armis introductum fuisse Genes. 10. v. 9. 3. A summa utilitate et necessitate, quod colligitur ex pri. §§ proemii, et dicta constit. summa de Justinianeo Cod. confirmando. 4 a praemio quo milites afficiuntur. olim n. ob rem feliciter gestam in deorum numerum referebantur exempla vide ap. Antonium Bonfinium l. 2 de pudicitia coniugali et virginali. 5. ab experientia, mundus

rum.

n: m̃qq̃is admirati potentiam et gloriam bellicã q̃ literarũ. Ab ordine.
nam in oĩb. fere iures nrĩ locis, commentio fit armorum
et legum. arma p̃cedunt, tanq̃ digniora, sequunt leges
ut apparet ex pr: Jg proœm. Nov. 24. in pr: Nov. 25. c. 1 in
pr: l. 2 C. de V. T. Enucl. et d. Constit. summa in pr: Atq ex
ordine colligit p̃rogativa. Euerhard. in Top. loco ab ordine
n. 13 et seqñ 7. Ab authoritate Ciceronis, q in oraõe pro
Murena incredibili facundia castrenses exaggerat labores
his verbis: At nimirum (dicendum ẽ n: q sentio) Rei mili-
taris virtus, p̃stat caeteris oĩb. haec nomen populo Romano,
haec huic orbi aeternam gloriam pe pepit, haec orbem ter-
rarũ parere huic Impĩo coegit, oẽs res, oĩa haec nrã p̃cla-
ra studia et haec forensis laus et industria latent in tutela
ac p̃sidio bellicae virtutis. Verum opinio haec mala ẽ, quare
existimo literatos in actu indifferenti seu promiscuo milites
v. in actu militari iure p̃cedere. Hoc posterius p̃bat p l. 1
C. de Officio vicarii. Prius v. seqñtib. raõib. q̃firmari p̃t,
quarum prima ẽ. Quodcunq imp̃at eo cui imp̃at p̃stan-
tius ẽ. Atq literae legales imp̃ant armis, Ergo literae ar-
mis et sic literati militib. erunt p̃stantiores et digniores.
Maior p̃positio ẽ Arls 1 Pol. c. 2 et Justiniani in Nov. de
defensorib. civitatis 15 in f. pr: Minor v. desumta ẽ.
ex Nov. de p̃tore Lycaoniae 25. C. 5. in f. 2. qa Numa
mensi Martio, q ante eum erat primus, tertium assignavit
locum et Januario primum, ut notũ faceret oĩb. in reb.
civilem virtutem bellica potiorem ee. Janus n. civilis
societatis studiosus fuisse p̃hibet, q ritu raoem de bellui-
na et fera, humanam redegeret. Plutarch. in Numa.
3. Cuiuscunq finis p̃stantior ẽ id quoq p̃stantius ẽ. At
literae oĩb. modis animum p̃ficiunt, et gignunt q̃ p pe-
tuam felicitatem. Arma v. regna mox collapsura. Vincent.
Castellanus. l. 1 de Officio Regis c. 18. Ergo ze. 4. Quia
doctor q̃stitutus ẽ in dignitate C. et quanto ex de m̃gistris et ibi dd.
qua miles destituit l. penult. et ibi Jason C. de pactis.
et dd. in capitulo Clerici extra de iudiciis. 5. q a Ecclesia,

Ste

stes c. qui in s. melior inqt e sapientia q arma bellica. 6.
deprompta e ex antiqtate, testatr n: Polydorus Virg. l. 1. c. 6.
de rerum Inventorib. statim tempore Adami inventas
fuisse literas. 7. ab authoritate Cic. desumpta e, q 1. offic.
multis ostendit Solonem plus suo qsilio, quo Areopagitas
qstituit adiuvisse Remp. q Themistoclem insigni, illa ad
Salaminam victoria. Et hanc sntam defendunt
Ludovicus Bolognetus, in additionib. ad Signorolu. de
Homodeis in tractatu de pcedentia Doctoris et militis.
Antonius Vipanus in orat. de legib. 6. Jacob. Grifolus.
in disqsitione q Offorum Cic. Antonius Bonfinus d. loco.
Ludovicus Gomesius in a rumos n. r. institutis de actionib.
Joannes Faber et Schneidwinus in proaemio Instit.
et Joannes Lauterbachius in tractatu novo antiquo
de armis et literis. Ad primam q griam raõem
respondere pt, nullam esse seqlam labores castren,,
ses civilibus st graviores, ergo et nobiliores. Alias
n: nautae, q singulis fere momentis morti st expo,,
siti, et q in ergastulis durioribus laborib. torqntr.
digniores erunt literatis q absurdum, quare o quan,,
tum corpore qsq possit ponderandu e, sed quantu inge,,
nio et prudena, ne alias boves et cum sapiente qferantr.
Jacobus Grifolus d. loco. Sn literati amore scientiae ex,,
les fiunt, de divitib. pauperes semet ipsos exqnuniunt,
vitam suam multis picul:is exponunt, et a vilissimis
saepe hominib. q gravitr ferendum e, corporales inju,,
rias sine cura pferunt. Ait Authentica habita C. ne fi,,
lius pro patre. Secunda raõ refutatr p 6. nrae sententiae
Ad tertiam Rndeo, q ideo utilis sit et navia virtus mili,,
taris, ut in pace vivatr. Si g bella ad pacem qferenda
o studia pacis ad bella qvertenda erunt: in generan,,
da v. et qfirmanda pace leges oes opam, summumq studium
ponunt et sic sine dubio legalis prudentia, re bellica
potior erit Antonius Vipanus d. loco. Ad quartum
Rndeo, si respicere velimus ad immortalitatē, fateri

cogimur literis eam potius continere et aegri quam malitia
Ad quintam. Notum est, quod depravata sint plebis iudi-
cia. Ad sextam. Ex ordine tunc non arguitur proroga-
tiva, nisi aliud in iure repitur dispositum, Everhard. d. lo.
Cum itaque dispositum sit in iure, debere literatis proroga-
tivam, male ab ordine concluditur. Unde ideo arma literis
Justinianus praeposuit, ut notum faceret, se prius arma
quam leges tractasse l. 2 C. de Vet. J. enucl. Ad 7. responderi
potest, quod certior cuique sit mens, ubi de re[illegible] scribit, quam ubi
reum, de cuius dignitate ac salute agitur defendit. Nam iudi-
cis est in causis semper verum sequi: patroni vero nonnumquam verisimile,
et si minus verum sit, defendere illud factum est a Cic. in
Officiis, et v. in d. oratione pro Murena.

QUÆSTIO II

Num vox Pandectarum sit generis feminini, an vero
generis masculini?

Posterius volunt Henricus Stephanus in admonitione
de abusu linguae Graecae c. 1. Jacob. Cujac. l. 10 obser.
26. Antonius Faber l. 2 coniecturarum c. 14. in pr. Hedeg
ad l. princeps 21 n. 18 ff. de V. S. Bartolus Brat. in Lexi-
co iuris in verbo Pandectae. Valentinus Guilelmus För-
sterus in Justinianeis tractatib. parte 1 disput 4. thesi 1
et parte 2 disput. 1. thesi 6. Antonius Matthaeus in no-
tis Institut. ad § religiosum institutis de rerum divis. Osual-
dus Hiliger in notis ad Donel. et alii recentiores ob se-
quentes rationes. quarum prima est, quod a Graecum πανδέκτα sit
nominativum singularem πανδέκτης, atque hoc eiusd.
est generis, cuius est ὁ πανδέκτης, et τὸ πανδέκτης. Ergo et illud
cum doceri non possit, vocem illam transeuntem e singula-
ri ad pluralem, simul et e genere masculino ad femini-
num transire. Secunda desumitur ab authoritate Gellii l. 13
Noctium Atticarum c. 9. ubi ita scribit: Tullius Tyro
Marci Cic. Alumnus et libertus adiutorque in literis
studiorum eius fuit. Is libros complures de usu atque
ratione linguae latinae, item de variis atque promiscuis

qstionib. gponit, in iis ee pcipui videntr, quos Graeco titulo πανδέκτας libros inscripsit, tanq de rerum atq divinarum genus gtinentes. Ad assumptiunt, verbu libros e masculinum, ergo etiam πανδέκτας erit masculi. Tertiò quidem masculini gnris st ~~hypocritis~~ ὑποκριταὶ et latinum hypocrita, τριγάλις et pirata. Sic et πανδέκτης et latinum pandectę. Verum ròib. his ò ob, stantib. dicimus vocem hanc ee feminini gnris, primò pp authoritatem Justiniani in ostetalia ii Institutis de nuptiis in verbis: quas in libris Digestorum seu Pan, dectarum, ex iure vetere collectarū numerari pmi, simus. Secunda Justi Lipsi q in epist: 29. Centuria Miscelanea, inqt, extant Nobiles illae Pandectae He, trusca a Justiniani aevo. Tertia qq in epist: Pandectis Florentinis ad Lectores pfixa his legit verbis: cum vetustissimo Pandectarū florentinarum Codice. nullū omnino alium integritate ac fide comparandū ee iam oib. e psuasissimum. Ad dissentientiū primam respon, di ratiem, minime seq Pandectis ap Graecos e masculinū. ergo et pandectae pandectarū ap latinos, qa multa st ap Graecos nomina q suum genus ap latinos mini, me ~~obtineant~~ retineant, ex ligra ho ὁ λόγος haec domus τὸ ἰδανώμα, haec glaucoma, ὁ μάσταγιλος, haec mar, garita, et hoc margaritum, ὁ μετάλλος haec metella. Quemadm q haec ex ita aliud genus agnoscunt et assu, munt ap Graecos, aliud ap latinos sic et Pandectus et ap latinos vox Pandectarum. Altera ràō soluitr ex illo Ovid. qd meruere boues, animal sine fraude? et ex illo effodiuntr opes irritamenta malorum. Exempla denique allata tertio loco, nihil probant, ut ex gnris appa, ret. psertim cum illa ò rem, ut haec, sed psonam notent.

QVÆSTIO III.

Quid p antiquas fabulas intelligatr?

Jacobus Cujac. in notis ad Institutiones, p fabulas antiquas

videtr

videtur tangere sermonem antiquum. Jacobus Reuardus l. 3 coniectaneorum c. 2. leges 12 tabb. et legis actiones. quae in libro 6 Aelii, qui ut dr in l. 2. § posthac fuit. 38 ff. de orig. juris. inscriptus erat tripartita, continebantur, primò quia librum istum olim ediscebant juvenes. 2° quia Cic. pro Murena legis actiones quondam modo fabulosas appellat, cum eas ridiculas ineptias, inanissimas atque prudentiae refertas esse ait. 3° quia testatur Justinianus in l. unica C. de nudo iure Quiritium tollendo. Juvenes olim qui ad primam legum veniebant audientiam, inutiles legis antiquae, h. e., 12 tabb. q. dispositiones, et antiquae subtilitatis ludibrium accepisse. Verum hi nimis strictè, antiquas fabulas acceperunt. Mynsing. per fabulas antiquas intelligit incertas falsasque traditiones, cuiusmodi multae erant sparsae tempore Justiniani, à quibusdam imperitis et adulterinis Doctorib. Marcus Lycklama à Nyeholt. fabulas antiquas sumit pro divinis Ethnicorum commentis et originib. Solebant n. veteres artib. ut authoritatem legib. plus quam humanam conciliarent, à Joue et Justitia nomen iuris arcessere, atque adeo passim divinis humana miscere fabulis. Siquidem nulla res efficacior multitudinem regit, quam superstitio alioquin impotentem, saevam, mutabilem. Quare alia ratio fuit temporum, tempore Justiniani; qui dum se Christianum leges ferre Christianis meminit, huiusmodi fabulosas veterum origines consultò omisit, satius fore ratus, ut cupidae legum iuventuti liceat prima legum cunabula non ab antiquis fabulis, h. e. (divinis Ethnicorum commentis et originib.) sed ab imperiali splendore appetere, ne vel aures quidquam inutile, veluti, quod in usu nemo sit habiturus, vel animi, aliquid quisquam possitum. (ut potè quod sit contra placita religionis Christianae) accipiant. Joannes Ferrarius Montanus in hoc proemio. putat veteris Juris commentatores, pueris exta ab fabulis sumta tradidisse, sed cum hoc institutum, praeterquam coeptum esset cedere appareret, et iuventus non ut primum iussa erat, fabulis praeluderet tantum, sed ad eas ferme, tamquam ad scopulos Syreneos consenesceret. Quae ceterae periculum

visum est, modum suae rei praescribere. et fabulis iuventuti in
posterum, oratio remotam facere, sed praestare, initio statim, vera
iuris elementa capessere, nequaquam nebulis illis antiquis obum,,
brata, sed a principali opera profecta, atque ceu res sit exposita.
Sed duae interpretationes, partim destituentes probatione, partim
refutantur per l. 2. § sed cum perspeximus 11. C. de Vet. Jur. Enucl.
et § cumque hoc 3. de procemii. Quare dicendum erit, cum Theo,,
philo Graeco interprete, quem sequitur Aemilius Ferretus in notis ad
Institut. Hotomannus. Wesenbecius. Sedilb. in Instit. et Cl. Scipio
Gentilis l. 2. parerg. c. 26. Per fabulas antiquas Imperatorem
ea significasse, quae olim obtinebant, et nunc ab usu reiecta sunt, ut
ondit d. l. 2 § sed cum perspeximus 11. d. § cumque hoc 3. et l. 1 §
adde 1 C. de Annali exceptione, in quo praeteratur fabulas Im,,
perator videtur tegere, circuitus et cavillationes causidicorum, quibus
sepultam actionem, iterum excitare conabantur, quas ut iuri contrarias
damnat et relegat. Cui interpretationi non resistit, quod obiicit Marcus
Lycklama, a Nieholt l. loco. fabulam esse rem fictam, ut tradit
Hermogenes, in praeexercitamentis Rhetorices, Prisciano interprete
ubi definit fabulam orationem fictam, verisimili dispositione, ima,,
ginem exhibentem veritatis. nihil enim cum fictione, commune habent
traditiones rerum antiquatae et leges abrogatae. quia fabulae hic
non simpliciter accipiuntur, ut fit in l. antiquis. ff si pars haeredi,,
tatis petatur, ubi de numeroso partu Julius Paulus loquens, tam
multa, inquit, de eiusmodi re tam varia, et incredibilia credunt.
ut fabulis annumerentur. Sed per comparationem, quia quae leguntur, quae olim
obtinebant et ab usu reiecta sunt similes videantur illis, quae in fabu,,
las incidere, quarum lectio, nullum alium fructum adfert
quam voluptatem quandam et inanem delectationem. Quia a. sine
fructu leguntur ea tametsi vera et vetera sint, appellantur tamen, vel
cum Suetonio fabulares historiae, vel cum aliis fabulae. Sed
si praedicta interpretatio vera est, non pertinebit ius antiquum ad Institutiones.

Atq hoc posterius falsum ē, q[uia] videmus sæpissime expo-
ni in Institutionib. ius antiquum, ut in § libertinorū 3.
de libertinis. § fin. q[ui] et ex qb. causis manumittere ñ
possunt. § præterea 6. qbus modis ius patriæ potestatis
solvit. § sed ut nihil. 1 de testamentis ordinandis. §
adoptivi 4 de exhæredatione liberorū. §§ sed olim 2. §§ incertis 25.
cum §§ sequnti. § ante hæredis 34. et § pene quoq 36. de
legatis. § sciendum 1 cum aliq sequntib. de fideicomiss.
hæreditatib. § emancipati 9. de hæreditatib. q[uæ] ab intesta-
to deferuntr et aliis in locis. Ergo et prius. Verum res-
pondet Wesembec. ad d. § sed ut nihil litera a. de testa-
mentis ordinandis. Antiqua et antiquata ista jura insti-
tutionib. ꝯ Justiniani præscriptionem, fuisse aspersa; q[uo]d ē
ꝯ § in qbus § sq. proœmii. Mitius itaq agendum ē cum com-
pilatorib. iuris et distinguendum potius inter antiquitatem ex
qua inanem tm̄ delectationem capimus, et in eam, q[uæ] intelli-
gentiam juris adiuvat. de illa accipi pt d. § cumq hoc 3.
De hac v. obediti textus. Confer. Viglium. Zuichemum in d. §
sed ut nihil. n. 1.

QVÆSTIO IV.

Num vulgaris distributio 4 libb. Institutionū sit tolera-
bilis? R[espondeo]

Negat hoc Hotomanus et Æmilius Ferretus, ille n: l. 2.
protendit ad. tit. usq libri 3 de obligaōib. inde auspicatr
l. 3. eumq extendit ad tit. usq de aōib. q[uod] principiū
ē libri 4. Hic v. finem facit libri 3. in tit. de successionib.
sublatis, q[uæ] fiebant, p[er] bonorum venditiones, et principiū
libri 4 in tit. de obligaōib. Hotomanus videtr secutus,
antiquissimi exēplaris ordinem, q[uod] Joanes Apellus āliq[ua]n[do] ad
mare Balthicum in parva quadam Bibliotheca forte for-
tuna invenit ac inspexit, ut ipse testatr in Dialogo, q[uo] ratiōe
ac methodo Institutiones ꝛc. Illius a. exēplaris dispositiō
erat talis. libri 1 tit. 1 erat de iure personarum, titulus v. de

Justa

Justitia et iure. Jure nali G. et Civ. erant qdam veluti
proemia. Secundq liber usq ad tit. de oblig. extendebat.
et tertius ab eo usq ad tit. de act. Hacem a. Sane St
Hotomanus, q illa in aes seu nāa dispsas et disiunctas
coniungat, giunctas v. disiungat, itan: loqr in argumen,
to sui opis. Ex qbus tagi pōe arbitror, cuiusmodi pvulga,
ta illa partitio sit, sive illam Tribonianus, homo ordinis
ō modo impitus, sed ut opinor et expers, commentus ē,
sive illa infelicitate temporum in hos libros irrepsit,
ut tertii libri initium, ab eo capite sumēt, quō de here,
ditatib. q ab intestato deferunt, explicatū ē. Quarti a.
ab eo in quo de oblig. ex delicto tractat. Nam hac rōe
trium diversarū tractaoum partes, à quire suo divulsæ, sic
inter se giunguntur, ut sigs trium statuarum, quarum pri,
ma virilis, altra muliebris, tertia equa eēt, dissoluta membra
componens, corpus unum ex virilis formæ capite et hu,
meris, altrm ex reliqs eiusd. partib. cum muliebris statuæ
capite giunctis, tertium ex caeteris muliebrib. partib.
cum eqnis membris gstitueret. Verum hæc et similia, q
Hotomanus obiicit gcludunt libros Institutionum a Tri,
boniano ō artificiose eē partitos, q ō negamus, imò
addimus, æqualem materiarū partitionem fuisse
merito observatam, ut iusta magnitudo et æqualitas
in quolibet libro inveniat, q vix factum fuisset, si artificio,
sam partitionem cum Hotomano observasset. Si n:
librum 2. ad tit. usq de oblig. extendisset, nulla eēt
libri 2. proportio ad reliquos tres institutionum libb.
Hæc q vera cāa ē, cur in Institutionib. interdum giun,
cta divellant, dispsaq coniungant. Et observari debet
q Hotomanus, eād. nota dignus sit, q a ipsi quoq māa
giunctas divellit et separat de litium n: gtroversiarumq
māa, q ē, de rebus et oblig. et sic de māa giuncta, par,

D.

tem

tim tractum in l. 2. partim in l. 3. rationem addit, ne im,
modica et absurda l. 2. magnitudo fiat, negligit itaque
Hotomanus artificiosam distributionem, utitque aequali
materiarum divisione, quam sectatur Tribonianus, et sic
incidit in illud tritum:

Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.
Dn. Terrellus dum l. 4. à tit. de oblig. auspicatur, videtur
Theophili ad d. tit. et Acursii, ad tit. institutis de
actionib. continuandi rationem approbasse, quia obligationes sunt ma,,
tres actionum, quem tamen errorem, iam dudum alii refuta,,
runt. Donel. ad principium Institutis de actionib. Vultejus ad
pr. institutis de oblig. et l. 2 disceptationum scholastic.
c. 15. et Schekius in delibatis iuris. disput. 25. thesi 2.
et recte non: sequitur, obligatio est mater actionis, ergo pertinet
ad tractatum de actionib. et erit pertractanda in libro, in quo
de actionib. agitur, sequeretur n: in l. 4. agendum quoque esse de
matrimonio et dominio. Nam utrumque parit actionem.

QVÆSTIO. V.

Num Institutiones derogent Digestis?

Affirmat hoc Duarenus in procemio ffrum c. 3. et Temaeus Faber in
disputatione extraordinaria, procemii Institutionum, thesi 6. Quae
opinio defendi potest quatuor rationes et exta. Rationes sunt 4. Prima, quia constat
institutiones post Pandectas fuisse confectas, secundumque hoc 3. § procem:
et constitutione tanta § quae omnia conjuncto § sed cum ii de confirmatione
ffrum, quod et ipse in thesi ult. probavi. Quod autem posterius est, prius
corrigit, argumento legis non est novum 26. ff de legib. Ergo Institu,,
tiones corrigunt Pandectas. 2da In Institutionib. saepe remit,,
titur auditor ad Pandectas, ut fit in tit. de successionib. oblatis
quae fiebant per bonorum venditiones, prout sicut, quae ex latioribus ffrum
libris perfectius apparebit, § aquae 2 in f. ibi, sicut in latiorib.
ffrum libbris oportunius apparebit, infra de actionib. et § fin.

infra de publicis iudiciis. Tertia ratio. Hoc faciunt omnia illa loca in institutionum in quibus vetus ius corrigitur. § q̄ 1 et pr. q nobis infra. per quas personas cuique acquiritur, § sed olim 2. § incertis 25. iuncto § sed nec huiusmodi 27. § ante heredes 34 et § poene quoque 36. inf. de legatis § adeo 3 inf. de locatione et conductione et § fin. inf. de ... exceptionib. per iura a. veteri lege videtur ius quod legitur in ff. quia ff. ista sunt collecta ex iure vetere § sunt et alia 11 inf. de nuptiis, et in quibus omne ius antiquum collectum est § q̄ post libros 4 supra proœmii ergo in omnibus istis locis, institutiones derogabant digestis. Quarto. confirmat hanc opinionem, constitutio tanta, § sed cum perspeximus 11 de confirmatione ff. rum ubi scribit admonuisse Justinianum compilatores iuris, ut memores essent suarum constitutionum, quas pro emendatione iuris, promulgaverat, et in confectione Institutionum et eandem emendationem ponere non morarentur, ut sit manifestum et quod antea vacillabat et quod postea in stabilitatem redactum est. Quod et vult § singulis 5. supra proœmii. Exempla similiter adduci possunt 4. Primum est desumptum ex l. adoptivum 8 in pr. ff de in ius vocando, et § sed hodie 2. Institutis de adoptionib. colligitur ex d. l. adoptivum 8, filium adoptatum transire in potestatem patris, adoptivi, in hoc v. § sed hodie 2. contrarium asseritur, quod videlicet filius non transeat in patris adoptivi potestatem. Quare corrigitur d. l. adoptivum 8 per d. § sed hodie 2. Secundum exemplum. Ex lege liberorum 3. § emancipato 1 ff de capite deminutis, ubi emancipari nemo potest nisi in imaginariam servilem causam deductus, quod ius sublatum est per § praeterea 6. inf. quibus modis ius patriae potestatis solvitur. textus noster ita sunt, sed emancipatio antea quidem vel per antiquam legis observationem procedebat, quae per imaginarias venditiones, et intercedentes manumissiones celebrabatur, vel ex imperiali rescripto. Nostra autem providentia et hoc in melius, per constitutionem reformavit, ut fictione pristina explosa, recta via ad competentes iudices &c. Tertium ex l. in rem 23 § sed et id 3. ff de rei vindicatione in quo Paulus picturam tabulae cedere contendit, quia necesse sit ei rei cedi quae sine illa esse non potest. Cuius opinionem reiicit Justinianus

in

in § si qs 33, inf. de rerum div. statuitq tabulam picturæ
cedere, ita loqr, si qs in aliena tabula pinxerit, qdam pu,,
tant (intellige Paulum in d. l. 23. §3.) tabulam picturæ
cedere, alius videtr picturam qualiscunq sit tabulæ cedere.
Sed nobis videtr melius ee tabulam picturæ cedere. Quartu.
Occurrit in l. cæterum 4 § mulieri 1 ff de usu et habitaoe
giuncto § item si is q ædium 2 inf. eod. tit. In illo ni qrit q
sit iuris, si domus usus relictus sit marito, et respondet si
marito sit relictus ille usus, q ö fuerit dubitatum qn uxor
cum marito, possit habitare, verba ita hnt: nam p qtrium (illge
si ö mulieri ut in pcedentib. verum marito usus ædium reli,,
ctus sit) qn uxor cum marito possit habitare nec fuit dubitatu.
In hoc v. § posterioribus ubi ex professo qdicit. Ita ni legitr in
d. § item si q 2. vix receptum ee videtr, ut is q ædium htus u
cum uxore habitandi ius hat, h. e ut Donel. l. 10 commentari,,
orum Iuris Civ. c. 25 explicat ægre qd. hoc ab initio recæ,,
ptum fuit, receptum tn a. varie qd. de eo veterum fuerunt
interptaoes, sed tn tand. hæc obtinuit sententia, qa et q
vix fit, fieri tn dubium ö existit. capitulo p Catechismum 2
de cognatione spirituali in 6. et l. vix certis ex causis §3
in pr ff de iudiciis. Matthias Colerus ad cap. quoniam
n. 21 extra de pscriptionib. Esse a. dubitatum de reali,,
qua et ö ee dubitatum, qtria st pugnantia, q simul uno et
eod. respectu vera et falsa ee nequnt. teste Arle 1 Sophisti,,
corum Elenchorum c. 4. Quare fatendu erit sublatum
ee id q dr in d. l. cæterum 4. § mulier 1 p d. § item si is 2.
nisi cum Aidio Hortensio ad d. § item si is 2. dicere veli,,
mus errorem hic comisisse Tribonianum, plerumq in his in,,
stitutionib. dormitantem, et q ap Caium inventa st, ut erant
reponentem, sine ullo penso, q d in Pandectis posuisset. Ve,,
rum hæc sententia ö satis tuta videtr, q primum evinco ex
Iustiniani mandato, iniunxerat n: ille Triboniano reliqsq

iuris

juris compilatorib. ut ita comportarent ffsta et Institutio,,
nes, ne repugnantia q̄dam in libris illis invenirent. Ita n: loqr
in constitutione cordi nobis ē, ss supra dictis 3. de emendatione
Codicis Dni Justiniani. Supra dictis itaq Magnificis et
prudentissimis Viris, pmisimus hoc opus facere &c. ut undiq
n solum Institutionum et ffrum via dilucida et apta pateat
sed et constitutionem nri Codicis plenum jubar orib. clareat &c.
Si itaq in utroq libro sua invenit dilucida et apta, n
video, quomo unus alii derogare et criari possit. Secundo
Si n derogant Digesta Digestis, ut nec Codex Codici, aut Codex
Digestis, seqr nec Institutiones derogare poe Digestis. Atq prius
ē verum. Ergo et posterius. Connexio in maiore ppositione ē
qa institutiones st desumptae ex legibus Digestorum et Codicis,
paucis Institutionum locis exceptis, de qbus agit Jacob. Cujac:
l. 18 obser: observaone 38. Minor propositio et primo qdem. q
Digesta ffstis n. derogent, pbatr testimonio Impatoris. In lege
tanta 2. § contrarium 15. C. de Vet. J. Enucl. ubi crium aliqd, in Di,,
gestorum Codice positum, nullum sibi locum vindicare, nec in,,
veniri exprsse fatetr. Siqs subtili animo, diversitatis raoes ex,,
cusserit, et quis Cujac. sub nomine mercatoris in notis ad ani,,
madversiones Roberti l.1 c.17 respondeat Justinianum in con,,
stitutionib. suis sicut in exordio facere conveniebat, persuadere ma,,
gis, ut ne studio iuris deterreant, sed potius alacriores reddant,
et incitent ad raoes legum ingrendum, et alias cum aliis
conciliandum, ac aeqtatem ipsam tand. cnsiis addiscendum &c.
Destituitr tn Cujacii auctoritate Impatoris, quare credimus po,,
tius Impatori ipsi, q Cujacio. Dn Codicem Codici, n derogare,
constat ex d. Constitutione, Cordi nobis, ss s' dictis 3. Ubi Impator
iussit compilatores juris constitutiones supfluas, vel ex poste,,
riorib. sanctionib. jam vacuatas, vel si q similes, vel craiae
invenirent circumducere, et a propriis Codicis congregatione separare.
Et hoc et asserit in Novel. ut deliberandi jus et ad impuberes
transmittatr, 158 c.1 qn ita textus st: neq n: pugnare inter se

Theo

Theodosii pientissimi principis, et nostram legem dixerit, cum
in eod. utraq; volumine sit posita, et nos p constitutionem, q pro
eo posuimus obfirmaverimus, nihil in eo residere gri.
Tertio. Quod Codex o deroget Digestis, ita probo: si Codex
derogat Digestis, derogabit, vel pp constitutiones, qst desum,
tae, ex prima Codicis editione, vel pp reliquas. At neq; pp illas
neq; pp has derogat. Ergo plane o derogat. Major certa.
Minor probatur, qa seqns legem priorem corrigere et emenda,
re posteriorem, q e q legem fin: ff de constitutionib principum.
Constat n: tam illas constitutiones, q has Digestis fuisse priores.
Quod ad illas facile hoc probari pt. Nam edito Codicis prima, etsi et oes
leges q erant in illa editione, fuerunt ante compilationem Dige,
storum, ut constat ex § et cum sacratissimas 2. §g nri proœmii.
Jussit n: Justinianus 2dum Consul. et sic anno impii sui 2. com,
ponere novum Codicem. Constit. haec q. de novo Codice faciendo in f.
q et inter et confirmatus e Decio Consule, et sic anno 3. impii
Justiniani. Constit. summa reip. in f. de Justinianeo Codice confir,
mando. Considerandum v. recepit Justinianus ius vetus, id q;
ut in ordinem redigerent mandavit. Lampadio et Oreste Con,
sulib. et ita anno sui impii 4. Constitutione de authore, de
conceptione ffrum, confirmat hla: et edita st ffsta Justiniano
tertium Consule. et sic anno impii 7. Constit. tanta et Constit.
dedit nobis de confirmatione ffrum et § fin. §g proœmii. Quod v.
et reliq constitutiones Imperatoriae extiterint, ante compilationem
ffrum et illae quas vocamus . so Decisiones. Quinq; hi constitu,
tiones excipio vct legem 2. de offo pfecti ptorio Africae. l. fina,
lem de jurejurando, pp 2e. l. finalem de testamentis, et l. fin.
de legitimis hered. 4 l. Quae Justiniano quartum, et Theo,
doro Paulino Coss. ut ex illarum subscriptionib. constat, et sic
post confectionem ffrum et institutionum latae st: ita pbari pt. quo
anno Justinianus suam extendit curam ad immensa veteris
Jurisprudentiae volumina, ut loqr ipse in § et cum sacratissi,

mas

mas 2. Iq modnii, iniunxitq; Triboniano, ut cum Collegis suis libros Iurum conficeret, eod. et anno ut et sequente multas de, cisiones, et qstitutiones, plurimas, qbus maximus antiquaru legum articulus emendatus et coarctatus e, ut loqr con„ stitutio cordi nobis e, s postea v. 1 de emendaoe Codicis Dni Iustiniani, h. e partim dissensiones, et disputaoes veterum Ictorum in se se qrias, quo dum erant diremptae, et in confe„ ctione Pandectarum compilatorib. iuris obstabant sopitas partim multa veterum iura, q in illorum libris exstarent, abrogata st et sic incommodum propositi opis ptinentes, promulgavit d. s postea v. 1. Cum iam v. Digesta Iustiniano tertium demum qsule, ut mo dixi, st qfecta et qfirmata, seqr q illae qstitutiones et decisiones, pcesserint leges Digestorum qbus ultimis, et prout compilatae st, et p qseqns o derogabant Digestis, q ulterius qfirmat Gipsanius in suo Codice imp edito in pfatione, et ad leges qrias in alios respondet Franciscus Gratianus de iarcatorib. l. 1 et 2. de qcilitatione legum Di„ gestorum et Codicis. Tertio repugnat hoc fini Institutionum, q ut s' in thesi 26 dixi e, o ut corrigant ius Digestorum, sed ut novos Iustinianeos ad faciliorem iuris cognitionem deducant. Quarto, q a n' eveniret Impatorem nrm secum pugnare, q res illum valde suspectum redderet, eiusq; auctoritatem labefacta„ ret, oia n: q in Digestis exstant sua fecit. Ita n: loqr in constitutione tanta, s tanta a. 10 de Confirmaoe D. unaq; oibus auctoritate indulta ut qcqd ibi scriptum e hoc nrm appareat et ex nra voluntate compositum, et in constitutione, Deo auctore, s sed neq; 6. de qceptione ff. oia inqt, nra facimus, q a ex nobis ois eis impertietur auctoritas.

Quinto, Correctiones iuris manifeste demonstrari debent l. pcepimus 32 s f. C. de ~~abla~~ appellaoib. Atq Iustinianus nullibi in Institutionib. manifeste dicit se corrigere vel emendare ius Digestorum. Ergo et Institutiones o corri„ gent Digesta, et quis in qbusdam locis, quos supra citavi

dicat

dicat se corrigere et emendare jus vetus, id tamen non intelligendum est de iure Pandectarum paulo antea enucleato, sed prius antiquum. veniunt leges 12 tabb. responsa prudentum, ac illorum compositiones, et sic observantia antequam componeret decisiones suo ac alias constitutiones, et enuclearet dictum antiquum ius. Non itaque urgent primo rationes supra adductae: non prima. quia non omne quod posterius est prius corrigit, alias Institutiones et Novellae per totum derogarent Pandectis, quod non est verum, sed tum posterius corrigere potest prius si ei contrarium sit, l. sed et posteriores 28 ff de ll. Secunda ratio plane inepta est. Quid in tertia et quarta ratione prius vetus, eiusque correctionem intelligat in ratione quinta dixi. Nec textus adducta movent. non primum: quia in d. l. adoptivum 8. filium adoptatum hodie transire in potestatem patris adoptivi, non disponit, sed adoptatum qui adhuc in potestate est et manet, patrem adoptivum in ius vocare non posse. Textus itaque de tali adoptione loquitur quae facta est ante promulgationem legis penult. C. de adoptionib. et sic dicto constitutioni, quae futuris tantum dat formam negotiis, et non ad praeteritas adoptiones pertinet, argumento l. leges 7. C. de LL. minime contrariat, multo minus dicto § sed hodie 2. qui desumtus est ex d. l. penult. Sic ad idem respondeo, d. § praeterea 6 Institut. non posse derogare legi liberos 3. § 1 ff de capite minutis, cum desumtus sit ex l. fin. C. de emancipationib. liberorum, quia cum una sit ex suo decisionib. prior erit compilatione Pandectarum ut supra dixi, et propterea et corrigere ius illud non poterit. Quod tamen Paulus in d. l. 3. § 1 neminem emancipari posse inquit, nisi prius in imaginariam servilem causam deductus fuerit, id sapit ius obsoletum, quod contra mandatum Justiniani, et contra compilatorum iuris opinionem, et propositum, in libros Digestorum irrepsit. Et nemo hoc vituperandum existimet, sed imbecillitati humanae, quae naturaliter inest hoc ascribat, quia omnium habere memoriam, et penitus in nullo peccare, divinitatis magis, quam mortalitatis est. Quae excusatio ab ipso Justiniano affertur in constit. tanta. § sic quia. 14 de confirmatione Pandectarum. Ad tertium textum respondebo infra in l. 2. tit. 1. Ad quartum dixi posse, utrumque

veni

verum eẽ, dubitatum de illa re fuisse, et non fuisse dubitatũ, ô
fuit dubitatum utique ab initio, quo illud admittebatur, q
tñ postea ꝯtrarium fuit, ita quidem, ut vix dñ receptum eẽ vi=
deatur. Ad illud tempus respicere videtur Ulp. in d. l. caterũ q.
§ mulieri 1 ff de usu et habitaõe. Ad hoc v. Tribonianus,
in d. § ex item is 2. Et quis neq tempus neq rõ, q occasio=
nem, hac de re dubitandi praebuerit ignoratur, hac tñ in
parte plus fidei Triboniano, et Justiniano Imperatori attri=
buo, praesertim cum de suorum temporum observaõe attestentur,
q Aelio Hortensio, aliisq nouis scrib.

QVÆSTIO VI.

Quis Cajus ille fuerit, cuius fit mentio in § quos
pr. oib. 6 lg proœmii?

Sunt primò q putant, dixisse Cajum sive tempore Justinia=
ni, ppea q is suum appellet in d. § quas ex oib. 6. ibi Cajus n̄ri
in ff § item lex Cornelia 5, ibi ut Cajus n̄r infra de publicis
iudiciis et ꝯstitutione oẽm § et antea 1 in tribus Cajus n̄r, de
juris docendi raõe. Quod verum ñ ẽ, vixit n. is sub Ha=
driano Imperatore, ut ipse testatus est in l. utrum 2. in pr. ff
de rebus dubiis, et q a scripsit ad Senatus Consultum Tertillia=
num, ut apparet ex l. in suspenso 8. ff ad S. Consultũ Ter=
tillianum, q D. Hadriani temporib. factum ẽ, § postea a. 2.
Institutis de Senatus Consulto Tertilliano. Nec resistit
q Imperator Cajum suum vocat, ẽ n. hac benevolentiae
significaõ. ac sic plerunq praedecessores, qui a fuerunt
professoribus appellamus, inqt Wesembec. in § quas ex oib. 6
lg. proœmii. Quare et falsum erit q quidẽ a multis cre=
ditur floruisse Cajus sub Imperatore Antonino Caracalla,
quem dixisse scribit Aelius Lampridius in ipsius vita, uxorem
novercam suam Juliam, q cum eẽt pulcherrima, et q. p
negligentiam se maxima corporis parte nudasset, dixissetq
Antoninus, vellem si liceret, respondisse fertur si libet licet, an
nescis, te Imperatorem eẽ et leges dare ñ accipe.

26

Tertiò sit q putant hunc Cajum alium eē ab eo, cui asseri,,
bunt fragmenta. Baro in proœmio S. nro. Hotoma,,
nus seium ex aliena rr. infra de divisione. et l. 8 obser: 4.
Tiraqlus in l. 8 C. de revocandis donat. Albericus Gen,,
tilis de nuptiis l. 5. c. 11. et Donel. in l. 1 § 4 no 11 ff de
Nborum oblig. primò qa in fragmentis istis saepe occurrit
sordida orao, ab illa puritate et elegantia q fuit Caj
illius nri tempore longe abhorrens. Secundo, q a aliquo,,
ties locorum sacrorum et Ecclesiasti argumentis sit, ut dubiu
ō sit, qn fuerit ille Christianus, qualem Cajum illum
veterem ō fuisse scimus. Contra quos plurimi statuunt,
q fragmenta illa Veteris Caj eē et ō eē recte existimant,
sed eē q d. Institutiones Caj in compendium redactas ab
Aniano Consiliario Alarici regis Visigothorum, q hod.
detractis et immutatis Cujac. in pfatoe Codicis Theodosia,,
ni Contius l. 1 disputatoe 12 et Gedeus de gtrahenda stipulaoe
c. 4 n. 69 Cur a Aniano Epitomen illud gfecerit, tradit
Hieronimus Alexander Junior in Commentario Institu,,
tionum Caj ubi ita loqr: Cum Alaricus Visigothorg rex g
et Gothos subditos habevit et Romanos, ac Gothi moribus
et Consuetudine potius uterent Romani legib. Romanus
tentavit paulatim et Romanos habere ad Gothorum instituta,
itaq compater eius Euricus Gothis et leges scriptas,
dare capisset Alaricus negotium mandavit Aniano viro
spectabili, ut ex oi Romana Jurisprudentia qdam decer,,
peret suasq interptaoes adderet, q a Gothorum institutis
ō omnino abhorrerent q ille, anno 22 regni Alarici. Christi
v. 504. executus ē; conjectis in unum volumen Codicem
Theodosianum. Codicem Hermogenianū et Gregorianū
Pauli receptas snas, Caj Institutiones, et alia Veterum et
Impatorum pra et placita, sed ut ei libitum, detruncata
et falsis expositionib. deturpata. Hoc. ille.

QVÆSTIO VII.

Num aliquid utile detr sine honesto?

Negamus

Negarunt hoc olim Stoici, idem ēē honestum et utile existimantes,
quos hodiē sequuntur Petrus Faber, in l. 90 n. 11 ff d. R. J. Budaeus in
annotationib. ad l. ff de Justa et Jure. Oldendorpius de iure et aeq̄tate
tit. 1 de variis boni et aeq̄ appellaōib. Donel. l. 26 comment. c. 2. et in
Rubrica C. de pactis n. 11. Joannes Robertus
l. 3 sententiarū iuris c. 12. et Dominicus Soto l. 3 de Justa et iure
q̄stione 1. c. 1. Raões st. 1ma Jus ē ars aeq̄ et boni l. 1 in pr: ff de Ju,,
sta et iure, et Justitia et aeq̄tas rem ō diversam, sed unam eandemq̄
denotant. l. placuit 8 C. de iudiciis iuncta l. eos q̄ 6. § si q̄d
C. de appellaōib. Ergo oē bonum in iure n̄ro, erit quoq̄ aequum,
et ē̄. Secundā divitiae st utiles scribit n: Cic: l. 2 de Inventione
ē aliqd ō ppter suam vim et nām, sed ppter fructum et utilitatem
appetendum, q̄ pecunia ē. Atq̄ divitiae s̄nt raōem honestatis
paupertas q̄ pp̄ et honestas, q̄ divitiae a Deo st. inq̄t Ecclesiasticus
in c. 11 V. 14 et in c. 13. V. 2 pondus, ait, sup se tulit q̄ honestio,,
ri hoc ē ditiori se communicat. Ergo nulla erit diffra
in honestum et utile. Tertiō. Honestum ppter se appetit, q̄dam
n: ē, inq̄t, Cic. d loco, q̄ sua vi, nos allicit, et sua dignita,,
te trahit, ut virtus, veritas, scientia, et Augustino l. 18 q̄stionū 30.
Honestum ē q̄ ppter seipsum appetendum ē. Atq̄ q̄dam bonū
vt delectaō, ppter se appetunt. Ridiculum n: ē q̄rere ppter q̄d
aliq̄s velit delectari. Arls l. x Ethic. c. 2. Ergo q̄dam
bonum ō differt ab honesto. Quartō. q̄firmatr hoc snā,
authoritate Cic. q̄ l. 2 de Offis disputat, nihil poē ēē
utile q̄ ō sit honestum, q̄ et pbat Ambrosius l. 2 de Offis
c. 6. Utile itaq̄ ō differt ab honesto. Non resistit primum
lex hac lege decernimus 8. C. de pactis quentis, tam sup dote re.
in qua bonum separat ab aeq̄tate, vba ita s̄nt, quis n: bo,,
num erat, mulierem q̄ seipsam marito comisit, res et eiusd.
pati arbitrio gubernari. Attamen quoniam conditores leḡu
aeq̄tatis quenit ēē fautores, nullo modo muliere prohibente virū
in paraphernis se volumus immiscere, ergo etn: ibi ō pbari di,,

pietatem in bonum et aequum, sed collationem instituit utriusque quando fit collatio in aurum et argentum ut ergo non sequitur aurum argento est melius. Ergo argentum non est bonum, sic etiam non sequitur, ius illud excellit aequitate. ergo illud, quod videtur bonum non est aequum aut quod aequum non est bonum. comparatio enim plus et minus tantum ostendit, naturam vero rerum non immutat. Secundo opponitur, solum bonum in usucapione apparere. l. 1 ff de usurpationibus et usucap. nullum vero aequum, praesertim, cum vocetur impium praesidium. Nam ut et Ecclesia Romana centum annorum gaudeat praescriptione q. Verum qui nescit aequum esse ut salus populi potior custodiatur, ne scilicet quarundam rerum diu et fere semper incerta dominia sint. d. l. ff de usurp. et usucap. et ut litium aliquis sit finis l. 5. ff. pro suo, quod ut privata cuiusque negligentiae succurratur. Quare autem usucapio dicatur impium praesidium desumi potest ex quaestione in exercitatione 2. in negatione. Tertio obiiciuntur duo egregia sibi placet Romuli facta, unum est de filiab. Sabinorum raptis. Alterum de Remo fratre occiso, utrumque utile erat Reip. Romanae, illud primo ne incolae quibus Roma confestim erat referta propter uxorum penuriam (plerique enim ex pauperibus et obscuris constabant hominibus. ideoque despectui habebantur nolebantque ipsis divites suas filias dare in uxores) urbem iterum relinquerent, neve civitas robore militum exhausta periclitaretur, quod prole fieret, si quam belli irreperet. Secundo ut hoc facinus civibus principium coniunctionis ac communionis cum Sabinis, conciliatis mulierum animis exhiberet, teste Plutarcho in Romulo. Hoc videlicet visum fuit Romulo utile, ut ille solus regnaret, iuxta illud, multos imperitare malum est, rex unicus esto, neutrum tamen honestum, non illud, quia Sabinae raptae sunt sine more. Unde illud Virgilii, raptas sine more Sabinas. Rape autem iniquum est. Marcus Lyclama à Nyeholt. l. 1 membranarum Ecloga 39. 51. et raptus virginum capitis supplicio plectitur. l. unica. C. de rapt. virginum. Non hoc, quia laesit hic Romulus pietatem et

Su

humanitatem, ut scribit Cic. l. 3 offic. q et comprobat p. umbra
eruenta Remi visa e assistere lecto Henricus Salmuth in notis ad
Panegyrolum parte 1 tit. de 7. mundi miraculis. Verum
haec exta o grrante, in primo n: bonum cum aequo seu honesto,
e giunctum si credimus Arnoldo Clapmario l. 4 de arcanis Rerump.
c. 7. a. dicendum erit, utrumq; extum neq; aequum seu honestum,
neq; et utile seu bonum fuisse, visum tn fuit Romulo bonum
q; tn o erat. Quod v. utile aliq. sit sine honesto tradunt
Accursius in l. 1 in pr: ff de iustitia et iure Charondas l. 1 veri,
similium. c. 11 Alciatus l. 1 parergon c. 30. Corasius. l. 2 miscel.
c. 18 Wesembecius in Pandectis ffs de J et Jure n. 4 tit. c. et
Godenius in qstionib. Ethicis 38. Imo q a aequum et bonum seu
q idem honestum et utile, in defoe iuris qua de in d. l. 1 in pr:
de J et Jure separant. Secundo honestum seu aequum pp se
expetite, et in nobis e, et magna ex parte ex nobis, bonum v.
seu bo. utile e pp aliud vel unum et e positum extra nos unde
Divus Aug. d. loco. separat honestum ab utili, honestum
vocans, q pp se ipsum expetendum e, utile q ad aliqd aliud
refertur. Tertia rao: q a date in iure aliq utile, respectu ali;
cuius finis particularis, q. tn repugnat honestati, q a repu,
gnat ultimo fini hois, q e bonum 2dum raoem. Sic concubinatus
toto tit. ff de concubinis, meretricia giunctionis et lupanaria.
l. ancillarum 27. § 1 ff. de hereditatis petitione l. mima 4 C.
de Episcopali audientia l. si ea 22 et l. q adulterium 29 C. ad
l. Juliam de adulteriis. Henricus Salmuth. d. parte 1. tit.
de habitu Imperatorum, in iure pp maius malum evitandum,
ne scit pp malitiam hoium. honestae matronae ac virgines
passim constuprarent, tolerante, et sic raoem hnt boni, cum
boni raoem habeat minus malum, ad maius malum comparati,
ut scribit Arts l. 5. Ethic. q tn inhonesta st. Unde illud semp
in giunctionib. o solum q d liceat gsiderandu e, sed et q d
honestum sit l. semp 42. ff de ritu nuptiali. Et illud. O oe
q licet honestum e l. o oe 144 in pr ff de regulis Juris, q et
sna, verior videtr. Non itaq; resistit im argtum q a demon,

strat

monstrat lex aeq et boni in iure fieri connexionem, quod vel omnia praecepta bona et utilia, sint et honesta et aequa et quod Ad 2dum respondeo divitias vocari nomine honestatis, vel 2dum multorum opinionem, qui divitias honorant, vel in quantum ordinantur organice ad actum virtutum. i.e. coadiuvant, ad opera virtutis sicut et nobilitas et potentia. Ad tertium dico tam honestum, quam delectabile per se appeti de ipso tamen illud appetitu appetitu rationali, qui tendit in id, quod est conveniens rationi, hoc v. appetitu sensitivo. Ad quartum respondere potest, propositum fuisse, tam Cic. quam Ambrosio probare nihil posse esse simpliciter et vere utile, quod repugnat honestati, cum repugnet ultimo fini hominis, quod est bonum 2dum rationem, Quamvis non negent posse quid esse utile, secundum quid, respectu vel alicuius finis particularis.

Finis proœmii.

Vitiorum inconstantia, sic virtutem constantia Stoici metiri solebant.

Cum foras spectat et est tota speculatrix utilitatis alienae, Iustitia nominatur.

DE TRACTATV.

Connexio. Tractatus in duo summa capita divisio.

De proœmio eiusque partib. actum fuit, sequitur tractatus, qui duo capita proponit, communia iuris principia et conclusiones. Illa sunt fundamenta maximarum et gravissimarum disputationum, sicut in Geometria punctum, linea, superficies, ut dicitur, inquit, Duarenus, t. D. d. I. et I. c. j. De his tractat in lib. Instit. t. 1 et 2. Hic v. incipit in ss omnibus a. fin. Institutes de I. N. G. et Civili.

Totum opus Institutionum in duas partes principes distinguere soleo, in communem et propriam. Communem voco, quae primis duobus titulis tinetur et communia quaedam tractat principia universae iurisprudentiae pertinentia. Altera pars quam propriam appellavi singulos singulos seorsim ius explicat titulos teste Rittershusius ad tit. 1

LIBRI PRIMI TITULUS DE Justitia & Jure: primus.

I. Principiorum iuris tractatiōem exordit[ur] Justinianus, a fine vid[elicet] Justitia, quatenus illa conservatur, vel recuperat[ur] Cic: l. 1 de Orat. Nec immeritò. Primò q[uia] disciplinae practicae, tradi solent ordine Analytico; quo vid[elicet] à fine ad media, ad finem ducentia progredimur Zabarel. l. 2 de methodo c. 9. Secundò. q[uia] ex eius dictamine, o[mn]ia iuris p[rae]cepta s[un]t exstructa, et ad illius colli conservatiōem col-limant. Vnde et c[aus]a, cur J[uris]c[onsul]ti, q[ui] iustitiam inprimis colunt, ad eamq[ue] o[mn]ia sua, responsa et decreta referunt, iustitiae Sacerdotes vocant[ur] in l. 1 § cuius 1 ff de J[ustitia] et J[ure]. Don. l. 1 com. J. C. c. 4.

II. Est a[utem] Justitia iuxta Simonidem P[o]etam antiquissimu[m] de quo Plato l. 2. de Repub. q[ue]m seq[ui]t[u]r Ulp. in l. Justitia 10 pr. ff. d. J et J. et Imperator pr. Instit. h. tit. Constans et perpetua voluntas ius suum cuiq[ue] tribuendi.

III. Quae def[initi]o optima e[st], illaq[ue] Aristoteles explicatior, cum definit habitum iustorum ~~definit~~ operativum, teste Dom. Soto l. 3 d. J et J. Quaestione 2. art. 1 quamq[uam] alijs hoc displiceat. Vincentius n[ost]r[o] Castell. lib. de Off[ici]o regis 3. c. 31 ut de reliquis o[mn]i dicam, Ulpianum hac in def[initi]o[n]e ita loq[ui] putat, ut vel rationem definiendi ignoravit, vel sensa sua dicendo explicare nescivit, quare ~~[illegible]~~ verba def[initi]o[n]is hu[ius] parum examinabo, exprimunt a[utem] vel genus vel diff[erenti]am specificam.

IV. Genus: Constans et perpetua voluntas: ~~Hec~~ quae verba alij primum metonymicè accipiunt, ut sis, cum ex effectu efficiens, a subiecto adiunctum significet. Donel. l. 1 coment. Juris Civ. c. 16. et l. 2 com. J. C. c. 1 Ægid. ~~Hortens.~~ h. t. Goclen. in qq.

Justitiam tractationem p[...] [...] disciplinas [...] [...] quae [...] [...] in texto.

Finis [...] Justitia observat [...] methodum Analyticam.

2 ratio [...] Justitiae [...] [...] ex illius [...] [...] p[rae]cepta s[un]t [...] Cur JCti Sacerdotes [...] [...]

Addit Rivers[...] 3 rationem [...] [...] regina [...]

Definitio Justitiae.

[...] habitus.

Aristoteles d[efinitio] e[st] explic[atior].

Qui def[initi]o[n]em [...] Ulpiani [...] putant.

Definitio omnis p[...] genus vel ex diff[erenti]a.

Genus metonymice [...] [...].

62

Abrici 81. Setser. exerc. iurid. 1 assert. 2 Hendl. vol. 1 select. disp. 1 th. 1. lit. B. et Gerd. Exerc. Justin. dec. 1 th. 4.

V. A quibus discedimus, quippe haec proprie accipi possunt. Habitus n: cum suo subiecto, vel voluntate, ~~seu constantia ipsa perpetua voluntatis~~, in qua habitus haeret. Sic describitur, quod Justitia nihil aliud sit quam perpetua constantia in voluntate, seu constantia ipsa perpetuae voluntatis, ut loquitur Cujac. in not. Sec. Seu denique firma proaeresis, firmum decretum, et firmum voluntatis propositum. Phil. Melan. dialect. l. 1 in qualitate. Quae omnia non de nuda et simplici voluntate, verum adiuncto voluntati, merito accipiuntur.

Hac in desc. habitus statim et subiectum vel voluntatis definiunt.

VI. At habitus est adiunctum voluntatis. Habitus n: est firma quaedam aptitudo, et vis longo usu parta, qua fit ut constanter et sponte quod velimus. Sunt corporis vel animi, iterum vel acquisiti vel infusi. Acquisiti, vel intellectivi, qualis est Juris prudentia, vel morales seu voluntatis, qualis est Justitia. Toletus in Logic. Et quidem tale. Est n: qualitas difficulter a subiecto mobilis, quod habitui non facile convenit. Toletus d. l. de qualitate et quali.

Habituum descriptio.

VII. Dum aliqui verbum Constans in desc. haec nostra pro superfluo habent. Omne n: perpetuum aiunt est et constans. Si n: non constans esset, non posset dici perpetuum. Si vero verbum hoc includitur a verbo PERPETUA, quare non erit in desc. superfluum? Respondeo, quos recte refutat Thom. d. Aqu. in II. II q. 58 art. 1 Dom. Soto d. J et J. l. 3. q. 2. art. 1 et Coras. in l. 10. n. 1 et 5. ff d. J et J. Per verbum perpetuum, dicunt innui solum propositum atque intentionem sic semper operandi, per constans vero eiusdem propositi firmitatem, ut vel homo tali proposito non nutet seu vacillet, sed fixum id gerat. Illud multis competit, hoc vero paucissimis.

Erratis quorundam.

Ad illam responsio quid significat per verbum perpetuum

VIII.

VIII. Et hic procul dubio respexit Cic. in Philip. 13. dum quorum ha-
betis, inquit, cognitam voluntatem in Remp. eamque perpetuam et
constantem etc. et Gellius 13 noctium Attic. c. 5. cum libera-
litatem perpetuo benignitatis appellat constantiam

Autoritas Cic. et Gellii.

IX. Reliqua verba Jus suum cuique tribuendi specificam differentiam
exprimunt, et suo ambitu reliqua duo juris praecepta includunt.
Tribuit autem Justitia suum cuique, quatenus est virtus, et respicit
habentem, nam hoc modo virum bonum componit, ut in se perfi-
ciatur. Nicol. de Virt. Moral. gradu 4. c. 20, sed quatenus est justi-
tia et refertur ad alios. Aris. 5. Moral. ad Nicom: c. 8. Hac ita virum
probum componit, ut debitum justitiae officium praestet communi societati.

Differentia explicatur.

Tribuere duplici modo possumus vel in [illegible] ut ac poenis vel in contra[ctibus] dirigendis negotiis. Hinc duae species Justitiae particularis emergunt Ritterhus.

X. Ita a. hoc officio rite fungitur, quatenus tribuit id quod est superiori, aequali et inferiori, suum quod est
tribuit. Unde Cic. 2 ad Heren. et 1 Off. justitiae dicit fundamentum esse
pro dignitate cuique tribuere. Propter quem finem Ethnici quoque Justitiae
hoc libram qua omnia aequat, consecrasse leguntur juxta versum.

Cur gladium laeva dextra gerit, cur laeva bilancem.
Ponderat haec causas, percutit illa reos.

XI. Medium quod nos ad finem ducit est jus, cujus considerandum primum
origo et nomen, 3. definitio. De origine infra dicam, nomen juris
varie deducitur, vel a jubeo Donel. 1 com: J. C. c. 4. Hieronym.
1 variorum et Wesembec. in partitis Jurium h. tit. n. 14. a quo
fit jussus, unde quidam dixerunt jus quasi jussum Donel. l. 26 com.
c. 2. Coras. de juris arte parte 1. c. 12 et Perotus cornucop.
Vel justum Varro jus a Varrona l. 6 declarat. 71 n. 1 et
Dom. Soto de J. et J. l. 3 q. 1 art. 1. Alii v. quod juxta sit, h. e.
aeque et pariter, quod vel aequabile et par sit Conanus l. 1 com.
J. Civilis. c. 2 n. 4. vel quod vis per metathesin. Cum jus nil
aliud sit, quam vis h. e. voluntas potentioris, quae vim sistere
h. e. fraenare et coercere potest. Alciatus 1 paradoxorum c. 29.
Alii quasi Jovis os, quoniam ille, nam omne jus auctorem habet Deum.
Christianus Beckmanus in Originib. et Cl. D. Scipio
Gentilis. lib. singulari Originum

Medium conducens ad finem est jus.

Juris 3 considerantur. 1 Origo 2 nomen 3. definitio

Jus deducitur a jubeo

Jus quasi jussum vel justum

Item jus quasi vis.

quasi Jovis os.

Juris definitio

XII. Definitio, a Juris Consulto Celso in l. 1. in pr. ff. de J. et J. talis af-
fertur, quod sit ars aequi et boni, quae definitio constat genere et differentia spe-
cifica. Genus est ars. artis vocabulum accipitur stricte

Definitionis membra

Artis homonymia

et

et late, priori modo est ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιη-
τική Arist. 6. Ethic. c. 4. posteriore v. modo sumitur
pro quavis mentis nostrae artificiosa cogitatione vel operatione,
quae ad propositum sibi finem aliquem, per convenientia et ido-
nea media progreditur. Zabar. l. 1 de nat. Logices c. 8.

XIII. Priori modo, ius non est ars, quia finis artis est ποίησις Zab. l. 1
de nat. Logices c. 15. Iurisprudentiae v. praxis Arist. 6. Ad
Nicomachum. c. 5. posteriori v. est, nam ius nostrum est finitum,
l. 2 ff. d. Iure et facti ignor. et sunt praecepta generalia. ~~Vultey~~
~~rum~~ ad hunc tit. Frum c. 2. Scribonium in Introductione
ad Iurisprudentiae th. 3. et Henr. à Villa. in oratione de Iuris
arte. Differentia specifica consistit in verbis Boni et aequi. quae ~~an in~~
an in se differant dictum fuit supra in q. 7. Bonum a. nihil
est aliud, quam quod Reipublicae est salutare et fructuosum. Aequum
v. dependet ab aequitate, quae definitur duorum vel plurium in-
ter se proportio, veluti inter dominum et servum, maritum et
uxorem, magistratum et subditum &c.

XIV. Hanc a. artem si cognoverimus, recte dicimur Jurispru-
dentes, unde Jurisprudentia. Quae definitur in § Jurisprudentia
Institutionum h. tit. et in d. l. fortitta 10 § 2. ff. eod. divinarum
atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scien-
tia. Tribus verbis, est iuris cognitio. Ideo a. definitur, divinarum
rerum notitia, quia olim habuerunt J Cti, harum no-
titiam, ut potuerint ondere civibus quo ritu Deus sit co-
lendus, quibus sit hostiis, quibus diebus. ~~at quae~~ atque templa sacra
facienda sint, quae sepulchrorum et monumentorum iura,
quae iustorum funebrium solennia. Vaconius à Vacona
l. 1 declarat. 30. n. 3. Gottofredus in l. 10. tit. o. ff. h. t.
et Barnabas Brisonius. l. 4 select. antiquitatum. c. 16.

XV. Cognitionem v. iuris hanc mature adipiscimur levi
ac simplici via, si his quae 2. Institutionum h. t. quae proponit vel
praecepta iuris, vel positiones. Praecepta sunt vel universalia

Marginalia:
Finis artis factio, finis prudentiae actio. Jus est ars in lata significatione vocabuli artis

Vide Thornenum

Differentia iuris

Jurisprudentiae definitio

Quare addita sit in definitione, divinarum

Praecepta hoc sunt 3.
Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere. 2
Positiones sunt 2. Jus publicum et privatum § fin. Instit. t.

vel

vel specialia. Universalia, ad quod omnes iuris articuli refe-
runtur. Mynsing. Burchold. Schilback et Sneiduinus. Sic re-
censentur in iure nostro tria praecepta iuris 3. § 1. et l. 10 § 1. ff. eod.
Primum quod fluxit ab illo omnium primo, ut bona prosequa-
mur, et Stoicis adscribitur. Cuiac. l. 26. observ. c. 40. est
honeste vivere, omni modo in factis, verum et dictis et
verbis l. ex damno 40 ff. de damno infecto. l. item apud
Labeonem 15. § quae turpib. 21 ff de iniuriis l. 197. ff. de R. J.
l. 15. ff de conditionib. institutionum.

XVI. Secundum iuris praeceptum quod a summo illo, ut mala
fugiamus, promanat, est alterum non laedere. Iustitiae enim
primum munus est, inquit Cic. 2 off. ut ne cui quis noceat,
nisi lacessitus iniuria. Nam homines hominum causa gene-
rati sunt, ut ipsi inter se, alii aliis prodesse possint, alterque alter
afficiat beneficio. l. servus 7. ff de servis exportandis.
Quare nefas erit hominem homini insidiari propter cognationem
quam natura inter nos constituit. l. ut vim 3 ff de I. et J. de hoc inquit
praeclare Seneca epist. 95 quod vides, quo divina, atque hu-
mana conclusa sunt unum est, membra sumus corporis magni.

XVII. Ultimum praeceptum est, suum cuique tribuere, hoc est, ius vel
poenam. Ius alterius dicitur non tamen quod proprie alterius est, sed et quod cuique
debetur, de quo tribuendo maxime ius constitutum est. Donel. in
l. 1 ff de eo quod certo loco n. 2. Poenam quoque tribuit cuique
suam. l. sancimus 22. C. de poenis. Nam hoc iustitiae conve-
nit, inquit Seneca. epist. 82. suum cuique reddere, beneficio
gratiam, iniuriae talionem, aut certe malam gratiam.

XVIII. Haec praecepta ita inter se differunt ut primum agentem
ipsum respiciat, et pertineat ad bonos mores, ne quid fa-
ciamus, quod famam existimationemque nostram laedere possit.
Secundum et tertium vero ad alios respectum habent, illud pro-
hibendo, neque alterius vitam et corpus ullo modo affligat, hoc
vero iubendo, ut facultates iuste acquisitas domino petenti

Praecepta vel univ[ersalia] vel specialia. Origo cuiuslibet praecepti assignata

Praecepta 3 enumerata vel respiciunt ipsum agentem, ut [primum] vel ad alios respectum ut duo posteriora: ~~[illegible]~~ iubendo prohibendo ultimum iubendo

vestitramus. Myns. in d. § iuris 3. I. t. et Alexander Turaminus libro singulari de legib. parte 3. c. 2 n. 24 et seqntib.

XVIII. Specialia sceptra, q ex tribus istis gnralib. ceu rivuli scaturiunt, multa occurrunt in iure de qbus in concursu.

XIX. Partitiones iuris duo st, publicum et privatum, l. 1 § 2 ff. I. t. et § fin. Institutis eod. Cum n: humana societas sine iure ac legibus stare n posset, ea pp pro hoium utilitate ius oe gstitutum e l. 2. ff de statu hoium. At qcqd ita gstitutu e, id vel publice vel privatim utile ee necesse e, cum tertium dari n possit Antonius Faber, Jurisprudtie Papinianeae tit. 1 pr. 5.

XX. Publice utile e q publicam principaliter concernit utilitatem, seu q ad statum rei Romanae spectat. d. l. 1 § 2. ff I. t. et d. § fin. Instit. I. t. Et qui Jacob. Revardus. l. 5 variorum c. 12. et Hotomanus. hic corrigant d. § privatum, et pro verbo rei legant Reipub. tn falluntur, imo qa oes libri gstanter reti, nent hanc vocem REI, tn res interdum pro Repub. Roma, nae ponitr, ut in vsu Ennii,

Moribus antiqs res stat Romana virisq

Et in illo Virgilii:

Unus homo nobis cunctando restituit rem.

XXI. Et vocatr ius hoc publicum, n rone formae et usus, quo, modo et privatum e publicum, sed rone obiecti, qtenus vit versatr in iis q st ppria Reipub. Romanae, ut st sacra, sacerdo, tes, et magistratus &c. q a sine tn publicum hoius gsistere neqt, l. 1 § 2 ff I. t. Don. l. 2 com: C. c. 5. et l. 8 com: c. 22.

XXII. Privatim a. utile e q ad privatum, seu singulorum utilita, tem, recta ptinet, d. l. 1 § 2 et d. § fin. Instit. I. t. Et haec duo iura publicum et privatum partim in se differunt, partim con, veniunt. Differunt primo qa illud hoc e potentius. Unde Cic. 1 de Legib. q d e, inqt, tm quantum ius civitatis. Secundo illud primario publicam, et 2dario privatam hoc v. secundario publicum primario v. privatum spe,

Differentiae iuris publici et privati

ctat utilitatem. Franciscus Balduinus Instit. sic n. 8. Tertiò.
Illud dr̄ ius civitatis, atq; imp̄ii. Cic. 1 de orat. Hoc v. civi,,
le, quo quilibet civis regitr. Cujac. in recitationib. ad tit. Sunc num
in l. 2 ff. Quarto. In hac expositione totum fere corpus iuris
civilis c̄prehendit, quia versatur hoc in usu quotidiano, in illius
v. pars exigua, vid. liber primus. l. 49. et 50 Pandectarum et
liber primus 10. 11 et 12. Codicis, cuius videtr ēē, primò quia maxima
ex parte publicum hoc ius ē neglectum a. q. parum utilitatis
singulis afferet, a. quarò, de iure publico interrogarent
Icti. Secundò, quia usu magis, q̄ p̄ceptis discendum ē. Tertiò.
quia multa continet arcana, q̄ publicè proponi n̄ expedit

XXIII. Conveniunt: quia utrumq; tripartitum ē, hoc ē, tribus q. ex fon,,
tibus fluit, nāa, gentium institutis, et civium Romanorum inven,,
tis. Hotomanus sic. De iure privato nullum ē dubium, cum
expresse dicatur in d. § fin. et in l. 2 § 2 ff. s. t. sed tm̄ de iure pu,,
blico, quo de infra.

Convenientia iuris publici et priv[ati]

QVÆSTIONES.

1. Num Iustitiæ dfō sit accipienda de Universali?
2. Num definiatr Iustitia divina, num v. humana?
3. An rectè definiatr habitus.
4. Num in Iustitiæ dfōe legendum sit tribuens, num v. tribuendi?
5. An iustitia sit prior iure?
6. Num ius num sit ars?
7. Num ius et iuris prudentia differant?
8. Num detr æqtas scripta?
9. Num in iure civili detur sit αὐτοχειρία?
10. Num ius publicum sit collectum ex Iure nali G. et Civili?

QVÆSTIO I.

Num iustitiæ dfō, sit accipienda de Universali?

Negant Donel. l. 2 com: I. C. c. 1. Contius l. 2 subsecivarū lectionum c. 2. Corsius l. 1 indagationum I. C. c. 14. Forsteno

Negāo et illius patroni

Dés

Adde et Wesenbecium Institutes h. t. n. 8. negantes de universali hic agi in principio. Ratio ne quidem [illegible]

Disp. 1 § 27. Trautlerus volum. 1 select. disp. 1 § 1 lit. c.
Stromerus exercitationum Justinianearum 1 § 10, et Wesenerus
disp. 1 § 1 lit. a. Raões afferunt sequentes, prima rao. Quae
Justitia propria ē Philosophorum, illa non tractatur a Jurisconsultis. Atq
Justitia universalis propria ē Philosophorum. Ergo Justitia universalis non
tractatur à JCtis. Maior propositio ita probatur, quia Ethices
praecepta non sunt confundenda cum praeceptis iuris. At si ad Philosophum et
JCtum spectaret tractatio Justitiae, confunderetur Philosophia cum Juris-
prudentia, quod non ē admittendum. Minoris veritas ita constat. Ju-
stitia universalis in se se virtutem continet omnem, at quis dixerit
unquam JCtum de omnibus virtutibus debere instituere disceptationem,
cum functus sit suo munere, si demonstraverit, quomodo
personae sint ordinandae et contractus moderandi. Secundò.

2 rao quia nullibi in iure fit mentio

quia Justitiae universalis in toto iure Civili, mentio non fit,
sed tantum particularis. Tertia rao: Justitia universalis tota

3 quia ē virtus tota hic non species virtutis definitur

ut sic dicam, virtus ē. Atq At quod sic definitur species
saltem ē. Ergo male dicitur sic definiri Justitia universalis.

4 rao sumitur a [illegible] virtutis [illegible] hominem in se perficit Justitia vero ē habitus relativus.

Quarta rao: Virtus secundum Aristotelem l. 5. Ethic. c. 3 et 6. ē
habitus absolutus naturae congruens, qui hominem in se perficit. Justi-
tia vero ē habitus relativus, qui aliis prodest, et ad alterum refertur.
Ergo Justitia particularis et non universalis definitur. Quintò.

5

Justitia ē constans et perpetua voluntas, ius suum cuique tri-
buendi. At hoc totum, competit tantum Justitiae particulari.
Ergo definitur tantum particularis Justitia. Verum ab hac

Affirmativa pars eiusque patroni.

opinione, merito recedunt Duarenus, ad tit. de J. et J. c. 3.
Alciatus l. 1 parergon. c. 31 Baro ad l. 10 ff. h. t. Angelus
Matthaeacius. l. 1 de via Juris. c. 9. Christophorus Ehemius
l. 4 de principiis iuris c. 3. Scribonius in introductione
ad Jurisprudentiam § 42. et Wesembec. Instit. h. t. propter se-
quentes rationes. Quarum prima ē. Ad finem omnia debent colli-
mare et referri. Atq ad Justitiam particularem, quae in iure
traduntur non omnia referri possunt. Ergo Justitia particularis

Rao prima pro affirmativa sententia

ō ē finis iuris nri sed univsalis. Minor ppositio ita pbat.
constat ex Arte. l. 5 Ethic. q Iustitia particularis illa sit q in
distributione et commutatoe bonorum servat iustam
aequalitatem, qua unicuiq id tribuit, q ei debet. Iustitia
v. univsalis ē, p q obedientiam pstamus oib. legibus in
eum finem, ut et publica utilitas promoveatur, et politica
societas in bonis conservet. Atq multa pcipiunt in iure
nro, q neq ad distributionem, neq ad commutatoem
rerum referri possunt, si qd. officium Iustitiae ē, ō solum aequum
ab iniquo separare, licitum ab illicito discernere, verum
in univrsum bonos tam poenarum metu, q praemiorum exhor,,
tatione efficere velle. l. 1 § 1 ff. d. I. et I. Quare cum haec oia in,,
cludat Iustitia univsalis, rectissime statuit finis iuris et sic
definite in d. pr. Instit. de Iust. et I. Nam virtutes oes demonstra,,
ri possunt ex iure, urbanitas pcipit in l. 3 § 2 ff de obliga,,
tionib. et actionib. et l. 3 ff de servo corrupto, verecun,,
dia in l. 1 § 5. ff de postulando, gravitas in l. 2 § 31 ff
de origine Iuris, Veracitas in l. illicitas 6. § 1
ff de offo psidis. l. nemo 17. C. de sententiis et interlocu,,
tionib. et l. accusatores 17. C. de accusationib. sobrietas
in l. fin. ff. de alimentis, castitas in l. si disse,,
plete ff ubi pupillus educari vel morari debeat, et l. 1
§ 2 et l. 10. ff de iniuriis. Mansuetudo in l. observandum 19.
ff de offo psidis, et in l. rei constante 24 § 5. ff soluto matri,,
monio. pseverantia et diligentia in l. 6. in fine. ff
de negotiis gestis et. l. 17. § 3. ff commodati. Benefi,,
centia in l. 2. ff de servis exportandis et gratitudo in l.
cumq. § 10 C. de natalib. libris et l. sed et si lr. § 11 ff de
haereditatis petitione. Tertio suadet hanc sententiam
generalitas trium iuris pceptorum, honeste vivere, alterum
ō laedere, suum cuiq tribuere, quorum primum ad oes
virtutes ptinere videtur, cum honestas sit oium virtutum

fons

4 rao

fons et scopus C. 1 Offic. et Arts l. 1 MM. c. 20. Quanto ipse Arts hoc testatr l. 5. ad Nicom. c. 3 et 5. Et constat ex diffoe Justitiae Vniversalis, quae obedientia erga oes leges, qa v. ius nrm oes leges pponit, quibus et vult pstari obedientiam, finis utiqz ipsius erit o particularis Justitia sed virtus univsa.

Ad negativae senten. et contra argta responsionem Ad primum

Ad primu itaqz dissentientium argumentum respondemus in exercitio 1 qst. 8. licet gcedat tam Pstum q Jctum occupati ee circa Justitiam Vniusalem sirem consideratam spectemus, o tn ppea gfundi pcepta Ethices cum iuris nri pceptis, nec Pstiam cum iure nro, siqd. adhuc differant in modo gsiderandi. Alio n. mo gsiderat Ethicus Justitiam Vniusalem, et alio et plane diuso mo Jctus.

ad 2dum resp

Ad 2dum argum resp q vers sumum illud Vniusalis, voblo Justitiae in iure nro adiectum o reperiatr, rem tn ipsam ibi occurrere, satis s. pbatum fuit. Ad tertium concessa maiore ppositione ad minorem resp, petere eam principium, de eo n. disputamus, num iustitia d. loco definita species saltem sit virtutis, num v. univsa virtus, q posterius asserimus. Ad quartum arg. resp. Aliud eo gcludi, q fuit in pmissis, ex pmissis n. sequitur q Justitia o sit virtus, d v. q Justitia particularis definiatr. Ad 5. et ult. resp pt, vba illa: ius suum cuiqz tribuendi dupliciter accipi poe large et stricte. stricte accepta competunt Justitiae particulari, large v. oium virtutum officia continent.

QVAESTIO II.

Num definiatur Justitia divina num v. humana?

Pro humana Justitia sequentes faciunt raoes, quarum prima e qa Justitia legalis externis e contenta. l. 18. ff de poenis.

Quod a. obiiciunt quam in nullo repiri mortalium eam Justitiae pfectionem, neminem n. adeo iustum ee ut o aliqn peccet. Rs o duplex e definitiones loqui de maxima et summa pfectione, q in hominem cadere pt, et ad quam velut Ideam unius gradi

divina v. Justitia, rimatur et interiora, ergo humana tantum Justitia definitur. Justitia legalis refertur ad virtutes hominum Nov. ut omnes obediant 126 §. in pr. et Novel. de relevatione tributorum publicorum 163 in pr.

III. ratio. Deus nullius est debitor. Justus v. superioris aequalis et inferioris.

IV. Autor et approbator definitionis Justitiae divinam ignorabat. Justitiam, quare non probabile est definire divinam.

V. Hac ratione confunderetur Theologia cum Jurisprudentia.

VI. Accidens hic definitur. At nullum Accidens cadit in Deum.

VII. Definitur hic Justitia quae est finis legum. At finis est humana Justitia.

VIII. Justitia humana, hominis comparatur labore: divina v. gratis datur.

IX. JCti disputant de rebus non divinis, sed humanis.

X. Quia Justitiae divinae in ff. et Institutionibus nulla fit mentio, quamvis tamen libris praemittitur Justitia §. definitio. Et haec opinio, est de mente omnium scribentium teste Glossa. l. g paucis tamen quos mox subiiciam exceptis.

Pro divina v. Justitia hae afferunt rationes Accursius, Hotomanus. Vultejus ad pr. Institutionis 1. tituli, et Salmuth. in notis ad Pancyrollum parte 1 pag. 8. prima est, quia constans et perpetua voluntas non est in homine, sed in mente Dei, qui tribuit bene meritis Paradysum, male v. meritis infernum.

II. Meum est opus, inquit, scriptura Proverb. 8. ut quod reges regnant et consiliarii decernunt justa.

III. Ethnici Justitiam pro Dea habebant, teste Joanne Ferrario h. t.

IV. JCti Appellantur Justitiae sacerdotes in l. 1 §. 1 ff. h. t. quod non fit nisi de cuiusdam respectu. Tandem quod tam divina quam humana

omni studio contendere se esse conformem debet. Si cum semel atque iterum peccet ac injuste faciat, statim esse injustum censendum, modo ceteris omnibus justis dimetietur, et dolet injustus Rittershusius

Pro divina Justitia faciunt hae rationes.

mana Justitia definitam ꝯ solum ratione originis, verum et ratione obiecti ita probari potest. Ratione originis, omnium n: virtutum principia et semina divinitus insita excreuerunt ad haec quae habemus morum salubria praecepta. l. nam et 2. ff de legib. Treutlerus vol. 1 select. disp. 1. th. 1. l.c. et Decerus disp. 1 th. 1. Ratione obiecti Justitia n: quae apud Romanos una erat, circa res tam divinas, quam humanas occupabatur, non tamen quatenus ius de illis dici potest, verum et quatenus divinae, quatenus sacrae, et quatenus religiosae sunt. Primo n: Jurisprudentia definitur notitia rerum divinarum et humanarum l. 10 § 2. ff d. I. et I. et § 1 Instit. h. t. et publicum ius consistit in sacris et sacerdotibus. l. 1 § 2. ff eod. Deinde constat quod olim Pontificum ius iuri civili grundum fuerit Brissonius l. 4 select. antiqt. c. 16. Unde legimus apud collegium Pontificum, quod Numa instituisse legitur apud Plutarchum in Numa, omnium legum et interpretandi scientiam et actiones fuisse. l. 2 § deinde 6. ff d orig. iuris. Et Q. Mucius Pontifex Maximus ius civile primus constituisse dicitur, generatim in libros decem et octo redigendo d. l. 2 § post hos 41. quod nemo sit Pontifex bonus, qui ius civile non nosset, C. l. 2 de legibus. Tertio videmus in Codice agi de summa trinitate, fide Catholica, et Sacrosanctis Ecclesiis, in Novellis vero de fide Catholica et Orthodoxa. Nov. de interdictis collegiis haereticorum Nov. 132. De sacra scriptura eiusque utilitate et lectione. Nov. quomodo oporteat Mon. De quatuor conciliis Oecumenicis Novel. de Ecclesiasticis titulis 131 c. 1 2c. Ex quibus constat falsum esse, quod dictiones spectent tantum ad JCtos, quatenus ius de illis dici potest, ut respondent adversarii. Ad rationes vero quae pro humana tantum Justitia adductae sunt, responderi potest, et quidem ad primum, negamus, quod Justitia legalis, non mentis, ac voluntatis constantiam requirat, sed saltem externam obedientiam, quae et Politice iustitia

p

Vivere Nov. 133.

Ad adversariorum argta responsiones

praestare possit. Ostendi n: supra definitionem hic Justitiam Uni,,
versalem, illa a. requirit interiorem obedientiam. Unde Plato l. 4
de Repub: eam definit consensionem trium partium animi, mi,,
rum rationis in cerebro, irae in pectore, concupiscentiae in hepate,
et ponamus, officium esse Icti, versari tantum circa particularem
Justitiam, non tamen aliquid adversarii efficient. Aut n: externa
illa obedientia proficiscitur ab acquisito Justitiae habitu, aut non pro,,
ficiscitur, si prius elegerint, apparet, minime contentam esse
Justitiam illam hominis externa actione, quippe quae arguat, ipsum Justi,,
tiae habitum per quem homo agit. Sin v. posterius, certissimum est
hoc est agentem, minime dici debere iuste agere, quia actionis istius
causa subitus tantum est motus, sicut tyrannus aliquando subito motu iu,,
sta peragit et fit actio ista, quae casu quodam iusta, non v. per constan,,
tem et perpetuam voluntatem tauliter ab Arist. l. 9 Ethic. q. 1
Ergo nec operabitur secundum finem iuris quod est ex adversariorum men,,
te Justitiae particularis. Quomodo igitur hunc consequi poterit is
qui sola obedientia praeditus est non video. Melius ergo erit ut dica,,
mus Justitiam hominem interius perficere, ut actiones istius legum
cum praescripto conveniant exterius. Scribonius in Introductione
ad Jurisprudentiam th. 10. Nihil pro adversariis facit l. cogitationis
18. ff de poenis, quia loquitur, de poenae impositione. Atque non omnis
qui non punitur iustus est, quis n: eum qui pravam habet voluntatem licet
eam facto quodam non declaravit iustum pronuntiat. Ad secundum
Respondeo. Justitiam quatenus occupatur circa res humanas, recte
referri ad virtutes hominum, inde tamen non consequitur esse Justitiam non
occupari circa res divinas, quia unius inclusio non est statim alterius
exclusio, inprimis si reclamet recta ratio de qua supra. Tertia ratio
vera est de Justitia divina, quae dicitur salvifica, nos a. agimus de
tali quae Ethnicis fuit cognita. Et sic quoque corruit 4 ratio etc.
quae et tertiam praecedit, quando scientiae, et facultates non sunt coniunctae,

constat

77

gstat a. ex pcedentib. ap Romanos olim givenetam fuisse iu,,
ris divini et humani scientiam. Sexta rao qd gcludat, ex
pcedentib. gstat. Septima rao. petit principium. Ad octavam
dicer pt, tam humanam q divinam Justitiam, secundu
Ethnicos, hois comparari poe labore, divina a. Ugr, o hal.,
visita illa Justitia, sed q a Romanis fuit cognita. Ad nonam
et decimam R del Wesembecius, in paratitl ff. d J et J. n. 14.
In prima rao, q pro divina Justitia tm adducta e, nullius
e momenti, qa dicimus, q constans et ppetua voluntas sit in
homine, de quo in qstione 3. Secunda rao. vult q rao origi,,
nis, sev caae efficientis, iustitia dici possit divina, q nos admit,,
timus. ~~Terti~~ Ad tertiam rndeo, q Ethnici qd habuerint
Justitiam pro dea, sed hoc in qstione e, num Justitia de
qua qrimus, habita fuerit pro dea, q negandum e, Justitia
n: q hic definita e habitus et pt crebris aib. comparari. Est
accidens hois et refertur in hoium virtutes, q oia de dea quaedam
male dicunt. In poetae, q figmentis res illustrare, et palliare
solent, fingebant tm Justitiam deam ee, dixerq nomine, q
Jovi patri assidens colentib. se optima qq polliceri, con,,
temptorib. a. et inique agentib. vicessa ultionem imprecari
soleat. Ad quartam raoem respondeo, Jctos appellari sa,,
cerdotes, o q deam aliq colant, sed q sint sacerdotes legum,
q sacratissimae et sacratae dicunt in l. leges g. C. de legib.
et divinae qdam mo st. Sunt n: sanctae l. sacra g. pprie 3
ff. de div. rerum. Dicunt a. ideo leges sacratae ut censet Festus
q a. eas, plebs cum a patrib. secessisset, iurata in monte sacro
sciverit, a. q ibi sancitum e, ut si qs adv[er]sus eas fecisset, sacer alicui
deorum eet. Sigonius l. 1 de antiquo iure civium Roma,,

noru

novum c. 5 et Perottus cornucopiae.

QVÆSTIO III.

Num recte definiatur habitus?

Quoniam nihil tam stabile est in hominibus et ita immobile, ut nullam patiatur mutationem, cum omnis noster status, sub perpetuo consistat motu. Nov. de non alienandis aut permutandis rebus Ecclesiasticis 7. c. 2. Novel. ut omnes obediant iudicibus 69 c. 4. et nullusque potest naturam sic retinere, ut non nihil peccet. Nov. quomodo oporteat monachos vivere Nov. 133. c. 5. Lib. 1 de natura deorum et c. 24. proverb. Salomonis, Ideo, quapropter definitionem Iustitiae non recte tradi de habitu dicendum videtur adeo ut Joannes vetus Glossator, quem Accursius citat h. nostro titulo in verbo Iustitia, verba haec constans et perpetua reiicienda esse putaverit. Verum ut haec et similia loca, pro obtinenda contraria sententia, hi effugiant, dupliciter respondent, quae recte a paucis videbo. et primo quod dicunt definiri hic Iustitiam ut in se est et non in homine, in abstracto et non concreto. Aldus in l. 10 ff. h. t. Gottofredus in pr. Instit. hic et ibid. Wesemb. et Chrondus Eanadiophanon cent. 1 assert. 2. Verum hi errant, quia in practicis disciplinis non fingendum est quodlibet, sed quod fieri potest. cum propter finem omnia tradantur et discantur ut monet Arist. l. 2 Pol. c. 4. et alias regula est Logicorum trita. Accidens quodlibet talenus definiendum esse, quatenus est in proprio suo subiecto. Sed proprium habitus est inesse. Arist. 2. Ethic. necessarium itaque est ut Iustitia homini insit, quae ipsum ad iuste agendum disponat. Sic Schneidewein. et Mynsinger hic Paulus ab Eytzen. l. 1 Ethic. c. 5. et Vomeus disp. 1 Institutionum et alii. putant Iustitiam

Sane

1a. hic respon. [illegible]

Huius responsionis elegans refutatio. Est quod Iustitia voluntas constans et perpetua, talis sive habitus animi volentis et iustitiam, quod suum cuique tribuendum certo animi iudicio, et certo perpetua notitia [illegible] certe notitia [illegible]

2a. Responsio

A nostri iudicio censenda. Mynsinger hic n. 10

hanc non mentis a. voluntatis constantiam requirere, verum solum externam obedientiam, quod quoque in praecedente quaestione dictum fuit. Distinguimus itaque cum Thoma in 2.2ae q. 58 art. 1 et Dominico Soto l. 3 de J. et J. qst. 2 art. 1, in voluntatem, quae dupliciter modo perpetua dici potest, uno ratione actus, qui nunquam interrumpitur, altero ex parte obiecti, quando homo perpetuo vult iustum. Prior respectus soli Deo competit, posterior vero homini qui habitum hunc acquisivit, et ita iustitia rectissime definita habitus. Confer Antonium Fabrum in Jurisprudentia Papinianea l. 1 t. 1 principio 4. et Ecbemius de principiis iuris l. 5. c. 5

(margin: … praepositus … ut quod … universalis definitione … simpliciter et negative et merito.
Voluntas perpetua dupliciter modo dici potest)

QVAESTIO IV.

Num in Justitiae definitione legendum sit tribuens, num vero tribuendi?

Malo legere tribuendi, quod cum Wesembec. in paratitlis ff. rum n. 10. et Hotomano Justit. l. 1. t. tribuens, haec enim posterior lectio parum recepta est a Doctoribus nec immerito. 1mo quia quocunque perfecte ad operandum disponimur, id operatio ipsa non est. Atque prius est verum de iustitia quae habitus est, est enim virtus dispositio perfecti, ut docet Arist. 7. Phys. c. 3. Ergo et posterius, et sic non recte additum verbum tribuens, quod Justitiae actum et operationem inducit. Secundo quia Justus non ipso actu semper Justitiam exercet, cogitur enim interdum expectare ~~Justitiam~~ occasionem: quemadmodum autem qui pulsare Cytharam scit, etsi non pulsat, non minus tamen Cytharista est, quoque mederi scit et si non medetur medicus tamen est, ut ait Xenophon de factis et dictis Socratis l. 3 in pr. Sic et iustus, et si non semper exerceat ipso actu Justitiam non minus tamen iustus est, quomodo ergo poterit per actum Justitia definiri? Sed obiiciunt hoc modo homo Justus suum tribuit, quia iustus, ergo per Justitiam Justus iusta tribuit et agit, ergo beneficio Justitiae. Quae omnia recte se habent, quae vero ex praemissis ulterius inferunt, ergo ipsa Justitia recte

(margin: Rationes pro lectione tribuendi sunt)

(margin: Obiectio)

dici

dr tribuere, et sit virtus dr tribuens suum cuique, o ita Sar
n: consequentia ex prioribus propositionibus o recte infertur, quamvis
n: Justus quatenus tribuit suum alteri Justitia beneficio tri,
buat, o tn tribuit Justitia ipso actu, quia habitus o e pri,
mum agendi principium teste Piccolom. de gradib. moralib.
gr.3.c.19. Sed homo p Justitiam, p quam facultatem et potentiam
ht iuste, prompte, expedite et faciliter agendi, quamque et in
actum, quoties sese offert conditio producit, propterea et Justi,
tia ab Arle l.5 Et. Nic. c.1 habitus definitur, quo homines idonei
st ad agendum ea q iusta st, eademque agunt et volunt.

QVÆSTIO ~~III~~ V.

Num Justitia sit prior Jure?

Affirmat hoc Ulp. in l.1 in pr. ff de Justitia & Jure, quae
rum e si rem ipsam spectemus o v. grammaticam derivationem
quia ius o a Justitia, sed q Justitia a jure et iusto deducitur,
prinde ut a maesto, fit maestitia. Constat n: q Justitia, q in d.l.1
in pr. idum expositionem Donelli l. com. Juris l.iv.c.4 providi,
nimia insita hominum mentib. et fonte oi boni et eq sumitur, oe
ius perfecit. formavit et informavit, et cum re et nomen, unde
Cic. l.3 de Rep. et August. l.19 de civitate Dei c.27. Jus ma,
nasse ajunt de fonte Justitia, Et quamvis concedam illis q contendunt
Ulp. in d.l.1 usurpare et accipere vocem iuris pro iuris arte p me,
tonymiam, minime tn sufficit illa responsio, cum o quaeritur ibi
num ius, quatenus ars e posterius sit Justitia, verum de no,
mine huic arti indito, num vel nomen illud posterius sit Justi,
tia, q utrevera ante artem fuit, sic et revera, ob artem a Justitia
appellari nequit. Quare parum efficit, collectio Cujaciana, q et
Arumaeum, in exercitationib. Justinianeis disp.1 th.5. defensorem
ht, et e talis, Jus e ars aeq et boni, ars posterius e eo, q arte
continetur, arte a. aeq et boni Justitia continetur. Ergo Justitia e prior Jure.

Sin

Nam si de propria signi- ficatione et eminentissima iuris et Justitiae propri- etate loquamur, bene ve- re dicemus, ut in textu ... Arts scribit ... re ... Mynsing. § S. n. 3. lib.

pr. giium v. et recte dr Justitiam ee iure prius, sive ius accipias pro notitia et practico principio, sive et pro arte iuris. Jus quatenus pro notitia et principio practico sumitur, ideo prius e Justitia, qa constat principium ee prius eo cuius e principium. Quare et Justitia, quatenus definitur constans, et perpetua voluntas, h. e. habitus, posterior erit notitia, sine qua habitus ille et sic tota Justitia comparari non potuit. Quod v. Jus sumatur pro arte iuris, ut sumitur in l. 4. ff de extraordi- nariis cognitionib. l. 2. ff de Officio assessorum, iustitia quoque prius sit ita probo, habitus n. sunt artibus priores, sed posterio- res, cum longa et multa exercitatione, artium adminiculo, q. ut et reliquarum scientiarum per additamentum inventa est. Primus n. aliquis in aliqua disciplina aliquid invenit, id tn rude et imperfe- ctum, alius postea eo principio adiutus, aliquid aliud invenit dn alius aliud adiecit, donec ad perfectionem per multorum opera ducta sit. Jacob. Zabarel. l. 2 de natura Log. c. 10) ac grante Hoc confirmat ex Quintiliano lib. 2 Institutionum Oratoriarum c. 19 neque artem sine natura, neque naturam sine arte quicquam excellens, ne quidem consumatum oratorem producere posse scribit. Multo minus quidem hominem Politice iustum. Et hoc respectu Justitia iura omnibus distri- buere dr in Nov. ut oes obediant c. 69 in pr. Omne a. distribu- ens posterius e eo, quod distribuit et sic Justitia posterior erit iure.

QVAESTIO VI.

Num ius sit Ars?

Negativa pars eiusque rationes 4 vanae

Negat hoc Bodinus in distributione iuris universi, et Petrus Costallius, in parergis Juris n. 10. ob quatuor potissimum funda- menta et rationes, prima e, oes artes suas ex causis et principiis possunt demonstrari, Atq in Jure Civili sola sufficit condendis voluntas, vide l. 20, et § sed et 6. Institutis de Jure Nati Gent. et Civ. Ergo Jus Civile non erit ars. Secundum artes sunt rerum perpe-

1 quod hat prin- cipia

Tam diu unumquodque de iure pos subsistet, quousque Imperator voluerit

2 quod sit rerum perpetuarum sed sit mutabile. § penult. I. S. de I. N. G. et C.

sua

tiranum, Jus a. civile saepe mutatur, uel tacito consensu populi,
uel alia postea lege lata § penult. Instit. de Jure Nat. G. et civ.
et l. de quib. 32. ff de legib. Ergo ius civile non est ars. Tertio.
singularia non cadunt sub artem, ius a. Romanum est singu-
lare, ad solam Remp. Romanam pertinens. Ergo ius Ro-
manum in artem non potest redigi. Quarto. In artib. traduntur
perfectae definitiones. Atq omnis definitio in iure nro est periculosa,
parum n. est ut non subuerti possit. l. omnis 202 ff de reg. Juris
Ergo ius nrm non est ars. Verum non obstante hac senten-
tia dicimus cum Lhemio lib. 2. de principiis Juris c. 17.
Corasio parte 1. de Juris arte c. 1 Henrico a Villa de Juris
arte et aliis, ius nrm in se artem esse, si artis vocabulum
non stricte sed late sumatur ut supra dixi. Ostendunt n: hoc primo
scripta Donelli. Vigelii. Conani. Vulteij. Corasii. Lagi.
Althusii, et aliorum. qui hactenus ius, in artis formam
beneficio logices redegerunt. Et quis obijci possit artem
iuris, omnibus numeris absolutam neminem adhuc tradidisse,
inde tn non efficitur ius in se consideratum artem non esse, aut redigi
in artis formam non posse, cum vitia ista sint personarum.
Hinc q ius nrm ars sit probat d. l. 1 in pr: ff de Justitia et
Jure ubi Celsus eleganter definit ius artem boni et aequi et
Cic. primo de Oratore loquitur ita, si n. a. mihi facere licue-
rit, quod iam diu cogito, aut alius quispiam, aut me impedito occu-
parit, aut mortuo effecerit, ut primum omne ius civile, in ge-
nera digerat, quae perpauca sunt, deinde eorum generum quaedam
membra dispertiat, tum propriam cuiusque vim definitionem
declaret, perfectam quidem artem Juris civilis habebit,
magis magnam et uberem, quam difficilem et obscuram.
Imo ipse Cic. librum edidit, qui inscriptus est de iure Civili
in artem redigendo, ut constat ex l. 1 Gelli Noct. Atticarum c. 22.

3 q sit singulare hoc ... sub artem non cadun...

4 q non habeat perfectas definitiones ut reliquae ...

Affirmativa pars.
eiusque rationes

1 ratio ab auctoritate
Doctorum qui ius nrm in a...
redegerint.

N3. Jus in lata ... artis vocabulum ... ars dici potest ... acceptio vocabuli ...

2 q sit definitionem perfectam ...

3 ab auctoritate ... librum de iure Civili in artem redigendo ... teste Gellio

F

Tertio

80 3a minori nauas.

Tertiò, si somniorum a cognandi iuris artem quandam con,,
scripserunt et composuerunt, turpe certè foret, eam velle
adimere iuri Romano, quod caeterae artes oēs augent,
fouent et defendunt. At prius ē verum teste Joanne Cora,,
sio, de iure Civili in artem redigendo c.1 Ergo et po,,
sterius. Quarto. Quodcunque ē cognoscibile, proprium
ht finem propriumque subiectum, et ex suis causis demonstrari,
pt, id artis formam recipit. Cicer. de Orat. et Ehenrius
l.1 de principiis Juris c.17 et ult. Atque ius Romanum tale
ē. Ergo ius Romanum artis formam recipit. Minor
propositio probatur, et primò quod quod ius nrm sit cognoscibile,
patet ex dfoe Juris prudentiae, quae nihil ē aliud quam iuris cognitio
ut dicam in quaestione sequente. 2dò ht finem proprium, qui ē
suum cuique tribuere seu Justitia. Tertiò ht proprium subie,,
ctum, vt hoiem, quatenus ille dirigibilis ē ad legum nor,,
mam, siquidem illud rerum alicuius disciplinae subiectum ē,
ad quod oia, quae in disciplina illa traduntur referri possunt Zabar.
l. de tribus pcognitis. c.2. At ad hoiem oē ius refertur. l. cum
q. 2. ff de statu hoium, et l. impictum 28 .§1 ff de usuris.
Homo itaque verum erit iuris subiectum. Quod denique ius nrm
ex suis causis et principiis demonstrari possit, satis probat titu,,
lus 1 et 2 Instit. de Justitia et J. et Jure Nat. G. et Civ.
Non grauant prioris sententiae argumenta. Non primum, quia
illud satis refutatur, per ultimum argumentum sententiae affir,,
matiuae, ubi probavi, quod ius nrm ex suis causis et principiis
demonstrari possit, nec resistit l. non omnium 20. ff. de legibus,
quia non negat textus, quod lex hat raoem, cum de legibus iudi,,
cent prius legislatores, antequam eas instituerant, ut apparet
ex capitulo, in istis 3. distinct. 4. sed hoc docet, non ēē curan,,
dum de unaquaque legis sententia, arcanam et latentem
raoem assequi Menoch. l.2 arbitrarium iudicium Centuria
1 casu 82 n.14 Alioquin multa ex his quae certa sunt sub,,

1 q. sit cognoscibile hoc ius nrm
qualia qst. sub artem cadunt.
ht principia, formam finem subiectum

Minoris propositionis partes singulae probantur
et primo quod sit cognoscibile

2 q. ht finem
3 q. ht subiectum

4 q. ht principia et demonstrabiles

Ad argta adversariorum responsio ad 1

Leges et si his adducti nihil ab adversariis explicantur.

ferrent. l. et ideo 21 ff eod. quare ō male pcepit Ars l. 6.
Et hic. c. 11 ut interdum seniorum prudentiae et experientiae fidem
habeamus. Ad § sed et h respondere pt, illum ita ee
exaudiendum, ut q principi placuit, lege ex aequo et bo-
no ius sit, cum ius sit ars boni et aeq. l. 1 in pr. ff de Just.

ad 2 responsio

Ad 2dum argumentum rndeo, quis concedi possit, q
ius nrm mutabile sit in hypothesi seu individuo, quo
ad particulares quasdam constitutiones, et sic pp varieta-
tem circumstantiarum et temporum cum eadem oib. temporib. et locis gubernant,
id tn ō pt in thesi, quo ad firmas et immotas iustitiae
normas, unde legum dependet auctoritas. Hoc n; respe-
ctu recte dicitur ee ppetuum et immobile, ō itaq; mu-
tabilitas illa facit, ut ius nrm desinat ee ars, alioqui
multae artes periclitarentur. Sic praecepta physica et rerum
ppetuarum, eius tn individua subinde pereunt. Sic quoq;
praecepta politices, a. aliarum artium subinde in melius
mutantur.

Ad 3um argum

Ad tertium fundamentum rndeo pt, maiorem
propositionem ee particularem, qa videmus tractari in
Theologicis de deo. de terra in Astronomicis sole et luna.
q res oes singulares st. ut pbat eximius Thus Goclenius.
parte 3 problem: logic: problem. 10. minor ppositio ē falsa quis
n: ius nrm ad alias Resp. collatum singulare dici possit,
respectu tn civium Romanoru ē universale. l. 1 et l. 8. ff de
legib. l. 3 et 9. C. eod.

ad ultimum

Deniq; ad minorem propositionem
in 4 argumento rndeo in d. l. ois 202. p vocem dfois ō lligi
dfoem logicam, sed saltem Canonem et regulam gnralem
arg. l. 1 ff de regula Catoniana l. mora 32 in pr. ff de
usuris. l. Quinctius 10. ff de auro et argento legato, juncta
l. 4 § 1 ff de hered. instituendis et l. 5 § 8 ff de donaoib. int. virum et uxorem.
et q pfectae et tradantur dfoes logicae in nro iure late de-
monstrat Dominicus Aromatus in tractatu de mora c. 2.

QVÆSTIO VII.

Num ius et iurisprudentia differant?

Multi magni nominis Icti, qtendunt Ictum Celsum in l. 1 in pr: ff de I. et I. breviter. Ulpianum v. in l. 10 §. 2. ff eod. prolixè ius definiisse. Donel. in l. 91 §. 3. n. 3. ff de verborum obligatˀ. Otter. ad pr. Instit. de I. et I. n. 10 et 13. Vultejus l. 1 Iurisprudentiæ Romanæ c. 1 et 8, n. 1 Instit. h. t. Petrus Steigius et Wesembec. ibid. et in paratitlis ffrum de I. et I. n. 4. Frenkle. volum: 1 select. disp. 1 th. 6. Aromatarius exercitationum Iustinianearum disp. 1 th. 6. Hennnius [illegible] illustrium disp. 1. th. 6. et Timanus Faber, disp. annivs. 1 th. 6. Utuntur a. sequentib. argumentis tribus. Quorum primum est è titulo Instit. de I. et I. est conceptus. Atq Tribonianus, o subieccit iuris dfoem sed iurisprudentiæ. Ergo iurisprudentiæ et iuris ead. erit dfo, ne dissensionem, in rubrum et nigrum, q absurdum ee et admittamus. Secundum, q a Icti sumunt pmiscuè artem pro scientia et q. Atq ius è ars et iurisprudentia scientia. Ergo ius et iurispr. o differunt. Tertium o verisimile è Imperatorem omisisse dfoem iuris, quo de in toto isto libro tractat. Ergo dfo iuris quoniam illa nullibi in Institutionib. repit erit dfo iurisprudentiæ et q. Alii v. quis concedant, magnam iuris cum iurisprudentia affinitatem ee, hanc tn cum illo o qfundendam ee recte existimant. Ius itaq ars è æq et boni. Iurisprudentia v. artis illius scientia cognitio a. affectdo. Quam sententiam defendit Duarenus. tit. ffrum de I. et I. c. 2. Cujac. in notis ad hunc tit. Praederodius in notis ad Sneidwinum h. t. et Marcus Lyklama a Nyeholt. l. 1. membranar. Eclog. 40 in pr: Primò si unius rei una tn è dfo ut vult Arls 6. Top. 2. seqr ut ubi duæ sint, et q d. diversæ dfoes, ibi et duæ dissimiles res et essentiæ proponantur. Atq in nro iure st duæ dfoes una iuris altra iurisprudentiæ et q d. diversæ, primò racoe auctorum, illa n., è Celsi hæc v. Ulpiani. Secundò racoe definitorum

ius

Negativæ senten[tiæ] [illegible] argumenta

1 q cum h. è titulus [illegible] de I. et I. iuris defo omittit et illius lo[co] o iurisprudentiæ inferit.

2 quia Icti pmiscuè hæc vocabula usurpant.

3 q a omissa è iuris dfo, q it o ee[t] una cum iurispru[dentia] dna o è verisimile illam omisisse Imp.

Affirmativa pars eiusq racoes et patroni

1o petit a diversitate dfoum ius n. aliter a Celso aliter et iurisprudentia ab Ulp. definitur.

iuris n: et Iurisprudentia sunt diuersa nomina, sunt naturâ res diffusas im-
portantia, arg. l. 1. C. de codicillis. Tertio ratione generum illius
dicitur ars, hoc vero scientia, illa abstrahitur a subiecto, qualis est
ius, haec eidem inhaeret, quae est mens hominis. Quarto ratione differentiarum
specificarum illius est tradere praecepta boni et aequi, siquidem
o vero iniqui, siquidem una eademque regula, simul recti et obliqui
norma est, huius vero est cognoscere, tam iustum, quam iniustum, tam
verum quam falsum, tam bonum quam malum. Habitus n: est activus,
qualis est Iurisprudentia, versatur circa obiecta contraria. Arist. 5. Ethic. c. 1.
Ergo sequitur, quod in duabus definitionibus diversas et diversas res et essen-
tias proponant. Secundum quae textus Institutionum hoc innuit.
nam in § 1 huius tit. proponit cognitio iuris, et recta subiicit
in § 2. cognitionis seu scientiae istius modus. Tertio Non
est verisimile. Pandectarum compilatores, unius eiusdemque rei
uno in tit. duplicem inculcare voluisse definitionem propterea quod
praeceptis artium legitime conservandarum, illud minus sit congrue,
mens. Quarto et Ultimo, dici nequit, quod impulerit Ulp. ut
alio modo definiret ius in d. l. 10. § 2 cum illud antea satis
eleganter definitum erat a Scto Celso ut ipsemet fatetur
in d. l. 1 in pr. ff. de Iust. et Iur. Quare dicendum est definisse
Ulp. in d. loco rem aliam vel Iurisprudentiam, quam iuris scien-
tia est. Non itaque resistunt superiora argumenta, quis n: ve-
rum sit definitionem iuris in tit. Instit. de Iust. et Iur. non proponi, non tamen sequitur,
nigrum rubro esse contrarium. Constat n: nigrum tractare quoque
de iure, quando Iurisprudentiae definitionem subiicit in § 1. aut quando
met hominum iuris. § his igitur 2. a. quando praecepta iuris in § 3 la-
quando divisionem iuris in § fin. proponit. Non secundum quia quis
aliquando artem in iure sumi pro scientia aut contra concedamus,
non tamen sequitur quod scientiae [?]proprium in definitione Iurisprudentiae, eod.
modo cum artis vocabulo, quod est in iuris definitione, debeat
confundi; summa n: est dementia secundum portium Catonem orationem
detorquere cui rectam esse licet. Non denique tertium, quia non
rarum est in nostro iure, ut interdum alicuius materiae, qua
de agitur in Institutionibus omittatur definitio. hinc omisit

Tri-

2 ab diversitate definitorum

3 Ratione generum

4 Ratione differentiarum

Refellit argumenta adversariorum in principio adducta

Tribonianus d[e]f[initione]m iuris, et ipsius loco iurisprud[entiae] d[e]f[initione]m posuit, ob summam affinitatem, q[uae] e[st] in[ter] ius et iurisprudn[enti]am. Hemq[ue] & adeo n[on] tam ... sollicitos ee, q[uo]d factum sit ab Iustiniano, q[uam] q[uod] fieri debuit.

Iuris cum iurisprud[entia] summa e[st] affinitas, o[mn]i[n]o n[on] e[st] confundenda et ne ...e d[e]f[initi]o illius e[st] tribuenda.

9 2 Ianu. 1615

QVÆSTIO VIII.

Num detur æq[ui]tas scripta?

Qua de q[uae]stione q[ui]d sentiendum sit, vide ea, q[uae] nu[per] dixi in ... publica, de consuetudine in genere q[uae]st. 4.

QVÆSTIO IX.

Num αὐτοχειρία sit de iure civili licita?

Pro parte negativa, h[a]e faciunt ra[ti]o[n]es.

Negativæ sententiæ o[mn]es ferè subscribunt, p[ro]p[ter] seq[ue]ntes ra[ti]o[n]es.

I[m]a e[st]. Quicunq[ue] se iure occidere vult, is debet ee dominus suorum membro[rum]. Atq[ue] nemo e[st] dominus suorum membrorum. Ergo et nemo p[otes]t se iure occidere, Maior e[st] manifesta. Minor v[er]o p[ro]bat[ur]. l. liber 13 in pr[incipio] ff ad legem Aquiliam.

2 ra[ti]o, q[uae] videtur mihi o[mn]i[n]o p[ro]bat[ur] ... c[ontra] positam q[uae]stionem.

II Si is malus d[icitu]r q[ui] se ipsum occiderit, seq[uitu]r ipsam αὐτοχειρίαν ee malam. Propterq[uod] n[am] unumq[uod]q[ue] e[st] tale, illud magis e[st] tale. Atq[ue] prius e[st] verum. Ergo et posterius. Propositio minor p[ro]bat[ur] p[er] l. cum a. 23 § excipit[ur] 3. ff de ædilicio edicto. Ubi textus ita loq[ui]t[u]r malus servus creditus e[st], q[ui] aliq[ui]d facit, quo magis se rebus humanis extrahat, ut puta laqueum torsit, sive medicamentum pro veneno bibit, p[rae]cipitemve se ex alto miserit, aliudve q[ui]d fecerit, quo facto speravit mortem pventuram.

3

III Quicunq[ue] potestate moderandi res suas ita utit[u]r, ut in nimium suæ rei abusum abeat, is si n[on] ordinarie, t[ame]n extraordinarie p[u]nit[u]r, q[uo]d sed hoc tempore 2. Instit. de his q[ui] sui vel alieni iuris s[un]t. Atq[ue] q[ui] se ipsum occidit, is potestate sibi a lege q[on]cessa nimium abutit[u]r d. § 2. Ergo is punit[u]r

4

IV Non rarum e[st] ut q[ui]s t[ame]n p[ro]p[ter] animum malum puniatur, modo q[on]stet de animi malo proposito. l. 1 ff de extraordinariis

criminib. l. 1 C. ad legem Corneliam de sicariis l. 5. C. de Episcopis et
Clericis. Ratio est quia in maleficiis voluntas spectatur non exitus
l. divus 14. ff. ad legem Cornel. de sicariis. Atque de autocheira
hoc est, malo animo et voluntate constat, certe alii non par,,
citurus postquam sibi non pepercit. l. qui rei postulati 3. § sic. a. 6.
ff. de bonis eorum qui ante sententiam, et d. l. cum a. 23. § ord.,,
capite 3. in verbis tanquam nihil in alium ausurus, qui hoc
adversus se ausus est, ff. de aedilitio edicto

V. Qui alteri infert iniuriam puniendus est toto tit. de iniu,,
riis. At autocheiria infert Reip. iniuriam. Ergo est puni,,
endus. Minor propositio ita probatur, quia qui sibi ipsi manus
infert violentas, is rempub. spoliat membro hoc est cive Arist.
5 Ethic. ult. Unde et dicitur in l. 1 § et generaliter 15 ff de ventre
in possessionem mittendo, quod partus non tam parenti cuius esse dicitur,
verum et reipub. nascatur. et in l. cum ratio natis 7 § si plures 3
ff. de bonis damnatorum, habetur quod melius sit ampliari imperium
hominum adiectione, quam pecuniarum copia.

VI. Si liber homo non potest sese civiliter occidere (hoc est sponte
coniicere in servitutem) multo minus poterit se naturaliter occidere.
Atque prius est verum. Ergo et posterius. Assumptum probatur
per legem nec si volens 6. C. de liberali causa.

VII. Miles qui sibi manus intulit, nec factum peregit, nisi im,,
patientia doloris aut morbi luctuve alicuius, vel alia causa
fecerit, capite puniendus est, alias cum ignominia mittendus
l. si quis aliquid. 38. § pen. ff de poenis. et l. omne delictum 6 § qui se vulneravit 7
ff de re militari. Si itaque statutum hoc est in milite, multo
rectius statuendum erit in quovis pagano, cum milites
plura habent privilegia, quam pagani

VIII. Si non licita est castratio, non et licita erit autocheiria
minus enim est se castrare, maius vero occidere. Atque prius est verum.
l. lege 4. § fin. ff ad legem Cornel. de sicariis, et Novel.
de his qui eunuchos faciunt 142. Ergo et posterius.

IX

9 IX Afferunt l. 1 § si sibi 22. ff de S.consulto Silaniano, ubi iniungitur servis, ut dominum in se saevientem prohibeant. Ergo dominus non poterit se iure occidere, si n: se iure occi- deret, prohibendus non esset. Nec n: cuiq. sociorum ius suum detrahendum est § fin. Instit. de his qui sui vel alieni iuris sunt.

10 X. Quaecunque deum ad iracundiam provocant et pias mentes offendunt, illa iure civili non sunt licita. l. decere 3. in pr. C. de summa trinitate. Atq. negari non potest αὐτοχειρίαν provocare deum ad iracundiam, piasq. mentes offendere. Ergo αὐτοχειρία iure civili non erit licita.

11 XI. Constat, quod αὐτοφονευτῆς denegetur sepultura honesta, ut omnes tradunt, qui sunt in hac sententia, quod sepultura vocatur a Glossa in capitulo placuit. causa 23. qst. 5. canina. Et Hieremiae. c. 22. N. 19 Asini. At denegare honestam sepulturam est ob delictum quem punire. Ergo αὐτοχειρία est delictum. Affirmativa v. sententia, quae et placet Aidio Hortensio ad § iuris praecepta 3. Instit. de I. et I. Vultejo in l. 2. n. 1. C. ubi causae fiscales, vel divinae domus etc. Et Polemio, disp. 1 qst. 4 et disp. fin. qst. 6. sequentibus probari potest argumentis, quorum primum est. Quodcunque in aliqua disciplina licitum est, id non est prohibitum. Atq. αὐτοχειρία in iure civili licita est. Ergo αὐτοχειρία in iure civili non est prohibita. Maior propositio probatur per l. transigere 18. C. de transactionib. l. quidam Hiberus 13. ff. de servitutib. praediorum urbanorum. l. 151 ff de R. I. et l. si cum dotem 22 § si maritus 1. ff de soluto matrimonio. Et quamvis Caspar Schifordegerus l. 3 tractatu 25. qst. 1 licitum esse dicat, quod nec prohibitum, nec permissum sit, illa tamen sententia satis per priores textus refutatur. Minor propositio fundata est in l. sed si 9 §§ si ipse 7. ff de peculio, ubi haec scripta reperiuntur verba: si ipse servus sese vulneravit, non debet hoc damnum deducere, non magis, quam si se occiderit vel praecipitaverit. licet n: et servis naturaliter in suum corpus saevire. Proponitur itaq. in dicto loco quaestio de deductione

peculii num vero dominus iure possit aliquid de servi peculio deducere, quod sese vulneraverit aut occiderit. Ad quam quaestionem respondet negative, ubi et in l. quod quis servo 9 § si ser. ff de peculio legato. Ratio decidendi affertur in utroque loco, eademque una et eadem, sed diversa, in hac enim lege 9 § 2 ita colligit Jctus Paulus, si nihil deducendum est, quanto vilior servus factus est propter fugam, nihil et deducendum erit, si servus sese vulneraverit, vel occiderit. Non ulterius progreditur, nec quaerit, num actio ipsa, licita vel illicita sit, sed tamen monstrat dato exemplo, quod dominus nihil eo nomine de peculio deducere possit. in illa vero l. sed si 9 § si ipse 7. alia utitur Ulpianus ratione, cur vero dominus nihil de peculio servi deducere possit, quod vero liceat et servis naturaliter in suum corpus saevire. Quae verba alii aliter accipiunt, quidam enim existimant, verbum licet, intelligendum esse, de modo facto, a legibus non approbato, quod propriam in potestate facientis sit, non quod illud liceat naturali, aut alio quo iure. Nec aliam esse Ulpiani mentem, ex alio eiusdem responso, quod de in d. l. cum 23. § excipit 3. ff de aedilicio edicto constat, ubi ab eodem Ulpiano servus iste de quo agitur in d. l. 9 § 7. malus vocatur. Eodem fere modo Petrus Heigius respondet in parte 2. quaestionum qst. 36. n. 24. conniuere in quibusdam legem civilem, et dissimulare, licet ea quae inhoneste aut minus recte fieri statuat, neque omnibus pravae factis poenam imponat. l. non omne 144 ff. de R. J. et l. etsi quis 14. § divus 14. ff de religiosis, et sumptibus funerum, atque ideo quod dicatur in d. l. 9 § 7. licere et servis naturaliter in suum corpus saevire, tamen scriptum est, in d. l. 23. § 3 malum credi servum. Accursius in d. l. 9 § 7. in verbis Si ipse servus, ff de peculio, existimat licere servis, in proprium corpus saevire, hac ratione tamen ne dominus, damnum sibi inflictum de peculio deducere queat, non autem licere hoc servis aut aliis de iure naturali, vel Civili, cum quis propterea puniatur. l. omne delictum 6. § qui se 7. ff de re militari. Alii denique contra, ordiunt d. l. 9 § 7. de servis non vero liberis hominibus quod illud speciale sit in servis, propterea quod iure civili exaequantur quadrupedibus. l. 2.

§ 2. ff ad legem Aquiliam, et pro nullis habeant, l. quod attinet
32. ff de R. J. Verum reiectis hisce omnibus interpretationibus putarem
d. rationem velle, non tantum de iure licere servis, verum et liberis hominibus
saevire in suum corpus. Quod autem liceat et concessum sit hoc sa,,
tis colligitur ex d. l. 9. § 1. ubi decidit, dominum non posse aliquid
de peculio iure deducere, propter αὐτοχειρίαν, redditque iuris
istius rationem, quod liceat servis naturaliter in suum corpus saevire. Quae
ratio, autem de modo tantum facto autem de iure loquitur, si prius: nihil con,,
cludit pro Ulpiano, et potius contrariam sententiam infert, nulla,,
n: est ratio consequentiae; servi possunt se de facto occidere.
Ergo dominus iure propter damnum datum, nihil de peculio de,,
ducere potest. Nam ita potius concludendum erat: Ergo do,,
minus iure propter damnum illud datum de peculio aliquid
deducere potest. Sin: denegata domino deductio ista concessum
videtur servo, ut aliquid lucrari possit ex suo delicto, contra legem
itaque volo 12. § sed furti 1 ff de furtis et legem si ne here,,
ditariam 22. ff de negotiis gestis. Concedunt n: servum istum,
sese vulnerantem delinquere, et damnitati deductionem
inhiberi. At inhibetur propter vulnerationem, et sui occisionem,
Ergo inhibetur propter delictum. Tantum si hoc modo tractanda esset dicta
ratio, frustra Ulpianus eam posuisset, cum notorium satis sit,
quem posse de facto in suum corpus saevire, illudque consta,,
bat satis ex praecedentibus. Concedendum itaque est dictam rationem
de iure exaudiendam esse. Secundo quod omnibus liceat, sese inter,,
ficere et liberis hominibus colligitur ex voce ETIAM. quae
est multiplicativa, seu implicativa, ut loquitur Bartholus,
in l. 1 C. et per procuratorem causam in integrum re. Et in l.
suus 4. ff de Haeredibus Instituendis Pinelus in Authentica
nisi tricenale n. 40. C. de bonis maternis. Joanes Franci,,
scus Oberius in § haeredes 1. Instit. de haeredibus instituendis
Hispan. in l. sancimus 24. n. 26. C. de donationibus et Hedens
in l. 91 in pr: n. 6. ff de V. S. Implicat itaque et includit

casu

casum magis dubitabilem, et omittit minus dubitabilem, ut
sensus sit d. l. 9. §. 7. ff de peculio, non tam liberis hominib. de quo
minus dubitatur, verum et servis licere in suum corpus saevi,,
re, de quo magis dubitari poterat, cum plus iuris dominis
tribuatur quam servis, et magis liber homo, quam servus videatur
dominus suorum membrorum. Non itaque resistit prima alla,,
ta explicatio, quia negamus quod verbum illud licet intelligendum
sit de nudo facto, nec recte movent d. l. cum a. 23. § excipitur 3.
ff de aedilitio edicto, loquitur enim ibi textus ut colligitur ex principio
de eo, qui mortis consciscendae causa quid fecit, mortis autem consci,,
scendae causa sibi facit, qui propter nequitiam, malosque mores, fla,,
gitiumque aliquod admissum, mortem sibi consciscere voluit, ut
explicatur in l. bovem 43. §. mortis 4. ff eod. titulo. isque omni,,
no puniendus est, tanquam nihil in alium ausurus, qui hoc adversus
se ausus est, d. l. 23. §. 3. et l. 3. §. 6 ff de bonis eorum qui ante
sententiam &c. Et de tali casu non loquimur. Eodem modo
respondendum est ad Accursii explicationem. Accursii v. expositio,,
nem, satis praecedentia refutant, quia ratio ipsius eadem videtur
esse cum dicta. Ad ultimam respondeo, nullo modo id specialiter
in servis receptum esse, constat enim, licere etiam hoc liberis
hominibus, et si αὐτοχειρία delictum est, ut putant adversarii, et
maiores nostri in eo supplicio, severius servos quam liberos pu,,
niverunt. l. capitalium 28. § fin. ff de poenis, sequitur nullo modo,
in praesenti casu servis parcendum esse. Hinc servi aliqualiter, in
iure civili considerantur, nec resistit, quod habeantur pro nullis,
quia illud verum est respectu libertatis civitatis et familiae,
quae omnia servis denegantur. Secundum argumentum deductum ex l. qui rei
postulati 3. in pr. ff de bonis eorum qui ante sententiam &c. quo eos
qui putant αὐτοχειρίαν in iure civili puniri, ibi enim Papinianus
in hac scripta scripsisse fertur, ut qui rei criminis non postulati, manus
sibi intulerint, bona eorum fisco non vendicentur, non enim facti sceleri,,
tatem esse obnoxiam, sed conscientiae metum in reo, velut confesso

teneri

teneri placuit. Ergo debent eē a. postulati a. in scelere dep„
hensi, ut si se interfecerint bona eorum confiscentur, q. proba
fati diluendi forent, ō tam obidq mortem sibi consciverit, qm
puniri, q obid, q mortem sibi consciscendo, crimen illud, quo
de accusabatur confessus videt. Itaqz proprie loqndo, nulla ē
poena eius, q sibi mortem consciuit, sed poena potius ē eius criminis
de quo accusatus ē. Nec recte obiicitur primo dicta proba tm
bonorum publicationem inhibere, ov. velle αὐτοχειρίαν alio
modo ō eē puniendam: q a reddit in d. l. rao gnalis, cur bona
illorum, q rei criminis ō st postulati, fisco ō vindicent, licet
manus sibi intulerint, vit, q fati celeritas 6 sit obnoxia. hn hoc
manifeste gstat ex l. ō animadvertimus 2. C. ubi cā ex fiscalis,
vel divinæ domus, ubi diserte negat de poena eius q sibi mortem
consciuit qri, proba st, nam cum hoc qrat, an pater tuus
mortem sibi consciverit, metu alicuius poenæ, ac ppea,
bona à fiscō vindicari debeant, iam ō de crimine a. poena
mortui, sed de bonis qrendum ē. Secundo obiicit q in d. l.
rei postulati 3. legendum sit, ō, fati celeritatem, sed facti scele„
ritatem, ut cum recentiorib. legit Iacobus Cuiacius ad l. sigs 6.
§ eius q. deportati 7. ff de iniusto rupto. Quo sceleritatis hb
ingens depravao, et feritas turpissimi animi eius, q sibi ma„
nus infert significatur. Verum quoniam prior lectio ē Flo„
rentina, et cum cæteris legibus ō pugnat, merito retinenda ē.
hn si posterior lectio, et interptao vera ē, mirum certe videt
cur tale factum legibus ō sit obnoxium? Tertium fundamen„
tum ē, q miles capite puniatur, si sine cā, manus sibi in„
tulerit, nec factum pegerit a. cum ignominia mittatur, si hoc
fecerit ex cā d. l. sigs 38. § fin. ff de poenis. et l. ōe delictis 6.
§ q se vulneravit 7. ff de re militari. Cum itaqz hoc sit specia„
liter receptum in milite, ut apparet ex pr. dicta l. ōe delictis 6.
seqr in paganis, aliud receptum eē. Quartum ē, q a vide„
mus in iure nro attendi cās, ob quas qs sese occiderit, ut ē
tædium vitæ, valetudinis adversæ impatientia, dolor corpo„

ris

ris, pudor æris alieni, luctus, furor, insania &c. l. si quis 6. § eius q deportati 2. ff de iniusto rupto. d. l. 2. C. ubi caæ fiscales. l. 2. Cod. de bonis eorum, q mortem sibi consciverunt. l. 1. § si quis 23 ff de senatus consulto Silaniano. l. bovem 43. § mortis 4. ff de ædilicio edicto. l. eius militis 34 in pr. ff de testamento militis. et l. in fraudem 45. § eius bona 2. ff de iure fisci. Atq cææ illæ specialæ necessariæ non st, sed ideo attenduntur, neqs crimen de quo accusatur confessus, neve animum occidendi alterum habuisse videatur, q caa e, q bona illius, q conscita morte, nulla iusta caa præcedente in reatu decessit, non sint publicanda, si parati fuerint hæredes caam suscipe, et innocentem defunctum ondere, d. l. q rei 3. § fin. ff de bonis eorum q ante sententiam. Ergo et extra dictas caas αὐτοχειρία erit licita. Quintum argumentum e ex concessione doctorum, q aliud iuris præceptum, alterius tm læsionem prohibet. primum n: agentem ipsum respicit, et ptinet ad bonos mores, ne qd faciamus, q famam, existimationem nram lædere possit. Secundum et tertium ad alios respiciunt, illud prohibendo neqs alterum lædat, hoc v. imperando ut suum cuiq tribuamus. Et quis doctores respondeant argumentum hoc dictum ee a contrario sensu, q locum non st, qn inde sequr absurdus tctus et legum correctus teste Everardo in top. loco a contrario sensu n. 6. tn hoc negamus. Ultimum e q a Stoici αὐτοχειρίαν statuerunt, ut patet ex iis q scripsit Lipsius in manuductione ad Stoicam Philosophiam l. 3. dissertatione 22. Atq Ulpianus fuit Stoicus, teste Cuiacio l. 26 observationum obser. 40. Ergo Ulpianus in d. l. 9. § 7. ff de peculio, αὐτοχειρίαν statuit. Ad primum argumentum respondeo, et quidem admi norem oppositionem, et si dicatur in d. l. 13. ff ad legem Aquiliam neminem membrorum suorum dominum videri, non eo tn dr quo minus cuiq liceat seipsum lædere, imo quo magis alteri alterum p legem Aquiliam liceat, ex qua lege hic verbis, dominum membrorum suorum neminem videri, negatur directa actio libero homini, q ab altero læsus sit. Cæterum iure

nali

Vide 5m in [illegible] 17. [illegible]

Ad 5m argumentum responderi pt læsionem suiipsius prohiberi in primo, vel tertio præcepto. In primo qd. q aliud ptinet ad bonos mores, ptinet ne qd faciamus q famam existimationemq nram lædere poit, atq hoc lædit famam si qs seipsum interficiat. In tertio v. præcepto prohibetur, q a si q violentas sibi adfert manus, auferunt sibi qd non debuit, q ablatio summa e iniustitia.

nati ex hoc loco legis Aqliae sententia adiuto ō licet, utilē
ex ea lege acōe in eum pposita, q liberum hoīem læserit.
Numqdq q seipsum læserit, adusus seipsum utilēm Aqliā
acōem ob id habiturus sit? Atq id eo loco necesse eet, ut
ab eo dici posset, seipsum lædere ō licere. Aidius Hor,,
tensius d. loco. Tn respondeo hoc mo, nemo ē dominus mem,,
brorum suorum, nisi tn lex dominium subditis suis concesse,,
rit. Esse a. hic concessum dominium, probatr p superiora fun,,
damenta. Ad probaōem assumpti in 2do argto, rđeo. d. l.
cum a. 23. § excipitr 3. de eo loq q mortis consciscendæ cau
qd fecit hoc ē q pp nequitiam malos mores, a. flagitium ali,,
quod sese occidit, et is merito malus vocatr, ō q seipsum
læserit, sed qa constat de eius mala voluntate et malignitate.
certe alii ō pariturus postq sibi ō pepercit. d. l. cum a. 23. §
excipitr 3. et l. q rei 3. § si ca. 6. ff de bonis eorum q ante
sententiam. Ad tertium argumentum rđeo negando mino,,
rem ppositionem, q n: se occidit is potestate sibi à lege concessa
ō abutitr sed utitr, nec resistit d. § 2. qa disponit, ne
dominus servum durius q æquum sit habeat, neue infa,,
mia iniuria eum afficiat. Et mala ē cōseqntia, ō possum
alrm de iure civili occidere, Ergo nec meipsum occidere
possum. Constat n: q in arbitrio cuiusq sit ut possit, bo,,
na sua donare l. si qs 35. § 5. C. de donaōib. dilapidare
et pdere. l. sed et si 25. § consuluit 11, et l. si qd 31. § sicut a 3.
ff de hæreditatis petitione, ō tn alterius. l. ō debet 14. ff de R. J.
et d. § 2. Instit. de his q sui uel alieni iuris st. Ad 4. argtum
respondeo in d. l. q rei 3. § si ca. 6. proponi talem casum, accu,,
satus de crimine, et in carcerem coniectus, se suspendit, qritr
an ppea confessus sit crimen illud de quo occusabatr, et distin,,
guitur, a. pp tædium vitæ impatientiam doloris, uel aliam
causam, manus sibi intulit, a. sine cau. Si illud, psumptio
legis cessat, si hoc psumtio locum ht, et ita merito punien,,
dus erit, q n: sibi ō pepercit, multo minus alii parcet. Additr

tn

tn exceptio in d. l. q reis § fin. nisi haeredes defunctum, q
nulla iusta causa procedente, sibi mortem intulerat, innocentem
ondere parati sunt, et tunc legis illa praesumptio eligit, pro
gratiam probationem haeredum. Ad 5m licet verum sit q audaxes
remp. spoliet quodam membro, non tamen consequens est, eum iniuria
affecisse remp. quia nulla est iniuria q fit in volentem. l. 1 §
usque adeo 5. ff de iniuriis. Et nemo fraudat eos q sciunt
et consentiunt. l. nemo 145. ff de R. J. Consentire a. hoc inde,
minum sit et damnum vocari pt remp. patet ex superiorib.
Ad sextum dico, q in d. l. nec si volens 6 non scribatur liberum
hominem se in servitutem conijcere non posse, reclamaret n: § servi a.
4. Instit. de iure personarum. Sed hoc tamen dr non posse per spontaneam
confessionem in scripturam redactam quem servum fieri, q ille
non sit modus legitimus amittendi libertatem, reclamante praesertim
eo, cuius de praeiudicio agit. Hinc difficilius libertas amitti,
tur, q vita legimus n: libertati a maiorib. tamen impensum esse,
ut patribus quibus ius vitae in liberos, necisque potestas olim permissa
erat, libertatem arripere non liceret. l. fin. C. de patria potestate.
Ad 7. respondeo. audaciam ideo in milite puniendam esse q
severior militum disciplina poenam illam requirat. Unde
Polybius solenne esse ait crudelitatem exercere, terroris causa
in bello. Quae ratio cum in caeteris paganis cesset, ius quoque
illud in milites constitutum, merito cessabit. Quod et vult.
Menochius. l. 2 arbitrariarum iudicum c. 234. n. 22 et sequentib.
dum existimat poenam in d. l. si quis 38 § fin. ff de poenis propositam,
locum tamen habere in milite, quia alias mitiorem arbitrii iudicis
infligendam velit. Hinc responsio data ad argumentum secundum
Hic quoque locum habet. Octavum argumentum, q desumtum est a ca,
stratione, duobus excuti pt modis, primo q ratio q poena posita in,
hibuit castrationem, cesset in nostro casu. Antiquitus eunuchi et
castrati magno in pretio habebant, praecipue v. ab Imperatore Tito,
ut q custodiendis reginarum cubiculis essent propositi. Cum v.
ex eo non levis iniuria fieret sexui foemineo, ideo Domitianus

ca

castrationem vetuit, ut constat. ex l. 4. § item divus 2. ff. ad legem Corneliam de sicariis Suetonio in Domitiani vita c. 7. Vbi castrari puniri mares vetuit, spadonum qui residui ap. mangones erant pretia moderatus est. et Martial. l. 6. epigram. quo ait.

Lusus erat sacrae connubia fallere tedae.
Lusus et immeritos exsecuisse mares.
Vtraque tu prohibes Caesar, populisque futuris
Succurris, nasci quos sine fraude iubes.
Nec spado iam, nec moechus erit te praeside quisquam.
At prius, o mores, et spado moechus erat.

Cum v. per αὐτοχειρίαν sexui feminino, nulla irrogetur iniuria, ideo male argumentamur, a castratione ad αὐτοχειρίαν. Etiam ap. Stoicos non legitur concessa castratio, qui tamen αὐτοχειρίαν probabant. Ad Nonum, quod in d. l. 1. § si sibi 22. servo iniungitur, ut succurrat suo domino, id non fit, quia reprobetur αὐτοχειρία, sed eo ipso lex voluit servis, qui hostes censentur suorum dominorum omnem occasionem ad declinanda supplicia, super negligentia saluti domini sui amputare, ut loquitur lex fin. C. de his qui b. ut indignis haereditates auferuntur. Ad 10. respondeo propositionem maiorem hoc velle, quod omnia scripta, quae religionem Christianorum cultumque quicunque inventa igni mancipentur. Ad minorem v. prosiciationem, si illa consideretur ut considerari debet, in terminis iuris civilis. Non denique refert ultimum, quia concedi potest de iis, qui propter scelus perpetratum in desperationem sese necarunt, non vero de iis, qui ob doloris impatientiam, vel similem ob causam.

QVAESTIO X.

Num ius publicum sit collectum ex iure naturali. Gentium et civili?

Negant hoc Cuiacius in l. 1 § 2. ff. de Iust. et in notis ad

Prima circa hoc dubium est opinio Negant hoc simpliciter

eund. tit. Instit. Conanus l. 1 com. c. eq. Wesembec. in partitionibus iurium de Iust. et I. n. 14. et in § fin. Institutis eodem. et ibidem Petrus Seigius et Burgoldt. Rationes afferunt hae. 1a Si ius publicum collectum est ex iure nat., sequitur ad bruta et illud pertinere, quia natura ius definit, quod natura omnia animalia docuit, pr. Instit. de Iure Nat. Gent. et Civ. Posterius autem est absurdum quia videmus bruta non habere sacra, sacerdotes, magistratus et similia in quibus consistere dicitur ius publicum l. 1 § 2. ff de Iustit. et I. Ergo et prius. 2a ratio Si ius publicum collectum est ex iure gentium, sequitur, quod apud omnes gentes eadem sint sacra, iidem sacerdotes et magistratus, sicut nimirum sunt omnia iuris gentium l. 2. et § fin. [illegible] Atque posterius est falsum ut constat. Ergo et prius. 3a ratio. Unius inclusio est alterius exclusio l. 12. ff de iudiciis. Atqui ius privatum dicitur esse collectum ex natural. praeceptis, Gentium et civilibus, omisso publico iure. Ergo ius publicum excludit. Quarta ratio: Ius naturae est firmum et immutabile, cum id divina quadam providentia constitutum dicatur. § penult. Instit. de I. N. G. et Civ. At tale non est ius publicum, quia vetus illud ius publicum Romanorum, tempore Iustiniani, magna ex parte partim abrogatum, partim vero obsoletum erat Wesembecius d. loco. Ergo etc. Quinto. Quia constat, quod ius privatum ex iisd. praeceptis desumtum sit, atque itaque dicendum erit nullam esse differentiam inter ius publicum et privatum. aut statuendum ius publicum ex iisd. praeceptis desumtum non esse, At prius est absurdum. Ergo posterius erit verum. Dn. Tyrangus Faber vult, in disp. 1 § fin. ius publicum collectum quidem esse ex iure Gentium et civili, non ex iure nat., quoniam ius publicum consistit in sacris, sacerdotibus et magistratibus, quae inter bruta non existunt. Verum quis concedi possit Romanos multa Imperii arcana propria, multaque sacra ab aliis gentibus habuisse separata, ut constat ex Carolo Sigonio l. 1 de antiquo iure civium Romanorum. c. 18 minime tamen fallimur, si cum Glossa in § fin. Instit. S. t. Ioanne Glossographo in l. 1 § 2. in verbo tripertitum ff de Iust. Iure.

3a ratio quae coincidit cum tertia.

2da opinio quae ex duabus [illegible] iurium quibus [illegible] tium et civili, ius publicum constare [illegible] et sacr. [illegible] adscribitur

affirmativa sententia, qui ambo et subverbtur

Ratio

Et hoc argumentum refutatur ratione pro sententia negativa supra adductam.

Omnibus enim innatum est in animo quasi insculptum esse deos, quales sint varium est, esse nemo negat. Cic. l. 2 de nat. deorum

Claudio Ranid volic. legali, Hottomano Vultejo, Hænonio Geddeo in l. 6. n. 11 ff de V. S. et, Hernesto Cotsman l. i

Ob quod concludamus publicum ius ex praeceptis naturalibus Gentium et civilibus collectum esse hoc modo. Si sacrorum constitutio, magistratuum creatio, ius belli et legationum mittendarum fundamentum sunt in Iure Naturali Gentium et Civili, sequitur ex eorundem iurium praeceptis ius publicum collectum esse. Atqui verum est prius. Ergo et posterius. Minor probatur, quia religio erga Deum est iuris naturalis, nam omnibus innatum et in animo quasi sculptum esse Deum inquit Cic. 2 de natura Deorum. et nulla gens est, neque tam fera, quae non, etsi ignoret, qualem Deum habere deceat, habendum sciat. idem lib. 1 de legibus. Sic iuris Gentium sunt magistratus, bella, et legationes. l. 5 ff de I. et I. et l. fin. ff de legationibus. Ad primum itaque pro prima sententia adductum argumentum, respondere potest, quod multa sint principia iuris naturalis, quae peculiariter conveniunt humanae naturae et non bruto, ut est Decalogus, et quae ibi sunt implicita, quale est et Deum colere. Domin. Soto. de I. et I. l. 3. quaest. 1. art. 3. Nulla itaque connexio est in maiore propositione, quia prima iuris naturalis principia, ex quibus ortum est ius publicum brutis non competunt, quae cum in homine inveniantur, non absurdum est dicere ex illis publicum ius collectum esse. Bene respondet Cotsmanus d. loco, quem sequitur Stenonius illustrium quaest. disp. 1 θ 8. dictum iuris naturalis, quod ind. prin. Instit. de Iure N. G. et C. habetur, ad ius tantum privatum pertinere. Tertio, communiter hic respondent, ius naturale, non proprie cadere in bruta, sed improprie. Instantia argumenti propositione maiori, nulla est sequela; sin: ius quod dicitur publicum, collectum esset, ex Iure Gentium ratione formae, tunc sequeretur apud omnes gentes eadem esse debere sacra, eosdemque magistratus, qui sunt Romae, sed hoc non dicimus, verum illud tantum omnes saniores gentes habere sacra, sacerdotes et magistratus, quarum exemplo Romani, propria sibi constituerunt sacra. Ad tertium respondere potest unius inclusionem,

esse alterius exclusionem, quam recta reclamat ratio, ut hic fit. Quod autem Justinianus de solo privato iure affirmat, id eo collectum esse ex tribus istis fontibus id a proprea fecit, ut ius publicum excluderet, sed ut suo instituto inserviret, qui alterius tamen erat de iure privato. Ad quartum respondent hoc. licet Ethnicas istas idolomanias, quae natura monstratas, sed levitate ingeniorum et praestigiis diabolorum instinctas, una cum sacris et sacerdotibus abolitas, et iura magistratuum, quae veteres Icti in libris suis comprehenderant sublata esse concedant; mansisse tamen volunt in genere religionem et magistratus, et ex iure naturae colligere licet. Ad quintum argumentum respondeo, negando consequentiam, enim sequitur privatum et publicum ius ex iisdem praeceptis desumta sunt. Ergo nulla inter illa iura erit differentia, quia adhuc differunt, tam forma, quam materia. Publicum enim ius ex publicis, et quae privatis, privatum vero ex privatis et quae publicis praeceptis, naturalibus Gentium et civilibus desumtum est. Quid respondendum sit ad posteriorem opinionem, liquet ex iis quae dicta sunt ad argumentum primum. Non videtur quod confundere, ius Gentium, cum iure naturae, quod infra dicam, quod recte fit.

TITULUS II. De Jure Naturali, G. et Civ.

Thesis I.

Ostensum fuit in § fin. tit. praeced. ex quibus principiis et fontibus ius Romanum ortum sit, subiicietur recta principiorum istorum explicatio.

II. Hanc autem multi ex interpretibus petunt ex triplici hominis consideratione, ~~vel~~ vel ut animal, velut hominem, vel ut civem considerant. primo modo volunt hominem habere respectum ad ius naturale, secundo ad ius gentium, tertio ad ius civile.

III Jus autem naturale, ut et gentium, quod naturale vocant secundarium, ratione temporis dividunt, in primaevum, et secundarium, seu quidem in primarium, et secundarium. Jus naturale primaevum est, quod natura omnia animalia docuit, pr. instit. h. tit. Jus vero naturale secundarium, seu ius gentium primaevum quod ab initio creationis hominum animis, divina quadam vi

quis Icti νόμους φυσικούς appellant [illegible] brutis nulla sit ratio, [illegible] nec ullum [illegible] N. in [illegible] verum est ut verba aliquando [illegible] accipiantur in iure

NB. Quaeres occasionem respondendi Ictis [illegible] dedit. Sta aliquanto [illegible] centias locuti, nec [illegible] distinxerunt ius naturale affectibus naturalibus [illegible] servirent [illegible] num ingenii et popu[illegible] [illegible] explicare connexio

[illegible] triplici iter [illegible] considerantur vel [illegible] animal vel ut [illegible] vel ut civis

De iure naturali primaevo ita scribit [illegible] n. 2. et 4. Videntur Icti valde in hoc [illegible] vocabulo [illegible] [illegible] affectus et inclinat[illegible] naturales, quae [illegible]

in situm fuit, et competit solis hoib. atq[ue] iuris ratio. Jus gentiu[m] 2darium e[st], q[uod] usu et necessitatib. humanis exigentibus, p[er] d[...] sum mentis, gstitutum fuit & sed[...] q[uo]d civile 2. N nam usu exigente h. t.

IV. Verum d[...]na hoc mala e[st], ut dixi nup[er] publice de gsuetudine in ... Quare tutius e[st] ut unicum tm agnoscamus ius nale, et unicum ius gentium.

Ius e[st] vel { Nale q[uod] vel { Primarium q[uod] na[tura] oia aialia docuit. / Secundarium q[uod] rao gstituit } / Gentium q[uod] vel { Primarium q[uod] ... / Secundarium q[uod] usu et necessitatib. exigentib. p[er] d[...] mentis gstitutum e[st]. } / Civile }

gentes et nihil e[st] aliud q[uam] ius gentiu[m] primarium.

Ius nale, q[uod] nata gstituit, nihil aliud ee puto, q[uam] primo prima illa animis nris, diuinitus insita, et ab oib. hoib. approbata principia, qualia st, Deum ee colendum, honeste viuendum, alterum n[on] laedendum, suum cuiq[ue] tribuendum. Hi illa oia, q[uae] ex primis istis principiis, natura gsequentia exstruunt, exepli gra. principium e[st] nae, alterum n[on] ee laedendum, ex quo natio destruit, neminem cum alterius iniuria ee locupletandu[m] l. 14. ff de condictione indebiti. Sed principium nae e[st], ius suum cuiq[ue] ee tribuendum, ex quo seq[uitu]r patronis a libertis nali rae honorem deberi, l. 1. C. de in ius vocando. Sic principium nae e[st] q[uod] tibi fieri n[on] vis alteri ne feceris, ergo n[on] occides, n[on] furtum facies, n[on] adulterium committes, nolles n[on] occidi, neq[ue] tuis bonis expoliari, nec in tua uxore iniuriam pati.

VI. Haec summa illa lex e[st] q[uae] seculis oibus ante nata e[st], q[uam] scripta lex ulla, aut q[uam] omnino civitas gstituta, Cic. 1 de legib. q[uam] n[on] didicimus, accepimus, legimus: verum ex nata ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad q[uam] n[on] docti, sed facti, n[on] instituti, sed imbuti sumus. idem in oratione pro Milone.

VII. Hoc ius, cum hoi multa cum caeteris animantib. commune sit, ut tradit Lactant. l. 3 div. Instit. c. 5. bestiis quoque q[uae] referente Cic. 2 de finib. st specula nae, recte dr ee commune in pr. h. t. et l. 1 § 3. ff. de Just. & J. adeo ut infallibiliter colligere possimus, quaecunq[ue] hoies cum ratione faciunt ea si et bruta aialia faciant, natio ee iuris nalis. Cujac. in notis ...

ad

ad pr. I. t. Duarenus ad tit. ff. d. Iust. et I. c. s. et Claudius Sarud.
in Velegin pr. d. g. tit.

IIX. Competit a. bruti ius nat. e non ut hoia formaliter, q. a ratione
ex qua semp ius debet aestimari, cum a iustitia, q. habitus
animi bonus e, descendat, ut communit. Dd. volunt destitu-
unt. Verum materialit. tn, quo ad actus quosdam. Covarruv.
in capitulo peccatum, de reg. I. in 6. parte 2. relectione
§ 11. n. 4. q.m seqr Antonius Faber iurisprudentia Papinianea.
l. 1 t. 2. pr. 1. c. cui cernitr in ~~[illegible]~~ bestiis quoq. maris et femina
coniunctio, ~~verum~~ nuda. Quid loquar, inqt Cic. 2 de nat. deorum.
quanta ratio in bestiis, ad perpetuam conservationem earum generis
appareat. nam primum aliae mares, aliae feminae st, q. perpetui-
tatis causa machinata nat. e. Dn partes corporis et ad pro-
creandum et ad concipiendum aptissima. et in mare et in
femina, commiscendorum corporum, mirae libidines.

IX. Cernitr dn in iisd. procreatio, et educatio liberorum, in
bestiis, inqt. Cic, 3 d finib. vis nat. inspici pt, quarum in fetu
et in educatione laborem cum cernimus, ipsam nat. vocem
videmur audire. et tand. gnri animantium oi nat.
tributum e, ut se vitam corpusq. tueat, declinetq. ea
q. ei nocitura vident. Cic: 1 Offic. et idem 4. d. finib.
ait, ois nat. vult ee conservatrix sui, ut salva sit et in suo
gnre conservetr.

X Ut nobis ait Arrianus l. 1 c. 6. de Epicteti dissertatione
qbus tributa e, vis et facultas intelligendi satis illa o faciunt
nam nisi certo praescripto atq. ordine oia peragamus, haud
ad finem nobis destinatum perveniemus facultati n: uten-
di rebus adiuncta e intelligentia, huic si defuerit decorum,
ad finem suum aspirabit nunq.

XI Et tn de iure nat., quo olim hi, q in aureo saeculo vi-

tis

tis adhuc non contaminati vivebant, satis abundè contenti erant. propter varios autem diversorumq. ex hominum procedente pravitate, casus emergentes, in quibus quid ius praecipiat naturale contemplatione cerni non potuit, ob lapsum primorum parentum, factum deinde est, ut homines in argenteo et ferreo seculo, iura alia plane necessaria condiderint. Thomas de Aquin in 1. 2. qst. 5. art. 1 et Dominicus Soto l. 1 de J. et qst. 5. art. 2.

XII. Cum n: antiquissimo tempore ~~[illegible]~~ homines in certis sedibus fixi ~~fuiss~~ per agros atq. dispersi vagarentur tantumq. haberent, quantum manu ac viribus, per caedem ac vulnera, aut eripere, aut retinere potuissent, tandem propter iniquiorum vim, fraudem et metum, tutamenta maiora circumspicere compulsi st. Cic: in orat: pro Sextio et Lactant. l. 6 c. 10. Et hinc gentes ius sibi quoddam per ratiocinationem constituerunt. Si ius a. gentium Instit. h. t. quod postea Liv: l. 5. vocat Humanum ~~Romanum~~. Tacit. v. l. 19 ~~[illegible]~~ hominum.

XIII. Non tamen ~~oes~~ omnes unquam gentes ad hoc ius constituendum, unum in locum convenerunt, hoc n: supervacuum fuisset, cum ratio ipsa singulos seorsim homines illud per se satis docuerit. Dominicus Soto lib. 3 de iustit: qst: 1 art. 3. et l. 4 qst: 3. art. 1. minimeq. est gentes numero innumeras, regionibusq. immensum disiunctas possibile, sed quod successive gentibus visum est, id pro totius orbis decreto, et consilio reputatur. Albericus Gentilis lib. 1 de iure belli c. 1.

XIV. Gentes a. humanae, ius hoc ex principiis naturalibus per modum illationis, vel simpliciter naturae (quae n: ita inferuntur ad ius naturale pertinent) sed magis convenientis et congruentis, communi utilitati, et necessitati, collegerunt. Unde non male ita describi pt, quod nihil sit aliud, quam conclusiones, quas ex naturae principiis, communis et publicus, gentium humanarum consensus, communi utilitate suadente et necessitate exigente naturali collegit ratione, à quo et ortus et interitus illarum dependet Georg. Achatius Enenckelius l. 1 de privilegiis iuris civilis c. 8 n. 45.

Descriptio iuris gentium

Iuris gentium duo sunt capita, quae inter et res dividere [illegible] Myns. pag. 4. et 5. ius a gen. num. 2 et 3.

XV. Ex hi certa, principium naturae est, civilem societatem esse colendam et servandam, iuxta illud Cic: 3 de L. salus populi suprema

lex

lex esto. Ex hoc pr: gentes humanae duce ratione, multa introdu,,
xerunt 1o bella q. st de iuris d. & iure gentium h. e. o ex nata, sed
qa civilis societas, aliter servari neqt, q. si iniuriae malorum,
qbus affligitr, p bella reprimantr. Unde Cic. 1 Offic. scribit, susci,,
pienda bella ee, eam ob causam, ut sine iniuria in pace vi,,
vatr. 2 Captivitates. Intolerabile n: malum eet, si oes occi,,
derentr captivi. Nam aeq bonisq nata iubet, ut captivis par,,
catr. Senec. lib. 1 de element. et Caesarem Lucanum vocat unica
belli pmia, victis donare salutem. 3. servitutes sin: victor
hostibus victis, eripere potest vitam, multo magis ei licebit, ho,,
stes in servitutem redigere.

Item inqt l. 3 offic. Bella tum demum iuste geruntur si ... aliud q. pax qsita videatr.

XVI Quarto dominiorum distinctionem, qa materia com,,
munionis, excitare solet immensas contentiones l. 26 ff de
servitutibus urb: pdiorum et l. 1 ff 20 ff de legatis 2. et rerum
propriarum maximam curam homines hnt, in communib.
v. segniores st. l. 2. C. quomo et qbus quarta pars debetr.
Arls 2. polit. c. 3. ideoqz melius actum ee cum societate hu,,
mana si possessiones dividerentr, gentes collegerunt,
ne quod facile fieri poet, a pp desidiam, aut propter
fructuum penuriam Respub. everteretr.

XVII Quinto ex eodem principio, o simpliciter ex nate, sed
gentium ratiocinatione, introducti st fere oes contus, ad
conservandam humani generis societatem, q. sine re,,
rum communione, et officiorum mutatione subsistere
neqt. Arls 5. Ethic. Si n: inqt, homines ... Italicarnas.
l. 5. e vita tollerentr contus et commercia, succederet
inhumanitas, et rerum sine qbus o commode vivi tur
penuria

XVIII Ex his q dicta st apparet, multum differre ius gentium
a iure nali, primum n: ius nate nobis e innatum, gen,,
tium v. ius a gentibus excogitatum. 2 gentium ius solis
hominib. competit, nale v. oibus aialib. commune e.
3 Ius nate simpliciter e narium, o qita videatr a.o

Differentiae inter iuris nalis et gentium assignantur.

videatr

videat, h. e. q dependeat ex humano q sensu, cum ab ipsa
nrā latum sit, gentium v. qa sic ōibus videt, aut ab
omnibus sic iudicatr. Arls 5 Ethic. c. 7. Nunqn: possessi,
ones suissent distributae, nisi gentes in illam distributionem
consensissent, ut illi illor, alii v. alios possiderent. Domimc.
Soto de Iet I. l. q. qst. 1 art. 3. Quarto ius nrāe firmum
atq immutabile ē, mxme v. raōe gradium superiorem,
cum sit divina qadam providentia qstitutum. § sed
nali penult. Instit. d. I. Gentium v. ius variantibus re,
rum circumstantiis, mutari pt, qa utilitati civitatis servit
cum discursu suo mutabili l. 1 ff de contrahenda emptione.

XIX. Et tm de gentium ~~more~~ iure, quoniam hōium moribus ci,
vium q querelis, ōibus ac singulis, hac in corrupta nrā
gentium ius mederi ō potuit. Inventum quoq tandem fuit,
ius q dr civile, ut q medicamenta morbis, hoc negotiis
exhiberet N. 111 in pr. et qa hoc ius semp aliqd amplius in,
venit, q ō ē receptum in iure nrāe, et iure gentium, ō male
definiri poterit, q qiq populus pp iura naturalia, et gentium
sibi qstituit, a quo et ortus et in territus pendet illius
iuris § 1 h. t. et l. 9 ff de I et I.

Ius civile ē, q neq in totum a nali iure vel gentium recedit, neq p ōia ei servit, itaq cum aliqd addimus vel detrahimus iuri communi, ius ppm, id ē civile efficimus. Ulpianus in l. ius civile ff de I et I.

XX. Collectum ē partim ex nrā, partim v. ex humano iudicio, ō
mero, sed longa ab experientia et prudentia informato,
ideoq ō p viam illatōnis et iuris gentium sed p determi,
nāoem generalis principii, ad specialem legem, exēi caā,
ōis malus puniendus, ergo fur puniendus ē suspendio,
a. triplo, uel quadruplo: adulter et homicida gladio.
Habet ppositō fundamentū h. e. in nrā, alia v. in humana
existimaōe. Dominic: Soto l. 1 de Iet I qst. 5. art. 3. et l. 3.
qst. art. 1.

In his verbis Ulpianus docet Mynsing. n. 12. ius civile nihil aliud ē determinaōem iuris nali. h. q recedat in toto a iure nali, ō deter minat, sed magis affirmat aliqd incognitum [illegible] ut Arls ait, nullam causam in nra hī. Ergo ō lex sed [illegible] et [illegible] censenda. Principib. 5 q. 1 [illegible] a. 3.

XXI. Iuris civilis in specie ita definiri Quirites duas faciebant
partes scriptum et ō scriptū § qstat a. 7. h. t. petitas ab in,
stitutis Lacedemoniorum et Atheniensiū, sed ō ineleganter io.

§. I. Apud hos scriptura, discrimen constituebat in ius scriptum et non scri-
ptum, non quidem essentiale, quia leges Laconicae ab initio expressum
Spartanorum consensum, quod de singulis legibus, rogati erant habe-
bant, et tandem et confectio de ipso Lycurgo ad consulendum oracu-
lum de suis legibus reges, senatores, et reliqui dd. cives se omni
ex parte usuros constanter Reipub. forma ita constituta, iurabant.
Plutarchus in Lycurgo. Verum accidentale tamen.

Divisio iuris in scriptum et non scriptum est accidentalis.

XXII. Praedicabant enim Lacedaemonii quibus leges erant paucissimae,
ea quae ad felicitatem civitatis et virtutem omnium morum affe-
rent momentum, ita demum permanere immota si moribus et
educatione civium implantarent. Nam firmam voluntatem
ex his elementis oriri, quae necessitatis est validissimum vinculum.
Eam porro disciplinam, quae legum conditoris vicem gerit, apud iu-
niores effici. Plutarchus d. loco. Similiter modo legimus apud Caesarem
l. 6 de bello Gallico Druidas leges et disciplinas suas
literis mandare, nefas existimasse, quod duabus de causis
instituisse videntur, quod neque in vulgum disciplinam efferri
velint, neque eos qui discunt, literis confisos, minus memoriae stu-
dere, quod fere plerisque accidit, ut praesidio literarum diligentiam
in perdiscendo, ac memoriam remittant.

Druidis nefas erat leges vel quam disciplinas literis mandare. propterea ne disciplina profanaretur, in vulgus efferantur. ne hi qui discunt literis confisi, memoriae studeant.

XXIII. Atheniensis v. et caeteri pene graeci omnes quae facienda erant, vel
non legibus praecipiebant. d. 5 et non ineleganter 10. quia eas non ita
paucas, ut Lacedaemonii, neque etiam ea brevitate conscriptas
habebant, adeo ut in iocum tandem abierit, illos plus scri-
ptitandis, quam observandis legibus animum intendere. et
Eusebius scribit. Athenienses re atque opera ad consuetu-
dinem bene vivendi, reducere leges neglexisse.

XXIV. Haec ergo iuris Romani adscititia distributio acciden-
talis, inde constat a 3. proponitur, non vero altera illa essentialis,
quae a iure civili inventa est, et consistit in expressa sanctione
iuris scripti, et tacita populi approbatione iuris non scripti, ut
male existimant Hermannus Vultejus, in d. constat. n. 3. Osvaldus
Hilliger in notis Donelli enucleati. l. 1 c. 8. litera b.

XXV. Ex quibus et alter error Vultej dicto loco deprehenditur, dum putat,

Fe

Justinianum, iuris Romani distributionem in scriptu et non scriptu(m) male exponere, quod ius Romanum petitum sit à Lacedaemoniis et Atheniensibus, in praecedentibus n. dictum fuit originem huius distinctionis, quo ad accidentale tamen discrimen quod in scriptura consistit, ab institutis illarum civitatum fluxisse, id est, ratione nominis tantum, non vero ratione rei. Essentia n. iuris scripti et non scripti, apud Lacedaemonios et Athenienses consistebat in expresso consensu, quod in iure nostro Romano, iuri tantum scripto attribuitur. Tacitus vero non scripto l. de quibus 32. §1 ff de legibus

Expressus consensus est essentia iuris civilis scripti, tacitus vero non scripti

XXVI Quoniam autem ius scriptum, iure non scripto, aut propter antiquitate est nobilius, ut placet Decius in Rubrica de constitutionibus columna 1, quem sequitur ibidem Rochus Cateschia, collatione 4 vel aliam rationem, aut propter expressum consensum certius, Martinus Vranius in Lecturis ad Rubricam d. tit. de constitutionibus n. 2. aut quia primas obtinet, cum ius non scriptum in scripti iuris defectum admittatur. d. l. de quibus 32. in principio merito et primo loco, de illo videndum erit.

Ius scriptum praestantius iure non scripto vel quia sit antiquius, vel propter expressum consensum

XXVII Et principio quod ius civile scriptum accipitur proprie et improprie. Proprie dicitur constitutio expresso consensu facta ab eo penes quem illa potestas est, arg. l. 1. 2. et 3. ff de legib. quae fit vel solo consensu, vel necessitate. l. ergo 40. ff de legibus. Consensus autem est vel totius populi vel partis, ille constituit legem hic vero plebiscitum.

Iuris civilis acceptiones et significationes diversae

Improprie acceptum explicatur infra in § 63

XXIIX. Lex nomen est non a legendo, ut publice lecta in omnium veniat notitiam, ut vult Isidorus. l. 5. orig. c. 3. haec n. nominis notatio, non convenit omni legi, ut patet ex legum Lacedaemoniorum, Romuli et Numae, de quibus ait Dionysius Halicarnasseus. l. 1 c. 4. sed a. secundum Thomam, in 1. 2ae qst. 90. art. 1 et communem scholam Theologorum à ligando, quod obliget ad agendum. a. denique secundum Cic. 1 de legib. Domin. Soto. de Iust. l. 1. q. 1 art. 1. et Antonium Augustinum l. de legib. c. 1. à legendo, hoc est deligendo,

Legis derivationes

q in lege sit delectus rerum agendarum.

XXIX. Sumitur a. latissime, late et stricte. Latissime comprehendit ea omnia quae sunt divini et humani iuris. l. 1 et 2 ff de legib. et l. 24. ff. de statu hominum. Late iuri non scripto opponitur. l. prospexit § 1. ff qui et a quib. manumissi, et d. § constat a. 3. Stricte quod distinguitur, a ceteris partib. iuris scripti. § lex est 4. d. n. tit.

Et hoc posteriori modo definitur constitutio totius populi senatorio magistratu interrogante, veluti consule. d. §. lex est 4. Dico legem esse constitutionem, quia quod vi: constituitur constitutio dicitur. Constituere a. est non dicere a. affirmare quod vis sed re deliberata, et consulta statuere ut quod fiat. Et hoc verbum a. commune est et omni competit iuri, a. constituit ad unam aliquam iuris speciem, per antonomasiam, ob excellentiam constituentis, ut quoniam quod principi placuit dicitur constitutio in specie. § sed et quod 6. d. t. Donel. l. 2 com: c. 5. in pr.

XXX. Reliquorum verborum in legis definitione positorum, dependet ab antiquo legum rogandarum ap. Romanos more, quem breviter subiiciam. Post reges exactos in statu populari, olim iis a magistratib. qui cum populo agere poterant, ferebantur leges ut sunt consules (quod verbum in d. § lex est. extra causam ponitur ut constat ex partitione: veluti) praetor, dictator, interrex, his n: potestas fuit rogandi quod populum, qui ut Gellius. l. 18 Noct. Attic. c. 14 inquit, suffragiis suis a. iubeat, a. vetet Livius. l. 22. Sigon. l. 4. Paulus Manutius l. de legib. antiquitatis Romanorum p. 810. Antonius Augustinus d. loco c. 7 et Perionius l. 3. de magistratibus Romanorum et Graecorum.

XXXI Ex his a. magistratibus legem laturus, primum concipiebat eam domi, et cum peritis experientia et prudentia praeditis de ea consultabat, ne quid contra populi rem a. voluntatem sanciret, et ne forte pugnantia capita, simul ferret. Paulus Manut. d. loco p. 814. et Joannes Rosinus. l. 8 antiqt. Rom. c. 2. tum quoniam ad populum, spreto patrum consilio lex non ferebatur. Appianus de bello civili. l. 1 et Cic. 1 Philip.

leg.

legislator bene de rep. sentiens, senatum adibat, et rogatus sua sententiam coram exponebat, ut quo plus ponderis maioremque vim lex haberet, de senatus eam sententia ferret Rosinus et Manutius d. loc.

XXXII Postquam hoc factum erat, lex promulgabatur, h. e. in publico ponebatur. Est n. teste Festo promulgari, q. provulgari et in publicum edi, ut quo citius, eo et melius, eam cognitam q vellet, futuris comitiis, vel comprobaret, vel antiquaret, et ut quis et legislatorem monere posset, vel de corrigenda, vel omnino de non ferenda lege. Promulgationi a. huic spatium erat deputatum, trinundinum, hoc e. trium nundinarum, ut legi et posset ab illis, q nundinandi causa in urbem, e rusticis tribubus ac municipiis venirent, ut constat ex Cic. 13 de legib. Quintiliano l. 2. Instit. et Macrobio l. 1 saturnal. c. 16 ubi ita ait, Rutilius scribit Romanos instituisse nundinas, ut octo q.d. diebus in agris, rustici opus facerent, q a. die, intermissis rure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent, et ut scita atque consulta frequentiore populo referentur, q trinundino die proposita, a singulis atque universis facile noscebantur. Unde et mos tractus ut leges trinundino die promulgarentur.

Promulgari q. provulgari.

XXXIII Tertiis nundinis et finitis, magistratus q legem promulgarat, populo prius a. in forum, ubi saepius ferebant leges, a. in campum Martium ubi rarius, convocato, eid. cum legem pcō, cui sua a scriba ut sit subiiciebant, recitasset, ut rogationem accipet, de rostris, suggesto, a. editiore aliquo loco, quo longius a stantibus in concione exaudiri vox, tum illi qui suba possent, primum suadebat, q mox conabant dn privati, et tandem et magistratus, pro pro suo quisque sensu, q vel suadebant, vel dissuadebant legem futuram. Antonius Augustinus d. libro c. 11 et 12. et Paulus Manutius p. 319 et p. 323.

XXXIV His ita pactis, quasdam sordibus narium, q Ciceroni 1 de nat. deorum vocati, sitella, Virgilio v. urna, psentib.

a

sacerdotib. deferebat, in q sive tribuum, si tributis comitiis
lex ferret, sive centuriarum, si centuriatis, (qd a. sint
comitia ista, tractat Perionius d. lo. et Joannes Rosinus
l. 6. Antiqt.) gijciebant nomina, sordibusq aequatis
sortitio fiebat, et ut qq tribus, vel centuria primo, 2do
vel 3o loco de sitella exiisset, ita eund. quoq locum
tenebat, in suffragio ferendo. Sortitione finita iubebat
unumquemq iis, q legem ferebat, de concione in suam tribum.
ad suffragia ferenda discedere, hisce verbis, Si vobis
videtur, discedite Quirites. Cic. 3 de legib. et Livius l. 2.

XXXV Quo facto, primo loco ea tribus, eave centuria, q primu
de sitella p sortem exierat, transibat p pontem, cui cistae
cum suffragiorum tabellis, quo tutius custodirentur impo,
sitae erant, et in pontis capite cuilibet, ex ea tribu seu
centuria, duae tabellae seu schedulae, ex illis cistis, diribebant,
seu distribuebant, quarum una signata erat, literis duab.
V. R. hoc e, uti rogas. Alia v. unica. A, q significa,
bat Antiquo, hoc e, nihil novari volo, seu antiqua pro,
bo, illis lex nova admittebatur, hac v. reiiciebatur.

XXXVI Alteram a. ex tabellis acceptis, q vellet, in extrema eiusd.
pontis parte, cui aliae iterum erant cistae impositae, qlibet
reddere cogebatur. Ex quarum deinceps congruentium tabel,
larum numero, q vel antiquabatur, vel sciscebatur lex.
Antonius August. c. 14 et Paul. Manutius p. 330. cum
sequentib. Lex ita scita et accepta ab omnibus civibus
iure iurando confirmabatur, et iuramento confirmata, ta,
bulis aeneis et columnis incidebatur, memoriae causa l. 2.
C. de frumento Urbis Constantinopolitanae. Cic. Phil. 1. et 3.
Liv. lib. 3. Antonius August. c. 15: et c. 16.

XXXVII Dn consensus populi non totius, sed partis iura qdam sibi
constituebat, q absoluam 4. rebus. Primo determinatione
partis. 2o. determinatione nominis. 3o Originis. et 4 effecti
iurium istorum. Et primo qd. tenendum e, olim exactis
Roma, ob superbiam regibus, populum Romanum constituisse

2. iuris scripti species e plebiscitum

trib.

Respub. Romana tres ordines habuit

tribus ordinib. senatorio, eqstri et plebeio. Unde illud Ausonii.

Martia Roma triplex, eqtatu, plebe, Senatu.

XXXIIX. Senatores erant, q primum a regib. ob qaris amplitudi,, nem, prudentiam, et claritatem vitæ, à Consulib. dein post à Censorib. in Senatum essent lecti, sive patritii, sive eqtes, sive plebei essent. Liv. l. i Halicarnass. l. 2. Rosinus. l. 2 Antiqt. Rom. c. 5. et Joannes Sarius Zamoscius lib. de Senatu Romano. Dicebantr a senio seu senectute, Eutropius l. i et Florus, in pr: suæ Histor. In eqstri v. ordine, cernebantr eqtes, qbus publicus equus et annulus à Censorib. datus, qq ab iis in eqstrem ordi,, nem lecti erant. Joannes Rosinus. l. 2 Antiqt. c. 17. Tan,, dem plebei ordinis erant, oēs ii q neq senatores, neq eqtes erant. § plebiscitum s. I. t. et l. plebs ē 238 ff de V. S. Gellius l. 10 Noctium Attic. c. 20.

XXXIX Populi itaq vocabulum tres hosce ordines subse com,, prendebat, ō q eēt genus, et ordines isti tres species nunq n: hoc in mentem venit Imp atori, ut falsò à qbusdā hoc asserit, alias posita una, ex his tribus specie, poneret simul totus populus Romanus, q quanta labore et absurditate, oībus notum ē. Sed q populi nomen tanq latius qd patens, ut genus, pp suam latitudinem, illos tres ordines, ~~seu~~ ceu angustiores, quales st species includat argto. legis inter donum 194 et ibi Alciatus no r. ff de V. S. et Franciscus Balduinus in d. § plebiscitum I. n. tit. Quæcunq g. q in tertio ordine qsistebant, iura qstitu,, ebant, ea a plebe et sciscere vocabant plebiscita. Sci,, scere n: idum Festum ē dicere sententiam et suffra,, gium ferre.

·XL Hæc plebiscita, pp impiosam patrum arrogantiam, fœne,, tium caussam diuitum fœneratorum, q multis et gra,, vibus iniuriis plebem, æris alieni caā pmebant, aliis

quoni

quorum modicae fuissent facultates, plane omnibus spolia,,
tis, per oppignorationes et venditiones, aliis propter paupertatem
tem abducti et in vincula conditi coeperunt, cum n:
Sane senatus conniventiam plebs aliquoties de ea, sed
frustra apud Senatum questa amplius ferre non posset, coiti,,
one facta subito anno urbis conditae 260 ab urbe se,,
cessit, et iuxta ripam fluminis Anienis, in collem qui
sacer appellatur, armata gladiis. l. 2. § deinde cum esset 8.
et § iisd. temporib. 20 ff de orig. iuris. Plutarchus in
Coriolano Valerius Max: l. 8 c. 9. et Florus. l. 1 c. 23. Et
haec prima fuit plebis secessio, quae non solum deformem, et mi,,
serum reddebat statum Reipub. verum et terrorem
ingentem senatui incutiebat, ne forsan urbs, omni militum
robore, per secessionem plebis exhausta, per subitam vim
belli expugnaretur. Quapropter mittebat ad plebem re,,
vocandam, inter alios Oratores Menenium Agrippam,
qui egregia habita oratione, de conspiratione membrorum contra ven,,
trem, patrib. plebem reconciliavit ut videre est apud Plu,,
tarchum d. lo:

Prima plebis secessio.

XXI Hac secessione plebs a senatu impetravit, ut duo tribu,,
ni plebis crearentur, dicti, quod olim in tres partes populus
divisus erat, et ex singulis singuli, vel quia tribuum suf,,
fragio creabantur, d. l. 2. § iisd. temporib. 20 ff de orig. iuris
qui deinde ut quinque fierent. Plutarchus in Coriolano. p. 398 et
alios tres elegerunt. Cuiac. in d. l. 2. § iisd. temporibus 20
postea a. tribuni plebis creabantur, ut indigentibus auxilio
essent, et plebem adversus divitum, potentiorumque iniurias,
defenderent, et haec prima erat plebis secessio.

XXII. Sed cum in tyrannos Decemviri, degenerarent.
Tribunitia potestas desiit in usu esse, quapropter 2da
vice

2da plebis secessio

vice in montem Aventinum plebs se contulit Ao urbis conditae 305 l. 2. § et cum placuisset 24. ff de Orig. Juris Revocata a. e anno 306 a Lucio Valerio Potito et Marco Horatio Barbato, primis post Decemviros consulibus, q omnium primum, cum veluti in controverso iure eet, degenerentne patres plebiscitis, legem centuriatis comitiis tulere, ut q tributim plebs iussisset, populum teneret, qua lege tribunitiis rogationibus telum acerrimum datum e, ait Livius. l. 3. et hac lex vocabatur Horatia. Qua licet fuerit renovata anno urbis conditae 414 a Quincto Publilio Philone dictatore, a quo et Publilia, post renovationem dicebatur ut constat ex l. 8 Livii. Catalogo Cassii legum Antiquarum et libro de legib. Antonii Augustini, iterum tn in contentionem venit, adeo ut tertia vice plebs anno. U.C. 467 secesserit in Ianiculum (qd a. fuerit Ianiculum, tradit Joannes Rosinus l. 1 Antiq. Rom. c11) In cuius esculeto Q. Hortensius. dict. veterem legem Horatiam seu Publiliam, nunc v. a Legislatore novo Hortensiam dictam tulit seu repetiit, ut q plebs iussisset, oes Quirites tenerent, hacq lege Plebem urbi restituit d. l. 2 § dn 8 ff de Orig. Juris, et § plebiscitum Ins. sed et plebiscita I. t. Gellius l. 15. noct. Attic. c. 27. Antonius Augustinus libro de legib. in lege Horatia et Hortensia.

Tertia plebs secessio

XLIII Quodcumq q plebs Tribuno Magistratu Plebejo (cere n: fuit Magistratus. teste Mureto in d. l. 2 § isd. temporib. 20. ff de Orig. J. qvis Plutarchq in problematibus, problemate 81 dissentiat) interrogante seu ro,

gante

rogante. (tale forsan formula: de his rebus q[uo]d fieri
velitis, vos rogo Quirites. Livius l. 26.) q[uo]d constituebat
plebiscitum appellabatur, q[ui]a n[on] proprie lex erat. Gellius l. 15
Noct. Attic. c. 27 Antonius Faber in Jurisprudentia Pa-
pinianea. l. 1 t. 2 pr. 1 illatione 3. Q[uan]doq[ue] itaq[ue] plebiscita
leges vocantur, ut puta lex Aquilia l. 1 § 1 ff ad legem Aquiliam
et Novell. de triente et semisse 18 capitulo studium 8
fit id improprie et propterea, q[ui]a Plebiscita, eandem vim ha-
bent, qualem leges d. § plebiscitum vers. sed et plebiscita J. t.
sed, q[ui]a hoc fit, quatenus lex sumitur in genere, n[on] v[ero] in
specie.

XLIV Et hoc plebiscitum ratione temporis diversimode obligabat.
principio n: ante rogationem legis Horatiae. Publi-
liae et Hortensiae, ad populum universum obligandum
nullam habebat vim, sed plebem t[ame]n obstringebat. Po-
stea v[ero] consensu populi legibus istis latis plebiscita, eand.
potestatem, qualem leges habent, adeo ut modo constituendi
t[ame]n discrepent, acceperunt, h[oc] e[st] obligarunt universum po-
pulum ut leges. Hunc posteriorem plebiscitorum effe-
ctum Antonius Goveanus l. 1 lectionum variarum c. 22.
et Conanus 1 coment. J. Civ. c. 13 n. 6 male soli le-
gi Horatiae ascribunt, ob quam et causam ausu fere satis
temerario, in d. § plebiscitum versiculo, sed et plebi-
scita J. t. et in d. l. 2 § d[ei]n 8 ff de orig. Juris pro voce
Hortensia, contra omnium exemplariorum fidem reponunt
vocem HORATIA. Nam ex superioribus manifestum
est triplicem plebis fuisse secessionem, et in 2da la-
tam esse legem tam Horatiam, q[uam] Publiliam. Quo-
niam a[utem] tam de Horatia, q[uam] Publilia, postea inter

patres et plebem disceptabat, ut indicat tertia a ple-
be facta secessio, opus iterum erat, nova q̄dam lege
q̄ plebem patrib. reconciliaret, q̄ o̅e. c̄stitit tand.
lex Hortensia, cui merito, ceu posteriori (q̄cunq; n.
parte postremo populus iussit, id ius ratumq; esto.
Liv. l. 7.) Justinianus adscribit, plebiscita o̅mi-
nus valere cepisse q̄ leges.

Plebis[?] tres species iuris scripti

XLV Jus necessitate c̄stitutum triplex ē, 1° Senatusconsultum
2. Constitutio principis et tertio responsa prudentum
Quod dixi Senatus consultu, necessitate ee introductu,
id defendit Cuiacius in recitationib. ad l. 2 ff d. Test.
et l. 14 observaonum. 16. Antonius Faber, in Jurispru-
dentia Papinianea tit. 1. illatione 3. - 5. n. 6. et in
rationalibus. ad l. ergo 40 ff de legib. et pbat p
legem 2dam §§ dn qa difficile 9. ff de orig. J. et §§ se-
natusconsultum s. Instit. J. t. ob q̄ eandem senatuscon-
sultum dr sine lege introductum d. l. 2. § ita in civitate
12. ff de orig. J. cum necessitas legem ō hat, arg. tol. 1
§ 1 et ibi Gloss. ff de offo Consulis.

XLVI Dra. Senatusconsultum, q̄ Senatus censuit. h. ē. iussit
atq; c̄stituit d. § Senatusconsultu s. l. item veniunt §§
pt. hac 6. ff de hereditatis petitione et l. Senatus 15.
ff de iure fisci. Est n. Senatus censere, ut populi iu-
bere et plebis sciscere. Alciatus in l. censeri 111 ff de
V. S. Quoniam v. ō c̄stat ex d. definitione q̄d fuerit
Senatus, et quomō censuerit, quapp paucis illud declarabo.
Senatorem a. definit Joannes Sarius Zamoscius l. 1
de Senatu Romano civem Romanum p legitimā

Officia trium ordinum in Rep. Romana

Senatoris dfo

magistratus eius lectionem, cui munus istud incumbebat in summo ordine constitutum. Hinc consider. ratione lectionis et officii. In lectione quaeritur 1° quae personae habuerint legendi potestatem. 2° quod lecti fuerint Senatores et 3° quibus modis.

XLVII Potestas legendi Senatores fuit, vel penes reges ut Romulum q. centum de praestantissimis civium elegisse, ut Senatores essent, iisq. patriciorum, collegio v. toti Senatus nomen imposuisse, legitur ap. Plutarch. in Romulo. Cui non contradicit Pomponius in d. l. 2. §§ dein de Orig. I. ut nec Justinianus in d. §§ senatusconsultum h. t. dum uterque ait, necessitatem Reip. curam ad Senatum deduxisse, quod difficile esset populum in unum convocari legis sanciendae causa in tanta hominum turba: non n. Senatus originem, quam ut dictum est a Romulo accepit illis verbis a. negare a. indicare voluit, sed ostendere tamen eo tempore quo populus difficile propter multitudinem coepit convenire, post reges exactos iterum itum esse ad Senatum. Quare fallitur Claudius Hanod in velit. legali ad §§ senatusconsultum s. Sq. tit. n. 2. cum hipsamio Institutis hic, cum Imperatorem nostrum cum I Cto Pomponio falsam Senatusconsultis assignasse causam scribit

XLVIII Numerus Senatorum primum fuit centenarius postea mutatus, de quo tractat Carolus Sigonius l. 2 de Antiquo iure Civium Romanorum c. 2. Zamoscius d. l. 1 et Rosinus. l. 7 Antiqt. Rom. c. 5. In modo legendi spectabant famam, genus, ordinem, aetatem, magistratum, censum et quaestum, de quibus vide Valentinum Forsterum l. 2 hist. Juris Civ. c. 83. et Zamos

mor

moscium d. libro 1.

XLIX *Officium Senatoris consultatio de Rep.*

Officium Senatoris praecipuum erat de repub. cum ma-
gistratibus consultatio, Quae fiebat in Senatu et extra Se-
natum. Senatus a. est senatorum, et eorum qui ius sen-
tentiae dicendae sunt, conventus, coactus ab eo, cuius potestati hoc
commissum erat, ad consilium capiendum de repub. more
et instituto maiorum. Zamoscius. l. 1 in pr. Hunc consi-
dero, quatenus est convocandus, vel convocatus. In convocan-
do Senatu duo attendenda. 1° quam possint Senatum
convocare. 2° quomodo recte. Habebant a. potestatem convo-
candi Senatum ordinarie, post exactos reges Dictator
Consules, Praetores, Tribuni plebis. Interrex et Praefectus
Urbi. Liv. l. 4 et l. 22. Gellius l. 14 Noct. Attic. c. 7.
et Conanus l. 1 com. J.C. c. 14 n. 1.

L. Recte convocat quod pendet, 1° quam possint convocari
2° quot. 3° quomodo. 4° sub qua poena. 5° quo loco
et 6 quo tempore. Convocabantur a. primo Sena-
tores ad dicendam sententiam et Sexagenarii et
Magistratus ad Quaestorem usque ut probat Joannes
Sarius Zamoscius. d. libro 2. quod omnes poterant in Sena-
tum venire et olim quidem cum filiis suis praetextatis.
h. e. iis qui praetexta adhuc et pulla utebantur, quod fiebat
ad annum usque 17, quo tempore togam virilem
sumebant. (Quid a. fuerit praetexta et toga virilis tra-
dit Lazarus Bayfius in com. de festum generib. c. 10)
quo celerius Reip. assuescerent. Suet. in Augusto.
Postea v. ob matris Papyrii praetextati, aliarumque mu-
lierum intemperiem Senatusconsulto, prohibitum fuit

ne

ne complures pueri cum patribus suis in curiam introirent, praeter illum unum Papyrium.

LI Sed in rebus momentosis, ac ad extrema pertinentib. Senatores non minus centum Senatusconsultum facere poterant Liv. l. 9 Zamoscius d. l. 2 et Budaeus ad l. fin. ff de Senatorib. Praeterea vocabant vel per praeconem, vel per edictum. Illo autem modo Senatus convocatus, dicebatur indictus quod ob negotia, incidentia repente indicebatur: Hoc vero modo legitimus, quod bis vel ter ad summum singulis habebatur mensibus et diebus statutis et in hunc plerumque et non dum vocati Senatores veniebant Conanus et Budaeus d. loco

LII Postquam vocati plane non conveniebant aut tardius, mulctabantur pignoribus prius captis Liv. l. 3. et Cic. Philip. 1a nisi tamen se excusaverint. Legitima autem absentiae causa consistebat in aetate, iudicii occupatione, funere et morbo, de quibus omnibus agit Zamoscius d. libro 2. Locus erat Senatus habendi, non privatus, neque quilibet publicus sed templa tamen, ut sunt curia Hostilia, Pompeia. Iulia. Tempus tandem legitimum erant Calendae, Nonae, et Idus singulorum mensium excepto Februario, qui totus legationib. audiendis destinatus erat, non vero dies comitiales, hoc est, quibus comitia haberent. Zamoscius d. libro 2.

LIII Postquam autem Senatus convocatus erat, tunc is qui Senatum habebat, primum hostiam immolabat, et relationibus, rogationibusque ordine et more factis, sententias dicebant, quibus auditis et omnium enumeratis, ex authoritate et suffragio maioris partis senatorum, qui consulti ita censebant S. Consultum

fie

Per praeconem convo[...] alius Senatus di[...] ebatur edictus [...] per edictum v. legi[...] timus

fiebat, q[uo]d d[icitu]r iussu magistratus, in senatu recitabant, et
perscriptum ad aedem Cereris uel aerarium deferrebat
Conan. d. ton. 6 et Joannes Sarius Zamoscius d. lib. 2.

LIV. Quodcunq[ue] q[uae] ius ad o[mn]es p[er]tinens, hoc modo a Senatu c[on]sti-
tuebatur id erat S. Consultum, et pro lege, n[on] q[uod] simpliciter
Senatus, sed q[uod] vice populi censuerit, sine lege t[ame]n, ob suf-
ficientem populi c[on]sensum, per tot secula Senatus consultorum
autoritatem tacite approbantis observabatur, arg. l. 9 § fin.
ff de fideiussorib. tutorum. l. saepe 63 § scientibus ff de re
iudicata. et l. fideiussor 26 § pater 1 ff de pignoribus. non eo
t[ame]n tempore, quo adhuc florebat Respub. Romana, verum
et post translatam p[er] legem regiam a populo in principem
o[mn]em potestatem, cum n[on] ambigatur, post legem et illam
latam Senatum ius facere posse, l. n[on] ambigitur 9 ff de legib.
ut ex Senatusconsultis Velleiano, Trebelliano, Silaniano,
Pegasiano et aliis, q[uae] sub Imperatorib. facta sunt sufficienter c[on]stat
Mureto in d. l. n[on] ambigitur 9 et Brissonius l. 1 Antiqt. Select. c. 16
Et tantum de Senatusconsultis.

LV. Quidem a. c[on]stituendi iuris via, ad pauciores Senatum v[idelic]et rebus
ita dictantibus a popopulo tacite transiit. Sic p[er] partes, hoc e[st]
p[er] vices paulatim, sive pedetentim evenit, ut necesse e[ss]et Remp.
p[er] unum consuli. Nam senatus n[on] p[ro]inde o[mn]es provincias, probe
regere poterant l. 2. § novissime 11 et ibid. Cuiacius in reditione
ff. d. tit. Quapropter reverso ad monarchiam imperio, et c[on]stituto
principe datum e[st] et ius, a populo lege regia lata, ut q[uod] c[on]sti-
tuisset ratum e[ss]et. § sed et q[uod] 6 I. t.

Constitutio principis duplex

LVI. Constituit a. princeps ius, uel singulare seu quidem p[er]sonale,
uel generale. Ius singulare e[st], q[uod] c[on]tra tenorem ra[ti]onis, h[oc] e[st] seriem
et ordinem verborum, id cum legis p[er]scriptum, q[uod] strictum ius di-
cimus, p[ro]pter aliq[uam] utilitatem auctoritate c[on]stituentium intro-
ductum e[st] l. ius singulare 16 ff de legib. et ibid Corass. n. 2
Et d[icitu]r privilegium, q[uas]i a q[ue] nos singula vocamus, veteres

pri

privata vocabant Gell. l. 10 XI. Attic. c. 20 seu q. privans legem Jason. in l. fin. n. 12. ff de constitutionib. principum. Ad quos non incommode quoque referri pt. interlocutio principis, q fit qn princeps de plano, h. e. sine strepitu et figura iudicii, q. in aliud agendum et loqndum, aliqd constituat, q principale qd. negotium n dirimit, sed vnihil obiter ad eam ptinens decernit. l. qd ergo 13. § quantum 7. ff de his q notant infamia et l. 1 § 1 ff de constit. princip. et ibidem Corasius n. 24.

LVII Jus a. generale e, q oes tenet d. ss sed et qb. in fine hgt. concipi, turq uel definite uel indefinite. Definite conceptum dr decretum et rescriptum. Decretum principis, sententia inter duas partes lata cum cae cognitione. Theophilus hic. solebant n: olim insignes et ad exlum ptinentes cae coram Impatore ventilari, cuius rei exlum e in l. proxime 3. ff de his q in testament. tenent. Jus q illud q princeps post plenam cae cognitionem, suggesti, oni a partibus uel consiliariis, a qbus plerunque de eo q dubium principi suggerebat facta pro tribunali, respondebat, decre, tum appellabat, et locum habebat in consimilib. causis. Cuiac. in partitli Cod. de LL. et l. 2. observaor. c. 26.

LIIX Rescriptum v. principis e, q a principe p epistolas consultori Episidum, aliorumque magistratuum, uel pcibus et libellis supplican, tium, de re quappiam dubia respondet, moris n: erat, ut saepe magistratus de aliqua iuris qstione, aliave re, ad principem scriberent, quales st epistolae Plinii ad Traianum, et Traiani ad Plinium rescripta. Exla in iure inveniunt in l. testa, mentum 3. § ideoque 1 ff de testibus l. Divi Traiani 24 ff de milit. testamento, et l. 1. ff de in integrum restitutionibus. Donel. l. 18 comment. J.C. c. 2. et Claud. David hic n. 4. Huc referunt qdam πραγματικὰς annotationes, πραγματικὰς sanctiones, man, data et oraes, quas principes ad Senatum mittebant, de qbus vide Vultejum l. 1 Iur. Roman. c. 2. Claud. David d. lo n. 8. et Gottofre. in d. t. C. de mandatis principum.

LIX. Indefinite acceptum ius vocatur edictum d. § sed et q principis
s. t. quo publico quodam programmate citra personarum cau, uel
alterius circumstantiae determinationem, omnibus subditis ius edi,,
citi et promulgatur.

LX. Praeterea cum constare non possit ius, nisi sit aliquis Iuris peritus
per quem possit quotidie in melius produci l. 2. § 13. ff
de O. I. Articuli enim omnes et casus, qui aliquando incidere
possunt, singularibus legibus comprehendi non nequeunt,
l. non possunt 12 ff de legibus) ideoque coepit euenire, ut inter,,
pretatio legum, aliquorum desideraret authoritatem
necessariaque esset fori disputatio. d. l. 2. § His LL. s. ff eod. uel
de proprietate verborum, uel aeq disputatione, uel denique vo,,
luntatis coniectura. In his enim omnis quaestio Iuris consistit,
teste Quintil. lib. 12. quae ad Ictos pertinet l. si statim. 6
ff ad Legem Flaviam de plag. et l. cum quem 11 § 1 ff de
Iudiciis.

LXI Cum a. id non esset cuiusuis, sed eorum tantum, quibus
Experientia et longus rerum usus prudentiam, pruden,,
tia v. authoritatem comparasset, hoc est Ictorum, ideoque
hi qui fiduciam studiorum suorum habebant, disputa,,
tionibus istis intererant, et populo de iure dubitandi, re,,
sponsis suis, certi certi alicuius iuris auctores fiebant, et
plerumque iudicibus ipsi scribebant d. l. 2. § post hunc 47. ff
de O. I. Verum cum in explicandis et interpretandis legibus
propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem l. item
si unus 17. § principal. 6 ff de accept. receptis artibus, non
parum inter sese dissentirent, ut apparet ex l. fin. ff pro legato
l. cum ex uno 32. de oblig. et actionib. l. si Titio s. s. 61
ff de legato 2do l. Mutius 30 ff locati. lege finali ff de sen,,
tentiam passis, et maxime ex lege 2. ff de Origine Iuris.

Adeo.

Adeo ut in exigua cepint ee autoritate, ideoq3 primus Divus
Augustus, ut licentiam eorum q pripiti festinadoe se iuris respon,,
sores faciebant, cui tn rei, o nisi post multos transactos annos
in forensi pulvere, satis fieri pt, reprimeret, maiorq iuris aucto,,
ritas haberet, gstituit ut nemo dnaeps posset de iure respondere
q o hoc prius, pro beneficio petiisset; q tn sub optimo principe
Hadriano, o multo post, o peti, sed pstari solebat d. l. 2 § post hunc
47. ff de orig. iuris.

LXII Respondebant a. duplici modo assertive, uel dubitative.
Assertive, pfecte sic, plene, et sine dubitatoe, exli. gra, hoc fa,,
cere licet, hoc o facere licet. Dubitative; quoties dicunt se
existimare, putare. arbitrari, opinari &c. Duarenus l. 2 disp:
anniversar. c. 11 et Donell. in tractatu de pignorib. c. 9. Prior
responsio dicebat sententia: posterior v. opinio. § responsa 8
I. t. et ibi Theophilg.

LXIII Et tn de iure civili scripto, q proprie loqndo tale e, seqr id
q improprie ius e, et dr ptorium. Improprie tale e, primo q a iuri
civili, tanq plane diversum saepissime in iure opponit. l. ius
autem 7. ff de I. et I. 2do q a dr iuris civilis viva vox. l. nam
et ipsum 8 ff eod. ergo ipsum ius civile o e pprie loqndo. 3o
q a ptorum edicta, o modicam iuris auctoritatem dicunt
obtinere. § ptorum 7. I. t. Ergo o tam ius vere faciunt, q
iuris potestate et auctoritate censent. Quarto. q a nihil ptor
honorem magistratus, auctoritatem huic iuri dedit. Unde et
honorarium ius dr d. § ptorum 7. Antonius Faber in Iurispru.
Papinianea l. 2 pri: 6 et pri: 10

> Ius scriptum improprie dictum dr ptorium ideo q a iuri civili saepissime in iure opponitr

LXIV Introductum a. e hoc ius ptorium pp publicam utilitatem
d. l. ius a. 7. § 1 ff de Iustitia et iure, cum n: multa quotidie
occurrerent, q si ad rigorem iuris civilis scripti, rigorem examina,,
rentr naturalem aequitatem laederent l. 1 ff de minorib. 25. annis. et l.
ff ex qbus causis maiores in integrum. Quapp alterutrum horu

tu

futurum erat, ut a: ius in casibus iuris civilis correctio admit-
tenda eet, a. q valde absurdum erat, summum ius fieret summa
iniuria, summa crux et summa malitia, ideoq; ptor motus
nali aeqtate q fundamentu e, totius iuris ptorii (unde et
ptor Cujac. e veluti qdam sacerdos atq; magister aeqtatis)
tanq arbiter moderator et iuris civilis dispensator exstitit
hinc ptorium ius, introductum e, adiuuandi, supplendi, cor-
rigendi, emendandi, et impugnandi Juris Civilis gra, d. l. ius aut.
§ 1 pr. infra de bonorum possessionib. et § coeterum 3. inf.
de legitima agnatorum successione, o ut tollat, uel abro-
get ius civile seu scriptam legem, hanc n: q a condere neqt.
d. pr. inf. de bonorum possessi: ideoq; nec eam tollere pt. l. fin.
Cod. de Ll. Sed ut eius asperitatem corrigat, q q; ei deet im-
pleat.

LXV. Hic adiuuandi, h. e. cfirmandi iuris civilis gra, exli cau
ptor legum tuendarum cau, illis quoq;, q recte testamento facto,
haeredes instituti st, dat sdum tabulas bonorum possessionem.
pr. Instit de bonoru possess. et l. sed eum 6. § 1 ff eod. et
hoc mo dr ius ptorium civile subseq in l. scio 14 ff de testib.
Supplendi, qn sct aliqd ptor iuri civili, ad supplendum
eius defectum addit. Corrigendi et emendandi: qn
qd eid. detrahit, addit. Patre intestato mortuo, vocabant
a lege 12 tabb. ad successionem io liberi, in potestate cstituti
exclusis emancipatis. Verum ptor nali aeqtate motus, hisce
et potestatem succedendi aequalem fecit, pinde ac si in po-
testate patris, tempore mortis fuissent. Sic eum actionum civilium
o plenus erat numerus, ptor alias iuri civili addidit, utiles
vel et in factum. l. qa actum 11 ff de pscriptis vbis. Detrahit
exli gra, quis iure civili sui haeredes et post abstentionem
haeredes sint. l. 30. § 10 ff de fideicomissariis libertatib.
effectu tn ipso facit ptor, ne loco haeredum habeant. l. 57

ff de acquirenda hared. et l. 12. ff de vulgari et pupil. substit. Antonius Faber Jurisp. Papin: S. n. t. pri: 10. illat. 2. et Curiac. in recitatoib. ad d. l. ius a. r. § 1 ff de F et T.

LXVI. Aedilitium ꝓ[illegible] iuris, pars ē edictum, q̄ aedile Curules, a sella Curulli, q̄ cui insidebant ita dicti, de templis, theatris, curis reficiendis, de annona, et maxime causis ratihibitionem, nequa in re emptores à ~~ventori~~ venditorib. decipiente, de qbus vide totum tit. ffrum de aedilitio edicto, et ibid. Borellum et Rosinū l. 7. Antiqt. c. 25. proponere solebant, § [illegible] l. S. t.

LXVII Et tm de iure civili scripto, de ꝯ scripto, S. ē ꝯsuetudi, ne, qua de in ꝯ sine scripto q̄ S. t. Vide q̄ dixi in publicis plect. de Consuetudine in gnre.

QVAESTIONES.

1 Num ꝓhibitum sit liberis incestuosis subministrare ~~[illegible]~~ alimenta?

2 Num q̄ grauidam laesit, ut abortum faciat, sit puniendus, lege Cornelia de sicariis?

3 Num princeps sit legibus solutus?

4 Num lex regia in specie fuerit lata?

5 Quo tempore lex regia sit lata?

6 Num interlocutio principis hat vim legis?

7 Num scriptura sit de essentia legis?

8 Num actus debeant eē in ꝯsuetudine iudicialis?

9 Quot actus in ꝯsuetudine sufficiant.

10 Quot anni in ꝯsuetudine requirant.

11 Num ꝑ assertionem Doctoris excellentis ꝯsuetudo ꝓbet.?

12 Num ꝯsuetudo possit abrogare legem?

QVAESTIO I

Num prohibitum sit liberis incestuosis subministrare alimenta?

Negat ꝓhibitum i. deē Glos. in cap. cum haberet, extra de eo q̄ duxit, in uxorem, q̄ polluit ꝑ a. q̄ videlicet seq. Förstenerus l. i. Justinianearum tractatuum disp. 2 qst. 12. 1o qr legem iuera sanguinis. ff de R. I.

ula

ubi iura sanguinis, nullo iure civili dirimi posse, scribitur.
per iura a. sanguinis intelliguntur ea, quae cum sanguine, ab initio
nobiscum nascuntur, ut parentum amor, et cura, erga liberos,
liberorum honor erga parentes, charitas arctior inter cognatos,
ut explicat Donel. l. 2 com: I. C. c. 12. Per curam a. intelligi et possunt
alimenta. 2° quia ipse naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum
educationem hortatur, l. unica § taceat § C. de rei uxoriae actione, ex
iure naturali alimenta liberis nostris debentur, arg. pr. Instit. tit. illis
et qui sunt in nostra potestate l. si quis s. § sed utrum 1 ff de agnoscendis
et alendis liberis. Et negare videtur, non tantum is qui partum perfocat,
sed et is qui abiicit, et qui alimonia denegat, l. necare 4 ff eod.
quare ius civile contrarium, neque disposuit, neque disponere potuit
cum iura naturalia sint immutabilia § penult. Instit. d. t. et civilis
ratio, civilia quidem iura corrumpere possit, naturalia vero non utique, § fin. In-
stit. de legitima agnatorum tutela. 3 Quia hoc et probatur ex iure
canonico, per dictum capitulum cum haberet, extra de eo qui duxit in
uxorem etc. in quo disponitur liberis ex quocunque coitu, et
incestuoso natis, a parentibus alimenta deberi, ut accipit illud
capitulum Mantica in lib. 8 de coniecturis ultimarum voluntatum
tit. 5. n. 12. Surdus in tractatu de alimentis tit. 1 quaest. 11 n. 5.
et 6. Covarruvias de matrimonio parte 2. c. 8. §6. n. 8.
Forsterus lib. 6 de successionibus ab intestato c. 10. Heigius,
et Burchold. ad §si adversus ea 12. Instit. de Nuptiis. 4 Quia
matrimonia in ascendentes et descendentes, gentibus inco-
gnita non fuerint, testes sunt Mauri, Babylonii, Assyrii, aliique po-
puli, apud quos matrimonia parentum et liberorum, turpia ha-
bita non fuerunt, ut refert Lucianus in libro qui inscribitur de sa-
crificiis Alexander ab Alexandro l. 2 genialium dierum
c. 24 Tiraquellus in legib. connubialib. l. 7. n. 22. et alii. Nec
resistunt textus, quos obiicere solent quidam in contrarium, videlicet Novel.
quibus modis nati filii efficiuntur legitimi 74 capit. fin. et Novel.
quibus modis nati efficiuntur sui 89. c. fin. in quibus scribitur, quod

illi

illi q ex nefariis et incestuosis nuptiis nati st, neq nales vora,,
ri debeant, neq participanda eis ulla clementia sit, neq alen,,
di à parentibus: qa iura civilia ibi desistunt ò v. resistunt,
et necessitas tm illis in locis tollitur, facultas v. relinqt.
Verum qmdm Solon legem tulit, qua eos, q de scortis nati erant,
necessitate alendi patris solvit, ut ii q in ducenda uxore, honesta,,
tis nullam habuit ratoem, mercedem suam hat, et ius in natos
nullum sibi reliquerunt, q bus, ut natum ee sit opprobrio, effecit.
Plutarchus in Solone. q et scriptum fuit in l. 12 tabb. teste
Paliaeto, in tractatu singulari de nothis spuriisq filiis, c. 46.
n. 1 his vbis. E meretrice natus patrem ò alito: sic vice versa
legibus civilib. Romanorum, cautum fuit, ne illi, q ex com,,
plexibus incestis processerunt, à parentibus alant. Novel. qbq
modis nales efficiunt. sui 89 c. fin. cum eis nulla clementia par,,
ticipanda sit, sed sit supplicium hoc pabum, ut agnoscunt, qa
neq qcq pescatricis gcupiscentiae eorum habebunt filii, ut dr,
in d. Novel. q bus modis nates filii efficiant liberi 89. c. fin.
et Augustus Imperator ex nepte Julia, post damnationem
editum infantem, agnosci aliq vetuit, referente Suetonio
in Augusto. In di[cto] positu e in l. si qs 6. C. de incestis et inuti,,
libus nuptiis, ut si qs sese, incestis et nefariis nuptiis fune,,
staverit, neq uxorem, neq filios ex ea editos, hre credat. Sig
ò it filii, ò aliquoq possunt, ut filii, ò griati, q primo
et 2do loco addictum fuit. qa gcedo, alimenta ex iure nali
deberi, si vet matrimonium ei iuri, congruum sit, cum
ex iure nali descendat maris atq foeminae giunctio.
pr. Instit. h. n. t. Atq tale ò ee matrimonium, incestuosu
~~et~~ testante plura irrationabilia aialia. Novel. de incestis
et inutilib. nuptiis 12. capitulo sancimus 1. ibi. et talia
g cupire, qualia plurima et irrationabilia amovent
aialia, de qbus vide Aelianum. l. 4 et s, in hist. aialium

Ai:

Plinium l. 8. c. 42. Arlm lib. 9 hist. Animalium c. 47. et Jo-
annem Lupum tractatu de matrimonio. Nec movet quod
dicitur in Novel. quibus modis nat. efficiuntur sui 89 cap. illud
tamen quod in iure nostro nullam esse differentiam, naturalis atque legitimi, quia
pro naturali ibi tenetur non incestuosus, et nefarius, sed naturalis tamen, hoc est
natus ex concubina, et fin. infra de nuptiis. Et quamvis huiusmodi
matrimonia quaedam gentes contraxerint, ut dicitur in nov. 154 tamen ex tali illa
sunt horrenda et detestanda, humanisque gentibus incognita
in 1 Ad Corinth. 5. v. 1 Unde non solum in iure divino, qui contraxit
incestas nuptias capite multabatur Levit. 20 v. 11 et excom-
municabatur in 1 Ad Corinth. 5. v. 5. et cap. incestuosi causa 35.
quaest. 8, verum et apud Ethnicos, teste Seneca in libro declama-
tionum de saxo deiiciebatur. Ad tertium argumentum
respondeo, in d. cap. cum haberet 5. proponi casum plane spe-
cialem, ut ex facti specie apparet, qui talis. Caius Caiae ma-
trimonio iunctus cum Titia adulterium commisit, comperta
re, et ad iudicem delata Caius adulteram omnino ab-
iuravit. Verum paulo post rediit ad ingenium suum et
contempta iurisiurandi religione, uxore Caia adhuc viva,
cum adultera matrimonium contraxit, eique diu cohabitavit
Mortua demum uxore legitima Titiam adulteram Caius
retinet, cumque illa publice decem continuos annos moratur,
totidemque ex ea suscepit filios. De quo casu consultus fuit Ponti-
fex, qui rescripsit, cum non liceat eam ducere, quam quis polluit adul-
terio, propterea separandas esse illas personas, iisque perpetuam conti-
nentiam indicendam, praesertim cum iam uterque ad senilem
pervenerit aetatem, filiis tamen ex ea coniunctione natis, necessaria
ab utroque parente pro facultatibus debere subministrari.

Clemens. 3

Quamq;

Quinque circumstantiae casum istum reddunt satis specialem, quarum prima est numerus liberorum. At in relaxando iuris rigore, et poena in liberis mitiganda, spectare solemus liberorum multitudinem l. quin provincia 57. § fin. ff de ritu Nuptiarum. et l. cum ratio 7. § si plures 2. ff de bonis damnatorum. Cuiac. in l. 2 ff de excusationib. tutorum. Cui non resistunt verba dicti cap. cum haberet 5. Cum multiplicitas prolis ita suscepta magis eorum crimen exageret, quia referenda est, non ad liberos, sed ad parentes. Multiplicitas enim prolis, prodest liberis, tam ratione alimentorum d. cap. cum haberet 5. inf. quam ratione status, ut perinde habeantur, atque si legitime concepti essent d. l. quin provincia 57. § fin. Nocet parentibus, quia propterea dissoluta illa quaerendo, ut indicat versiculo nec aliquis eisd. dicti c. cum haberet 5. Secundo quia filii isti procreati sunt mortua uxore legitima. Et quamvis prohibitum sit eam uxorem habere quam per adulterium cognita fuit, cap. nullus causa 31. quaest. 1, propterea quod ius canonicum suspicatur, ne vivente prima uxore, quod in illius vitam fuerit machinatum. cap. super hoc 3. extra de eo qui duxit matrimonium, tamen quia haec prohibitio, non naturalis sed positivi iuris est, nec semper ita stricte observatur, sed sed in plerisque casibus non obtinet, ut videre est ex cap. 1 cap. significasti 6. et cap. veniens 7. extra de eo qui duxit in matr. et cap. denique et cap. si quis et cap. si quis causa 31 quaest. 1. ideo poena facilius mitigabitur quo ad liberos in hoc casu non vero in alio plane adulterino, a nefario cogitur, de quo primus. Tertia est quod Caius cum Titia non clam, sed palam et publice vixerit tanquam cum uxore, palam autem delinquentes ut errantes, maiori poena excusantur, clam committentes, ut contumaces plectuntur. l. fin. ff de Ritu Nuptiali. Quarta, quod per multos annos

hac

hac vita , quando fuerit contracta. Ad temporis diuturnitas paenam minuit d. l. quin principia 17. § fin. inst. de ritu Nuptiali et Novel. indulgentia illicite contractarum nuptiarum 139 in praefatione. Quinto, quod uterque ad senectam processerit, signo scita a. his quos aetate defecti sunt, l. si quis 3. § ignorantia 7. ff de Senatus Consulto Silaniano, unde illud Virgilii 12. Aeneid. Dauni miserere senectae. Quae omnia cum in unum concurrant Pontifici responsum illud Summum expresserunt. Quare extra illum casum ius civile manebit incorrectum arg. l. praecipimus 32. § fin. C. de Appellationibus et l. sancimus 22. C. de testamentis. cum expediat concordare iura iuribus cap. cum expediat 29 de electione et electi potestate in 6.

Verum hoc iam convertite, num nullo modo ex nefarii et incestis nuptiis nati, neque a patre, neque a matre alendi sint, ut DD. communiter concludunt, num vero a matre ali possint, aequius est ut dicamus eos, a matre ali posse, 1º quia dispositum tantum est de patribus, quod liberos nefarios alere non possint, d. Novel. quibus modis nates filii re 74 c. fin. nec resistit d. Novel. quibus modis nates efficiuntur sui 89 cap. fin. ubi in genere dicitur quod a parentibus hi, non sint alendi, quia genus per speciem derogatur l. in toto 80. ff de R. I. quod quod ibi de parentibus dicitur, recte per dictam Novel. 74. cap. ult. ad patres restringitur, ut sit synecdoche generis pro specie. Et quod hoc et modo explicari potest verbum illud Parentes, unde Authentica ex complexu Cod. de incestis et nefariis Nuptiis. quae ex d. Novel. quibus modis nates efficiuntur sui 89 desumta est, ubi ex mente Irnerii, qui authoritate Friderici 3. Imperatoris Authenticas Codici Iustinianeo inseruit, verbum illud ad patres restringitur, quasi secus sit de matribus, probat, ex complexu nefario, aut incesto seu damnato, liberi nec nates sunt nominandi, omnis paternae substantiae indigni beneficio, ut non alantur a patre.

QVAER

QVAESTIO II.

Num qui gravidam laesit, ut abortum faciat sit pu,,
niendus lege Cornelia de siccariis?

Distinguunt DD. communiter, inter partum animatum et
inanimatum, ut priori casu, locum dat ordinaria poena legis
Corneliae de siccariis, posteriori v. extraordinaria, ut videre
est ex Accursio et Bartholo, ad l. divus Severus 4 ff de extraor,,
dinariis criminib. Covarruvia l. 2. variar. resol. c. 20. n. 9.
et in Clementina si furiosus parte 2. §3. n. 1 Gomesio l. 3. va,,
riarum resolut. c. 3. n. 32. Petro Gregorio Tolozano in synta,,
gmate iuris univers. parte 3. c. 15. n. 16 et seqq. Cuiacio
l. 19 observationum c. 9 et aliis. Ratio prima est quia is, qui in utero
est perinde ac si in rebus humanis esset custoditur, quoties de
eius commodo quaeritur, l. qui in utero 7. ff de statu hominum, et
l. quod dicimus 231 ff de V. S. et in toto pene iure civili habetur
in rerum natura esse l. qui in utero 26 ff de statu hominum. At qui occi,,
dit hominem in rebus humanis existentem, is incidit in poe,,
nam legis Corneliae de siccariis § item lex Cornelia 5.
infra de publicis iudiciis. Ergo et is qui partum in utero
adhuc existentem occidit. 2da ratio est, quia Cicero in oratione
pro Cluentio, cuius verba referuntur in l. Cicero 39 ff de poenis,
tradit, Milesiam, quandam mulierem, quae partum sibi me,,
dicamentis ipsa abegisset, rei capitalis fuisse damnatam.
3a ratio, quia qui abortionis, aut amatorium poculum dant, eo quod
mulier aut homo, v. etiam partus animatus in utero constitutus perierit,
summo supplicio afficiuntur. l. si quis 38 § qui abortionis 5. ff de
poenis. 4ta ratio per legem penult. C. ad l. Corneliam de siccariis,
in qua haec habentur verba, si quis necandi infantis piaculum
aggressus aggressave fecit, sciat se capitali supplicio esse
puniendum. 5ta ratio. Homo est, qui constat anima et corpore.
At partus animatus constat anima et corpore. Ergo est homo.
Nunc autem qui hominem occidit, is incidit in legem Corneliam de

siccariis, d. § item lex Cornelia s. inf. de publicis iudiciis.
et l. 1 in pr. et § et q hoiem 2. ff ad legem Corneliam de
sicariis. E. q partum animatum occidit, is incidit in pœ-
nam legis Corneliæ de siccariis. 6 Quia hanc distinctio-
nem expresse confirmat ius Canonicum in cap. q v. 7. et cap.
Moyses q caa 32. qst. 2. Cap. Consuluisti 20. caa 2. qst. 5.
Sic in cap. sicut ex litteras 5. extra de Homicidio voluntario vel casuali,
ut homicida teneatur, q causa explendæ libidinis, vel odii me-
ditatione hoi aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum
dederit, ut non possit generare aut concipere, vel nasci soboles. At
tunc minime nasci non potest soboles, quando quis ita laedit mulierem
prægnantem ut abortum faciat. Ergo merito is ut homici-
da tenetur. 7. q a consentit ius divinum in c. 21 vers. 22
Exodi, secundum expositionem Augustini in libro qstionum ve-
teris et novi testamenti, q secutus videtur translationem 70
interpretum Accursii in d. l. Divus 4 in verbo exilium ff de
extraordinariis criminibus et Curacii, in d. c. q. Verum
tutior et melior est illorum sententia q reiecta hac distinctio-
ne inter partum animatum et inanimatum simpliciter stabe-
unt ordinariam legis Corneliæ pœnam locum non hre, sive
qs partus animati, sive etiam inanimati, abortum procuraverit,
et utrumque casum iudicis arbitrio relinquunt, ut is ex-
traordinariam pœnam imponat. Primo quia is tantum lege Cornelia
de siccariis tenetur, qui vel hoiem occidit, vel q hois occidendi
causa cum telo ambulat d. l. 1 in pr. ff ad l. Corneliam de
siccariis. Atque partus in utero adhuc constitutus, licet ani-
matus, non est proprie loquendo homo, sed spes tantum hois l. cum inter
14. C. de fideicommissariis libertatib. et l. in falcidia q §
circa ventrem 1 ff ad l. Falcidiam. Ergo q partum in utero
adhuc constitutum licet animatum occidit, non tenebitur lege
Cornelia de siccariis. 2do quia textus in iure civili, nulli

bi incalcant, communem illam distinctionem, sed et
gnrales l. si mulierem 8. ff ad l. Corneliam de Sicc. l.
divus Severus 4 ff de extraordinariis criminib. et d. l.
Cicero 39. ff de pœnis, textus a. gnraliter loqntes, et
gnraliter st intelligendi, l. de pcio 8 ff de Publiciana in rem
ace, et l. penult. § fin. ff de iuris et facti ignorantia.
3o Testatr textus Paulus in d. l. si qs aliqd 38 § si q abortio,
nis 5. ff de pœnis, eum q abortionis poculu dedit, tum
demum summo supplicio ee afficiendum, si mulier cui
datum erat poculum illud inde perit. Non itaq teneti
illo supplicio q abortum, partus concepti, et animati pro,
curat. 4o. In re dubia benigniorem interptaoem seq
o minus iustius e, q tutius, l. ea q 192. § 1 ff d. R. I et odia
restringi et favores gvenit ampliari, cap. odia 15. de R. I
in 6. et hanc sententiam posteriorem et tenet Menochius
de arbitr. iudicum qst. l. 2. casu ~~[struck]~~ n. 7. et seqq: ubi 957.
alios citat. Non resistit primum argtum, qa is q in utero
e, cum de commodo ipsius qrit, habet pro iam nato,
iuris intellectu et fictione, ut respondent Dd. communiter
in pœnalib. a. et odiosis, vba proprie st accipienda,
o p fictionem. Quam responsionem cum Imola, Socino
et Mario Salamonio, refert Mynsing. ad § cum a. 4
n. 5. Instit. de tutelis, q o fictione iuris illi q in utero
e, hoc indultum ee scribit, sed prerogativa quadam, q
fictio o debeat plus valere, q veritas, at q vere nascit,
ad utramq fortunam nascitur, nempe ad commoda pa,
riter et incommoda, et sic et q ficte nascit, ad utramq
fortunam natum hri gvenit. Fictio n. imitatr naam,
§ minorem 4. inst. de Adoptionib. sed nasci qm ad
commodum tm, e q naa institutum. Ergo nec hic fin,
gi pt. Melius itaq alii respondent, o hic agi de ipsius

par

partus commodo, sed de pœna eius, q abegit partum,
q sive supplicio sive alia pœna afficiatur, nihil inde
emolumenti ad partum occisum, redundare pt. 2º
R deri pt, regulam illam, tum demum valere, si et
vivus edatur partus, si vero ō edatur vivus proinde ee ac
si nunq in utero fuisset. Quæ interptão colligitur, ex d. l.
q in utero 26. et verbis, id q natum erit, et ex verbo
pené, ff de statu hoium. Itm ex l. si cui 18 ff qn dies
legatorum vel fideicomissorum cædet. Antonius Faber
in Rationalib. ad d. l. q in utero 26. Quia v. hic partus
vivus editus ō ē, seq nec regulam illam hic locum hre
poe. Ad idum argtum rndeo, ō seq in d. l. Cic. 39. ff
de pœnis, mulieri q partum abegerat, capitalis pœnam,
fligitur. Ergo p capitalem pœnam ibi itgenda erit pœna
mortis. Rão ē, q a sub gnre capitalium pœnarum, gtinetr
et deportão. l. publicorum. 2 ff de publicis iudiciis.
Cum g in odiosis et pœnalibus, mitior sententia, et inter-
ptão facienda sit. l. interptãoe 42. ff de pœnis et l semp
56. ff de R. I. dicimus deportaoem potius, q mortem
nalem mulieri in d. l. Cicero 39. fuisse impositam. Itm
qvis ponamus itgi ibi mortem nalem, tn circumstantiæ
ondunt, alium ibi casum et a nro diversum, proponi.
Substituerat pater partui in utero adhuc existenti, q se
vivo, vel mortuo nasci poet, vulgariter et pupillariter.
Itm diem suum obierat, vidua v. cum eet in Asia, ab
hæredibus substitutis, pecunia se corrumpi sinit, ita ut
partum abegerit, quo hæredes illi mariti defuncti
hæreditate ptruerentur, pp hoc facinus rei capitalis
eam damnatam fuisse testatur Cicero, nec immerito
grave nr ē q tanto furore peita fuit, ut hæredes idius

fraudulenter et quae naturam contulerit propriis visceribus pro
vilissimam pecuniam sibi datam, proprio sanguini, et spei
proli dulcissimae, et ob illud turpe lucrum, communem
naturae affectum, ipsis et brutis inditum, ~~exer~~ exuerit, solet
nam pro acceptam, a delinquente pecuniam, delictum reddi
gravius et atrocius. Cujac. d. lo. Ad tertium argumentum respondeo,
in d. l. si quis 38. § quod abortionis s. per verbum hominis, non legi posse par-
tum animatum nondum editum, cum Jctus noster, qui hac in parte,
ut et alibi sequuntur Stoicos, is qui in utero est, homo non sit, ut dixi,
sed mulieris tantum, portio vel viscerum, ut est lex 1. § ex hoc re-
scripto 1 ff de inspiciendo ventre. Haec itaque genuina est
d. § quod abortionis s. sententia. Dixerat Jctus Paulus gene-
ratim, de poculo abortionis et amatorio. Poculum abortio-
nis soli mulieri propinari solet, amatorium vero utrique sexui,
ut quae praedicata subjectis conveniant, poculum abortionis ad
mulierem, amatorium autem ad hominem, hoc est ad utrumque sexum
refert. Hominis nam appellatione, tam foeminam, quam masculum contineri
non dubitatur. l. hominis 152 ff de V. S. Fallitur itaque Cujac. l. 6.
Observationum 22 et Wesembecius in paratitlis ffrum ad l.
Corneliam de sicariis n. 5 et alii, qui moti hoc textu, mulie-
rem in iure nostro, hominem proprie loquendo non esse scribent. Sic
non resistit 4 argumentum: agitur nam in d. l. penult. de infante occiso,
At infantis appellatione non continetur partus nondum editus, cum is
non sit homo, sed spes tantum hominis d. l. 9 § fin. ff ad legem Falci-
diam et spes animantis l. negat 2. ff de mortuo inferendo.
Et sic etiam patet responsio ad argumentum 5. Ad sextum respondeo, quis
textus expressi in iure Canonico, inveniantur, in quibus distinctio
illa communis tradita, loci tamen illi non concurrunt, partim quia Pon-
tificum non sit de Civili et praesertim poena sanguinis statuenda,
sed tantum de poenis Canonicis Capitulo sententiam 9 extra
ne Clerici vel Monachi saecularibus negotiis se immisce-

ant

ant. Partim quod Augustini sententia, quae extat in d. cap. quod vero, et cap. Moyses q. iuri Canonico, non ideo inserta sit, ut iure Pontificium certam poenam, huic delicto imposuisse videatur, sed ut ex c. 21 Exodi, et authoritate Augustini ostendatur animam partui in utero constituto, coelitus immitti, non vero esse ex traduce: Partim denique quod Augustinus sententiae suae fundamentum desumpserit ex d. cap. 21 Exodi v. 22. Ex quo tamen loco distinctio illa probari non poterit, verba Moysis ita habent. Si rixati fuerint Viri, et percusserit quis mulierem praegnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, et arbitri iudicaverint: Sin autem mors eius fuerit subsequuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, ~~ablationem pro ablatione~~ livorem pro livore. Augustinus et quos ille sequutus est accipiunt primum versiculum, de partu inanimato, posteriorem autem qui incipit, sin autem mors eius etc. accipiunt de partu animato, et de eius morte, hic aliqui existimant, sed falso. ut ostendit series verborum, et utriusque casus oppositio. Deus n. viro, qui mulierem praegnantem in rixa percusserit, ut abortum fecerit, eo demum casu, mortis poenam, irrogari voluit, si inde quoque perierit ipsa mulier, quod consentit cum d. l. si quis 38 § qui abortionis 5. ff de poenis. Falsum itaque quod dicitur in 7. ratione, priorem distinctionem extare in d. c. 21 v. 22

QVAESTIO III

Num princeps sit legibus solutus? R.

Dicendum videtur 1o principem legibus civilibus non esse solutum. 1o quia constat principem, de suum imperium et potestatem a populo accepisse § sed et quod principi 6. Instit. S. t. et l. 1

ff de cstitutionib. principum. At populus Romanus ō fuit solutus legibus, sed iis obnoxius Cujac. lib. 15 observat: 30, et Henricus Pocerus de investitura Feudi c. 3. n. 92 et seqq. Ergo princeps Romanus ll. suis erit astrictus, nemo n: plus iuris ad alium transferre pt, q ipse ht l. nemo 54. ff d. R. I. et surrogatum sapit naam eius in cuius locum surrogatur. Everardus in Topicis loco a vi surrogaaōis. 2o Si princeps à populo Romano, ō modo in populum, sed et in seipsum potestatem et imperium accepit, sequitur principem ll. civilib. ō eē solutum. Atq prius ē verum Ergo et posterius. Minor propositio pbatur ex l. 1 ff de cstitutionib. principum, et d. §5 sed et 6. ubi gla: in eum, idem volunt, q. d. et adversus eum, lege principem, arg. l. 1 § q magistratum 1 ff q. q. iuris. Legis ē receptum, 4 ff de iurisdictione. l. 1. C. qn libellus principi datur. § et Neronis 4 ibi ei et in eum et § ergo si q d. ibi; ei et in eum, infra de fidei comissariis haereditatib.. 3o arno. Lex ē cui oēs obtemperare cvenit, cum ob alia multa tum vel mxīē eo q sit inventum, ac munus Dei, ad cuius pscriptum oēs, q in Repub. st, vitam instituere debent, q et divinarum rerum regina dr. l. 2 ff de ll. Ergo et princeps a lege sua obligabitur. 4o Resplendit hoc ex lege ex imperfecto 23. ff de legatis 3. ubi videtur eē solutus Imperator ll. verbum videri, improprietatem importat l. 1 §12. ff de vi et vi armata l. 139 §1. ff d. V. S. l. ō videtur 22. ff de apprehendenda possessione. l. ō videtur 13. et l. q autem 15. ff de R. I. Gottofredus in notis ad Novel. 105. cap. 2. §§ fin. et in d. l. ex imperfecto 23. et ultimo hanc opinionem, oēs illi textus cfirmant, in qbus cum subditis princeps dr uti, iure aequali l. 8 §2. ff de inofficioso testamento l. Divus 3. ff de fugitivis,

l. 20

l. 20 C. de testamentis. l. 6. C. qui testamenta facere possunt. et l. 1 C. de praediis et omnibus rebus Naviculariorum. lib. 11. 2º Cuiacius d. loco Antonius Augustinus libro de LL. cap. 18. et Paurmeister, de iurisdictione Imperii Rom. l. 1. c. 19. n. 7. principem LL. tantum caducariis Julia vet. et Papia solutum esse existimant, idque probant ex inscriptione l. princeps 31 ff. de LL. 3º Donel. lib. 1 comm. 17. Corasius l. 2. miscelaneorum. c. 25. Vasquius l. 1 Controversiarum c. 26. n. 15. et Menochius de arbitrariis iudicum l. 1 qst. 7. n. 52. sollemnibus tantum iuris Imperatorem solutum pronunciant, cum dicatur in l. ex imperfecto 3. C. de testamentis, quod lex imperii sollemnibus iuris Imperatorem solverit. Quarto. Thomas Aquinas in 1a 2ae qst. 96. art. 6. Dominic. Soto l. 1 de I. et I. qst 6. art. 7. Felinus in cap. 1 de constitutionibus. Covarruvias ad cap. alma. de sententia excommunicationis in 6. et Martinus Uranius in d. tit. de Constit. n. 9 volunt, quod principem posse dupliciter LL. subiici: 1º ut regulatum regulae. 2. ut coactum cogenti. Secundum legis vim directivam seu regulativam principem dicunt subiectum suis legibus, non autem quoad vim coactivam, cum nemo sibi imperare possit. l. penult. ff de receptis arbitris, eod. fere modo legem considerat Bart. Keckerm. in Syst. Polit. l. 1. c. 3. ut obiectum et regulam iustitiae. atque adeo ut normam principis, deinde ut instrumentum, quo utitur princeps ad gubernandos subditos. Priori respectu princeps legi est subiectus, posteriori vero l. est superior. Quinto Harmenopulus promptuarii iuris civilis l. 1 tit. 1 cum Graecis interpretibus principem vult esse superiorem LL. tantum penariis, reliquis vero inferiorem. Tandem Boterus d. tractatu de investitura Feudi c. 3. n. 82. contendit principem Romanum, quibusdam saltem LL. solutum esse, non vero omnibus, idque conatur ostendere ex l. 4. C. ad l. Falcidiam. l. 8 § 2 ff.

de inofficioso testam. l. 27. ff de legatis. tertio, et d. l. 3 C. de testamentis.

Verum non obstantibus his ce opinionibus, dicimus Principem omnibus ll civilib. ee solutum cum Antonio Fabro in Jurisp. Papinianea h. n. t. pr. 8 illat. 2. Marco Lydama a Vyeholdi lib. 4 membranarum. eclogaig Arnisaeo lib. d. iure maiestatis c. 3. et aliis pr rares quas adduxi in exercitio 1 qst. 15. Nec gravat q supra fuit obiectum. Non primum argum, qa ppositio minor gnraliter tacta falsa e. Populus n: Romanus universis ll erat solutus, qa pro arbitrio ll condere et abrogare potuit, non tm expsso suffragio, verum et tacito consensu l. de qbus causis 32 in pr. ff de LL. et § penult. ff. h. t. hinc qa ante Caesares Populus Pompejum l. Gabinia solvit, et Dictatores in bellum ituri ll non tenebant teste Livio lib. 4 et 6. Accedit q populus sibi ipsi imperare non potuerit l. penult. ff de arbitris singuli v. de universitate ista tenebant l. 2 et l. 8. ff de LL. Antonius Faber d. to. t. 2 pr. illat. 2. n. 66. Et quis iis q singulos cives ll teneri, ait negare non possit, universos quoque cives ll. teneri, nisi argum a collectione partium oium, ad gficiendum totum integrum sive universum procedere q principia Logica negare velit, non tm statim fatetr, teneri universos, ut universos, cum universi cives teneri possint ut singuli de universitate, sicut docet l. si municipium 7 § 1. ff q cuiuscunq universitatis &c. Verum abiicit Bocerus, d. l. n. qs. p singuli ex pluribus reis debendi unam debeat summam l. 2. ff de duob. reis gstituendis, quamtum universi quoque debere dicunt l. 3 in fine ff. eod. Cui eleganter respondet Caspar Schiferdeckerus l. 3 tract. 19 qst. n ibi si plures reos debendi, ut. ait, ut universos gsideramus nullo modo dici pt eand. summam illos debere, cum se ut universos obligaverint, ac proinde debitum ipsorum non e universorum, qsi eent utique non singuli possent gveniri, postquam universum deberent. Nec q plurium rerum debendi, una dr ee obligão, ut et una summa. in d. l. 3 in f. ff de duob. reis gstituendis. Illud in casu ee pt ut adseramus, illos eand. summam, ut universos debere, si q d.

ex hoc q pluriu rerum debendi, unum debitum ē, nihil aliud effici
pot, q̄m q plures rei debendi, unius loco numerandi sint l. si plures § in
in pr. ff de pactis. Quid q contrarium sit, qn dicimus plures debendi reos,
debere unam summam ut singulos, et mox ipsos debere illam, ut universos.
Priore n: mō intelligimus unumquemq ex iis summam debere in solidum,
q et verum ē. Posteriori a. mō. intelligimus oēs simul unam, pro oibus
summam debere, q falsum ē, quiquidem ō aliter fieri pōt, correi deben,,
di, q̄m si in solidum singuli obligentur. Cum itaq constet populum uni,,
versum legibus fuisse solutum, nulla cāa ē, cur is in principem ō potue,,
rit illam ptatem, transferre, postq transtulit in eum oē suum imperium
et ptatem.

Ad II R primō verba, In eum, in d. l. 1 ff de Constit. princip. et d. §
Sed et q principi 6. b. t velle, ō solum principi concessum ēe a
Populo Rom. oē imperium in provinciales subditos, verum et in
eum, hoc ē, in ipsos cives Romanos, tam singulos, q̄m universos,
ut ~~eius~~ relativum eum, positum sit q reciproco se. l. Duarenus l. 2.
anniv. disp. c. 19. Quae explicatio stabilitur authoritate Senecae epist. 14.
qui ita loqr. Interdum populus ē, q̄m timere debeamus, interdum si ea
civitatis disciplina ē, ut plurima p senatum transigunt, gratiosi
in eo timeantur viri: interdum singuli quibus ptas populi, et in populu datē.
Nec resistit, q dicunt qdam, in praetatione hanc regulis Grammati,,
corum adversari, qa exemplum simile legimus ap Quintil. declam. 1. in verbis:
q petit, ut illum miserum putetis, nisi et innocens fuerit. Et
declam 3. in verbis, neq ignoravit, q eum manerent pericula. Sed
idem verbum occurrit in versibus Ennianis, quae ap Cic. l. 1 offic. leguntur:

Ut homo q erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendit, facit
Ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit.

Et tertiō. similiter contra Grammat: regulas, et, p sibi, videtur dixisse
Ulp. in l. q bona 23 § generaliter 2. ff d. A. R. D. Ant. Faber l. 4 coniect. c. 16
~~hn videri~~ pt videri, verbum, ei et in eum, sensum ēe talem, populum
Romanum, ō solum principi dedisse imperium, ut antea dare dictatori
solebat, cui periculosissimo Reip. tempore, summam pmittebat ptatem,
d. q̄m diu populo placeret, a. t mandatum tm, q populus ut dnus
~~quod~~ quoq de his, q in integro eent, revocare posset, sed illud et in eum

ptulisse, ut omnino se privari voluisset, et ut princeps sine ulla rerum
a. temporis exceptione, rerum potiretur vel dnus esset. Hieronym. Mu,,
scornus in tract. de Iurisd. n. 35. et Aegid. Hortens. ad d. 56, in verbis:
ei et in eum. Nec resistunt loca, in quibus verba in eum, pro adversus
eum sumuntur, quia illud non perpetuum est, ut colligitur ex l. 18 sed in Iure
ibi: cum n: antiqua lege, quae regia nuncupabatur, omne ius omnisque potestas
populi Rom. in Imperatoriam translata sit potestatem C. de V. I. Enucl.
Ad III R. Ant. Faber in rational. ad d. l. 31 de LL. Ideo non posse
teneri principem lege lata, quod princeps sit supra LL. cum l. Regia quae de
imperio ei lata est, populus ei et in eum, omne suum imperium et potestatem trans,,
tulerit, ut dictum est. Et quis quaeso legem sibi ipsi dicere potest. l. qui iurisd. 10
ff de iurisd. cum nemo sibi possit eam dicere legem, a qua postea
ei recedere non liceat l. si quis 22 in prin. ff d. leg. 3. et l. qua r. § uxoris
ff de donat. in virum et uxorem.
Ad 4 respondeo verbum videri, non semper improprietatem denotare, sed
interdum proprietatem et veritatem, ut in l. qui occidit 30 § si quis 2.
ff ad l. Aquiliam, et l. si quis fundum 37. ff de rescindenda emptione.
Et quod hoc posteriori modo sumatur in d. l. ex imperfecto 23 sua,,
dent ea quae adduxi in d. exercitio 1. Ad 5. dici potest, quod in di,,
ctis textt sponte sese subiecerint LL Imperatores. Ad 2dam
opinionem respondeo, non tantum caducariis, verum et omnib.
LL civilib. solutum principem esse. Parum quoque valida est colle,,
ctio illa, quae ex rubrica d. l. 31 ff de LL. sumitur: lex illa in
commentario Ulpiani, ad l. Iuliam et Papiam posita
invenitur, Et quod ibi dicitur, de his tantum LL accipi debet. Immo
Ulp. ibi argumentatur, a genere ad speciem hoc modo:
Princeps solutus est LL. Ergo solutus quoque est lege Iulia
et Papia. Et certe si tantum de LL caducariis hoc esset intelligendum
consequens foret, principem amplius non esse LL solutum, quod ca,,
ducariae leges sublatae sint. Ex superiorib. quoque tertia
opinio facile refutari potest. Minus itaque dicitur in d. l. ex im,,
perfecto 23 C. de testamentis, maius in aliis textib.

Ad

Ad 4 rdeo principem ñ solum quo ad vim coactivam, verum et quoad vim directivam minime obligatum eē. Sn stante illa distinctione, ñ modo princeps, verum et oīs bonus et ll sponte parens, ll eēt solutus Georg. Acacius Frenkelius l. 1 de privilegiis I. Civ. c 8. n. 73 Quintæ opinioni reclamant historiæ, ꝯstat n: Neronem, Domitianum, aliosq ꝯ nullos Imperatores damnatos fuisse. Ad sextam rderi pt, ut ad 2dam et tertiam

QVÆSTIO IV.

Num lex regia in specie fuerit lata? R.

Hermanus Vultejus ad § sed et q 6. Instit. de I. N. Get Civili. n. 6 tentat ap Romanos, nullam unq legem regiam in specie latam fuisse, et q de lege regia in iure dicunt, refert ad ius illud regium, q describitr à Samuele l. 1 c. 8 v. 11 et seqq: pponiturq Israelitis regem sibi dari postulantib. Unde Conanus l. 1 com: I. Civ. c. 15. n. 3 tradit legem regiam merum eē ꝑtextum quo principes, q pvim actorum summam potestatem sibi sumpserit, excusare se conentr, quos seqr Georg. Martinus in Iustinianeo parte 1 tit. 2. aliiq pauci, q hanc suam conjecturam ex eo potissimum conantr stabilire, q interptes, in tempore, quo lex regia in specie lata sit, mirum in modum dissentiant. Verum legem regiam de Impio principis, peculiariter latam eē, reliq interptes, ad unum fere oēs hactenus statuerunt, idq mea sententia recte. Nulla n: cā ē, cur ñ credamus legem illam revera

latam fuisse, quod latam esse testatur Imperator in d. § sed et quod 6. Instit. I. 2. et l. 2 § 7. C. de veteri iure enucl. et Ulp. in l. 1 ff de constitutionib. principum, praesertim cum in specie lata dicatur à populo Rom: de imperio principis, per quam populus ei et in eum, omne imperium suum et potestatem contulit d. l. 1 de Constit. principum, per quam regimenta Reip. ad Imperatores perpetuos translata sunt l. unica ff de Off. praefecti praetorio, per quam principi datum est ius, ut quod constituisset ratum esset. l. 2. § novissime 11 ff de O. I. Nec resistit, quod quidam adhuc dubitent de legis regiae origine, quod recte n: hoc fiat, sequens dabit quaestio.

QVÆSTIO V.

Quo tempore lex regia sit lata?

Primò sunt qui legem regiam Romuli temporibus latam, postea cum aliis legibus regiis antiquatam l. 2 § exactis 3. ff de O. I. et tandem occupata ab Imperatoribus Repub. iterum renovatam fuisse scribunt. Cujac. in notis ad d. § sed et quod principi 6. Instit. I. 2. et ibi Claud. Baud. in velit. legali et Wesembecius et Corasius l. 6. miscel. c. 8. n. 2.

Secundo sunt qui originem legis regiae adscribunt ll. 12 tabb. ita n: de consulibus legitur, regio imperio duo sunto, hique praeeundo, iudicando, consulendo, praetores, iudices, consules appellantur. militiae summum ius habento, nemini parento. Ex quibus verbis ita colligunt, hac lege regia potestas, regiumque imperium consulibus datum est. Ergo et potestas quae legibus est soluta. Et quoniam principes his ~~consuli~~ successerunt, sequitur principes, ex eadem illa lege 12 tabb. potestatem suam habent legibusque solutos sunt. Tertiò Antonius Muretus in l. 1 ff de Constit. principum, vult tum primum legem regiam coepisse cum tulit Lucius Flaccus interrex de Sylla perpetuo di-

ctatore. legem qua ei summam, et plane regiam omnium
rerum potestatem in civitate permisit, adeo ut quaecunque
Sylla egisset, rata essent, ergo omnia liceret, et posset agros
dividere, condere et evertere urbes, regna quibus vellet
vel adimere, vel donare, et tandem et quem vellet civium,
indicta causa occidere, ut constat ex Cic: l. 3 de LL. et Plutarcho
in Vita Syllae. Hanc quoque legem deinde Caesari et sequentibus Imperatoribus
renovatam esse scribit. Quarto Mynsing. in d. § sed
et quod principi 6. n. 2 dicit legem hanc latam esse tempore
C. Iulii Caesaris, postquam n: Iulius Caesar, extincto Pompeio, solus in urbe regnavit, neque ulla amplius esset libertatis spes populus Romanus servitutis regum ferre
assuetus lege regia lata, omnem potestatem in principem
transfudit, ut deinde resp. per unum gubernaretur, sic ergo
quod necesse erat pati, dissimulata vi Iulii Caesaris, legis
regiae titulo contegere maluerunt. Quinto sunt qui legem
hanc regiam, tempore imperii Tiberii latam esse scribunt, propterea quod formula legis regiae expresse se referat ad
Imperatorem Tiberium, cui eadem competierit potestas.
Sexto contendit cum aliis Arnoldus Clapmarius l. 2
de arcanis rerump. c. 15. initium eius rei recte repeti
ab Imperatore Vespasiano, pro qua opinione facere
videntur verba legis regiae, quae Romae apud S. Ioannem in
Laterano hoc modo leguntur: utique quae antea hanc legem
rogatam, acta, gesta decreta, imperata, ab Imperatore
Caesare Vespasiano Augusto, iussu mandatove eius,
a quoque sunt. ea perinde iusta, rataque sint ac si populi plebisve iussu acta essent. Bernhard. Walterus l. 2 miscel.
c. 29.

Denique

Deniq; s̄t, q legem regiam, ad tempus Imperatoris Augusti referunt, quorum opinio, caeteris probabilior ē. I° ff l. 14. § fin. ff de manumissi, onibus, in quo Paulus q̄rit, num Imperator in manumissione servi for, mam et iuris solennia possit omittere. h. e. servum sine vindictae impositione, manumittere. Cui q̄stioni affirmative r̄det, et sic inq̄t, cum voluit, fit liber is, q manumittit ex l. Augusti. Haec a. lex ē, q̄ solvit Imperatorem solennib. iuris l. ex imperfecto 3. C. de testamentis. Adeo a. vocat lex Augusti, ō q summi imperii et summae sit maiestatis ius, hoc n: modo vocari quoq; poēt lex C. Iulii Cae, saris, lex Vespasiani, lex Tiberii &c: sed q sit primum sub Augu, sto Imperatore lata. Hn hanc sententiam, ō parum ḡfirmat, formu, la legis regiae, q̄ut tradunt hd. exstat Romae in Ioannis Latera, nensi aede, illa n: initium facit, ab Imperatore Augusto hisce vbis: foedusve cum q̄bus volet facere liceat, ita uti licuit Divo Augusto, Tibe, rio Caesari, Augusto, Tiberioq; Caesari, Claudio Augusto &c. Ter, tiò innuere videt hoc colloquium habitum, inter Augustum Agrip, pam et Mecoenatem, de armis deponendis, deq; rebus oib. Senatui populoq; Romano tradendis, quorum ille Augusto Imperatori ḡsilium dedit, ut imperium deponeret, redderetq; populo Romano. hic v. ne deponeret, sed ut retineret. Augustus ve, ritus, ne si subitam Respub. pateret mutaoēm, res parum fe, liciter succederet, ideoq; ō statim ea, q̄ suaserat Maecenas ten, tanda putavit, sed interea temporis, alia q̄ leviora videbant egit et mutavit. Successu v. temporis, in Senatu callido plane et simulato animo, q. imperium depositurus, illudq; Senatui P. Q. R. traditurus, oraōem habuit. Inter alia, ita alloq̄bat S. P. Q. R. se nulla re alia, magis gloriari, q̄ q Iulius Caesar regiam pote, statem sibi à Romanis datam, repudiarit. et ego, inq̄t, eam h̄us iam deponam. Quo sane arcano sermone, ita senatū movit, ut ḡcibus supplicib. ne imperium deponeret, ab eo petiērit, q̄m

tan

tandem eo et compulit, ut principatum solus obtineret,
posset emendare omnia, legesque arbitrio ferre, quibus et obedientiam
iuramento promisit, et sic omne suum imperium et potestatem ad
Augustum Imp: transtulit, qua de re lex regia concepta fuit.
Vide plura apud Dionem. lib. 53. Tacitum in Annalib. et
Iustum Eccardum ad l. regiam. Et tandem haec in opinio-
ne me valde confirmant attributa legis regiae, quae omnia compe-
tunt, principi Augusto, ne ulla ab hac opinione deviandi sit
occasio. Sit autem quod sequentia. 1º dicitur lex Augusti d. l. 14. § fin. ff.
de manumissionib. Unde Augustum privilegium in l. unic.
§ 14 C. de caducis tollendis. Lex regia l. 1 § 7. C. de V. I. Enucl.
l. 1 ff de Constit. Princip. et § sed et b. Instit. d. t. C. dicitur autem lex re-
gia hic, non à causa efficiente, quod à primis Romanorum regibus
lata sit, de qua in l. 2 ff de mortuo inferendo. Sed ab effectu
quia per eam potestas regia, summumque imperium, à populo in principem
est translata, d. l. 2 § sed in hoc 7. C. de V. I. E. Et lex imperii
l. 3. C. de testamentis. 2º quia per illam traditum est, omne imperium.
3º perpetuum 4. principi. 5. A populo d. § sed et quod 6. Inst. d. t.
6. per hanc constituta est Monarchia l. 2. § novissime 11 ff de O. I.
7. Ex hac potest princeps iura condere d. § sed et quod principi 8
8 Magistratus creare. l. 1. ff de l. Iulia ambitus, et merum
imperium alteri concedere. l. 1 ff de off. eius cui mandata est
iurisdictio. Nec huic contradicit, quod à quibusdam affertur, quod de regno
bis cogitavit exuendo, et dictaturam oblatam recusavit, ut
testatur hoc de Augusto Suetonius, non verisimile est illum
summam potestatem accepisse, passumque fuisse l. regiam
quae vox omnib. invisa erat, promulgari. Dupliciter enim videri potest.
1º Augustum quod domi et externis gestib. non tamen animo imperium
detrectasse ut diximus, imprimis vero satis callido animo di-
ctaturam recusasse, quam propter vim et superbiam Iulii Caesaris suspe-
ctam noverit esse factam. 2º Licet nomen regium populo

Romano, invisum plane fuerit, ut ex eo apparet quod olim teste Livio. Scipio Hispanis, qui illum dicerent regem ferte respondisse, regium nomen alibi magnum Romae intollerabile esse, nihilominus tamen l. regia summa potestas in Augustum Imperatorem collata dici potest, non tanquam in regem, quod suspectum, et superbum satis fuisset, sed tanquam in principem, e.g. olim post eiectos reges, de consulibus lata erat lex: regio imperio duo sunto, quae sane lex dici potest regia, quia sit dissa a nostra, quandoquidem illa lege dari potuit consulib. potestas summa, non obstante, quod nomen regis sat execrabile fuerit. sic et per hanc nostram regiam legem potuit transferri in Augustum, omne imperium et potestas, quod et factum, ut modo probavi. His recta positis, ne sicco ut aiunt pede, transeam id quod multos torsit, syllogismum unicum, 4 prioribus opinionib. ab illis legis regiae attributis petitum, ex quo responsio, ad singulas dari poterit, obiiciam. Hic autem talis est. Quaecunque leges, characteres, attributa et effecta omnia non habent, quae legi regiae, qua de hic agimus competunt illis legibus nomen l. regiae nostrae minime attribui potest. Atque legibus quae fuerunt tempore antiquissimo Romuli vel 12 tabb. Syllae Dict. et C. Iulii Caesaris, non competunt characteres illi, attributa et effecta, quae legi regiae attribuuntur, ergo illis ll. non potest legis nostrae regiae nomen attribui, Maior propositio est certa. Minorem ordine probo, et quidem primo adversus eos, qui a primis Reipub. incunabulis, legem hanc regiam repetunt, hoc modo: 1 quia leges illae dicuntur Romuli nullae vero exisi Augusti. 2. Per leges Romuli, non traditum est Romulo hoc imperium. cum illae demum post imperium acceptum ad Remp. constituendam latae sunt, et per posito non tamen concesso, quod per illas ~~istas~~ leges traditum fuerit imperium. traditum tamen non erit perpetuum. Exactis enim regib. lege Tribunitia, omnes leges hae exoleuerunt. l. 2 §§ 3. ff de O.I.

4 Nec principi, sed regi. 5. Nec a populo sed Romulo ut apparet ex Halicarnasseo l. 2 antiqt. Rom. c. 2.
Sin nec haec attributa competunt legi, q̄ quidam derivant, ex l. 12. tabb. 1° qa nunq̄ dr lex illa Augusti sed Consultum de Consulum imperio lata e. 2° Nec oe imperium traditum e Consulib. q ne p oia regiam potestatem sibi vindicarent, lege lata factum e, ut ab eis eet provocatio, neve possent in caput civis Romani, animadvertere iniussu populi, solum relictum e illis, ut coercere possint, et in vincula publica duci iuberent. l. 2 § exactis 16 ff d. O. I. Cic. in oratione pro Sextio. Carolus Sigonius l. 1 de antiquo iure Romanorum c. 6. et Fornanus in l. 3 n. 13 ff de iurisdictione, nec perpetuum ipsorum fuit imperium sed annuum. 4° Nec p illam traditum imperium e principi, sed consulib. 5°. Nec constituta e Monarchia, sed mansit adhuc imperium penes populum. 6. Nec denique creabant Consules isti duo magistratus, sed ipse populus. l. 1 ff de l. Iulia de ambitu. Non tertio legi, q de Sylla lata e 1° qa illa lex ut constat dicto o pt Augusti. 2. qa p illam 6 traditum e imperium Syllae, se ipsum n: Dictatorem constituit, ut constat ex Plutarcho in vita Syllae 3° Nec de principe sed Dictatore lata e. 4° Nec a populo, sed a Lucio Flacco interrege, ut constat ex Ant. Mureto d. lo, immo lex haec q vi e extorta, oium legum iniquissima dissimillimaque legis dr a Cic. 3 in Rullum. Quinto Mynsingeri opinio, ex eo improbari poe videtur, q doceri negat ex historicis Caium Iulium Caesarem, in specie ll a populo Romano fuisse solutum, frustra ergo inquirit, num illi legi, q nunq̄ extitit, competant legis regiae requisita. Ad sextam opinionem, respondeo p ~~[illegible]~~ concessionem, verum q d. ee oia legis regiae requisita, de qbus s' dictum ibi ad ee, et sic et ipsam

l.

legem regiam, an a. tum demum fuerit lata lex illa
regia doc ex illa qæstione minime seqr. existimo itaq;
legem istam eo tempore iterum fuisse renovatam. Ad
q renovationem et respicere videntr, vba ex formula
legis regiæ allata.

QVÆSTIO VI.

Num interlocutio Principis habeat vim legis? R.
Legis vim ō hrē interlocutionem Principis, videtr innui
in l. leges 3. C. de LL. hrē a. vim legis dr in d. l. 1 §1
ff de Constit. Principum. Pro ccilatoe affertr 1° Bartoli
et Angeli responsio, q distinguunt, num interlocutio
principis redacta sit in corpore iuris a. ō, ut 1° casu obser,,
vetr pro lege d. l. 1 §1 2° casu ō observetr pro lege d. l.
leges 3. Quæ ccilatio meram ctinet divinationem,
nullo n: certo nititr fundamento, et utraq; lex desumpta
ē ex corpore iuris. 2° dicit Duarenus in tit. de Constit.
Princip. c. 2. interlocuoēm principis, vim legis gnralis
obtinere, at pp d. l. 1 §1 et d. l. leges 3. sublatam eē p
l. fin. Cod. de LL. Quæ solutio, iterum infirma ē, 1°
qa q lex fin. d. l. corrigat ondi neqt. 2° q ō oīs lex
posterior, nariō priorem corrigat, qa pleruma; st nariæ
posteriores, ad priores vel supplendas vel interptandas,
vel pdurendas, q cum evenit, priores ō solum ō abro,,
gant, sed et cfirmant. Unde et dicuntr posteriores
leges ad priores ptinere l. sed et 28 ff de LL. Qua et
ccilatione reiecta succedit tertia qua utitr Iacobus
Centuria 1 Curarlicu ccrór qst. 17. et ē talis: Interlo,,
cutio principis ō ht vim legis, nisi cstet Principi placere,
ut vim legis hat. Itaq; interlocutio p se ō ē lex, d. l. leges 3.
C. de LL. sed ex eo principis placito vim legis sumit.

d. a. l.

d. autem l. 1 §1 de Constit. Princip. de ea interlocu,,
tione principis loqr, cum vim legis estribuit, q prin,,
ceps voluit vim legis hre. Quae responsio, q et affert
Accursius in d. § sedet q 6 ibi decrevit Instit. d. l. in sese
vera videtr, cum cstat de expsso principis animo, sed
ως δεν πρὸς έπος. Ostendendum n: e Ulp. in d. l. 1
§1 velle principis interlocutionem vim legis gnralis
hre, cum animum habuerit princeps legis cdendae,
h. e. eius iuris cstituendi, q sit univsale, et ad oes
causas similes ptineat. Quarta conciliatio e Conani,
l. 1 com: 16. n. 5. q hanc ee Ulpiani mentem tra,,
dit ö solum q cognoscens, vel q idem e pro Tribunali
princeps decrevit, sed et q de plano et q. aliud agens
rescripsit, vim legis obtinere, ut ö decretum interlo,,
cutioni opponat, sed potius decretum decreto. decretu
q p cognitionem decreto q de plano factum e. Ve,,
rum nullum vbum suadet ut d. l. 1 §1 interlocutionem
p decreto de plano facto positam ee dicamus, immo
ibi separat id q princeps de plano interlocutus e ab eo
q cognoscens decrevit. Quinta e conciliatio Hoto,,
mani l. 2 obser: c. 4 q in d. l. 1 §1 vba illa vel de
plano interlocutus e tulit. Quae cciliatio parum tuta,
et parum a bd. recepta e. Nec resistit, q d. vba in § sed
et q 6. Instit. d. t. ptermissa sint, qa sufficit illa repiri
in d. l. 1 §1 et nullum exemplar neq scriptum neq
impssum q dicere. Quare 6. et ultimo loco tutius ee exi,,
stimo ut Ulpianum in d. l. 1 §1 interlocutioni principis
adscribere dicamus, vim legis, ö qd. gnralis, sed tm
psonalis, ut cseqnter § plane ex hic d. l. 1 satis colligitr
dum subiicit, plane ex his, de qbus vel dixerat in

§

§ praecedente 1, quaedam sunt personales, qualis sunt est quoque interlocutio principis, et reliquae species, quae in d. §2 et § sed et quae 6. Instit. h. t. non restringendi sed declarandi tantum gratia subiecerunt. Et tantum et de hac quaestione 6. hereliqs 6. Quaestionib. videnda sunt ea, quae dixi publice de Consuetudine in genere.

TITULUS III DE IURE PERSONARUM

DE CONCURSU.

Et tantum de communib. iuris principiis, sequitur concursus, qui in iure duplex est, videlicet res cum personis concurrunt, vel persona cum personis, ille praecedit, hic sequitur. illius partes sunt duae, Res & persona. De personis illarumque iure, quoniam priori loco est agen,, dum, cum hominum causa omne ius constitutum sit, l. cum quid 2. ff de statu hominum, omnes res comparatae. l. in pecudum 28 ff de usuris. et § in pecudum 38 infra de Rerum div. et non ante ratio iuris, quam persona quaerenda sit, l. quidam 14 ff de Iure Codicillorum, ideo recte nunc sequitur, doctrina personarum de qua in titulo de Iure personarum 3 et seqq. usque ad finem libri 1.

(Transitio sive connexio.

Thesis I.

Vox personae sumitur, aequivoce et proprie. Aequivoce sumpta denotat hominem, pr. Instit. de his qui sui vel alieni iuris sunt, et ita sumitur in hac rubrica. Ius enim explicatur per statum, et sub ... personarum per ... hominum, in Rubrica ff de statu hominum. Proprie autem loquendo persona nihil est aliud, quam qualitas hominis, consistens, in moribus aut fortuna, ut probavi in exercitio 2. quaest. 1 ex Cic. Valla, Scaligero, et aliis. Ex qualitate libertatis, vel servitutis, persona dicitur vel libera, vel servilis. Unde summa est illa personarum est divisio, a qua ceterae deriuantur et pendent. Donel. l. 2 com. I.C. c. 9 p. 83. quod omnes homines aut liberi sint, aut servi. pr. Instit. h. t.

2. Libertas a. ē uel iuris natis, vel gentium, uel iuris civilis, et sic in liberorum ꝯditione (ex statu, ut multae s. differa, sic et q̄dam diṽsa inveniunt. nomina §. fin. Instit. S. t. Iuris nalis ē libertas, si originem et fundamentum libertatis, q̄ ē ipsa nā̄, inspicimus. Iure n. nali oēs hoīes ab initio liberi nascimur. §. sed iure. post̄e. ius a. gentium. §. de Iure N. G. et Civ. l. 4. ff de test. et pr. inf. de libertinis, et libertas nali iure ꝯtinet. l. si q̄ 64. ff de ꝯdictione debiti. Hinc et definit. facultas natis in §. 1. S. t.

3. Ex hac vocant. primo liberi, q̄ a potestatem vivendi, a nā̄ acceperunt, ut velint, hinc Cic. l. 5. paradox. inqt, q̄d ē n: libertas? potestas vivendi ut velis. et 1. Offic. libertatis ꝓprium ē ut velis vivere: nisi tn̄ ius vis q̄dam inferat, et in q̄busdam potestatem illam, ius Romanum limitet. Hic sod Persius Satyra 5. ita:

Non tibi q̄ liceat, sed q̄ fecisse decebit
Occurrat, mentemq; domet respect⁹ honesti.
Claudian. ad Theodosiū.

Cur mihi ō liceat, iussit q̄cunq; voluntas?
Excepto siq̄d Masurii Rubrica vetavit.

4. Vis q̄ ē maioris rei impetus, q̄ repelli neqt. l. 2. ff q̄ metus cā, infert, q̄n liberi à latronib. capiunt., quis a. his actus, uel ipsum facere q̄libet, vi latronum impediat., et ō multum a specie servientium differant, q̄bus facultas ō dat. recedendi. l. 2. ff de hoīe libero exhibendo. ō tn̄ illa vis, iuri libertatis officit. Triallyengius ab Heisinga in §. 1. S. t. cum liberi manent, l. q̄ a latronibus 13 in pr. ff q̄ testamenta facere possunt, et arg. Rubricae ff de libero hoīe exhibendo.

5. Limitat a. ius illam potestatem libertatis ne licentius evaget., q̄n q̄libet facta, q̄ laedunt, pietatem, existimaōem, verecundiam n̄ram, et ut ḡnalit. dixerim,

q bonos mores sunt, hoc enim nec facere nos posse credendum est. l. filius 15 ff de conditionib. institutionum. Ideo tamen ipso minime libertatem tollit, sed potius eam tuetur. Unde Boëtius l. 1 de consolatione, obtemperare iustitiae, ait, summa libertas est, et Cic. pro Cluentio fundamentum liber,, tatis positum est in legib. et iuris legumque idcirco servi sumus ut liberi esse possimus.

6 Hinc liberi hi sunt, quos ipsa natura liberos fecit, et in specie ingenui dicuntur, distinguunturque ab iis, qui vel fa,, cto hominis, vel legis autoritate, libertatem acceperunt. Hi ingenuis ut potiores reliquis propter natales claros potiorib. l. unica. C. ad legem Vitelliam, prius est agendum, quod fiet in tit. sequenti 4.

TITULUS DE INGENUIS IV.

Thesis 1.

Ingenuus est proprie vel minus proprie, proprie dicitur is, qui sta,, tim ut natus est liber est. pr. Instit. h. t. seu quidem cui ingenita est libertas, dicta enim est ingenuitas, quasi ingenita qualitas. Ant. Faber in Iurisp. Papinianea h. t. pr. illat. 1. Et ingenuum sumitur pro proprio et natura indito, unde inge,, nui fontes dicuntur, nativi non manu facti. Wesemb. hic et Christianus Beckmanus in originib. Latinae linguae.

2. Nunquam igitur hic ingenuus servitutis iugum gustavit. Constantinus Harmenopulus in promptuaria iuris civ. l. 1 t. 18. hic est revera servus non fuit, respexit enim cum liber,, tate solem l. cum inter. 4 C. de fideicommiss. libertatib. quis et aliquando in servitute sit fin. h. n. t. ministerio l. 10. C. de ingenuis manumissis, et obsequio servitutis fuerit l. 2. C. d. t. et per manumissionem, ab isto obsequio eman,,

ministerio liberatus d. § fin. Differunt n: toto caelo in iure nro servum ee, et servire seu in servitute ee, Prius significat ee in dominio alieno, referturq. ad ius, posterius v. ee in possessione, opas et ministerium prestare et refertur ad factum. l. cum servus 4. § sti=chus 4. ff de statu liberis et d. l. 10. C. de ingenuis manumissis

3. Per manumissionem q. ceu erroneam et illegitimam, libertas, q hic, nunq abfuit, restitui et dici neqt. Nec n: rei q antea eius ē, magis eius fieri pt, § sicitaq. q inf. de acq. multo minus potest dici libertinus. Libertinus n: fit demum p iustam manumissionem, pr: Instit. de libertinis. Ficta-nota ō ē manumissio, cum servitus fit incognita. arg. l. 4. ff de Petit. Manet q adhuc is in suis natalib. in qbus ab initio fuit, ut et oēs hoēs l. 2. C. de iure aureorum anulorum. l. 2. ff de natalib. restituendis et l. 3 in pr. ff si ingenuus ee dicet, cui manumissio haec, nihil detrahere poterit, § fin. Sic, ut gstitutum ē, in d. l. 2 et 10 C. de ingenuis manumissis, errore n: veritas originis ō amittit l. assumptio hi pr: ff ad municipalem. nec vitiat. l. 5. C. de iuris et facti ignorantia l. 6. § 1 ff de offo Psidis. l. 4. ff de iniuriis l. 17. § 10 ff ad municipalem. Et plus valet hic q ē in veritate, q q in opinione § si qs rem suam 11 inf. de Legatis.

4 Consegr q. hic ingenuitatem, sive natus sit in matrimonio, sive extra matrimonium. Natus in matrimonio legitimo, primum raoē dignitatis et honorum, patrem ceu honorabiliores et digniores principium segr ō v. matrem, cum mater dignitatem, a marito accipiat l. 8 ff de Senatorib. honore mariti erigatur, gnre nobilitet. l. 13 C. de dignitatib. l. 12. et radiis mariti corruscare dicat. Novel. 105. c. 2. In raoē status

similiter seq. patrem et non matrem, vide exercitium 2 qst. 6.

5. Extra matrimonium legitimum natus consequitur ingenuitatem, non a patre, quia non habetur, cum incertus sit. S. si adversus ea 12. inst. de nuptiis et l. vulgo 23 ff de statu hominum, sed a matre, quia illam sequitur l. 19 et l. 24 ff de statu hominum. illa enim semper certa est, pater vero is tantum quem nuptiae demonstrant l. 5. ff de in ius vocando, et hoc est ex lege naturae d. l. 24. ff de statu hominum. Quia enim equus impregnat equam, pullus non sequitur equum, sed equam. l. 5. §2. ff de rei vindic. sic fructus non sequitur dominum seminis sed agri, omnis enim fructus non iure seminis, sed iure soli percipitur. l. quod scit 25. ff de usuris. Ratio est quia credibile est semen alio terrae vel ventris alimento aliud factum esse l. sed si meis 26 § arbor 2. ff de acquirendo rerum dom. Hinc et dicitur partus antequam mittatur, mulieris esse portio, vel viscerum l. 1 § 1 ff de inspiciendo ventre. et fructus pendentes pars fundi l. fructus 44 ff de rei vindic.

6. Sive itaque mater fuerit libera conceptionis, sive editionis, sive medio et tempore, quod computatur a conceptione, ad editionis usque tempus natus sequitur matrem, consequiturque ob id tempus quo mater libera fuit, ingenuitatem pr. h. n. tit. et l. 5. §2. et 3. ff de statu hominum. Et hanc interpretationem suadet favor libertatis, cuius intuitu multa contra rigorem iuris constituta sunt l. generaliter 24. §10 ff de fideicommiss. libertatib. et utiliter nascenti. Nov. 89 c. 8 in fine.

7. Ingenuus minus proprie dicitur libertus, qui beneficio principis, vel natalib. restitutus est, vel ius aureorum annulorum accepit, patrono tamen consentiente l. 3. ff de iure aureorum annulorum. et l. 2 et 4. ff de natalib. restituendis. nec enim in cuiusquam iniuriam, beneficia tribuere, moris est nostri aiunt Imperatores in l. 4. C. de emancipatione liberorum, et is qui iudicis

sua

sententia liberum pronunciavit. Libertinus qui natalib. restitutus est, perinde habetur atque si ingenuus factus me=dio tempore, maculam servitutis non sustinuisset. l. fin. § 1 ff de natalib. restituendis, adeo ut ius etiam patroni, hoc impetrato amittat d. l. fin. in pr.

8. Is vero qui ius annulorum impetravit, non statum in=genuitatis accipit l. 2 C. de iure aureorum annul. et intuitu patroni adhuc pro liberto habetur l. 10 § 3 ff de in ius vocando l. 42. ff ad l. Iuliam de adulteriis et l. 14 ff ad Senatusc.=sultum Silianianum. vivit quidem ingenuus et moritur quasi libertus l. 3 in pr. ff de bonis libertorum, ab haereditate eius patronus non excluditur l. 5. ff de iure aureorum annul. et habet adhuc imaginem libertinitatis d. l. 2 C. de iure aureorum annulorum.

9 Ingenuus tandem is accipitur de quo sententia iudicis, iusto praesente contradictore lata est, quamvis fuerit li=bertinus, quia res iudicata, pro veritate accipitur. l. 25. ff de statu hominum. et l. 3 ff de collusione detegenda, propter publicam utilitatem. l. 65. § 2. ff ad S. Consultum Trebelli=anum, ne si post rem iudicatam surgat, locus quaerendi de veritate modus litium multiplicatus, summam atque inexplicabilem faciat difficultatem. l. singulis C. ff. de exceptione rei iudicatae. Et tamen de libertate iuris natis.

TITVLVS. V DE LIBERTINIS.

Thesis 1

Libertas iuris gentium illa est, quae datur a domino, per bene=ficium manumissionis. Manumissio autem semper praesupponit iustam servitutem, tanquam privatio habitum. l. 4. ff de I. et I. ideoque prius est agendum de servitute, quam de manumissione.

2.

2. Servitus ut et dominatio introducta ē ex iure gentium. l. 5. § 64. ff de edictione in debiti et pr. Instit. h. t. Unde et definitur constitutio iuris gentium, qua quis do,, minio alieno, contra naturam subiicitur, § servitus a. 2. § de iure personarum. Nec resistit, quod naturalia sint immutabilia § penult. § de iure natali §. et Liv. quia iuris naturalis gradus alii sunt superiores, alii vero inferiores. Ratione graduum superio,, rum de quibus et loquitur d. § penult. impossibile ē ut ius naturae tollatur, secus vero de gradibus inferioribus quibus et adscribitur libertas. Haec quae tolli potest, cum a gradu superiori iuris naturae, tum et ab iis qui dependent, a primo isto gradu, qualis ē servitus.

3. Servitutis a. causae aliae sunt, de iure gentium, aliae de iure civili. De iure gentium sunt captivitas et nati,, vitas. captivitas fit in bello, ab hostibus illato l. 5. ff de acqu: rerum dom: et l. 5. § 1 ff de statu hominum. Unde et mancipia dicti sunt, quod ab hostibus manucapiantur § 3. § de iure personarum. Manceps n: ē idem testum, quod ma,, nu capitur. Hostes sunt, qui nobis, a quibus nos publice bellum decrevimus l. 118 ff de V. S. et l. 24 ff de captivis et postliminio reversis

4. Nativitate fiunt servi, qui nascuntur ex ancillis nostris. § servi a. 4. § de iure personarum

5. Causae de iure civili sunt 1° venditio sui ipsius § servi 4. § de iure personarum § 1, inf. de cap. demin. l. 6. § 5. ff de iniusto rupto. Ad quam requiruntur 4. primo ut ma,, ior sit 20 annis l. 7. § 1 ff de liberali causa. 2° ut pretii participandi causa venundari sese passus sit. d. § servi a. 4. 3° ut et pretium sit participatus l. 9 § 4. ff de mi,, noribus. l. 1 in pr: et § 1 ff quibus ad libertatem proclamare

ō licet. 4º ut q emit, credat se emere servum. d. l. 7 §2. ff de liberali caūa

6. Licet a. facilius sit, vitam amittere, q̄ libertatem l. fin. C. de patria potestate, nihilq̄ ptiosius libertate. Plinius l. 8 epist. ult. q̄ etiā ō admittit aestimationem l. libertas 106 ff de R. I. et l. 2. §2. ff de lege Rhodia de iactu, hic tn̄ q se ita vendidit, in servitute, tam à iure divino. Exodi 21 c. q̄ civili ex auctoritate legis tam impbum factum punientis retinetur. Ant. Faber in Raonalib. ad l. 5. §1 ff de statu hoium, adeo ut oīs hic cesset restitutio. d. l. 9 §4. ff de minorib. hae n: laesis et captis datē l. 1 ff de minorib. ō a. minorib. delinquentibus d. l. 9 §2. et l. 37 §1 ff eod. at hic venditor ō ē circumscriptus, nemo n: videtr fraudare eos q sciunt et csentiunt l. 145. ff de R. I. et certē ignavi et abiecti animi ē, q libertatis dignitatem dedecore afficiens, quo execrabile. p servitute p solvendi ptii lucrum participet suam servitutem mercatr Imperator Leo in Nov. 59 et nulla servitus turpior, q̄ voluntaria Macrob. l. 1 Saturn. c. 11

7. Secunda caūa. ē atrocitas sententiae, qua afficiuntr hi q in metallum damnantr, et q bestiis obiiciuntr. §3. inf. q 6. modis ius patr. ptatis solvitr. et §1 inf. de cap. deminut. Tertia ē ingratitudo erga patronum, ob q libertus iterum in servitutem gicitr l. 2 et 3. Cod. de libertis et eorum liberis l. 6. §1 ff de agnoscendis liberis et l. 6. ff de in integrum restitutionib.

8. Effectus servitutis, erat olim primò hrē impune in servos vitae necisq potestatem. l. 1 §1 ff de his q sū sui vel alieni iuris et §1 infra eod. Dominus n:

de..

dedisse videlicet servo vitam, cum eum servare maluerit quam occidere, l. 4. § 1 ff. de statu hominum, et §§ servi a. 3. Inst. de iure personarum, At cuius est dare, eius et est adimere l. eum qui 3. ff. de interdictis et relegatis

9 Verum displicuit hoc severitas, gentibus et regibus quibusdam, qui servis ob nimiam dominorum saevitiam fugiendi ad Asyla, statuas principum, et aedes sacras potestatem dederunt. § sed hoc tempore 2. inst. de his qui sui vel alieni iuris. l. unica. C. de his qui ad statuas confugerunt, et toto tit. Codicis de his qui ad ecclesiam confugiunt. quem per Corasium. lib. 5. miscel. c. 27. et Salmuth in notis ad Pancyrollum. lib. 2. tit de asylo. Immo divus Antoninus Pius, qui nature sua vere dicitur esse fuisse clementissimus, et nihil temporib. suis asperum fecisse, ut testatur Capitolinus in eius vita, servos durius habitos quam aequum erat, vel infami iniuria affectos, dominorum potestati subtraxit, iussitque eos bonis conditionib. vendere, id est duris, quales sunt, ut emptor semper in vinculis eum habeat, vel in regionib. contineat, tam gravi et miti caelo, ut nemo insuetus, id diu ferre possit, neve umquam eum manumittat. l. statu liberos 25. ff. de statu liberis

10 Et non immerito crudelitas ista in servos dominis adempta est, primo ne aperiatur via homicidiis. 2 quia expedit Reip. ne sua re quis male utatur, d. §§ 2. inst. de his qui sui vel alieni iuris sunt, et ut habeat multos subditos l. 7. §§ 3. ff. de bonis damnatorum, eosque divites, singulorum nam facultates et copiae sunt divitiae civitatis, ait Cic. l. 3 offic. et Imperator loquitur in Novel. 8 in princ. § 1 vers. sic. consideravimus, et Imperium et fiscus abundabit, utens subiectis locupletib. 3. Quia servis imperare moderate laus est et in mancipio

cogit

cogitandum est, non quantum illud impune pati possit, sed quantum sibi permittat, aequi bonique natura, quae parcere etiam captivis, et pretio paratis iubet. Seneca l. 1 de clementia. Et tibi unde in servos tantum et tam immane fastidium? Macrob. l. 1 Saturn. c. 11 quasi non ex eisdem tibi et constent et alant elementis, eundemque spiritum, ab eodem principio carpant. vis tu cogitare, eos quos ius tuum vocas, iisdem seminibus ortos, eodem frui coelo, aeque vivere aeque mori? servi sunt, immo homines. servi sunt immo conservi si cogitaveris tantundem in utroque licere fortunae, tam tu illum videre liberum potes, quam ille te servum. Postremo, quod dicitur nomen servitutis horremus? servus est quidem, sed necessitate, sed fortasse libero animo servus est.

Non ethnico, sed viro Christiano digna von

11. Secundus effectus servitutis est, ut quaecunque per servum ex iusta et honesta causa acquiritur, id domino acquiratur si in potestate 1 inst. de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. 24. ff de acquirenda possessione. Ipse enim qui in potestate est nihil suum habere potest. l. acquiruntur 10 §1 ff de acquirendo rerum dom. et § item vobis 3 inst. per quas personas cuique acquiritur

12. Denique tollitur servitus per manumissionem, quae definitur, datio libertatis in l. 4. ff de iustitia et iure, quia enim servus non amplius retinetur in manu, hoc est potestate domini, sed de ea mittitur, consequitur statim libertatem. Unde manumissio dicitur, de manu datio, principio Instit. sic. Manumissio ex consequentia servitutis, quam praesupponit, originem sumsit a iure gentium, principio Instit. h. t. et d. l. 4. ff de iust. et iur. non obstante, quod postea solemnitates quaedam a iure civili inventae accesserint: uniuscuiusque enim rei initium potissimum debet spectari, non quod postea accessit l. si procuratorem 8 in principio ff mandati

13. Causa quae impulit dominum ad servum manumittendum

tendum, sed servitia dno a servo liberaliter praestita, et
multa merita, quibus honestum est libertatem praestare. l. 15
§1 ff de manumiss. vind. et l. 23. ff qui et a quibus manumissi
Forma consistit in modis manumissionis, qui fiunt vel
publice vel privatim, dicitur autem aliquid fieri publice dupli,
ci modo, vel quando quod fit in loco publico, vel quando publico
gerit nomine, et publica authoritate. Fit aliquid in loco
publico, vel apud acta, vel in Ecclesiis. Apud acta manu,
missio fiebat olim censu, quando scilicet servi Romae lustrati
censu iussu dominorum inter cives Romanos censum
profitebantur Ulp. in fragmentis tit. de libertinis 1 §
censu 3. Francisc. Balduinus in § multis autem modis 1 Instit. de.
Et huiusmodi manumittendi origo, Servio Tullio 6. Roma,
norum regi adscribitur. Rosinus l. 1 antiq. Romanarum c. 20.

14. In Ecclesiis fit manumissio, quando libertatem do,
mini, famulis suis, praestant, sub aspectu plebis, et pro facti
memoriam, vice actorum interposita, qualiscumque scri,
ptura l. 1 et 2. C. de his qui in Ecclesiis manumittuntur. Et
haec manumissio, successit in locum manumissionis, quae
fiebat censu.

15. Publico nomine et auctoritate, magistratus
potestatem manumittendi habent, non tamen omnes, sed quibus lex,
S. Consultum, aut principis constitutio, hanc specialiter concessit.
Dedit autem potestatem illam consuli, proconsuli, Legato procon,
sulis, praetori, praesidi, praefecto Aegypti, et non nullis magistra,
tibus municipalib. § servi vero 2 Instit. S. t. l. 15. §§ fin. l. 17
§1 l. 20 § fin. l. 21 cum l. sequenti, ff de manumissis vind.
l. 4. C. de vindicta libertate, et apud Concilium manumissione.
Ulp. in fragmentis, et Paulus l. 2. Sententiarum tit. 25. Praeto,
rum autem magistratuum manumissionib. inter alia modus
manumittendi considerandus est, qui consistit in processu cuius

tres st ꝑsonæ. Dn̄us manumittens, servus manumittendus et magistratus.

16. Manumittens servum manumittendum ad magistratum deducebat, eiusque caput a. membrum aliud tenens, ad p̄torem ita dicebat: Hunc hominem liberum ēē volo, et alapa percussum circumactumque ita emittebat eum e manu. Prætor a. vindicta eiusd. servi capiti imposita ita dicebat: Dico eum liberum ēē more Quiritium, inde versus ad lictorem addebat: eundem tuam causam, sicuti dixi, ecce tibi vindicta, tum lictor accepta a p̄tore vindicta, caput servi percutiebat, faciem palma, tergumque verberabat. Quibus factis nomen manumissi in acta a scriba reponebat, adiecta causa manumissionis, et raso capite pileum accipiebat. Sextus Pompejus. l.11. Persius Satyra 5. Plutarch. in libro de sera numinis vindicta Brissonius l.1 select. antiqt. c.11 et Rosinus lib. 1 antiq. c.20

17. Dr a. vindicta festuca seu virga lignea p̄toris vel a Vindici Vitelliorum servo, q pro præmio indicii coniurationis in populum Romanum primus hoc modo manumissus traditur. Pratejus in lexico iuris in verbo Vindicta Joannes Sichardus in l.4 n.1 C. de testamento militis, et Bachold. ad § multis a.1 Instit. S.1. vel a vindicando. Est a. vindicari, in libertatem asserere. Antonius Foglinus in Persium Sat. 5. Et haec ē manumissio, q dr vindicta fieri, et n̄ solum pro tribunali, verum etiam de plano, sine sella curulli et plerumque in transitu, cum a. lavandi a. gestandi a. ludorum gratia prodierit magistratus l.7. ff de manumissis vindicta, et d. § multis servi v. 2. Instit. S.1. sine ullo etiam discrimine dierum fastorum vel nefastorum cognitionum sive sessionum. l.2 §1 ff qui ordo in possessione servetur pagite. cum manumissio n̄ sit actus contentiosæ iuris-

ris

iurisdictioni, sed voluntariæ, et ptor vel pconsul ius ō
dicat, sed lege tm agat. l. 2. ff de Offo pconsulis

18. Modi servos privatim manumittendi st. 4. Pri,,
mus fit p testamentum, aut aliam qlibet ultimam vo,,
luntatem d. s multis a. modis 1 Instit. s. t. q potestas do,,
mino data et qfirmata ē lege 12 tabb. l. 120 ff de v. s.
Ulp. in fragmentis d. tit. de libertis 1 § 4 Et hoc fit vel di,,
recte vel p fideicomissum, directe cum testator libertatem
in testamento ipse dat directis vbis, hoc mō: Stychus servus
meus liber esto toto tit. ff et Cod. de manumissis testamento.
p fideicomissum veluti cum testator ita cavit Cajum fi,,
lium meum haeredem instituo, eumq rogo, ut post aditam hae,,
reditatem Stycho servo meo, libertatem tribuat toto tit:
ff et Cod. de fideicomissariis libertatib. priori modo fit
libertus testatoris, posteriori v. eius q manumittit ss libertoz.
inf. de singulis rebus p fideicomissum relictis.

19 Cum a. multi olim prolixio quodam et stulta ho,,
noris ambitione, oēs servos suos flagitiosissimos etiā testa,,
mento manumitterent, adeo ut nō pauci eo offensi, totam
manumissionem damnarint teste Dionisio Halicarnasseo l. 4.
Quapp ne amplius manumissio in odium quorundam
incurreret, neve sordidissimis hoib. civitas repleret. lata ē
lex Furia Caninia, q certum numerum servorum, in testa,,
mento pagam manumittendorum determinavit. toto tit.
inf. de lege Fusia Caninia tollenda. Cautum a. illa lege
fuit, ut si qs duos servos habet, ambos manumittere possit,
q v. tres duos testamento manumittat, q quatuor similiter
duos. q 6. tres, q 8. quatuor, q 10. qnq q undecim, duodecim
13. 14. 15. 16. 17. similiter qnq. q 18, sex, et ab hoc numero usq
ad 30, tertiam partem manumittere liceat. Qui amplius
q 30 habuerit usq ad 100 quartam partem de nō servoz
manumittere pt, q v. plures q centum habuerit, quintam
partem manumittere pt. Et de qualibet grandi familia,
nulli amplius q 100 testamento manumittere licet Cajus
in fragmentis lib. 1 tit. de nō servorū re. pr. Ulpianus in

in fragmentis t. 1 § lex Fusia Caninia 9 et Paulus l. 4. sententiarum. t. 14.

20 Hanc a. legem iterum sustulit Iustinianus in l. unica C. de l. Fusia Can. tollenda et toto tit. Insti,, tutis eod. pmisitq; hinc in testamento familiam suam totam libertate donare, 10 qa lex illa Fusia Caninia im,, pedimento fuit libertatib. et ppea et satis invita et in,, humana. At libertas oib. reb. ē favorabilior. l. libertas 122. ff de R. I. et favores ō st coarctandi sed ampliandi capitulo odia 15. de R. I. in 6. Nn sivi viventib. licet oēs simul servos manumittere, q dni et morientib.; cum in testamentis plenius testantium voluntates sint inter,, ptando l. in testamentis 12. ff d. R. I. et publice ex,, pediat supma hoīum iudicia exitum hrē l. 5. ff testa,, menta qmdm aperiant. nihil n. ē q magis hoīb. de,, beat, q ut supremo voluntatis, postq iam aliud velle ō possunt, liber sit stylus, et licitum q iterum ō reddit arbitrium. l. 1 C. de SS. Ecclesiis.

21 Secundus modus privatim manumittendi ser,, vos, fit p epistolam a dno sive tabulario iussu dni scriptam, q qtinet 5. testium subscriptionem. l. unica. § 1 C. de latina libertate tollenda. Tertius fit inter amicos, de quo et multis aliis, q bus libertas servo com,, petere pt, quos partim Iustinianus introduxit, partim alii Impatores, agit in tit. Codicis de lat. liber: toll. et toto tit. C. q qbus causis servi pro pmio libertatem accipiunt.

22. Effectus manumissionis, alius ē respectu servi manumissi, alius respectu domini manumittentis. Servis manumissis, dominus communicabat libertatem, ob q et libertini vocant pr. Instit. de libertinis, et hæc libertas da,, bat vel distincte vel indistincte; distincte iure antiquo. In,, distincte iure novo, Iure antiquo qseqbant libertatem ma,, numissi; ō semp oem, sed mō maiorem, mō minorem, mō

demq;

deniq inferiorem. Maiorem gseqbant, q manumissi erant, vel in testamento, vel. SS. Ecclesiis, vel vindicta. Et hi fiebant cives Romani, optimumq statum inter libertinos habebant, q a et testamenta facere, et ex testamento q buscunq personis succedere potuerunt

23. Minorem libertatem gseqbant, q aut per epistolam a. intra amicos. a. gvivii adhibitione, manumittebant. hi dicebant, latini Iuniani, ex l. Iunia Norbana ob similitudinem, quam coloniis latinis habebant. Nam sicut Coloniae in Latium deductae, civitatem Romanam amittebant, et sic et ius civitatis Romanae, ita quoq servi q per pdictos modos manumittebant, ius civitatis Romanae n habebant, nec testamenta condere, nec sibi ex testamento alior aliqd dimissum ullatenus vindicare poterant. Certis a. reb. privilegia civium Romanor libertor gseqbant veluti si iterum a patronis, a. testamento, a. in Ecclesiis, a. vindicta manumittant.

24. Deniq inferiorem libertatem gseqbant q pene causa, vincti st a dno in quorum facie vel corpore, quaeq indicia a. igne a. ferro impssa st, et ita impssa, ut deleri n possint, q pp noxam torti, nocentesq inventi st, qui traditi st, ut ferro a. cum bestiis depugnarent, vel in custodiam gecti fuerunt. hi quoquo modo manumissi st. Et hi ex l. Elia Sentia, deditii appellabant; quorum gditio pessima erat. ss libertinor 3. h. t. Cajus in frag. l. 1. t. 1. ss 1. 2. 3 et 4 Et Ulp. in frag. t. 1 in pr: et ss 1. 5. et 6. et t. 20. ss 13.

25. Iure novo abolitis posteriorib. duob. libertinorum gditiob. à Iustiniano in l. unica C. de dedititia libertate et l. unica C. de lat. liber. toll. potestatem oium libertinitatem exaequavit, ad libertatem eand. q civium Romanor erat faciendam. d. ss libertinorum 3. Sic.

26. Effectus respectu dni manumittentis st 1o obse-

quum, q libertus p̄stare tenet, ō solum suo patrono, sed et liberis eius l. 5. §20. ff de agnoscendis liberis. Libertis: semp honesta et sancta psona patroni videri debet l. liberto 9 ff de obsequiis parentibus et patronis p̄standis et defuncti. l. 4 §5 ad p̄sens 16. ff de doli mali et metus exceptione. 2o opas p̄stare debet libertus si quas patrono pmisit. toto tit. ffrum et Codicis, de opis libertorum. 3o succedit patronus liberto. toto tit. inst. de successionib. libertorum. 4o libertus patrono egeno, eiusq liberis alimenta debet d. l. 5. §18 et seqq ff de agnoscendis liberis

QVÆSTIONES.

1 Num servi hant psonam?
2. Num statu liberi sint servi?
3 Num adscriptitii sint servi?
4 Num apud Legatum proconsulis servi manumitti possunt?

QVÆSTIO I

Num servi hant psonam? R.

Quod Affirmavi in exercitio 2. qst. 1. Cui sententiæ ō ō resistit. l. 9 §1 3. in pr. ff neqs eum q in ius vocabit, vi eximat. in qua asserit, si servum qs eximerit in ius vocatum, q cesset edictum. Rao addit, quoniam ō fuit psona q in ius vocari potuit. Ergo cōcludunt hd. servum nullam hre psonam. Conclusio n. mala ē. Nam ō vult Ulpianus ind. §1 3. q servus plane nullam psonam hat, sed q ō talem q possit in ius vocari. Sic ō Ofilius putat locum illi edicto ō ee, si psona q in ius vocari ō potuit exempta sit, veluti parens et patronus, ceteræqz psonæ. l. 1 § Ofilius 2. ff eod. Quis a. nisi absurdē inde cōcluderet, patrem patronum, ceterosqz quorum fit mentio in l. 9 § 4 §1 ff de in ius vocando, ō hre psonam, ō itaq ind. l. 9 §1 3. psona in gnrē servo denegat. sed talis, q in ius vocari pt. Sn ō resistit lex si pamphilo 10.

ff

Hnt psonam servilem non liberam, physicam non eam q in iure reqr. Servi hnt psonam, et servitus ē psona, quatenus psona pro primo obiecto iuris accipit, sub quo et servi ɔtinent arg. rubr. Inst. de iure psonaru. Non ē v. psona talis, q poit in ius vocari, ad officia publica obire.

ff de optione vel electione legata. Ex quo ita argu,
mentantur in d. l. 10 servus manumissione dicitur consequi personam.
Ergo ante manumissionem personam non habuit. Respondeo n:
manumissione consequi servum liberam personam non v. ser,
vilem, quia illam ante manumissionem habuit. Tertio non
resistit lex usus fructus 26. ff de stipulatione servorum, ubi
usum fructum servus dicitur inutiliter stipulari, cum sine
persona ususfructus non possit esse. Quare sequitur servum non habere
personam. Respondeo n: servum non ideo inutiliter stipulari
usum fructum, quod nullam sustineat personam, sed quia do,
minus ex cuius persona servus ius stipulandi habet pr. Instit.
de stipulatione servorum, et quod possit esse capax acquirendi
usum fructum, nullius habere potest. Hereditas n: personam de,
functi in iis quae iuris sunt, repraesentat. l. 31 ff de heredib.
instituendis et l. 15 in fine principii ff. de usurpationib.
et usucap. non v. in iis quae sunt facti l. 1 § Scaevola 15 ff si is
qui testamento liber esse iussus erit. Usus fructus a. constat
ex utendo et fruendo, quae meri facti est non iuris l. unica in pr.
ff quando dies ususfructus legati cedat. Sic quis servus heredi,
tarius, heres institui possit, tamen quia adire iubentis domini pro,
na desiderat, ideo heres expectandus est. l. hereditas 61. in pr.
ff de acqr. rer. dom. Quarto opponunt interventu servi
novationem fieri negat. § praeterea 3 Instit. o. idem iuris. infra quibus
modis tollitur obligatio. Ratio est quod in novatione subesse debeat
persona l. quotiens 14. ff de novationib. quod servus non habet pr:
Instit. de stipulatione servorum. Gipsan: in l. 4 n. 4 ff de
obligationib. et Actionib. Respondeo hoc non ideo fieri, quia servus non
habet personam, sed quia novatio sit genus intercessionis, quam in servo
improbat. Quam rationem reddit Donel. l. 16. com. t. l.
c. 20. et Cuiacius l. 8 observationum 11. Quinto obiiciunt
legem fundi 17. § item constat ff de actionibus empti, ubi Ulpia,
nus statuas illas, ex quarum rostris aqua salire solet,
personas vocat, ob quod et eum salientes dicunt. Pratejus
in Lexico iuris in verbo salientes. Verum hoc ideo hinc
magis concludi, servum esse personam, a. certe sequitur in libe,

liberum hominem personam non cadere. quod absurdum. Ideo a
figura et sigilla illa, quae rostris ac alia corporis parte aquam
fontanam emittunt, persona vocantur, quod repraesentent varios
hominum vultus et gestus. Laurentius Valla lib. 6 elegant.
c. 35. Sexto obiecerunt servi aequiparantur rebus l. 2 § 1 ff ad
l. Aquiliam. et pr. Instit. eod. l. via 32. § cum ita. ff de
legatis secundo. et l. 1 ff de rer. div. Atque de rebus persona
non praedicatur. Ergo nec de servis persona praedicabitur. Ideo
ad propositionem maiorem servos aequiparari rebus, vere
a rebus non esse sed homines et personas alias sequeretur, eos
neque homines esse, quod absurdum est. Septimo opponunt, quod alii
nec ad ius civile servi pro nullis habentur. l. 32 ff de R. I.
et ad praetorem. l. 1 in pr. ff de iure deliberandi, quae est
torium ius civile subsequitur l. servo 14. ff de testibus. Iuris
communionem non habent in totum. l. qui testamento 20. § servus
ff qui testamenta facere possunt. Servitus morti assi-
milatur. l. intercidit 59 § fin. ff de conditionib. et demon-
strationib. et comparatur l. cum hic 32 § si donatur 6. ff de
donationibus inter virum et uxorem et l. servitutem 209
ff de R. I. Hinc est cum servo nulla est actio. l. cum servo 107.
ff de R. I. servus Reipublicae causam habere l. fin. ff eod. In
iudicio interesse l. servus 6 C. de iudiciis, convenire vel
convenire l. quotiens 13. ff si quis cautionib. etc. et l. ser-
vum 33 in pr. ff de procuratorib. novum opus nunciare
l. de pupillo 5. § 1 ff de novi operis nunciatione.
Contrahere connubia seu matrimonia. l. 3. C. de incestis
et inutilib. nuptiis. l. 3 et l. 29 ff de liberali causa, et
alia multa non potest. Ergo servus non habebit personam. Ve-
rum nego consequentiam, haec enim omnia probant servilem
conditionem ita esse comparatam ut ipse servus, nihil
in sese habeat potestatis et iuris, sed sive libertatem sive
civitatem respici sive familiam respiciamus, totus

sit

sit in iure et potestate atq arbitrio domini. Ideo
in iure civili, servi pro nullis habent, mortuis eq
parant &c. quibus hi omnib. non omnes sed liberorum hominum
honorum status, atq iura statui illi consequentia servis
denegant. Octavo dicunt rectius servis attribui,
commune nomen hominis, quam nomen personae. l. 185 et l. 203.
ff de V.S. Verum quo id sit, non video. Nono obiici,
unt servus mutuari personam a suo domino. l. omni,
nus 31. ff de hered. instit. l. 5. ff de servitute legata.
Ergo servus propriam non habebit personam. Sed respondeo
servum mutuari personam liberam, habere a. per se perso,
nam servilem.

QVAESTIO II

Num statu liberi sint servi? R.

Affirmat Hanonius disp. 1 th. 20.

Qui sub conditione testamento liber esse iussus est, statu
liber appellat. l. 1 ff de statu liberis et Ulp. in fragm:
t. 2 in fin. differtq a reliquis servis, quod illi absolute sint
servi, hic v. cum additamento, seu accessione. Nam
libertas huic post tempus, vel sub conditione adscripta est.
d. l. 1 ff de statu liberis. Vere itaq servus est statu liber,
dum pendet ipsius conditio, quae suspendit libertatem l. 25
§1 ff de liberali causa. l. 15 et 16. ff de noxalib. actionib. l. fin. ff
si ex noxiali causa agat. et l. 33 in pr. ff de solutionib.
Ideoq et medio tempore servus heredis est. l. 9 in pr. ff de
statu liberis, statu libera, quodcumque peperit, hoc servum heredis est
l. 16 ff de statu liberis, et patitur et easd. poenas, quas caeteri
servi. l. 29 in pr. ff de statu liberis. Cui contrariatur l. 14. ff de quaestionib.
et l. 9 § fin. ff de poenis, in quibus textib. statuitur, statu liberum
cui casus libertatis implicitus est l. fin. ff si ex noxiali causa agat.
in delicto reptum, sperandae libertatis praerogativa, aut
servum, ob ambiguum conditionis, sed ut liberum [illegible]
[illegible] puniendum esse. Communis sententia conciliatione,
quam et sequitur Stromerus in exercitationib. Iustinianeis
disp. 1 th. 23. videndum esse, utrum deliquerit statu

liber, cum adhuc fuerit in mero statu servili. Utrum v.
deliquerit eo tempore, cum iam statu liber fuerit. Priori
casu putant, statu liberum puniri ut servum, posteri,
ori v. non ut servum, sed ut liberum. - Quae quidem solu,
tio in se vera est, ut apparet ex l. 1 in pr. ff de poenis. Num
a. huc trahi possit, ut dicamus d. l. 29 loqui de delicto a statu
libero adhuc in mere servili statu existente comisso, de
eo dubito, nec immerito loquitur n. Jctus. in d. l. 29 de deli,
ctis a statu liberis, ut statu liberis comissis, non v. quatenus
olim fuerunt servi. Sed quia statu liberos ideo easd.
poenas pati dicit, quas caeteri servi patiuntur, quia nihilo,
pene a caeteris servis differant. Haec vero si ad tempus
referatur, quo adhuc mere servi constituti deliquerunt
plane insufficiens est, quia tunc non nihilo pene differunt
a reliquis servis, sed plane non differunt. Si a. extendatur
ad tempus, tum iam statu liberi facti sunt, non video, quid
ad decisionem faciat, cum servus et si crimen com,
miserit, licet maxime libertatem fuerit consecutus, et ita
toto caelo, a reliquis servis differat, eam poenam sustinere
debeat, quam sustineret, si tunc sententiam passus fuisset,
cum deliquisset d. l. 1 § 1 ff de poenis. Alii respondent in
d. l. 29 ff de statu liberis, recitari ius antiquum, quod
dein per constitutionem. quae habetur in d. l. 9 § fin. sit sublatum.
quod ius novum secutus est Modestinus in d. l. 14. ff
de quaestionib. Verum minime probabile est Pomponium Jctum
ius illud noviter rescriptum a D. Pio Salvio Martiano
latuisse quod Modestino et Ulp. notum fuit, cum vixerit
Pomponius cum Modestino. Ulpiano, et aliis Cl. Jctis
sub Imperatore Alexandro Severo, qui nullam constitutio,
nem sacrasse dicitur sine 20 Jurisperitis et doctissimis ac sapi,
entib. viris teste Ælio Lampridio in vita Alexandri.
Quoniam a. turpe est causas oranti, ius in quo versatur igno,
rare l. 2. § servius 43 de origine Juris. ideo turpitudo
ista in tanto Jcto non facile praesumi poterit. Tertio

Cuja.

Cujacius l. 1 obser. 37. d. l. 29 in pr: emendat autho,,
ritate veteris cuiusdam scripti libri, quem se hre dicit
et addita negatione ita legit. Sed non in publicis iudi,,
ciis. Cuius coniecturam reiicit Robertus l. 1 animadv.
c. 6. eandemque falsitatis conatur arguere Aromaeus
d. lo. per 2 raones, quarum prior est, quod textum corri,,
gere, non sit eum interpretari, posterior vero quod verba d. l. 29
correctionem istam non admittant. Dixit n. Pomponius,
inquit ille, eiusd. conditionis esse statu liberos, cum reliquis
servis, et ideo quod dicit in publicis quoque iudiciis etc. sive
cum Cuiacio (pergit) non, legerimus et ideo non quoque etc.
plane ei contrarium foret, quod antea stetur proposuisset, quod
voluit eiusd. conditionis eos esse, et nescio quo modo par,,
ticula, Ideo consequentiam eorund. casuum innuere soleat.
Ad quas raoes pro Cujacio dici potest. Ad primam non,
licere esse textum corrigere, quod erroneam opinionem, qua,,
lis et est illa quam communiter Dd. inculcant de qua supra probare
velle. In altera raone committit Aromaeus fallaciam compo,,
sitionis et divisionis, quia non simpliciter dicit Pomponius
in d. l. 29 a ceteris servis nris, statu liberos nihil dif,,
ferre, sed nihilominus. Ex qua particula ultima quae aliquid
innuit differentiam inter statu liberos et reliquos servos con,,
cludit Pomponius, si retineamus lectionem Cujacii: ideo
non in publicis quoque iudiciis, statu liberos easd. poenas
pati, quas patiuntur ceteri servi. Et sane responsio,,
nem suggerit ipsemet Cuiacius d. lo. Verum quod sit
obiici tamen potest Cuiacianae correctioni, quod ea supponat
levius puniri statu liberos in publicis iudiciis, gra,,
vius in privatis, cum tamen publica iudicia severius,
privata vero levius sint punienda. arg. l. infamem 7. ff.
de publicis iudiciis. et l. 3. C. de his qui accusari possunt.
Ideoque si statu liberi in publicis delictis, ex mente
Cujacii puniendi sunt, ut liberi, quidni et in privatis de,,
lictis? Sed negari non potest Cuiacium ante constitutionem D. Pii

statu liberos ut cæteros servos fuisse punitos, alias
quorsum q̄rium illud ius D. Pius diceret introduxisse
si ante illius constitutionem ius illud in usu fuisset?
et quorsum illa particula tam. in d. l. 9 §. fin. po„
neret, nisi aliud ius antea fuisse indicarit. Hotom.
l. 2 responsionum amicabilium c. 37. Quarto Robertus
lib. 1 animadversionum c. 6. distinguit inter delictum
publicum et privatum, ut propter illud statu liber puniatur
ut servus d. l. 29 propter hoc v. ut liber d. l. 14. ff de qstionib.
et d. l. 9 §. fin. ff de pœnis, q distinctionem evertit d. l. 29
et ratio d. l. 14 ff de qstionib. Quinto sunt q dicunt statu
liberum ut liberum ob ~~amg~~ ambiguum conditionis puniri,
dum eē d. l. 14 et d. l. 9 §. fin. modo non circa rem domini, vel
ipsum dominum, a. eum q loco dni est deliquerit. arg. l. 8
et l. 9 §. fin. ff de q̄stionib. Hoc n: modo posteriori, pu„
niri eum volunt, ut servum d. l. 29, et hanc solutionem,
innuere dicunt, ipsum Ictum in d. l. 29 ubi compa„
rat statu liberos servis in q̄ctibus et delictis, ex qbus
noxales acōes, in dominum dantur. Cui qn subiicitur,
idem quoq; in publicis iudiciis obtinere, dictum illud
volunt, quoties scilicet delictum, a statu libero commissum
est, q ipsius domini iniuriam respiciat, ~~w~~ vel adulterium.
d. l. 8 de q̄stionib. Et hoc fieri scribunt, propter summam
servi erga dominum ingratitudinem, q ei libertatis
spem et conditionem obtulerat. Verum Pomponius in d. l. 29
fundat se non in eo, q statu liber erga dominum fue„
rit ingratus, sed tantum ex eo pœnam dictat statu libero
q à cæteris servis nris, nihilo penè differat. Quo„
niam a ratio hac, obtinet in oib. delictis, q dni et
obtinebit, ead. decisio vel ut utriq; statu liberi pu„
niantur ut servi, argto l. illud q̄situm 32 in pri. ff ad l.
Aqliam. Sexto respondet Duarenus in titulo ff

si ex noxali cum agat. c. 1 verba in d. l. 29 in pri. non esse
Iurisconsulti Pomponii, sed Q. Mutii, ut constat ex inscriptio,
ne, quae est Pomponius l. 18 ad Q. Mutium, solent enim
Iurisconsulti ponere verba eorum ad quos scribunt. Is autem Q. Mu,
tius vixit ante D. Pium, quo tempore statu liberi
adhuc ut caeteri servi puniebantur. Sed et haec solutio
non sufficit, primo quia ex d. l. statu liberi 29 § Q. Mutius
ff de statu liberis colligi potest verba in pri. d. l. 29 non esse Q. Mu,
tii, sed Pomponii. Secundo propter legem 1 § quotiens 3. ff
si quis testamento liber esse iussus erit. Ubi etiam ex men,
te Ulpiani statu liber ut servus potest coerceri. Nec
obstat d. l. 1 § haec autem 1 quia quaestio ibi non est de statu li,
bero sed de eo, cui sine conditione libertas in testa,
mento relicta est. Non itaque absurde dici potest, d. l. 14 ff
de quaestionib. et d. l. moris est 9 § fin. ff de poenis dispo,
nere, de eo statu libero, qui statu liberi causam apprehen,
dit, autem de eo cuius conditio cito extitura sit, arg. d. l. 1
§ sed ubi 4 et l. fin. ff si quis testamento liber esse
iussus erit, et d. l. statu liberi 29 de statu liberis, de
eo statu libero qui statu liberi causam non apprehendit, autem
cuius conditio difficulter extitura sit arg. l. statu li,
berum 9 § fin. ff de statu liberis. Quando autem servus
statu liberi causam nanciscatur exponitur in l. quis statu libe,
ri 2. in pri. ff de statu liberis

QVAESTIO VIII.

Num adscriptitii sint servi? Respondeo.
Agricolarum alii sunt Coloni absolute servi, alii
Coloni simpliciter ita dicti, alii vero adscriptitii. Huius
distinctionis mentio fit in l. 12 in pri. C. de agricolis et
censitis, et ibi Cujac. Primi itaque Agricolae revera sunt
servi, et de his non quaeritur. Coloni simpliciter ita dicti sunt
qui per 30 annos, colonaria detenti sunt conditione, et
ipsa etiam coguntur, cum liberis terram colere, et ca,

no

nonem p̄stare, ō v. licentiam hīnt relicto rure, ad aliud migrare, ne domini nimis afficiantur damnis. l. 18. et l. 23. §. 1 C. d. t. et differunt ab adscriptitiis q censibus st adscripti, hoc ē liberis censualib. l. 4 et l. 22 C. d. titulo, illi n: liberi manent d. l. 18 et l. 23. et l. 1 C. de p̄diis hamiacis. Unde et videntur eē ɡditione ingenui, et res possidere ppriar l. unica. C. de colonis Thracensibus et d. l. 18. dominum alium ō hnt, p̄ter terram q colunt d. l. 23. § fin. Unde et st servi terræ l. un. C. de colonis Thracensib. Adscriptitii v. dominum habent d. l. 23. § fin. in ipsius st potestate l. 21 C. de Agricolis et censitis. cui et adscriptitiorum peculia competunt d. l. 18. De his q̄ritur num revera sint servi num v. liberi hoēs. Posterius qdam affirmant pp sequentes raões. 1ª ē oppositum de alto oppositorum ō p̄dicatur. Atq adscriptitii et servi st opposita. l. 21 et l. fin. C. de Agric. et censitis. l. 1 C. de p̄diis hamiacis l. 6. § 5. C. de his q ad Ecclesiam confugiunt. l. 1 et l. 18. C. de infantibus expositis l. fin. C. de transactionib. Novel. 54. Nov. 123. c. 4. c. 17. et c. 35 et Nov. 163. c. 2. Ergo de adscriptitiis servi ō p̄dicantur, ut nec de servis adscriptitii. 2do si adscriptitii fieri possint Clerici, seqr adscriptitios ō eē servos. Raō ɡnexionis ē, q a servi dum servi st Clerici eē ō possunt d. Nov. 123 c. 17. Atq prius ē verum p d. Nov. 123. c. 17. et Auth. eo, tiam adscriptitios C. de episcopis et Clericis. Ergo et posterius. Tertio si adscriptitii qd possidere possunt, videntur ingenui, sicut domini ipsi adscriptitios abq solo alienare nequeunt, et cum adscriptitiis nullam innovationem in p̄standis reditibus facere possunt, adeo ut coloni sub iisd. modis et ɡditionibus, sub qbus genitores eorum in potestione fuerunt remaneant

Hoenonius adscriptitios liberis hoib. Annumerat. Diss. 1 § 20.

neant

neant, sequitur quod adscriptitii sint liberi et non servi, servi enim non possunt videri aliquid possidere cum ipsi a dominis possideantur. l. 23. § fin. ff de acquirenda posse. et l. 118 ff de R. I. Atque prius est verum l. 18 et l. 23 § 1 vers. caveant et l. 11 C. de Agricolis et censitis. Ergo et posterius. Quarto. Non licet Iudaeis habere servos Christianos c. 2. extra de Iudaeis et Saracenis. At licet habere adscriptitios d. c. 2. Ergo adscriptitii non sunt servi. Quinto dicitur in § fin. Instit. de iure personarum. nulla in servorum conditione differentia est. At si referamus adscriptitios ad servos, manifestum erit discrimen in servorum conditione. Ergo dicendum erit adscriptitios non esse servos. Et hanc sententiam tenet Bartholus in l. 3 ff de statu hominum quem sequitur Treutlerus volumine 1 disp. 2. th. 2. litera b. Verum contra adscriptitios servos esse contendunt Donellus l. 2 comment. 16. c. 9 Conanus l. 2 comm. 11. c. 10. Wesembecius ad § fin. s. de iure personarum et alii, quorum sententia, verior est propter sequens fundamentum. Quicunque in dominio et potestate libe, ris hominibus opponuntur, a reliquis servis in genere considerati nihil differunt, illi quoad statum suum revera servi sunt l. 4. § 1 ff de statu hominum. Atque prius est verum de adscriptitiis Ergo et posterius, minor probatur, partim ex supra dictis, partim ex l. fin. C. de Agric. et censitis. Non contrariant supra fundamenta, non primum, quia servi vocabulum dupliciter in iure accipitur, 1° quatenus generis vocabulum est, deinde quatenus speciei. Illo modo comprehendit sub se omnes servos, hoc vero significat servos omnes in specie ita dictos, praeter illos qui aliquod speciale nomen in iure habent, ut sunt adscriptitii, reliqui enim qui a speciali nomine destituuntur, retinent nomen generis, et sic et in specie ita dicti, adscriptitiis opponuntur

Raiones quibus probatur adscriptitios esse servos.

tn adhuc in gnre servi sit, adeo ut illi, de his non possint predicari, ut recte concludit argumentum. Et si gratia adoptionis nomen accepit generaliter et specialiter. §. 1 Instit. de adoptionib. Quatenus genus est includit et arrogationem, quatenus v. opponitur arrogatione adoptioni, adoptio non in genere consideratur, sed in specie, ideoque et adoptio quatenus genus est adhuc predicatur de arrogatione, ut et servi nomen, quatenus generis vocabulum est de adscriptitiis. /

Ad 2dum argumentum respondeo connexionem in maiore propositione non esse firmam, quia particulariter concludit, quis n: concedamus, nullos servos in specie ita dictos posse esse clericos, inde tn non sequitur, reliquos servos, qui speciale aliquod nomen sint, quales sunt adscriptitii, non posse fieri clericos, et ratio cur adscriptitii fieri possint Clerici, talis est, quia adscriptitii, domino non quolibet loco, sed certo duntaxat, ubi sita terra est, in ea colenda servitia prestare coguntur, at si licet facti sint clerici, impositam tn sibi agriculturam adhuc adimplere possunt. Quod in reliquis servis secus est, quia coguntur dominis suis, non uno in loco ut adscriptitii sed ubivis servire. Quo et causa quia negant dno contradicente Clerici fieri d. Nov. 123. c. 17. Ad tertium argumentum respondeo, adscriptitios tenere quidam suo nomine, ne quia a se quita s. est dre posse aliquod peculium proprium, quia tn revera ad dnum pertinet. d. l. 2. C. in quibus causis Coloni Censiti dnos accusare possint. et l. 18 C. de Agric. et censitis. Ad capitulum 2. extra de Iudaeis et Saracenis, quo utitur quartum argumentum respondeo loqui illud de colonis qui legum districtione sunt liberi. At tales non sunt ut probavi adscriptitii sed coloni simpliciter ita dicti, de quibus in pr.

hg q̃stionis. Ad 5. et ult. responderi p̃t cum We-
sembecio, d. § fin. fortasse ex scriptis veteris
cuiusdam Icti desumtum eẽ, quo tempore ad scri-
ptitii necdum ita cogniti fuerint, q̃ vel inde appa-
ret, q̃ horum nulla in scriptis Ictorum fiat mentio
sed tñ in Institutionib. posteriorum Imperatorum.

Quaestio II.

Num ap. legatum pro-consulis servi manumitti poss.int?

Negant q̃dam moti seqq. argumentis, quorum I. ẽ: Ostendi non p̃t
lex a. constitutio q̃dam Imp.is q̃ ptatem manumittendi servos concesserit
legato pro-consulis, ut specialiter concessit certis quibusdam magi-
stratibus, veluti Consuli l. 1 in pr. de Offic. Consulis l. 20 § fin. de
manumissis vindicta. Proconsuli. l. 20 in pr. de Offic. proconsulis et leg.
l. 17 in pr. de manumissis vindicta et § 2. Inst. de libertis. Praetori
l. 7. l. 8 et l. 22. de manumiss. vind. d. § 2. Praesidi. l. fin. C. de vind.
libert. et d. § 2. Praefecto Aegypti. l. 21 de man. vind. et aliis omni-
bus magistratibus municipalibus d. l. fin. et l. 1 C. de emancip. liber.
q̃ etiam testatur Paulus l. 2. sent. t. 25 hisce verbis: apud ma-
gistratus municipales, si habeant legis actiones, eman-
cipari et manumitti potest. Quare probabile n̄ ẽ, posse apud
legatum proconsulis servos manumitti.

II. Quia teste Ulp. in frag. t. de libertis c. § vindicta 2. vindicta manu-
mittuntur ap. magistratum, velut praetorem, consulem, proconsulem.
Ex quibus verbis colligi p̃t, denegare Ulpianum le-
gato proconsulis potestatem servos manumittendi;
n̄ solum q̃ mentio n̄ fiat ab Ulpiano legati pro-
consulis, sed et q̃ legatus proconsulis, n̄ sit ma-
gistratus. Quod ita probari p̃t, primò q̃ a magistra-
tus q̃dam mandare p̃t, illa vero q̃ iure magistratus
competunt l. 1 in pr. ff de officio eius cui mandata
ẽ iurisdictio. At legatus proconsulis nihil man-
dare p̃t, n̄ legis actiones et illas h̃ret d. l. 1 in pr. n̄ et iurisdi-

cti

M

dictionem sibi a proconsule mandatam, more enim maiorum ita comparatum est, ut is demum iurisdi-ctionem mandare possit, qui eam suo iure non ali-eno beneficio habet l. 5 de iurisdictione, et l. 5 ff de officio eius cui mandata est iurisdictio, ne alioqui de aliena re videatur disponere, non de sua, contra l. 8 §1 de iure Codicillorum. Ergò legatus proconsulis non est magistratus. II. Omnis cui mandata est iurisdictio, quatenus talis est, non est magistratus, Non enim habet iurisdictionem suo iure. Solum au-tem habet suo iure magistratus, ut ostendit Donellus 17 comm. 7. Atqui legato pro consulis mandata est iurisdictio a pro consule l. 4 § fin. l. 5. l. 12. cum l. seq. de officio proconsulis et legati. Ergo legatus pro consulis non est magistratus.

Cui non resistit l. 4 ff de officio eius cui mandata ē. iurisdictio, in verbis: cum propriam iurisdictionem, le-gatis tuis dederis &c. quia non dicit, propriam eorum, quibus mandata ē, sed propriam ipsius mandantis. Muretus ad d. l. 4.

III. Magistratus creantur a populo et principe, ut docet Donellus d. c. 7. et Petrus Faber ad l. 20 n. 3. de Reg. Juris. Atqui legati proconsulis, olim legebantur a senatu. Ita enim loquitur Cicero pro Sextio; ne isti quidem, quos legatos non modo nullo Senatus consulto, sed et repugnan-te senatu tibi tute legasti &c. Et in Vatinium: Volo audire de te, quo tandem Senatus consulto, legatus sis,

de

de gestu intelligo quid respondeat re. Ergò legati proconsulis non sunt magistratus.

IV. Si proconsul antiquitus non fuit magistratus, multò minus erit ipsius legatus. At prius est verum, secundum Corasium in rubrica tituli de officio proconsulis et legati n. 7. et 8. Ergò et posterius. Et quod legati proconsulum, non sint magistratus inter omnes convenit, secundum Donellum in d. c. 7. et constat secundum Doctissimum Dominum Scipionem Gentilem. lib. 2. de iurisdictione capite 3.

Cui sententiae non adversatur. Primò. Legati proconsulum iudicem dare possunt l. 12. §1 de iudic. Eum autem qui iudicare iubet, magistratum esse oportet. l. 13 in pri de iurisdictione. Ergò legati proconsulum erunt magistratus. Respondeo unum sensum d. l. 13. non esse, quod eum cui mandata est iurisdictio excludat, quoniam is vice magistratus fungitur, eiusque imperio utitur l. 3 ff de officio eius cui mandata est iurisdictio, et l. 16. ff de iurisdictione. Sed potius iudicem cogi non posse, ut iudicet, ab eo qui iurisdictionem non habeat, vel propriam vel sibi demandatam, licet ipse cum magistratus aut in aliqua potestate esset, eum iudicem dederit.

II. Ita opponunt: Qui habet insignia magistratus, eum magistratum sit necesse est. At qui legatus proconsulis insignia habet magistratus, Ergò est magistratus. Minor probatur, quia legatus proconsulis habet lictores

cum

cum fascibus et tribunal. de quibus vide Dominum
Scipionem Gentilem 2. de iurisdictione 10. Sed respon-
deo alios etiam, qui tamen nullo in magistratu fue-
runt, habuisse lictores, ut eleganter ostendit Petrus Faber.
d. loco n. 37 et 3.8 ubi etiam n. 43. negat legatum procon-
sulis fasces habuisse aut tribunal, quod posterius etiam pla-
cet Francisco Polleto lib. 1 histor. fori Rom. c. 42. et Anto-
nio Mureto ad l. 1 § 1, ff de officio eius cui mandata est
iurisdictio.

III. Argumentantur: Nemo nisi magistratus habet
assessores Corasius in rubrica tituli de officio assesso-
rum. At legatus proconsulis habet assessores l. 6. § pen. ff
de poenis. Cuiacius lib. 7. observ. 21. Ergò legatus procon-
sulis est magistratus.

Respondeo ad maiorem propositionem per inficia-
tionem. Constat enim quod privatus quivis, cui
mandata est iurisdictio, item iudex a principe datus,
proprios adsessores habere dicatur, et apparitores, teste
Domino Scipione Gentili lib. 2. de iurisdictione 10. Et
tantum de argumento secundo.

nihil deest.

III. Manumissio

Tertium. Manumissio per vindictam fiebat convocato concilio § eadem 4 Instit. qui et ex quibus causis manumittere non possunt. Atque Legatus proconsulis, consilium non potest convocare l. mandata 2 in pr. ff de officio eius cui mandata. sive quid fieri non solet nisi in causis specialiter religioni ordinariis magistratus comissi l. 1 ff de rebus eorum qui sub tutela et l. 2 C. de praediis minorum, sive quod speciem prae se ferat summi imperii l. unica in pr. ff de officio consulis, quod penes solum consulem et proconsulem esse debet l. solent 6 in pr. et l. sin aliam 7. § fin. cum l. seq. ff d. officio proconsulis. Ergo manumissio per vindictam apud legatum proconsulis fieri non potest. Quartum. Apud quem non est legis actio, apud eundem non potest fieri manumissio, cum manumissio sit una ex legis actionibus l. nec adoptare 3. ff de officio proconsulis et legati. et Paulus d. l. 2 sententiarum c. 25. A. Scipio Gentilis l. 1 de iurisdictione c. 34. Nunc vero apud legatum proconsulis omnino non est legis actio d. l. nec adoptare 3. Ergo apud legatum proconsulis non potest fieri manumissio. Quintum. Certum est quod legis actiones et reliqua eius generis quae certis tantum magistratibus specialiter concedi solent iurisdictione aliis mandata, non transferantur, et ne mandari quidem possint d. l. 2 in pr. ff de officio eius cui mandata est iurisdictio. Atque manumissio ut constat legis est actio. Ergo quamvis legatus ex mandato proconsulis habeat iurisdictionem l. 4 § fin et l. 13 ff de officio proconsulis et legati, tamen non potest ei communicari a proconsule manumittendi servos potestas. Verum his ita non obstantibus dicimus cum Paulo in l. apud proconsulem 17 § sed et i

!

ff de manumissis vindicta, ap legatum pconsulis ma,
numitti poe, si vit iurisdictionem caepit hre. hoc e si
sit ei a pconsule mandata l. legati 13 ff de offo pconsulis
et legati. Nec officit q in d. l. ap pconsulem 17 §1 conditio
illa o sit adiecta nam in l. completur 12. § iudicem dare 1
ff de iudiciis, similiter sine restrictione legimus lega,,
tum pconsulis iudicem dare poe. At alibi author e idem
Paulus, adiicit hanc conditionem, q ex iure sumitur,
ut legatus iudicis dandi ius hat, mandata sibi iurisdi,,
ctione l. legatus 12. ff de officio pconsulis et leg. ut expli,,
cat Donel. l. 17. com: c. 8 legato a. mandabatur a pconsule
iurisdictio sive fuisset provinciam ingressus, sive ur,,
bem tm egressus l. observare 4. § post hoc 6. ff d. t. vide
exercitium 2. qst. 2. in affirmae. Cui o resistit d. l. ap
pconsulem 17 in pr: ubi qdam verba illa, postq urbem
egressus e, eo potissimum consilio addita ee a Paulo pu,,
tant, ut discrimen inter proconsulem et legatum eius osten,,
dat, q ille urbem egressus statim manumittere potest.
d. l. 2 in pr: ff de officio pconsulis et leg. hic v. o aliter
q provinciam ingressus sit, q a ex dicta l. ap pconsulem 17.
manifeste qrium colligitur, q et animadvertit. Marcus
Lyclama a Nieholt l. 4 membranar. ecloga 15. cum
n: Tetius ait, ap Proconsulem statim, q urbem egressus e
manumitti poe o solum, sed et ap legatum eius, sommi,,
are utiq o poterit de legato, si o de similiter urbem
egresso a. alio q proconsulis o dum in provinciam ingress.
de quo erat locutus in pr: d. l. 17. Non qriantur argta su,,
prius adducta, & primum. Quamvis n: certa lex a. qsti,,
tutio qua potestas manumittendi legatis data sit ondi

o

ō possit, ō tn̄ ppea iur illud certum dubium reddi pt,
ppea ꝙ absurdum illud sequeretur nec magistratus mu,,
nicipales tutores dare poē ꝗ l. ricordandi 3 ff de tutorib.
et curatorib. datis, qa incertumē quoq qua lege vel
ꝯstitutione ius illud datum sit illis magistratibus ꝟ. Sci,,
pio Gentilis l. 1 de iurisdictione ad oraoem D. Marci c. 2
Sic quis certa ō occurrat lex a ꝯstitutio, ꝗ dederit pro,,
consuli legatove cæsaris potestatem manumittendi
recte tn̄ uterq potestatem hanc sibi vendicat. l. ōē 7. et
d l. 17. ff de manumissis vindicta, quidem itaq legati
pconsulum tutores dare possunt l. et legati 15. ff de offo
pconsulis et legati ex oraoē D. Marci l. 1 ꝰ 1. ff de tuto,,
ribus et curatorib. datis. sic et possunt manumittere
ex qua alia lege a principis ꝯstitutoē, ꝗ nos latet.
Ad 2dum argtum respondeo, expla ō restringere
regulam l. 1 ꝰ ꝙ folio 25. ff de vi et vi armata et l. 30
ꝰ fin. ff de damno infecto. Et quis legatus pconsulis
ō sit magistratus illge honore et pprietate iurisdi,,
ctionis, ut recte pbant illud argumenta ꝗ s addux, tn̄
ē exercitione impii atq usu magistratus, quoniam is
vice magistratus fungitur eiusq impio utit. l. 1 ff de
offo eius cui mand. et l. solet 16. ff de iurisdictione
quidem ꝗ vox magistratus in l. eum q 13 in pr. ff de
iurisdictione, eum cui mandata ē iurisdictio, licet ō
sit magistratus l. mandatum 5. ꝰ 1. ff de officio
eius cui mandata ē iurisdictio, ō excludit, 2dum
expositionem Donelli l. 17 com. c. 23. Petri Fabri ad l.
nemo pt 70 ff de regulis Iuris et Antonii Fabri in
rationalibus ~~rationalib.~~ ad d. l. eum q 13. ꝰ 1. Sic et legatum

pconsulis non excludere voluit Ulp. in d. § vindictar. p vocem magistratus. Ex tertio argumento, tum sequi q manumissio a minore 20 annis facta non potuerit expediri coram legato proconsulis, illa n. fiebat ap consilium § ead. lege q infra q et ex qbus causis manumittere non possunt. Ad q respondemus ind. exercit. 2 qst. 1 in negaone, q vel ap legatum ut legatum non sit legis ao, sit a. ap ipsum si vel ei a pconsule fuerit demandata iurisdictio. Illo respe, ctu vera e d. l. nec adoptare 3. hoc v. d. l. 17. § 1. Ad s. et ultimum respondemus potestatem manumittendi le, gatum pconsulis hre ex lege d. l. 17 § 1 sub conditione tm ea ut dixi d. l. legati 13.

TITULUS VI

QUI ET QUIBUS EX CAUSIS MANUMITTERE non possunt.

Thesis 1.

Manifestum e ex titulo pcedente, regulam iuris ee, dominum poe servos suos manumittere, cum qlibet suae rei moderator sit atq arbiter l. in re mandata 21 C. Mandati. et nemo prohibendus sit, favere libertati l. 3. § hoc interdictum 9 ff d. libero hoe exhibendo. Hoc a. ut et alia oes regulae l. ois 202. ff d. R. I. patitur suas exceptiones, ut innuit. titulus infra de lege Fufia Cani, nia tollenda, in hbis, nisi alia caa impediat liber, tatem: quas impeditat nobis lex Elia Sentia; unam pp fraudem dni qua decipiantur creditores, alteram pp aetatem iniustam dni manumittere volentes.

2. De hisce duabus exceptionib. non immeritò hoc in titulo
nunc tractatur, postq de regula in tit. pcedente actum fuit.
De priori a. exceptione agitur in principio et § 3 seqq.
De posteriore in § 4 ad finem usq tituli nri
3. Circa priorem exceptionem 4 st observanda. 1° regu,,
la seu ipsa exceptio. 2° Quis dicatur in fraudem cre,,
ditoris manumittere, et q requirant. 3 Effectus regulae
4. exceptiones.
4 Primò regula ē: Qui in fraudem creditorum ma,,
numittit, nihil agit pr: J. h.t. et l. 2 C. q manumittere
n possunt. Hoc a. q a lege Elia Sentia prolata ē ut
dixi iustissima nititur raōe, q̄ ē ne alteri p alterum ini,,
qua conditio inferatur l. n debet 74 ff d. R. J et l. 39
ff de negotiis gestis, et ne noceat factum alterius ei q
nihil fecit l. 5. § 5. ff de opis novi nunciatione et l. 25
§ 2. ff ad S. consultum Trebellianum
5 Hoc a. hic fieret si liceret dno aere alieno gravato,
servos suos ea intentione manumittere, ut creditores suis
creditis defraudet, cogerentur n: carere suis creditis cum
n liceat creditoribus libertatem q semel competiit revo,,
care. § semel a. 6 J. h.t. et l. 20 et l. 26 C. de liberali caa.
et § si is s infra de eo q cui libertatis caā bona adicuntur.
ideoq se interponit lex Elia sentia, ne servi p manumissi,,
onem dni libertatem consequantur, ut illis satis fieri possit
creditoribus d. pr: h. n. t.
6 Un dr is in fraudem creditoris manumittere q scit, se
vel iam eo tempore quo manumittit solvendo n ēē, vel
datis libertatib. desiturum ēē solvendo § in fraudem 3.
Institutis h.t. et l. 10 ff q et a qbus manumissi. Ad q duo
requiruntur coniunctim. primò animus fraudandi credi,,
tores 2. defraudaō ipsa d. § in fraudem 3. l. 1 § 1 ff de sta,,

tu

tu liberis. l. 2 C q manumittere ñ possunt. et l. si q̃s 15 ff
q̃ in fraudem creditorum &c et hoc fit p legem Æliam Sentiam
cuius verba generalia hic sunt. Ergo et generaliter sunt accipienda.
argto l. 8 ff de Publiciana in rem aõe et l. 1 s 1 ff de alea-
torib. Antonius Faber in Iurisprudẽa Papi: h. t. pr: 1
collat. 2

7 Animus et consilium fraudandi p̃pea requiritur qa ma-
lefitia voluntas et propositum delinquentis distinguit l. q
iniuriæ 53 in pr: ff de furtis et Cic. l. 2 de arte Rhetorica.
voluntatem, inqt, in oĩbus spectari convenit, q consulto
facta non sit, in ius fraudem eẽ ñ oportet, quo animo quis
faciat ñ quo casu utitur ad rem ptinet. Et hunc ani-
mum hũi fuisse pbare coguntur creditores l. 2 ff de
probaõib. nisi tñ sit p̃sumtio q hrium Mynsin: in s 3
J. h. t.

8. Animus q fraudandi creditores si abfit à hõo, et si
bona hũi ñ sufficiant creditoribus, ñ tñ impeditur li-
bertas l. 15 ff q in fraudem creditorum. Raõ ẽ elegans,
qa sæpe de facultatib. suis amplius, q̃ in his ẽ sperant hões
d. s in fraudem 3. et l. 10 q et à qbus manumissi. Caduca
n: et fragilia puerilibusq consentanea crepundiis sunt ista
q vires atq opes humanæ vocantur, affluunt subito
repente dilabuntur, nullo in loco, nulla in psona stabilibus
nixa radicibus consistunt teste Valerio Max: l. 6. Et
alioq sane ea ẽ hõum Philautia inqt Balduinus
in d. s in fraudem 3. n. 10. ut cuiq sua facile q̃ maxima
videantr et plus sæpe sit in opinione, q̃ in calculo.

9 Fraudaõ ipsa fit, qn ipso eventu l. 15. ff q in fraudem
creditorum, ipso facto l. 2 s 1 ff de statu liberis et ipsa re
d. s in fraudem 3. debitoris bona, h. ẽ hũi manumitten-
tis ñ sufficiunt creditoribus, q ideo reqr, qa q effectu
vel eventu carent, sæpissime in iure nro nullam merentr
consideraõem argto l. 2. s post originem 13. ff de O. I. qd
n:

n: obfuit conatus, cum iniuria nullum habuerit effectum.
l. 1 § fin. ff q q s q iuris in altrm statuerit.
10 Effectus regulae ē, ut si creditores ob damnum sibi
p manumissionem illatum, se libertatem velle revoca,,
tam declararint, dnus nihil agat d. pr. h. t. h. ē id
q a dno actum ē in eorum gratiam, in quorum caput
hoc legis Eliae Sentiae factum ē, ad libertatem ser,,
vis ō proficiat. Impedit n: lex Elia Sentia liberta,,
tem d. pr. et d. § in fraudem 3 et l. 29 ff q et a q bus
manumissi, q a. g legem ē factum, ipso iure ē nullum
l. 5. C. de LL. et l. 112 § penult. cum seqnte ff de legatis 1°
cum nemo facere possit, q n leges in actu legitimo
locum habeant l. nemo pt 55 ff de legatis primo.
qualis et ē manumissio l. actus legitimi 71 ff d R. I.
11 Si v. creditores fraude debitoris manumissoris licta,
noluerint tn ppea ut revocta, rescindatur a. interpellete
servi libertas, a. si iis aliunde satisfactum sit. hoc casu
ō recte dicetur debitor manumittendo nihil egisse, ma,,
net n: hic libertas l. 20 l. 26 C. de liberali caā et §
si is r. infra de eo cui libertatis caā bona re. adeo
et ut ipse manumissor, si fraudem se fecisse credito,,
ribus, ut revocet libertates, audeat dicere, audiri ō
debeat l. 1. C. de servo pignori dato manumisso. Ne,,
mo n: pt allegare ppriam turpitudinem. l. si servus 50
§ 1 ff de legatis 1 et l. 2. C. de liberali caā. g factum
suum venire l. p fundum 11 ff de servit. pdiorum Rustic.
a. ex delicto suo meliorem suam gditionem facere.
l. 134. § 1 ff d R. I. et l. 12 § 1 ff de furtis
12 Deniq; exceptiones regulae duae hic occurrunt, prima ē,
licere dno, q ō ē solvendo et in fraudem creditorum,
cum libertate servum suum haeredem in testamento
instituere, ut liber fiat § 1 d. h. t. et l. 1 C. de necessariis
servis haeredibus instituendis. Quae exceptio caām

ht

bt et certa reqsita. Cau ē alia principalis alia minus principalis. Principalis respicit ipsum debitorem et ē ipsa necessitas l. q potuerint 27. ff de manumissis testamento. Quod n: ñ ē licitum in lege, necessitas facit licitum. cap. quod q extra de R. I. cum necessitas ñ subiaceat legi cap. consilium 2. extra de observatione ieiuniorum. –

13 Hoc a. ē ne defunctus iniuria afficiatur. d. s. 1 in f. l. 6. et l. 27 ff q in fraudem creditorum, q fieret nisi dnus q ñ ē solvendo posset servum suum hæredem instituere, distraherentur n: tunc bona defuncti, voce præconis, q q ignominiosum olim fuerit, constat ex oratione Cic. p Publio Quinctio. dum inqt cuius bona ex edicto possidentur, huius ois fama et existimatio cum bonis simul possidetur. Et Valer. Max: l. 6. c. 11 ita de Crasso loqr: bona eius a creditoribus, q a solidum prstare ñ poterat, venierunt. Itaq amara suggilatione ñ caruit, cum egens ambularet, dives ab occurrentib. salutabatur. Hinc legimus et ap Cic. Philippica 11 lege Roscia de ætrali, certum fuisse sedendi locum decoctorib. deputatum. Hoc a. ne accideret defuncto, utq eius memoria consuleretur, valde prospiciendum erat, itaq cum alia via debitoris existimatio, cuius ex testamento alius ñ futurus erat hæres, conservari ñ potuerit, concessit lex Ælia Sentia, dnō servum suum hæredem instituere, ut si creditoribus satis ñ fiat, potius eius hæredis bona, q ipsius testatoris a creditorib. possideantur, distrahantur, et inter eos dividantur, et sic infamiam, si q hic ē servus hæres incurrat, s. 1 infra de hæredum qualitate et differa. et d. s. 1 l.

14 Defuncti q fama ita p servum retinetur illæsa, q tn ipse ut dixi ignominia potius, q honore affi-

cit

citur. l. servus C. Theodosiano de inofficioso testa-
mento, cui iterum pro hoc incommodo illud rependitur
commodum ut fiat liber, quo nihil gratius servi
praestari possit l. Paulus 39 ff de fideicomis. libertatib.
et ut ea quae post mortem patroni sui sibi acquisierit,
ipsi reserventur d. §. 1 infra de haeredum qualitate
et differentia, modo non attigerit bona patroni sed petierit
bonorum a patrone separationem l. 1 § fin. ff de separationib.
15 Minus principalis causa est favor creditorum, ut
isti hoc modo habeant quem possint convenire, solvendoque
est haereditas, quae inveniat haeredem l. libertus 36 ff
de bonis libertorum, quia suppositus est haeres creditorib.
d. § 1 h.t. et l. 22 § 1 C. de iure deliberandi.
16 Requisita exceptionis huius ~~institut~~ tria sunt. primum ut de-
derit hunc servo libertatem in testamento d. § 1 h.t.
non inter vivos manumiserit, cessat enim inter vivos
superior ratio. Secundum ut nemo alius excepto unico ser-
vo ex eo testamento haeres extiterit d. § 1 et l. 42 et l. 57
ff de haeredib. instituendis. Tertium. Ut suum ser-
vum instituerit d. § 1 et pr. infra de haeredibus instit.
non alienum aut specialiter pignori datum l. 1 C. de
naris servis haeredib. instit. libertas enim alieno
servo inutiliter datur. l. 49 in pr. ff de hared. instit.
et l. 3. C. de servo pignori dato
17. Alia exceptio regulae est, ut valet institutio in servo
quae facta est sine libertatis datione § item quibus 2. h.t.
Haec autem olim propter plurium sententias omnino non constabat.
d. pr. infra de haered. instit. et Ulp. in fragmentis titulo 22
§ propterea 10, quod tamen ius antiquum correxit Iustinianus
in l. penult. C. de naris servis hared. instit. non studio
innovandi d. pr. infra de haered. instit. sed studio sen-
ratione nova humanitatis et aequitatis constituit, ut ex
ipsa scriptura institutionis servo libertas et competere
fere videatur, cum non sit verisimile eum, quem haeredem

sibi

sibi elegit, si praetermiserit libertatis dationem servum
remanere debuisse et neminem sibi haeredem fore d. §
itemque rursus 2. d. t. et recte in ambiguis n: sensib.
melius e (et maxime in libertate favore eius) hu„
maniorem amplecti sententiam. l. cum inter 14. C. de
fideicomiss. libertatib. et semper quicquid dubium e
humanitas inclinat in melius teste Seneca epist. 82.
quia factum e cum in obscuro sit ex affectione cuiusque
capit interpretationem l. rapienda 168 §1 ff d. R. J. et
tandem uno concesso, caetera et concessa videntur, sine
quibus illud expediri non potest l. 2 ff de iurisdictione
18 Posterior exceptio quae suppeditat nobis huius manu„
missoris iniusta aetas, tria comprehendit, primo regulam
2. regulae exceptionem. 3 regulae correctionem.
Regula talis e minor 20 annis nec inter vivos nec
in testamento manumittere potest. § ead. l. 4 d. t. et § quod
ergo J. eodem. l. 66 ff de verborum oblig. et Ulpia„
nus in fragm: t. 1 § ead. lex 8. Hanc praestit favor
manumissoris et utilitas Reipub. Favor manumisso„
ris: inter oes n: constat fragile ee et infirmum huius„
modi aetatum consilium, et multis captionibus suppo„
situm, multorum insidiis expositum. l. 1 in pr. ff de
minorib. et l. fin. ff de manumissis vindicta. Ne
itaque illi qui eam aetatem agunt facile circumveniantur
servulorumque blandimentis et adulationib. capiantur
et ita facultates suas, levibus ex causis per manu„
missiones diminuant lex Elia sentia, horum consi„
lio, qui parum firmo in manumissionib. resistit. l. 4
ff de servis exportandis Theophilus hic et Donel. l. 12
com. J. C. c. 21
19 Utilitas Reipub: quae duplex e, primo quia expedit Reip.
ne sua re quis male utatur. § sed hoc tempore 2. infra de
his qui sui vel alieni iuris sunt. Cum n: ois civitas ex
domibus et familiis constat, ut ea salva sit, familias

be

bere ɋstitutas eē oportet Arīs l. 1 Polit. Et hoc modera,,
tur Reipub. cui beata civium vita ꝓposita ē, ait, ut
ea opib. firma, copiis locuples, gloria ampla, virtu,,
te honesta sit. Cic. 5 de Repub. 2. q a intere Reipub.
ut cum delectu et iudicio, quo caret minor. l. 1 ff de
minorib. servi manumittant, ne impbis et indignis
civibus urbs inqnetr hic a Hilgus ab. Eysinga in § ead. lege 4 s. t.
opprobrium n: ē urbi, et populi, rerum dni, et usurpan,,
tis sibi urbis imperium, indignis contaminari civib.
Halicarnass. l. 4. optima ē ɋ civitas ē, q bonos vi,,
ros ht, ait Pythagoras, ut refert Stobaeus sermone 41.
20. Exceptio regulae ē, minorem 20 annis, poē vindi,,
cta manumittere, si ap ɋsilium, h. ē p tribunali ma,,
numissionis caā fuerit examinata, et ꝓiusta appbata.
d. § ead. lege 4. l. 9 § 1 ff de authoritate tutor. l. 16 ff de
manumissis vindicta. Ulp. in fragm. t. 1 § ead. lex 8
In causis aꝓbandis, meminisse iudices oportet, ut ō
ex luxuria sed ex affectu descendentes causas ꝓbent,
Neq; n: deliciis sed iustis affectionib. dedisse iustam
libertatem l. Eliam Sentiam credendum ē d. l. 16 in pr.
quales sunt, si minor patrem, matrem, filium, filiam,
sorores naales. paedagogum, nutricem, et alios manu,,
mittere velit, de qbus in § iustia. s. Tg t. et l. 11 l. 12 l. 13
et l. 15 § 1 ff d. titulo agitur, longum n: ē si exequo,,
lucrimus, q a multa merita incidere possunt, qbus ho,,
nestum sit libertatem cum decreto ꝓstare, q aestimare
debebit is, ꝗ ap qm de ea re agitur d. l. 15 § 1
21 Correctio regula alia ē iure novo introducta, alia
iure novissimo. Correctio iure novo introducta, ē ut
minor 20 annis servo suo, licet ō inter vivos (quoad
hanc n: partem ō ē correcta) hi in testamento liberta,,
tem dare possit § cum ergo 7. hic. Rao correctionis ē
cui n: licet ꝗ plus ē licet utiq; qđ minus l. 21 ff d. R. I.
et cap. cui licet 53. de R. I in 6. Atq; minori ante

annum 20, q plus e, pmittit totorum suorum bonorum
in testamento dispositio. §1 infra qbus non e pmissum facere
test. coniuncto pr. infra qbus modis tutela finit. ergo
eid. et ante dictum tempus licebit servis suis in eod.
testamento libertatem dare q minuse.

22. Quoniam a. libertas res e inestimabilis l.106 l.176.
§1 ff de R. I et l. s § fin. ff de pscriptis rebus. et fieri pt ut
manumissionis a dominis ætate minoribus, servi facile
eblandirentur, ideoq Impator, noluit ei, q annum 14 ex-
plevit, hanc potestatem gcedere, sed p mediocritatem, cam
qdammodo diremit, et 3 annos quatuordecim addens, tres v.
annis viginti demens, ei q 17. annum implevit, et 18 atti-
git libertatem in testamento servo suo dare pmisit. d. § fin.
hic. Et hoc pp duas raões factum videtur, primo qui alios
patrocinio suo iuvare pt, is pcul dubio et sibi recte gsu-
let, Theophilus hic. Atq is q iē annorum e alio pt po-
stulare, hoc e desiderium suum, vel amici sui in iure
ap eum, q iurisdictioni pē exponere, vel alterius desiderio
gdicere, et sic et suo patrocinio alios iuvare l.1 § 2 et 3
ff de postulando, ergo et is recte sibi gsulet, dando in te-
stamento libertatem suis servis. 2 qa medio in una qua-
vis re, ait Suidas nihil e oportunius aut utilius, et
maior medijs gratia rebus inest. canit Cornelius Gallus
et Martialis l. 1 ad Flaccum, illud q medium e, atq
inter utrumq pbamus. unde illud tritum, medio tutissi-
mus ibis, et, medium tenuere beati. Ad hoc respexisse
videtur, l. 7 ff ut legatorum seu fideicommissorum c.
in qbus melius e p mediocritatem cam dirimere.

23 Iure v. novissimo correctū e, ut hodie in testamento ser-
vis suis libertatem dare liceat, et anno ætatis 14 Novel.
ut sponsalitia largitate 119 c.2. et recte, ubi n. maior
aliqua verisimilitudo in utram partem magis nos trahit,
ibi relicta media via ineam sumus gpensiores. Argto
l. Nesennius 34 in fine ff de negotiis gestis

24. Et hactenus de libertate iuris gentium, seqr illa quae e iuris civilis, haec a. datur gstitutionib. impatorum, citra hi manumissionem toto tit. ff. q sine manumissione ad libertatem pveniunt.

QVÆSTIONES.

1 Num manumissio, q facta e in fraudem creditorum, et sic et datio libertatis, ipso iure irrita sit et nulla?

2 Num si iuste a. s. 3. t. et l. 13 ff de manumissis vindicta, accipi possint de pcuratore ad negotia. num v. de pcuratore ad lites?

QVÆSTIO I.

Num manumissio q facta e in fraudem &c.

Negat hoc Laccius in notis et Myn sing. 7. hic n. 5. q duas potissimum afferunt raoes 1a e qcunqz dr revocari rescindi, interpellari, retrahi; id o e ipso iure nullum, si n: nullum eet ipso iure, q opus eet revocaoe, rescissione, et interpellaoe, cum o entis nullae sint qualitates l. nam et si 5. ff de iniusto rupto. At libertas in fraudem creditorum servis data dr revocari l. 2 C. q manumittere o possunt, rescindi. l. 5. si filius 2. ff q et a qbus manumissi. l. si qs 15. ff q in fraudem creditorum. interpellari l. si qs 2. in pr. ff q et a qbus manumissi. et retrahi l. si qs habens 24 d. t. Ergo ipso iure o e nulla sed valet. hn si alienao rerum aliarum in fraudem creditorum facta, ipso iure valet et opus e aoe ad eam rescindendam q dr Pauliana, seqr q simili modo libertas in fraudem creditorum concessa, ipso et iure valeat, et creditores uti possent aoe rescissoria, ad revocandam, rescindendam et impediendam libertatem, o n: videtr ee inter hunc et illum casum differentia aliqua. Atq prius e verum p legem prscienti 26.

ff de q̄renda emptione et § item, si q̄s 6. J. de ad̄ib.
Conantr et respondere ad pr. h̄ t. ubi d̄r eum q̄ in
fraudem creditorum manumittit, nihil agere, hoc ita
accipiendum ēē, n̄ q̄ ipso iure nihil agat, reclamant n.
superiora fundamenta, sed q̄ ipso effectu, tum v̄ot cum
creditores declaraverint se q̄ libertatem velintre,,
scissam, eaq̄ et rescissa ē. Verum affirmativam sen,,
tentiam sequuntr Glossa in pr. h̄ tituli. Cuiacius
in notis ad hunc tit. Ludovicus Gomesius in d.
§ item si q̄s 6. infra de ad̄ib. n. 8. Antonius Fa,
ber in Jurisprud̄na Papinianea h. t. pr. 1. Ilat. 1 pag. 203
Wesembecius, Vulteius, Hortensius. Baro, Baldvi,,
nus Giphanius et Borcholt hic, quorum opinio
verior videtr. Quicunq̄ n. actus q̄ p̄hibitionem
iuris ē, is ipso iure nullus ē l. si libertus 16 in pr.
ff de iure patronatus et l. 5. C. de LL. Atq manu,,
missio q̄ē facta in fraudem creditorum ē actus q̄
legis p̄hibitionem. lex n. Ælia Sentia in fraudem
creditorū manumittere p̄hibet Ulpianus in fragmt.
de libertis § ead. lex 10 libertatem impedit, pret §§
in fraudem 3. J. h. t. l. 24 et l. 29 in pr. ff q̄ et a q̄bus
manumissi, et irritæ dicunt libertates. l. 25 ff. d. t.
ideoq̄ etsi is q̄ in fraudem creditorum manumittit nihil
agere d̄r, dicto pr. hic, hoc ē non valet q̄d actum ē,
nullius momenti ē manumissio, ipso iure ñ valebit id
q̄d actum ē arg. d. l. si libertus 16 in pr. ff de iure pa,
tronatus. Cajus in fragm. t. 2 §§ 1. Loq̄ndi n. hæc for,,
mula, nihil agit, qua utuntur sæpe Icti ut in l. 9
§ 2 ff de authoritate tutorum l. 7 ff de iure fisci.
l. fin. ff de liberis et posthumis l. 15 q. 13. §§ 1 ff de
acq̄renda hæreditate l. hæres servum 28 ff q̄ et a q̄b.
manumissi. l. 15. § fin. ff ad legem Juliam de
adulteris. l. 34 ff de servitutib. p̄diorum rusticorum.
l. 2 ff de pignoratitia act̄. l. 37. § 4 et l. 6. ff de acq̄rendo

rerum dominio. l. mulier 20 §. 1 ff de conditionib. in,
stitutionum. l. sedet si 25 § idem Iulianus 2. ff. de
usufructu. l. 1 §. 1 ff de officio procuratoris Caesaris.
§. 2. 2. infra de autthoritate tutorum et § finit. 3.
infra de usufructu. Et nescio qd proverbialis sche,
matis, quo inanem et frustraneam alicuius operam
significamus inquit Balduinus sic et Gipsanius hic in § 3
infra de usufr. in quibus nihil agitur. Ergo manumissio
est ipso iure nulla, ideo autem videtur specialiter l. Elia Sen,
tia ab ipso orta prohibita esse libertas quae per gravius
revocatur, difficilius et datur Glossa in l. si noxale 27.
in pr: in verbis ipso iure durat, ff de noxalib. actionib.
At libertas quae semel data est, iure communi gravius,
imo rarissime propter eius summum favorem revocatur
§ si vis q. 5. infra de eo cui libertatis causa bona adicuntur.
l. 4 §. 1 ff de fideicomissariis libertatib. l. 9 § fin.
ff. de minorib. nec alicuius momenti sunt argumenta in
contrarium adducta in primum, respondemus nunc ad propo,
sitionem maiorem, distinguendo inter id quod revocatur,
rescinditur, et interpellatur ab homine et quod ab ipsa lege
seu ipso iure, quod priore modo rescinditur, ipso iure
non est nullum, sed aliquid, et sic vera est propositio maior
At libertas in fraudem creditorum ab homine servis data
non per hominem, sed per legem Eliam Sentiam revocatur, rescin,
ditur et lege interpellatur dictis supra textibus, quandoque
multa in iure nostro dicuntur rescindi, quae ipso iure nul,
la et irrita sunt. Sic obligatio dicitur perimi et solvi quae nul,
la unquam fuit. l. conditio 10 et l. decem 116. ff de Verborum oblig.
sententia infirmari, quae ipso iure nulla fuit. l. 1. §. 1
ff de feriis confer legem hoc modo 64 § 1 ff de conditio,
nib. et demonstrationib. l. 4 C. de liberis praeteritis l. et eleganter 7.
ff de dolo malo. et l. si dolo 5. C. de rescindenda venditione
Aliter respondet Antonius Faber d. loco, qui distinguit
inter rescindi et revocari. Recte hic dicitur rescindi li,

ber

bertas ait, non revocari, quia hoc nusquam legitur. Revocatur enim libertas illa, quae semel iure competiit rescinditur vero illa quae data est ab homine non ab iure. Quae solutio funditus evertitur per l. 1 C. qui manumittere non possunt, ubi libertates, quae sunt datae in fraudem creditorum dicuntur revocari. Aliter respondet Vulteius pinguius nimirum loqui Ictos qui dicunt libertatem debere rescindi, revocari etc. Ad tertium argumentum respondetur dissimilitatem in eo esse quoniam alienationem rerumque factae in fraudem creditorum, nulla lex prohibet, ut manumissio a lege Aelia Sentia prohibetur, ideoque et illa valet ipso iure, haec autem ipso iure nulla est, illa rescinditur a praetore per actionem Paulianam ut infra apparebit ex iis quae dicam ad § item si quis 6. de actionib. haec vero ab ipsa lege. Hotomanus, Vulteius, et Wesembecius hic.

QUÆSTIO II

Num si iuste autem § 1 et l. 13 ff de manumissis vindicta accipi possint de procuratore ad negotia, an vero de procuratore ad lites.

Posterius volunt Donel. 18 com: c. 3. Cujac. l. 22 observ. et in notis ad § si iuste autem Hotomanus hic. Faccius centuria 2 qst. 16 et Gipsanius in l. 10 n. 9 et seqq. ff de procuratorib. propter sequentes rationes. Prima si puer potest esse procurator ad negotia, sequitur quod verba § si iuste autem accipi non possint de procuratore ad negotia, sed de procuratore ad lites. Ratio est quia frustra alias perciperetur tam stricte, ne servus qui manumittitur procuratoris habendi gratia, minor annorum 17 manumittatur. Atqui prius est verum per l. 1 § cuius autem ff de exercitoria actione l. 7. in fine et l. 8 ff de institoria actione et l. 3. § fin. ff de minorib. Ergo et posterius. 2a ratio. Si mulier et servus possunt negotia hominis, extra iudicium administrare,

sequitur

sequitur servi manumissione opus non esse, ut ad negotia
fiat procurator, sed verum prius. Ergo et posterius
Minor propositio probatur per d. l. si servus 4 et d. l. 7 § 1,
et sic fatendum erit, tum demum iustam subesse
causam servum manumittendi, cum manumittitur ut
fiat procurator ad agendum tantum. 3a ratio desumitur
ex l. 51 in pr. ff de procuratoribus hoc modo: Si mi-
nor in iis duntaxat causis, ex quibus restituitur
in integrum, idoneus non est defensor, sequitur quod possit
esse procurator idoneus ad lites, in iis causis ex quibus
non restituitur. At prius est verum per d. l. 51 in pr.
Ergo et posterius. Casus autem in quo minor 20 quinque annis
non restituitur est, quando mandato alicuius defendit
et hominis praestat iudicatum solvi l. cum mandato 23
ff. de minoribus. et ratio cur in hac causa minori re-
stitutio denegetur illa est, quia aliter hoc modo, maiori
potius consuleretur, cuius damno res sit cessura
quam minori. 4a ratio, quia procuratoris verbum in iure
absolute positum magis dicitur de procuratore ad lites,
quam de procuratore ad negotia, cum quodlibet verbum po-
tentiorem significationem recipiat. Nunc autem in d. § 1.
et d. l. 13, absolute positum est verbum procuratoris. Ergo etc.
5a ratio, quia maior 17 annorum potest postulare l. 1 § 3.
ff de postulando, potest esse iudex l. 57. ff de re iudicata,
et esse consul l. 2 ff de officio consulis. Ergo multo
magis poterit esse procurator ad lites, cum munus ad-
vocati, iudicis, et consulis, gravius et honoratius sit.
corpus quod advocatorum, dicatur esse seminarium di-
gnitatum. Cujac. d. l. 22. observ. 26 et advocatum
quam esse nobile sit officium l. providendum 7. C. de po-
stulando, et e contra procuratoris officium vile et abiectum
argumento § ult. infra de exceptionibus et l. si quis 34 C. de
decurionibus l. 10. 6a ratio: Adducunt l. cum mandato 23

ff.

ff de minorib. ubi habetur q minor ex volun,,
tate hñi agens ō possit restitui in integrum.
Prius v. qpbant Glossa in l. 51 in pr. l. f. ff de
pcuratorib. et l. 12 in verbis, ō iniustè C. de pcu,,
ratoribus. Duarenus in c. 4 de procuratoribus.
Sichardus in d. l. 12 Antonius faber in iurispr.
Pap. h. n. t. pr. 7 illat. 14 Philippus Mathaeus
in l. 2 n. 26 cum seqntib. ff de R. I. et Bal,,
duinus in h. n. t. et rectè, de quocunq. n. regu,,
lariter metus ē, ne in integrum restituatur, n ex,,
ceptione ō legitimè datis opposita, a defensionis
seu pcurationis officio ō iniustè ab adversario
repelli poterit, ne iudicium fiat ellusorium l. si
ptor 75 ff de iudiciis et l. fin. ff ne qd in loco publico.
Et ne alias ō solum ipsi, sed et fideiussoribus
eius, p in integrum restitutionem succurratur, dño qz
maiori potius gsulatur l. 51 in pr. ff de pcuratorib.
et d. l. 23 ff de minorib. At in oi minore 25 annis
regulariter metus ē ne restituatur, sive existat
defensor d. l. 51 in pr. sive et sit ad lites pcu,,
rator, qa facile accidere pt, ut q minor gstiterit,
ab eo cuius negotia gessit, servari ō possit, for,,
san q dñs ō sit solvendo, et sic minor damnum
patiatur d. l. 23 ff de minorib. Ergo ois minor
25 annis, regulariter ō pt eē defensor a pcura,,
tor ad lites. Dico regulariter metum eē, qa haben,,
tur in iure nro ō nullae caē, in qbus minor ō
pt in integrum restitui, veluti si filius p patre
vel mre, vel similibus interveniat defensor in
subsidium. l. exigendi 12. C. de pcuratorib. Ex qua
lege apparet primò specialiter in illo casu filium
minorem ad defensionem admitti, et ita regulam

Hoenonius disp. 1 th. ult.

iuris ee in grium sic Bartho in d. l. 12. regula n:
gfirmatur in casib. o excepti l. qsitum 12 §93.
ff de instructo vel instrumento legato. Secundo
ob p legitimam aetatem poe qm depelli a pcu,,
ratoris officio d. l. exigendi 12 in verbis sane q nec
dum re. Atq ra. ibi p legitimam aetatem, 8 aetas
q e 17 annorum completorum, ut adversarii gtendunt
sed q e 25 annorum 1o qa legitima aetas freqn,,
tius ante 25 annum, o dr. Cujac. in recitatoib ad
tit. extra de desponsatione impuberum in cap. puberes
Secundo gbatur hoc p legem fin. c. de his q ve,,
niam aetatis impetrarunt. Tertio qa et agitur in
d. l. exigendi 12. de illa aetate illegitima, ob qmqs
iure, possit a defensoris officio repelli. At illa e
aetas minorennis d. l. ~~minor~~ 51 de pcuratorib. et
qmis gcedamus adversarii d. l. exigendi 12 acci,,
piendam ee, o de pcuratore ad lites q tn aliq raoib.
evincit Stenonius in disp. 1 ad Instit. § 21 sed tm
de defensore, o tn hoc mo effugient. Rao n: q de,,
fensorem q adhuc legitimam o complevit aetatem inido,,
neum reddit, locum et ht in pcuratore ad lites,
illa q. e ne minor restituatur d. l. minor 51 de pcu,,
ratorib. et tandem, mxam rerum suarum iacturam pati
adversarius cogatur. Hoc q. ne fiat mxme intere
adversarii, ut talem pcuratorem, aetatis exceptione opposita:
a pcuratoris officio depellere. Nec stringit qn
dicunt pcuratori ad lites denegari in integrum restitutionem,
ff a q dnus debeat sibi imputare, cur o alium magis
idoneum elegerit d. l. 23. d. l. 1 § 4 ff de exercitoria aoe,
et d. l. 7. § fin. ff de institutoria aoe, et neeo modo ma,,
iore potius gsultatur d. l. cum mandata 23. loqmur n. q.
de dnio maiore, q pcuratorem ad lites gstituit q. de mi,,

nore

nore 25 annis. Si de priore, verum q͞d e͞ q͞ p͞curator ipse minor restitui in integrum ō possit, si damnum ō sit passurus. Atei q͞ cum procuratore minore 25 annis litigat, semp͞ metuendus e͞ ille casus, fore nimirum, ut minor aliq͞d gstet, q͞a d͞no mandante, q͞ forsan ō extiterit solvendo. gseq͞ negat, et ob id et in integrum restituat. Vnde et ei merito dabitur exceptio, qua possit ab officio procuratoris, minorem 25 annis depellere. Si v. de posteriori certum e͞, q͞ et hoc m͞o p͞ in integrum restitutionem iudicium fiat ellusorium, restituitur n: minor d͞nus. toto t. ff de minorib.

In sententia hac n͞ra, vulgata Theorica stabiliri p͞t, qua d͞r q͞ncunq͞ aliq͞d dubium e͞ de iure civili et clarum de iure Canonico, standum e͞ iuri Canonico et in foro seculari, ut volunt Canonistæ in c. 1 extra de novi op͞is enunciatione, et legistæ in l. privilegia C. de SS. Ecclesiis, q͞a leges, ō dedignantur sacros imitari canones. Nov. ut Clerici ap͞ p͞prios episcopos 83 c. 2. Atq͞ q͞stio hæc n͞ra de iure Civili p͞t adversarios s͞ citatos ipsorumq͞ argumenta e͞ dubia. Ergo standum erit hic iuri Canonico. Illud a. vult, ut licet q͞s post 17 annum ætatis procurator ad negotia licite deputet͞ ad iudicia t͞n nisi maior 25. annorum fuerit, deputari neq͞at. cap. q͞ g͞nraliter s. n͞ licet a. q͞s. de p͞curatoribus in 6.

Nec rationes et fundamenta adversariorum, q͞ vis de illis valde exclament, et magnum q͞ faciant festum, ut licet mihi uti vobis Bolognetti, q͞ habentur in Glossa legis 26. ff de gstituta pecunia) magni æstimanda s͞t. Non n: obstat primum, q͞a gseq͞ntia falsa e͞. Nam ō statim seq͞r q͞ frustra p͞cipiatur, servum p͞curatoris ad negotia habendi gratia manumittendum, debere manumitti à d͞no minore 25. annis, minorem 17 annis cum pueris possint illa comitti. in q͞rimus n: hic, n͞um minor d͞nus possit, pueros puellasq͞ negotiis suis p͞ponere

adeò, ut ider re sua sit, sibiqz expediat; q omninò negamus, qsn: utilem alienæ rão iudicet, qm videt inutilem eē suæ; an putabo idoneum, q mihi det qsilium, q ō dat sibi, et mihi eum vacare credam, q ō vacat sibi; inqt Ambrosius libro de Officiis
Ideoqz et Dñi maiores sibi debent imputare, q talibus committere voluerint sua negotia. l. 1 § 4 ff de exercitoria aoē l. 7 §§ fin ff de institoria aoē et l. 23. in fine ff de minoribus. et eos suo iu,, dicio ō observaverint, ipsorumqz errorem et impru,, dentiam, re adhuc integra ō correxerint. Talea. qd cum ō possit imputari minori Dño, cuius consilium ut inter oēs qstat fragile et infirmum satis e l. 1 ff de minoribus, et cum ō expediat, teste experientia minori, ut is negotiis suis pueros pficiat, quare me,, lius actum eē cum eo lex Elia sentia iudicavit, si mi,, nor Dñus, servum suum, ad hoc ut ad negotia pcura,, tor fiat, dum mō, ō minor sit annis 18, manumittat.
Ad secundum argtum rñdeo, distinguendo inter necessarium, q duplex ē, unum dr id sine quo tali finis obtineri neqt, q necessarium simpliciter dicimus, ex lī rãa, cibus hoi pp vitam simplici,, terē narius. Alrm ē id sine quo finis commodè ō pt hri, quis simpliciter possit, quo pacto hoi necessa,, rius ē equus ad iter peragendum, et hoc dr narium ad bene seu utile eē, ut scrunt Pshi. Priori modo ō dicimus nariam eē manumissionem servi, ut admi,, nistrare possit dñi sui negotia, et sic qcedi pt argtum, verum posteriori hñ mō. Et hanc necessi,, tatem si maioris ppositionis connexio neget, falsa illa erit. Primò n: liberi hoēs magis apti st q servi pcurandis alterius negotiis, q a cives Romani libentius qversant et qhunt, cum illis q cum his, q et tutius videtur eē, pp aoēm mandati, q maiora st commoda q aō q iussu vel exercitoria. Secundò, q a liberti diligentius Dñi negotia administrant, dum memo,, res st summi beneficii, q à Dño p manumissionem

ac

accepunt quam si adhuc sint in servitute constituti. Tertio honestius et ē, ꝓpositum qm dre hoiēm liberum q̄ servum. 4o qa maiori cum dni utilitate, sæpe litem ipse subit ꝓcurator, raōe commissi negotii, q̄ ipse dnus. At servus à foro regulariter arcetur l. 6. C. de iudiciis Ad tertium q̄ deductum ē ex l. 51 in pr. ff de procuratorib. rñdeo ibi duo indicari a Icto Ulpiano quorum primum ē, q̄ qdem si minor defensor existat, in plerisq̄ causis possit in integrum restitui, et in illis et ō eē idoneum defensorem. Secundum, q̄ sint ō nullæ cāæ in qbus ō possit restitui, licet extiterit defensor. Quæ aū sint illæ cāæ, ibi ō dr, quare illæ desumendæ erunt ex d. l. exigendi 12. C. de procuratorib. At dicunt adūsarii petendas eē cās istas et ex l. 23 ff de minorib. verum d. lex de procuratore ad lites ō loqr, nullum n: illa dere ibi verbum, sed tn̄ de ꝓcuratore ad negotia, et ponamus ō tn̄ concedimus, loqi illam de procuratore ad lites, vera tn̄ adhuc erit nr̄a assertio ut constat ex illis q̄ dixi in minore ꝓpositione argti nri primi. Ad 4 argum rñdeo, verum qdem eē q̄ sæpius procuratoris verbum absolute positum intelligatur de ꝓcuratore ad lites, ō tn̄ semꝑ, p̄sertim ubi iuris raō reclamat ut in nr̄a qōt. Ad 5 rñdet glossa in d. l. 12 in verbis ō iniuste C. de ꝓcuratoribus. et Philippus Hononius d. loco. Sexto argto satis factum ē in responsione ad 3.

TITVLVS VII
De lege Fusia Caninia tollenda.

De hoc titulo dictum ē s. in t. de libertinis 5.

TITVLVS VIII
De his qui sui vel alieni iuris sunt.
&

TITVLVS IX
De patria potestate

Thesis 1

Et tm de prima illa et latissime patente personarum divisione q ex iure gentium depromta erat qua oes hoies st vel liberi vel servi, se,, quuntr ceterae q speciaIiores st, iuris civilis et minus late patent. Quarum prima e. q qdam psonae sint sui iuris, qdam alieno iuri sbctae pr. Institutis hic q sui vel alieni iuris st. Hoc st in ptate aliena illorum. in pra.

2 Potestatis alienae verbum, accipitur aliter in servis, ali,, ter in liberis hoib. in servis psona significat dominium, in psonam v. liberorum patriam potestatem l. potestatis 115. ff de verborum signif. Unde duplex existit potestas, alia herilis alia v. patria. De herilis potestatis caa et effectu dr breviter in hoc t. 8. Latius a. de illis actum fuit s in t. 5 de libertinis. Quare herili potestate hic omissa ne crambem bis coctam apponam de patria, in qua st liberi nri sermo deinceps erit.

3 Patria a. potestas, q e ius patri in liberos suos tribu,, tum l. pnunciatio 195 §1 familiae 2. ff de V. S. constituitr et gstituta certis iterum modis dissolvitur. Constituitur vel naa et lege simul, vel lege sola l. 4. §2 ff de gradib. naa et lege gstituitur iustis nuptiis pr. t. de patria ptate. Naa si in genere patriam potestatem gsideremus, qua,, tenus vet naa iubet liberos pstare parentib. debitam re,, verentiam, pietatem, honorem et obedientiam l. 2 ff de I et I. l. 6 ff de in ius vocando. l. 1 §2 l. 9 et 10 ff de obsequis parentib. et patronis pstando Exod. 20 Deut. c. 21 Proverb. 5 ad Colossens. 3. et Arls 8 Ethic et l. 1 Polit. Et haec oia ex sola nali procreatione oriunts compe,, tuntq e solum patri verum et matri, Magnam n. vim magnam necessitatem, magnam possidet religionem pa,, ternus maternusq sanguis inqt Cic. in Orat. p Roscio Amerino. Unde et in l. 6 de in ius vocando dr una oib. parentibus servanda ee reuerentia, et in l. 4 ff de curato,, ribus Tutioro et aliis, pietas parentib. aequa deberi

q Lege, quatenus consideratur in specie, et ipsum statum conditionem et caput liberorum afficit, et hoc modo filius non habet propriam familiam, propria sacra, sed cen,, setur esse una persona cum patre l. ult. C. de impuberum et aliis substit. et sic in eius sacris et familia est constitutus l. cum oportet 6. in pr. C. de bonis quae liberis. l. 3. C. de bo,, nis maternis l. ult. C. de inofficioso testo 16 et fin. ff de capite minutis et l. eum 87 ff de acquirenda hae,, reditate. Et hoc modo et potestas parentum est inaequalis d. l. 4 ff de curatorib. furioso et aliis, respectu vero ma,, tris, quae in potestate liberos non habet. § ceteris 3. infra de hae,, redum qualitate et differentia § foeminae 10. infra de ado,, ptionib. et l. illud 4 § 2 ff de bonorum possessione contra tabulas

5 Propria est civium Romanorum. Nulli enim alii sunt homines qui talem in liberos habent potestatem qualem nos habemus, inquit Imperator, in § ius a. 2. h. t. Introduxit autem lex pa,, triam potestatem, ut ea quasi praemii loco in medium propo,, sita, populus Romanus invitatus matrimonium contraheret, ex quo liberi, omnisque deinceps sobolis series exi,, stat, quae regiones atque civitates frequentes reddat, unde denique optima Resp. coagmentatio fiat. Nov. ut consensu matrimonium solvi potest 140 in pr.

Causae constituentes patriam potestatem

6 Causa itaque efficiens patriae potestatis est remota, nam et lex, propinqua vero iustae nuptiae, unde definiuntur quod sint viri et mulieris coniunctio, individuam vitae consuetudinem continens § nuptiae a. 1 h. t. Genus est coniun,, ctio, quae duplex est, animorum et corporum, utraque hic attenditur, illa tamen principaliter, haec vero secundario. Unde solus consensus dicitur facere nuptias, l. 30 ff d. R. I. et l. 15. ff de conditionib. et demonstrationib. Affectio mutua. Nov. 140 c. 1 et maritalis l. 32 § 13 ff de donationib. inter virum et uxorem, ita tamen ne consensus, iustam causam destituatur, ut percipitur in reliquis causis naturalibus, alias non potest videri nupta, quae virum pati nequit. l. 30 ff quando dies

legatorum et l. 13 § 8 ff ad l. Iuliam de adulteriis. vel sicuti arcta est mulier ut mulier fieri non possit. l. 14 § 7 ff de aedilitio edicto.

7 Differentia specifica exprimitur in verbis, individuam vitae consuetudinem continens, his innuitur coniugium esse perpetuam societatem, tam vitae quam rerum. Vitae quia in hoc contrahitur ut simul vivatur. Hinc obligatio inter coniuges, ut una vivant et cohabitent. Genes. 2 v 24 et 1 ad Cor. 7 v 10 et 11. Cum enim ex latere sumta sit uxor, eam a latere discedere non oportet. Felicis et infelicis. Infelicis, quod enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieres maritum vel uxorem viri participem esse l. 22 § 7 ff soluto matrimonio. Hinc Tacitus l. 12 annalium, coniugem prosperis dubiisque sociam appellat. Felicis commodum enim: nam est commoda cuiusque rei eum sequi quem sequuntur incommoda l. 10 ff de R. I.

8 Rerum itaque divinarum et humanarum est enim matrimonium divini et humani iuris communicatio l. 1 de ritu nuptiarum et a Gordiano Imperatore in l. 4 C. de crimine expilatae hereditatis. uxor dicitur socia rei humanae atque divinae domus, et quodam modo domina istarum rerum est. l. 1 ff de actione rerum amotarum. Unde apud priscos teste Columel. l. 12 nihil in domo coniugali dividuum conspiciebatur, nihil quod aut maritus aut femina proprium esse iuris sui diceret, sed in commune conspirabatur ab utroque.

9 Reliqua quae ad explicationem nuptiarum pertinent explicabo in t. sequente.

QUAESTIO UNICA.

Num Patria potestas sit iuris civilis?

Patria potestas est iuris civilis quoad formam non quoad originem suam. Quoad hanc enim est iuris naturae et gentium.

Quod non sit quidam ita docent. 1o quodcunque moribus receptum est, illud est iuris gentium et non iuris civilis l. libertinus 8 l. 39 § fin. et l. fin. ff de ritu nuptiarum. Patria autem potestas moribus recepta est. Ergo est ex iure gentium, et non ex iure civili. Minor propositio probatur per l. pater furioso 8

ff

ff de his q sunt sui vel alieni iuris. 2° Si filii familias sunt sub patris potestate naa, seqr q patria potestas sit creatura iuris nals. Atq prius e verum p l. pnunciatio §§ familiae appellao 2. ff d. V. S. et l. 1 ff de adoptionibus. L. et posterius. 3° qa qmdm s dictum e, obedientiam debemus parentibus ex iure gentium l. 2 ff de ?et?. 4° qa testatur Bodinus 1 de Rep. c 4 et Connanus l. 2 com: ?.?. c. 3. Hebraeos, Celtas, Persas, aliasq gentes, ead. potestate in liberos uti. Verum ab hac opinione recte alii recedunt, pp raões quas adduxi in exercitio 3. qst. 2. Non itaq resistit primum argtum. maior n: ppo universalis et ppetuo vera o e. Saepe n: et illud moribus receptum ee dr q descendit ex morib. et institutis civilibus l. 1 ff ad S. Consultum Velleianum. l. complexi 12 § 1 ff de iudiciis. l. 1 ff de donaoib. inter virum et uxorem et l. de q[...]n pr: 32 ff de LL. Vnde qstat syllogismum illum ut ex puris particularib. qflatum vitiosum ee.

Particularismus e soloecismus.

Ad 2dum rndeo, p naturam in d. l. 19 § 2 et d. l. 2 o Ilgere Ictos, nudam meramq naam, seu merum ius nale vel gentium, q certe filius, quo ad statum et caput patria potestati o subiicit, sed Ilgere naam iure civili informatam seu ius nale [...] legibus et institutis civilib. determinatum, q ex ea civili determinaoe ius civile fit l 6. ff de I et I. Respiciunt n: Icti ad liberos pcreatos ex matrimonio o oi sed iusto et legitimo tn, eo scet q soli cives Romani 2dum pcepta legum inter se qiunt, hi liberi naa et simul lege sub potestate patris sunt o v. sola naa, et opponunt liberis solo iure, hoc e sola lege patriae potestati sbctis, puta adoptivis l. 3 ff de his q sunt sui vel alieni iuris et d. l. 1 ff de adoptionibus. Patria g potestas, quantum attinet liberos ex iustis nuptiis pgenitos, partim e ex naa, partim v. ex lege. ex naa si reverentiam honorem, et pietatem parentibus debitam intueamur, si statum psonae et caput ex quo solo patria ptas hoc in loco iudicat ex lege e.

Ad tertium rn deo parentibus a liberis et emancipatis ex
iure nat. ac divino, honorem ac obedientiam deberi,
et qd. parentib. indistincte oib. tam patri q matri,
tam nalibus q legitimis, tam peregrinis q civilib. qn
et ipsis servis D. l. 2 ff d. 7el l. d. l. 6. ff de in ius
vocando et l. q attinet 32. ff d. R. S. bn et eam ee quan,
dam in liberos potestatem, et ptatis appellaoe gtineri
poe gcedo, verum illud nego, hanc ee ptatem eam q in
iure civili patria ptas dr, nego eam ptinere ad statum
et caput et efficere ut filius vel filia suiiuris o sit, sed
iuris alieni, sed et hoc nego eam proprie ptatem appel,
lare, cum potestatis appellao, ipsi potius denegetur. §
feminae infra de adoptionib. tametsi nomen potestatis
in largiori et impropria significaoe, ei attribui poe o
negem, nam et tutorum ac curatorum aliqua e potestas,
nec hi eo minus, q sub ea ptate st gstituti, pupilli et
minores sui iuris st, pr. infra de tutelis, habent nales
illam in filios ptatem et arrodiles seu peregrini,
deportati, servi patres nales et mres. an ideo dicemus
filios seu filias eorz suiiuris o ee, nec caput et statum
suum in sua hre ptate, an dicemus filios emancipatos,
patriciatus, gsulari, vel episcopatus dignitate insignes,
q certe o minus q caeteri oes, honorem et obedientiam,
ex lege nat. parentibus debent, suae o ee ptatis?
Minime gentium. §§ 1. 2. 3. 4 et 5. infra q bus modis
ius pat. pot. d. § feminae infra de adopt. et Novel. 81.
c. 1 et 3 gpre q si loq velimus aliud e sub patria ptate
ee gstitutum, seu alieni iuris et alienae ptatis ee, aliud
v. parentib. reverentiam et obedientiam debere, illud ad
statum et caput iuris, q in adoptione et familia gsistit,
et e iuris civilis, spectat, praetura parentib. debita ex
iure nali descendit, et illis qqz debet parentib. q filios
in ptate o hnt, et ab illis filiis, q revera suiiuris, et
suae ptatis existunt. Ad 4 respondeo qui qdam et in ve,

niant ap alias gentes, quo ad ius patriæ ptatis sibi n
o'ia competant, ut revera n competunt, & dr illis non
petere patria potestas, sunt itaq in liberos potestatem, q
n negat Imperator in §§ ius a.2. h.t. sed e sunt in specie
Romanam, ideo et utitur Imperator voce, talem qualem
in d. §§ ius a.2. ut tegamus eum loq. de universo patriæ
ptatis iure, n de unica eius particula. Antonius
Matthæus in notis ad d. § ius a.2.

TITVLVS X
De nuptiis.
Thesis 1

Pr. huius tituli pr. usq ad §§ aliqn 13 agit de tribus mem,
bris, primum ponit matrimonii aliq requisita. 2. aliq
classes enumerat personarum quæ prohibentur inter se, contrahere matri,
monia. 3. comprehendit pœnas quæ illicitas et nefarias
nuptias contrahentib. imponunt. Requisita primi membri
st 4, primum e civitas Romana. 2. ætas iusta. 3 consen,
sus contrahentium liber. 4 consensus parentum.

2. Primò civitas Romana: hæc ideo requirr, qa iustas nu,
ptias inter se cives Romani contrahunt, pr. ff. h.t. et Cajus in
fragm: t. 4 in pr. Licet n: maris et fœminæ coniunctio, iuris
natus et gentium ee dicatur. l.1 §3. ff de I et I. sacus tn e
de illa q ex legum Romanarum præscripto facta iuris civilis e
quo respectu matrimonium etiam nomen e civile, pr. § de
iure N G. et Civ. et d. l.1 §3. vide Antonium Fabrum
in Iurispr. Papinianea 3.t. pr. 1 et Ocerium in d. t. de
Iure N. G et C. n.18 et 19

3 Hoc rest requisito excludunt peregrini et servi. Peregri,
ni, his n: qa n erant cives Romani l. 6. §2 ff de hæredib.
instituendis, nulla erat cum Romanis necessitudo Macrobius
l.1 Saturnal. c. 6. Unde Seneca l.4 de benefic. c 35 promisi
tibi inqt, filiam in matrimonium, postea peregrinus
apparuisti, n e mihi cum extraneo connubium. Connu,
bium a. e uxoris iure ducendæ facultas Ulp. in fragm.

1.

l. 6 §2. Vide Brissonium l. 4 selectarum antiquitatum c. 13.
Servi: quia etcum his nullum est connubium l. 3 C. de
incestis et inutilib. nuptiis et Ulp. in frag. d. t. §4 Quo,
modo n. civis iura habeat qui liberi homines non sunt, inquit Seneca
l. 4. Controversiarum cum iure civili habeant quod nullo l. 32.
ff. de R. I.
4 Secundum requisitum est, ut contrahentes sint iustæ ætatis,
hoc est puberes propter hic. Pubertas autem est vel plena vel minus
plena. Plena dicitur pubertas, ut Mecænas apud Dionem definit,
qua ea valeant maximè et sint habiles tam corpore quam animo,
et citius incipit in fœminis et tardius in masculis, ut
et minus plena. In masculis incipit ab anno 18 omni,
norem natæ quae infra de adoptionib. et l. 40 §1 ff. de adoptio,
nibus. In fœminis vero à 14 anno completo. l. 14 §1 ff.
de alimentis et cibariis legatis. Minus plena est in fœ,
minis post 12 ætatis annum completum, in masculis vero post
annum 14 prout infra quibus modis tutela finitur.
5 Ideo autem fœminæ citius pubescere dicuntur, vel quia mala
ta herba, crescit citius quam bona secundum Glossam. in l. 2 §1
C. de his qui veniam ætatis impetrarunt, seu quia sexus mu,
liebris est debilior et citius deficit. quanto autem res est bre,
vioris vitæ, tanto citius perficitur. Unde videmus exilia
poma, celerius maturescere robustaque serius, teste Aristotele
l. 4 de gener. animal. c. 6
6. Causa autem cur legislatores, in nuptiarum usu longè plus
indulgere, et tempestivius eas conciliari voluerunt,
quam vel Plato l. 5 de Repub. vel Aristoteles l. 7. Polit. c. 16, hæc
videtur esse, quia in ea ætate, virtus gignendi in maribus
excitetur, et menses in fœminis fluant Aristoteles l. 5 de natura
animalium c. 5 ut satis robustum utrique semen ad pro,
creationem fœtus suppetat. Ergo qui præcoces et imma,
turas coniunctiones gestiant, iis iustas nuptias contraxisse non
videntur l. 4 ff. de ritu nuptiarum l. 9 ff. de sponsalib.
l. 30 ff. quando dies legatorum et l. 25 ff. de iniuriis. Nec
obstant exempla Salomonis et Agathii, qui ante 11 annum
leguntur filios procreasse, sic Ezechiam ille Roboamum

qa multi eorum annos longe alia ratione numerant. Bn qa extra
hoc sunt insignia, memorabilia et rarissima, et ideo instar
miraculi potius Nov. 105. c. 1 in fine, q a raro fit non
observant legislatores, sed quod fit plerumque et medente et
respiciunt. Nov. 94 c. 2. et l. 3 4 5. et 6 ff de LL.

7 Tertium requisitum est consensum contrahentium liberum, qui
duobus absolvitur primo consensu, secundo consensus defectu
De consensu quaeritur, 1o cur is necessarius, 2. in quo sit. Primo
ideo necessarius est, quia est velut basis matrimonii. sine
consensu enim nuptiae consistere non possunt l. 2. ff de ritu nuptiarum
l. 11 ff de sponsalib. et l. 12 C. de nuptiis. Nec immerito
quia enim omnes tangit, ab omnibus debet approbari c. 29 de R. J. in 6
Secundo fit consensus, non in mutuam cohabitationem tantum.
sed in mutuam et suorum corporum potestatem, qua de
re latius agit Bonaventura in l. 4 sententiarum distinct. 29
qst. 6. Et Joannes Maldonatus in com: sup Lucam c. 1 v. 34
ibi quoniam virum non cognosco, sed quam recte videant Theologi
Bn deficit consensus duplici modo, a parte voluntatis et
a parte rationis, illud fit per coactionem hoc v. per errorem.
Cogitur quis dupliciter vi et metu. Vis fit quando quis capitur du-
citur trahitur, invitus vel ligatus et in hac coactione, ut
nullus est consensus ideo et nullum matrimonium. c. cum locum
extra de sponsalib. et matrimoniis et l. 1 et 2 ff quod me-
tus causa. Metus est duplex levis et iustus. Ille fit cum quis
parvum aliquod malum minatur, vel cum talis minatur de
quo praesumitur, quod impleri non possit. Et hic metus liber-
tatem consensus non tollit. l. 6. ff quod metus causa. Iustus est
quando aliquis minatur, mortem corporis mutilationem, stu-
prum et re.

8 Error potest esse dupliciter in consensu a. n: est circa perso-
nam a. circa personae proprietates. Error personae ut fit necesse
est ut duplex persona occurrat, una in aspectu interiori, altera
in exteriori, ut quando hic putatur esse Virgilius et est Plato.
Et talis error tollit consensum et matrimonium impedit.
causa 29 qst. 1. Error circa personae proprietates triplex est

vel

vel n: ē fortunæ, vel qualitatis, vel conditionis: Fortu-
næ dr cumqs uxorem divitem seputat ducere, cum tn
sit inops. Qualitatis qn putat eē pba, q tn rixosa ē. Qui
duo errores ō impediunt matrimonium. Duo n; st hic
substantia consensus et circumstantia. Circumstantia in-
ducit consensum. Inducitur a. consensus à falsa existi-
maoē, vel pecuniæ, vel pbitatis, ad eliciendum verum
consensum, et cum ō sit in aliam psonam q in hanc verus
ē consensus, verumq matrimonium. Bonaventura l. 4 sentent.
distinct. 30.

9 Error conditionis ē, qn qs putat eē liber q tn servus ē.
et hic error, iterum ē triplex a. paris, a. melioris a. dete-
rioris. Paris cum servus contrahit cum ancilla q putat liberam:
Melioris cum servus cum libera contrahit, q putat ancillam. Et
hi duo errores ō impediunt matrimonium. Deterioris
qn liber cum ancilla contrahit, q putat liberam. Qui error
impedit et dirimit matrimonium. Causa 29 qst. 1 et
Bonaventura d. l. 4. sententiarum distinctione 36. qst. 2.

10 Quartum requisitum ē consensus parentum, de quo quæritur
1° quo iure sit necessarius. 2 quo tempore. Primum
quod attinet ego ideo consensum parentum efflagitare tam ius
scriptum q ō scriptum, sub scripto iure comprehendo natu-
rale. Gentium, civile, Canonicum et Divinum. Ius
nale pr: s.n.t. n. a. n: liberi reuerentiam honorem amo-
rem et obsequm parentib. suis debent d. l. 2 de sctt.
et Nov. ut mulieres et ze. 1 §. s. in fine. Gentium q confir-
matur exo Cyri, ap Xenophontem l. 8 Cyripedias, q
cum ei Cyaxares filiam suam uxorem magna cum dote,
despondit, volo de patris sententia et matris tibi in his
assentiri. Ero soror castissima puella Leandro proco suo pe-
nes ap Musæum respondet, palam ō possumus nuptias san-
ctas inire, ō n: meis parentib. placitum st.

11. Civile pr: et s s ... adusus ea 12 t. s. t. l. 2. l. 18 l. 35. ff de ritu
nuptiarum l. dotis promissio 68 ff de iure dotium l. 2. l. 12. et l. 20
C. de nuptiis et l. unica §. 1 C. de raptu virginum. Rāo ē
prima, q a parentes liberis suis recte prospiciunt l. 3 § 1 ff

de administratione tutorum et pietas paterni nominis consilium pro liberis capit. l. 22. § fin. ff ad l. Iuliam de adulteriis, nullus enim affectus vincit paternum. l. ult. in pr. C. de curatore furiosi. Etsi amicus amico vult bona, certe pater multa magis vult bona filio, ac pater diligit honorem et incrementum suae prolis ardenti desiderio, teste Baldo in capitulo sup eo extra de testibus.

12. 2º Quia aut maxime subtilitati iuris et post nuptias quae etas maneant liberi in patris potestate, ut constat ex l. 15 § fin. et l. 2. ff de liberis exhibendis. l. patri datur 20 ff ad l. Iuliam de adulteriis l. filiae 12 C. de collationib. l. si ut proponis 7. C. de nuptiis. l. 5. C. de conditionib. incertis l. 3. § 5 ff de donationib. inter virum et uxorem l. quotiens 29 ff soluto matrimonio, et § postea a. 2 infra de SConsulto Tertulliano, tamen quodammodo subducuntur patris potestati, filius quidem dum incipit habere uxorem cui iubetur adglutinari, ac propter hoc et relinquere patrem et matrem suam Matth. 19 [illegible]. Uxor autem dum incipit esse in domo et officio mariti l. 13 C. de dignitatib. l. 12. et l. 48 in pr. ff de operis libertorum. Quod minime concedendum est liberis Confer Bonet. l. 13 com. 120 Tertio ne patris inviti vel etiam ignorantis familiam agnatione sui haeredis augeant liberi, quod est contra leges l. in bello 12 § medio tempore 3. ff de captivis et postliminio reversis, et § sed si quis 7. infra de adoptionibus

13. Excipiuntur tamen hic tres casus in quibus non desideratur patris consensus, primus est si parens captus sit ab hostib. aut ita absit, ut ubi sit, et an sit ignoretur. Quo in casu filius post triennium praeteritum matrimonium contrahere potest dummodo eam ducat uxorem, vel filia tali nubat, cuius conditionem certum sit patrem non esse repudiaturum l. 9 § 1 et l. 10 et l. 11 ff de ritu nuptiarum. Ratio est, quia quis pater eius nuptiis non consentiat, verum tamen est quod nec dissentiat, et illius temporis conditio necessitasque tale ius efflagitat, et publica nuptiarum utilitas exigit d. l. 12. § 3 ff de captivis et postliminio reversis. 2dus est si parens

rens furiosus sit a mente captus l. 9 ff de ritu nupt. et l. 25. C. de nuptiis. Tertius est si pater iniuria filium prohibeat ducere uxorem, a. oditionem de Grat. quo casu poterunt liberi adire magistratum, ut causa cognita cogat patrem consentire l. capite 19 ff de ritu nuptiarum.

14 Canonicum capitula aliter. causa 30 qst. 5. ubi habetur quod aliter non legitimum non sit coniugium, nisi ab his qui super ipsam foeminam dominationem habere videntur, et a quibus custoditur uxor petatur et a parentib. et propinquiorib. sponsetur. Et in cap. non omnis causa 32 qst. 2. dicitur quod foeminae arbitrio paterno viris iunctae, careant culpa. Ergo e contrario ut careant culpa opus erit consensu paterno. Accedit capitulum sicut causa 32. qst. 2 in quo coniugium illud quo non viro suo, secundum praecepta Christi uxor iungitur, non rite coniugium appellatur, sed magis adulterium. At certum est virum et uxorem secundum praecepta Christi non coniungi, si non adhibuerint consensum parentum.

15. Divinum Exodi 20 v 12. Genes. 21 v 21 et 24 v 4 Deutor. 7. v 3. Tobiae 6 et 7. Iudicum 14 v 3.

16 Ius non scriptum: antiqua enim dicitur esse consuetudo, ut quicunque uxorem ducere voluerit, parentes vel alios quos decet petat, ut cum eorum voluntate fiat legitimum coniugium l. unica §2 C. de raptu virginum. Huius consuetudinis fit quoque mentio in c. 3. extra qui matrimonium accusare possunt.

17 Ad ultimum respondeo necessarium esse consensum parentum statim in initio nuptiarum. pr. I. d. i. nuptiis. in tantum ut iussus parentis praecedere debeat. Num autem sufficiat ratihabitio infra ostendam

18 Secundum membrum continet 4 classes personarum quae prohibentur inter se matrimonium contrahere, de quibus agitur in § ergo usque ad § si adversus ea 12 I. t. Prima classis quae de in d. § ergo est comprehendit ascendentes et descendentes, inter quos cognatio directa est. Ascendentes vocantur parentes, et maiores nostri, a quibus geniti sumus, qualis est pater, mater, avus, avia, proavus, proavia. Descendentes

sit q[ui] ex nobis nati s[un]t, filius, filia, nepos, neptis, pronepos, proneptis &c. de q[ui]bus talis tradit[ur] regula, inter ascendentes et descendentes nuptiae nullae co[n]sistere possunt, usq[ue] in infinitum. d. § ergo 1 l. 39 et l. 53 ff de ritu nuptiar[um] l. nemini 17 C. de nuptiis l. 19 C. de episcopis et clericis. l. si adulterium 38 § 2 ff ad l. Iuliam de adulteriis et Ulp. in fragm: t. de his q[ui] in p[otes]tate s[un]t. § 5. § inter parentes 5.

19 Tales n[am]q[ue] nuptiae impugnant ius divinum, n[atu]rale. Gentium. Civile et Canonicum. divinum dixit [enim] Deus ad Adamum in Paradyso, relinq[ue]t s[uu]o patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae. Vide Glosa hic infert. Si Adam hodie viveret uxorem [non] inveniret. N[atu]rale testatur Iustinianus in Nov. de inc[estis] et nefariis nuptiis 12. c. 1. plurima et irrationabilia a[nim]alia, tales [...] coitus amovere. Sic Aelianus refert, pastorem q[ue]ndam camelum velasse et obtexisse, ne agnosci possit, et filium matri ita admisisse, q[uo]d cum filius ita comperisset camelarium scelerati coitus admissarium, mordicus p[re]mens, et ad terram abiectum genib[us] co[n]tundens, cum summis dolorib[us] interfecit, et seipsum p[re]cipitem agens, voluntariam mortem sibi co[n]scivit. Plura exe[mpl]a legunt[ur] ap[ud] Tiraq[ue]llum in l. 7 connubiali n. 47. Varronem l. 7 de re rustica c. 14. Plinium l. 8 n[atura]lis historiae c. 42 et Burcholt l. de gradib[us].

Sic etiam in histor[ia] animalium de camelis scribit, eos nunq[uam] ascendere, vel inire matrem.

20 Gentium Philo Iudaeus in libro de speciali[bus] legib[us] nihil excogitari p[otes]t magis impium inq[ui]t, co[n]scendi [...] defuncti patris thalamum, cui maxima debebat[ur] religio matri exhiberi nullam reverentiam, filium eundem et maritum fieri, matrem vicissim uxoris nomen assumere communes liberos, patris q[ui]d[em] fratres, [...] matris v[ero] nepotes censeri. Hanc plus suae matrem simul e[ss]e ac aviam, illum filiorum patrem, et germanum uterinum. Socrates ap[ud] Xenophontem l. 3 fatet[ur] divinitus latam e[ss]e hanc legem ne parentes liberis, vel liberi parentib[us] misceantur.

Quamvis et hic gentium exta adducant, in quibus et ge,
nitrix nato, et nata parenti fuerit iuncta, quae citat Petrus
Greg. Tholozanus, in syntagmate iuris univers. lib. 9 c. 11 n. 5
et seqq: Balduinus d. § 1. et alii, illa tamen exta tam horren,,
da et detestanda sunt, ut nihil praeiudicare possint

21 Civile d. §§ ergo 1 et d. § textib. Canonicum: quia illa prohi,,
bitio, non invenitur illo iure et restricta ut ultra 4 gradum lo,,
cum non habeat. Innocentii itaque 3. Pontificis capitulum, quod est penul,,
timum, extra de consanguinitate et affinitate, non continet ut quidam
putant ad nuptias ascendentium et descendentium, sed tamen
ad collaterales. Cum enim antea prohibitio nuptiarum inter
eos qui sibi ex latere iuncti sunt, facta erat, usque ad 7. iuris
canonici gradum, ut constat ex capitulo nullum. causa 35. qst. 2.
et cap. ad sedem causa 35. qst. 5. et ita nimium potestas
nubendi coarctaretur, multaque inde incommoda nasce,,
rentur constituit Innocentius Pontifex 3. in d. cap. penult. ut
ultra 4 gradum, ea prohibitio se non extendat.

22 Et haec prohibitio locum habet non tamen in parentib. et filiis
naturalib. et legitimis simul, sed et in naturalib. adoptivis, et eman,,
cipatis, quia in nuptiis non civilis ratio, sed potius naturalis pudor et ho,,
nestas spectatur l. libertinus 8 et l. 14 § 2. ff de ritu nuptiarum
Honestas autem naturalis non patitur ut quae est quasi mater aut soror, sit et
uxor, nequit itaque adoptivus pater filiam suam adoptivam
ducere in uxorem, et dissoluta adoptione § 1 Inst. et hac
adeo vera d. § 1. et l. 55 ff de ritu nupt. Ad quam prohibitionem
respexisse videtur Papinianus, in l. in omni 13 ff de adoptionib.
quando addit voculam fere. Ratio est, quia civilia quidem iura tolli pos,,
sunt dissoluta adoptione, naturalia non item d. l. 14. § 1 et 2 ff de
ritu nuptiarum

23 Secunda classis continet collaterales de quibus agitur in
§§ inter eas 2. usque ad § affinitatis 6. Inst. Dicuntur autem
collaterales personae quae a latere nobis sunt coniunctae. Haec itaque
cognatio a latere est eorum quorum unus ab altero non descen,,
dit, uterque tamen descendit, ab alio quodam communi parente.
Estque omnium reliquorum ~~parentum~~ cognatorum exceptis parentib. et
liberis, de quibus dictum fuit. Numerantur autem inter collate,,
rales primo fratres et sorores, hi sive utrinque fuerint
coniuncti, ab eodem scilicet patre eademque matre nati, sive con,,

gvinei, q eund. hnt patrem nobiscum communem, diver„
sas vero mres, sive fuerint uterini, q eand. hnt mrem
nobiscum communem, diversos v. patres, hi inq. oes phi„
bentr inter sese nuptias q̃ here, q et locum ht in ado„
ptivis, q̃ diu in eiusd. patris st ptate § inter eas 2. I. d. l.
l. nemini 17. C. de nuptiis l. 17. et 54 ff de ritu nupt.

24 Ideo a. phibentr nuptiæ inter fratres et sorores, q a
coniungunt: in unam carnem q̃ naam p nuptias, quos
tn naa p nativitatem, de carne una duos fecit. Alberi„
cus Gentilis l. 8. c. 8. Descendit itaq. phibitio hæc ex
moribus l. libertinus 8 ff de ritu nuptiarum Per mores a. Agr
ibi tacitus oium gentium consensus et õ ius civile. Loqr
n: textus de morib. qbus maior inest q̃ legibus phibitio.
Dn qcunq. ius phibet matrimonium inter matrem et fili„
um illud et phibet matrimonium inter fratrem et soro„
rem, q̃ argumentao occurrit in d. l. libertinus 8 Atqui ius
naæ et gentium prius ut dictum fuit phibet. Ergo et
posterius. Quare comittet frater cum sorore incestum
iuris gentium, q et vult Cujac. ad Novel. 12. Meno„
chius de arbitrariis iudicum qstionib. l. 2. Centuria 6
c. 25. Albericus Gentilis d. l. et Vulteius 1 Jurispr.
Rom. c. 19. n. 29 Nec obstat q dicunt adversarii. Ada„
mi filios et filias inter se nuptias q̃ xisse legitimas Deoq.
placentes, õ v. incestas. Rndet n: Augustinus l. 15. de civ. Dei
c. 16 his vbis: id factum quanto ẽ antiquus compellente
necessitate, tanto postea factum ẽ damnabilius, religione
phibente.

25. Dn st patrui, amitæ, et horum filii et filiæ, avun„
culi et materterra, horumq. filii et filiæ, aliiq. cognati
et agnati, et de his oibus collateralib. in nuptiis q̃ hendis
talis observatr regula, Collaterales ad 4um usq. gradum
inclusive Canonice numerando invicem coniungi
phibentur. Dico Canonice numerando, q a alia fit com„
putao graduum, sdum ius Canonicum, alia sdum ius
Civile. De iure Civili, ad dinumerandos gradus psona„

rum, hoc unica sufficit regula; Tot sunt gradus quot sunt personæ
seu cellulæ, dempta una, seu dempto stipite. Si itaque quæ-
ratur, quoto gradu in linea recta distet Jacob ab Abraha-
mo numerandæ sunt personæ intermediæ. Una autem est hic inter-
media videlicet Isaac, qui ab Abrahamo procreatus, genuit Jacobum.
Si itaque generationes numeres, duas invenies. Abraham enim
genuit Isaacum, et Isaac, Jacobum. Si vero personas, tres
invenies. Abrahamum, Isaacum et Jacobum. Ex quibus si
secundum regulam iam propositam, unam demeris, duæ relin-
quuntur. atque ita gradus totidem.

26 Sic et in linea transversali, si quæras quot distet gradibus
frater a fratre invenies duas generationes et tres personas, de-
me stipitem et manebunt duæ personæ [illegible] et duo gradus
Sic consobrini, hoc est duorum fratrum liberi in 4 sunt gradu, sunt enim
sunt personæ 4 generationes. Sic unius fratris filius alterius vero
nepos, quinto sunt gradu, sex enim sunt personæ pater, frater
eius filius, alter frater eius filius, et nepos, et 5 generationes
Ergo tot gradus

27 Canonistæ autem licet eandem quidem computationem reti-
neant in linea recta, aliam tamen instituunt in linea transversali.
Hæc autem duplex est æquali et inæquali. In linea transversali
æquali, sunt qui pari gradu a communi distant parente
seu stipite. In linea vero transversali inæquali, qui dispa-
ri gradu distant a communi stipite. De linea transversa-
li æquali, talis affertur regula, quoto gradu utraque per-
sona distat a communi stipite eodem inter se distant
exempli gratia, fratris et sororis liberi sunt in linea æquali,
et distant a communi stipite duobus gradibus, si enim
a cellula in qua sunt fratris filii, numero ad cellulam in
qua sunt pater et mater, invenio tres cellulas, ab his si
unam demo remanent duæ, quæ constituunt duos gradus
iuxta regulam communem, tot sunt gradus, quot sunt cellulæ
una dempta. Quare secundum hanc iuris canonici compu-
tationem fratris et sororis liberi sunt in 2do gradu et propterea
inter se matrimonium contrahere nequeunt. Secundum iuris ci-
vilis computationem sunt in 4 gradu § 4 gradu 4. infra de
gradibus cognationum, et coniungi possunt § duorum a. 4. t. G. I.

4. 28

28 De linea tranversali inæquali, talis affertur regula, quoto gradu remotior persona distat à communi stipite, eod. modo distant inter se de quorum qualitate cognatione cap. fin. extra de cognatione et affinit. et exti gra si quæram quoto gradu fratris mei nepos distet à sororis meæ filia, primum quæro communem stipitem, deinde vides utra persona sit ab hoc stipite remotior, et invenio, fratris mei nepotem, esse remotiorem filia sororis meæ. Quare incipio numerare à cellula, in qua est fratris nepos ad cellulam, in qua est pater et mater, et invenio 4 cellulas quarum una dempta, tres remanent, remanebunt itaque tot gradus secundum communem regulam, et distabunt invicem tertio gradu. Sic si quæram quoto gradu distet Laban à Manasse, incipio numerare, à Manasse, is n. remotior distat a communi stipite, quam Laban, ut apparet ex hoc schemate Thare.

Abraham. Nachor
Isaac Bathuel
Jacob. Laban
Joseph.
Manasse. Incipio itaque numerare ad communem stipitem, et invenio 6 personas, quarum una sublata remanent quinque et sic distabunt in quinto gradu, cum in iure civili distent gradu 8, novem n. sunt personæ, quarum una dempta remanent 8, et sic et quot personæ tot gradus

Duo gradus legales constituunt unum Canonicum, tam in linea æquali, quam in inæquali, inæqualitas n. personarum tot non patitur

29 Ex dictis, dictis apparet, regulam esse Iuris Canonici. duos gradus legales constituere unum gradum Canonicum cap. ad eodem causa 35. quæst. 5. Cuius regulæ rationem afferunt Pontifices talem, quia nuptiæ sine duabus personis non valeant fieri. Verum hæc regula solum fallax est, verum et ratio regulæ et computatio ipsa, absurda est. Fallax est regula quia locum duntaxat obtinet in linea transversali æquali, non v. in inæquali ut apparet ex modo allato schemate. Ratio regulæ absurda primo, quia contra naturam est ut duo ac multa sint unum. Itaque a. ipsa ostendit, tot esse oportere gradus, quot sunt generationes secundum quia ex illa sequeretur quod omnes personæ de quarum coniunctione qualiter matrimonio contrahendo agitur. Quomodo n. inquiram in gradum quo distent, nisi dicam prius duas personas unum constituere gradum, propterea quod matrimonium

non consistere possit in una ex illis persona. Hinc et tertium illud sequetur, inter illos qui coniungi nequeunt nullos esse gradus.

30 Computatio denique ipsa absurda, ut apparet ex priore schemmate. Labanus enim ex computatione Canonica distat à Manasse quinto gradu, eodem gradu Betuel et Nachor. At ipsa ratio dictat Nachorem, Betuelem, et Labanum non pari gradu distare à Manasse, quia Nachor, Betuel et Laban, aliquot interse, gradibus distant. Ex quo apparet Pontificem ex inaequali facere aequalem, et sic impugnare communem sensum.

Decretistarum computatio inepta.

31. Nec mirum quod absurda sit haec Pontificis computatio, cum et regulae superpositae ratio, non minus absurda et ridicula sit. Quando dicunt, non licere in 4 gradu inter collaterales matrimonium contrahere, quia quatuor sint humores in corpore humano, qui constant ex 4 elementis cap. non debet penult. extra de consanguinitate et Affinitate. Mirum profecto, quod non petierint probationem a 4 pedibus canis quatuor rotis currus, a 4 libris Institutionum. Hoc autem quamvis ita sit, non tamen receditur à computatione iuris Canonici in iudicando, propterea quod illa longo usu comprobata et accepta sit. Melius tamen foret, ut quod non ratione introductum esset, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum, in aliis similibus non obtineret l. quod non ratione 39 ff de LL. Plura de hac duplici computatione vide apud Bezam in tractatu de repudiis et divortiis.

32 Tertia classis membri secundi continet personas, quae matrimonium inter se contrahere prohibentur, affinitatis veneratione, de qua agitur in §§ affinitatis 6. 5. 6. Affinitas autem consideratur vel proprie vel improprie. Proprie dicitur necessitudo legitimis nuptiis viri et mulieris inter hanc et illius cognatos, et inter illum et huius cognatos constituta. l. 4 § sciendum est 8 ff de gradibus et affinib. Improprie est necessitudo ex illicito coitu orta. cap. discretionem et ibi Canonistae extra de eo qui cognovit consanguineam et cap. nec eorum 35 qst. 3. Fundamentum itaque affinitatis est maritus, terminus cognatio uxoris, et contra fundamentum affinitatis est uxor, terminus cognatio mariti. Cognati itaque viri et uxoris, affines inter se non sunt, deficit enim hic fundamentum. Sic et inter virum et uxo-

rem proprie loquendo nulla e affinitas, q a hic deficit terminus Relationis, et p consequens ipsa relatio seu affinitas. Oe n: relativum versatur inter duo, quorum alterum vocatur fundamentum, alterum terminus.

33 Impropriè q seu abusive, vir et uxor dicuntur affines l. 8 ff. de conditione causa data re. et l. 5. C. de haeredum institutione. ut et ipsum matrimonium affinitas l. 38 in pr. ff de verbo. Nec res sit lex ō facile q s sed quoniam 3. ff de gradibus ubi affines vocantur, viri et uxoris cognati, dicti ab eo, q duae cognaões, q diversae inter se st p nuptias copulantur, et altera ad alterius cognaois finem accedit, namq coniungenda affinitatis causa fit ex nuptiis. Ex quo colligit Duarenus in t. de nuptiis, cognaōem cognaōi p nuptias affinem fieri, hoc ē vicinam seu proximam, et p consequens oēs psonas q in utraq cognaōe continentur; atq ita et virum et uxorem affinitate coniungi, textum n: hunc multi ex interpretib. tanq vitiosum corrigunt, q hi solutionem ō amplector, sed simpliciter dico vba Textus ō ita legenda eē q. inter sese affines sint, sed q viri cognati affines sunt uxori, et uxoris cognati, affines viro. Duo n: cognationes, p nuptias copulantur, dum altera ad alterius cognaois finem, terminum seu extremum, ō ad totam cognaōem accedit.

34 Affinitatores duplicitèr in iure nro accipiuntur. Primo n: st, q parentum et liberorum loco habentur. Parentum loco st coniugis nri parentes, et parentum nrorum coniuges. Parentes coniuges st socer, socrus, eorundem q avus, avia, proavus proavia. abavus, abavia, et ita deinceps, hi n: oēs soceri et socrus appellaōe continentur. l. adoptivus 14. st fin. N itaq socrus appellaōe ff de ritu nupt. Coniuges nrorum parentum st Vitricus matris aviae et paviae et noverca patris avi, paviae. d. l. 14. § fin. ff de ritu nupt.

35 Liberorum loco st ex causa affinitatis, coniugis nri liberi et liberorum nrorum coniuges. Liberi coniugis nri appellantur privignus et privigna, ō solum filius vel filia, mariti vel uxoris nrae, verum et neptis et proneptis. d. l. 14. § pri. coniuges liberorum nrorum st gener .i. filiae, neptis, proneptis re maritus.

et nurus, filii nepotis, pronepotis uxor. d. l. 14. § fin. Hos
itaque inter se matrimonio copulari nefas est l. 4. § sor itaque ff.
de gradib. et affinib. l. fin. § fin. ff de condictione sine causa.
d. l. 14. § fin. l. 40 ff de ritu nupt. l. 38. in pri. et §§ s. ff ad l.
Julian de adulteriis et § affinitatis 6. et § socrum 7. S. 6.

36. Secundo sunt affines collaterales, veluti viri et uxoris
consanguinei. Nulla autem affinitas est inter consanguineos mariti
et consanguineos uxoris ut supra quoque dictum fuit. Hinc duae regu-
lae sunt notandae una est. Affinitas tantum contrahitur inter maritum et
consanguineos uxoris et contra inter uxorem et consanguineos mariti:
Inter consanguineos vero mariti et uxoris, nulla est affinitas im-
pediens matrimonium. e.g. frater meus ducit Joannam.
quae sunt sorores, fratres, cognatos et agnatos quos omnes fratris mei
affines sunt, sic frater meus similiter sunt sorores fratres, cogna-
tos et agnatos, qui uxori eius affines dicuntur, Inter fratris
mei sorores, fratres cognatos et agnatos, et inter sorores, fratres
cognatos uxoris eius nulla est affinitas, unde ducere matri-
monium non prohibeor, sororem uxoris fratris mei, sicut et pater
et filius, matrem et filiam ducere possunt. cap. quod super his.
extra de consanguinitate et affinitate.

37. Altera regula est consanguinei uxoris quoto gradu uxori
sunt iure consanguinitatis, eod. gradu sunt ipsi marito iure affini-
tatis et est contra, quoto gradu consanguinei mariti, ipsi marito sunt
iure consanguinitatis, eod. sunt ipsi uxori iure affinitatis, et ideo
sicut inter collaterales et consanguineos, ad 4 usque gradum
inclusive matrimonium est prohibitum, ita quoque inter affines
matrimonium consistere nequit ad gradum usque 4 inclusive
cap. non debet 8 extra de consang. et affin. e. causa. frater meus
ducit Joannam, iam omnes consanguinei dictae Joannae sunt affi-
nes fratris mei, et sunt fratri meo, in eod. gradu iure affinita-
tis, in quo coniuncti sunt Joannae iure consanguinitatis, et
ideo mortua Joanna frater meus non potest ducere unam ex
consanguineis Joannae, quae fuit Joannae vel in 1. 2. 3 et 4
consanguinitatis gradu coniuncta. Sic est contra non potest et Joanna
nubere consanguineo fratris mei, qui fuit intra 4 gradum.

38 Quarta et ultima classis membri 2di continet personas quae ob varias causas nuptias inter se, contrahere non possunt, de quibus agitur in § si uxor 9 § sequente et § 11 I. h. t. Prima autem est publica honestas ob quam prohibetur, 1º prior maritus uxoris filiam post divortium ex alio marito conceptam in uxorem ducere. d. § si uxor 9 et d. l. 12 § 3 ff de ritu nupt. Quamvis enim revera et proprie loquendo is eave dicatur privignus vel privigna, qui quaeve priusquam mater 2do nuberet, vel pater 2do uxorem duceret, genitus genitave est: inhonestum tamen est et matrem et filiam carnaliter cognoscere. Inhonestum autem vitandum est in coniunctionibus. l. semper 42 in pr. ff de rit. nupt. quapropter ab eiusmodi nuptiis abstinendum erit.

39 Deinde in uxorem ut ducere non potest pater sponsam filii, ita nec filius, sponsam patris sui. d. § si uxor 9 et l. 12 § 1 et 2. ff de ritu nuptiarum. Sponsa enim licet ob sponsum hoc eum qui nondum maritus est l. 1 § 2 ff de dote, nondum proprie uxor dici queat l. quisitum 2. § pen. ff de privilegiis creditorum, cum nominis significatione, maritus vel uxor post captum matrimonium competat. l. ult. fine 5. C. de bonis quae liberis, et sic et nec sponsa filii proprie nurus, et patris noverca d. l. 12. § 1 et 2 de ritu nupt. et d. § si uxor 9. Dicuntur tamen sponsus et sponsa, maritus et uxor, quasi sit futurus erat maritus et futura uxor cap. institutum est causa 27. qst. 2 et cap. nec aliqua causa 27 qst. 1 et nurus et novercae appellatione sponsa continetur l. 6. § 1 et l. 8 ff de gradibus et affinibus et d. l. 12. § 1 et 2. ff de rit. nupt.

40. Secunda causa est cognatio servilis § illud 10 I. h. t. et l. 14 § 2. ff de ritu nupt. impedita. hanc coniunctionem non iure civili, hoc enim communionem servi in totum non habent l. 20 § 7 ff qui testamenta facere possunt, quapropter recte scriptum est a Paulo in l. 10 § 5. ff de gradibus ad leges non pertinere serviles cognationes et a Pomponio in l. 8 ff de rit. nupt. ius hoc quod libertinus libertinam matrem aut sororem uxorem ducere non possit, non legibus introductum esse. Sed impedit hoc ius naturale et gentium. At in contrahendis matrimoniis et generaliter ius naturale et pudor inspiciendus est d. l. 14 § 2.

de

de rit. nupt. Quicunque igitur servus seu manumissus duxerit uxorem filiam suam, matrem, sororem, sororis filiam, manumissam sive adhuc in servitute constitutam is utique pudorem laedit d. l. 14 § 2. et per consequens incestum committit l. 39 § 1 ff de ritu nupt. Tertia est praesumptio violentiae et metus propter hanc causam praeses provincialem uxorem ducere negat l. si quis 38 in pr. ff de ritu nupt. ne vi et eripere magis quam consensu parentum amicorumque liberrimo uxorem ducere videatur. Ravard. 2 variorum c. 20. confer Donel. in l. 33. n. 1 ff de rebus creditis et 13 comm. c. 19. Quarta est fraudis suspicio, ob quam tutor vel filius ipsius cum pupillis matrimonium contrahere nequeunt l. 59 et l. 66 ff de rit. nupt. et l. 1 C. de interdicto matrimonio inter pupillam et tutorem, ne pupillae in re familiari circumscribantur, ab his quae res eis gestae tutelae reddere compellunt l. 64. § 1 ff de ritu nupt. quod accideret si immunis esset tutor a ratione reddenda. Hoc autem posterius induceret matrimonium inter pupillam et tutorem, tum uxor vel propter blanditias mariti nollet, vel propter eius metum non auderet ab eo rationes exigere. Huiusmodi itaque coniunctio, quae fraudem administrationis tegit l. 1. C. de interdicto matr. inter pupil. et tut. merito reprobatur. [Quinta est inaequalitas et turpitudo quae descendit ex l. Iulia et Papia. Hac caveba non licere senatori, aliamque feminam vilis conditionis uxorem habere l. 23 et l. 44 in pr. ff de rit. nupt. Ne amplissimi ordinis dignitas vilissimi coniugii consortio sordescat, mutatum tamen hoc est quoad libertinam in Nov. 78. c. 3. 41

42 Tertium et ultimum membrum de quo in § si adversus ea 12. I. t. poenas continet eorum qui iniustas et prohibitas nuptias contrahunt. Hi enim delinquunt. Ergo merito sunt puniendi l. fin. ff de legatis 1. postulat enim hoc vigor publicae disciplinae l. 9 § 5. ff de publicanis, ne delicta maneant impunita l. § 1 ff ad l. Aquiliam l. 13 in pr. ff de officio praesidis et l. fin. C. quando liceat unicuique sine iudice se vindicare. Poenae autem sunt generales et speciales. Generalis est ut quemadmodum reliqua omnia

q lege fieri prohibente, si fuerint facta, non solum inutilia
sed et pro infectis ~~effectus~~ habentur l. 5. C. de LL. Nov. 7. in pri. et
c. quae 64 de R. I. in 6. Sic et matrimonia et nuptiae quae
legum praecepta, mandata, vel constitutiones principum contra
inutiles sunt et pro nullis reputantur. Denegato a matrimonio
denegatur quoque uxor et vir, dos patria potestas etc. l. si
adversus ea 12. et l. 3 ff de iure dotium. Nam causatum
perimit, causa perempta suum, et cum principalis causa non
consistit, plerumque nec ea quidem quae sequuntur locum habent. l. 178 ff
de R. I.

43. Speciales poenae sunt. 1o quod contrahentes nefarias et incestas
nuptias fiant infames, cap. consanguineorum causa 3. quaest. 4.
Secundo quod excommunicentur. Clementina unica de con,,
sanguinitate et affinitate. Tertio quod liberi ex talib.
nuptiis nati non sunt a patre alendi. Nov. ex complexu C. de
incestis nuptiis et Nov. 74. cap. fin. Quarto quod patiantur
confiscationem bonorum, tam dotis quam reliquorum. Quinto
exilium. 6. dignitatis amissionem. 7. virgarum caesio,,
nem et 8 ultimum supplicium l. 38 §§ 2. ff ad l. I. de adulteriis.
Hae a. poenae ita imponi solent, ut habeatur ratio aetatis
et aliarum circumstantiarum de quibus vide. Thomingium
in suis decisionib. quaest. 42. Bust de matrimoniis parte 2.
c. 64. Mansferum in § penult. I. S. t. Paleotum de nothis
et spuriis c. 17. n. 10 et 11 et Menochium l. 2 arbitrariarum
iudicum Centuria 6 casu 502. Et haec de tertio membro.
et sic et de modo constituendi patriam potestatem quae fit
natura et lege simul.

44 Lege sola constituitur patria potestas duobus modis, Legiti,,
matione et adoptione, de illa tractatur in §§ fin. h. t. Le sacr.
in titulo legitim. Legitimationem Vultejus in Iuris pru,,
dentia Romana l. 1 c. 23 definit quod sit legis ratio, qua
liberi nati efficiuntur legitimi, et procedit tribus modis
per subsequens matrimonium, oblationem curiae et per rescri,,
ptum principis. Primum modum peragit ipse pater, reliquos
duos impetrat, vel a curia, vel principe. Legitimatio
per subsequens matrimonium procedit, quando pater mulierem

ad

ad q̃ ꝯsuetudinem habuit, h. ē, concubinam, ex qua liberi nati st, uxorem ducit, et aliqñ sin. h. n. t. ꝟ nec non q a muliere etc. Duo itaqz hic consideranda requisita concubinatus, et effectus hvius legitimationis.

45. Requisita inter alia st primum, ut qs eam psonam in concubinatu habeat, in quam stuprum non comittitur. l. 1 § 1 ff de concubinis. Secundum ut unicam tantum habeat Novel. de triente et semisse 18 c. 5. et Nov. quibus modis naturales efficiunt sui 89 c. 12. Tertium ut eam animi destinatione, hoc ē affectione concubinali non vero maritali habeat. l. 4 ff de concubinis. Quarto ut cum ea continue et publice cohabitaverit. d. Nov. 18 c. 5. Quinto ut illa retineatur in domo et schemate concubinae, hoc ē imagine et habitu concubina d. Nov. 89 c. 12. § 4 et d. Nov. 18 c. 5. Sexto ut solutus illam habeat, & v. uxoratus toto tit. C. de concubinis

46 Effectus ē legitimationis, ut pari iure per omnia et in omnibus legitimati utantur cum natis legitime Nov. qbus modis nales efficiunt sui 89 c. 8 et cap: tanta ē vis h. extra q filii sint legitimi. Quo sensu accipio illud Angeli Aretini, dum in titulo infra de haereditatib. q ab intestato deferuntur § intestatorum n. 6 ait: quod in ille q vadit visitatum terram sanctam et sanctum sepulcrum, abstergitur et mundatur ab oib. peccatis, sita spurius p legitimatem lavatur et mundatur dicta macula et vitio geniturae et nihil postea differt a legitime natis Confer Forsterum l. 6. de successionib. ab intestato c. 29 et Burcholtum de gradibus c. de successione liberorum p subsequens matrimonium.

47. Secundum legitimandi modum qm paterā curia civitatum et municipiorum impetrat Theodosius Imperator, primitus in curiae gratiam introduxit. l. si qs 3. C de natib. liberis. Cum n: cives curias ob varia et maxima onera, de qbus ait Brissonius

l.

l. 4 select. antiqt. c. ~~4~~ 13. surgerent, inventum e, ut liberi ad curialia ista munera obeunda oblati primi q. loco legitimentur §. n. 8 fin. Sz. infra de haereditatib. q ab intestato deferuntur. Desiit a. hic modus legitimandi in usu ee, ob immutatum Reip. Romanae statum. Wltejus Giphanius et Schilbock hic.

48. Tertius modus legitimandi fit a principe vel aliis, qbus princeps dedit illam potestatem. A principe fit p inscriptum, q impetratur primo, si cum muliere, ex qua liberos habebat, matrimonium iungere n potuit, impeditus vel morte mulieris, vel q a mulier latebat, vel q a postea cum alio turpiter se dederat. Novel. 74. c. 2. Secundo si obtulit hac de re Imperatori libellum ~~[illegible]~~ supplicem d. c. 2. Nov. 74. Tertio si in serviit suam legitimaois libello. Quarto si liberos alios iustos parens n habuerit. [illegible] et aliis requisitis agit Donel. l. 2 com. I.C. c. 21 [illegible] rus d. l. & c. 33. Ab aliis fit, quales st ~~Comites~~ [illegible] Palatini. Plura vide ap Vultejum Försterum et Burcholtum dictis locis.

Hoc qbus et Försterus Comites Palatini

QVÆSTIONES

1. Num matrimonium sit qctus?
2. Num iure nati, et divino, morali, sine gsensu parentum matrimonium firmiter gi possit?
3. Num gsensus parentum sit de iure Canonico necessarius?
4. Num et quomodo de iure civili requiratur gsensus parentum?
5. Num rati habitio admittatur in nuptiis?
6. Num deductione in domum mariti opus sit in nuptiis?
7. Num vitiata repudiari possit?
8. Num duorum fratrum et sororum, vel fratris et sororis, liberi giungi possint.
9. Num legitimatio p subseqns matrimonium, locum habeat sine dotalibus instrumentis?

QVÆSTIO I.

Num matrimonium sit ꝯctus?

Affirmat Hug. Donel. l. 13 com. c. 18 pp tres raões.

1a ē qa matrimonium ē species societatis. Hr n: societas vitæ l. 1. ff de aõe rerũ amotarũ. Consortium vitæ l. 1. ff de ritu nupt. Itq voluntarium, quo verbo societas itq̃r l. cum duob. 52. § idem Papinianus 8 ff ꝓ socio unde et vir et uxor dicuntur socii divinæ et hu=manæ domus l. adversus 4. C. de crimine expilatæ hæreditatis. At genus societatis ē ꝯctus, ut ꝯstat. Ergo et matrimonium erit ꝯctus.

Secunda raõ, qa nuptiæ dicuntur ꝯ hi pri: ꝯ hnt. et § ē aliud 3 in fine infra de donaõib. et qdem solo ꝯsensu. l. nuptias 30 ff d. R. I. et l. cui fuerit. 16. ff de conditioni=bus et demonstraõib. Ergo nuptiæ erunt ꝯctus et qdem ex ꝯsensu.

Tertia raõ: qmdm ex aliis ꝯctibus q ꝯsensu ꝑficiuntur, mutua nascitur obligaõ, sic et ex ma=trimonio, q hi obligaõ in diversis rebus summis ꝯsi=stit, in ꝯvictu interiore eoq ꝑpetuo, et in officiorũ coniugalium mutua ꝑstatione ut ondit Donel. d. l. 13. com: c. 21

Verum ñ obstantibus hisce raõib. dicimus cum communi Dd. schola, matrimonium ñ eē ꝯctum, sed societatem coniugalem, ꝑ fundamenta adducta in exercitio 3. qst. 3.

Nec difficulter ad argumenta Donelli responderi pt. ad primum ita dico, toto gñe distare soci=etate ꝯiugalem, à societate rerum. Hæc n: causam commercii in se ꝯtinet, ac ꝑinde synallagma ē sive ꝯctus ut ꝯstat. Illa vero ñ ē synallagma: si qua n: rerum communio inducitur ꝑ matrimonium id hi fit tm ꝑ consequentiam, principaliter v. matrimonium

ipsa maris et feminæ coniunctio, ac individua vitæ consuetudo, ideoque matrimonii essentia inde æstimanda non est, nec genus matrimonii, inde repetendum argt. l. 1 ff de autate tut. Societatis quoque appellatio tribuitur communioni rerum per contractum inde et coniunctioni coniugali, non ut genus, non ut univoce sed æquivoce tantum, hoc est ita ut nomen quidem commune sit, sed secundum illud nomen essentiæ ratio diversa, sic societas et dicitur esse inter eos, qui principaliter societatem non contrahunt, sed in rei alicuius communionem incidunt l. heredes 25. § non tantum 16 in f. ff familiæ herciscundæ. Inde tamen non sequitur obligationem quæ ex tali communione nascitur esse ex contractu, sed ex quasi contractu § item si 3. inst. de oblig. quæ quasi ex contractu nascuntur.

Sic et ad alterum argumentum responderi potest, latere in illo fallaciam æquivocationis. Nam et delicta interdum dicuntur contrahi l. si rerum 52. ff de re iudicata, et appellatione contractus veniunt l. 20 ff de iudiciis, ut et quasi contractus. l. 23. ff de R. I. l. ex contractib. 49 ff de oblig. et actionib. et l. 16. ff de negotiis gestis. Quemadmodum igitur non sequitur, delicta et quasi contractus sub genere contractuum proprie contineri, ita quoque non sequitur matrimonium contrahi dicitur, voce CONTRAHI largius et populariter ita accepta. Ergo matrimonium proprie loquendo contractus est.

Ad tertium argumentum respondeo obligationem ex matrimonio ortam, non esse eius generis, cuius est obligatio, quæ nascitur ex certo contractu, nam in largiori significatione obligari quis dicitur, qui quocunque iure, sive natali sive gentium, sive civili, ad aliquid tenetur, sive illa obligatio res sit dominio nostro subiecta, et ad rerum tractatum pertineat, sive non sit in patrimonio seu dominio nostro, sed ipsum personæ statum concernat. arg. l. obligamur 52 in pr. et §§. 6. et 7. ff de oblig. et actionib. Prioris generis est

obligatio, quae ex contractu quasi contractu privato delicto aut quasi delicto oritur: ea n: res e, et ad rerum tracta, tum ptinet, non ad iura h. e. statum psonarum pro infra de rerum div. eq; in bonis ac dominio nro, bonorumq; appellatione gtinetur l. princeps 21 l. bonorum 49 et ibi Gothofr. ff. d. V. S. indeq; omnia quae cætera quae patrimonii sunt, vendi atque alienari possunt. l. 3 l. 8 et l. ult. C. de hæred. vel actione vendita. Posterioris autem generis e obligatio, quae principaliter non spectat ad res, sed ad psonas earumq; statum, ius et conditionem, qua, lis obligatio e, respectu iurisdictionis et civitatis inter subditum et magistratum. respectu patriæ potestatis, inter filium et patremfamilias, et respectu matrimonii inter maritum et uxorem d. l. obligamur 52 et l. serendum 20 ff de rit. nupt.

QVÆSTIO II

Num iure naturali, et divino morali sine consensu parentum matrimo, nium firmiter gtrahi possit?

Negant hoc Petrus Martyr in locis communibus classe 2. et in commentario sup epist: 1 Cor. c. 7. — Beza de divortiis, Heist de matrimoniis c. 45. Vitem, bachius in tractatu de causis matrimonia lib. 1. 1 qst. 2 Monerus de matrimonio parte 2. c. 2. Donel. l. 13 com. t. C. c. 20 Albericus Gentilis l. 4 de nuptiis c. 6 et 8 Burcholt de gradib. c. quomodo gtrahatur ma, trimonium. Philippus Matthæus ad l. 30. n. 137 et seqq. ff de R. I. et alii tam Theologi quam icti. Quæ sententia hisce defenditur fundamentis, primo. Cuicunque ius naturæ, mandatum Dei, et scripturæ exp[res]sa resistunt

ill

illud iure naē, seu q[ui]dem iure divino morali;
firmiter ō ē ꝯtum. Atq liberorum matrimonijs
sine parentum ꝯsensu initis ius naē. resistit. Ergo re.
Maior ꝓpositio ꝑ se vera ē. Minorem ita probo et
primò q resistat iuris naē s[upr]a ꝓbavi. 2° q resistat
mandatum Dei, ꝯfirmatur ꝗ precepto, immò ex ꝓfesse
vult lex divina, ut parentes filiis suis accipiant
uxores. Ita n. loqr c.29 Ieremiæ N6 et c.21 Iudicum
N.1.7. et 18 et c.7. Deutor. ubi V Tremel et Iunii
ita ht, neq3 coniungitote affinitate cum eis, filiam
tuam ne dato filio illius eorq et filiam illius, ne ac,,
cipito ꝑ filio tuo. Huc ō malè referri pt c.30 Numeri
N 6. ubi Deus votum sibi à puella factum, iudi,,
cio patris permittit, usq adeo ut si ꝯdiceret pater irri,,
tum illud eē. Et tandem resistunt exta scripturæ, q
ꝯfirmant filiis datas fuisse à parentib. uxores, ō v.
sine parentum ꝯsensu acceptas. Ismael verus fuit
homo et agrestis, nihilominus tn̄ reverentiam de,,
bitam matri exhibuit, Legitur n: de hoc q mater
illi accepit uxorem Ægyptiam Genes. 21. N21.
Rebeca ō nisi et patris et Suetis manu petita est.
Genes. 24. Iacobus à patre Labane uxorem acce,,
pit Genes. 29. Samson anteq̄ uxorem ex Philisti,,
nis duxit, prius implorat paternum ꝯsensum, nec
qcq̄ tentat prius q parente: cum, ipso descendant,
Iudicum 14. Sic Sichem filius Hemor à patre Dinam
uxorem sibi dari petit Genes. 34 N4
Secundum argtum tale ē. Quicunq3 seiungi ab
hoīe possunt, illos Deus nunq̄ ꝯiunxit. Atq q cl,,
re ꝯsensu parentum, matrimonium ꝯtrahunt, seiungi
ab hoīe possunt. Ergo Deus illos nunq̄ ꝯiunxit.
Minorem ꝓbo: si n: illi tn̄ nequnt disiungi, quos
Deus ꝯiunxit, seqr q reliq oēs et hi et quos aboq

ꝯsen

consensu parentum, neglecto Dei aequissimo mandato
intemperans et effrenis cupido, conciliarunt possint separari.
Atq prius ē verum per c. 19 Matth. v. 6. ubi
ita Christus loquitur, quod Deus coniunxit, homo non se-
paret Beza d. to. p. 145. Ergo et posterius.
Tertium argumentum tale ē. Si matrimonium cui
non accessit patris consensus, quoniam non solum civilis, hoc
ē patria potestas, verum et natis ratio h. ē praeter
reuerentia et obedientia parentib. debita suadet
ipso iure ē nullum. sequitur quod tale matrimonium nul-
lum reddatur. non solum a iure civili, verum et a
iure nat. Atq prius ē verum s. si adversus ea 12.
J. h. t. Ubi Imperator ait, si adversus ea quae diximus,
aliqui coierint nec vir nec uxor, nec nuptiae, nec
matrimonium, nec dos intelligitur. Ergo et posterius et
per consequens male asseritur, quod iure naturae firmiter contrahi
possit, matrimonium, sine parentum consensu.
Et tandem quam multa, mundum et caelum, et totam
mundi machinam literatorum coniunctias sine consen-
su parentum initas clamare dicit Cassaneus, in Catalog.
mundi parte ult. consideratione 35.
Verum melior ē meo iudicio affirmativa sententia
quam sequentibus confirmo. Quocunque iure quis simpliciter
vivis adhuc parentibus sui ē iuris, seu plena et in-
tegra potestate propria, uti pt, eod. et iure de se
suaque persona firmiter statuere pt, et sic et matri-
monium absque consensu parentum contrahere, ut illud
eod. iure firmiter duret. Atq prius praedicatur de
liberis iure naturae, seu quod idem iure divino morali
parentibus adhuc viventib. Ergo et posterius.
Propositio maior per se vera ē. Minorem ita
demonstro. Quicunque effectus proprie loquendo ē iuris
civilis, is non pt adscribi iuri nati per se considerato,

Atq

Atq effectus patriae potestatis, q ē ut liberi in potesta,,
te cstituti, neqant sine patris csensu cḡhere matrimo,,
nium ppriē loqndo ē iuris civilis. Ergo ō pt adscribi
iuri nali p se csiderato, et sic possunt liberi de iure
naāe sine parentum csensu matrimonium cḡhere.
Maior ppositio iterum ē vera, de quo n: negatur
reā, de eod. et ut effectus negatur necesse ē, et sic
si effectus pducitur a iure civili, seqr qō possit ad,,
scribi nali iuri p se csiderato, ne cfundamus iura.
Minor ppositio ita pbatur, si n: patria potestas ē iu,,
ris civilis, ut s:" pbavi seqr et ipsum effectum ēē ex iure
civili. Vn si ille effectus patriae potestatis vct ut liberi
ō possint matrimonium cḡhere sine parentum csensu,
adscribendus foret, et ppriē loqndo iuri nali. Dicant
adusarii quo respectu factus sit iuris civilis, num
addendo uel detrahendo. Tertium n: ō datr. l. 6. ff de
cfet?. Neutrum a doceri pt. Ergo re. Insup hoc firmi,,
ter et demonstratur p illa q̄ dixi s:" in tit. 2. ubi pbavi
q ius civile sit collectum partim ex naā, partim ex
humano iudicio, longa ab experientia et pruden,,
tia informato, p determinaoem gnalis principii
ad legem specialem. Applicatiō huic talis esto; Gene,,
rale principium ē iuris naāe parentibus obedire l. 2
ff de ? et §. tam matri, q patri l. 6. ff de in ius vocando.
et l. 4. ff de curatorib. furios. et aliis et sic et
in nuptiis. Inspecie a. quomō debeamus parere
illud ō ē ex iure naturali, sed determinatum a
iure civili. Cum n: Romani longa experientia et
prudentia informati, cives ō facile cḡturos ēē nupti,,
as cernerent, nisi liberorum futurorum psonam ac sta,,
tum in sua haberent potestate, ideoqz addiderunt
nali isti parentibus debito honori et obedientiae

res

respectu patris tm ut liberorum ex iusto matri,,
monio natorum psonam ac statum in sua hat ma,,
nu ac potestate pater, ob q et raoem liberi ab illa
potestate n dum liberati, sine ipsius gsensu nequnt
matrimonium gtrahere. Dixi additum duntaxat q de ee
iuri nati raoe patris, qa certum e iure civili, q ma,,
ter liberos in sua n hat potestate §. 10 infra de adopt.
et l. 4. §. 2 ff de bonorum possessione g tabulas, et
filius possit firmiter sine matris gsensu gtrahere
matrimonium, q et rna e, q requirat Imperator, ut
liberi matrimonium ineunt gsensum hant parentu
quorum in ptate st pr. I. 3. t. l. 2. et l. 25. ff de ritu
nupt. Dm si in veteri testamento filiae tm svotum
qualecunq et deo factum, q adhuc in domo et
potestate patris e, n a. ullius filii, filiae viduae a.
repudiatae, irritum pater facere potuit et n mater,
sequi q filii, filiae viduae a. repudiatae, votum et
sic et votum gingale tam filiorum q filiarum absq
gsensu tam patris q matris factum firmiter iu,,
re divino morali, subsistere possit. At prius e verum
L. et posterius. Prius ita pbo et primo qd. q lex hec
loquatur tm de filiae voto, 1o in c. 30 Numeri Nr.
talis gponitur regula: si qs votum Dno voverit,
aut se gstrinxerit iuramento n faciet irritum
vbum suum sed oe q pmisit implebit. At ab hac
regula excipitur femina tm q e in domo patris
sui, et in aetate adhuc puellari, ut votum et iura,,
mentum eius irritum sit, nec obnoxia teneatur spon,,
sioni, si statim ut audierit pater gdixerit d. c. 30 Nb.
Ergo filii filiae viduae a. repudiatae votum,
adhuc comprehenditur sub regula, qa exceptio
qndm in ~~virgina~~ filia q adhuc in domo patris e doceri

neqt, et qa exceptio confirmat regulam in casib.
ñ exceptis l. qutumẽ 12 §. idem respondit 41.
ff de instructo vel instrumento legato. Sn̄ id
est, ex qsīe gstat ex c. ult. d. c. 30 ubi ita tex-
tus loqr: istae st leges, quas gstituit Dñus Moysi
inter virum et uxorem, inter patrem et filiam,
q in puellari adhuc aetate ẽ, vel q manet in
parentis domo. Tertio dilucidum ppmitt ~~qud~~
extun in c. 22 Deut. v. 28 et 29: Si invenerit vir
puellam virginem, q ñ ht sponsum et apphendens
concubuerit cum illa et res ad iudicium venerit
dabit q dormivit cum ea patri puellae 50 siclos
argenti et habebit eam uxorem, qa humiliavit
illam. Si a. pater virginis dare noluerit, reddet
peccuniam, iuxta modum dotis, q virgines
accipere gsueverunt Exodi 22 v. 17. ex qbus
locis apparet loq tm̄ textum de filiabus ñ v.
de filiis. Sn̄ et de voto giugali, et tertio tm̄
de patre ñ v. de matre. Consequentiam in maiore
propositione, ita demonstro, si pater tm̄ pt irritum
facere, votum coniugale à filia in domo patris
adhuc gstitutae, factum et ñ mater, seqr ius
illud ẽẽ civile Mosaicum et ñ nale. Si n. eẽt
nale competeret utiq illud ñ tm̄ patri raõe filiae
in sacris gstitutae, verum et sibi respectu et sic
quoq matri, pietas n. debetur patri et matri, à
filio et filia aequa d. l. q. ff de curatore furioso
et aliis. Quare fatendum ẽ si scripturam seq
velimus illud qd ex libris Mosaicis de voto
filiae in aetate puellari et domo patris gsti-
tutae, à patre retractando, attulimus, politicum
et ~~civile~~ forense illud fuisse, qnidm et peculiariter
gstitutum ẽ iure Romano de puellis et viduis
intra 5 et 20 annum degentib. qd ñ possint

quis gaudeant emancipatis libertate sine
patris. a. si ipsius auxilio destituuntur matris et
propinquorum inconsulto matrimonium contrahere l. 18 et 20
C. de nuptiis.
Et in hanc sententiam inclinare videntur Ant.
Faber in iuris pr. Papi: h. n. t. pr. 4. Contius l. 1
Successivarum c. 4 Wesembec. ad pr: h. n. t.
n. 7. Hispanus in l. 30 n. 8 ff d. R. J. et Anto,
nius Gilbertus Costanus in l. quaest. iuris c. 12.
Non resistunt superiora argumenta, et primum quia minor
propositio, vera non videtur, nam et ius divinum mo,
rale, non volunt quod peccetur hic in ipso contractu matrimonii
sed tantum, quod committatur a contrahentibus externum initium
matrimonii, et quidem grave peccatum, propter violatam
parentibus debitam reverentiam, dum eorum non ad,
hibent consensum. Nam tale quod fiat patres sancti summo
semper studio in coniunctionibus suis prius exploraverunt
et impetrarunt parentum consensum, ut textus supra adducta
satis probant.
Ad secundum argumentum respondeo, dictum Chri,
sti Matth. 19 vers. quod probationis loco in minore propositione
adducitur, loquitur de coniunctione, quae individuam vitae
continet consuetudinem hoc est de perfecto matrimonio
Et de tali matrimonio vere dicitur quod ab homine dissolvi
negatur. Ergo propositio, quae inde colligitur ex contrario
sensu nata et intelligenda erit, de matrimonio imperfecto,
ut ita imperfectum matrimonium, opponatur matri,
monio perfecto. Et tali modo concedi potest, illud matri,
monium imperfectum posse ab homine solvi, negamus
autem matrimonium sine consensu parentum initum, de
iure divino morali, in sua essentia esse imperfectum
Sed argumentum ductum est a contrario sensu, quod saepe fallit.

E-

Eucerardus in top. to a qrio sensu n. 4 et seqq. ubi nouem subiicit fallentias.

Ad 3m arglum rndeo distinguendo, a. n. ius nale separatim et pse gsideratur, a. giunctim, cum iure ciuili. Si separatim et pse, nego ius nale matrimonium sine gsensu paterno gdum infirmare, reclamant n. supiora fundamenta. et de ?giuris separatim gsiderati effectu. ô loqr d. ss. si adhuc seat sed de effectu iuris nalis, q giungitur cum iure ciuili, et fundamentum ê iuris ciuilis. Si v. giunctim, gcedo matrimonium tale eê iure ciuili nullum, nec tn legr g ?hibitio qdam sit et in iure nali p se gsiderato. Nec hoc mirum ê. Qmdm n. mâ prima p se gsiderata ô ê corpus, sicu n. mâ ê informis et nihilominus tn corpulentia seu corporeitas, ex mâ et forma nexu oritur. Multa n. st in principiatis, q ô st in principiis separatim gsideratis. Sic et qms ô phibeat ius nale pse gsideratum matrimonium sine gsensu initum, ?hibet tn illud et annihilat, qn giungitur cum iure ciuili

QVÆSTIO III

Num gsensus parentum sit de iure canonico narius?

Et hæc negatiua sntâ ê canonizata.

Non vi detur, primo, in rebus n. spiritualibus gsensus parentum ô requiritur c. ult. de iudiciis in 6 et c. puella cau. 20 qst. 2 Ascanius Clementinus Amerinus in tractatu de patria ptate c. 7. n. 2. et c. fin. n. 65. Cum ea q instinctu Dei aguntur sub lege horum ô sint, c. licet 18 ex de regularib. et c. duæ st. cau. 19 qst. 2. Atq matrimonium ê res spiritualis c. debitum s ex de bigamis ô ordinandis. Ergo in matrimonio glendo ô reqr gsensus parentum.

Secundo. Si sufficit solus eorum gsensus, de quorum giunctionibus agitur, seqr parentum gsensum ô eê

narinum in nuptiis liberorum. Atq prius ē verum
p c. sufficerat cāā 27 q. 2. c. cum apud sedem 23.
ex de sponsalibus et matrimoniis et c. fin: ex de sponsa-
sa duorum. Ergo et posterius
Tertio. Matrimonia debent eē libera c. veniens.
c. requisivit et c. gsultaōi ex de sponsalib. et matrim.
Atq gsensus liber dici ō pt, qui alieno arbitrio
parentum vel reservatur c. sup eo s. ex de gditionib.
appositis in desponsatione ze. Ergo ō requiritur gsen-
sus parentum in nuptiis liberorum.
Quarto. Sponsa et Ecclesia aequparatur. c. sicut
cāā 7. q. 1. Atq filius accedere pt ad Ecclesiam.
S. ē potest secedere sine patris pmissu in coenobium.
l. deo nobis auxilium 55. § sed et si C. de epis. et cle. Ergo
et potest gtrahere matrimonium sine pmissu patris
Quinto huc facit c. cum causa 6 extra de raptorib.
cuius sensus ē: qdam miles volentem puellam et
gsentientem, insciis tñ sex invitis parentibus matri-
monii cāā rapuit et abduxit, eamq antequam carna-
liter cognosceret, de psenti reclamantib. parentib.
sibi desponsavit ac tandem matrimonium, carnis
commixtione gsumavit, postea suggestione paren-
tum et cognatorum seducta mulier a billius militis
amore divertit, aliiq viro desponsata ē. Cum a. ani-
madverteret se hac rōe a vinculo matrimonii cum
milite gcti liberari ō poē, ad extremum vitam mo-
nasticam assumpsit, religionem et ppetuam castita-
tem pfessa. Unde duplex qstio oriebat, primo n:
qrebat, an miles ille q puellam gsentientem invi-
tis parentib abduxerat, raptum comisserit et p
vero raptore habendus sit? 2o. an pfessione reli-
gionis, seu ingressu monasterii mulier a gsortio

in

viri militis eximi qat? Ad utramq; qstionem ne,,
gativè a Pontifice Lucio 3. respondetur, quis
n: iure civili raptus et tunc comitti censeatur,
qn qs volentem et qsentientem filiam a parentib.
quorum in potestate ē, matrimonii cum ea ineunda
gra rapiat l. un. et ibi Cujac. in paratitlis C. de
raptu virg. Filia siqd. cum sui iuris suaeq;
ptatis ō sit, sed ipsum ad statum q attinet pa,,
tris ptati sbeta, et in eius familia qstituta
integra ad qsentiendum in nuptias voluntate
ac facultate destitui, nec ullum matrimonium a.
matrimonii cirā subeē sine qsensu patris, a. subeē
poē sigr l. n. pri et § penult. t. eod. aliud tn placuit
hoc in casu Pontifici Romano, q raptum hic comissū
ō eē tali argto pbat: raptus comitti ō dr, ubi foe,,
mina volens et qsentiens, matrimonii, cum ea qtrahendi
caā abducitur. et abducenti desponsatur et insciis
et invitis parentib: Sed a. factum ē, hoc in casu. Ergo
raptus crimen ō subē. Indicat itaq; evidenter Pontifex
sponsalia de psenti et matrimonium ratum eē, etsi insciis
seu reclamantib. parentib. qtractum sit, adeò ut ne mulier
qd. volente seu iubente patre, maritum illum deserere,
et alii viro nubere, vel post matrimonium qsumatum, sine mariti
assensu, monasticam vitam qfiteri possit, ō ~~ita~~ q qsiderat
Pontifex in matrimonio firmiter qtrahendo patriam ptatem.
adeoq; et filia sine qsensu patris ō habuisset qsentiendi
potestatem, nec ■ de nuptiis actum dici potuisset, sponsa,,
lia nulla, matrimonium nullū et irritum fuisset, nec
potuisset iure qsumari, nec qsumatum stricto iure
adversus vim patriae ptatis sustineri. Dictum item
Apostoli in 1 Cor. 7. v. 3 ubi sine dubio de rato matrimo,,
nio agitur allegatum ad eam speciem, ineptè accomodaretr.
hemiq; qsiderata civili patriae ptatis raōe, miles ibi
a raptu minimè excusari pt, qa pontifex qsumati
matrimonii aliquoties meminit. Non a. approbari pt

Alberici Gentilis effugium duplex, quod inculcat l. 4 de nuptiis c. 4. Primo contendit in casu dicti c. cum causa, non tamen contractum de nuptiis, sed et sponsalia raptum praecessisse, eaque sponsalia consentientibus puellae parentibus inita fuisse. Verba enim illa licet parentes reclamarent, non ad sponsalia, sed ad subsecutam desponsatae puellae abductionem referri, indeque militem a dolo et consequenter et a crimine raptus excusari. Secundo addit rescriptum illud Pontificis ut iuri civili contrarium cogendum esse ad suum casum excusandi raptum, non item ad matrimonii validitatem producendam. et utcunque ea coniunctio obliget raptorem raptamque quia utraque initio consensit, nec potest mulier allegare propriam turpitudinem, quod sine consensu parentum se sponso tradiderit, si tamen parentes sponsalibus antea non consensissent, eorum respectu coniunctio non subsisteret, sed ab iis rescindi ac retractari posset. Sed ut dixi neutra solutio tuta est. Non 1ª quia verba illa licet parentes reclamarent, ad sponsalia abductionem antegressa, non ad abductionem ipsam referri, ex textu plus quam manifestum est. Non 2ª quia raptus ita ibidem excusatur, ut quoque matrimonium ipsum ratum, firmum, et validum esse, et neque a contrahentibus neque a parentibus ipsorum iure everti aut infirmari posse, simul ostendatur. Et ita DD. communiter statuunt, quibus accedit Glossa in l. 11 ff de statu hominum Sichardus, ad l. si pater quinque C. de sponsalib. et Antonius Faber in Iurispr. Papinian. tit. 6. pr. 4.

Verum melior est contraria sententia, primo propter capitulum videtur nobis 3. extra qui matrimonium accusare possunt, ubi Clemens tertius Pontifex Florentino Episcopo, in haec rescribit verba: Videtur nobis quod parentes, fratres et cognati utriusque sexus, in testificatione suorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quam legibus approbatur. Ideo enim maxime parentes et si defuerint parentes proximiores admittuntur, quoniam unusquisque suam Genealogiam, cum testibus et chartis, tum et ex recitatione maiorum scire laborat, quia enim melius recipi debent quam illi qui melius sciunt, et quorum est interesse, ita ut si non interfuerint, et consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium.

Affirmativa sententia

Secundò confirmat hoc c. 1 ex de desponsatione impuberum, ibi n: pater, filium secundum adultum, cui vult, matrimonio potest tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, omninò debet hoc adimplere, ex quo colligitur necessarium esse, ut adhibeant liberi in nuptiis patris sui consensum.
Accedit c. alter c. 30 quaest. 5. in quo aliter legitimum non esse coniugium dicitur, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, et à quibus custoditur uxor petatur, et à parentibus et propinquioribus sponsetur.
Quartò expedit concordare iura iuribus et eorum correctiones evitare c. cum expediat 29 de electione et electi potestate in 6. Quare cum probari non possit, ius canonicum à iure civili hac in parte expressè recessum esse, tutius est ut dicamus et de iure canonico requiri parentis consensum.
Huc denique faciunt loca illa de quibus supra in thesi 13.
Et quis multi contendant, hasce opiniones in concordiam redigi posse, si dicamus fundamenta posterioris sententiae concludere tantum de honestate, non verò de necessitate tamen hanc distinctionem unde probent non video praesertim, cum primum praeceptum iuris sit honestè vivere. Sic et illorum conciliatio non bona est, qui distinguunt canones veteres a recentioribus, ut prior sententia secundum hos procedat, posterior verò secundum illos: omnes n: canones omniaque capitula habent unam autoritatem, et eandem. unius et eiusdem. quatenus in corpore Canonico reperiuntur.
Ad singula itaque argumenta respondendum erit. Ad primum respondent Burcholt de gradibus c. quoniam contrahit matrimonium. Philippus Matth. in l. 30 n. 34 ff de R. I. quos sequitur Aromaeus in exercitat. Iusti. exercit. 2. th. 8. argumento legitimè confectum 4 terminos inveniri. aliter n: sumitur res spiritualis in maiore, aliter in eius assumptione. In maiore sumitur pro re quae merè, absolutè, simpliciter et propriè loquendo res spiritualis est. In assumptione verò accipitur pro re, quae partim est civilis, partim ecclesiastica et sic mixta. Docent n: Theologi orthodoxi matrimonio.

monium ee rem spiritualem, non proprie dictam, sed partim civilem partim Ecclesiasticam. Civilem quatenus matrimonium ad societatem humanam pertinet, Ecclesiasticam, quatenus et Deum auctorem, et mysterii significationem continet. Quae responsio, quis in se vera sit, ad plenum tamen argumentum refutandum nihil facit, inquirimus n: hic tamen, num coniugium et matrimonium Pontifici Romano sit verum de re Ecclesiae Christi Sacramentis, vere ac proprie loquendo, quod vero an recte hoc modo statuat, et illud dicimus. Contendunt n: Pontificii (ut omnibus notum) coniugium ee absolute et simpliciter loquendo rem spiritualem, confer D. Thomam in 2a 2ae qst. 100 art. 2. Covarruv. parte 2 de matrimonio. c. 1 § 1 n. 2. Sidacum Spino a Caceres in speculo testamentorum Glossa 15 principali n. 15 et alios. Ex quibus certe apparet negari non posse minorem propositionem in argumento primo, cum ex iure Canonico deprompta sit, agatque de matrimonio, quod de re spirituali proprie sic dicta. Aut n: matrimonium negant accipi pro re spirituali proprie sic dicta, in iure Canonico, et tum convincuntur testimoniis modo allegatorum, et aliorum Pontificiae religionis. Aut decisionem huius rei, petunt ex nostratibus Theologis et ita immutant statum qstionis, non n: amplius quaerunt quid ius Canonicum et Pontifex statuat, sed quid recte. Verum vere melius est ut dicamus, primo cum Salicoto de notis et spuriis c. 8 n. 9, regulam illam patriam potestatem in spiritualib. non ee attendendam, procedere, si ea in his aliquo nobis eet impedimento, quod in qstione nostra locum non ht. Quam regulae limitationem, et explicationem etiam inculcat Matthaeus d. lo. n. 35. Aut cum aliis responderi poterit, veram ee illam regulam, si forte parentes impia, vel iure divino et naturali non consentanea praeceperint, quod hic non fit. Tantum n: abest ut parentes sub praetextu suae potestatis, iniqua velle videantur, ut quae et aequissima, et divinis literis maxime consentanea praecipere et sine illa reprehensione dici queant. Aut denique concesso eo, quod patria potestas non attendatur in spiritualib. rebus, rationem tamen illam, quia iniquum ee putatur, ut cui invita

sponsu ei elegerit.

2 Hanc limitationem, et exceptionem, h. e. quod consensus parentum tum tamen necessarius sit, cum parentes 3 pia et iusta praeceperint, suppeditat nobis l. sed ea quae ff. de sponsalibus ubi sta. quod filiae dissentiendi a patre tum concedatur licentia, si indignum moribus vel turpem ma

suus haeres agnascatur, in spiritualib. considerandam ee, vix
qsq negare poterit, qa ius spirituale cuiq. q suum e tribuit.
In 2do argto committitur fallatia compositionis et divi,,
sionis. omittuntur n: vba illa. Secundum leges, q adden,,
da erant ex d. c. sufficerat, ubi tn parum interest, sive
leges ittgamus leges civiles, cum Bonel. 13 com: c. 20 Falliolo
d. to. n. 11 Nicolao Reisnero l. 1 decisionum 2. n. 17 et aliis
sive et Canones, 1o qa et Canones vocantur leges c. Nicaena 12
dist. 31 c. duae caa 19 qst. 2 et c. licet qbusdam 18 ex de Regularib.
2do pp c. finale ex de sponsa duor. ubi vba. Secundum leges
explicantur p verba, iuxta Canonicas sanctiones, mo scia,,
mus consensum consentium idem leges illum ee, q circumscriptus
et munitus sit, patris consilio et consensu. Et quis in d. c. cum aq
sedem vba: Secundum ll. omittantur. tn illa satis expri,,
muntur in c. duae 25. ex de sponsalib. et matrimoniis et c. fin.
ex de sponsa duor, ubi mentio fit legitimi viri et uxoris
consensus. Per legitimum a. consensum venire et et ll. consensum
consentium, et illorum in quorum ptate st, constat ex pri
ff. de nuptiis, aliisq. locis s. citatis. Cui solutioni o resistit
vocula taxativa (solus) in d. c. sufficerat primo qa adiecta
e o ut excludat consensum paternum, sed potius concubitum, o n:
ibi qstio pposita erat de filio, q. contraxerat spreto patris consensu
matrimonium, sed qrebat de concubitu, an ille et n. arius eet
q recte negatur, quis n: certis legum conditoribus placuerit
nuptias o videri re ee contas, cum corpore o coierint, ut
constat ex l. licet qdam 8 C. de incestis et inutilib. nuptiis,
illorum tn sententia ibidem explosa e, et cstat nuptias o
concubitum sed consensum facere c. matrimonium. caa 27 qst. 2.
l. nuptias 30 ff. de R. I. et l. cui fuerit 15. ff. de conditionib. et demon,,
strao 6. 5. e maritalem affectionem l. cum hic 32. 5. si mulier 13
ff de donaoib. in virum et uxorem. Bn respondeo dictio,,
nem solus alias q taxativam, nunq excludere, si abnormi,,
de resultat ttctus, vel contus ut notat Angelus post Glossam
in l. cum notissimi in v. solam contentionem C. de pscriptione
30 vel 40 annorum, q hic fieret.
Ad tertium argumentum respondeo q dr in maiore ppoe, mri mo,,
nia debere ee libera, id o eo ptinere q. consensus consentium, in

alie

alieno arbitrio reservari non possit, quia conditio illa non solum approbatur a iure canonico d. c. super eos ex. de conditionibus appositis, verum et a iure civili, in l. Theopompus 14 ff. de dote prelegata in qua conditio legato adiecta, si mulier cum consensu Sempronii consilium nupserit, valet: Sed ut ubi ganius matrimonii a vinculo penitus debet esse constringenda cum illud inhonestum visum sit l. Titia 134 in pr. ff. de V. O. et c. gemma 29 ex. de sponsalib. et matrimoniis, et a metu, qui in constantem virum cadere potest l. metum 6 ff. quod metus causa (vani n. timoris nulla est excusatio l. vani 184 ff. de R. I.) libera esse debere c. cum locum 14 cum sequente et c. consultatio ex. de sponsalib. et matrimoniis. Ad minorem propositionem, quis consensus, qui in alieno arbitrio liber non dicatur in d. c. super eo, sufficit tamen ille in consensu de matrimonio. Nam iure civili eadem matrimonii libertas requiritur l. fin. in fine C. de sponsalib. l. nec filium 12 et l. neque 14 C. de nuptiis. et tamen consensus consentium in alieno patris vel arbitrio reservatur, d. pr. I. de nuptiis.

Ad quartum argumentum respondeo, comparationem in dec. sicut causa 7. q. 1 Ecclesiae et sponsae seu uxores fieri non in omnibus sed secundum quid, hoc modo: sicut viro non debet adulterare uxorem suam et uxori non licet dimittere virum suum ut alteri se vivente matrimonio societ. a: eum adulteret; ita nec licet episcopo Ecclesiam suam, a Ecclesiae episcopum suum dimittere. Ulterius a. non progreditur comparatio illa, tum quia alia ratio est professionis vitae monasticae, et alia matrimonii contrahendi, hoc n: casu, invito patri agnasceretur suus heres quod iniquum esset § sed si quis 2. infra de adoptionib. illo vero non itidem.

Secundo quia quod liberi etiam non dum emancipati possint se sine consensu patris, monasterio vel Clero sociare, illud speciale est et in favorem Ecclesiae introductum. quare in extum trahi non debet l. quod v. 14 ff. de ll.

Denique ad cap. cum causa 6. ex. de raptorib. responderi potest non ibi negare Pontificem parentum consensum in nuptiis intercedere debere, sed hoc tamen decere, matrimonium iniussu parentum contractum non debere resolvi, quia res amplius non sit integra sed copula carnalis intervenerit. Itaque Pontificib. durum eius

necodi.

Aliter respondeo. quod si in terminis comparationis huius stetur, totum concedamus, scilicet quod ille quoque casu quo pater liberos arcet plane a matrimonio, a. si indignum moribus vel turpem sponsum filia dederit, licentiam dissentiendi liberis a patre concedi.

modi mrimoni separato fuit 6 f. de eras b. ex de gditionib. appositus. Suarenus ad l. soluto mrimonio, et Bartoll. in tractatu de gradib. in quo discedit ius Canonicum a civili

QVÆSTIO IV

An et quomodo de iure civili requirat consensus parentum?

Ad primam qstionem, respondendum videtr, cum Guiberto Costano in lib. qstonum iuris c. 12, q nuptiæ sine parentum consensu gtæ, de iure civili valeant. I° qa Decalogi pcæ, pto 4 gtinetr ut tam patrem q mrem honorent, colant et revereantr liberi. Exodi 20 et Deut. 5. Ead. n. pietas et Reverentia patri et mri debetr, l. 2 §. si filius 2. et l. nullum 10 ff de obseqis parentib. et patronis pstandis et l. furiosa 4. ff de curatorib. furioso et aliis. At v. mris gsensus in nuptiis, nario exigendus n e, neq. qd natis rão exposcit, pr. J. de nuptiis. Ergo et patris gsensus in mrimonio expectetr, nec narium e, nec natis rão expostulat.

2dum argtum. In his q iuris publici st, patria potestas n gsideratr. Nam filius fam. publicas functiones capessere et sine patris auctoritate magistratu fungi pt l. filius fam. 9 ff de his q sui vel alieni iuris st et l. nam q 14 in pr. ff ad S. consultum Trebellianum. Potiorem n. causam ee Reipub. q parentum ipsi parentes voluerunt. l. 19 §. filius 7. ff de captivis et postliminio reversis. Sed nuptiæ st iuris publici l. 2 ff soluto mrimonio. Ergo in nuptiis gsensus patris n attenditr.

III. Defoes oia evolvere debent, q sub definito gtinentr. Arls 6. Topic. Atq defo nuptiarum seu mrimonii, q e q sit viri et mulieris giunctio, individuam vitæ gsuetudinem gtinens. § nuptiæ a. 1 J. de patria potestate, gsensus paterni n meminit. Ergo in nuptiis gsensus patris n est narius.

IIII. Vlpianus scribit in l. 1 ff de liberis exhibendis. Si qs filiam suam, q mihi nupta sit, velit abducere, vel exhi-

beri

beri sibi desideret, an adversus interdictum, exceptio danda sit, si forte pater concordans mrimonium et liberis subnixum velit dissolvere? Et certe hoc iure utimur, ne bene concordantia mrimonia, iure patriae ptatis turbentr. Idem Paulus scripsit l. 2 sententiarum t. de nuptiis. Eorum, inqt, q in ptate patris st, sine voluntate eius mrimonia iure n̄ cōntrahuntur, sed cōntracta n̄ solvuntur. Contem,, plaōn: publicae utilitatis privatorum commodis pfertur. Cujacius 3 observaōum c. 5. Duarenus ad tit. soluto mri,, monio Corasius l. 1 Miscel. c. 12 n. 6. Aidius Hortensius ad l. n. t. f. in pr: Ernestus Cotman disp. f. c. 5. § 4. et Försterus disp. 3 § 22. Ergo quis autoritas patris n̄ in,, tercedat, ratum nihilominus et efficax mrimonium ē.

V. Adducitr lex in copulandis 8 C. de nuptiis, ubi dr in copulandis nuptiis, nec curatoris, nec cognatorum vel affi,, nium, ulla autoritas pt intervenire sed spectanda ē eius voluntas de cuius coniunctione tractatr. Quae verba ple,, nius accipienda st, ut etsi patrem qs hat, idem tn iuris sit: nempe qa in nuptiis potissimum inspicimus volun,, tatem eorum q coëunt, n̄ et autoritatem, voluntatemvē parentum, tutorum vel affinium.

VI Nuptias sive mrimonium in libera ptate eorum q coniun,, guntur leges sitam eē fo voluerunt l. 2. C. de inutil. stip,, ulaōib. Sed qs ē adeo rerum imperitus q putet liberum, q alterius consensionem nario expostulat? vel eum velle, q alterius obsequitur voluntati, cum plane actus, quos dicto patris audientes facimus, libera voluntate desiderant. l. velle 4 ff d. R. I. Ergo ne libertas mrimoniorum impediatr in nuptiis contrahendis patris autoritas nario desiderari n̄ debet.

VII Si patris voluntas nario requiratur, maximum a nuptiis avocamentum erit, nam si pater vetulam quandam defor,, mem et rugis plenam, filio obdientiae uxorem eligeret, q is ducere nullo mō vellet a. certe sine honesta caā saepissime liberorum impediret mrimonia, sicque patris voluntas maxim,, me pluriaris impedimentum erit, q legis latores voluisse cre,,

den

dendum n. e. Confer Cuiacium ad l. nuptias 30 ff d. R. J.
Quae sententia quamvis primo aspectu satis videatur esse probabi,
lis, tamen si eam penitius consideraveris vera non e. Matrimo,
nium n. quod sine parentum consensu contractum est contra praecepta legum
contractum e, ac proinde nullius momenti, cassum, irritum,
et inutile e, cassa item et inutilis eius consummatio, caeteraque
omnia, quae ex eo subsequuntur cassa sunt et inutilia l. non dubium
C. de legib. et § penult. I. de n.: et ignorante patre nuptiae
non sunt l. dotis 68 ff de iure dotium, iniustae sunt argumento l. Paulus 11
ff de statu hominum. l. nuptiae 18 ff de ritu nuptiarum et invalidae
Harmenopulus in promptuario Iuris Civ. l. 4. t. de finitione
ac statu ritu que nuptiarum 4. Patre non consentiente minus legitima
coniunctio e l. sive supponis 2. C de nuptiis, nuptiae consistere non pos,
sunt, nisi consentiant omnes, h. e qui coeunt, quorumque in potestate sunt
l. nuptiae 2. ff de ritu nuptiarum, et filius fam: miles sine
patris voluntate matrimonium non contrahit. l. filius fam. 35. ff eod.
Quibus non resistit, primum argumentum quod supra adduxi, non n. sequitur pietas pa,
rentibus, tam patri quam matri aequa debetur d. l. furiosae 4. Ergo
necessario adhibendus etiam est consensus matris in nuptiis liberorum quemadmodum
necessarius e, consensus patris, quia ratio quae patris efflagitat consensum e
patria potestas d. pr. I. de nuptiis, et argumento l. filius 25. ff de rit. nupt.
quae patri data e, matri vero denegata. l. illud 4 § ad testamenta 2
ff de bonorum possessione contra tabulas. et § caeteris 3 inst. de haeredum
qualit. et differentia. quae etiam ratio facit, ut possit filius emancipa,
tus sine patris consensu uxorem ducere d. l. filius 25 et l. 3 § si
emancipato 5 ff de bonorum possessione contra tabulas, propter patriam
potestatem, per emancipationem sublatam § praeterea 6 infra quib.
modis ius patriae potestatis solvitur non obstante quod post emancipationem
factam pietas patri debeatur. argumento l. qui in potestate 3. C. de in
ius vocando coniuncta l. parentes 6 ff eod. natis quod reverentia
et obedientia de iure civili non sufficit, quia ut supra in 2 quaest. dixi
non facit, ut status liberorum sit in manu parentum.
Ad 2dum argumentum respondeo, maiorem propositionem esse accipiendam
de muneribus publicis. Est n. munus publicum, quod publica
iuris auctoritate et invitis iniungitur, sive principaliter

ad

ad utilitatem Reip. ptineat, velut st ~~mg~~ magistratus, ve-
gatio defensio civitatis l. 15. in f. ff de receptis q arbitrium re-
sive principaliter ptineat ad rem privatam, sed p consequentiam
ad utilitatem publicam, ut e tutela et cura d. l. filius fam. 9
l. 8 lin. 17 § eos q 2 ff de excusatio. tutor. et pr. I. de excusat.
tutor. Illud in specie munus Reipub. vocat argto l. si duas 6
§ tutela 15 ff de excusatio. tutor. et interdum p excellentiam
munus publicum l. pupillus 239 § munus 3 ff de V. S. et l. ho-
nor 14. § munus 1 ff de munerib. et honorib. Hoc v. cum prio-
re collatum interdum privatum munus dr d. l. honor 14 § 1.
Et in his munerib. filiusfam. loco patrisfam habet. d. l.
filiusfam. 9 d. l. nam q 14 l. in privatis 77 cum l. sequente ff
de decuriis et pr. Instit. q teste tut. dari possunt, ubi plura
dicam. Et quis nuptiae p sobolis procreationem sua natura ad
ius publicum ptineant d. l. 2 ff soluto matrimonio, matrimonium
tn non recte vocat munus aliq publicum. Sed si matrimonium
ad ius publicum ptinet cur q a Iustiniano refert ad ius
privatum in Institutionib. ut patet argto § fin. I. de Iust.?
Illud ideo fit q in nuptiis coniugum et privata utilitas
versatur et e matrimonium societas privata, in qua et de do-
te, et de iure in liberos q̃ritur, q oia ad privatos ptinent.
Donel. l. 2 com. I. C. c. 5.
Ad tertium argumentum communiter DD respondent, in dfoe
nuptiar., consensus paterni, n qd. expressionem fieri,
sed implicite. Cum n. definiunt nuptiae viri et uxoris
coniunctio, n quamq coniunctio intelligi pt. sed legitima et iusta
tn. At illae q simul ht ~~pote~~ consensum parentum. Verum
n utimur hac responsione, sed simpliciter dicimus, ideo n
poni consensum parentum in dfoe nuptiar., n q sine illo possint
fieri nuptiae legitimae, sed q n sit de substantia nuptiar.
h. e., hoc e n ingrediat essentiam nuptiar.
Ad 4 argumentum respondeo Ulpianum in d. l. 1 § fin. agere de matrimo-
nio interveniente patris consensu legitime contracto. Sicut dt de cod.
n. absimilia illis, q Ulpianus dt rescripserunt Imperatores in l. 5.

NB.

C. de repudiis ubi dissentientis aiunt patris, q initio cons,
sit matrimonio, cum marito concordante uxore filiafam. ratum
o Sri voluntatem. D. Marcus Pater nr. religiosissimus
Imperator constituit, nisi magna et iusta causa interveni,
ente hoc pater fecerit. At obiiciet aliqs Actum in d. l. 1
§ fin. in fine ff de liberis exhibendis, hanc clausulam et
temperamentum subiicere, ut pater filiam alii nuptam
sibi exhiberi desiderans, matrimonii forte dissolvendi
gratia, non tam exceptione opposita repellatur, q ut ipse
persuadeatur ne acerbe patriam potestatem exerceat, q cum
de matrimonio cui pater initio consensit Agi neqt d. l. 5
C. de repudiis. consequens e ut Agatur de matrimonio, q
patre ignorante vel invito contractum e. Verum ita clausulam
illam finalem, male accipi existimo, nam cum quaesivisset
Actius an adversus patrem, q filiam suam mihi nuptam
velit adducere, vel exhiberi sibi desideret, danda sit exce,
ptio si forte pater concordans matrimonium, forte et liberis
subnixum, velit dissolvere, respondet certo iure nos uti
ne bene concordantia matrimonia, iure patriae potestatis tur,
bentur nec dissolvantur, certum q ius illud e, de non turban,
dis, & non dissolvendis iure patriae potestatis matrimoniis iu,
stissimis et legitimis. Et ex certo illo iure, eo in casu
exceptio adversus patrem, ad exhibendum agentem com,
petit, quod et respexerunt Pandectarum compilatores, dum
subiecerunt l. 2. ff tam: concludere voluerunt. Cui damus adem
eid. et exceptionem competere multo magis dicendum e
l. moribus 186 81 ff d. R. I marito v. de uxore exhibenda
ac ducenda adversus patrem, q filiam in potestate sit cod datur
d. l. 2 ff de liberis exhibendis et l. si invita 11 C. de nuptiis.
Ergo multo magis adversus patrem, q filiam sibi exhiberi
cupit, forte ut concordans matrimonium dissolvat merito ex,
ceptio datur. Nam bene concordans matrimonium separa,
ri a patre D. Pius prohibuit, Paulus l. 5 sententiarum t. 6.
§ bene concordans. Sed roget aliqs, quorsum q pertineat
s. relata clausula, ut patri persuadeatur ne acerbe pa,

triam ptatem exerceat? R. ideo. distinguendum hic ee
interius et iuris applicaoem, ius certum e deo turbando
o dissolvendo, iure patriae ptatis bene geordantia mri,,
monia. Sed illud ius sic erit ad hibendum, inqt, Ulpia,,
nus, h.e applicandum vel exercendum q patrem ac soce,,
rum, q parenti locum obtinet, ut ipsi potius psuadeat
ne acerbe patriam ptatem exerceat, qut districte et sim,,
pliciter adversus eum ius dicat, ne alioqn honor et obe,,
dientia patri debita, a. eius authoritas, q ap liberos
ht, imminui videat. Quod v. attinet ad Pauli sententias
R. ideo illas, ut et alior veter fragmenta, nisi in corpus iu,,
ris a Justiniano relata sint, authoritate iuris destitui
et pdesse qdem ad antiqtatis cognitionem non nulla, nihil v.
ad iuris gstitutionem ut p[ra]xem. Justinianus n: de libris,
qbus gstat corpus Juris civilis, sic gstituit. ut qcqd in his
e pro iure habeat, q qdem pro iure positum nec muta,,
tum ee appareat, oia sic accipi iubens, q. ab ipso eent
pfecta l. 1 § sed neq h cum § seqnte et l. 2 § tanta 10
C de V. J. E. Si q a. his libris o gtineantur, simul oib. au,,
thoritatem denegavit, sanciens oe q in corpore iuris po,,
situm e, hoc unicum et solum observari, neq in iudicio
vel alio certamine, ubi leges necessariae st, aliunde pferat,
districte vetans d. l. 2. § haec q 19 et seqnte C. d. V. J. E.
et vel ideo parum authoritatis ap ~~nos~~ nos hnt, ista Pauli
fragmenta, q in multis depravata st et deformata, ut te,,
statur Alber. Gentilis l. 1 de nupt. c. 7. ubi ad raoem
Pauli respondet, tanti o ee publicam utilitatem, q giun,,
cta, cum parentum gtemptu sit. Reipub. n: expedit pios
hre filios erga parentes, et nec proles iusta e ex his nu,,
ptiis, ut ipse idem tradit ~~filius~~ Paulus in l. 11 ff de statu hominum
adeoq nec expedit Reipub. hoc matrimonium ee, quo,,
niam nec lex ht istos p liberis, nec dr ppie ples q o

ex

iustis nuptiis ē § penult. I. d. t. n. ut uberius demon,,
strant Donell. l. 13 com. I. C. c. 2. et Tymaeus Faber in anni,,
versariis disputationib. disput. 5. Q. 12.
Ad 5. respondemus d. l. in copulandis & excludere
tm̄ curatores, cognatorum et affinium consensum ō v.
patris, q v. lex ō dicit nostrum ō ē affirmare: erubescimus n. loq sine lege. Novel. de triente et semisse 18.
c. qsideremus in pr. 3.
Ad sextum argtum rnderi pt, attendendum eē, cum matri,,
monia dicantur libera, q in prime pcedente qstione ex,,
plicavi. tm̄ ad d. l. velle 4 rndeo illam de delictis ut plu,,
rimum loq, ut qfirmat lex ad ea 157 ff d R. I. l. us q ut
an ignoscite r. ff q ui etiam l. us damnum dat 169 in pr. ff
d. R. I. l. liber homo 37. ff ad l. Aquiliam et l. fin. C. de his q sibi
adscribunt in testamento.
Tertio ō observandum ē q et remissa voluntas, voluntas
sit, q n. coactus manumittit, voluntatem suam accomo,,
dasse censet. l. si privatus 17. in pr. ff q et a q b. manumissi
q illa et in nuptiis sufficiat, ut vult sty po. itus Aeolibus
ind. l. velle 4. ff l si patre 22. ff de ritu nuptiarum
Ultimum argumentum a rarissimo accidente desumptum ō
mutat rei essentiam, et ponamus hodie multos tales paren,,
tes inveniri, q vel pp lucrum vetulam quandam bene nu,,
matam filio obtrudere conantur, vel et pp rusticitatem
prohibeant ducere uxores vel nubere, tm̄ liberis istis ita sic,
carendum ē, ne alius. piis parentib. ius suum detrahatur
q § fin. I. de his q sui vel alieni iuris st. Admonendi q po,,
tius st fideliter tales ἄσοφοι parentes primo ne acerbe
patriam ptatem exerceant l. 2 § fin. ff de lib. et posthumis ex. libendis
q in pietate debet ō atrocitate qsistere l. divus 5. ff
de lege Pompeia de parricidiis. Secundo q filium fam.
invitum, ad uxorem ducendam cogi legum disciplina ō

f

permittat. l. nec filium 12. C. de nuptiis et d. l. si patrem 22.
in pr. his, quae inter invitos contrahitur, cum coactiones diffi-
ciles soleant exitus frequenter habere c. requisivit 17. extra de
sponsalibus et Matrimoniis. Tertio quod cogi possint in
matrimonium collocare et dotare liberos, si prohibuerint
iniuria ducere uxores, vel nubere l. capite 19 ff. de ritu
nuptiarum. Et 4o quod teneantur dissensus sui rationem reddere
si honestus animus sit utriusque consentientium, et par est conditio
nec ulla subsit causa, ob quam honeste possint repugnare. Faelix
Vitembachius de causis matrimonialibus c. 1 Confer
Bezam de divortiis pag. et sequentib. et Bart. in parte 2
de matrimoniis c. 46. Et tantum de prima quaestione, quod patris
consensus de iure civili in nuptiis liberorum requiratur. Sed
nunc secundo quaeritur, quomodo requiratur, an ita, ut influat
effectum sex, ut sit de essentia matrimonii, an vero ut sit causa
sine qua non? Quod posterius approbo. 1o nihil enim aliud requiritur
de iure civili, quam ut matrimonium liberorum fiat cum consen-
su patris, et quod sine consensu parentum matrimonium nullum
sit ut dixi. At non est sine quo quid fieri nequit, est de substan-
tia eius quod fit. Secundo debet iussus patris praecedere, pr.
J. de nuptiis. Atque forma a re formata tempore non distin-
guitur. Quemadmodum itaque in vulnere curando praecedit pueris re-
motio, quae tamen vulneris curationem non inducit; sic et patris
consensus in nuptiis, non est causa quae influit effectum, quia remo-
veat defectum, seu obstaculum, et efficiat ut opari liberi
possint, hoc est contrahere nuptias. Confer. Albericum Gentilem
l. 4 de nuptiis c. 3.

QVAESTIO IV.

Num ratihabitio admittatur in nuptiis?

Negant hoc Cujac. l. 3. observationum c. 5. Alber. Gentilis l. 4
de nuptiis c. 3. Hottomannus et Borcholt in pr. Inst. t. Brissonius
de iure connubiorum, Contius 1 disput. 7 Arumaeus exerc. Iust. 2.

§ 10. Menochius illustrium q[uae]stionum disp. 2 q[uae]st. 5 et Fon-
sterus Prop. 3 § 21 pp. seq[ue]ntes ra[tio]nes. 1° q[uia] Iustinianus
in pr. I. de nuptiis diserte testatur iussum patris p[rae]cede-
re debere, et licet q[ui]dam reclamant, q[ui] in hac parte c[on]si-
lium dari, n[on] p[rae]ceptum poni existiment, attamen hoc effu-
g[iu]m ut s[upr]a monstravi nullum e[st], ipsisq[ue] Imperatoris v[er]bis
satis revincitur. Iustinianus n[empe] se sic legum p[rae]cepta
inculcare dicit, et quidem req[ui]rit c[on]sensum parentum
ita quoq[ue] req[ui]rit ut idem c[on]sensus p[rae]cedat. Una si q[ui]dem
eademq[ue] p[er]iodo, uno eodemq[ue] ora[ti]o[n]is c[on]textu, utrumq[ue]
req[ui]rit et determinat. Cum q[ui] parentum c[on]sensus ex p[rae]ce-
pto Imperatoris req[ui]ratur, n[on] ex nudo c[on]silio Ulp[iano]r et p[rae]cepi
ut c[on]sensus ille iustas nuptias antecedat. Confirmat
hanc explica[ti]o[n]em particula: in tantum, q[uae] nota e[st] com-
para[ti]o[n]is maioris cuius vis evidens o erit, n[am] si ut in p[rae]ce-
dentibus de ipso parentum c[on]sensu ita quoq[ue] in hoc v[er]siculo
d[e] tempore c[on]sensus adhibendi p[rae]ceptum p[ro]poni eiusq[ue]
observandi necessitatem imponi censeamus. Ita quoq[ue]
v[er]bum, debeat, quo sic utitur Iustinianus in toto v[er]si-
culo n[ost]ro p[rae]ceptum denotat, et necessitatem infert, ut plu-
ribus docet Donel. in l. 3. n. 5. C. de pignorib. Nec ve-
risimile e[st] v[er]bum illud, in una eademq[ue] p[er]iodo modo
p[rae]ceptum modo c[on]silium significare, p[rae]sertim cum hic
de forma et m[od]o iustas et legitimas nuptias ex p[rae]ce-
ptis legum c[on]trahendi agatur. At forma a legis latorib.
p[rae]scripta p[re]cise et ad unguem observari debet, alias
actus nullus e[st] l. cum hi § si p[rae]tor 17. ff de transa[cti]o[n]ib. l. Iu-
lianus 9 § Celsus 3. ff ad exhibendum et l. c[on]stitu[ti]o[n]e 6 ad
municipalem. Sed et in g[e]n[er]e q[ua]libet lex p[rae]ceptum c[on]tinere
Ulp[iano] n[on] c[on]silium Menochius de p[rae]sumptionib. l. 2 p[rae]sumpt. 4
Legis q[ui]ppe virtus haec e[st] imperare, vetare, p[er]mittere, pu-
nire l. legis 7. ff de LL l. leges 7. C. eod., o[mn]esq[ue] subditos ad
obedientiam, vel ad poenam obligare. l. leges 2. l. n[on] du-

bi

um s. l. leges q cum sequente C. eod. tit.

II. Sed qui in LL. nostris interdum promiscue usurpentur hae voces, consensus seu voluntas, iussus, authoritas, ratihabitio, si tamen distincte et proprie loqui velimus inter se differunt consensus seu voluntas genus est, quod iussum, authoritatem, et ratihabitionem, tamquam species inter se oppositas complectitur. Iussus actum praecedere debet, authoritas ab eo qui in ipso actu praesens est, negotio perfecto, statim interponitur, ratihabitio vero actum ex intervallo subsequitur l. si quis 25 § 4 ff de acquirenda vel amittenda haereditate l. quod ergo 13 in pr. et l. 2 et l. quis iussu [illegible] ff de his qui notantur infamia et l. ult. in pr. C. ad S. consultum Macedonianum. Ubi igitur lex in specie iussum desideret, ibi non sufficit ratihabitio arg. d. l. si quis 25. § 4 ff de acqr. vel amitt. hered. § tutor autem [illegible] de authoritate tut. et l. obligari q [illegible] ff eod. Testatur autem Imperator in d. pr. [illegible] S. C. innuptam filiam in specie iussum patris, qui actum praecedere debet requiri, et hoc modo ceterae leges simpliciter de consensu seu voluntate patris, per synecdochen generis pro specie loquentes explicari possint. Itaque non sufficit hic in loco ratihabitio.

III. Ubi ordo notatur et certum tempus definitur quo iussus seu mandatum intervenire debet, illic ratihabitionem subsequentem satis non est Baldus in d. l. obligari ff de aut. tut. tutor et in l. 4 § fin. ff de officio proconsulis et Petrus Becchius in c. ratihabitionem n. 14. N. 4 quoque obiectio et n. 16 [illegible] locum vero non habet, de R. I. in 6. Quia recedere a tempore lege praescripto est recedere a forma l. quod Romae 122 § Agerius 4 ff de V. O. et quod quis ordinem a lege definitum facere quo formam fieri videtur Baldus in l. probata n. 12 N. et nota C. de sententiis et interlocutionibus omnium iudicum. Ubi autem forma seu modus agendi legitimus deest nihil efficit [illegible] d. l. cum hi 8 § si praetor [illegible] ff de transactionib.

et l. 5. C. de ll. Nec supplet ratihabitio, quae postera omnem sed solum defectum consensus tollit. Alber. Gentilis tractatu de nuptiis l. 4. c. 3. Tamen in nostro casu certus ordo, certumque tempus, quo interponi consensus seu rursus parentis debeat, aperte definitum est, vel ut praecedat ipsas nuptias. Quare nihil hic operatur ratihabitio.

IV. Confirmatur hoc l. dotis promissio 68. ff. de iure dotium. Ubi talis proponitur casus, Seia mecum nuptias contraxit absque patris sui consensu dotemque promisit. Deinde forte post annum seu biennium parens nuptiis nostris consensit, quaeritur nunc an dos, antea promissa exigi possit? Ratio dubitandi est, quod certum sit dotis promissionem, primus contractam nuptiis destinari, neque durare obligationem si post alterius matrimonium ei nubat, cui dotem promiserat. Hic autem inter dotis promissionem et iustas seu legitimas nuptias, quae eo demum tempore, quo pater consensit, demum esse incipiunt, aliud matrimonium intercessisse videtur, nempe vulgare, illegitimum, iniustum, cuius occasione dos peti non potuit. l. si adversus ea 12. ff. Ergo dotis obligatio extincta esse videtur. Papinianus vero eo non obstante dotem hoc in casu deberi et peti posse concludit, quia omnis dotis promissio, futuri matrimonii tacitam conditionem accipit. Atque nuptiae antequam pater consentiret, hic nullae fiere, sed patre consentiente demum nuptiae esse ceperunt. Ergo eo quoque tempore, primum nata est dotis obligatio. Ulterius Tertius similiter quidam nam, inquit, si minor annis 12 ut maior deducta sit, tunc primum dos petitur, cum maiorennis apud eundem esse cepit. Unde apparet ratihabitionem hic non retro trahi sed nuptias in futurum tamen iustas et legitimas fieri, nam quando minor annis 12 ut maior in uxorem ducta est, cui noster casus aequiparatur, ex eo tempore nuptias incipiunt

quo

quo mulier iam maior facta est, ante nuptiae, nec fue-
runt, nec fuisse intelliguntur l. minorem 4. ff de ritu nupt.
V. Si mulier adulterii accusari nequit, cuius coniunctioni
pater postea consensit, sequitur quod mulier illa quo ad tempus
delicti, consideretur uxor, nec viruit mariti, et
per consequens quod ratihabitio non retro trahatur ad initium
nuptiarum. Sin: consensus subsequens patris, poterit eo refferi
certe adulterii, tamquam a legitima uxore commissi, muli-
er potuisset a marito accusari. Atque prius est verum per
l. si uxor 13 § si quis 6. ff ad l. Iuliam de adulteriis. Ergo
et posterius
VI. Quod de iure nullum est, ratum haberi non potest, cum non entis
nulla sit accidentia Bartolus in l. observare ff de officio
proconsulis. Atque matrimonium sine consensu patris contractum de
iure nullum est ut probavi in praecedenti quaestione. Ergo matrimonium illud
a patre ratum haberi non potest.
VII Ratum quis haberi non potest quod ipsius nomine non est gestum c. ratihabitionem
tum d. R. I. in 6. At matrimonium, sine patris consensu contractum
non est patris nomine gestum ut constat. Ergo tale matrimonium pater
ratum habere non potest.
VIII. Si quis gesserit matrimonium contra mandata, et deposito vi-
tio in eadem voluntate perseveraverit, iustae efficiuntur nuptiae,
et ideo liberi post geniti ex iusto matrimonio legitimi sunt l. eos qui 65
ff de rit. nupt. Ergo priorum ante nati, legitimi minime sunt
et per consequens non erit locus ratihabitioni in nuptiis.
IX et ult. quia in specie legis Paulus 11 ff de statu hominum mor-
tuo avo nati nepotes legitimi non sunt, cum tamen coniugium, ut poti
inter homines sui iuris nunc existens valeat.
Cui sententiae non adversatur primo c. ratihabitionem d. R. I. in 6.
l. 25 inf. C. de donationibus inter virum et uxorem, et l. fin. in princ.
C. ad S. Consultum Maced. ubi dicitur, ex ea Novel. Iustinianea lege
generali, omnem ratihabitionem prorsus retro trahi et confir-

ma

252

mare ea, q ab initio subsecuta st, primo n: regula declaraões et exceptiones, quas in praecedentibus posuimus admittit. 2° regula illa naturam et effectum ratihabitionis magis designat, q vias in qbus locum hat. Tymanus Faber in disput. annivers. 68. 2°. o obstat lex 5 C. de nuptiis, qa de eo nepote e exaudienda, q post avi gsensum tacite subsecutum natus e. Cum n: sit rescriptum principis ad certam facti speciem accomodatum, quis circumstantias ita suppleri debent, ut cum aliis iuris tex tib. cum iuris raōe decisio gveniat 3° Non refragat q qdam existimant tacitum gsensum iussum o ee, cui gsequs eet in nuptiis patris iussum in specie o desiderari, qa sufficit et tacitus eius gsensus l. 7 in f. ff de sponsalibo. et d. l. 5. C. de nuptiis Nam et iussum n utq aliquo modo tacite fieri poe liqt ex l. 93 ff de aeqr. haered. Praeterea licet tacitus gsensus iussus pprie o sit, dicitur iussus pt in largiori sgnoe et p iussu habetr. Iussui n: aequipollet taciturnitas, q iussum imitatr, inqt Cujac. l. 3 observ. obser. 5. Justinianus a. hac tm spectat, ut gsensus patris nuptias pcedat, tacitus sit, vel expssus, o refert. Deniq o adversatr, q liberi ex gcubina gcepti, p subseqns mrimonium legitimari possint. ss fin. I. S. t. Unde inferendum videtr et illos liberos, q ex vulgari mrimonio nati st, subsequuto patris gsensu, atq ita nuptiis legitimis effectis, legitimos reddi. d. ss fin I. S. t. et l. 10 cum sequnte C. de natib. liberis. Durior n: hac in parte e gditio liberorum, q ex iniusto mrimonio nati st, q q nati st ex gcubinatu. Concubinatus n: nusqam o legib. pbibitus. toto tit. ff de gcubinis. Mrimonium v. sine gsensu parentum, quorum in ptate gtentes st, iure pbibitum d. pr. et d. ss si adversus ea n. I. S. t. Antonius Matthaeus in notis ad pr. I. S. t. in verbis: pcedere debeat. Concubinatus p leges nomen assumpsit l. 3 ff de gcubinis. Matrimonium iniustum o item d. ss penult. I. S. t. l. 68 ff de iure dotium, et l. 2 ff de rit. nupt. Liberi

ex gcu

ex concubinatu dicentur spurii, sed in specie natu-
rales dicuntur toto tit: C. de natib. liberis et § fin. I. h.t.
ex hoc v. matrimonio nati spurii esse indicantur d. § si
adversus ea 12. Ideoq. cum ex iure Justinianeo soli nates
liberi legitimentur d. § fin. et toto tit. C. de natib. liberis,
sequitur liberos in casu nostro per subsequens matrimonium de
iure civili legitimos non fieri. Sed Agidius Hortensius
ad pr. et § 13 I. h.t. distinguit inter ius novum et
antiquum, seu quidem ius Pandectarum et Codicis, ut iu-
re antiquo nuptiarum confirmatio nunquam retro trahatur, sed
tamen iure novo per l. fin. C. ad SConsultum Maced. ubi Ju-
stinianus generaliter constituit, ut omnis ratihabitio retro trahatur.
Verum quoniam hoc posterior opinio praesupponit ll. Codicis
derogare ll. Pandectarum, quod commentum supra in praefat.
in specie praedicta quaest. 5 disputavimus, et ad argumenta, quae pri-
ore allata sunt, non difficulter responderi potest, melius facere
videntur Sichartus ad l. 5 n. 2. C. de nuptiis. Pacius in notis
et Wesembec. ad pr. I. h.t. Monerius tract. de matrimoniis
parte 3. c. 8 et 9 Brongest. Centuria 3 legum contra-
riarum assertione 4. Marcus Lycklama a Nieholt l. 2.
membranarum eclog. 12. et alii, qui ratihabitioni in nuptiis
locum esse affirmant.

1° Quia regula est iuris antiqui omnes licentiam habere, his quae pro se indulta sunt
renunciare l. si quis 61 C. de episcopis et Clericis et l. si 29 C. de
pactis. Sed indultum est patri, ut matrimonium sine eius consen-
su contractum, de iure civili, nunquam si velit subsistat, liberique ex
tali coitu nati, non sint legitimi § si adversus ea 12 I. h.t. Con-
fer Antonium Fabrum in Jurispr. Papin. tit. de patria
potestate 8 pr. 1. Ergo huic suo iuri potest renunciare pater
Sed tum pater maxime renunciat suo iuri, quando in genere vult
ut tale matrimonium sit ab ipsa nativitate legitimum
legitimique liberi, a momento contracti matrimonii, quod fit secuta
ratihabitione, quae retro recurrit ad illud tempus quo contractum
est matrimonium l. si fundus 16 § si nesciente 1 ff de pignoribus.
II. Omnis ratihabitio rursus retro trahitur, et confirmat ea quae
ab initio subsecuta sunt. c. ratihabitionem 10 de R. J. in 6
d. l. fin.

R.

d. l. fin. in pr. ff ad S.C. Maced. et l. si inter 21 in pr. ff de pignoribus et l. aliena 20 in pr. ff de pignoratitia aoe quod procedit in maleficiis l. hoc iure 152 § 2. ff d. R. I. et l. 1 §. sed et si q. 14 ff de vi et vi armata, contibus d. l. aliena 20 in pr. Et maxime in favorabilibus l. v. 12 § fin. ff de solutionibus: l. invito 12 C. eod. iuncta l. solvendo 39 ff de negotiis gestis, et l. si legatus 30 ff ad S.C. Trebellianum. Anton. Faber in rationalibus ad l. in tantum 6 § religiosum 4. in verbis, et licet postea, ff de divisione rerum et qualitate. At causa matrimonialis favorem maximum esse constat c. directe 39 ex de appellationibus. Ergo et ratihabitio in matrimoniis locum habebit.

III. Si tacitus consensus patris in nuptiis filii sufficit, propterea quod taciturnitas iussui aequipollet, et in largiori significatione iussus dr. sequitur quod et patris ratihabitio in nuptiis sufficiat, quia et illa iussioni sive mandato patris vel consensui non absimilis est d. l. si filius fam. fin. in pr. in verbis necesse est n: patris ratihabitionem, vel principali mandato patris vel consensui non esse absimilem C. ad S.C. Maced. Sed prius est verum d. l. in sponsalibus 7. § 1 ff d. sponsalib. l. si ut proponis 5. C. de nuptiis et arg. l. si filius fam. 11. ff de ritu nupt. Ergo et posterius.

IIII. Parens potest semper ratum habere quod est actum c. quoties 2. extra de pactis, quia secundum Gloss. in d. l. ita agendum est, si potestatem habet hoc mandandi, vel concedendi. Atque nemo negat, quin parens habet potestatem concedendi liberis, ut nuptias contrahant. argumento l. cogente patre 22. ff de ritu nuptiarum. Ergo potest et matrimonium contractum habere ratum si velit.

Nec resistunt argumenta in contrarium allata, non primum, quia concedo quidem consensum patris, [illegible] in nuptiis filii praecedere debere d. pr. J. de nuptiis, sed male dictum principium accipe pro patre contra filium, non vero retorqueri [illegible] contra patrem, ita ut ne si volens, ratihabere posset. Hoc n. posterius nullibi dr.

Ad

Ad II q̄ vult, iussum excludere patris ratihabitionem, respondeo, id ita intelligendum ēē, quod si filius neglexerit patris consensum, duxeritq uxorem, nuptiæ statim eo ipso, quo ĝctæ sit, nullæ et ille,,
gitimæ sint, ō v. ex ratihabitione pendeant, an vōt pater illas ratas habere velit, vel non, ut postqm adhuc ō certum sit, ō dici possint contra LL. ēē contractas. Et hoc modo iussus q̄ procedere debet recte dr excludere ratihabitionem. Sed aliud nunc est, quando quæro an pater matrimonium, quod sine ipsius consen,,
su est initum, et ipso iure non subsistit ratum hre possit, quod recte affirmatur. Sic quoq ad tertium respondeo, ordinem et certum tempus, quo adhiberi debeat ḡsensus patris, ēē in patris gra,,
tiam contra filium adpositum. Filius itaq dt præcise iustam formulam à lege præscriptam observare, et non neglecto pa,,
tris iussu, ipsius expectare ratihabitionem.

IV. Ad l. 68 respondeo, ibi non invenisse patris ratihabitionem, sed tantum eius simplicem consensum, quamvis autem omnis ratihabitio p̄supponat consensum, ō tamen omnis consensus est ratihabitio: simplex enim consensus, fere præsens respi,,
cere solet. Ratihabitio vero p̄teritum, et ita etiam ad. l. 17. §6 ff ad L. Juliam de adulteris, q̄ quinto loco opponitur recte respondetr.
Secundo. respondeo, ibi ideo adulterii q̄stionem cessare, q̄ tempo,,
re delicti comissi, ad quod respiciendum est l. 1 ff de pœnis, nullum revera fuerit matrimonium, et ita etiam revera nullum comissū adulterium. Tertio respondet Bronck. Cent. 3. assert. 4. ideo ibi ratihabitionem non retrahi, quod versemur in causis odiosis, videlicet in pœnis infligendis pp delictum.

Ad VI Rx det Marcus Lycklama a Nyeholt d. loco, distin,,
guendo inter nuptias quas ignoravit pater, et inter eas q̄bus ab initio contradixit, ut illas possit ratas habere, propterea quod pendent: has v. ō possit, quod sint iniustæ et nullæ. Actus autem nullus ratus ~~haec~~ haberi p̄t retro. Verum solutio hæc nulla est. Nam et illæ nuptiæ quæ patre ignorante contractæ sunt, iniu,,

sto

sae videntur et nulla, l. Paulus 11 ff d. statu hominum. Certum enim est patrem ibi non consensisse l. 1. de iuris et facti ignorantia. At ubi pater non consentit, nuptiae consistere non possunt. l. 2. § 10 ff de ritu nupt. d. pr. et § 12 Inst. de nuptiis. Quare responderi potest I° Maiorem loqui de eo, quod planè nullum est, sive te convertas ad ius naturale, sive gentium, sive civile, et illud ratum haberi non potest. At nego in assumpto, matrimonium sine consensu patris contractum, esse tale nullum. Quamvis enim verum sit esse nullum de iure civili, non tamen dici potest esse nullum de iure Naturali et divino morali, ut supra probavi in quaest. 2. et sic sunt 4 termini in argumento, quod est vitiosum.

VII. Non resistit c. 9 de R. J. in 6. quia sensus est d. cap. quod gestum nomine alterius, non possim ratificare trahendo ad me negotium. Ita quòd dicar commisisse illud delictum, vel illud negotium fecisse, verum si volo habere ratum non praeiudicium alicuius ~~iuris~~ iuris mei, ut fit in nostro casu possum Bartolus in l. 1 § sed et si. ff de vi et vi arm.

Ad. VIII respondet Bronch. d. loco, quòd ideò subsecuta ratihabitio, nuptias ab initio non confirmet, quia nuptiae antea non potuerunt confirmari, quàm diu magistratus officium in provincia sustinebat: sed matrimonium sine consensu parentum contractum, potuit ab initio confirmari eorund. consensu. Ergò sequens ratihabitio iustas ab initiò nuptias efficeret.

Ad. IX responderi potest ut supra ad argumentum. 4.

QUAESTIO VI

Num deductio in domum mariti requiratur in nuptiis?

Sunt quidam ex interpretibus, qui arbitrantur citra deductionem in domum mariti, legitimè non perfici, aut saltem consumari non posse. Illud affirmat Hotom. illustr. q. 5 et 5 observ. 6.

Petrus Faber ad l. nuptiæ 30 ff. de R. J. Hor. v. Hieron. Treutl. select. disp. volum. 2. disp. 6 th. 7. l. D.

I Propter l. 6. C. de donat. ante nupt. Ubi Imperator Aurelius Donatæ ita rescribit: Cum in te simpliciter donationem dicas factam ee, die nuptiarum, et in ambiguum posituo, nire, utrum à sponso an a marito donatum sit, sic distinguen, dum est, ut si in tua domo donum acceptum est, ante nupti, as videatur facta donaõ ee, quod si penes se dedit sponsus, retrahi posset, uxor ni fuisti. Ergo nuptiæ non sunt sine deducti, one in domum mariti.

II Propter l. pen. § fin. ff de donat. int. virum et uxorem, ubi donatio sponsæ facta ipso die nuptiarum, priusq̃ tamen ad sponsum transiret, et priusquam aqua et igni acciperetur, h.e. nuptiæ celebrentur, valet irrevocabiliter, quæ certè non valeret, si ante deductionem matrimonium perfectum esset.

III. Propter l. 24. C. de nuptiis, in verbis: non omne tempus inspiciendum, in quo nuptiarum ætas, vel fœminis post 12 annum accesserit, vel maribus post 14. completum, sed ex quo vota nuptiarum, reipsa processerint. nisi ipsa nuptiarum accedat festivitas, et in verbis:

IV. Propter l. 5. cum 2. seqq. ff de Ritu nupt. ubi traditur virum qui abest a domicilio suo, ducere uxorem posse, quia scilicet viro absente, mulier duci potest in eius domum. Mulierem a. a domo viri absentem, nubere non posse. Deductione enim opus esse in mariti non uxoris domum, quasi in domicilium matrimonii. Quod et affirmat Paulus. libro 2. sententiarum titulo 18. § pen.

Verum quod deductio in domum sponsi, vel mariti, neq; sit de consumaõe, neq; de perfectione matrimonii verius est. Quam etiam sententiam tenet Cuiacius. in Paratitlis C. de nuptiis. Donellus 13 comm. 20 Albericus Gentilis 2. de nuptiis 5. Pacius Centuria 5 q̃stione 45. et alii. De perfectione textus

est apud Cajum in frag. lib. 4. t. 4. in pr. Ubi, inquit, legitimæ nuptiæ sunt, si Romanus Romanam interveniente{n}tibus vel consensu ducat uxorem. Ubi vox nuptiarum duplici modo intelligitur. Priori loco pro ipso legitimo matrimonio: posteriori v. pro solennitate, quæ in sponsæ deductione adhibetur, et sine qua matrimonium nudo consensu, legitime perfici posse, ibidem asseritur. Quod confirmatur hoc per l. 8 C. de repud. ubi consensu, aiunt Impp. licita matrimonia contrahi posse, contracta, non intermisso repudio dissolvi præcipimus. Solutionem enim et matrimoniorum difficiliorem esse debere, favor imperat liberorum. Matrimonium contrahitur et perficitur, citra omnem solennitatem, solo consensu: at favor liberorum efficit, ut solo consensu citra solennitatem non dissolvatur, sed dissolvatur tantum solenni divortio, cujus solennita exponitur in l. 2 §. 1 cum seqq. et l. 9 ff. de divort. et repud. Et quomodo quæso ad matrimonii perfectionem deductio in domum necessaria videri posset, cum plerumque etiam post contractum matrimonium, atque ita eo jam perfecto fieri soleat, teste Scævola in l. pen. in pr. ff. de donat. inter virum et ux. De consumatione autem matrimonii, et simul de ipsa perfectione textus est in l. 22. C. de nuptiis, ubi Imperatores, si donationum, inquiunt, ante nuptias vel dotis instrumenta defuerint, pompa, etiam, aliaque nuptiarum celebritas omittatur. Nullus existimet ob id deesse recte alias, inito matrimonio firmitatem, vel ex eo natis liberis, jura posse legitimorum afferri, inter pares honestate personas, nulla lege impediente consortium, quod ipsorum consensu, atque amicorum fide confirmatur. Sic quoque in Nov. 117 c. 3. 4. nuptias solo conjugali affectu, firmiter contrahi, cele-

brari et consistere, et ex illis natos legitimos esse filios. Justi,
nianus testatur. Si igitur filii legitimi ex matrimonio, quod
consistit solo coniugali affectu, et cui nulla deductionis solen,,
nitas accessit, legitimi sunt nati. Ergò consumari rectè
matrimonium potest, etiamsi non processerit deductio in do,,
mum mariti.

Indeq3 est quod Justinianus in d. Nov. 117 c. 2 ex eo solo probari
docet, quem filium iustum ac legitimum esse, si pater in publico
instrumento, vel privato munito tribus testibus, vel in testo, vel
apud acta, vel gesta munimentorum, filium suum nominaverit,
ex hoc nimirum inquit Imperator, et cum matre eius monstratur
legitimum habuisse matrimonium, ut potè q sicut in c. 3. et 4
subiicit, solo coniugali affectu consistit.

Quibus non resistit. l. l. 6. C. de donationib. ante nuptias.
Nam respondeo ex allegato Caij loco matrimonium contra,,
hi dupliciter, vel nudo consensu vel nuptiis, h. e. solenni de,,
ductione interveniente. Nudo consensu generaliter et per
se oẽ matrimonium contrahi potest, et contractum consumari,
modo de ea affectione et coniugali consensu constet, videlicet
ex testimonio patris, d. Nov. 117. c. 2 aut eorum coram qbus de
coniugali affectu, ĝbatur, contestati sunt d. l. 22. Ubi verò
nuptiis, hoc est, solenni deductione interveniente matrimo,,
nium contrahitur, non censetur illud perfectum eẽ, antequàm
deductio facta sit. Potest quidem matrimonii perfectionem
subsequi solennis deductio, si videlicet mutuum suum
coniugalem affectum, antè deductionem amicis praesentibus
contrahentes contestentur l. pen. in pr. ff de donat. in vir. et ux.
Potest iterum matrimonium legitimè contrahi, contractum con,,
sumari et consistere, etiamsi nunquam adhibeatur solennis de,,
ductio, dum modo affectus coniugalis, ipsaq3 matrimonii perfe,,

ctio abundè satis probetur, d. l. 22. C de donat. Nov. 117. c. 2. 3. et 4. sed si post inita sponsalia solennem deductionis pompam adhiberi placeat, nec affectu sponsalitii in maritalem conversione, antè deductionem facta clarè doceatur, in dubio giugales affectus tum demum supervenire, perque eum matrimonium perfici censetur, cum ipsa deductio accedit. Et de hoc ultimo casu agitur in d. l. 6 obiectâ. Ibi enim antè deductionem sponsa mansisse, et tandem post deductionem, uxor facta iudicatur, non qa matrimonium ante deductionem, perfectum aut consummatum fuisse apparebat.

Ad. II Rx deo, deductionis solennitatem, interdum tam in perficiendo, quam in consumando matrimonio, planè omitti ut dictum fuit: interdum ad matrimonium perfectum iam accedere d. l. pen. in pri. ff de donat. in virum et uxorem. et d. l. 22. de nuptiis. Interdum verò externum contrahendi modum esse, quo personae desponsatae liberè utuntur, quandò nuptiis intervenientibus, matrimonium contrahere, hoc est, solenni deductione, consensum coniugalem ostendere volunt. Cuius d. loco et d. l. 6. Et huc spectat d. l. pen. § ult. ff de donat. in vir. et ux. In qua non quaeritur an ad matrimonii perfectionem et consummationem, absolutè et per sè, necessaria sit deductio, sed cum sponsus, ac sponsa solenni nuptiarum festivitate, matrimonium inire vellent, quaeritur an matrimonium perfectum, et donatio inter eos, ut coniuges prohibita censeatur, priusquam sponsa ad sponsum transierit, et priusquàm aqua et igni ab eo accepta sit? Quod negatur: qa solennitatem per quam personae desponsatae, suum, a sponsalitio affectu, in coniugalem animorum

coniunctionem transitum declarare, eoq[ue] modo matrimonium
[con]gerere sattagunt, plenè invenire oportet.
Ad. III R[espon]deo [per] nuptiarum festivitatem, cuius fit mentio
in d. l. 24, [non] excludi matrimonium, quod nudo consensu
contractum e[ss]e constat, sed tantum nubendi potestatem, nec
dum in actum deductam. Nam ut D[octores] rectè observarunt, [Im]pera,,
tor hac lege illud inculcare voluit, conditionem nuptiarum
impleri per actum, et rem ipsam [non] [per] habitum et potentiam,
atq[ue] ita per festivitatem, tanquam potissimum et m[a]x[im]è usita,,
tum, matrimonii contrahendi modum. Synecdochicè, q[uo]libet
actualis m[at]rimonii colligat[i]o seu perfectio, q[uae] [com]probari pot[es]t denotat.
Docet hoc scopus Iustiniani, q[ui] t[antu]m e[st] de nuda excludenda nu,,
bendi potentia: docent verba posteriora: sed ex quo vota
ipsa nuptiarum reipsa processerint, quae verbis illis
prioribus: nisi ipsa nuptiarum festivitas accedat; respon,,
dent. Et si iuris usum intueamur, in g[e]n[er]a[li] de quolibet ma,,
trimonio, reipsa [per]fecto intelligi p[otes]t. Quod si q[ui]s proprietati
verborum inhaerendo, illum textum in specie de eo matrimo,,
nio accipere contendat, quod nuptiis, h. e. festivitate seu
solennitate nuptiarum inveniente [con]ictum est. R[espon]deri p[otes]t
ibi propriè [non] agi de iis, q[uae] ad m[at]rimonii [per]fectionem seu [con]sum,,
mationem requiruntur, sed t[antu]m interp[re]tatione verborum: si sub
conditione nuptiarum aliquid promissum, vel relictum sit;
nam nuptiarum nomen aequivocum e[st], [quod] q[ua]n[do]q[ue] a ritu nuben,,
di, h. e. velandi capitis, olim in nuptiis usitato, matrimo,,
nii seu deductionis solennitatem, pompam et festivitatem:
quandoq[ue] vero [per] metonymiam adiuncti pro subiecto, matri,,
monium ipsum significat l[e]x iur[is] d. l. 4 et d. l. 6 C. de donat.
ante nuptias. Quoniam v[ero] nomina aequivoca, in dubio intelli,,
genda sunt in significatio[n]e usitatiori, magisq[ue] propria, et

in pactis ac conditionibus vulgarem significationem amplecti debemus l. 69
ff de leg. 3. Vulgus autem festivitatis tempus nuptias appellari solet,
quae significatio et magis propria est, ideo si sub conditione nu-
ptiarum aliquod relictum sit, id interpretamur non de simplici nu-
do q[ue] matrimonii contractu, sed de eo tempore, quo nuptiarum festivi-
tas celebratur. Unde hoc tantum sequitur, etsi matrimonium duobus modis
contrahatur, solenni deductione et nudo consensu: attamen verbum
nuptiarum, proprie referri ad modum priorem. Similis respon-
sio dari potest, ad l. 15 ff de condit. et dem. quam quidam hic et
obiiciunt. Nam et ibi de conditione nubendi, et verborum illorum
interpretatione, non in genere de omnibus matrimonii contrahendi modis
tractari. Tum ea verba: statim atque deducta est uxor, non
semper ad solennitatem deductionis, saepe per Synecdochen
et ad uxorem citra solennitatem, solo consensu ductam re-
feruntur.
Deniq[ue] non agitur eo in loco de nuptiis, quae solo consensu nituntur
exterminandis, sed de excludendo a matrimonii perfectione concu-
bitu. Deniq[ue] non contrariatur quod ultimo loco allatum fuit. Nam
Icti illis in locis, non in genere de omnibus matrimonii contra-
hendi modis, quorum duo sunt: solennis deductio, et nudus
consensus, sed tantum de modo priore, ut potiore et frequen-
tiore tractant, in specie inquirentes, an hoc modo vir absens
uxorem ducere, et foemina absens viro nubere queat. Ac
proinde non requirunt in genere, simpliciter et absolute, ad
matrimonium legitime contrahendum deductionem, sed ut eo
casu, quo matrimonium per deductionem conficitur, dedu-
ctio fiat sponsae, in domum viri, non viri in mulieris.
Quae cum ita sint firma stat sententia, deductionem
mulieris in domum mariti, neq[ue] perficere neq[ue] consumma-
re posse matrimonium.

QUAEST. VII.

QVÆSTIO VII

Num vitiata possit repudiari?

Affirmant hoc Canonistæ in c. 1 cũ 2 q. 1 v. simi,
liter q ducit in uxorem. quos seq̃r Wesemb. in paratitlis
ff. eg de ritu nupt. n. 8. Brunings centuria 3 assert. 3.
Forstens disp. 3 th 23 et alii.

1° si maritus disparis fidei et religionis uxorem repu,
diare neqt, seq̃r q negat et repudiare vitiatam.
Raõ connexionis ẽ, qa, õ minores st labes animi
vitiati, q corporis. Atq prius ẽ verum. Ergo et
posterius. Assumptum pbo p textum in 1 ad Corinth. 7.
ubi 4 raõib. pbat Apostolus Paulus, cur conjugib.
ff religionis diversitatem separatio minime gerenda sit.
prima ẽ ducta, ab insigni effectu fidei, qa maritus
infidelis, sanctificatus ẽ in uxore, et uxor infidelis
sanctificata ẽ in viro. v. 14. h. ẽ legitimum tale ẽ
mrimonium. 2a ẽ petita, a qditione liberorum ex
tali mrimonio pcreatorũ q sanctit v. 15. h. ẽ ex legi,
timo thoro nati. Ergo et giugium legitimum erit.
Tertia ẽ sumta a vocatione Christianorũ q ẽ ut in
pace vivamus v. 16. Quapp õi studio enitendum
erit, ne fidelis infideli occasionem pbeat discedendi.
Quarta ẽ ducta ab insigni cohabitaõis utilitate q
innuit in v. 16 et 17. his vbis, ecqd n: nosti mulier, an
virum sis servatura, a. ecqd nosti vir an uxorem sis
servaturus? Sic mater Augustini Monica legitur cũ hi,
eo cohabitasse, eumqz qservasse, similiter qd legit
in l. q 19 C. de episcopis et Clericis in fine, ubi mu,
lier dr sua qversatione, virum effecisse dignum sacer,
dotio. Vide de hac qstione Lutherum in Tomo 2. Ger,
manico Jenensi tit. Vom Ehelichen leben pte 1 p. 165. Aidium Hu,
nium et alios in d. c. 7. 1 ad Corinth. et Ursinum l. 2

Vom ehelichen leben

exer

2º q in se maritus aequum putat, idem admittere tenet in muliere, toto tit. ff. q. quisque iuris in alterum statuerit. Atque ex hac causa amissi pecoris sponsa sponsum repudiare non potest. Ergo nec sponso permittendum est ut ex ea causa repudiet sponsam.

III. Absurdum est tacita praevalere, et plus operari expressis l. 3 et ibi bd. ff. si certum petatur. Tamen u. et ipsis theologis attestantibus ea conditio: si te virginem invenero expresse et disertis verbis adiecta matrimonium non efficit conditionale, sed reiicitur ut turpis et illicita, et ea reiecta pro matrimonio pronunciatur. Eust. de matrimonio parte 1 c. 18. Multo igitur minus huiusmodi conditio tacite subintellecta matrimonium conditionale efficeret.

IV. Cum contractus ex errore conditionis, vel qualitatis personae quacum contrahitur, non rescindantur, quoniam, qui cum alio contrahit, vel scit, vel, quod inde est, l. qui te s. ff. si certum petatur, et l. magnam 12 C. de contrahenda et committenda stipulatione, scire debet eius conditionem l. qui cumque 19 in pr. ff. de R. I. Cum iura vigilantibus scripta sint l. 24 in f. ff. quae in fraudem creditorum et l. 16 ff. ex quibus causis maiores &c. quod certe idem in matrimonio multo magis dicendum est, sibique potius imputare debet, quod diligentius sibi ante cavit, atque perspexit, quam ut malis ex his coniugia recte consummata re tractentur.

V. Quia per copulam omnes conditiones coniugiorum purificantur. et his valere iussis pure contraxisse convenientes censentur. Glossa in c. veniens ad nos de sponsalib. cum similib.

VI. Adduci potest l. 13. § fin. ff. de adulteriis, ubi Ulp. dicit stupri accusari eam mulierem non posse, quae post illud ducta est, sero enim, inquit, mores accusat mulieris, quos ducendo probavit. Cum autem Ictus non distinguat inter ignorantem et scientem, sed loquatur generaliter, nec nos

distinctionem facere debemus l. de pto 8. ff de publiciana in rem aoe.

VII Error qualitatis in aoe in qctum dedrcta, ipsum qctum non vitiat l. 11 § si qs virginem 5. ff de aoe empti. et l. 11 § 1 ff de qjenda emptione. In casu a. nro erra, tum e in mau, in mrimonii qctum dedrcta. Quare mrimonium illud ipso iure subsistit.

IIX Quia nocenti vel reae parti, hac manifestatio calcar erit humiliationis, modestiae, et obsequii debi, tum, poteritque vir eam hoc mo ad vitam meliorem quor, tere c. penult. et ult. c. 32 qst. 1. q inter opa charita, tis non minimum e, qa pficit viro in remissionem pecca, torum c. inter opa 20 ex de sponsalib. et mrimoniis.

IX et ult. qa hoc e manifeste fundatum in iure Cano, nico. c. 2 cha 29 qst. 2 in subis, similiter qducit in uxorem meretricem vel corruptam, q putat ee castam vel virginem non pt eam dimittere, et aliam ducere.

Affirmativam sententiam defendunt Beust de mrimon. c. 34. Beza de divortiis. Reisnerus l. 4 decis. decis. 5. Spekhan Centur. 2 classe 2. qst. 7. Osiander in c. 19 Matth. Hunnius in com: sup Matth. in c. 19. Felix Vitembachig de causis mrimonialib. in qst. singularib. qst. 9. Andreas Gerhardi decad. 2. qst 7. et Hemonius disp. 2. th 7.

Quae sententia verior e, sequentib. tn adhibites circumstan, tiis; quarum 1a e. si de stupro novae nuptae certissime qstat, vel ex utero pgnante, vel ex partus tempore, vel demiqz ex mulieris qfessione. 2. si maritus postq vitium hoc cognovit amplius qiugi suo non cohabitavit. d. l. 13 § fin ff ad l. Iuliam de adulteriis. 3. si vir in virgi, nem duntaxat qsensit. Glossa in c. qndm 25. ex de iureiurando. 4. si vir nec sponte a. culpa q magna e negligentia, a. fatua quadam credulitate fuit

de

deceptus l. magna 226. ff d. V. S. 5°. Si reconcili,
ationi, quibus modis tentanda est non locus sit. Et hac
sententia sequentib. nititur fundamentis 1° Iustum et
legitimum matrimonium contractum videri non potest, ubi
ingenus, quod materiam continet, et partim in ipsam formam
et in finem eius principalem peccatum est, quippe cum his
causis vitiatis effectus subsequi nequeat. Tam vero ita
res est comparata in nostro casu, et omnes istae matrimo,
nii causae violatae sint. Genus matrimonii coniunctio
est animorum seu affectio mutua, inter marem et foe,
minam, cui si addas, quod sit coniunctio corporum
seu mutua quae affectio coniugalis, haec est individuam
vitae consuetudinem continens habes et formam l. 1
ff de rit. nuptiar. §§ 2. in verbis affectione maritali, infra.
de hared. quae ab intest. defer. et l. 11 in verbis non ab
initio affectione maritali, postea vero affectione pro,
cedente. C. de natib. liberis. Finis vero matrimonii
principuus est, ut honesta et sobole repleatur Civitas
familia, adeoque ipsum genus humanum conservetur
l. 1 ff soluto matrimonio l. liberorum 220 § fin. ff
de V. S. et Novel. 22. Quomodo vero coniunctio animorum
purus et coniugalis affectus subesse potest, ubi mulier ex alio
gravida viro quae sibi suaeque familiae propriam sobolem
honeste suscitare satagit, per scelus et fraudem mere,
triciam affert et supponit uterum alienum, alienamque
ac meretriciam sobolem, ignorantis viri familiae dolose
inserere conatur Imperator Leo in Novel. 23. Di
iure Mosaico capite ... et delictum mulieris, de quo agi,
mus, comparatur adulterio, et ead. poena utroque casu infli,
gitur. Deutor. 22 cap. V 21 et 22. Atque certum est apud nostros adul,
terium cum substantia matrimonii, adeo pugnare, ut ipsum
coniugale vinculum eo dissolvatur. Matth. 5. N 39 et c. 19

V.

Ng idem q dicendum de nro casu, q istiusmodi mulie,
ris frans effecerat, ut nunq coniugale vinculum vere
contractum, et constitutum ee videatur. Nam qn dnoq parant
~~atra~~ a lege antiqua, lex nova superveniens q disponit
circa unum, censet et disponere circa atrm l. fin. C. de
furtis et servo corrupto, et ibi Dd. Nec obstat q leges
forenses Mosaicae, ut pote ad solam Hebreorg rempub.
accomodatae nos n obligant: etsi vero ad nos n ptine,
ant tn qa de voluntate Dei, ex iis apparet mxmam in
arguendo vim semp retinuerunt. Unde Philippus Me,
lanchton in to de coniugio testat ex la legis Mosaicae
munire conscientias, eo q ex testimonio legis divinae
certi sint iudices, se n facere q voluntatem Dei
Sed negamus illam legem Mosis simpliciter forensem
ee, q in ipsa nali raoe fundata e, cuius optimus in,
terpres ipse Deus existit. Divina et antiquissima etiim,
nota lex e coniugii, erunt duo in carne una Genes 2
v 14. Unde et Iustinianus mrimonium unius viri et
unius mulieris, individuam coniunctionem et vitae consue,
tudinem appellat §. 1 j. de patr. ptate et Paulus in 1 ad
Corinth 7. v 4. Uxor inqt corpus pprium n ht in ptate
sed vir, similiter a. et vir pprium corpus in ptate n
ht sed uxor. Et inde e q cum p adulterium fiat ut plu,
res q duo in una carne ee videant et alios admittat
ad eam, q soli marito debebat consuetudinem ipsum quoq mri,
monium eo dissolvat. Matth. 5. c 19 v 5 et 9. Atqui in
primo quoq casu n st duo sed plures in carne una,
Non q firmum sic et iustum fuit mrimonii vinculu.
Solvuntr adulterio nuptiae, qa fides coniugalis semel
data eo frangit et violat, cur n aeque mulierem
dimittere liceat ex hac imp[illegible] caa, q fidem
coniugalem dare ab initio n sinit, facilius n. q eim,

impedit ne fiat, quod factum resolvit. arg. l. 8 cum ibi notatis ff de his qui vel a[lieni] iuris sunt l. 2 § 5. in f. ff de postulando et l. 8 ff de sponsalib. Accedit quod Christus Matth. 5. v. 32. et c. 19. v. 9. iustam divortii causam proponens non utitur verbo adulterii sed scortationis, nec distinguit, utrum mulier fornicata sit post contractum matrimonium, an vero ante, modo talis sit fornicatio quae in ipsum incidit matrimonium, fidemque violat coniugalem. Talem autem fornicationem et eam esse, quae de nobis est quaestio ex praecedentib. satis constat, sequitur quod ob illam non minus quam ob adulterium dimitti mulierem posse. Nec alicuius momenti est, quod regerit Wesembec. dicto lo. dum ait, quamquam morte lex puniri corruptum voluit, non tamen consequitur ubi mors non imposita ex eo delicto divortium esse concedendum. Sicut enim homicidia et alia delicta plurima morte lex multat, quo supplicio soluti coniugium necesse est, neque tamen inde sequitur, ubi aut a lege aut principe aut consuetudine, ne ob circumstantias poena mitigata, propterea divortium concedendum esse. Nam hic non ex eo argumentantur simpliciter, quod illud delictum fuerit capitale, sed ex eo potissime quod comparetur adulterio ut dictum fuit.

Tandem sententia haec confirmatur authoritate Lutheri in tomo 4. Ienensi Germanico tit. Antwort Undt bericht D. Martin Luthers auff ein Frag ubi inquit: Ob gleich ehr den gefallen Unrecht Undt ist nicht schuldig für Gott, die Jungfraw zu behalten, dan er findet nicht was er hie gesucht hat. Item in tomo 2. Germanico tit. Vom ehlichen leben. p. 168 inquit: Joseph. Matth. 1. lobet der Evangelist er sey gerecht gewesen, darumb dass er sein weib Maria nicht rüchtiget, sondern heimlich lassen wolt, da er sahe dass sie schwanger war, damit in dess genugsam gesagt ist, dass es loblich were, wer ein ehebrecherin lest.

Non contrariantur superiora fundamenta. In 1 enim com,,
mittitur Elenchus Parium. Animi enim illa vitia; ita ō pu,,
gnant, cum ipsa et voto coniugali, cum ipsa affectione coniugali;
et duorum in carne una, vitaq; conditio fallit et liberorum
incertitudinem, familiarum gignit confusionem.
Et quod illorum vitiorum diversa sit rāo, vel inde intelli
gere ē, q̄a si superiora animi vitia post initum
matrimonium superveniunt, id tn̄ non solvunt, quemadmodum
supra dixi - Superveniens a. fornicaō illud solvit ōī nō
Matth. 5 et 19 Haec enim in ipsam matrimonii substan,,
tiam, impingit magis quam illa. Unde quoq; Deus in hisce
casibus eand. poenam non constituit, eo ipso satis ostende,,
re in hac quaestione, aliam ēē rationem infidelitatis,
prodigalitatis et similium vitiorum: aliam v. impraegna,,
tionis a tertio factae et adulterii.
In secundo argumento similiter fallacia ē, ō parium
ut parium: ipse enim Wesemb. in paratitlis ad l. Julia
de adulteriis fatetur, eiusmodi delicta turpiora ēē in
mulieribus, magisq; perniciosa privatim et publice, pro,,
pterea quam sequitur liberorum incertitudinem et con,,
fusionem familiarum. Et hunc sexum magis decere
pudorem et castitatem, et severiori disciplina coercendū
esse, propter proclivitatem, id vere gentium consensu
receptum, et putatum fuit. Unde liquet evidenter
disparitatis rationem hic esse, inter maritum et uxorem,
praesertim in eo, q̄ mulier ex alio gravida viro suo
peregrinum, aliudq; semen subiicit, in eiusq; fami,,

lia

S

familiam fornicationis alius fetum inferere conatur,
unde liberorum incertitudo, confusio, et defraudatio
honestarum familiarum existat. Item quod partus ex
fornicatione conceptus, etiamnum post contractum matri,,
monium, in utero geritur, et viscerum maternorum portio
quaedam ē. l. 1. § 1. ff de vent. inspi. ita ut ratione eff-,,
ctus illius, non duo sed tres in una carne esse videant.
quae oīa in marito cessant. Stuprus enim ante gressa
fornicatio, non incidit in ipsum matrimonium, ut impre
gnatio mulieris, sed illud duntaxat precessit. Imò hodiè
ad eam aequalitatem ventum est, ut Canonibus decre,,
tum sit non licere Viro, quod uxori non liceat. c. 32.
q. 1 c. nemo. cau. 32. q. 4. et cap. nos 3. cau. 32. q. 5.

Nihil deest.

Ad tertium respondeo, propositionem ō eē universaliter veram saepe n:
expressa nocent, quae ō expressa ō nocent l. expressa 195. ff d. R. I.
Id quod in primis locum hēt, in actib. legitimis, qui expressam
conditionem respuunt, tacitam admittunt l. 77. ff d. R. I.
Matrimonium a. ex communi DD. sententia, actibus
legitimis annumeratur. Petrus Faber. ad d. l. 77. n. 36
de R. I. 2º Assumptio quoque ō caret controversia, ut varium
n: alii docuerunt. Tertio in argumento, de ea agitur
muliere, quae simpliciter virgo ō ē, nam a. quaestio in specie
de illa ē quae in uxorem ducta, ō tn., virginitatem iam

ante amisisse, sed et ab alio impregnata fuisse, utrumq
gerere deprehendit. 4° Aut suspecta ē sponsa pro spon,,
so de impregnatione a. ē. si suspecta temere adiicit gditio,,
nem illam: Si te ō invenero ex alio gravidam.
cum potius deferri debeat mrimonium gctum, donec
appareat utrum gravida sit necne. Si v. suspectam
illam ō bt. cur apponeret istiusmodi gditionem? id
n. frustra fiet, etiamverecundè cum et ea gditione ō appo,,
sita mulier dimitti possit, si pter oem opinionem ex
alio gravida repiat. In 4° argto negamus hoc
mrimonium eē malè gctum, gtrium n. apparet ex
pcedentib. 2° negamus retractaoem hg mrimonii, eē
rem mali exli. Quamvis n. in honorem mrimonii, et
ne occulta delicta manifestent, qrenda sit privata,,
conciliatio, eam tn̄ si maritus admittere nolit, recte
extum in fraudulenta muliere statuit, quo cæteri
a simili delicto, et fraude deterreant. Tertiò error
qualitatis psonæ, cum qua gbit, regulariter ō pdē
ad rescindendum gctum, nisi talis sit qualitas, ut si
in ea erratum sit, ipse gctus pficinegat. Talem a. qua,,
litatem eē eam, qua de nobis ē qstio, s. abundè de,,
monstravi. 4° regula illa, q cum alio gbit, vel scire.
ad nram gtionem pprie ō ptinet, sed ad veros gctus,
qualis gctus ut in h qst. dictum fuit mrimonium ō ē.
5.° etsi in veris gctib. ea regula locum hat, gtenter
si qd scire debent, cuius status, et gditionis sint
cum qbus gsunt, h. ē, an sint patresfam. filiifam.
servi vel domini, an ius gtrahendi vel distrahendi
habeant &c. hanc tn̄ admittit limitaoem ut iu,,
sta ignorantia in iis q̄ scire ō facile possumus ex
cusset l. penult. ff d. S.C. Maced. Tertiò v. casu, eē ta,,

lem ignorantiam, negari ō pt, cum hoc res in occulto fie-
ri soleat, et ab hiusmodi foeminis, q studiosissime ne
prodant.

Ad 5. respondeo mulierem impregnatam q duxit, igno-
rans illius fraudis eam et post carnalem copulam, re
cognita dimittere pt, ō tam, q sub ql conditione matrimo-
nium gxerit, q q fides conjugalis ad substam matrimonii
naria, ab ea muliere nunq fuerit data, verbis qdem
dedit illam, reipsa fefellit. Bn qndm mr adulterium ab
uxore commissum, mar p subsequtam mariti ignorantis
gsuetudinem ō purgati, sed hoc ō obstante, adulterio
postea cognito divortium facere pt, mō postq crimen
rescivit, ulterius cum illa ō gsueverit. Ita quoqz se res
ht, p copulam ō purgari hic tale vitium, q vel inde
apparet, q in Repub. Mosaica, maritus ob pdictum cri-
men, et posteaq ingressus fuerat ad mulierem, h. ē eam
cognoverat, qrelam ad magistratum deferre potuit Deut.
c. 22. v. 13. cum seqnt. q certe pmittendum ō fuisset si
crimen aboleri et purgari copula censeretur. Ad 6. rndeo

Ulp. in d. 13. § fin. de eo q stuprum scivit, a. facile scire potuit
ex audiendum ee, idq: apparet primum ex collatione § pced
Itees in casis in hoc et illo § ppositos equparat. Atq ma-
nifestum ē illo priori casu, mulieris mores à sciente ma-
rito pbatos crimenq abditum fuisse. Ergo re-
2° ex raoē ibi assignata, nemo n: videri pt app bare
id q ignoravit l. 8 cum l. seqnti. C. de iuris et facti
ignorantia. 3° ex d. c. 22 deut: nam si vir mulierem
illam vitiatam ab alio ignorans ducendo eius mores
appbasse videretur. quomo q̄so ex l. Mosaica eo no-
mine illam accusare potuisset?

Ad 7. respondeo ppoem ad hiusmodi qualitatem
mate ō ptinere, q impedit, quo minus ipsum matrimo-
nium recte gdati a. gbi possit. sicut de qualitate, qua

de

de in presenti quaestione est satis superque demonstrari. Addo
et hoc quandam si quis mulierem corruptam pro virgine ven-
diderit, ipso quidem iure emptio venditio consistit, rescin-
ditur, pro a[e]d[ilitia] empt[ione] l. 11 § 5. ff de aed. empt. Ita quoque
in nostro casu optimo iure fieri posse, et concedi debere
divortium
Ad 8 respondeo in meretrice nullam spem esse modestiae
et pudicitiae, nam quo semel imbuta est recens serva-
bit odorem, testa diu, quare fatuus est et iniustus
qui retinet meretricem, nam patronus turpitudinis eius
est, qui crimen celat uxoris c. sicut caa 32. q. 1 Et quis
fieri posit, quod tamen raro accidit, ut mulier. dein abstineat
consuetudine illius, a quo antea impregnata fuit. Atta-
men quoniam peregrinum, alienumque semen et par-
tum ex scortatione conceptum, in ipsum matrimonium infert
ut hac ratione scortatorem addat in carne esse est incommo-
de dici posit, melius est, ut dicamus illam repudiari
posse. Nec resistunt exempla illorum qui meretrices duxerunt
easque hoc modo ad vitam meliorem convertisse traduntur.
quia exempla singularia ius non faciunt, cum non exemplis
sed legibus et iudicandum sit l. nemo 13. C. de sen-
tentia et interlocutionib. omnium iudicum, et constat illa
mystica esse et propterea et in exemplum non trahenda.
Ad ultimum respondeo a quibusdam d. c. 1 accipi de
eo, qui posteaquam mulierem probavit, sane merito deinceps
dimittere, et aliam ducere nequit per d. l. si uxor 13.
§ fin. ff ad l. Iuliam de adulteriis. Tutius autem est ut
dicamus Canonica iura, saepe imprudenter, et sine
ratione scripta esse, quod et hic accidit.

QVAESTIO IIX

Num duorum fratrum ~~vel~~ et sororum, vel fratris et sororis re[...]

Negant hoc Hotomanus in § duorum q. 5. t. et Ant. Faber b. n. t. pr. 6. illat. 6 q in d. § negationem addunt, moti primum authoritate Theophili, 2° Caij in fragm. l. 1. t. de m̄rimoniis 4. § fratris 6. 3° Harmenopuli in promptuario q. C. l. 6. t. 4 in pr. et 4° quorundam Codicum antiquorum tam impressorum q scriptorum fide, ut notatur in editione Petri ab Area Baudoza, a Cujacio in notis ad d. § duorum 4 et Contio l. 2. subcisivarum 1.
Hi addunt Theodosium majorem Imperatorem, nuptias hasce prohibuisse, nisi rescripto impetratae fuerint, teste Sexto Aurelio Victore, q scribit Theodosium, tantu pudori et continentiae tribuisse, ut tales nuptias sub pœna, q S. Ambrosius in epist. 66 ad Paternum severissimam, et Imperatores Arcadius et Honorius ignium et proscriptionis vocant l. 3. C. Theodosiano de incestis nuptiis prohibuerit.
Contra v. Beza de divortiis Cujac. Baduinus Vultejus, Hortensius, Hispanius ad d. § duorum Alber. Gentilis l. 5 de nuptiis c. 11. Aliique affirmant nuptias illas, tam ex divino iure, q Romano defendi posse.
Ex iure divino Genes. 24. v. 15. Genes. 29. v. 10 et seqq. Matth. 1 et Lucae 3. Ex iure Romano l. 3. lo solum 67. § 1. ff. de rit. nupt. l. Lucius 78 § filiam ff. ad S.C. Trebell. l. 2. C. de institutionib. substitutionib. l. 23 et seq. ff. de conditionib. instit. et l. 19. C. de incestis nuptiis. Et apud Livium l. 42. Spurius quidam Ligustinus ita loquitur, cum primum in aetatem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit, q secum nihil attulit praeter libertatem, pudicitiamque et cum his facunditatem, quanta vel in diti domo satis esset. Notanda tamen e mutatio, q circa hasce nuptias accidit

*Numeri 36. cap. XII.

dit

d. t. Antiquissimo n. tempore licitae erant, pleriqꝫ tn̄
a bis abstinebant, ut apparet ex August. l. 15 de civ.
Dei c. 16. q̄m et citat Hortensius d. to bn̄ has nu-
ptias phibuit Theodosius maior, ut cstat ex l. unica
C. Theodosiano si nuptiae ex rescripto petant.
3º Hanc Theodosii cstitutionem liberi eius Arcadius
et Honorius sustulerunt. priscumqꝫ ius, iterum introduxerunt
d. l. celebrandis 19 C. de nuptiis, q tandem Justi-
niano et n̄ro placuit. Unde cstat nullius eē momenti
authoritates, quas supra in grium adduxi cstatione
tanta 9 19 de cfirmãdo ff. Confer Antonium Matthaeū
in notis ad d. § duoꝝ †

QUAESTIO ULTIMA.

Num legitimatio p subseqns mrimonium sine dotalib. instrumentis pcedat?
Negant Glossa in Nov. de incestis et nefariis nuptiis 12.
c. dubitatum itaqꝫ 4 in verbo cfectione. Mantica l. 11
conciliorꝫ 12. Mynsing. et Conradus Masenus ad § fin.
J. h. t. Borcholdt. de feudis c. 7. et in tract. de gradib. c. de successio-
ne liberorꝫ p subseqns mrimonium Reberus disp. 3
Thesi 2. Wagnerus l. 3 cverniarꝫ iuris c. 21 Andreas
Gerhardi decade 2. th 9 et Tymann Faber disp. 6.
th 1. q ctendunt mrimonium sine dotalib. instru-
mentis qdem valere, sed ō h̄re vim legitimandi. Probant
hoc primo p oĩa illa loca, in qbus dotalia instru-
menta reqrunt § fin. J. h. t. § fin. a. 2. inf. de hered.
q ab intestato defer. l. cumqꝫ 10 et l. nuper 11 C. de
natib. liberis Nov. de incestis et nefariis nupt. 12.
c. dubitatum 4. Novel. de triente et semisse 18.
c. ult. Nov. qbus modis nales liberi efficiunt
legitimi 74 in pr. et c. 2 Nov. 89 ______ c. reliq 8 et c. gñaliter 11
et aliis. 2º duo ablativi absoluti cditionem
inducunt l. a testatore 109 ff de cditionib. et demonstr.

Atq in legitimatione q subsequens matrimonium occurrunt duo Ablativi absoluti, dotalib. instrumentis composi, tis § fin. I. d. l. Ergo legitimatio illa tum demum fit, si conditio illa fuerit impleta. 3. Quia instrumen, ta dotalia inter modos legitimationis referuntur d. Nov. 89 c. generaliter 11 — quibus modis natales efficiuntur, quasi in iis potissima ejus forma consistat. 4° facit Nov. d. l. nuptiis in pr. ibi post dotem editi et ibi sive non progeniti fuerint post dotem conscriptam liberi C. de natalib. liberis, q verba et similib. aliis, innuitur non spectari tempus matrimonii sed dotalium instrumen, torum. Quare sine illis non habebit matrimonium vim legitimandi. Contrarium v. affirmant Jason in d. § fin. Cuiac. l. 13. obser. 4. Donel. l. 2 com. 25. c. 21 Thesaurus decis. 83. n. 1. Franciscus Samientus. l. 1 select. interp. c. 5. n 8 Hotom. in d. § fin. et alii quibus assentior, primo si eo ipso quo cum matre liberorum natium pater mon, strat legitimum habuisse matrimonium liberi existunt legitimi sequitur non posse ad legitimationem requiri dotalia instrumenta, sed aliam etiam probationem sufficere. Atq pri, mus est verum. E. et posterius. Assumptum probat Novel. ut liceat matri et aviae 117. c. ad hoc 2. V. ex hoc n: et cum eorum matre monstratur legitimum habuisse matri, monium, ut neque alia q nuptiarum fide alia probatio requiratur. Nec est ut dicat quis cum Tymaeo Fabro, non agi in d. c. ad hoc 2. de modo quo legitimi efficiuntur sed de modo quo probantur tales esse, quia de utroque modo ibi agitur, de modo legitimandi vel matrimonio, cujus tanta est vis, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. d. tanta est vis 6. ex quo filii sunt legitimi, tractatur, in d. versiculo ex hoc n. cujus sen, sus est ideo procedit in praesenti casu legitimatio, quia de

mri

mri monio gstit. Nunc a. certum e gstare pot de mri,
monio, et si dotalia instrumenta o intervenerint.
Ergo et certum e pcedere posse legitimaoem o com,
positis dotalib. instrumentis. De modo pbandi le,
gitimos filios, hoc e denominaoe filii in instru,
mento facta, in pcedentib. agitur. Qndm a. edo
nominao filii in sese o ht vim legitimandi, sed tm
pbandi mrimonium, adeo ut a mulere pnuptiary
fide alia pbao o requirat, ut recte docet Ant. Faber
in Jurispr. Pap. 3. n. 6. pr. 2. illat. 1. p. 372. et Hispa,
nius in d. § fin. q. 5. 6. Ita et dotalia instrumenta
nullam hnt vim legitimandi, neq p se neq cum mri,
monio, sed tm pbandi mrimonium, vel nuptias, unde
et dicunt nuptialia instrumenta. Novel. qbus modis
nates efficiant legitimi. 74 in pr. nuptialia docu,
menta. Novel. 88. c. sigs 3. affectionis pbao
q innatis e Nov. qbus modis nates efficiant sui 89
c. reliq. g. 8 dotalia documenta, q nuptias de,
monstrant et gfirmant d. Novel. ut liceat mri et
aviae 117. — c. quia v. 4 in pr. in hbis dotalia fieri
documenta aut alias pbaoes re. cum dos sine
mrimonio ee o possit. l. dotis 3. ff de iure dotium.
Tertio o dotib. sed affectu mrimonia gtrahunt. l. iubemus 11
in pr. C. de repudiis. Novel qbus modis nates filii effici,
unt legitimi 74 c. illud 4 in pr. et Novel de triente
et semisse 18 c. 4. si cum itaq qrit de instrumentis
dotalib. o tam qrit de modo, quo legitimi efficiant,
q pbent tales ee.

IV Constat q sine dotalib. instrumentis pcedat le,
gitimao, si mri ap acta gs pfiteat, velle se eam
sibi uxorem ee d. filios, quos ex ea forte suscepit.
sibi ee suos l. laudabile 4 § quotiesq 4 C. de nat.
vocatis 2.

V. Adeo inventus e modus legitimandi p subseqns

mrimonium, ut deleatur macula prioris coniunctionis, ac
de vitium ~~et~~ antecedens purget, per subsequens mrimonium.
Sed nulla causa est, cur leges mrimonio sine dotalib. in-
strumentis contracto, vim legitimandi, detrahere velint,
cum parens legis proposito satisfecerit, et concubinae
suae maculam per subsequens mrimonium extinxerit.

VI Cum discrepantia est inter ius civile et canonicum,
tunc magis standum est iuri, quod aptius loquitur, Canonistae
in c. 1 de nov. operis enunciatione. Atque in hac quaestione
aptius loquitur ius canonicum d. c. tanta 6. ex quo filii
sint legitimi. Wagenerus hoc d. to. Ergo iuri canonico
hic standum est.

Non resistunt contraria argumenta, ad 1um n: respondeo, requiri
dotalia instrumenta, non ad vim legitimationis, sed ad
mrimonii probationem.

Secundum argumentum particulare est, ut constat ex Treutlero
l. 1 observationum c. 10. Sin varia sit dotalia instrumenta
si reliquae probationes cessent

Ad tertium, ideo instrumenta dotalia, modis legiti-
mationis annumerantur, non quod habeant in se vim legitimandi
sed potius probandi, principaliter mrimonium, conse-
quenter v. legitimationem

Ad 4 respondeo, ideo tempus dotalium instrumentorum
inspici, quod ex confectione colligitur mrimonium.

TITULUS XI
DE ADOPTIONIBUS.
Thesis I

Adoptio unde dicta.

Alter modus quo sola lege patria potestas constituitur
vocatur adoptio, quod valde optet liberos quos adoptat.
Articulus n: ad solet arrogere Ant. Faber in rationalib.
l. 1 ff. d. t. Definitur a Cajo in fragm: l. 1 tit. 5
in pr: quod sit naturae similitudo, ut aliquis filium habere
possit, quem non generaverit. Adoptio n: naam dr. imi-

tari ꝑ minorem q. d. t. et ē imago nāt l. filio 23 in pr:
ff de liberis et posthumis. Et recte q̄a oīs ars imitatrix
nātē ē teste Arle 2. Physic.

2.

Species a. adoptionis st duæ, Arrogāo et Adoptio in
specie sic dicta. Arrogāo d ab eo, q̄a is q adoptat rogat.
hoc ē interrogatur, an velit eum qui adoptaturus sit iustum
sibi eē filium, et is q adoptatur rogatur, an id fieri patiatr.
l. generalis 2. ff. d. t. Et fit qn alijs patrem ō habens ado-
ptatr, et ipse se in ptatem patris adoptivi dat Casus d. to
ꝑ et ipsa i.

3.

Expediebatr a. hec iure antiquo ꝑ populum Ulp. in fragm:
tit. 8 §1. Novo ꝑ principem st adoptio a. 1 ff. d. t. l. 6 C. d. t.
et l. 2. ff d. t. Per populum: ante legem regiam latam, ꝑ
principem, post eand. legem regiam latam. Adeo a.
ꝯsensu totius populi, vel principis, q hodie populum
reꝑsentat, in arrogaōe opus erat, q̄a tractabatur ibi
de capite seu statu civis Romani, de quo statuebat to-
tus populus tūc et postea princeps. toto tit. ff de libero
hoē exhibendo. Quod a. oēs tangit, merito ab oīb.
debet approbari l. fin. C. de authoritate ꝑstanda.

4

Verba rogaōis talia inveniunt ap Gelium. l. 5. Noct.
Attic: c. 19. velitis iubeatis, uti Lucius Valerius
Lucio Titio, tam iure legeq filius siet, q̄ si ex eo
patre, mreq familias eius natus eēt. utiq ei vitæ ne-
cisq ~~ptate~~ potestas in eum siet, uti pariendo filio ē
hoc ita ut dixi, ita vos Quirites rogo.

5

Arrogaōes a. ō temere nec inexplorate committenti
ideoq in iis cognitio vertitr l. 15. §2 ff. d. t. Ne sub
copulandæ adoptionis obtentu in facultates eius q
diligenti portione servandæ st irruatr l. 2 Cod. d. t.
Vertitur a. cognitio illa potissimum in hisce 4. 1° quam
sint facultates arrogatoris 2. q vita. 3. q ætas. 4 q li-
beri. l. nec ei ꝑmittitr 17. §2. cum seqq. ff d. t. Ari-

mum facit, ut arrogatio, arrogato sit utilis. 2. ut sit honesta. 3. ne sit damnosa Reipub. 4 Ne sit iustis liberis onerosa. Ant. Faber in d. l. 17. § 2.

6.

Effectus arrogaonis ē ut oīa, q̄ arrogati fuerunt, tacito iure ad arrogatorem, transeant. hoc amplius liberi eius q̄ in potestate st, eum sequantur l. 2 § fin. et l. 15. in pr. ff. h. t. et § illud pprium ē n. h. t. Qui n: alieno iuri subie, ctus ē alium in ptate hrē neqt. l. 21 ff ad l. Iuliam de adul, teris

7

Adoptio in specie sic dicta ē ubi qs patrem habens, ab alio patre adoptatur, et ita ille q̄ adoptatur, de certi patris potestate discedit, et in adoptivi patris incipit eē ptate. Cajus d. § 1 Nulla hic versatr caēe cognitio, q̄a pater psumitur filio bene gsulere et gspicere Duarenus. h. t. c. 6. fitq; ap competentem iudicem. l. fin C. h. t.

8.

Adoptat a. vel extraneus vel ascendens. De extra, neo q̄ adoptat duplex ppenitr ius antiquum et novum. illo transibat adoptatus in ptatem patris adoptivi indistincte pr: h. n. t. Hoc v. nihil transit ad patrem adoptivum, nec in ptate eius ē. § sed hodie 2. h. t. Si v. unus ex ascendentib. adoptat, redigitur in hg fami, liam et ptatet d. § sed hodie 2 et l. penult. C. h. t.

9

Impediuntur a. adoptare castrati, q̄bus execta st vi, rilia et generare nequnt, § sed et illud 9 h. t. nam quos natā ad generandum ō idoneos novit, hos neq; lex hoc beneficio afficit. Impator Leo in Nov. 26. q̄a adoptio imitatur naturam § minorem 4. h. t. Sin fe, minae 1° q̄a liberos ō hnt in sua ptate § feminae 10 h. t. Secundo quoniam cum feminis olim nulla comi, comitiorum, communio erat. Gelius l. 5. c. 19 nisi hi id ob solatium liberorq amissorq a principe impe, traverint d. § feminae 10. Durum n. ē matri liberis orbari, et carissimis suae senectutis educatorib. privari, ut ait Demosthenes in orat. funebri. Deniq; minor maiorem, d. § minorem 4 l. 15 § fin. h. t. Adoption.

in his [illegible] locum habet, in quibus etiam ita a parte dicere l. 16. §. 1.
pro monstro a. e. ut maior sit filius quam pater d. §. minorem 4.

QVÆSTIONES.

1 Num filius datus extraneo in adoptionem, transeat in eius potestatem et familiam?

2 Num 4ª hoc est tres unciæ, quas arrogator impuberi arrogato, et sine iusta causa emancipato vel exhæredato, iubetur relinquere, sint omnium bonorum patris adoptivi; num vero portionis ab intestato debitæ.

QVÆSTIO I.

Affirmat illud Ant. Matth. in notis et animadversionibus ad pr. §. n. t. quem tacite sequitur Aromaeus in exerc. Inst. 2. th. 20. Iº quia olim transibat. Ergo et hodie, ius namque illud nullibi invenitur correctum, cur ergo stare prohibetur? l. sancimus 27. C. de testamentis et l. percipimus 32. § fin. C. de appellationibus.

II. Urgent verba l. penult. in pr. sed ita eum permanere, quasi non fuisset in alienam familiam translatus C. de adoptionibus. Ergo concludunt adoptatus ab extraneo, revera fuit in eius familiam translatus.

Tertio verba § sed ea omnia 14 atque si in patris naturalis potestate permansisset, infra de hæred. quæ ab intest. defer. Ergo non revera mansit in patris naturalis potestate.

IV. Urgent verba d. l. penult. § 1 in fine, sed quasi extraneus ita ad illam familiam inveniatur. C. de adoptionibus. Ergo non revera est extraneus in illa familia.

V. Hoc colligitur ex l. adoptivum 8 in pr. ff de in

ius vocando.

VI. Filius ille adoptatus pt iterum emancipari d. l. penult. §1 et 2. Atq omis emancipatio praesupponit patriam ptatem § ptenea h. infra qbus modis ius patriae ptatis solvitur. Ergo filius ille adoptatus, fuit re vera in patris adoptivi ptate ante emancipationem.

Verum quis hoc opinio, aliqm veri hat speciem. Negativa tn sententia est receptior et veriore. Constituit n. Justinianus 1° ut p adoptionem ab extraneo factam iura patris natis minime dissolvantur § sed hodie z. h. t. n. et d. l. penult. in pr. ibi: ideo talem dubitationem. z. sed oia integra maneant, tam ex parte patris q ex parte filii d. l. penult. in pr. Voia q. 3° et ut pmaneat filius in sacris patris natus, naeq. sacro h. e nati patri p oia aggregatus censeatur d. l. penult. §1 v cum n. Notandum a. e q verbo sacrorum ptas significetr unde Valer. Max: l. 7. c. 7. de Ancii filio loqns q a Suffenate adoptatus fuerat, Ancii filius, inqt, in Suffenatis familiam ac sacra transierat, Unde et q in familia et ptate patris st dicuntr in sacris parentum qstitui. In sacris positi, in sacris manere, in sacris retineri, et in sacris ee d. l. penult. §4 l. ult. C. de inofficioso testo. l. cum oportet C. de bonis qs liberis l. in giunctione C. de nuptiis l. filio C. de collationib. l. 7 C de bonis maternis. et l. C. de bonis q liberis 4° In patrem v. adoptivum nihil iuris transeat nec in ptatem eius adoptivus filius d. § sed hodie z. v nec qq. V et vicissim filius adoptivus legitima iura ad fam familiam extranei patris adoptivi ō hat, nec ipsa ad eum communionem aliq hat, sed q. extraneus ita ad illam familiam iveniat. l. 1

VI Unde quoq. talis filius nihil acqrit patri adoptivo
sed acqsitiones omnium rerum, q. ad illum pervenerint,
et ab ipso patre adoptivo, iure iesus fructus ad natalem
patrem perveniant d. l. penult. §1. VII Et q. pater
adoptivus istiusmodi filium in testamento suo
omnino preterire pt, nec tenet ei legitimam aut
qcq aliud in testamento relinqre, sed qcqd ei
relinquit, sed qcqd ei reliqrit hoc libertatis e
non legitimo vinculo adstrictum d. l. penult. §1.
IIX In summa sive patrem sive filium adoptivum
contemplemur, hac extranei adoptio nihil prorsus opat,
et nullum ht
et hac in parte ius sui haeredis, adeius tantummodo
successionem hat d. § sed hodie et d. l. penultima
§ 1.
IX Hoc et confirmat oppositio q. in d. § sed hodie
fit inter adoptionem ab extraneo et a patre nali
factam. Illius tributa hic effectus, ut filius et in
familia et in ptate quoquomodo patris adoptivi sit.
Illi v. iste effectus denegat.
X Oppositio q. indicat in d. § sed hodie z. in verbo
initiali sed, q. ut Donatus notat prioribus adversat.
Atq. d. § sed hodie z. § z non repugnat. Quare repugna-
bit principio d. tituli hoc nro olim in ptate nra
erant oes liberi et ii quos adoptamus d. pr. Sed hodie
adoptatus filius fam. non e in patris adoptivi extranei
ptate.
XI Deniq. Iustinianus in § sed et si ... sequente
aperte indicat per eam solam adoptionem q. fit ab avo
vel proavo nali, in cuius ptate filius antea non erat
solvi q. d. ius ptatis patris nalis, transire a. hoc iure in
parentem adoptivum.
Ex qbus ita allatis apparet falsum ee q. in argto
1° obiectum fuit ius vet. illud antiquum non ee correctum

Ad 2. respondet 1° Marcus Lyclama a Nieholt l. 1 membr. eclog. 25. signi[fi]cari illis verbis non sit aliud quam factum illud quo filium adoptivum vi adoptionis contigerit in familia patris adoptivi versari, ut omnis qui in alterius domum translatus est ad domum istam tanquam membrum pertinet, quam etsi uxor et liberi, in aliena domo versarentur, non pater fam. eius domus, sed maritus et paterfam. verius dominationem suam exerceret in eos. Ita et hic sua iura retinet pater naturalis in filium qui in aliena familia moratur magis quam de familia ista sit. Quod ex textu forsan illorum illustres qui in ministerio sunt liberique, homines bona fide servientes, hi in familiam alicuius constituuntur eius de cuius familia comprehendi sunt l. aediles 25. § familia 2. ff de aedilicio edicto. 2° respondet Tymaeus Faber in d. § p. 6. ubi verba obiecta non aliud significare, quam non esse revera translatum in familiam adoptantis, cum verbum quod non semper similitudinem sed et rem gestam designet l. unica in verbis quod post usucapionem eam acquisitum C. de usucapione transformanda l. iubemus 1. in verbis de aliena potestate quod a parentibus ex emancipatione manumissa liberentur. C. de emancipationibus l. liberos et l. in pubertatibus 1. §§ si fraus 1. ff de suspectis tutoribus. Ad verba tertio loco obiecta respondet 1° Glossa in d. § sed ea omnia in toto permansisset, Imperatorem scribi referre ad factum quod dicat, ac si de iure et de facto in eius familia permansisset. 2° Tymaeus Faber d. loco, verba illa ita accepit, ac si dicat Imperator, perinde servari ac si in potestate patris permansisset sine adoptione ulla, ut disiuncta oratio pro coniuncta accipiatur. l. saepe 53 in pr. ff d. V. S. Tertio Marcus Lyclama a Nieholt d. loco non aut[em] testi[monium] unicus, respondet mansisset, sed permansisset quod est plene mansisset. Quamobrem in patri naturali nihil

mus

iuris abscedat, quo minus filium ab extraneo adoptatum, in ptate retineat de iure, fieri tn de facto vere solet, ut non aeque plene tunc ptatem suam poit exerere et exercere, ppea quod patres adoptivi et xnei filios adoptatos plerumqz in domum suam, recipere, alere, eorqz educare consueverint.

Ad verba quarto loco obiecta, ut et ad superiora responde, vi pt. illa ita ee supplenda; sicut etiam revera extraneus ad illam familiam invenitur, sicut etiam, revera in patris n'alis potestate permansit, et sicut et revera in alienam familiam translatus o e. Quam solutionem iuvat Nov. 117. c. 3. Ws. fin. in vobis: Et tanquam in hoc non rescissum obtineat testamentum, q otr suppleri debent, qmdm reva quo ad illa, de quibus ibi qtio e, testm o e rescissum.

Ad V. Rdi s. in pfat. in spe sic dicta. in q. s.

Ad 6 argtum alii rdent, minorem ppositionem veram ee de iure antiquo, o v. de novo. Qua solutio vera o e ut dixi s. in d. qt. 5. Quare rectius respondetur filium a patre adoptivo emancipari, o tn ut pprie solvatur patria potestas, q revera hic nulla fuit, sed ut illa ficta et imaginaria affectio et ius patri adoptivo ab intestato succedendi filio adimatr d. l. penult. § 2. C. d. t. Nam emancipao o e patria ptatis tm. a. familiae relaxatio, sed et iuris adoptione qsiti dissolutio, hoc e iuris nominisqz filii, filiave, q p adoptionem qsecuti sumus amissio § minus ergo 11 inst. de hered. q ab intestato deferuntr, et hoc qfirmatr exlo femina, q ex principis indulgentia in solatium liberorum amissorum adoptare pt. § feminae 10 I. d. t. filiumqz adoptivum rursus emancipare. Nam cum emancipato o minus q adoptio legis ao fit, nihil vetat unam eadem legis pabam d. isolvi, vel ex ipsa iuris regula, q tt unumqqz dissolvi debere eod. iure quo e colligatu l. nihil tam natale 35. ff d. R. I. Confer l. adoptatum 9 C. de adoptionib. Inde tn o seqr hunc filiu unq pprie in feminae ptate qstitutum fuisse Cujac. et

Anl

Ant. Matth. in notis ad d. pr. Talis n: in his casibus ā emancipāo, qualis et adoptio, nimirum impprie, analogice et respective, q posterius tn ita dicta.

Si cui hae displicuerint, ille distinguat inter patriam potestatem quiescentem, et sese ptere in successione, q fit ab intestato, ō exerentem, et ptatem positam in exercitio pleno, et de illa priorem sententiam accipiat, posteriorem v. de hac.

QVÆSTIO II.

Num quarta, hoc ē tres unciae?

Posterius affirmat Acursius in l. si arrogat. 22. in pr. ff. h. t. Vultejus in pr. J. h. t. n. 6. Mynsinger. Sneidwinus, et Wesembec. in § 3. h. t. ētvulgo DD. ne alias si plures arrogator liberos haberet, illorum quos iustis nuptiis pcreavit deminuatr spes, q unicuiq liberorum alioquo paret sibi l. nec ei pmittitr 17. § pterea 3. ff. de adoptionib. Et quis hoc ei q plures ht liberos, ō nisi ex iusta cau̅ā pmittitr l. si pater fam: 15. § fin. ff. h. t. si tn pmissum fuerit existimat Giphanius in d. §. 3. h. t. aequitati omninò qsentaneum ēē, ne minor sit 4ª liberorum naturalium q adoptivorum. Quare distinguen, dum ēēt inter arrogatorem q liberos ht, et inter eum q ō ht, et 2dum illum casum procederet prior sententia secundum posteriorem v. verior ēēt illorum sententia q quartam oium bonorum restituendam ēē qtendunt.

Verum rectius assignatur indistincte quarta oium bonorum arrogato cum Donel. l. 2 com. c. 23. Vaudo l. 1 variarum qst. qst. 29. Pacio in notis h. t. et Tyntaco Fabro d. sp. 6. Th. 1. 1º p dictum § cum a. 3 in fi. h. t. ubi iubetr arrogator quartam partem bonorum suorum arrogato relinqre. 2º p l. fin. ff. si q in fraudem patroni factum sit. Ubi cavetr qstitutione D. Pii de impubere adoptando ut ex bonis quo mortis tempore illius q adoptavit fuerint, pars 4ta ad eum ptineat, q adoptatus ē. 3º p l. si arrogatr 22 § 1 ff. h. t. ubi pmittitr arrogatori

sub

substituere impuberi usque ad solam 4tam q. ex bonis eius
conseq. Quare q. in fine pr. d. l. 22 sine restrictione
dr. de quarta parte, id ex dictis legibus et l. 2 C.
de adoptionib. agendum e. de 4ta parte omium bonorum
arrogatoris. Ex qua restrictione colligere possumus
eam 4tam sic intelligi poe q. qs aliqs ab intestato habi,,
turus e. cum illa alio mo in iure nro describatur nam
in l. 8 C. de inofficioso testamento, quarta partis
q. ab intestato, potuit ad aliquem ptinere. In l. Papini,,
anus 8 § quoniam 8 ff de inofficioso testamento vocat
quarta debitae portionis et in § sed haec 3. inf. de
inofficioso testamento. l. 2 C. Gregoriano de inoffic
testo. et l. q. nup 31 C. d. t. et l. penult. C. de colla,,
tionib. quarta legitimae partis. Non itaque in me,,
rito impuber 4tam universorum bonorum accipit partem.
Nam q. absurdum eē putant filio arrogato plus iuris
in bonis arrogatoris tribuere, q. filio ex iustis nuptiis
suscepto, cui iniuste exhaeredato, tum temporis eius
duntaxat portionis, q. ab intestato habiturus fuisset
4ta debeatur d. l. Papinianus 8 § quoniam 8. id
revera absurdum n. ē, arrogatur n. q. paterfam: q. sui
iuris et suae potestatis ē, § 1 h. t. et l. 2 ff eod. et
arrogationis is ē effectus, ut arrogatus dehinc iuris
sit alieni, alienae ptati subiiciatur, et ut Papinianus
loqr cum capite fortunas quoque suas, in familiam
et domum alienam transferat l. q. ex liberis 11
§ ult. ff de bonorum poss. sedum tabb. Hinc paterfam.
arrogatione capite minui censetur § minima 3.
inf. de capitis demin. et cum impubes arrogetur
finitur tutela, et substitutio ei a patre facta extin,,
guitur l. nec ei 17 § 1 ff h. t. Quaeres cum adeo
sit gravis ut olim sine populi hodie v. sine prin,,
cipis auctoritate fieri negat l. secunda ff h. t.
et l. 2 C. eod. necesse ē inprimis ut is q. arrogatur
libere consentiat l. neque 24 h. t. At consensus impu,,
beris imperfectus ē facil. l. neque labi ac decipi impubes pt

argto § ebta. tutela 1 ir fra de tutelis et § impube,
res 6. inf. de Atiliano tutore. Quamvis n: alias ista
imperfectio authoritate tutorum suppleatur, attamen tanta
tutoribus in pupillos authoritas ptasq non videbatur
permittenda, ut caput liberum fidei suae commissum
alienae ditioni seu ptati subiicere possint. Et haec
causa fuit q olim teste Gellio l. 5. Noct. Attic. c. 10.
et Ulp. in frag. t. 8 § 4. impuberes arrogari plane
non potuerint. Hodie v. ex constitutione Antonini arro-
gari quidem possunt Ulpianus d. to. non facile tn sed
tum demum qn causa exacte cognita, de moribus bonis
vitaeque integritate arrogatoris, item de honesta pia
ac sincera illius erga pupillum affectione, et q
huic arrogatio utilis possit esse constat, praestita iam sup
ab arrogatore satisfactione l. 17 cum quae seqq ff. d. A.
Cum q impuberis arrogatio tam difficulter permittatur
tantaque fiat cautione providendum quoque fuit
ne impubes arrogatus leviter seu temere iterum emancipetur vel ex hares
in testamento scribatur, id n: si fieret, ipse eventus
satis onderet arrogatorem non honesta et syncera erga
pupillum affectione, sed potius spe lucri, quod ex bonis
arrogati (quorum fructus lucratur et retinet § cuma. 3.
N. sed etsi in sibi et quorum commodum ei postea
acquisivit, et ibi Wesembec. t. S. t.) captaret ad
arrogationem turpiter prosilivisse. Hanc a. ut coercere,
ret temeritatem constituit d. Divus ut emancipari
impuberes negant, nisi causa cognita dignus emancipatione
deprehensus fuerit et tunc ut ipsi sua bona reddant.
Si v. arrogator impuberem sine causa emancipatus
vel in testamento exheredit, tenet, ut hinc non solum
impuberi bona, quae ad arrogatorem transtulerat reddantur
verum et ex bonis, quae mortis tempore arrogatoris fue-
runt quarta pars ad eum pertineat d. § 3 h. t. et d. l. ult.
ff. si quid in fraudem patroni. Quod certe ad omnem

[Margin: ^emancipetur]

raptionem et levitatem arrogatoris retundendam prudenter sancitum fuit eoque minus videbitur iniquum, quia arrogator ex bonis impuberis arrogati, interim omnes fructus lucratur, eosque neque quidem soluta potestate redderea imputare tenetur.

TITULUS XII.

QUIBUS MODIS IUS ^PATRIAE POTESTATIS SOLVITUR.

Thesis I

Egimus in titulis duobus proxime praecedentibus de modis constituendi patriam potestatem, sequuntur nunc modi eandem iterum tollendi. Tollitur autem patria potestas, vel ut liberi fiant sui iuris, vel ut transeant iterum in alterius potestatem. Modi, quibus liberi sui iuris fiunt, alii depromti sunt ex iure antiquo, alii ex iure novo. Modi iuris antiqui sunt mors et emancipatio l. pupillus 239 in principio l. pronunciatio 195. §2. ff de V.S. Ulpianus in fragm: t. 10 et Caius in fragm: lib. 2 t. 6.

2.

Mors est duplex naturalis et civilis. Morte naturali desinit esse homo, separatur enim compago hominis anima ab corpore Cic: 1 Tuscul: Nam mors omnia solvit Novel de nuptiis 22. c. 20 in principio Unde naturaliter et solvit patriam potestatem pr. J. h. t. et l. 3. C. de institutionibus et substitutionibus non solum ratione effectus, verum et ratione essentiae quod posterius quis neget Vaconius a Vacuna l. 1 declarationum 8. Varissimum tamen est, 1o Rubrica tituli ff de adoptionibus et emancipationibus &c. 2o quia qualitas haec non potest esse sine subiecto l. si Titio 22 in principio ff quando dies legatorum subiectum autem nullum restat desiit enim esse civis Romanus, cuius caput per mortem de civitate sublatum est. At patria potestas competit tantum civibus Romanis § ius autem 2. I. de patria potestate.

3

Tollitur autem patria potestas morte vel distincte vel indistincte

Indistincte morte patris, nam eo mortuo omnimo filii filiae sui iuris efficiunt pr: J. S. t. N sed hoc, et mortalitate patris, patres familiarum constituunt l. si ita eet 15 ff qn dies legatorum Unde ingt Ulpianus in d. l. 195 § 2. cum pater fam: moritur, qa capita ei subiecta fuerint, singular familias incipiunt habere, singuli n: patrum familiarum nomen subeunt.

4.

Distincte morti avi de cuius vivi adhuc familia vel exiit filius, vel mansit in eadem, si exiit, tunc nepotes, avo mortuo sui iuris fiunt. Exire a. pt vel p mortem, vel p emancipaoem, p mortem d. pr: p emancipaoem § ptereà 6. S. t. Ecaa a. cum nepotes si filius exierit de potestati avi p emancipaoem vivo adhuc avo, in patris sui, o recidant ptatem, e qa filius sui iuris effectus ppriam ht familiam d. l. 195 § 2. At nepos in ptate retentus e in familia avi, et sic o solum alienus à patris sui familia factus, verum et ab ipsius ptate q in familia e, liberatus e bonel l. 2 com. c 26. Si mansit in familia certum e q nepotes post mortem avi sint recasuri in patris sui ptatem d. pr: N sed hoc distinctionem S. t et l. 5 ff de his q st sui vel alieni iuris § Mors civilis e exemptio civis Romani e numero civium Romanorum l. 63. § fin. ff p socio. Vultejus in pr: S. t. n. 2 et tollit patri am ptatem vel abscisse, vel suspensive. Abscisse tollit, vel qn civitas et libertas simul amittit, vel qn civitas tm, salva libertate. Civitas et libertas simul amittit, qn qs efficitur pœnæ servus § maxima 1 inf. de capitis deminut. efficit a. qs servus pœnæ, qn damnat in metallum, vel in opus metalli, vel bestiis subiicitur § pœnæ 3. S. t. l. 8 § 10. ff de pœnis l. 25. § s. ff de fideicomiss. libertatib. et d. § 1 infr. de cap. deminut.

15. 5.

6

Damnant in metalu q vinculis additis, in ingrendis eruendisq venis metalicis ppetuo laborant. Inter eos a. q in metallum, et eos q in opus metalli damnant

distra in vinculis tn ē, q q in metallum damnant graviorib. vinculis p̄muntr, q in opus metalli levioribus qq refuga ex ope metalli in metallum dante, ex metallo graviori coercente l. aut damnum 8 § 6. ff de poenis et l. 5 § fin. ff de extraordinariis cognitionib. Ad hos ptinent quoq, q in calcariam, vel sulphurariam damnari solent d. l. a. damnum 8 § 10. Et quos hodie nulli ex offic supplicio servi fiant et libertatem amittant Novel. de nuptiis 22 c. 8 amittunt tn adhuc civitatem et familiam, qa hoc ō invenitr correctum Cujac. ad d. Nov. 22. c. 8.

7.

Civitas retenta libertate amittitur qn qs ob aliqd maleficium in insulam deportatur § cum a. l. 1. h. t. et l. 6. ff de interdictis et relegatis. Vnde deportati amissis bonis, et civitate relicta nudi dicuntr exulare l. 2. § fin. ff de cap. deminut. et apolites eē hoc ē sine civitate. Et ea q iuris civilis st ō hrē l. st qdam 17 § 1 ff de poenis. Vnde et nario seqr q tales amittant patriam ptatem q ut s. pbavi iuris civilis ē, neq n. peregrinus civem Romanum, neq civis Romanus pegrinu in ptate sua hrē pt. Ulp. in fragm. t. 10 § si patri 2. Notandum a. hic q successerit deportatio in locum interdictionis ignis et aquae, q ap veteres Romanos in usu erat Balduinus in §§ minor 2. inst. de cap. deminut.

8

Suspensive tollit patriam ptatem captivitas. q accidit, vel patri vel filio. Si pater ab hostibus captus sit, q diu ap hostes ē patria ptas quodm oia alia iura in filio eius ō abrupta ē, sed in psona captivi retinetr l. 32 § 1 ff de haered. ib. instituendis, adeo ut interim filius nec in ptate alterius sit, nec et sui iuris Durenus in c. 1 ff. de his q st sui vel alieni iuris Corasius ad l. q in utero ff de statu hominum et Wesemb. in §§ si ab hostib. ... h. t. Nec obstat lex finali C de sententiam passis et restitutis. Vbi absurdum eē dr utqs eodem tempore nec sui iuris nec in ptate patris sit, q a

d. lex finalis loq^r de filio deportati, cuius longe alia ē rão, q captivi ut monstrat Ant. Faber l. 10 conie, ctur. cap. 12. Cum a. reversus fuerit captivus ab hostibus, in potestate filium habebit, retro n: creditur in civitate fuisse, q ab hostibus advenit l. 16 ff de captivis et postliminio reversis

9

Accedit a. illud p̄ postliminium q ē ius amissæ rei recipiendæ ab extraneo et in statum pristinum resti, tuendæ inter nos ac liberos populos regesq3 moribus, legib. constitutu, et introductum ē nati æquitate, ut q per iniu, riam ab extraneis detinebat, is ubi in fines suos re, diisset, pristinum ius suum reciperet l. 19 in pr. ff de captivis et postlim. reversis.

10.

Si v. pater q ab hostibus captus ē, in captivitate mo, riatur, ab eo tempore, quo ab hostib. captus ē filii sui iuris effecti tenguntur d. § si ab hostib. § p̄ si v. ibi Cajus in fragm: l. 6. §2 et Ulp. in fragm: t. 10 §3. Itaq, q filius eius accepit a. stipulatu, id patre priusq postli, minio rediret mortuo, ipsi acquisitum ēē l. bona 22. §2. ff de captivis et postliminio reversis. Fingit n: lex Cornelia eum q ibi obiit, ab eo tempore quo captus erat obiisse l. in omnib. 18 et d. l. bona 22 in pr. ff de capt. et postlim: reversis, et § fin. infra q. bus ō ē p̄missum facere testamentu. Filius quoq, si captus fuerit ab hostib. similiter p̄ ius postliminii patria ptas interim pendebit Ulp. d. to et l. eum dum 14 in pr. ff de capt. et postlim reversis. Et hic de morte.

11.

De emancipatois ritu qui olim fuerit, quidq3 illi iure novo detractum sit, constat ex § item p. emancipatoem 3. in fragm: Caj. l. 6 § præterea 6 h. t. et l. fin. C. de emancipatoib. liberorum.

12.

Modus quo iure novo patria ptas tollitur ē digni, tas hois, et de cingulum q3 a curia liberare valet § filius fam 4 h. t. et Novel 81 c. 1 Quæ a. sint illæ dignitates

ex

explicat in l. fin. C. de Decurionib. l. 10.

13.

Modus quo tollitur liberis patria ptas, ut hi iterum in alterius transeant ptatem e adoptio. § sed et si pater S.t. et fit qn pater natis filium avo vel pavo nali dat in adoptionem § sed hodie 2. J. de adoptionib.

QVÆSTIONES.

1 Num monachismus tollat patriam ptatem?
2 Num Doctoralis dignitas?

QVÆSTIO I

Num monachismus tollat patriam ptatem?

Ita existimant Bartolus in l. si evenerit 22 ff ad l. Julia de adulteris. Glossa in l. si ex causa § papinianus ait 4 ff de minorib. Baldus in l. ap. bortes C. de suis et legitimis Ascanius Clementinus Amerinus de patria ptate c. fin. n. 61 et segq. Ant. Gomezius variarum resolut. tomo 1 c. 9 n. 10 Ant. Faber in Jurispr: Cap. 6. de patria ptate pr: 3 in pr: Petrus Heigius ad § filius fam. 4 n. 4 h.t. et Dd communiter. 1° Quicunq alteri acqrit is e in eius ptate cui acqrit l. 8 in fine ff de his q st sui vel alieni iuris. Atq Monachi post ingressum, o'ia acqrunt Monasterio seu Abbati, et n patri, adeoq ut nec et de illis testari possint. Authentica ingressi C. de SS. Ecclesiis. Novel. de Monachis 5. c. 5. et c. cum ad monasterium 6. ex de statu monachorum Ergo subiiciuntur Abbatis ptati et p. 9sequens n st in patris ptate. Secundo. Quicunq n e suae ptatis is alium in sua ptate n videtur hre l. si evenerit 21 ff ad l. Juliam de adulteris. At Pater dum monasterium ingreditur, ipso ingressu subiicit se monasterio c. si religiosus 27. de electione et electi ptate in 6. et amittit civitatem et mundum c. st nulli caa 16. qst. 1 Glossa in d. l. si ex caa § 4 in vbo cum statum Ergo pater post ingressum liberos suos n videtur hre in sua ptate.

III Monachi nec velle habent, nec nolle d. cap. si religiosus 27.

Ergo

Ergo bre ö possunt liberos in sua ptate.

IV. Afferte lex Leo nobis 56 51 [de episcopis et Clericis ubi gstituit ut filius vel filia, in ptate patris gstituti et invito patre sanctimonialem vitam inire, hoc ê Clerici, seu monachi, vel moniales fieri impune qant. Ergo dicendum videt p monachismum solvi patriã ptatem.

Contrariam sententiam amplectunt Speculator ad tit. ex de statu monachorum Joan: Faber ad d. § ~~filius~~ filius fam q n. 1. Cuiac in paratitlis Codicis de emancip. liberoz Pinelg de bonis maternis l. 11 parte 3 n. 45. et Vulteius in d. § 4 n. 5. Qua sententia veriore p l. patris furioso 8 ff de his q st sui vel alieni iuris, ubi habet, q ius patriæ ptatis moribus sit receptum, nec posset desinere qs bre in ptate nisi exierint liberi q bus casib. solent. At liberi p monachismum ö solent iure exire de patris ptate, ppea q hic modus tollendi patriam ptatem iure civili ö sit cognitus

Ad 1um itaq argtum obiectum rñderi pt, q quo ad acqsitionem derogatum sit patriæ ptati, q a monachi ex gstitutionib. Pontificum ppriæ nihil bre possunt unde tn inferre ö debet, patriam ptatem p monachismũ plane tolli.

Ad 2dum rñdeo q omnino parens possit eê, in ptate Abbatis, et tn et bre filium in sua ptate. Distinctæ n: illæ ptates st, quarum una, alteram ö tollit a. impedit, sicut nec potestas maritalis, iure nro civili tollit a. impedit ptatem patriam. l. 5. C. de gditionib. incertis et l. 3. § ff de donat. inter vir: et ux:

Ad 3 rñdeo ex d. l. 8 ff de his q st sui vel al. iuris. q furiosus possit omnino liberos suos in sua ~~bre~~ ptate retinere, cuius tn nulla voluntas ê. l. furiosi 40 ff de R. J. Sn Monachi possunt velle et nolle, velle cum ê potandum et edendum, nolle cum ê ieiunandum, ut facete loqr Duarenus ad t. de gdictione debiti 26.

Ad

Ad 4. concedi pt q religionis favore constitutū sit, q liberi invito patre, monachi impune fieri possint, ō tñ vel ibi, vel q̄ sciam in nullo alio iuris textu constitute, ut patria ptas monachismo in totum solvatr. Atque ut iuris civilis ē haec ptas §. 2. 5ᵘ de pat. ptate, et certis tm̄ modis iure civili approbatis constituite, ita quoque ō resolvite, nisi certis modis. lege definitis arg. l. nihil tam nale. ff d. R. J. Tn̄ loqr Justinianus in d. l. 56 ut constat ex §. 2. ō de monachis tm̄ sed et de aliis quibusvis Clericis. Atque ita monachor et ceteros clericos hac in parte eodem vult iure uti. Atq clerici ō liberant patria ptate l. 5 Sancimus 34 C. de episcopis et clericis, hoc n: privilegium solis episcopis datū ē. Novel. de constituo q dignitatibus 81 c. palam v. ē 3. Ergo nec liberant patria ptate monachi.

QVAESTIO II

Num doctoralis dignitas solvat patriam ptatem?

Quod negamus. Dd n: nri, illis aeq parari solent, qbus olim a Caesare ius respondendi publice datum erat q JCti appellabantr & responsa prudentum 8 J. de J. N. G. et C. de his v. nunquam legitr, q fuerint patria ptate soluti. Ergo nec de illis.

IIⁿ Si militia armata de patris ptate filium ō liberat sequr q et ō liberet togata militia a patria ptate. prius n. ē verum p d. §. filius fam 4. J. t. ergo et posterius. Hae connexionis ē, qa licet argumentari a militia armata ad militiam caelestem et togatam, teste Everardo in topicis loco a milite armato ad militem caelestis militiae.

III. Eae sola dignitates filium liberant a patria ptate, quae et liberare solent a curia Novel. 81 c. 1 Sola a. JCti dignitas et titulus a curia ō liberat l. ult. et ibi Cujac. et l. 35 C. de decurionib. lib. 10. Ergo etc.

IV

tribuit quod dom in l. 6. C. de professorib. et Medicis Theo-
legum doctorib. eorumque filiis, ab omni functione, et
ab omnib. munerib. civilib. et publicis immunitas; sed
hoc ad illos duntaxat pertinet Ictos qui leges et iura
in scholis approbatis hoc est Academiis publice do-
cent et profitentur, salario ex publico constitutis d. l. 6
ibi: mercedes et eis et salaria reddi iubemus quo
facilius liberalib. studiis et memoratis artib. multos
instituant. et in hac sententia est Heringus in
tractatu de fideiussorib. c. 7. n. 624. et Valtejus ad
d. 54 n. 6.

TITULUS XIII
DE TUTELIS.

Thesis 1.

Et tantum de personis quae alieno iuri subiectae sunt, sequuntur perso-
nae quae sunt sui iuris, vocanturque patres fam. hoc est familiarum
suarum principes l. pronunciatio 195. § familiae 2. ff de V.S.
Horum autem conditio diversa est, vel non plena potestate propria
utuntur vel quodam modo imminuta. Quinam plena potestate
utantur, apparebit, ex illis, quae dicturi sumus de his qui quodam
modo imminuta potestate utuntur, contrariorum namque eadem est scientia.
pr. I. de his qui sui vel alieni iuris sunt.

2

Imminuitur autem potestas illa vel a tutorib. vel curatoribus
Unde dicendum erit deinceps de iure tutelae et curae
quod fiet vel separatim, et sigillatim, vel coniunctim.
Separatim: cum inquirimus in propria iura tutelae et
in propria iura curae. Coniunctim quando in communia
utriusque tam tutelae quam curae.

Th. 3.

De proprio iure tutelae agitur in l. s. 13. et 9 seqq. et absolvitur
4 locis generalib. 1° definitione. 2. divisione. 3. Officio tutorum
et 4. causis corrumpentibus. 1° Definitur tutela vis ac pote-
stas in capite libero, ad tuendum eum qui per aetatem se ipse

defendere neqt, iure civili data ac pmissa sẽ a. 1 b. S. t. et l. 1 in pr. ff de tutelis. Habet a. hæc dfo 4 partes 1 genus. 2. maam circa q̃ 3. finem. 4 cam efficientem.

4

Primo genus tutelæ ẽ vis ac potestas. Quæ duo Servius, cui definitio illa adscribitur, giunxit õ sine exlo et raõe Non sine exlo: multa n: hg locutionis occurrunt in iure nro testimonia l. scire leges 17. ff de ll. l. si idem codi cilli 7. C. de codicillis l. 1 ff de noxalib. aoib. et 55 adi piscendæ 3. inst. de interdictis. Sic ap Terentium in Heautor: actus 4 scæna 1. Syrus tali mo gloriat: Huic eqd. gsilio palmam do; hic me magnifice effero, q vim tantam in me et ptatem habeam tantæ astutiæ. Non sine raõe unum n: patim q magis pspicuum ẽ explicat. Nec vi tio sumẽ uti in defoib. synonimis, si declarent et pspicui tati serviant. teste Goclen. in parte 2 pblem Logic: pble. 44. Vis itaq3 vocula explicat p verbum ptatis et duo hæc simul indicant tutelam eẽ facultatem pro auctorita te qd statuendi et faciendi.

5.

Male itaq3 sumitur hic à Theophilo, Hotomano, hic et Treutlero select. disp. parte 2. disp. 8 θ 1 lib. 6. p metathesin literarum vis pro ius. Hæc n: interptaõ omnino divinatoria ẽ, et satis indicat in hbis, hg defois finalibus, q tutela sit iure gstituta Donel. 3. com. 1 et Ant. Faber in Iuris pr. tap. 5. t. pr. 1 in pr.

6

Secundo maa circa q̃ significat in hbis: in capite libero, q vba magis referenda st ad pupillum q̃ tutorem ut inf. dicam. Tertio finis tutelæ innuit in hbis: ad tuendum eum, q p ætatem seipse defendere neqt. Cum n: impuberum ætas, ob ætatis vel iudicii infirmi tatem (l. fin. ff de manumiss. vindicta et l. 4 § fin. ff rem pupilli salvam fore Ulp. in fragm: t. 10 in pr.) qd videat ignoret (l. 1 C. de falsa moneta) et õ gsilii incapax sit (l. more 8 § ult. et l. 9 ff de acquirenda hæred.) nati iuri gvemens ẽ, ut illi alterius regant tutela et impu

beres 6

heres 6. inf. de Atiliana tutore. Nam ineuntis aetatis inscitia, senum regenda est prudentia teste Cic. 1 offic. et naturae lex omnibus est communis, ait Halicarnass. in proemio rerum Rom: quod nullum tempus dissoluerit, ut meliores semper regant deteriores.

7.

Ex quo colligimus principuum tutoris officium esse, ne inde, fensum pupillum relinquat l. tutoris 30 ff de administratione et periculo tutorum. Vnde recte tutares quasi tuitores, atque defensores dicuntur § tutores a. st. 2. I. t. Nam grata sunt omnino nomina quae designant proprios actus Cassiodorus libro 6. variorum c. 7. Et dicitur tutor personae dari, l. qui personae 14. ff de testamentaria tutela, et moribus pupilli praeponi l. cum plures 12 § cum tutor 3. ff de administr. et periculo tutorum. Ordinaria consequentia tuitionem atque administrationem totius patrimonii, tutori quoque concreditam esse, quia non bene videtur quis tueri personam pupilli, si non eas quoque res ipsius omnes tueretur, quas tueri posset ipse si iudicio et consilio polleret Ant. Faber in Iurispr: Pap. S. t. pri: 1 illat. 3.

8

Vnde Ulp. in l. certarum 12 ff de testamentaria tutela, tutorem ait dari non posse de [illegible], hoc est non posse a persona pupilli excipi ac separari, rerum eius administrationem, datus n. tutor, ad universum patrimonium datus esse creditur § datur 17. inf. de excusat. tutorum et l. pp. item 21 § licet 2. ff eod. et rebus praepositus d. l. 12. § 3. ff de administr. et periculo tut. Licet et hoc verum sit quod regulariter certae rei vel causae tutor dari non possit § certae. 4 I. t. seq. et d. l. 12. § 14. ff de testaria tutela. Qui n: datur rei certae vel causae, is videtur de persona prohibitus. Nam certae rei dari non potest nisi detur specialiter. Qui a. hoc modo datur is utique datur principaliter. At principale non est officium tutoris rei curare sed personam ut dixi. Ergo et iuris civilis ratio non patitur, ut dari possit tutor certae rei Hortensius ad § heres 9 inst. de heredib. instituendis et

§ certe a. 4. infra t. seqnte. Dixi regulariter quia est tutor dari rei Africanae vel rei Syriaticae l. si tam tutoris. ff de testamentaria tut. et l. pupillo 27. in pri. ff de tutoribus et curat. datis ab his. Hoc n. iure utimur inquit Ulp. in d. l. 15. Rao videtur esse, quia cum tutor universo alicuius loci dat patrimonio, tutela magis universim dividi quam rei certo tutor dari. Hispanius in § certae rei 4. I. h. seq.

9

Causa efficiens ex primitus in verbis iure civili data ac premissa, quae verba de forma tutelae imperfectam reddunt, sed ex parte essentialem ex parte vero accidentalem. Quomodo vero imperfectum erit, quod constat e causis naturam rei constituentibus? Vide Goden. parte 2. problem. Logic. problem 46. Ius itaque civile efficit tutelam l. 1. § 2. ff de tutelis.

10

Ius dividit tutelam in testamentariam, legitimam et dativam. Testamentaria tutela est quam pater ex l. 12 tabb. liberis suis, quos habet in potestate, tutores testamento constituit. § permissum est 3. I. h. t. Facit itaque hoc pater iure patriae potestatis cui hoc privilegium indultum est. Et quamvis ius et vinculum patriae potestatis morte sit dissolutum, non tamen id usque adeo absolute ac precise accipiendum est, sed iuris dictione admissum fuit ut patria potestas et post patris mortem in tempus pubertatis eorum protraheretur. Ant. fab. in Iurisp. Pap. t. quibus modis ius patriae pot. 1 et Wesembec. in § 2 n. 1. I. h.

11

Potest itaque parens ei quem in suis heredibus cum moritur habuit, habiturusve esset si vixisset tutorem dare l. quo tutela 73. § 1. ff d. R. I. l. 1 in pri. ff de testamentaria tut. et § cum autem 4. I. h. t. Unde apparet amanuensis patre filii non posse cum effectu parentem tutorem dare, nisi accedat confirmatio § fin. I. h. t.

QVAESTIONES.

1 Num verum, sit genus tutelae vis et potestas?

2. Quo verba in d[ict]oe tutelæ, in capite libero re,,
ferenda sint?

3 Num filio exhæreditato in testamento possit à
patre tutor dari sine iudicis confirmatioe?

4 Qualis sit tutor confirmatus?

QVÆSTIO I.

Num verum sit tutelæ genus vis ac potestas?

Negandum hoc videtur I. quia vis vulgo iuri opponitur.
l. factum cuius. § o videtur 1 ff. d. R. I.

II Quia ius et potestas in l. fin. C. de patria ptate, et ap.
Cic: coniunguntur, in Philip. 2; inquit, patrio iure ac ptate, et
in Philipp: 11 impendi ius ptatemque hab.

III Confirmatur illud pr. I. h. t. ubi tutela ut et cura vocatur
ius in vobis: quadam personæ, vel in tutela sunt, vel in curatione
quadam neutro iure tenentur. Si ergo tutela ius est, recte et defi,,
nitur per ius.

IV Quia quod per vim intelligatur vix pot explicari propter diversas
dd. opiniones. Hotom. n: in pr: I. h. t. putat verbum illud
significare facultatem et authoritatem arcendi incommodi
et ab invito Oldendorp. classe 4 act. 3, vim explicat
per efficacia iuris et virtute Glossa in § 1 h. t. intelligit vim
violentam Bartolus virentem: Donel. v. 3. com. I. C. c. 1
illam qua quisque nes valet.

V Quoniam tutela et cura sit, non dicuntur esse in ptate d. pr. h. t.
Non itaque tutela definiri pot ptas, sed rectius cum Græcis
Theophilo, et Harmenopulo, quos sequuntur Wesembec.
in paratitlis ff. h. t. n. 3. Vultejus ad § 1 n. 1 et 2. I. h. t.
et ibidem in notis Crispinus lit. g. et Her. Trehtlens.
select. disp. volum. 2. disp. 8 th. l. b. definit velius
q. dicas tutela est ius ac ptas h. e. iure constituta sive
iusta ptas. Sicut n: datum est patri ius in liberos pros
sic et tutori a legib. datum est ius quoddam, ius nimirum
tuitionis, quod est iure patrio multo angustius. Vel mu,,

mus.

mus publicum pp pri infra de excusat. tut. quis et ptas.

Verum nulla causa est ut vim textui inferamus, et pro vis legamus ius, aut substituamus munus publicum. I° Quia ead. verba vis ac ptas, quorum loco in dfone tutelae posita sunt, videmus repeti in ... tutores ... qui eam vim ac ptatem habent ... et l. 1 ff eod. Atqui Treutlerus d. lo putet, in d. locis per synonimiam explicari copiosius, quod in dfone dicendum erat proprie, tamen unde hoc probet non video.

II. quia quod tutela iuris sit civilis, satis expressum fuit sequentib. verbis iure civili data ac permissa, quare ne verba illa sint otiosa, definienda erit tutela vis et ptas

III. Quia pleraque exemplaria et Pandectae Florentinae, quarum in iure nostro magna est authoritas, ita legunt. Quare genus illud tutelae suspectum esse non pt. cum sit tanta authoritate munitum, et a Servio facto qui ut notant dd. in l. 1 ff de dolo malo Stoicus fuerit peritissimus. pfectum

Ad primum argumentum ideo distinguendo inter vim quae duplex est, aut ... iuri consentanea, aut eid. contraria. Tutela est vis iuris spontanea, amicabilis et dispositiva quae significat facultatem per authoritate, id statuendi faciendive. Adiecit autem verbum ptatis, ut unum declaret ab altero. Verbum nam vis ut testatur Donel. d. lo. hoc sensu rarius usurpatur, eamque ob causam ut obscurius verbo ptatis, tanquam clariore demonstrandum fuit. Nec tamen solo ptatis vocabulo Servius uti voluit, quia hoc ambiguum est, et proprie sex prius de potestate dominica, patriave dr. l. ptatis verbo. 215 ff de V.S. Tutorib. vero attribuitur analogice et posterius, idque per adiectionem verbi ... indicare

voluit. Ad II argtum rñdeo, aliud reqri in defoib.
aliud ~~extra~~ extra defoes pmissum ee. In defoib. pro,
pinquum genus et ō remotum ponendū ē. Propinquum
n. genus tutelæ ē vis ac ptas, remotum ius, Cum v.
obiecta loca, ō tractent de sē defoe, nrā sententiæ
parum officiunt. Nō semp videndum, ō q̄d meliꝰ dici
potuisset, sed q̄d ita dicta ō ferenda. Idem rñderi
pt ad tertium obiectum.

Ad 4. q̄d p vim tlgate in argto primo dixi. Nō
gemus illud et ō incommodē ita explicari pt, ut p
vim tlgamus innatam virtutem, q̄ potens ē pducere
effectum arg. l. 7 et l. 17. ff de LL l. 27. § 1 ff de pactis.
l. 1 § 1 ff de statu liberis l. 1 in pr. ff de qditionib.
et demonstr. l. 1 ff de noxalib. aoib. l. 7. C. de codicillis
et § adipiscendæ 3. infra de interdictis, et ptatem
accipiamus, pro politica ptate, q̄ ut ex ultimis vbis
defois tutelæ qstat l. gcessaē et defensionem et provi,
dentiam pupillarem significat l. tutor 27. ff de ad,
ministradē tutorꝫ.

Ad qntum respondeo pupilli ō st in ptate proprie sic
et in tali ptate, q̄ statum et caput ipsorum alteri
subiicit, efficitqꝫ ut sui iuris ō sint, sed iuris alieni
et de illa ptate loqr d. pr. § 5. Sunt v. in ptate ana,
logice sc. ita dicta, q̄ statum et caput ipsoꝝ ō alterat
vel mutat, sed in capite libero, hoc ē eo q̄ sui iuris
ē tuendo, rebusqꝫ eius administrandis qsistit. Wesenb.
ad § 1 h. tit. et Donel. d. l. 3. com. I.C. c. 1 p. 132. n. 16.
Quod v. tutela dr munus publicum in pr. inf. de
excusat. tut. id ō ppea fit, q̄ ita et definiri de,
beat, sed primō pp curam publicam l. si minores
2. § qa 2. ff q̄ petunt tutores. Nam pupillorum
cūā publica q̄dam mō ē ac eē debet arg. l. 1 §
qsequens 6. ff de suspectis tutorib. Cum oium intersit

civium et rei pub. et ô neglig. ??g ætatis curam
q seminarium ē oium ordinum, et a cuius conser-
vatiōe ꝑpendet conservatio et ppetuitas civitatis.
Wesenb. in § 3. n. 1 inf. de suspectis tutorib.
2. ff. ad auctoritatem delationis argt. l. 1 ff. de iuris-
dictione Tymaeus faber in disp. amicip. disp. 2. th. 2.

QVAESTIO II.

Quo verba in definitione tutelæ, in capite libero re-
ferenda st.

Ad tutorem referunt Bonel. l. 3 com. I. C. c. 1 Man-
cinus in tract. de liberis qst. 1 n. 14. Trentlerus
select. disp. volum 2. disp. 8 th. 1 l. c. Forsterus
disp. 4. th. 2. Aromano exercit. Iust. 3. th. 2. et alii.

I° Quia tutor liber eē debet argt. l. 22. ff. de te-
stamentaria tutela et l. 2. C. q dare tutores possunt.

II. Quia verba sequentia ad tuendum eum, ostendant
ô ad pupillum referenda eē, alias n. latini sermo-
nis ratio efflagitasset dixisse, ad tuendum id.

III Quoniam dfoi subiicitur. tutores a. st q eam vim
ac ptatem hñt l. 1 § 1 ff. h. t. et § 2. I. h. t.

IV Quia si ea verba ad pupillum sint referenda Ser-
vio dicendum fuisset ô in capite libero, sed in capite
sui iuris, qa solum in tutela eē possunt, ô q liberi tm st,
sed q etiā liberi, ut ô sint et in cuiusq ptate pris I. h. t.

Huic adde Laccium in notis ad § 1. Inst. de tut. Raōem reddit. Tutorem ingt sufficit liberū esse pupillū v. non solū liberum sed etiā sui iuris esse oprt.

Raō V. qa Servius si Latine loqi debuit, dixisset in caput liberū, et ô in capite libero. R de qa ex raōe I.

Ad pupillum v. referunt illi quos in exercitio 4 qst. 2.
in affirmatiōe adduxi. quorum et sententia de iure ve-
rior ē.

I Quia vix reperies in iure nro, ptatem in capite libero,
pro ptate capitis liberi, hoc ē tutoris, sed reperies sæpius
ablativum ꝑ positionis in iunctum, ꝑ accusativo, in
capite libero, pro in caput liberum, ut in possessione
mitti l. quis 13. Aut in possessionem legatorum, in hostiū
ptate pervenire l. lege 12. ff. q testa facere possunt.
in carcere recipi. l. si q s 6 § eius 4 ff. de iniusto rupto.

comittere in aõe l. in aõe §. 5 labia. 5. ff p socio.
transferre res in p torio l. Titia 34 §. transferre res
Cajus 3. ff de legatis 2 et inferre in domo l. de bonis
32. ff de liberali cauã. Sed longe melius fuit in defõe
tutelæ exprimere subiectum circa q et subiectũ in quo. Nam
q tutor debet eẽ liber, id commune ẽ tutelæ cum reliqs
omibus ptatib. ideoq de illis in gñre et communiter
ẽ enunciandum, õ a. inculcandum otiosẽ et tautolo
gice, in ipsarq specieq dfoib. At v. ut ad pupillũ
ea ṽba referri, et subiectum circa q illis designari tlgamus
nulla rão vetat, hoc n: ipso tutela differt, a dominica
et patria ptate; quod tutela ptas ẽ in pupillum q caput
õi ex parte liberum st, h. ẽ suæ iuris, suaq ptatis ẽ.
dominica a. ptas in servos, et patria in filios fam. ẽ, q
utriq alieni iuris st et alienæ ptatis.

III. Quidm tutela hoc in loco ptas in capite libero,
hoc ẽ pupillo eẽ dr, sic olim in ll. 12 tabb. scriptũ
fuisse refert author libri i ad Herenniũ. Si furiosus
ẽ agnatum gentiliumq in eo pecuniaq eius ptas esto.
Quamvis a. ut s. dixi, veteres ablativum cum p posi
tione in sæpius usurparint p accusativo, promiscuẽ
dicentes, ptas in caput, vel in capite, hoc tñ posterius
pprietati et naæ tutelæ magis gvenire, Servius existi
mavit. minus n: ẽ ptas in capite tuendo et defendendo, set
q ptas in caput, hoc ẽ in ipsam psonam eius q ptati,
ptati patriæ pprie competit.
Non itaq respsi i.um argũm obiectum, ut q ptat ex
2. fundamento.
Ad 2. tribus modis respondi in d. exercit. 4 in negatione
Ad tertium patet responsio ex d. exercit. in affirmaõe
in raõe prima.
Quartum argũm ideo infirmum ẽ, q a Servius 2dum
subiectam mãam liberum caput, õ tm servo, verum et
filiofam. opponit, talem tlgens psonam, q quo ad caput
et statum suum, libera sit ab oi ptate tam patria q

dom

dominica, hoc ē sui sit iuris suæq[ue] ptatis. Hoc sensu veteres ea phrasi usos fuisse patet ex Gellio l. 5. Noct. Att. c. 19 ubi dicit fas ō eē, ut tutoribus in pupillos tanta sit authoritas ptas ve, ut caput liberum fidei suæ comissu alienæ ditioni subiiciant. h. ē pupillum q sui iuris ē ab alio arrogari et p arrogoēm in patriam ptatem redigi faciant. Rāo a. cur veteres caput liberum et filiofam. opposuerint, hæc ē, q a filius fam. parum distabat a servo cum et vendi et occidi à patre posset l. in suis 11 ff de liberis et posthumis et l. ult. C. de patria ptate. Atq[ue] inde et manumissionis vocabulum passim tam filiis q servis in iure nro tribuitr. § ptereà 6. N et tunc cum §§ seq. J. qbus modis ius patriæ ptatis solvitr.

QVÆSTIO. III

Num filio exheredtato in testemento possit a prē tutor dari sine iudicis confirmaōe.

Negant hoc Hotom. l. 6 observaōum c. 5 et Forsterus disp. 4. th. 4. raōes adducunt seqntes primò l. 4 ff de testamentaria tutela. ubi tutor à patre, minus iure datus, iubetr sine inqsitione confirmari. Atq[ue] pr. d. l. 4. loqr de tutore dato exhæreditato filio. Ergo is tutor datus exhæreditato, tanq minus iure datus, indigebit confirmaōe.

Hn. si tutor separatim sine pecunia dari neqt, seqr q et dari ō possit iure tutor filio exhæreditato, Hoc n: si fieret posset dari tutor separatim, absq[ue] pecunia.

Etsi non datr iure confirmandus ē nariō l. 4 ff de test. tut.

Atq prius ē verum p l. seqta comparatim ē § 5 ī iapr: ff d. V. S. in q̄ vn habetr q v̄ba legis 12 tabb. q de testamentaria tutela, conceptast hoc mō: pater fam. uti legasset sup pecuniæ tutelave suæ rei, ita ius esto: accipiantr, ō d. ciunctim et separatim sed ciunctim. Ergo et posterius.

III l. quo tutela 73. § 1 ff d. R. I. in quo textu habetr q nemo possit tutorem dare nisi ei qm in suis hæred. tr. cum moritr habuit, habiturusq[ue] eet si vixisset. Atq exhæreditatus ō ē amplius ex numero suorum hæredum.

l. 1 § consanguineus a. 10 ff. de suis et legitimis haeredib.
Ergo exhaereditato, non potest iure dari tutor, nisi is confirmetur.
Tandem dicitur in l. iure nostro 26. § 2 ff. de testamentaria tutela, quod exhaeredato filio cuius tutorem pater dedit eundem a praetore confirmari oporteat
Verum quod pater sine confirmatione iudicis possit filio exhaeredato dare tutorem verius est. Quam sententiam et amplectuntur Donel. l. 3 com. I.C. c. 4. Ant. Faber in Iurispr. Pap. ad tit. qui testamento tut. dare possunt. illat. 18. Hortensius ad § permissum. I. S. t. Matthaeus Wesemb. in § non solum a. s. n. 2. infra de pupillari substitutione et Balduinus in d. § 2. n. 4. S. t.
Quod si ius dandae tutelae pendet ab institutione, sequitur quod mater possit liberis recte tutores dare, cum possit eos et recte instituere. At mulier liberis non recte testamento tutores dat, sed si dederit, decreto praetoris vel proconsulis ex inquisitione confirmabuntur. l. 2. ff. de confirmando tutore et l. 4. ff de testam. tutela ob lubricum mulieris consilium, quod non propria saepe laborat commoda l. 4. C. de sponsalib. et l. 2 § 1 ff ad S. C. Velleianum. Ergo pendebit id ab alio videlicet patria potestate, quae matribus non competit § foeminae 10 S. de adoptionib. Hinc lege 12 tabb. permissum est parentib. liberis suis sive foeminini sive masculini sexus, si modo in potestate sint, tutores testamento dare § 3. I. S. t. l. 1 in pr. ff de testam. tutela. l. 1 § 1 ff de confirmando tutore. l. 40 ff de administr. et periculo tut. et l. 2 in pr. ff de vulg. et pupil. Atque exhaeredati sunt adhuc in patris potestate pri. et § 4 inf. de pupilari substitutione. et l. fin. ff unde legitimi Ergo exhaeredatis pater iure poterit tutorem dare in testamento.

subjectio

Sed haec sententia manifeste colligitur ex l. si haeredi ita scio § 2. ff de testam. tutela, ubi quaeritur, num quod filium et ex eo nepotem habeat, si nepoti tutorem dederit, aliquo casu

sit utilis datio, ut puta si pponas filium vivo
patre decessisse, et nepotem ex eo successisse vivo avo
et respondet, q tutela ex l. Iunia Velleia sit gfir-
mata. Cum n: gfirmatum ē testamentum, qsq iter
tutoris quoq; datio valebit in eo testamento scripto
q valet. At testamentu valet ubi nepos (tlge cui
tutor ab avo datus erat) vel hæres institutus ē, vel
nominatim exhæreditatus. Ergo et valebit datio
tutoris nepoti exhæreditato in testamento facta.
Non obstat primum gtrie sntie fundamentu tbā n: d. l. 4.
ff de testamen tutela, q ēt, cum à pre datus, quo minus iure
datus sit, tu sine inqsitione gfirmat, ó loquunt de filio
exhæreditato, cuius facta ē mentio in pr. d. l. giungunturs:
ibi fil hæres institutus filius et exhæreditatus, qbus pater
tutorem dare pt, sed eorp explicatio petenda ē ex l. 1 s 1 ff de gfir,
mando tutore. ubi explicat. qn parens minus iure det tutorem,
vel si filio ó existenti in ptate a. filiis dederit: aut si
si dixerit, pcor te curam hre rerum. aut in codicillis
ó gfirmatis dederit tutorem a curatorem, tunc q defisit
repleri à gsulari ptate gstitutiones gcesserunt, et idum
mentem gfirmari tutores, comittite itaq; in argto fallacia
compositi. et divisionis.
Ad 2 argtum rndeo, sensum tbor sup pecuniæ tutelaere
suæ rei, eē hunc, q paterfam. de sola tutela testari ó possit.
sed si de ea cum effectu testari velit, debere quoq; eum
de pecunia suæ rei, h. ē ad primonium suum spectante
hæredem instituendo disponere, cum hæredis institutio sit
caput atq; fundamentum totius testamenti ^ s 34. infra
de legatis sine hac n: nihil in testamento scriptu valet.
l. 1 in fine ff de vulg. et pupil. substitutione
l. 3 ff de
et s 2. inf. de fideicomiss. hæred.
Num a. is debeat hæres nario institui, cui tutor datus in
testamento, de eo in d. l. 53 nihil habet. speram itaq;
sntiam illam exaudit, ac si pater tutorem nulli dare posset,

^ ante hæredes

nisi cui adderet pecuniam. Ad l. quo tutela 73 § 1 ff d. R. I.

q tertio loco obiecta fuit respondeo poe qdem parentes fi-
liis filiabusq suis impuberibus in ptate existentib. testa-
mento tutores omnimodo dare, hoc et exhaereditatis
nepotibus v. neptibusq ita demum, ~~ita demum~~ si post
mortem eor in ptatem patris sui o recasuri d. § 3.
I. h. t et d. l. 1 ff de testam. tutela. Non itaq exhaeredi-
tati textus iste a suis haeredib. separat, fuit n: is in
morientis ptate et gradu 1. q a. talis e vere suus haeres
dr l. lege Cornelia 12. ff q testamenta facere possunt
nec p aliam factum e, q p ipsum patrem, quo minus
filium in suis haeredibus haberet. Ad l. 1 § 10 ff de suis et
legit. haeredib. dicit Hotom. l. 9 observaonum c. 10 q locus iste
o ptineat, ad iuret nomen sui haeredis, sed ad rem et effe-
ctum retento haereditatis, q simpliciter scripsisset Tetus
hoc mo, etsi haeredes o extitissent. Nam exhaereditatus
sui haeredis nomen retinet, sed nudum et inane tm ac
pnere l. 6 § 2. ff de bonis libertor et l. 2 § 4 ff ad
S.C. Tertullianum.

Ad ultimum argtum respondeo, verum qdem ee q tutor
datus exhaereditato, ptoris gfirmaoe indigeat, sed eo de-
mum casu, si testamentum p qrelam inofficiosi fuerit ever-
sum tum n: quoniam nihil in testamento scriptum valet.
l. Papinianus 8 § si ex causis 16. et l. 28 ff de inofficio-
so testam. narid tutor authoritatem accipiet ex decreto
ptoris d. l. 26 § fin. ff de testam. tutela. Ergo si eum
testamentum inofficiosum qdem dixit, sed tn o obtinuisse
eventus iudicatae rei declaravit, tutor exhaereditato
filio datus, o ex decreto ptoris, sed ex testamento patris
authoritatem accipit.

QVÆSTIO LV.

Qualis sit tutor datus?

Quod sit dativus volunt Cujac in paratitlis Codicis
de gfirmando tutore. Vulteius l. 1 Iurispr. Rom. c. 25. Bro-
maeus exercit. 3. th. 6. Tymaeus Faber disp. 7. th. 6. et alii

all

allegati ab Henonio disp. 3 q. 3 pp sequentes rationes.
Quarum priorem. Iste tutor ante confirmationem non recte, non
iure, sed minus iure, frustra et inutiliter a testatore in
testamento dicitur datus l. 1 § 1 et l. 2 in princ. ff de confirmando
tut. l. tutores 39 § 2. ff de administr. et periculo tutorum l. 8 et
l. 10. ff de confirmando tutore l. 4 ff de testam. tutela l. 1.
in pr. ff de confirmando tutore l. 28 § fin. ff de testam. tutela
l. 3. C. de confirmando tutore et d. l. 39 § 9 ff de administr.
et periculo tutorum, post confirmationem vero ex decreto praetoris
auctoritatem accipit argt. l. iure nostro 26. ff de testam.
tutela. Ergo essentiam et formam sunt a confirmatione, Unde
merito vocabitur tutor dativus, ut nomen cum re ipsa
conveniat. argt. § est et aliud 3. inst. de donationibus et
l. 9 C. de donationibus ante nuptias
Posteriorem sumunt ex l. 3 § 1 ff de testam. tutela
in qua dicitur eos demum testamentarios tutores esse qui iure
dati sunt, at constat ex praecedenti qst. quod tutores qui egent
praetoris confirmatione sint a patre minus iure dati. Ex quo
sequitur quod tales tutores non sunt vocandi testamentarii.
Verum Bartolus, Iason et DD. in rubrica ff si quis de eo
quod factum erit. Cynus in l. 2 C. de confirmando tutore.
Panormitanus in c. ex parte ex. de appellationibus. Donel. l. 3.
com. I. C. c. 5. Antonius Piaggius in tract. de tutore
et curatore qst. 9 n. 7 et Euerardus in Topicis to ab
ordine rubricarum n. 1 concludunt tutorem illum magis esse
testamentarium, quam dativum, quam opinionem approbo, quia
omnis confirmatio supponit, rem quandam confirmandam.
Id non quod nihil est, non potest confirmari, cum non entis, nulla sint
qualitates l. 6. ff de iurisdictione. fuit itaque ex men-
te testatoris, tutor testamentarius, ante confirmationem
licet iure non omnino perfecto, cuius defectus, dicitur supplete,
simplici magistratus confirmatione l. 1 § 1 et 2 ff de confirm.
tut. magistratus itaque confirmat, sed tantum confirmat, i.e. velit

lex

seq testatoris mentem voluntatem et iudicium d. l. 1. §1.
ff de confirmando tut. l. 32 ff de excusat. tut. l. 3 C.
de confirmando tut. l. 28 §1 ff de testam. tut. l. 2. C de confir-
mando tut. l. 4 l. 8 et 10 ff eod. At eadem defuncti vo-
luntatem, tutor iste est testamentarius. Ergo merito et
eadem magistratus confirmantis iudicium, quae regulatur
a testatore testamentarius censebitur. Immo post ma-
gistratus confirmationem magis fit testamentarius quam ante
fuit, quod ita demonstro, posito effectu tutelae testamen-
tariae, ponitur ipsa causa efficiens tutelae testamenta-
ria, est enim probatio ab effectu sensitiva, qua nulla est effi-
cacior. teste Euerardo in Top. to ab effectu n. 1 Atque
confirmatio, quae a fine et intentione confirmandi l. 26.
§ fin. ff de testam. tut. eius rei gratia adhibetur, ut
conferat huic tutori iura tutelae testariae, quae sunt primo.
ut legitimis praeferatur. toto tit. ff de confirmatione tutorum
2. ut huic satisdatio remittatur. l. 3. ff de confirmando tut.
et pr. infr. de satisdatione tutorum 3. ut in eum non ingratus
sit. Iste quidam adiciunt aliam probationem, quam ex ordine ru-
bricarum ducunt. Primo enim aiunt ponitur rubrica de confirma-
tione tutorum postea sequitur titulus de legitimis tutoribus.
et tandem de tutoribus datiuis.
Ad 1. argumentum respondeo, quod dicitur tutorem talem ante confir-
mationem, esse frustraneum, esse minus iure et inutiliter da-
tum, id esse intelligendum de effectibus quibus caret, iste tutor an-
te confirmationem, accipit autem illos post confirmationem, non tamen ita
ut mutetur testamentarius ille in datiuum, sed ut confir-
metur testarius, maneatque et post confirmationem talis.
Ad l. 3. §1 ff de testam. tutela respondeo probat quod istius
§ generaliter sit posita esse intelligenda ex toto tit. ff de
confirmando tut. dicendumque eos demum tutores dato-
res accipere nos ~~oport~~ oportet, intellige quod non egent confirmatione
quod iure dati sunt. At hinc minime sequitur ergo illi, quod sunt

ofirmati o st testamentarii. Hec stringit q affert l. 130 ff de V. S. et l. 20 § 1 ff de testam. tutela, q is videatr dare, q ofirmat loquunt n. dicti textus de ofirmaoe voluntaria o v. narria, de posteriori h. q stio e, o v. de priori.

TITULUS XIV.

QUI TESTAMENTO TUTORES dari possunt.

Thesis 1.

Quis, cui, et ubi tutorem testamentarium dare possit, in tit. pced. fuit expositum, seqr ut videamus, primo, qui, 2o quomodo. 3. ad q possint dari tutores testamentarii, et q. q bus videantr a testatore dati. Pro primi explicaoe distin, guendum e inter mares et feminas. Mares st vel liberi vel servi, liberi st vel patres fam. vel filii fam. Utriq iterum st vel puberes vel impuberes.

2.

Puberes o solum patres, verum et filii fam. possunt dari tutores, pr. h. n. t. Tutela n. e munus publicum, pr. inf. de excusat. tutor. At in publicis causis, filii fam. loco patrum fam. habentr. l. 9. ff de his q st sui vel al. j. et o sequunte ius ptatis, l. nam q. 14. in pr. ff ad S.C. Trebel. Quiescunt q bi et conniventi paululum parentum iura, ut ait ille Philosophus ~~Tant~~ Taurus ap Gellium l. 2. c. 2. et Fabius Max. ad filium, consulem, o ignoro inqt, q patriae veneraoi debeatr, verum publica instituta, privata pietate potiora duco, referente Valer. Max. l. 2 c. 1 o n. parentib. tm verum et Reipub. nascimur, l. 1 § et gnraliter 15. ff de ventre in possessionem mittendo.

3.

Impuberes v. omnino arcentr a tutelis, q a oibus officiis civilibus debet abstinere l. feminae 2. § 1 ff d. R. I. q tm llge. de officiis q st cum administraoe secus e n. in officio

sim

simplici, q. n. sit administratio, ad q. pupillus et idoneus reputat. l. fin. C. de militari testamento. Petrus Faber. in d. l. 2. §1 n. 32. Ratio est, qa impuberis nullum est animi iudicium. § praeterea. inst. q. bus non est permiss. fac. testam. a. sibi, id tn non plenum est Ulp. in fragm: t. 20 § 11 sed fragile et infirmum, et multis captionib. suppositum, multorumq. insidiis expositum. l. 1 in pr. ff de minorib. q. n. videt ignorat l. 1 C. de falsa moneta. et incivile eet, eos q. alieno auxilio in suis reb. administrandis egere noscuntur, et ab aliis reguntur, aliorum tutelam vel curam subire l. item maior 13. inst. de excusat. tut. quomodo n. is q. suis rebus male prospicit, bene consulet alienis? Tum demum q. tutoris officio fungi possunt, cum perfecte negotia sua curant, q. fit qn maiores 25 annis facti sint, ut et furiosi, cum sape coeperunt. § furiosus 2. d. t. et in fine pr. infra de fiduciaria tutela pr. infra de curatorib. l. 10 § 3. ff de testam. tutela. et l. fin. C. de his q. veniam aetatis impetrarunt.

4

Servi quatenus sint tales ad tutelam non admittuntur, Haec n. est iuris civilis § 1 i. de tutelis, et q. attinet ad ius civile servi habentur pro nullis l. 32. ff d. R. I. et iuris communionem non hnt l. 20 § 7. ff q. testamenta facere possunt. maxime qa in personam servilem, nulla cadit obligatio l. 22. ff d. R. I. q. tn cadere pt in tutorem toto tit. ff de administr. et periculo tut. et in summa in his q. officium per liberas fieri personas leges desiderant, servus intervenire non pt l. in his 175. ff de R. I. quatenus vero ipsi libertas data est, eatenus possunt admitti, in tutela n. administranda, non fortuna hois. sed mores benigni maxime spectantur. § fin. inf. de suspectis tutorib. et l. 21 § fin. ff de tutorib. et curat. datis

5.

Datur, a. libertas expresse et tacite, expresse qn, expressis verbis adscripta est libertas servo in testamento a dno § sed et i. t. h. t. Tacite cum tutela tn servo adscribitur, et tunc

ex ipsa tutela datione, praesumitur favore pupillorum ei
et libertatem imposuisse l. quidam s. C. de nariis servis re.
et l. 32. § fin. ff de testam. tutela. In utroque autem casu consequitur
servus libertatem non fideicommissariam, sed directam, cessant
enim in utroque casu fideicommissorum verba, peto, rogo, volo, man-
do, fidei tuae committo, de quibus in § pr. infra de singulis
rebus per fideicommissum relictis.

6.

Et hoc procedit in servis propriis modo pure tutela illis
sit adscripta, nam si sub conditione cum liberi erunt data
est, datio illa inutilis est d. § sed et servus 1. Quod enim in potestate
nostra habemus id in casum conferre non debemus l. 21 cum seq.
ff de conditionib. Instit. Vide Donel. l. 3 com. 7. C. c. 4. p. 144.
Si alienis servis adscripta tutela sit sub hac conditione, cum
liberi erunt, utilis est quae datio erit, servus enim fideicommissa-
riam consequitur libertatem, et tutor existit l. etsi quae C. de fidei-
commiss. libertatib. et § 2 inf. de singulis reb. per fideicom-
missum comissis et d. § 1 h. t. Si vero pure datio illa utilis
et inutilis est. Utilis est libertatis et pupillorum favore ut et
hic servus consequatur fideicommissariam libertatem et
sic tutor fiat l. 10 ff de testam. tut. Inutilis vero ad conse-
quendam libertatem directam. l. 9 C. de testamento ma-
numissis et l. 4. C. de his qui non a dno manumissi sit. Et
hic sensus est verborum, servus alienus pure inutiliter
testamento datur tutor. d. § sed et servus 1 h. t.

7

Feminae regulariter tutores dari non possunt l. 26. ff de
testam. tutela primo quia id munus masculorum est l. fin.
ff de tutelis et l. 2 ff de R. I. Unde et tutela plerumque
virile officium esse dr l. 16. in pr. ff de tutelis, et ultra
sexum feminae infirmitatis l. 1 C. quando mulier tutoris
officio fungi potest et l. alienam 18 C. de procuratorib. Deinde
ne feminae consequendae litis obtentu in contumeliam ma-
tronali pudori irreverenter irruant, et coetibus virorum
vel iudiciis interesse cogantur l. maritus 21 C. de procuratorib.
De quo alii plenius. Cato in oratione de feminis, omnino

vult

vult, honestam matronam nescire, q leges vel rogent vel
abrogent in sua civitate, qd in foro qd in curia tractet
Vnde illud Graecor mulierum opa telae, o gciones. Me-
morat muliere quadam Numae tempore p seipsa in fo-
ro dicente missos fuisse a Senatu, q deos gsulerent,
qd nam civitati id monstrum portenderet. Plutarch.
in comparatione Lycurgi et Numae. Materteram suam
scribit Seneca p 16 annos, qbus maritus eius Aegypti
rexit, nunq in publico gspectam ee, neminem pro-
vincialium in domum suam admisisse, nihil ab ullo viro
petiisse, nihil a se peti passam. Agebat pfecto sa-
pientissima foemina inqt. Ludov. Vives l 2 de
Christiana foemina tit. de publico, q gressus viror
aliqd nominis sui gtori obstituros. Delicatum et
tenuem byssum o debere a multis gtrectari.

8.

Sic o regulariter admittitr n: mater et avia ex novissi-
ma testimam gstituoe, modo S. Consulto Velleiano et
2dis nuptiis renunciaverint. Novel. 118 c 5. et Nov. 94
c. 2.

9.

Pro 2di membri declaraoe notandum e, q psumptio ppnalem
affectionem (pietas n: paterni nominis gsilium salutare
p liberis capit l. 21 § fin. ff de adulteriis) faciat ora patri vide-
ri gcessa l. Aurelius 28 § Titius 3. ff de liberaoe legata. Ex quo
fluit modus, quo dare possit pater tutores, q 4 partib. absol-
vitr. in § ad certum 3. h. n. t. 1° q tutor possit dari ad certum
tempus 2. ex certo tempore. 3 sub gditione. et 4 ante heredis
Institutoem.

10.

1° datur ad certum tempus quo veniente desinit ee tutor.
Rao e qa tutor administrat tm, et o e verus dnus, ideoq
quantum ad prudentiam pupillarem dni tm to habetr l. tutores
ff de administr. et periculo tut. et l. 56 § 4 ff de furtis l. 7. § 3.
ff p emptore et l. 157 in pr. ff d. R. J. 2° qa post certum illud
tempus pspici pt a magistratu § sed etsi i infr. de Atiliano tut.
Quod itaq dr in l. obligaoem 44. § 1 ff de obligaoib. et actio.
ad tempus gstitui o pot obligaoem, id fallit cum apte lex

aliq

aliqd addere a conditionem gestum qmittit ut hoc in loco et in usufructu l. unica §§ ff qn dies usus fr. legati cedat. l. 5. C. de usufructu, et iure emphyteuticario l. fin. ff si ager vectigalis, vel emphyteuticarius petatur. Ægidius Hortensius in d. §3. d. t. et Donel. l. 9 com: c. 15. p. 457. n. 33.

11

2° ex certo tempore: secus hoc ut et prius in haeredes haeres q inf. de haered. instit. Haeres n. dnus fit, unde haeredes veteres p dominis appellabant § item 6. inst. de haeredum qualitate et diffra. At dominium ppetuum ē l. 17. § 1 ff de acquirenda possess. Ex quo et illud q semel haeres factus, nunq desinit haeres eē l. 88 inf. ff de haered. instit. l. 7 § 10. ff de minorib. et l. 43. § fin. ff de vulgari et pupil. substitutiōe. hn qa haeres defunctum repraesentat l. 61 ff d. acqr haered. hoc a. fieri ō pt nisi q tinuetur tempus additionis, cum tempore mortis defuncti l. 193. ff d R. I. et l. 54 ff de acqr. haered.

12.

Tertio sub conditione q valet in tutore dativo l. 6. § 1 ff de tutelis. et l. actus legitimi 77. ff d. R. I. Rō ē primo q a res ō ē eius q dat, ut ē p̄tisfam. q testamento dat sup tutela reipsae; sed eius hn dere cognitio. Ægidius Hortensius ad tit. I. de Atiliano tut. hn q a factum hois et defectum legis magistratus supplere pt, q v. imp fecti mag. magistratus factum suppleat. nemo occurrit quipiam et Thallongus ab Eysinga I. hic. 4to ante haeredis institutoēm, cum incivile sit scriptura seq ordinem, et spernere testatoris voluntatem l. 24 l. C. de testamentis q vis olim secus fuerit § ante haeredis 34. inf. de legatis tet Ulp. in frag. t. 24. § 14.

13.

De tertio membro ad qd nimirum dent tutores testamentarii, quo de agit in § certa a. 4. I. h. n. t. dictum fuit int. pxe pced. Ultimum qbus tandem videantur a testatore tutores datis explicatur in § fin. h. t. et l. 5 et l. 6. ff de testaria tutela, hoc modo. testator tutores dat filiis et filiabus suis a. liberis a. posthumis. si primum, tutores dati it, ō hn filiis et filiabus, q ē ex q stram. verum et posthumis, ō hn nepotibus. Illud ideo q a nomen filiarum (illae ppria vocis vi et analogia), et in posthumam cadere, q̄stionis dē, hoc ē, nemo de eo ambigit. l. 164 in pr. ff d. V. S.

14.

Et quis partus ōdum editus homo ō recte fuisse dicatur. l. in Falcidia 9 § fin. ff ad l. Falcidiam, cum anteq edatur, mulieris portio sit vel viscerum l. 1 § 1 ff d. insp. ic. ventre, et homo fieri speretur l. 14. C. de fideicomiss. libertatib. In compluribus tn causis posthumi, p iam natis habentur, § cum a. 4ᵒ de tutelis. Et

q in utero ē, pindeac si in reb. humanis ēēt custodito, quotiens de commodo ipsius partus qritr. l. 7. ff de statu homin l. 153. et l. 231 ff d. V. S. et tutor tum fit posthumo si fuerit editus l. fin. 195 fin. ff de testamria tutela. 15.

Hoc a. ppea fit, qa diversitas nominum arguit diversitatem rerum l. r. si de codicillis et nomina ex commum usu exaudiri debent l. labeo 7. § 2. ff de supellectili legata. At nomen bnt aliud filii, aliud nepotes. d. § fin. h. t. et non immerito, cum filius is pprie dicatr, q ex me et uxore mea nascitr l. 6. ff de his q sui vel al. iuris sunt. nepos v. q ex filio meo et uxore eius § fin. si de patria ptate. Nec gral. l. 220 § 1 ff d. V. S. ubi filii appellaoe et nepotes accipi dicuntr, id n. ō negamus, sed dicimus fieri illud ō v. et ppria vocis significaoe, sed iusta, seu extensiva interptaoe et logr l. 201 ff d. V. S. et q hic extensio seu q caa ut discedere debeamus a ppria verbi significaoe § l. 1 § 20 ff de exercitoria aoe, cum magis ad sublevandos q onerandos eos qbus qd impositr sint faciliores defunctorum voluntates l. unum 67. § fin. rem 8 ff d. legatis 2. et si extenderentr vba testatoris et ad nepotes, minus utile id eēt nepotib. posset n: fieri, ut tutor datus ō sufficeret nepotib. ut commode res nepotum administrare posset Donel. l. 3 com c. 4. et 12 com. c. 24. 16.

Si idum dati tunc censentr tutores et nepotibus d. § fin. Inst. liberorum n: appellaoe, nepotes et pnepotes caeteriq q ex his descendunt gtinentr d. l. liberorum 220 ff d. V. S.

17.

Si deniq parens posthumis (ō n: in d. § fin. ꝟo plane si legendum ē posteris, ut male hic legitr in qbusdam Codicibus, ut gstat ex l. 6 ff de testam. tutel. ex qua vba ultima dicti § fin. desum pta sunt) dederit tutores, tum filiis posthumis q caeteris liberis, puta nepotib. et pronepotib. nasciturus, ō nati erit datus, et quomo natis? cum posthumi nomen ō cadit in eum, q iam in rebus humanis ē l. nomen filiarum 164 in pr. ff d. V. S. Dicimus a. eos duntaxat posthumos, q post mortem patris nascuntr l. 3. § 1 ff de iniusto rupto, ō a tpost et humo sine aspiratione ut volunt Cujac. l. 3 obser. c. 4 sed a posthumo, cum productio illa humus aliqd gtineat q mortem notat, ut late demonstrat Hetbeust in d. l. 164 n. 6 usq ad finem.

QVAESTIONES.

1. Num servus proprius simpliciter testo tutor datus, gsequatur directam libertatem an. num v. fideicomissariam?

2. Num pendente conditione, hoc est antequam furiosus compos mentis, aut minor maior 25 annis factus fuerit, tutor pupillo dandus sit, an vero curator?

QVÆSTIO I.

Num servus proprius testamento simpliciter datus consequatur directam libertatem, num vero fideicomissariam?

Variæ variorum hic occurrunt phantasiæ propter difficilem legem etsi non adscripta 9 C. de fideicomiss. libertatib. in qua testator servum proprium, quem filiis suis tutorem, non tamen adscripta libertate in testamento dederat, per fideicomissum videtur manumisisse. Qua lex directo videtur contrariari § si sedet servus 1 inst. de tut., sed sciendum est, eum etsi in libertate tutorem datum, tacite libertatem directam accepisse videri § 1. d. n. t. adeo ut Stotom. in d. § 1 ex professo hic statuerit antinomiam, eosque qui textus hos inter se conciliare conantur, sui potius ingenii acumen ostentare, quam lectorum studiis consulere scripserit, qua in re secutus videtur doctissimum Græcorum interpretem Talæleum, qui in scholiis ad tit. 13 lib. 48 Basilicωn nostros inexplicabilem hic statuit esse contrarietatem. Verum cum nullum contrarium ex mente Imperatoris Iustiniani in iure nostro sibi vindicet locum, si quis subtili animo diversitatis excusserit rationes l. 2. § 15 C. de V. I. E. parum subtilis est dicta conciliatio. Eiusdem fere farinæ est acutissimi alias Antonii Fabri solutio, qui in lib. 6 coniectu. rarumque c. 16. et in Iuris pr. Pap. t. de tutelis 12 pr. illatque totum dictam l. etsi non ascripta 9 corrigit, et voba per fideicomissum, quam sola conditionem sane ait inve- xisse, impetu alicui glossographo adscribit. Sunt n: admit- terente d. voba statueret in eod. textu conditionem, ut testator et manumisisse videatur, et per fideicomissum. Quem n: a testatore ipso manumissus est, is neque indiget, ut ab hærede manumittatur, nec est si velit ab eo beneficium hoc consequi, tamen id fieri posse non magis, quam ut is, qui iam liber est magis liber fiat. At hæc ratio tanta non est, ut propterea textum vitiosum putemus, innuitur n: illis vobis hoc tantum. Domi- num nimirum per fideicomissum libertatem servo dedisse. Sumiturque causa per effectu, per metonimiam. Quando ita recte dico, et sine ulla conditione, libertas servo a

hnō p fideicomissum dat. §2 inst. de singulis rebus p̄ f.
et l. 19 ff. de fideicomiss. libertatib. et si ipse hnus liber-
tatem det et p fideicomissum, sicet rectissime dr et sine
ulla ɔdictione hnum manumisisse videri, et p fidei-
comissum, in utroq̃ n: casu ratio ē ead. imò servus dr
manumitti à testatore sibis fideicomissi l. q̃ tutelam 28
§1 ff de testaria tutela. et huius rei testimonia, ō pauca
occurrent volventi, et revolventi latiores ffr̄ libros. Ægid.
Hortensius l. ad d. §1 h.t. totum hoc imputat Impatorib.
Valeriano et Gallieno, quorum ē d. l. etsi ō adscripta g
quos putat potius invita Iuris prudentia, in vitoriue ve-
teri, servo pprio tutori sine libertate dato fideicommissa-
riam libertatem p interp̃taoēm dedisse, q̃ Iustinianū
in d. §1 directam. Neq. v. adeo difficile ē pergit, illorū
Impatorum temporib. iam multum à veterum ætate
et tab ipsa optima maxima q̃ iuris prudentiæ schola
remotis, ad l. 10 § fin. ff de testam. tutela hallucinati ēē.
Quod iterum tanq̃ minus verisimile reiicio, p̄sertim quo-
niam iidem impatores in d. l. etsi ō adscripta g referi-
bunt, hanc eand. sententiam prudentibus placuisse.
Quae verba, refutaoēm quoq; nobis suppeditant Vulteja-
næ sententiæ in d. §1 h.t. q̃ ē ɔrias fuisse veterū hac
de q̃stione sententias, eamq; q̃ fideicommissariam liber-
tatem servo tribuebat, approbabat in d. l. etsi ō adscripta g.
Nec officit, q Vultejus sententiam hanc receptam
ēē ait libertatis et pupillorum favore, ut subest d. l.
etsi ō adscripta g libertatis ne prorsus illa impediatur
pupillorum ut cum servi fiant liberi, libertate et
ex ipse ipsis ō data, amisso iure dominii, retineant
saltem ius patronatus, q retinebant in sola libertate
fideicommissaria ō directa: explicaō n: hac eq̃. d. quoad
libertatis vocculam sana ē p l. 10 § fin ff de testam. tut.
et l. 3 § 9 ff de libero hoīe exhibendo, ō tn̄ quoad
vocem pupillorū varia. Nihil n: repio in d. l. etsi ō
adscripta g q̃ dictam explicaoēm nobis psvadeat.
Verum instabis cum Vultejo, ~~qtuis~~ qs ergo favor hic
pupillorū erit? Illum nimirum ut pupillus tutorem
potius haberet ex testamento, et iudicio testatoris
hoc ē amiciorem, et fideliorem, q̃ legitimum hami
ac simus 35 in pr. ff de excusat. tut. Non ergo sta-

tum

tum seqr q competat fideicommissaria libertas, qa
favorabile pt verificari, in directa et libertate. Quod
respondet idem ad d. 51 b. nt. nimirum Justinianu
non affirmare sed tentare ut directa debeat, forte q
magis ipsi arrideret, illorum Ictorum sententia, q hoc
casu directam libertatem concedebant. ideoq eam referre
voluerit, in hoc iuris compendium, in quo alias et sum,,
mae iuris regulae ponuntur; sed reipsa tn ipsum secu,,
tum ee Valerianum et Gallienum, q ppe quorum consti,,
tutio in foro et tunc eet recepta, ideoq et hic, ait
ulterius, attendendum e Justinianum, non simpliciter
dicere servum tacite libertatem directam accepisse
sed accepisse videri. (quorum pborum interptaoem et seqr
Aromaeus in exercit. Just. 3. b. 9) nullius e momenti, Ead.
n: raoe dicere possum servum pprium in d l. etsi non
adscripta g non accipe libertatem fideicommissariam.
cum testator eum videat, p fideicommissum manumisisse
Cujacius duo remedia excogitavit. unum e, q et ample,,
ctitur Bartolo. in d. 51 qn putat Justinianum in d. 51
directam libertatem invita Jurisprudentia dedisse
servo. Alterm e dum opinatur liberum plane ee servo, vel ex
d. l. etsi non adscripta g sibi asserere fideicommissariam,
vel ex d. 51 b. nt. directam libertatem. De priori tra,,
ctat in notis ad d. 51, de posteriori in l. 18 observ. c. 5.
Utrumq effugium reiicit Vultejus et Ant. Faber d locis
prius ppea q periculosum sit ~~tracta~~ taxare Imperatorem
nrm. posterius tum q divinatorium, tum q contradictio,,
nem involvat. Quod tn posterius, non vere seqr ex solutione
Cujacii, qms id Ant. Faber conetur ondere. Pro Cujacio
adducit pt l. si qs 56 ff de manum testamento,
ubi si qs servo, testamento dederit libertatem et
directo et p fideicommissum, in ptate servi ee dr, utru
velit ex directo, an ex fideicommisso ad libertatem
pervenire. Ecce, utraq libertas tam fideicommissa,,
ria q directa, in servi e electione, sed una admissa
altera non competit. Quomodo n. liber homo ulterius liber
fieri poterit. 51 sic itaq. 4 inf. de acib. Ut q hic dire,,
cta competit, ita ut fideicommissaria et debeat sine
manifesta contradictione, sic et directa, pt sine contradictione ee

77

in ptate servi. Quam Cujacii conciliationem, omnino
amplecterer, nisi nimia q̃ p̃ se fert, me deterreret divinatio
Hinc et constat non admitti posse solutionem doctiss. et gra-
vissimi Fr. Duareni ut eum vocat Donel. in prin.
C. de pactis n. 3. q̃ in effectu a Cujacii conciliatione non recedit
Ista a. loq. Duarenus. in tit. de testam. tutela c. 3. Ego
saepe dixi, cum in una lege plus e. scriptum q̃ in altra
non propterea eé pugnantes d. l. etsi non adscripta g. C de fidei-
commiss. libert. minus dicit. d. § 1. ff. 5f. plus dicit. Si in
d. l. 9 diceretur non directam libertatem, sed fideicommissa-
riam relictam, eét antinomia sed d. § 1 plus adjicit
d. l. 9 Conanus l. 2 com. j. C. c. 4. n. 7 et 8 totum hoc
negotium foedere distinctionis conciliat, a. n: simpli-
citer datus e. tutor servus a. cum libertate. Si sim-
pliciter consequi fideicommissariam libertatem, si
a. cum libertate directam. Ad probandum prius addu-
cit l. 10 § 4 ff de testam. tut. cujus verba st, quinimo etsi
pure datus sit, videtur inesse haec conditio, cum liber
erit. Potest a. qs et extraneo servo defendere ex hac
causa fideicommissariam libertatem, quod n: interest, suum
servum an alienum tutorem scripserit, cum pupilli fa-
vore et publicae utilitatis assumpta libertas sit in perso-
na ejus q. tutor scriptus e. Ex quibus verbis colligi pt, q
non solum alieno servo fideicommissaria, verum et proprio
servo competat ead. libertas, maxe pp verba, et extra-
neo servo, q. idem et obtineat in proprio. Tum pp
verba quod n: interest suum servum rē. Huic a. colle-
ctioni occurrere nituntur Donel. l. 3 com. c. 4. n. 20. et
Ant. Fab. d: locis. qui dicunt nihil referre an proprio
servo, an alieno tutelam qs dederit, nimirum quoad
hoc ut libertatem quoque ipsi datam interpretemur, sed
non ut ejusd. t generis libertatem. Uno n: casu directa e.
altro fideicommissaria, illa attributa in d. l. 10 § 4. pro-
prio servo, dum Ulp. favore pupilli assumptam liber-
tatem eé dicit nullam libertatis speciem exprimens.
Haec v. attributa alieno, cum directa libertas servo
alieno dari non possit. Verum palma merito debetur Co-

na

nano: nimirum q in casu d. l. 10 § 4. ō solum servus
alienus, verum et ppriꝰ, fideicomissariam consequat
libertatem. Sic habent n: hoc ultima vba d. § 4. pt
q et huic (sc. alieno servo) fideicomissaria li-
bertas defendi. Ergo et alii, q ō ē alienus servus
sed pprius qm vocula, et, innuit. 2° si collaō
instituerit, inter d. l. etsi ō adscriptg C. de fideicomiss.
libert. et d. l. 10 § 4 ff. de testam. tut. et hoc manife-
stum erit. Existimo n: casum eund. utrinq; proponi, ean-
demq; utrinq; subici decisionem, q vba ex utroq; loco
deprompta, satis docebunt. Quoniam v. uterq; textus
tam de servo alieno, q de proprio loqr, ideo et primo
utrumq; casum in specie tangam, et utriusq; decisionem
afferam. 2° monstrabo q sit raō hg decisionis 3. qbus
placuerit illa decisio, et q sub quali limitaōe et re-
strictione, qstio illa decidat. Incipiam a de ser-
vo proprio, de quo ita loqr d. l. 9 C. de fideicomiss. libert.
etsi ō adscripta libertate, testator servum
suum tutorem filiis suis dederit, receptumē
tn, ut q fideicomissum, manumisisse eum videat.
Quorum vborum sensus ubis dicta l. 10 § 4. qti-
nete hisce: q d n. intere, suum servum an alienum
tutorem scripserit: q. dicat textus nihil intere.
Qualis itaq; libertas defenditr servo alieno talis
quoq; defendetr servo proprio. At servo alieno
defenditr hic fideicomissaria libertas, quare
ut ead. defendatr servo pprio necēē ē. De ser-
vo alieno ita ulterius subiciunt Impatores in d. l. 9
etsi ō suum pprium sed alienum servum, gditiō-
nem eius sciens, tutorem adscripserit: aeque fidei-
comissariam libertatem datam re. Quod ita ex-
primit Ulp. in d. l. 10 § 4 Quinimmo etsi pure
datus sit, videtr inēē hoc gditio, cum liber erit.
Ptaq q et extraneo servo defendere ex hac eand
fideicomissariam libertatem. Et in fine, pt q et
huic fideicomissaria libertas defendi. Ex collaōe
horum vborq apparet, voculam, aeque, in d. l. 9

respicere vocis et Iasic in d. l. 10 § 4. et q̄ et sic in utroq; loco
innuite defendi posse, tam servo proprio, q̄ alieno fidei,
commissariam libertatem. Quod omninò q̄ violentam
manum Ant. Fabri, quam d. l. 9 ut s' dictum addibet
et malam d. vocis. Atque, interp faciem notandum ē.
Verba ipsius in Iurisp. sap. d. to st haec. Quid v. inter,
ptem fefellerit, ut adderet ea verba, p fideicomissum,
explicavimus et quicimus, ō insubtiliter, ex eo q in
eadē legis parte scriptum ē, atque fideicomissaria
libertatem datam, putavit n: malus interpres, eum
legis sensum eē, ut utroq; casu sive pprium sive
alienum servum, tutorem qs scripserit, atque liber,
tas fideicommissaria data eē videatr, dum tn dunta,
xat Impres, ibi velint, ut utroq; casu ex daē
tutela pinde inferatr dāo libertatis, sed cum hoc
tn diffā, q in servo pprio libertas directa ē
in alieno v. fideicomissaria. Perinde ac si scriptū
eēt q procul dubio fuisset aptius et aptius, si ō suū
pprium, sed alienum servum qs conditionem eius
sciens, tutorem adscripserit, eoque libertatem ei
datam, sed tn ō nisi fideicomissariam. Itaut emus
Faber. cuius coniectura, ut ex illis q dixi apparet, et
infra dicam apparebit, parum subtilis ē. Quamvis
pro ō insubtili eam ipse met agnoscat. Et tn de
utroq; casu in specie et utriusq; decisione. 2° Rāo
decidendi, tam rāē servi alieni, q̄ pprii, utrinque
eadem. Illa aē favor libertatis et pupillorq; ut
innuite in d. l. 9 in vbis: receptum ē tn et liber,
tatis et pupillorq; favore, et in d. l. 10 § 4 in vbis
eum pupilli favore et publicae utilitatis. Atqe libertatis
q ō privata, sed publica res ē l. si qs rogatus 53 in pr.
ff de fideicomiss. libert. assumpta libertas fit in psō,
na eius, q tutor scriptus ē. Et sic ō dubitemus amplius
eand. decisionis rāēm, in utroq; casu eē, apponite dun,
taxat d. rāō expssē, in servo proprio, tacite tn et in ser,
vo alieno in d. l. 9. At q in d. l. 10 § 4 apponit illa expli,

-cite solum in servo alieno, implicite in servo pprio.
Iam assumo q̃ Bonel et Tab. ubi ead. ẽ decidendi
rao, ibi et erit ead. ~~dec~~ decisio. l. 32 in pr. ff ad l.
Aqliam. At in utroq3 casu ead. sic ẽ decidendi
rao, ut ꝓbavi. quare et ead. sic erit decisio.
Qualis a' sic sit favor libertatis et pupillorũ, deeo
s' egi in examine Vulteianæ sententiæ. Tertio dr
ab Impp. in d. l. 9 q̃ sententia illa prudentib. placuerit, in
vbis: prudentib. placuit. Non a. certo determinant
quam illi sint prudentes, a. in quo to iuris sententia
illa prudentib. placuerit. Videt q. d. tale adiiciat ab
Ulp. in d. l. 10 § 4. sed forsan õ erat opus, cum ipse,
met Ulp. sit ex numero prudentum, dr n: Ulpianus õ
solum disertissimus. in l. fin. C. de Instit. subitit.
summi ingenii vir. l. unica § ne a. 9 C. de caducis tollendis.
Sapientissimus in Nov. de æqltate dotis et 97 c. 6. § 1
in fine, verumetiã prudentissimus in l. 6. Marco n C. de
qstionib. Tandem ꝯstat ex utroq3 loco, õ simpliciter,
sed certa cum restrictione, qstionem hanc a prudentib.
fuisse decisam, q̃ restrictio in d. l. 9 indicat illis vbis q
parenthesi inclusa st. nisi aliud evidenter
defunctum sensisse appareat, et in d. l. 10 § 4 vbis
finalibus. si voluntas aptissime õ refragetur. Ex
qua collaoẽ satis apparet, qd sentiendum sit de retorsione
Bonel. et Ant. tabri. Quare melius erit ut dicamus d. l. 10
§ 4. ꝯcedere qd. et pprio et alieno servo õ directam, sed fi-
deicomissariam libertatem, õ tamen in nro sed in alieno ca-
su. Et q. õ in p̃senti casu servo fideicomissaria, sed directa
libertas defendat, illud ita demonstrari pt: A quo et quo
tempore servus pprius ꝯseqr tutelam, ab eod. eodq3 tempo-
re. ut idem servus libertatem ꝯsequat necce ẽ, ne de-
mus aliq. momentum, quo servus tutor existit, q. fit
si dicamus servum pprium ꝯseq libertatem ab herede,
tutelam v. directo ab ipso testatore. At q servus hic
ꝯseqr tutelam directo ab ipso testatore, statim post
aditum testamentum. l. 32. ff de manumissis testo; iubet
n: eum in testamento statim tutorem ee, hoc vel modo

filiis meis tutor esto Titius servus meus. l. 32. § 2. ff
de testam. tutela. Ergo is et ab eod. testatore statim
cum adita fuerit haereditas consequitur libertatem. Non
autem fideicommissariam. Ergo directam. Et quomodo
quaeso fideicommissariam libertatem consequi potest, cum proprius
servus hoc modo, cum liber erit, tutor dari non possit, ut s.
dixi. At si fideicommissaria libertas servo deferenderetur
datus fuisset tutor sub conditione hac cum liber erit. poste,
rius autem dicto absurdum. Ergo et prius. Et haec sententia
satis indicatur ab Imp. in d. § 1 in verbis, sed sciendum
est enim et sine libertate tutorem datum, tacite liber,,
tatem directam accepisse videri &c. hoc est ut ex ipsa
tutelae datione, praesumatur libertas (scilicet directa) ei favo,,
re pupillorum imposita l. penult. in pr. C. de variis servos
haeredibus instituendis. At obiicit Aromanus dicto defici,,
unt hic verba directa, quibus directam libertatem consequi de,,
bet, § quarto inf. de singulis rebus per fideicommissum relictis.
Sed respondeo illa tunc varia, quando directam libertatem ex,,
presse servus consequi, non vero quando tacite ut hic fit. Addo et
hoc similiter deficere hic verba fideicommissorum, peto, rogo
volo, mando fidei tuae committo. § verba 3. inf. d. t.
neutra itaque libertas servo contingeret, quod absurdum
Hinc retorquet cum Conano d. loco directam vel libertatem
in d. § 1 significari, quod directus quidem verbis data, ipsa tamen
in effectu vim fideicommissariae obtineat, in commodi,,
tatem pupillorum. Quae retorsio funditus iterum evertitur
per l. quando 32. § 2. ff de testam. tut. ubi servo proprio Lucio
Eroti tutori in testamento sine libertate dato in effe,,
ctu et directa defenditur libertas, quare is statim fieri
liber, at adita haereditate. At tali modo liber factus
consequitur libertatem ex testamento testatoris l. 23. et l. 25.
ff de manumissis testo. et sic directam. § libertas.
N. directo 2. inf. de sing. reb. per fideicommiss. relict.
Hinc in d. l. 32 § 2. Lucius Eros, vindicare potest sibi liber,,
tatem, quod verbum non fideicommissariae, sed directae libertati
competit, ut recte animadvertit Ant. Fab. d. l. 6. graecturaque

c. 16. Nec ē, ut dicat Crispinus in notis ad d. §1 et
Joannes Mercerius l. 2 opinionum c. 18. in d. l. 32 §2.
ppea directam libertatem servo competere, q testator
servum q. liberum, duplici nomine Lucium Erotem
appellaverit. hoc n: falsum ē. Primum n: fatet ipsemet
Cujacius in notis ad l. 7. de eo cui libertatem causa
bona adiciuntur, in libris ad Popilium Rufum, quosdam
servos habuisse olim gemina nomina, q tn negat recte
Ægid. Hortens. ad § hac qstione 6. 7. d. l. Tn q a lauly
in d. l. 32 §2. ō argumentatur a gemino isto nomine
ad ipsam libertatem, sed ab imposita tutela ad liberta-
tem. Tertio q a dicit textus testatorem plane ō dedisse
Eroti libertatem. Confer Ægid. Hor. d. lo. Manet
itaq servum pprium, q a dno sine libertate tutor
datus ē. tacite directam quoq libertatem meruisse
videri. Nec denique resistit d. l. 9 §. de fidei comiss.
libert. et d. l. 10 § fin. ff de testam. tut. in qbus ha-
betur ut s: dixi, q pprius servus pure tutor datus acci-
piat libertatem fideicomissariam, id n: ō simpliciter
sed adhibita restrictione dr, si vt voluntas testatoris
aptissime ō refragetur, et nisi aliud evidenter defun-
ctum sensisse appareat. At testator qn pprium servum
tutorem dat pure in testamento, vult ut servus ille ō
fideicomissariam, sed directam accipiat libertatem
ut mō pbavi. Ergo nario seqr ut dicamus d. l. 9 et
d. l. 10. loq ō de nrō casu, sed plane de alieno. Quis
a. ille casus sit, in dictis locis ō exprimitur. Quapp
existimarem, vel servum ibi tutorem sine libertate
datum fuisse, verbis pcariis, hoc mō, rogo te mi heres
ut Stychus tibi tutor sit, sen in codicillis argt. l. 43
ff de manumiss. testa. Quae interptatio placet et
Baroni in d. §1 7. ff. et Donel. l. 3 com. c. 4 in f. Vel
dicendum erit, q servus in d. locis simpliciter in te-
stamento tutor datus, tempore q d. gditc testamenti

te

testatoris fuerit, ô tn̄ eo tempore, quo testator mortuus ē. Prius immutē in tab. d. l. 9 et l. 10. § 4. servum suum. posterius v. nititē tn̄ coniectura. Cum n. ex sententia prudentum iis servis dari testo directa libertas possit, qui utroq. tempore, et quo testamentum fit, et quo moritē testatoris fuerunt. l. servus 35. ff de manumissis testo. § libertas quoq. 2. inf. de sing. reb. p. fidei. relict. et Ulpianus in fragm. t. 1 § iusta libertas 18. et servo a. ppriō in d. legib. defendat fideicommissaria libertas, ô omnino improbabilis erit, si dicamus Impp. et textum agere de servo, q. ô amplius testatoris fuit mortis tempore.

QUÆSTIO II

Num pendente conditione, h. ē antequam furiosus, compos mentis, a. minor, maior 25 annis fuerit factus, tutor pupillo dandus sit an v. curator?

Quod curator dari debeat, videtē probari poē p. l. ô solum 10 § si libertas 7. ff de excusat. tut. ubi in locum testamentarii tutoris, q. impubes ē a. minor 25 annis, curator interim dandus ē.

II. Quia in d. § si libertus 7. dr, tutorem testamentarium, hac in parte similem eē tutori legitimo. At in locum tutoris legitimi, si eēt impubes a. minor 25. annis, tutor dari ô potuit, sed curator, q. a ô in totum excusabatē, sed tn̄ ad tempus, ac proinde ô omnino tutor eē desinebat l. ult. C. de legitima tutela. l. 15 et l. 16. ff de tutorib. et curat. datis et § penult. inf. de curatorib. Ergo nec in locum tutoris testamentarii pendente conditione dari pt tutor sed curator.

III. Resistit d. l. 10 § fin. N. si q. 5 a. et in insania. l. 11 et l. 12 in pr. ff de excusat. tut. in qb. textib. habetē in locum tutoris furiosi, interim dandum eē curatorem. Et sane sententiam defendit Borel. l. a com. c. 15 et Petrus Heigius ad 52. n. 5 et 8 7. 51.

Ve

Verum quod tutor interea temporis pupillo dandus sit
rectius probavit Cujac. in notis ad l. 7. de fiduciaria
tut. et ad l. 10 § 7. ff de excusat. tut. et 17 obser.
c. 28 quem sequuntur Wesembec. et Harpprecht. in d. §.
I. Quia dum pendet conditio contra omnem excusationem
ipso iure tutor non est l. furiosus 11 ff de tutelis. l. si haeredi,
tas 10 § si furiosus 3 et l. quo 32. § fin. ff de testam. tutela.
et § item maior 13 inst. de excusat. tutorum. At tuto,
rem non habenti interea temporis recte tutor dari sci,
tendum penult. inst. de curatorib.
II. Quod probatur manifeste ex § sed si inst. de Atiliano
tutore
III Per l. si quis 11 in pr. ff de testam. tutela. Non respicit
primum argumentum testatur n. Cujacius in graeco textu extare
vocem κηδεμόνα quod ambigua est, tam tutorem, quam cu,
ratorem significans, nihil quod certi ex eo loco concludi potest
cum verba tam de tutore, quam curatore accipi possit, nec
curamus latinam versionem, cum eam in multis locis
mendosam esse satis constet, et fateatur quoque Antonius
Augustinus ad l. 6. § 11 ff de excusat. tut. ubi etiam
Χάριν barbare pro fidatum interpres transtulit, cum
interpretari debuisset propterea. Ex ratione quoque iuris
adducta dicendum est d. vocem κηδεμόνα in priore
membro d. l. 10 § 7. tutorem significare, idque confir,
mat vox ἔλεγχος seu aliter ibidem addita in po,
steriori vero membro, ubi agitur de tutore legitimo
ea voce denotari tutorem, quod vel vocabulum ἔλεγχος
ibid. omissum arguit.
Non movet secundum argumentum, quia similitudo non
consistit in omnib. sed in eo quod quemadmodum minor testamento
tutor datus, ipso iure non est tutor ante legitimam
aetatem, sic quoque minor ad legitimam tutelam
vocatus, licet ipso iure tutor sit, a tutela tamen ad
perfectam usque aetatem excusetur. Sed quemadmodum in locum
minoris testamento dati, interim datur tutor, ita in

locum legitimi tutoris, interim curator dandus sit
Hac autem est aliqua inter eos similitudo, sed non tra,,
henda ulterius. Rodrigus in d. l. 10 § 7. perperam insae,,
reat versioni latinae, quam tamen vitiosam esse monstravimus,
respondere potest, quod in priore illius § parte secundum vulgarem
translationem dicitur, in locum tutoris minoris alium dari
tutorem, ——— id non esse accipiendum exclusive
sed potius inclusive, dari in eius locum alius tutor
potest d. § 1 inf. de Atiliano tut. multo quam magis dari
potest curator. Ubi enim licet quod maius est licebit et quod est
minus. Quare etiam etsi in d. § 7. recte diceretur in lo,,
cum tutoris minoris testamento dati, interim creari
tutorem, inde tamen non sequeretur, alium tutorem in eius lo,,
cum creari non posse. Nam et hoc fieri potest et illud
Non denique tertium resistit. nam aut quis eo tempore quo
tutela primum deferetur furiosus est, aut post susceptam
tutelam in insaniam incidit. Priori casu distinguen,,
dum est inter tutelam testamentariam et legitimam furioso,,
si iis testo tutor datus, sub ea conditione datus esse
intelligitur, ut tum demum tutor sit, cum sanae mentis
esse coepit. Antequam vero sanitatem recuperet, ipso iure tu,,
tus est, nec opus sit excusatione d. § 13 infra de
excusat. tut. Ac proinde alius tutor pupillo interim
datus, quod existente conditione, hoc est furore cessante tu,,
tor esse desinit d. § 1 inf. de Atiliano tut. et l. 11.
ff de testam. tut. Legitima vero tutela iure veteri
et agnatis furiosis deferebatur, sic ut opus esset
excusatione arg. l. 10 ff de excusat. et qui a furore ex,,
cusabantur ad tempus donec sibi convalescerent, interim
ex regulis iuris dandus erat curator. d. l. 12 et l. 15.
16. ff de tutorib. et curato. datis. Ad hunc legitimum
gitimum tutorem referri debeant d. l. 10 § ult. l. 11
et 12 ff de excusat. tut. quatenus loquuntur de eo,
qui ab initio seu delatae tempore tutelae furiosus est
idque doceri potest hoc argumento. Aguntur ibi tantum de
tali tutore, qui ob furorem a tutela excusatur. Atque

hae

hac ex cusao, q ptinet ad furiosum, q in testo tutor datus e, sic si q d. durante furore, a tutela ipso iure immunis e: sed ptinet ad tutorem legitimum. Ergo de legitimo tutore in illis locis tractat. Cum a. post susceptam tutelam tutor in insaniam inci, dit, excusat a tutela, cuiuscunq generis tutor sit, et qa ad tempus excusat, datr interim in eius locum cu, rator d. l. 10 §. ult. ff de excusat. tut. et d. l. 15 et 16. ff de tut. et curatorib. datis, nisi tn valetudo omnino sit desperata hoc n: casu cum tn p petitum excusat, et tutelam prorsus deponat, alius tutor in eius locu creari pt argt. l. 40 ff de excusat. Cujacius ad d. l. 10 §. 1. ff eod. tit.

TITVLVS XV.
DE LEGITIMA AGNATORV TVTELA.

Thesis 1

Quoniam defuncti voluntas et electio p ponit. Novell. 118 c. 5 merito priori loco actum fuit de testamentaria tutela, cum alias et regula vulgaris sit, provisionem hois tollere provisionem legis. Seqr nunc tutela legitima de qua agit in hac tit. et 4 seqntib.

2.

Est a. legitima tutela, q ex l. aliqua descendit le, gitimos n: tutores nemo dat sed lex 12. tabb. facit. 1. legitimos 5. ff de legitimis tut. introducit vel palam hoc e disertis legis verbis, seu quidem spe, cialiter et nominatim, vel p consequentiam. l. 3. ff de legit. tut. et Ulp. in fragm. tit. 11 §. 2. De priori agit in hoc tit. et qstituit et dissolvit. In qstitutioe qrit primo, q fiant tutores. 2. qua ex cau. et 3 qn fiant.

Fiunt tutores agnati proximi virilis sexus pr: et § 1. I. t.
Cognationis a. substantia bifariam ap. Romanos
ttqr. nam quaedam cognaões iure nati, quaedam civili
quaedam v. utroque iure concurrente et jungente. Cognaõ
q ex iure nati oritur descendit per feminam, quae vulgo
liberos peperit, q ex iure civili et legitima dr
fit per adoptionem. Quae denique ex utroque iure per
nuptias. Natis cognaõ, non transit in aliud nomen
legitima v. vocatur cognaõ et contingit per
mares et ideo facile 4. § 2 ff de gradibus. Unde q
per feminini sexus personas cognaõe iunguntur
agnati non sunt, sed alias nati iure cognati dicuntur.
Qui v. per virilis sexus cognaõem conjuncti sunt agnati
et sunt a. agnati I. t.

4.

Defertur a. his tutela summa prudentia, ut qui spe-
rarent haec successionem, iidem tuerentur bona
ne dilapidarentur ~~tum~~ l. 1 in pr. ff de legitimis tut.
Iddum ru naam e commoda cuiusque rei eum seq
quem sequuntur incommoda l. 10 ff d. R. J. Ubi itaque
regulariter successionis e emolumentum. ibi et
tutelae munus esse debet. l. 72 in pr. ff d. R. J. et toto
tit. J. de legitima agn. tut. Quemadmodum a. non omnibus simul
agnatis dat lex haereditatem, sed iis, q tunc pro-
ximiore gradu sunt, cum certum est capite aliquem
intestatum decessisse. § 1 et a. 1 inst. de legitima
agnatorum successione. Sic si plures sint agnati pro-
ximus tutelam nanciscitur, etsi eod. gradu plures
sint oẽs tutelam nanciscuntur l. 9 ff de legit. tut.
et § fin. I. proxime sequente.

5.

Denique defertur tum agnatis a l. 12 tabb. tutela
hac quam testo liberis suis pater tutores non dederit

a

a. si tutor testo q d. datus, adhuc filio impubere manente decesserit. § q. a. 2. h. t. et l. 6 ff de legitimis tut. a. in civitate desierit esse, veluti deportatione l. 1 § fin. ff de testam. tut. Qui n: ex numero civium Rom. exempti sunt mortuis comparant. l. 1 § 8 ff de bonor. possess. c. tabb. l. 63 § 10 ff pro socio. et l. 13 § 1 ff de donat. inter virum et uxorem.

6.

Tollitur denique haec tutela, sublato agnationis iure, quod permittitur a. hoc plerumque omnibus modis capitis diminutione, quia ratio civilis civilia iura corrumpere potest § fin. t. h. t. et nihil tam naturale est, quam illo genere, quidque dissolvi, quo colligatum est. l. nihil tam naturale 35 ff d. R. I. Dico plerumque ut negamus per minimam capitis deminutionem, non semper dissolvi agnationis iura, nam ex constitutione Anastasii fratres emancipati, qui per emancipationem minimam patiuntur capitis diminutionem. § minima 3. t. proxime seq: ad legitimam vocantur fratrum successionem et tutelam. l. frater 4 C. de legitima tutela l. 5. C. de curatore furiosi et § 1 inst. de success. cognator. Accursius Cujac. et Ant. Matthaeus in notis ad d. § fin. h. n. t. Unde nunc non immerito quaeritur, quid et quotuplex sit capitis deminutio, quod fit in tit. sequente.

TITULUS XVI.

DE CAPITIS DEMINUTIONE

Thesis 1

Omne caput civile sunt suum statum. Is autem est alius ratione servorum, alius ratione liberorum hominum. Liberorum hominum status est vel integer, vel diminutus. Integer est qui adhuc tria retinet libertatem, civitatem et familiam. Diminutus, qui vel omnia vel unum saltem ex illis tribus amisit. Unde capitis deminutio dicitur prioris status mutatio. pr. t. h. n. t. et status commutatio l. 1 ff de cap. deminutis. Ex quibus apparet capitis deminutionis 3 esse genera, maximam, mediam, et minimam. pr. t. h. t. et l. fin. ff eod.

2.

Maxima capitis deminutio fit, cum quis amittit libertatem

§ 1 I. t. Quia amittit libertatem, is ngriò et amittit civitatem. Servus n. ō pt eē civis Rom. l. 32. ff d. R. J. Quia pdit civitatem, is et simul pdit familiam, q̄ ē in civitate et ius cognaōis § q. a. 6 I. n. t. Cui ō qriatz q ius cognaōis sit nale l. 10 § 4 ff de gradibus et natia ius civile corrumpe ō possit § fin. l. proxime pced. varcēn: vident Ad. Donel. in com. J. C. c. 12. Petrus Faber, in l. 8 ff d. R. J. et Giphan. in d. § q. a. 6. Dici pt cum Ægidio Hortensio ius cognaōis dici a iure civili tolli ō principaliter, et qatenus nudum ē, sed qtenus civitati mest, ō et alibi, sed tn in civitate Romana. Quoniam n. deportatus amittit civitatem § minor. 2. I. t. seqr q et ō posit retinere ius cognaōis in ipsa civitate, q̄ p deportaōem amisit.

3

Ideo a. dr hac status mutaō mxa, q a hac amittit libertas qua nihil ē pciosius. Plinius l. 8 epist. ult. et cuius æstimaō ē infinita l. 176. § 1 ff d. R. J. Vnde et libertati a maioribus tn impensum ē, ut patrib. qbus ius vitæ in liberos, necisq ptas olim erat pmissa, libertatem eripe ō liceret l. fin. C. de patria ptate. Nihil ē fœdius servitute Cic. Philip. 3. et mors civib. Romanis semp fuit servitute potior. idem Philip. 10.

4

Media seu minor capitis diminuō ē, qn qs amittit civitatem retinet v. libertatem. § minor. 2. I. t., ideo a. amittit civitas et retinet libertas, q libertas multis civitatib. qstat. Libertas n. ō ē q vel illius civitatis ppria, sed oium communis, ut q civitatem Rom. amiserit, aliam posit recupare. Ægid. Hortensius dic. Et dr minor seu media minutio capitis q a s et infra eam alia, q̄ vel ē gravior, vel levior repit

5.

Minima capitis mutaō ē cum amissa familia retinet libertas et civitas § minima 3. I. t. et l. fin. ff eod. p hanc q privata tn et familia eius, s alia a. 4. in f. qbus modis testmta infirmant, ō v. publica iura inde vertente, q q hanc passus ē manet magistratus, senator, vel iudex. l. 5 § fin. cum l. seqn. ff. I. t. Amittit a. familia, vel certa tn, vel in univsum ois. Si certa tn, tunc retineri pt civitas, q multi adhuc sint in civitate Romana familiæ, ex qbus una sufficit, emancipato vel adoptato, ad retinendum statum civis Romani. Si v. in univsum ois, tunc simul amittit et civitas. Civis n. et civitas eē ō pt sine familia. Et si amittit ois civitas amittit simul et libertas, q̄ ō ē sine aliqua civitate. Ægid. Hortensius dic.

6.

Servorum status mutari negt, ō p simplicit ō hant statū

seu caput, sed q ipsorum status nullum tale ius hat, q possit minui l. liberos 3. ~~natine~~ §2 in fine ff. h.t. et §§ servus 4. h.t. Pri, vao n: supponit habitum, et ō pt videri desiisse hri q nunq habuit l. ō pt 208 et l. ō videt 83. ff d. R.I. Post manumissionem a. demum, talem statum et tale ius q minui pt, servus incipit hre l. 4. ff. h.t.

QVÆSTIONES

1 Num deportati in insulam mediam capitis deminutionem patiant?

2 Num hodie emancipao sit species capitis diminutionis?

Quæstio I.

Num deportati in insulam media capitis deminuoem patiant?

Quod deportati mediam seu minorem capitis diminuoem patiant, id satis expse pbat §§ minor 2. h.t. Cui q. ē diametro repugnat l. cognitionem 5. §§ gsumit 3. ff de extraordinariis cognit: in quo textu habet q deportati magnam cap. deminuoem patiant. et libertatem amittant. Unde DD. ingruunt in soluoem. Ioanettg in lib. singulari restituoem ad libros 50 ff. — c. 17. d. l. 5. § 3. corrigit et p idē, legit idem ē, ut ita interdictio aq et ignis, q in psona deportatoz venit, extum sit media cap. minuois, et datio in metallum vel opg metalli, extum mxa. Quam gciliaoem reiicit Ant. Fab. in Iurispr. Pap. d. n. t pr. illat. 7 et Vulteius l. disceptatioum scholasticaz c. 12. Revardg l. 3 variaz c. 5 similiter suspicati d. l. 5. §1 mendosum ēē, et pro, veluti cum, restituit, vel utiq cum, ut sensus sit magnae cap. deminuois 3 ēē species, unam qua libertas cum civitate omo amittit. q accidit his dogbus in §§ 1 h. n. b. alteram qua aqua et igni interdicit, hoc ē salva libertate civitas amittit. et 3m qua libertas amittit q d. cum civitate, sed ad tempg q̄ hi accidit, q servi pœnæ efficiunt. Quam correctionem iterum recte reiicit Vult. d. c. 12 ibi ptereast q textum qd ē corrigunt, sed tm exta, q forte p incuriam compilatoz iuris transposita ēē censetē. in ordinem redigunt hoc modo: Consumit v. quoties magna cap. minuo intervenit. a cum libertas adimit veluti cum plebeius in opg metalli, ~~vel~~ in metallum dat. Nihil n: refert, nec divsa pœna ē opis et metalli, nisi q refugae opis ō morte sed pœna metalli subiiciunt, vel cum aqua et igni interdicit, q in psona deportatoz venit. Existimant aqilli hoc mō effugere se poē, istam antinomiā Quae et interptao parum actiora eet, si ō transponeret textum. Quae et Antonio Fab. d. to. et Roberto l. 7 sententiaz c. 9 ō displicet. Verum notandum, magnam cap. deminuoem, ō significare solam capitis deminuoem mxam, sed complecti et mediam, q licet respectu mxæ sit et dicat minor, tm respectu minima dr recte diminuo magna argt. l. 1 § capitis minuo 8. ff ad SC Tertillianū, et l. 15 si filius 4. ff de suis et legit. hared. Cumq magna cap. deminuo, intuitu deminuois minimæ et mxam et mediam sub se gtineat, cur n: illa mxa diceret, si ō eet alia

qd et ipsa magna quidem sit sed non maxima.] Mirum non est pœnam deportationis seu interdictionis ignis et aquæ, a Calistrato in d. l. 5. §. 3 coniungi cum damnatione in metallum. Non enim ideo coniunguntur, quod sicut scriptum quoque illa pœna ad maximam cap. diminutionem pertineat, sed quod utraque pertineat ad cap. diminutionem magnam, quæ et magnam complectitur, cuius exemplum est deportatio. Magnum est amittere civitatem, et omnia civitatis Romanæ iura ac beneficia. magnum etiam est imo maximum amittere libertatem, quod non maximum est et magnum est, sed non ergo bene observandum vocem libertatis accipi dupliciter proprie et improprie. Proprie pro autoritate iuris naturalis, cuius amissio maximam cap. diminutionem inducit, improprie pro iure civitatis, cuius amissio constituit cap. diminutionem mediam. Quamvis enim qui mediam cap. diminutionem patiuntur libertatem. et omnia ea quæ iuris naturalis ac gentium sunt retineant, illa tamen libertas plena non est. cum amiserint omnia quæ sunt iuris civilis l. 17. § fin. ff de pœnis et tanquam pro nullis ac mortuis habeantur, tanquam carentes libertate, iuris quæ civium Romanorum proprii sunt quam appellant libertatem iuris Quiritium. Sic qui olim fiebant ex manumissione Latini Iuniani, liberi quidem erant, quia tamen non fiebant cives Romani sed omnibus civitatis Rom. iurib. ac beneficiis, veluti testamenti factione, iure suffragiorum connubiorum. patriæ potestatis, ad optione destituebantur, idcirco non dicebantur plenam et iustam libertatem consequi § fin. et ibi Dd. i. de libertinis, et confirmat hanc sententiam praeclare Cic. in oratione pro Cæcina. Ubi inquit, rationis affers, quamobrem si libertas nulla iure possit adimi civitas possit. Nam ab eodem non de ead. re nobis traditum est et si semel civitas adimi potest, libertas retineri non potest. Qui enim potest iure Quiritium liber esse is, qui in numero Quiritium non est. Ex quibus constituitur non male duplicem constituisse libertatem, unam quæ in iure nostro dicitur iuris naturalis et gentium, quæ est naturalis facultas, eius, quod cuique facere libet. Alteram civilem et iuris Quiritium quæ est civilis facultas eius agendi, quod iure civitatis Romanæ proprio unicuique licet. De qua utriusque libertatis amissione tractat Calistratus in d. l. 5. §. fin. priorem enim libertatem et in consequentiam et posteriorem amittit, qui in opus metalli vel in metallum datur. solam vero posteriorem amittit, qui deportatur, vel cui aqua et igni interdicitur. Agit enim eo in loco Iurisconsultus de existimatione, quæ est dignitatis illæsæ status, legib. ac morib. sed et civitatis Romanæ urban: ad societatem nam sit accomodanda cum probatio. Quam existimationem ex nostro delicto, authoritate, et legum, aut minui aut consumi debet; minui existimationem; quoties manente libertate circa statum dignitatis pœna plectimur, consumi vero quotiens magna cap. diminutio intervenit, id est cum libertas adimitur. Atque media capitis diminutio, et magna est ut supra ostendi; Necesse quod est ut fateamus de ea libertate loqui Calistratum, quæ non tamen per maximam sed et per minimam cap. diminutionem perimitur, hoc est, tam de civili et iure Quiritium: quam naturali et iure gentium libertate, tam de iure civitatis, quod debitum libertatis in specie sic dicitur. Et certe Iurisconsultus de ea agit libertate, qua amissa non tamen minuitur, sed plane consumitur existimatio, quæ quis habuit in civitate Rom. Haec d. existimatio consumitur et per mediam cap. diminutionem. Quis enim crediderit

eum q de numero civium Rom plane exclusus et extorris ee̅
iussus e̅ in civitate Rom. ullam vel minimam existimaci̅s
particulam retinere. Atq proinde et textus de ea agit libertate,
q̄ p mediam cap. diminucoem pimit. sed et illud fatendum e̅,
ita accipiendum ee̅ vocem ltatis in d. § fin. sicut et ead.
vox accipit in § proxime pced. Atq q in § pced. dr existi,,
macoem tm minui e̅ a. qlumi, q vobis manente ltrtate circa
statum dignitatis pœna plectimur, id. ita ttgendu̅ e̅, sic et
civilis et nalis maneat ltrtas. Quod apparet dilucide ex
extis ab textu ltetis, q licet regulam restringere o̅ solebant
eam bi declarant, et q de gnre accipienda sit ondit, oia
n: q ibi ponuntr exta eorp st, q neq mediam, neq mixam cap.
deminucoem patiuntr, sed tam civitatem seu ltrtatem civilem
q iuris nalis sex gentium retinent. Unum nobis adversari
videtr extum vel exus q datr in opg publicu̅, hic n: civitatem
amittit, et mediam patitr cap. diminucoem, si in ppetuu̅ in opg
publicu̅ dapnet l. sunt qd. 14. § 2. ff de pœnis. Verum o̅ exi,,
stimo Calistratu̅ in d. l. 2. § penult. de eo agere q in ppetuu̅
in opg publicu̅ datus e̅, sed q datus e̅ ad tempus, fer hanc
n: pœnam, neq civitas amittitr neq ltrtas, ut apparet ex
Paulo l. 5 sent. t. 17. et ex notatis l. ibid. a Cujacio. Eum
v. q in ppetuum in opg publicum damnatus e̅ textus a depor,,
tato, o̅ potuisset segregare, q eiusd. e̅ cum illo gditionis
l. 1 C. de pœnis et d. l. 17. § ult ff eod.

QVÆSTIO II

Num hodie emancipaco sit species cap. deminucois?

Negant hoc Vasconius a Vacuna 1 declaratum 16. n. 11 Tovi,,
anus 1 var. lect. c. 26. Donel. l. 6 com. t. 5. c. 16. Hortensius in
§ praeterea b s qbus modis i. p. p. solvitr. Vultejus Wesem,,
bec. et Borchold in § minima 3. b. t. ppr sequentes racoes.
1. Cessante ca̅a̅, cessat effectus arg l. 6. § 2. ff de iure pa,,
tronatus. hodie a. cessat ca̅a̅ deminucois cap. in eman,,
cipato. E. cessat ipsa cap. minuco. Ca̅a̅ a. cap. minucois
in emancipacoe veteri iure erat, q a emancipaco pima,,
ginarias venditiones, et intercedentes manumissiones
celebrabatr, § praeterea 6. s qb. modis i. p. p. solvitr. Caius
in frag. l. 1 t. 6. Q̄ua ca̅a̅ cap. deminucois in emancipato
et reddit in l. 3 § 1 in hbis: cum emancipari nemo possit

nisi in imaginariam servilem caam deductus ff de cap. deminutione. At imaginariae illae venditiones et manumissiones sublatae st hodie ab Anastasio in l. penult. et Justiniano in l. ult. C. de emancipaoe liberoz. Sn qa hodie sublatae differa suitatis, et emancipaois quantum ad caam succedendi, sive ex testamento sive ab intestato Nov. 118.

III Quia o sequr emancipatus fit sui iuris, ergo passus e cap. deminuoem, alias sequeret illud absurdum q patre mortuo filius similiter pateret cap. deminuoem. Nec obstare putant § minima 3. I. n. t. in quo habet q filius fam. a pre emancipatus capite minuatr, q a illum textum o ligunt de iure hodierno sed de illa emancipaoe, q olim p intercedentes manumissiones fiebat.

Verum Ant. Faber in Jurisp. Pap. t. t. pr. 1 illat. 9 Gipsanius in d. § minima 3. et Marcus Lycl[illegible] a Nie[illegible] lib. 1 membranar eccleg. et statuunt emancipatum hodie et cap. deminuoem minimam pati, q satis pbat d. § minima 3. et parum stringit, q scribunt alii, § istum loq de veteri iure, illumqz abrogatum ee p § praeterea 6. I. qb. modis j. p. p. solvit, q desumtus videt ex d. l. fin. C. de emancipaoe liberoz. Constat n. ex d. l. penult. Impatorem Anastasium dudum ante Justinianum, imaginarias illas venditiones et manumissiones abrogasse et duntaxat p d. l. fin. emancipantib. ptatem dari, vel ex lege Anastasiana emancipari liberos p Principis rescriptum, vel sine rescripto Principis ex lege Justinianea.

Sn. ubicunqz vel mutat libertas vel civitas, vel familia sui, ibi e cap. deminuo. l. fin. ff de capite minutis. At emancipato et hodierno iure mutat familia, amittit n. paternam et nanciscit novam. Ergo revera et hodie capite minuit.

Non resistunt supiora fundamenta, o primum q a deductio in imaginariam caam servilem, o sola caa e cap. deminuois in emancipato, verum et familiae mutao, ut id innuit in l. 3 in pr. ff de capite minutis

Atq

Atq. ō deficit ius una legis raoē deficiente, si mō altra adhuc durat. Nec mouent vba d. l. 3. § 1. ff de capite mi,,nutis: cum emancipari nemo possit nisi in ima,,ginariam &c. q relata ad vbum mox pcedens, mani,,festō, alium induunt sensum, q talis, vel ex imaginaria obumbraoē, manifestius apparet accidere filio eman,,cipato cap. deminuoēm.

Ad 2. responderi pt, qvis hodie diffra suitatis et eman,,cipaois, sublata sit, ō tn ideo. filii fam. cum emanci,,pantur, hodie et, nihil amittent, cum exeant de patris natu. ptate, et sic suitatem amittant, nec retineant pa,,ternam familiam, nisi quantum ad ius succedendi ab intestato. Ad 3 et ult. rnderi pt. hd q in hac posteriori st sententia, ō eo mō ut obiicit argumentari, sed ita: Emancipatur fit sui iuris, q a mutat familiam ergo ē capite minuitur. Quae argumentao, ō pcedit in eo, q p patris mortem de ptate exivit, ipse n: filius ō amittit familiam, et acqrit novam morte patris ut accidit in emancipato, verum retinet antiquam, cuius morte patris prin,,ceps factus ē. l. in suis 11 ff de liberis et posthumis et l. pronunciatio 195. § 1 ff d. V. S.

TITULUS XVII. XVIII et XIX.

Thesis 1

Hactenus de legitima tutela, q disertis vbis legis 12 tabb. proximis agnatis defert. seqr illa q p ɔseqntiam introducta ē. Hoc autem ī ē, vel vere legitima, vel q. legitima. Illa ē unica, de qua agit in t. 17. haec v. ē duplex de qua in tit. 18 et 19

2.

Tutela p ɔseqntiam vere legitima ē, qn tutor legitimus liberto libertave, impuberi patronus existit. De hac qrit, quo,,modo sit introducta, et qbus deferat. Introducta ē p in,,terptaoēm l. 12 tabb. Cum n: lex 12 tabb. ex pse patronis eorumq; liberis deferret libertorum sine testamento dece,,dentium haereditates l. 3 in pr. ff de legitimis tut. ō v. simul tutelam, et agnati pximi cogerent et ob successionem futuram subire onus tutelae ut s. dictum fuit, ō immerito d. legem 12 tabb. prudentes, ita inter,,

ptati sit, ac si verbis et legis tutela libertorum ad patronos devolveretur

3.

Unde illa dr introducta ee verbis 12 tabb. in d. t. n. 17. deferri e lege 12 tabb. d. l. 3 in pr. et § 1 nec immerito: verbum n: ex legibus, sic accipiendum e, tam ex legum senten, tia q ex verbis l. nominis 6 § 1 ff d. V. S. et scire leges, o hoc e verba earum tenere, sed vim ac ptatem l. 17. ff d. LL. Defertur itaq hæc tutela ob successionis futuræ emolu, mentum l. 1 in pr. ff de legitimis tut. Unde argumentatio ab hæreditate ad tutelam in d. l. 3 § 7. ff de leg. tutorib. Ubi n: successionis e emolumentum, ibi et tutelæ onus ee debet d. t. n. 17. et l. 73. in pr. et l. 10 ff d. R. I. et c. q sentit. 55. de R. I. in 6. et rao congruit ut succedat in onere, q substi, tuitur in honore c. rao 77. de R. I. in 6. Hæreditas a. honor e l. 5. § sed et 6 ff de legatis pstandis. Quare ferendi o sunt, q lucrum qd. amplectuntur, onus a. ei annexum con, temnunt. l. unica § 4. in f. C. de caducis tollendis et l. 62. in f. ff de legatis 2.

4.

Defertur a. patronis eorumq liberis, patronis sive sponte si, ve et compulsi ex ca fideicommissi d. l. 3. § 1, ff de legit. tutorib. sive duos sive plures manumiserint, oes tutores sunt excepta muliere si inter manumissores sit, q ad hæreditatem qd. vocatur, o tn fit tutrix d. l. 3. § 4. et in f. hic. et d. l. 73. in pr. d. R. I. ob raoes quas s. in tit. q testam. tutores dari possunt, adduxi. si v. aliqs ex patronis decesserit, tutela hæc penes cæteros patronos e, qvis ille filium reliqrit d. l. 3. § 5. o n: filius patroni concurrens, cum patronis aliis liberti patrem suum in tutela repsentat Gothofred. in d. l. 3. § 5. sed si oes patroni decesserint, tunc tutela ad liberos eorum in, cipit ptinere d. l. 3 § 6.

5.

Quasi tutela legitima, q duplex parentum et Fiduciaria e, in liberos impuberes emancipatos, q o descendit, ex verbis specialiter legum 12 tabb. neq ex mente. Non simpliciter ex verbis, qa lex 12 tabb. o vocat parentem ad tutelam filii sui emancipati, sed solos agnatos pximos, inter quos parens pp emancipaoem, q tollit ius agnaois desiit ee l. fin. § ff de legit. agnat. tutela, o et ex mente, qa o de,

ferte

fert patri emancipatori filii sui emancipati successio
quidem defert libertorum patronis. Verum constituta haec
est ad exemplum tutelae vere legitimae, qualis est patronorum
Unde parens per similitudinem patroni tutor effici dicitur
ab Ulp. in frag. t. 11 §. qui liberum q. et vicem legitimi
tutoris h. e. patroni sustinere l. 3 § fin. ff de legit. tut.

6.

Cum n. exemplo patroni ad legitimam successionem parens
q. contracta fiducia. unde et tutor dicitur fiduciarius Ulpiano
in fragm. d. tit. filium vel filiam, nepotem vel neptem
ac deinceps emancipavit vocati § fin. infra de legit. agnat.
successione et § 6. si quibus modis ius pp. solvitur. et ad possessio,,
nem contra tabulas admittatur l. 1 ff si a parente quis ma,,
numissus sit, consequens fuit, ut similiter parens emanci,,
patorum agnoscat tutelam, ut ~~libertus~~ patronus libertorum arg. l. 12
ff ad l. Aquiliam. Quis n. talis affectus extraneus inve,,
niatur, ut vincat paternum? Velcm alii credendum est
res liberorum gubernandas, parentibus derelictas l. r.
in pr. C. de curatore furiosi et prodigi. Quomodo a.
dicatur fiducia contracta apparet ex ritu ~~em~~ mancipationis
quae olim talis erat. Filius masculus tribus emancipationibus
de patris sui potestate exibat et sui iuris efficiebatur. Femi,,
nae vero vel nepotes, masculi ex filio una emancipatione.
Mancipatio a. h. e. manus traditio, quaedam similitudo ven,,
ditionis erat, quae et in emancipationibus praeter certum patrem
alius pater, qui fiduciarius vocabatur adhibebatur.

Praeterea naturalis pater filium suum fiduciario pri
mancipabat, h. e. manu tradebat, a quo fiduciario
pretio naturalis pater unum aut duos nummos quasi in si,,
militudinem pretii accipiebat, et iterum eum acce,,
ptis nummis fiduciario pri tradebat. Hoc 2do
et tertio fiebat, et sic de patris potestate exibat. Cum
a. tertio mancipabat pater naturalis filium suum, hoc
ut plurimum agere solebat, ne is in ea servitute
maneret, itaque mancipabat ipsum, contracta fiducia, h. e.
ea lege, ut pater ille novus, filium acceptum reman,,
cipparet, his verbis, Ego hunc filium meum tibi man,,
cipo ea conditione ut mihi remancipes, ut inter bonos

bene agi oportet, ne propter teneramque fidem fraude-
dari, praefecta tum demum filium e potestate patris
egressum putabat. Unde fiduciarius pater, qui dominus
eius erat factus, eundem nati patri sine fraude reman-
cipabat. Talis v. filium, quem quasi servum coemerat
manumittebat, atque ita liber ille, et sui iuris fiebat.
Caius in fragm: lib. 1 t. 6. § fin. Brissonius l. 1 select.
antiqt. c. 11 et Ioannes Rosinus l. 9. antiqt. Rom. c. 10.

8.

Filius itaque a patre nati per manumissionem, ab ima-
ginaria servitute liberatus, liberto similis erat, et
pater natis patrono, ideoque ut patrono ex ipsa lege 12
tabb. haereditas libertorum libertarumve datae, et per
interpretationem et tutela, sic et interpretatione Prudentum effectum,
ut pater exto sen similitudine patroni ad successionem
et tutelam filii, quem ex fiducia emancipati admitteretur
d. §§ fin. infr. de legit. agnat. successione.

9

Si v. pater moriatur et relinquat, virilis sexus et per-
fectae aetatis liberos, tunc illis, fratrum vel sororum eman-
cipatorum impuberum parentis, to defertur tutela, quae dicitur
fiduciaria, ut et tutores fiduciarii l. 4. ff de legit.
tutorib. Lex n. magnam de fratre fiduciam ac
spem concepit, quod nemo esset fidelius administraturus sit
res fratris. quis n. est amicior, quam frater fratri, aut quem
alienum fidum invenies, si tuis hostis fueris inquit
Salust. de bello Iugurt. et Plutarchus in libello περι
φιλαδελφιας concipit fratrem maiorem debere
gerere ~~cum~~ curam fratris minoris et minorem
maiori obtemperare.

10

Sed dicendum videbatur tutelam hanc magis legiti-
mam debere vocari, quam fiduciariam, propterea quod tutela
quam liberi, post mortem patroni nanciscuntur, vocatur non fi-
duciaria, sed legitima. Quae obiectio ponitur in h. n. t.
de fiduciaria tut. in verbis Atque patrono legitimo re.
Sed respondet Imperator in verbis: quoniam filius re hoc
modo, diversam nimirum esse in utroque casu rationem, quia
fratres et sorores. nisi fuissent emancipati, non recidissent

in ptatem fratrum suorum, ideoq; nec in tutelam
Quidni libertus recidisset in mortui ~~patr~~ patroni ~~lib~~
liberor. si servus mansisset ptatem. Quocirca di
~~[illegible]~~ usitatis locum hic, ñ solum in fratrib. q fratris
impuberis a patre manumissi, post mortem patris tuto-
res fiunt fiduciarii, verum etia in patribus q filiorum
suorum impuberum ab avo manumissorum post mortem
avi tutelam suscipiunt. Frustra dissentiente Cujac.
in notis ad hunc tit. et fragm. Ulp. t. 11 §5 Vultejo
et Borcholto hic.

11

Licet n: nepos si ab avo ñ fuisset emancipatus pater in
ptatem pris sui recidisset, id tn ñ factum fuisset
iure hereditario, quidni recidunt servi in ptatem
liberorum dni, sed iure paternitatis et filiationis. Filii
itaq; ptas in nepotem, ñ e ead. numero, cum patris
adhuc vivi, sed nova et filii ppria, ppriog; iesiur, iu;
re, nec ex patris psona sumta. Donel. 3 com. 6. Balduing
et Hortensius hic.

TITULUS XX.

DE ATTILIANO TUTORE et eo q ex lege Julia et Titia ddbatur.

Theses 1

Et hm de testamentaria et legitima tutela, seqr tertia
tutelae species, q dativa dr, de qua agitur hoc tit.
e a. q a magistratib. dati lege permittente, l. 1 et 2.
ff de tutorib. et curat. datis. Unde et dr Cujacio in
partitis ffeg d. t. et Hotomano h. hic tutela hono-
raria, qa ab iis, q honores i magistratus gerunt
gstitui soleat arg. t. ss ptor. z. i de N. G. et Civili.
h hi iure magistratus sed quatenus ptatem illam
dandi lex, senatus consultum, vel princeps gstitio
gcessit. l. muto 6. si tutoris 2. ff de tutelis

2

Absoluta tutela haec 3 membris, sum, inquit quis
locus sit huic tutelae. 2. qs hat ptatem dandi tutores.

Quomodo detur.

3 Quousq. se extendat illa datio. 4 Q. petere debeant hosce tutores. et 5.

Et primo q. d. locus e. huic tutelae, si a. nullus oi no ade tutor testamentarius et legitimus pr. h. s. t. a. si q. d. ade sed tn impedit. Quod fit 4 modis 1o gditione. 2. certo die. 3 aditione haereditatis et 4 captivitate. De tribus prioribus impedimentis agitr in § sed etsi 1 h. n. t.. De ultimo in § ab hostib. 2. h. t.

3.

Quamdiu itaq. gditio a. dies pendet, et ex testamento in quo sct pupillus ex haereditatibus, ex neusq. haeres in, gstitutus e, nemo haeres existit, a. tutor dentr ab hostib. raptus e, alius interim a magistratu tutor dari solet. l. q. l. 10 in pr. et l. 11 in pr. ff de testam. tut. l. 15 § 2. ff de legitimis tut. et l. 15 ff de tutelis, q. tn definit ee si gditio extet dies veniat, haeres adeat, et captivus revertatr, d. § sed etsi 1 h. t. inf. et l. 8 ff de tutelis et raoib. d. gstalendis

4

Et quis tutores a magistratu sub gditione dari negant l. 6 § 1 ff de tutelis, id tn intelligendum e de vera gditione, n. ea q. in futurum concipitr, q. exprimitr, et q. iure o ine, secus e si sub gditione dati st tutores, q. e in futurum, sed in psens a. pteritum tempus gcepta e, de qua loqr l. 17 ff de tutor. et curat. datis. a. sub tacita gd. adiecta vera gditione, q. tn expssa l. actus legitimi 77 et d. expssa 195 ff de R. I. l. 5 r. § penult ff de legatis 1 et l. cum q. 138 § 1 ff de V. O. a. deniq. qn sub vera gditione et expssa dati st tutores, q. tn iure inest d. l. 6 § 1 ff de tutelis l. d. l. 11 in pr. ff de testam. tut et l. 9 et 13 ff de tut. et curat datis Donel l. 3 com. c. 7 p. 158.

5

Hn cum plurimum intersit, qbus tutorib. pupilli educentr o pmiserunt Romani prudentissimi, oibus indistincte magistratib. facultatem dandi tutores, nec et oibus indistincte interdixerunt. boni q ppe iudices, ad officium suum iudicant ptinere ut pupillos et viduas destitutos et auxilio indigentes humaninate nali foveant, ac iisd. pslee nitant Lactant. l. 6 div. Instit. c. 12, sed certis duntaxat, eandem nominatim pmiserunt d. l. 6 § 2. ff de tutelis. Unde o immerito qritr, qbusnam illa ptas, vel a lege vel S Consulto, vel deniq. principe sit data, de quo agitr in pr. et § 3, 4 et 5 § 9 tit.

Et

6

Et primo qdem lex Attilia, a Lucio Attilio tri,
buno plebis Anno V.C. 443. lata teste Balduino
hic iubebat mulierib. pupillisq; nō habentib. tutores
dari à ptore et maiore parte Tribunorq plebis.
Verum qa lex Attilia Romæ tm locum habebat,
l. Iulia et Titia pspectum ē, ut in provinciis quoq;
similiter, à psidib. earq darent tutores Ulp. in fragm.
t. 11 §§ 17 et pr. I. h. tit. Nam ii q provinciis psunt,
ejum Romæ magistratuum vice et officio fungi debent
l. sed licet 12 ff de offo psidis. Unde Attiliani, Iu,
liani, et Titiani hi vocari possunt tutores

7

Cæterum quidm istæ leges et SConsulta plata
in Rep. Romanorq ō videntur ad oīa ab initio suffi,
cienter pmulgata Nov. 14 in pr: sic et ş 4. legis
imperfectæ satis posteriori ætati videbantur, pp ea
q neq; de cautione à tutorib. exigendum, rem salvam
pupilli fore, neq; de compellendis tutorib. ad tutelæ
administraoēm, q cā illis cautum eēt. Quare ex
his ee legib. tutores pupillis dari desierunt, q fa,
ctum ē tempore Claudii Cæsaris, q ut Suet. in
eius vita scribit primum qstituit; ut pupillis ex ordi,
nem à qsulib. ex inqsitione darent. §§ sed ex his ee
legib. 3. h. tit. Unde et in l. 1. §1 ff de qfirmando tut.
dr q qstituoēs qcesserint defectum in testamento
à qsulari ptate repleri. Quam tn Claudii qstituoem
iterum abrogavit Marcus Antoninus qsttus
et rei diligentius de tutorib. tractuit, ptores ordi,
navit tutellares teste Iulio Capitolino in vita
Antonini et d. §3 in vbis dn ptores ex qstitutoib.
Unde et Ulp. librum singularem scripsit de offo
ptoris tutelaris, ut animadvertit ex inscriptione
l. 3 l. 5 et l. 9 ff de excusat. tut.

8

Et hoc ius observabat ante tempora Iustiniani
aliud vero à posteriorib. tebis qditum durabat
usq; ad novam eius qstituoem, illud a. tale erat, q
pponit in § sed hoc iure 4. h. tit., q nimirum
potuerit Romæ dare tutores pfectus Urbi l. 45 §§ Romæ 3.

ff de excusat tut. et ẜtor tutelaris l. 1 C de tut. vel curat. illustrium, In provinciis v. ẜsides l. 5 et l. 21. ff de tut et curat dat. In singulis v. civitatib. magistratus l. 3 ff eod. tit. et l. 2. § 23 ff ad S.C. Tertull. sibi prior i diu fuerint ẜsides d. 55 sed Socrene 4. S. 1.

9

Nova deniq3 Iustiniani ẜstitutio, q̄ ō cum priore Codicis editione interriit, ut putat Franc. Balduinus Wesenb. Mynsing. et alii, in § nos a. s. in lib. ẜstitutioem 7. S. 1. Sed repitur adhuc in l. sancimus 30 C. de episcopali audientia, novissimum in hodiernu, ut in provinciis s. pp pupilli vel adulti facultates usq3 ad 500 solidos i. aureos Romanos l. x § ẜtor ait 6 ff de his q. suffsde: et l. 9 ff de inoffic. testam, valeant defensores civitatum (quos ex loco veterum municipalium magistratuum, posteriores Caesares curarunt, in singulis civitatib. creari Balduinus ait) vel alii magistratus municipales, vel Alexandrinae civitatis iuridicus, adhibito eiusd. civitatis episcopo, tutores vel curatores ō expectata iussione ẜsidum ordinet, ita tn ut tutores dati cautionem, rem pupilli salvam fore ẜstent. Quodsi v. bona pupilli, vel minoris 25 annis, quingentos solidos excedant, tunc a ẜsidib. tutores et curatores dabunt. Et tn de iure Iustinianeo. Hodie v. mutata Reip. forma, qlibet iudices ordinarii habent ptatem dandi tutores pupillis suae iurisdictionis, sive magnae sint ipsorq facultates, sive modicae.

10.

Tertium quous q se extendat datio illa attingit ind. § sedtioq iure 4. in lib. i, dum suam iurisdictionem determinata a. i.d aliter in tutore, aliter in pupillo. Tutor is datr, q subditus ē iurisdictionis dantis magistratus l. 3. ff de tut et curat. datis. Si v. desit in eo loco tutor idoneus, tunc officio magistratuum erit, inquirere ex vicinis civitatib. honestissimum quemq3 et nomina ẜsidib. provinciae mittere, ō a. ipsos arbitrium dandi sibi vendicare l. 24 ff de tut et cur. datis. et l. 18 seq. 20 ff de

ma

magistratib. conveniendis. Pupillo datur tutor a magistratu eius loci ex quo est oriundus et ubi est domicilium et facultates suas oes, seu duntaxat partem earum l. unica. C. ubi petant tutores et l. 2 C. de excusat. tut. Quodsi n. non eo loco ex quo est oriundus, sed alibi hat domicilium, cum parte facultatum suarum poterit et ibi tutorem accipe et a magistratu eius soli, l. pupillo 27. in pr. ff. de tut. et cur. datis Balduinus hic n. 8 et 9

11

Dantur a. tutores, si a magistratu postulati sint, magistratus n. non solet officium suum in dandis tutorib. nisi postuletur, impertiri, argt. l. dies 4. § loca. 8. ff de damno infecto. et toto tit. ff et C. q. petunt tut. et curat. alii qui voluntate petunt tutores. alii necessitate. Voluntate cognati, affines, amici parentum educatores, ipsorum puerorum. et ii et quariam sit ad, versus pupillum persecutionem l. 2 in pr. et § 3 ff q. petunt tutores et l. 4. C. eod. Necessitate v. mater et liberti. Illa si sedulum petendi tutoris officium neglexerit, ius non sit vindicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum d. l. 2. § 1 et 2. ff q. petunt tutores. Neglectum a. illud olim erat, qn non confestim petierat mater ex causa non impedita, tutores d. l. 2. § 2. ff d. t. et l. 2. § si mater 23. et § confestim 43 ff ad SC. Tertullianu. Hodie nisi intra annum l. 10 C. de legitima hered. et § sed quidem b. inf. de SC. Tertull. Liberti v. ex his causis accusati apud presidem puniuntur, ut emendentur, si apparuerint, vel propter negligentiam, vel propter malitiam eum non petiisse. d. l. 2 § 1 ff q. petant tutores.

12.

Tandem cum multiformis sit plerumque tutorum perfidia teste Symmacho l. 2. epist. epistola 65. postulati tutores vel dabantur cum inquisitione, vel onerabantur satisdatione §§ 3. 4 et 5. I. t. satisdationem de qua infra in tit. 24. de satisdatione tut. vel cur. exigebant magistratus municipales d. § 5. I. t. et l. 1 § 11 et 15. ff de magistratib. conveniendis. Inquisitio v. fiebat, a praefecto Urbi praetore preside

provincia et aliis, qui dare poterant tutores l. 1 ff de tut. et cur. datis et fides inquisitionis, pro vinculo cedit cautionis l. 13 §§ fin. ff de tut et cur. datis et §§ fin inst. de satisdatione tutorum

13

Inquirebatur praeterea in tutorem futurum an sit satis idoneus ad tutelam gerendam, et post factam inquisitionem, idoneus pronunciatur et constituitur. Solet autem cum reliquis magistratib. et mores creandorum tutorum investigare. neque facultates non neque dignitas, ita sufficiens est ad fidem, ut bona electio, vel voluntas et benigni mores l. 21 §§ 5 ff de tut et cur. datis semper autem hoc maxime observent magistratus ne creent eos, qui seipsos volunt ingerere ut creentur, quique pecuniam dant d. l. 21 §§ fin. et § 10 inst. de suspectis tut. Qui non operam suam ultro alienae rei ingerit, is hoc ipso suspectus est l. quod omnium 25 ff de procuratorib. Et necesse est, ut qui emit vendat et lucrum ex tutela quaerat adeo corrupti sunt depravatique mores admiratione dignum, vitia atque Cic. 2. offic. ut nullum sit officium tam sanctum atque solenne, quod non avaritia comminuere atque violare soleat. Idem pro oratione pro Quincio

14

Idoneus autem pronunciatur et constituitur pro tribunali. Decreto non constituitur l. tutores ff de confirmando tut. At decretum neque de plano interponi, id est loco plano, et nemine pro tribunali sedente, neque alibi quam pro tribunali dari potest l. 3 §§ 8 ff de bonorum possessionib.

QVAESTIONES.

Die 18 Augusti Anno 1615

I Quid et quotuplex sit Iurisdictio?

2 Num tutoris datio sit iurisdictionis?

QVAESTIO I.

Quid et quotuplex sit Iurisdictio?

Iurisdictio a iure dicundo dicta l. 1 ff de iurisdictione. l. 12 ff de vulg. et pupil. substit. l. 1 §§ 4 ff de suspectis tutorib. et l. 7 §§ fin. ff de offic. proconsulis et in genere sumta recte defi

definit, potestas seu facultas legitima de negotiis statuendi quae iuris sit. Haec distribuitur in criminalem et civilem iurisdictionem. Quemadmodum adoptio in arrogationem et in adoptionem in specie, et cognatio in agnationem et cognationem in specie sic dictam § 1 Inst. de adopt. et l. 10 § 4 ff de gradib. Criminalis iurisdictio proprie merum imperium est, quod ab aliis reiicitur, primo quia merum imperium constituunt iurisdictionis speciem. 2° quia idem a criminali non separo iurisdictionem Cuiac. 21 observationum 30 Muretus in tractatu de iurisdictione Alciatus l. 2 paradoxorum 8 Donel. l. 17 com. t C. c. 8 et alii qui proprie loquendo non pertinere volunt iurisdictionem ad causas criminales, sed saltem ad pecuniarias, neque unquam accipi pro potestate cognoscendi de facinorib. Nam quamdiu stetit Resp. Rom. inquiunt, et quamdiu ea pura illa et incorrupta latine loquendi consuetudo viguit, ius dicendi solum, nunquam ad criminales causas, in quibus poena aliqua corpore subeunda esset accomodatum est. Quod duobus nituntur probare argumentis, unum est tale. Universa et omnis iurisdictio mandari potest dicitur in l. solet praetor. 16 et l. seq. ff de iurisdict. At non potest quis gladii potestatem sibi datam, vel cuius alterius coercitionis ad alium transferre l. solent 6. in pr. ff de officio proconsulis et l. 1 in pr. § 1 ff de officio eius cui mandata est iurisd. Ergo merum imperium non est species iurisdictionis. ~~At~~ Alterum est, quod apud praetorem urbanum universa fuit iurisdictio l. 17. ff de iurisdict. Praetor autem non habuit merum imperium, nam omnia omnino crimina praefectura urbis sibi vindicavit l. 1 in pr. et § 1. ff de officio praefecti urbi Forcatulus in l. 3 n. 15 et seqq. ff de iurisdict. Verum quod iure proprieque loquendo iurisdictionis vocabulum merum et comprehendat imperium probatur primo ex l. 1 in pr. ff de officio eius cui mandata est iurisd. in qua lege duae proponuntur regulae prior est Quaecunque specialiter lege vel SConsulto, vel constitutione principum tribuuntur, mandata iurisdictione non transferuntur. Posterior, quae iure ~~magis~~ magistratus competunt mandari possunt. Atque mandata iurisdictione transire ea quae specialiter lege, vel SConsulto, vel C. principum veniunt, nisi laterent sub iurisdictione tanquam genere prorsus prohiberentur a tanto Icto Papiniano, cuius est d. l. 1, quem Iustinianus ob eruditionem et ingenii acumen, ~~et~~ hominem vocat excelsi ingenii § sed quia

inf. de fideicomiss. hered. et l. 5. § 1 C. de instit. et substit.
acutissimi l. 30 in pr. C. de fideicomissis. Virum sapientissi,
mum in pr. Novel. de restitutio. 108 Imperator Decius. Virum
consultissimum l. 3 C. de acquirenda possess. Carus Carinus et
Numerianus in l. 16. C. de fideicomissis et Gordianus in l. 12.
C. de legatis, prudentissimum. At hoc posterius ē absurdum
sapiens n. imitatur naturam Benedictus Pererius l. 5 de commu,
ni b. omnium rerum naturalium principiis c. 16. in natura n. nihil ē
frustra Scaliger exercit. 61 sect. 1 q a studet compendio
et a superfluo q maxe abhoret. Conimbr. in l. 2 de anima
c. 3 qst. 4. art. 1 q n. frustra ē finem ō ht. At natura ē sa,
pientissima, et movetur sine Scaliger d. to. Ergo prius erit
verum. Verum adversarii 1° reponunt, ideo vetitum Pap.
interdixisse ea q specialiter lege vel S. Consulto, vel constitutione
tribuuntur, mandata iurisdictione transferri, ō q illa
sint iurisdictionis, sed qa qd. magistratus, q publicis iu,
diciis exercitionem lege vel S. Consulto delegatam habebant
veluti l. Iuliae de adulteriis, et si q st aliae similes, iuris,
dictionem suam mandabant, hoc ē illam exercitionem
mandata iurisdictione, q iure magistratus ipsis com,
petebat, transferre simul conabantur, hocce q magistratus
in hoc errasse monstrat Pap. d. to 1° q ea mandarint,
q mandari ō possunt, qualia st ea, q alicui specialiter
tribuuntur ut ht prior regula. 2° q male usi fuerint no,
mine iurisdictionis, transferebant n. id ad ea et q spe,
cialiter erant concessa. Sed ex qua particula d. l., poste,
rius hoc colligere velint adversarii ō animadverto, et licet
oīa Papiniani vba evolvant, vertantque in succum et san,
guinem ut dr, ō tn sententiam suam poterunt demonstrare,
apte n. ibi nra sententia ē fundata. 1ª regula ē, quæcumque
specialiter lege vel S. Consulto vel Constit. principum
tribuuntur, mandata iurisdictione ō transferuntur. Exceptio
v. ē, q exercitio l. Iuliae de vi in casu absentiae possit
mandari d. l. 1 § sic. cuius rei fortissimum argumentum ē.
Si ergo regulae hic exceptio proponitur ut sit mandari
illa exercitio poterit, mandata iurisdictione, et sic erit
iurisdictionis. Sed respondent loqui ibi Ictum de crimi,
nali iurisdictione, ō v. mero imperio, et verbum exercitionis
sumi p cognitione. Quæ responsio duplici mō ē refelle,

separant n: criminalem Iurisdictionem a mero imperio de quo infra. et solum exercitionis sumunt pro cognitione tm̃ cum et sumat pro executione 1° qa q in priorib. vocat exercitio in subsequentib. vocat, ō solum iurisdictio, q ut dictum, et merum, includit imperium, verum et merum imperiu in d. l. 1 §1. Sm̃. Quaecunq; specialiter lege deferunt illa ō possunt altri demandari qa huic ō ideo oblata st, ut ea iterum altri mandet, sed ut ipse exequat, ne si de liberi hois capite iudicium ferendum eet, id temere interdum rei et pmittat, q ō mandatum a tota Resp. accepisset. Imperium a. merum lege dat d. l. 1 §1. At excipit casus absentiae. Ergo et ibidem merum imperiu ut excipiat, et sub vocabulo Iurisdictionis veniat necee e. Altrm fundamentum quo pbari pt iurisdictionem in gnre sumtam gtinere in se merum imperium. e depromptum ex l. si in aliam r. §2 ff de offo pgsulis ubi pgsul penes qm merum e imperium l. solent 6 in pr. ff d. t. et l. licitatis 6. §5 q univsas 8 ff de offo psid. dr hre plenissimam iurisdictionem. Ergo etc. Sed rndent adversarii in d. l. 7. §2. iurisdictionis vocabulu accipi de civili iurisdictione. ne aliis vba l. 8. sequ. eod. tit. q merum imperium pgsule adscribunt otrosa sint. Quam responsionem cum textus d. l. 7 §2. l. 8 et l. 9 in pr. minime patiat, ponit n: Ulp. in d. l. 7 §2. in priorib. ex verbis q. regulam q e q pconsul hat plenissimam iurisdictionem. Ex hac sequentia colligit, q vel oium partes q Romae, vel q. magistratus, vel ex ordinem ius dicunt ad ipsum ptineant d. l. 7. §2 et q ideo l. Ilge pt plenissimam iurisdictionem, maius imperium in ea provincia hat oibus post principem d. l. 8 et l. pses 4 ff de offo psidis, nec qcq sit in provincia, q ō p ipsum expediat, excepta tm̃ caa fiscali pecuniaria d. l. 9 in pr. de qua specialem iurisdictionem ht pcurator Caesaris, cui, ne pconsul iniuriam faciat, cavere debet. Hunc a. si textus eet accipiendg ut responsum ab adversariis, de civili tm̃ iurisdictione. mala arte eet Iclti illatio, pgsul ht plenissimam iurisdictionem civilem; ergo et ht imperium ~~merum~~. Nihil n: commune ht imperium merum cum Iurisdictione civili. Itaq

Eod. die

~~sibi q stet sete argumentatio~~ dicendum est plenissimam iuris-
dictionem in d. l. 7 §§ 2. accipi pro generali iurisdictione quae complen-
dit merum imperium et civilem iurisdictionem. Tandem ius
dixisse in legib. et apud probatos authores legunte, qui publicas
quaestiones exercuere. sic in l. 2. § et qua 23 ff d. t. de capite
cives Romani iniussu populi non erat lege permissum quaestoribus
ius dicere. Sic Suetonius in vita Augusti c. 33 scribit. di-
xit autem ius non diligentia modo summa, sed et lenitate, siquidem
manifesti parricidii reum, ne culeo insueretur quod non nisi
confessi afficiebantur hac poena, ita fertur interrogasse, certe
patrem tuum non occidisti? Plura hac locutionis exempla reperiunt
apud Asconium Pedianum in com: in 4 Cic. orationem contra Verrem
et apud alios. Non obstant superiora duo in contrarium addu-
cta argumenta, quorum maior propositio desumpta est ex d. l. 16
et 17 ff de iurisdictione, quae ait ideo quod praetor habuerit universam
iurisdictionem, eandemque universam potuerit alteri demandare
et quod non habuerit, habuit universam et omnem illege iure magi-
stratus competentem, et hanc potuit alteri demandare d. l. 16
et 17. unde et mandata iurisdictione totum iuris dicundi
officium dicitur transire l. 1 § an a. 4. ff de suspectis tut. quia
eam habet suo iure l. 5. ff de iurisdict. h. e. quatenus magi-
stratus est l. 1 in pr. ff de offo eius cui mand. est iurisdict.
non v. quae habet alieno beneficio d. l. 5 h. e. lege, S. Consulto, vel
Constit. principum. Non habuit praetor universam iurisdictio-
nem, quae includit et merum imperium, quia hoc nullibi legitur
habuisse, neque de hac tractat d. l. 16 et 17 de iurisdict.
Imperium merum enim a civili iurisdictione liberum l. 3 ff de
iurisdict. et l. 5. § 1 ff de offo eius cui mand. est iurisd. est
enim gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos
homines quae et potestas appellatur l. 3 ff de iurisd. et ibi Ant.
Faurianus n. 1 et seqq. Vide Cl. V. Scipionem Gentilem
l. 3. de iurisd. c. 2. 3 et 4. Haec potestas nemini competit
nisi vel lege vel S. Consulto vel Constit. principum
specialiter sit tributa; datur enim lege merum imperium d. l. 1,
§ 1 ff de offo eius cui mand. est iurisd. et d. l. 2 § 27.
ff de O. I. ideo a. hac potestas specialiter tributa
ut hac, ut et alia, quae specialiter lege S. Consulto etc.

tri.

tribui solent, ō confundant cum illis, q iure magistratui competunt. tn ut ipse tm cui tributa st hoc exercere possit nec alii demandare d. l. 1 in pr. et §1 ff de off. eius cui m. l. 6. §2 ff de tutelis et l. 5. ff de iurisdict. Hinc cauté attendendum erit, qd et qm a lege sit tributum. Tribuitr n: interdum imperium merum plene, interdum v. minus plené Minus plené, qn quaedam duntaxat tribuunt. Plené qn oia q st meri imperii tribuunt. Sic olim penes Consules minus plene erat imperium merum. habebant n: cognitio, nem duntaxat de criminib. nec poterant animadvertere in caput civis Romani l. 2 §exactis 16 et §1 et q a 23 ff d. O. I. et Cic. in oratione p Publio Sextio, nisi gravibus duntaxat Reip. temporib. cum Senatus consulibus mandaret, ne qd Resp. detrimenti caperet Covarruvias d. to n. 15 et seqq. et Muretus in tract. de iurisd. p. 16 §1. Ex quibus apparet minus recte facere eos, q separant merum imperium à cri, minali iurisdictione, qborn: adscribunt criminalem iuris, dictionem, penes hos et fuit merum imperium, sed minus plené. Et hm de criminali iurisdictione.

Civilis v. Iurisdictio ē ad definiendum et confirman, dum negotium gesta. Hinc qs st, vel suo iure, vel alie, no beneficio. l. 5. ff de iurisd. Haec concedit specialiter lege vel S. Consulto vel Constit. principum, illa v. magistratus iure com, petit d. l. 1 in pr. ff de off. eius cui m. Illius vis et essentia, tota fere tribus istis vbis exprimit, do dico addico, de qbus vide Rosinum l. q antiq. t. Rom. c. 10 Huius v exta inter alia st legis actiones cuius modi st tutoris datio, emancipatio, manumissio, adoptio. Et reliqua q ad voluntariam et iurisdictionem ptinent, qualis cognitio de alienatione p diorum pupillarium transactione alimentorum et aliis confer. Nobiliss. S. Gentilem. l. 2 de iurisd. c. 15. Quod a. haec exta sint iurisdictionis illius, q specialiter tributa, id facile demonstrari poterit, in l. 2. ff de off. p consulis et legati, oes dicunt p consules statim q urbem egressi fuerint hre iurisdictionem ō qd. contentiosam sed voluntariam, qualis ē manumissio adoptio. Similiter cognitio de alienandis p diis minorum 25 annis ē iurisdictionis, et hm specialiter mandata ē p tori

or:

orat̃e D. Severi l. 1 in pr. et § 1 et 2 ff de reb. eor. q
sub tutela vel cura st. Sic transactio de alimentis
relictis, n pt fieri nisi ex decreto p̃toris, cui et sct
specialiter et nominatim, ea cognitio tributa ē orat̃e
D. Hadriani l. cum hi 8 in pr. ff de transact. Ea a.
vocat iuris dictio in d. l. cum hi 8 § sed nec mandare 18
ff de transact. Atq hoc om̃o habemus n̄ro iure. Ergo
alieno beneficio, et fuerunt ex ta iurisdictionis civilis
q specialiter lege deferte. Cum a. magistratus iurisdictio
sine modica coercitione nulla sit l. 5 § 1 ff de off. eius
cui m. et nullius momenti e. pastoralis ... ex de off.
et ptate iudicis delegati, h. ē inanis illusoria, et fru-
stratoria, cum sine imperio q̃d ō ē merum explicari n possit
l. e. ff de iurisd. Cq d n agas si vocatus in ius venire
nolit? q d si latitet, neq copiam sui faciat? q d si p̃toris
aut hoc tate contempta sententia, illius a. iudicium ab
eo datum parere abnuat. Alciatus de iurisd. p. 163)
Q'rapp magistratib. coercitio q dam qua cogere eos q
iurisdictioni suae subsunt data ē l. unica in pr. ff
si qs ius dicenti n obtemp. Unde ē male definiri pt
iurisdictio, ad modice coercendum invitos contumaces et
contemptores. dr a. haec modica coercitio imperium n merum
d. l. 5 § 1 ff de off. eius cui mand. ē iurisd. et mixtum,
cui iurisdictio inest l. 3 ff de iurisd. Sex q iurisdictioni
cohaeret d. l. 1 § 1 in f. ff de off. eius cui mand. ē iurisd.
n q essentialis pars sit iurisdictionis, cum eand. defen-
dat d. l. unica ff si qs ius dicenti n obtemp. hoc eid.
insit d. l. 3 ff de iurisd. dubitetq num mandata iurisdi-
ctione transire possit d. l. 1 § 1 ff de off. eius cui m.
sed q narium sit adiunctum, adeo, ut sine eo iuris-
dictio magistratus adversus contumaces consistere n possit
Ex qbus apparet iurisdictionem civilem in se considera-
tam, distinctam hre essentiam ab imperio, et recte
hoc respectu vocari a Dd. simplicem iurisdictionem
Plura vide ap. Ant. Fab. l. 4 coniecturar. c. 4 Scribo-
nium in p cognitis ma a de iurisd. et imp. q. 23 et 3 seqq.

QVÆSTIO II.

Num tutoris datio sit iurisdictionis?

Occurrunt hic aliq. Doctor. opiniones, et primò sunt q. contendunt, tutoris dationem esse meri mixtiq. potestatis seu permissionis, q. sit vel à lege, vel SConsulto, vel principum. Quam opinionem hodie multi defendere conantur Jouranus in rubrica ff de iurisdictione n. 4. Corasius l. 4 miscel. c. 24 — Nicolaus Valo, nus l. 1 supputationum iuris c. 2 Montanus de tutelis c. 19 n. 15 Mynsing. Hegius et Harpprecht ad § sed hoc iure utimur I. h. t. Bronchorst centuria 1 legum conciliatarum assert. 19 Faccius Centuria 5 sect. 59 Reberius disp. 4 Coronide 1. Arumaeus exercit. Iust. 3 th. 4 Forsterus disput. 4 th 8 et Andreas Gerhardi decade 3 qst. 2.

principale praesidium ponunt in l. 6 § 2 ff de tutelis, ubi inquit Ulp. tutoris datio neque imperii est neque iurisdictionis, sed ei soli competit, cui nominatim hoc dedit, vel lex vel SConsultu vel princeps. Ergo nullo modo erit iurisdictionis, quia non sit esse iurisdictionis et non esse iurisdictionis. Hinc praesides provinciarum penes quos tum iurisdictio et merum fuit imperium, ut ex superiore constat qstione, ante legis Iuliam et Titiae rogationem non potuerint dare tutores pr. I. h. t. Sic legati proconsulum tutores dare possunt l. et legato 15 ff de off. proconsulis, non propter mandatam legatis a proconsulib. iurisdictionem, qa hoc in iure nostro nuspiam legitur, sed qa hoc ipsis oratione D. Marci concessum est l. 1 § 1 ff de tut. et cur. datis, similiter consules et praetores ex constitutionib. § sed ex his I. h. t. iuridicum qui Alexandria agit ex constitutione D. Marci l. 2 ff de off. iuridici. Tribunus plebis ex l. Atilia d. pr. I. h. t. praefectum urbi ex epist. D. Severi l. penult. § Romae 3. ff de excus. tut. coniuncta l. 1 in pr. ff de off. praefecturo et tandem decuriones l. 19 in pr. ff de tutorib. et cur. datis et l. decreto 3. ff q. petunt tut. vel cur. et oes magistratus municipales l. 3 et d. l. 19 § 1 ff de tut et cur. datis et l. 2 § si mater 23 ff ad SConsultu Tertyll. post iussionem § sed hoc 4. I. h. t. praeceptum l. Enetius

et.

Titulis 45. § cum testamento 6. ff de administr. et periculo tut.
et admonitionem praesidum l. 1 § magistratib. 6. ff de magi-
stratib. conveniendis. ex certa lege vel SConsulto d. l. 6. § 2.
ff de tutelis. licet nobis ignota, tutores dari potuisse
certum est. Pro ita argumentanti. Omnia ea quae sunt iurisdictionis
aut imperii mixti, mandata iurisdictione transire verius est
d. l. 1 in pr. et § 1 in f. ff de off. eius cui mand. est. l. 5. l. 16 et l. 17.
ff de iurisd. Mandata vero iurisdictione non simul mandatur
tutoris datio l. nec mandante 8 in pr. ff de tut. et cur. datis
Quaecunque enim specialiter lege vel SConsulto vel Constit.
principum tribuuntur, mandata iurisdictione non transferuntur.
d. l. 1 in pr. ff de off. eius cui mand. Atque tutoris datio unum
ex illis est d. l. 6. § 2 ff de tutelis. Ergo quidem mandata
iurisdictione, tutoris dationem transferri ad alium non poterit, sic
et non poterit adscribi iurisdictioni.
Tandem si is potest dare tutorem, qui nullam habet iurisdictionem
sequitur quod iurisdictionis non potest esse tutoris datio, quoniam quo respe-
ctu erit aliquid iurisdictionis, ubi nulla est iurisdictio?
At non solum decuriones possunt dare tutores d. l. 1. 9 in pr.
ff de tut. et cur. datis et d. l. 3 ff qui petent tutores. quibus tamen
nulla competit iurisdictio, quia non sunt proprie magistratus,
ut docet Bartolus. et Gentilis l. 1 de iurisd. c. 2. possunt
enim duntaxat suffragia dare, decreta facere et consulere
toto tit. ff de decurionib. et l. pupillus 239 § decuriones
ff de V. S. Harpprecht d. to. n. 11 in f. verum et parentes li-
beris suis impuberib. sive feminini, sive masculini sexus
sint in testamento sunt potestate, toto tit. ff de testam. tut.
Ergo tutoris datio non poterit esse iurisdictionis
Tertia opinio est Accursii in d. l. 6. § 2. in verbis. neque imperii ff de tutelis
qui vult quod tutoris datio neque imperii tantum, neque iurisdictionis
tantum, sed quasi ex utroque, hoc est mixti imperii sit. Cuius opinio com-
munis facta est ut testatur hoc Nicol. Bellonus d. to n. 1 et
Muscornus de iurisd. n. 164. Pro hac sententia quae addu-
cuntur fundamenta haec praecipua sunt. primum deducitur ex
d. l. nec mandante 8 in pr. ff de tut. et cur. datis, in qua
habetur quod tutoris datio a praeside mandari negat. Ergo conclu-
dunt statim datio tutoris erit mixti imperii. Quod argumentum
facile solvi potest, quoniam enim datio tutoris mandari

negl.

negl. ea a. q mixti impii sit mandari possunt d. l. 1 in pr.
ff de offo eius cui e. et l. 1 § an a. q. ff de scrip. tut. seqr
q tutoris dao o sit mixti impii. Ideo a. o pt demandari
illis tutoris dao, qa specialiter e tributa certis psonis
ut alij quottes dixi.

Secundum argtum e desumptum ex d. l. 6 § 2. ff de tut.
ubi oblatum impii. Ilgunt de mero, ppea q uba in po-
tiori significaoe semp accipi debeant l. 2 § q in pretum
ff si ager vectig. petat et l. 1 § 2 ff p qsqiuris in atrm
statuerit. Quoniam v. Iuris in d. l. 6 § 2. removet tm
a tutoris daoe impium ilge merum, relinqz tutoris dao
erit impii mixti.

Verum q hoc interptao vera o sit primo intuitu appa-
ret. si n. mixti ut volunt eet impii tutoris dao eet ubicumq
darete impium tale. Hoc a. posterius e falsum, qa o oes
q mixtum hnt impium hnt et tutoris daoem a. si hoc q d
qso opus fuisset in singulis s. specialiter enumeratis pso-
nis speciali gcessione vel lege vel SConsulto vel Constit.
Principis. Prius q ut et falsum sit necee e. Nec impedit
q uba in potentiori significaoe et ilgenda, qa dicimus
q tutoris dao, o sit impii, ilge meri et mixti, q potentior
illa e o ee impii meri, qa angetid q accedit significaoem
vel mixtum.

Tertium sumunt ex l. 1 § 10 ff de magistratib. gveniendis
et l. 6. Marcus 24. ff de tut et cur. datis. in qbus ex lib. habet
q magistratus municipalis, arbitrium dandi tutores sibi
vindicare o debeant. Ergo iterum colligunt tutoris da-
tionem ee mixti impii, qa hoc o tribuitr municipalibus
l. ea q. 26 in pr. ff ad municipalem. Sed neutrum e verum
o illud si simpliciter ilgat, s n. monstravi ius dandi tutores
specialiter datum ee oib. magistratib. municipalib. mo-
dent enim, q ab eod. municipio et agro eiusd. municipii e
d. l. 1 ff de tut et cur datis. si v. desint in eo municipio,
q idonei videant ee tutores, tunc ipsorz erit officium, inqrere
ex vicinis civitatib. quas o magistratus municipalis, sed
forte pses provinciae regit, honestissimum quearqz et no-
mina p sidi provinciae mittere, o v. ipsos arbitrium dandi

il.

sibi vindicare d. l. 24. et d. l. 1 § 10 Non itaq dare hoc
in casu nequeunt magistratus municipales tutores, q dao
illa sit mixti impii, sed q a desierit ipsos iurisdictio
in tutorem. Non est hoc: licet n. ea, q magis impii st q
iurisdictionis magistratus municipalis facere ō possint
d. l. ea q 26 in pr. inde tn ō sequr magistratum municipalē
mixtum imperium ō habuisse, habuit n. suam iurisdictionem
q dr municipalis l. incola 29 ff ad municipalem. Iurisdi-
ctio a. sine modica coercitione ē nulla l. 5. § 1 ff de offo
eius cui re. Ergo quemadmodum modica coercitio q vocat
castigao in l. magistratib. 12 ff de iurisd. illi ō denegat
sic nec mixtum impium denegabit. Ex his facile et nego-
tio, satis fieri pt tertiae opinioni, q vult q tutoris dao sit simu-
plicis iurisdictionis, q oppugnare conat Orianus in d. l. 1 ff de
offic. eius cui mand. ē iurisd. duob. percipue argumentis, prius
eruit ex d. l. 3 ff de tut. et cur. d. in qua dr q ius dandi tutores
datum sit oib. magistratib. municipalib. Si itaq datum ē, infert
sequi q iure pprio et hant, cum vbum illud, dare, dominii simul
translationem innuat § si itaq 4, inst. de act., et pp hoc
concludit ulterius tutoris daoem ee simplicis iurisdict. ea n:
tm q simplicis st iurisdictionis magistratus municipales
pprio iure retinent. Verum posterius falsum ē, ut mo dixi
et demonstravi municipalib. magistratib. competere et mix-
tum imperium et demus Oriano competere illis simplicem tm
iurisd. demus et hoc vbum, dare, inferre dominium, ō tn
sequitr tutoris daoem eē simplicis iurisd. cum specialiter sit
data et concessa, certe quadam lege seu S Consulto magistratib.
municipalib. sic legati pconsulis si a pconsule eis mandata fuerit
iurisd. aliq hnt pprii l. legatis 13 ff de offo pconsulis et leg.
& respectu iurisd. mandatae, nam q mandatam iurisd. acce-
pit pprium nihil ht, sed eterius q mandavit iurisd. utitr d. l. 1
§ 1 ff de offic. eius cui re. sed respectu aorum q leges st qua-
lis et ē tutoris dao. Andr. Gerardi exerc. 1 qst. fin. Quemadm. itaq
ō recte colligo legatus pconsulis ht ius pprium dandi tutores
Ergo tutoris dao ē iurisd. simplicis, q a ius illud dandi tutores
pprium pfectum ē ex orae D. Marci l. 1 § 1 ff de tut et cur. d.
Sic nec recte colligo hoc mo. magistratus municipalis pprium
ius ht dandi tutores d. l. 3 ff de tut et cur. d. Ergo tutoris dao
ē simplicis iurisd. q a et magistratui municipali datum ē
ius illud lege certa d. l. 6 § 2 ff de tutelis. Posterius argum

sumit ex lege ubi absunt 19 in pr. ff de tut et curat. in qua
lege iubentur decuriones, si absint hi qui tutores dare possunt,
dare tutores, quod a. demandari pot. idest sit simplicis iurisd. necesse est
Sed respondeo iterum aliquid hic committi vitia. 1.º quod statuit omnia
ea tm quae simplicis sit iurisd. posse demandari, cum possint
et ea quae sunt mixti imperii. 2.º quod statuit ea quae specialiter conceduntur
posse mandata iurisd. transferri contra regulam Papiniani in l. 1.
in pr. ff de offic. eius cui etc. et 3.º quod statuit tutoris dationem
posse aliis demandari. Nec contrariatur d. l. ubi absunt. quod obiecta
iubentur n. ibi decuriones, propter aliorum absentiam tutores dare,
sed a quo iussus iste perficiatur ibi non exprimitur, cum v. posteriores
leges ad priores et pertineant l. sed et 28 ff de leg.
dicimus d. l. ubi absunt. 19 supplendam esse ex d. l. 6. §2 ff de tutelis.
quod iussus iste sit a lege.
Quarta opinio est Hieron. Muscurni d. to n. 168 et sequentibus
quod tutoris dationem statuit esse interdum, imperii mixti interdum
v. simplicis iurisd. prout vel maioribus vel minoribus magistratibus illa fuerit concessa. eandemque tn concedit semper nominatim permitti, vel a lege, vel a principe. Stando verba d. l. 6 §2
ff de tut. quae sit tutoris datio, neque imperii est neque iurisdictionis
respondet, ea vera esse, si simpliciter accipiantur, sine distinctione
magistratus. Non n. simpliciter est iurisd. simplicis, quia
et alii magistratus, qui mixtum hnt imperium tutores dare
possunt. Nec et simpliciter mixti imperii, quia eand. dationem
videmus concessam illis, qui simplicem duntaxat hnt iurisdictionem, sed et haec sententia parum probabilis est. Aut n.
considerat Muscurnus tutoris dationem, quoad eam exercendi
illam. a. quoad exequendi potestatem seu modum perficiendi
Si prior modo legi quod tutoris datio sit neque mixti imperii neque simplicis iurisd. mixtum n. imperium et simplex iurisd. omnes causa
quae dedit illam potestatem, alias omnes magistratus, tam maiores quam minores haberent ius dandi tutores quod falsum,
sed causa est lex S. consultum vel principis constit. quae specialiter facultatem illam permittit. At ideo inquit Muscurnus
specialiter et nominatim conceditur. potestas haec a lege data est
non quod non sit tutelae datio mixti imperii vel simplicis iurisd.
sed quia id favore pupillorum introductum est ut tutoris datio sine
speciali mandato neque praesidi, neque proconsuli competere dicatur

ut

ut signi[fi]cet maxi[m]a q[uo]d cum diligentia, honestissimos viros eligendos semp[er] e[ss]e, quorum fidei res pupillor[um] comitti possint, ne male administrari videant. Quod totum directe comprobat cur da[ti]o tutoris, n[on] sit mixti imp[er]ii seu iuris d. ordinariae, sed p[er]missionis specialiter a lege factae. Si v. posteriori modo c[on]siderat Muscurius tutoris da[ti]onem, n[on] videtur asseq[ui] mentem Ulp. in d. l. 6. §2 ff de tutelis ubi n[on] q[uae]rit qua p[ote]state seu modo oblata p[otes]tas tutores dandi exeq[ui] possit, sed t[ame]n quo iure illa offeratur, an iure magistratus ut aliae pleraeq[ue] iurisdictionis ca[usa]e, an iure imp[er]ii, q[uod] iurisdictioni co[h]aeret, an v. speciali c[on]cessione legis, vel S[enatus]consulti vel principis.

Qua app[ropter] existimarem veriorem e[ss]e c[on]tr[ari]am opinionem, q[uae] e[st] q[uod] tutoris da[ti]o sit iurisdictionis, n[on] t[ame]n eius q[uae] dati iure magistratus, sed illius t[ame]n q[uae] specialiter a lege vel S[enatus]Consulto vel Constit[utione] Principis defertur, et ex ordinaria respectu iurisdictionis ordinariae, q[uae] magistratib[us] competit seu adventitia dici n[on] incommode p[ote]st, quae in sententia e[st] Cl[arissimus] D. S. Gentilis l. 1 de iurisd. ad oradem D. Marci c. 1 et Ernestus Cothmann disp. 3 Coronide 2.

§ Si actus legitimi quales s[un]t adoptio, manumissio, emancipatio, iurisdictionis s[un]t, seq[uitu]r q[uod] et tutoris da[ti]o sit iurisdictionis. Prius a[utem] e[st] verum l. 2. ff de offic. p[ro]consulis et leg. ubi proconsules statim q[uam] urbem fuerint egressi, h[abe]nt iurisdictionem voluntariam, hoc e[st] ius illud q[uo]d sc[ilicet] ap[ud] eos possint celebrari manumissiones et adoptiones. Ius a[utem] illud n[on] h[abe]nt ex iurisdictione; q[uae] competit iure magistratus ut notum. Ergo habebunt ex illa iurisdictione, q[uae] specialiter ipsis delata e[st] lege. Ergo et posterius. Ra[ti]o connexionis in maiore e[st], q[ui]a tutoris da[ti]o e[st] unus ex actib[us] legitimis l. actus legitimi 77. ff d. R. J.

§ arg[umen]tum deducit[ur] ex l. 1 ff de iurisd. ubi pupillis n[on] habentib[us] tutores c[on]stituere spectat ad ius dicentis officium, q[uod] e[st] latissimum, dum v. p[rae]tor ius dicit, n[on] egredit[ur] terminos iurisdictionis, cum ius dicere, ius dicens, et iurisdictio s[un]t c[on]iugata. Ergo dum p[rae]tor tutorem dat exercet iurisdictionem, cuius e[st] da[ti]o illa. Non ignoro q[uo]d D. ad d. l. 1, [illegible] doceant, nimir[um] distinguendum e[ss]e inter iudicis officium et iurisdictionem, illi adscribunt tutoris da[ti]onem, n[on] v. huic.

Verum unde hanc desumpserint responsionem, fateor me
ignorare, at forsan et ipsi, nec mirum ab utraque parte, quia
officium nisi sit vel ab imperio vel a iurisdictione nullum
est in magistratu. Ab hac saepissime dicitur ius dicentis, ab illo
vero magis magistratus officium. At datio tutelae adscribitur
officio ius dicentis d. l. 1 de iurisd. pagant ergo per illud
officium ea quae ad iurisdictionem pertinent ut dicitur in l. 2 C. de
offic. eius qui vicem alicuius iudicis etc. quemadmodum formans
et informatum, circa unum informabile, vel mensura et
mensuratum circa idem mensurabile concurrunt. Et sic consequenter
tutoris datio erit et iurisdictionis. Hinc dicitur in l. 2 ff de postu-
lando et l. 3 § sed et si ff iudicatum solvi, quod is dare possit
tutorem, cuius ea fuerit iurisdictio. Nec est ut dicamus cum
Joan. Harpr. d. to n. 22 in dictis textt. iurisdictionis verbum,
in latissima accipi significatione, pro facultate sive potestate
alicui concessa, non pro iurisdictione, quia nihil suadet hanc in-
terpretationem. Huc refero, quod in § 4 I. [illegible] Imperator dicit Praetorem
vel praefectum urbi posse tutores creare, secundum suam iurisdictionem.
Nec hoc impedit solutio Belloni d. to. n. 4. quam et amplectitur
Ant. Matth. in notis ad d. § 4. qui putant vocem, secundum suam iu-
risdictionem designare territorium, cuius fines transilire
non possunt l. 20 ff de iurisd. et referri non ad potestatem dandi tuto-
rem sed ad personas, quae et quibus dant tutores, ut non aliis et aliis
quam qui sint suae iurisdictionis. Quam interpretationem eatenus am-
plector, ut perinde sit, ac si dixisset Imperator creabunt tutores
illi, in quos eam iurisdictionem habent. Habent itaque tutorem
ob iurisdictionem, et sic tutelae datio erit iurisdictionis.
Ultimum est quod dicitur in d. l. nec mandante 8 in pr. ff de tut et
cur. d. quod tutoris datio non possit mandari: mandari autem vel non
mandari posse eorum tantum est, quae sunt imperii, vel iurisdictionis toto
tit. ff de offic eius cui etc. tutelae autem datio non est imperii d. l. 6
§ 2 ff de tutelis. Erit itaque iurisdictionis. Non vero ordinariae,
quae competit iure magistratus, ut constat. ergo adventitiae, quam
specialiter concedit lex. Et quidni potest esse iurisdictionis, cum
videamus et merum imperium, quod similiter specialiter lege.
S Consulto, et Constitutionibus Principum defertur, ut ex superiore
quaestione, esse iurisdictionis? Quibus argumentis non officiunt
ea quae supra adduxi pro prima opinione.
Non primum quia in d. l. 6 § 2. non removet Ulp. totam iuris
dic

dictionem civilem, sed eam tm̄ q̄ gpetit, iure magistratꝯ illa a. ē simplex iurisdictio et mixtum imperium, et ibi et negat Ulp. in d. l. 6. §. 2 tutoris daoēm eē imperii, et ge mixti, q a per se patet q ō sit meri imperii, sed simplicis iurisdictionis. q. diceret tutoris dao ei ō gpetit q ē magistratus, ppea q a ē magistratus. Non v. removet aliam speciem civilis iurisdictionis, q̄ hahemo habemus beneficio, hoc ē specialiter nobis lege vel SConsulto vel Const. principum gcessam. Quidni itaq ō recte pcedo a negaoe unius speciē ad negaoēm alterius. Sic et ō re, cte colligo tutoris dao ō ē iurisdictionis, q̄ datur iure magistratus. ergo ō ē iurisdictionis, q̄ q s st alieno beneficio, q̄ dr adventitia seu extraordinaria. Imo quo, niam tutoris dao removetr ab iurisdictione, q̄ q s st magistratus ideo erit extraordinariæ iurisdictionis, ma, gis q̄ spectet ordinariæ. Nam si hoc nunq forte eēt extraordi, naria. Et q hic sit genuinus Ulp. sensus in d. l. 6. §. 2. ulterius ita ostendi poterit. Sin: ea q̄ nominatim dedit vel lex vel SConsultum, vel princeps ppea q a ita specia, liter data st, ō st iurisdictionis, ut gtendunt adversarii seqr firmissime, nec merum imperium eē ullius iurisdi, ctionis, q tm̄ posterius, q̄ absurde statuant hd. in hæd. q st. ostensum fuit. Similiter itaq q hd. colligi pt merum imperium q specialiter iure defert ē iurisdictioni. quidm et transactio de alimentis relictis d. l. cum hi §. sed nec mandare 18 ff de transaoib. q̄ similiter specialiter et nominatim defert oraoē Divi Hadriani d. l. 8 in pr. ff de transaoib. Ergo ead. specialis gcessio q̄ fit ob tutoris daoēm ō removebit iurisdictionem. Rao n: diversitatis, ad hoc allata ō ē, Ubi a. ead. ē rao ibi et idem ē ius l. 32 in pr: ff ad l. Aquiliam. Et sic et ad oia exla eorq qbus specialiter gcessa ē tutoris dao rnderi pt. Ad rdunt argumentum rdeo, maiorem ppoēm ō eē veram de oib. q st iurisdictionis, verum de iis tm̄, q st iurisdictionis civilis, delatæ vel nobis iure magistratus. Quæ n: iure magistratus competunt mandari possunt d. l. 1 in pr: ff de offic. eius cui m. e. At minor pposito assumit de tutoris daoē q illa mandari negat, seqr ergo, q tutoris dao ō sit iuri, risdictionis, q̄ vel deferte iure magistratus, q et verissimū

ō v. q̄ ō sit iurisdictionis extraordinaria. Hoc n. posterior sequitur ex premissis ō orit.

Ad tertium et ult. argum. respondeo, verum esse maiorem propoem de eo q nullam plane sit iurisdictionem. Minor a propositio partim confundit tutelam testamentariam, cum dativa de sac ē vera nra qstio, ō v. de illa. Partim assumit de iis, qe ei ipso, dum facultatem hnt tutores dandi, simul accepunt iurisdictionem, quales st decuriones, q sive magistratus sint pprie dicti, sive ō, extraordinariam tn iurisdictionem, ex speciali legis, vel alicus S.Consulti concessione, qua et facultas dandi tutores simul ipsis oblata e occuparunt. Et demus adversariis decuriones ō eē magistratus pprie ita dictos ō tn sequi illos ō exercere iurisdictionem adventitiam, dum dant tutores pupillis, q a et privato ex speciali legis concessione, olim d abbate merum imperium. ut tradit Cujac. l. 15 obser. 39 et l. 21 obser. a cum obser. 30. D. S. Gentilis l. 7 de iurisd. c. 19 et Gothofredus ad l. 131 § 1 n. 6. ff. d. V. S.

Dr. Augusti.

TITULUS XXI
De authoritate tutorum.

Thesis I

Duo hactenus explicata st membra, definitio et divisio tutele sequitur 3um officium vel tutorum, q in tribus consistit. 1º in pupilli bona informatione 2. in bonorum eius administratione. 3. in authoritate praestanda. Informatio fit recte qn tutor pupillum bonis imbuit moribus. q bus principaliter ppositus ē l. cum plures 12 § 3. ff. de administr. et periculo tutorum, eundemque liberalibus artibus curat instituí l. 4. ff. ubi pupillus educari vel morari debeat.

Th. 2.

Circa administrationem rerum pupillarium a tutoribus ead. diligentia exigitur, q quis paterfam. rebus suis ex bona fide adhibet l. a tutoribus 33. in pr. et l. 10 ff de admin. et periculo tutorum. de qua qstione infra. Huius administrationis rationem tum demum reddit tutor, qn tutela finita ē § fin. tit. proxime praeced. et l. 4 in pr. ff de tutelis et ratiōb. distrahendis. Absurdum n. erat, a tutore rationem administrationis negotiorum pupilli reposci

in qua adhuc p̃enerat l. 9 § et generaliter ff. de tutelis
et raõib. distr.

3.

Authoritas nihil hic ẽ aliud, q̃ 9sensus tutoris, tanq̃ ma,
ioris et prudentioris, sine quo res pupilli actæ, nihil va,
lent, seu ratæ ñ st. Vnde Cujac. in paratitlis C. de autho,
ritate p̃standa, ñ male definit authoritatem, app̃baõem
tutoris exp̃ssam, q̃ interponit p̃fectoeo q. pupillus eo p̃sen,
te gessit l. 3. ff. h. t. Vnde ut pupilli obligentr opus ẽ au,
thoritate tutoris de qua hoc in tit. agitr. Habet a. aucto,
ritas membra q̃nq3 1m exponit causas q̃ approbari a
tutore possint et debeant. 2o inquirit quo temp̃ore. 3 num
tutore p̃sente. 4. Num exp̃ssè vel tacitè. 5. num purè
approbaõ fieri debeat.

4.

Primò caũ de q̃bus tractatr in pr. §. 1, et § 3 t. h. t. du,
plices st, vel n. de illis q̃stio ẽ inter pupillum et ex̃neum,
vel inter pupillum et tutorem. Si q̃stio ẽ inter pupillum et
ex̃neum distinguendum iterum ẽ, a. n. facit meliorem
9ditionem suam pupillus a. ñ facit. Si meliorem ñ opus
ẽ tutoris authoritate pr. h. t. Minorib. n. ætas in damnis
subvenire, ñ rebus prosperè gestis obẽe 9suevit l. ñ eo mi,
nus 14. C. de procuratorib. et q. favore quorundam 9stitutũ
ẽ ñ debet adv̾sus eos 9verti quo ipsis noceat. l. q. favore.
C. de legibus et l. 25 ff. eod. Acquirere itaq3 pupillus
sibi stipulando, et p̃ traditionem accipiendo, et sine
tutoris authorite pt. d. pr. hic et l. 9 in pr. ff. h. t. nullũ
n. ẽ p̃iculum q. sciam stipularier, inq̃t Plautus in Rudente.

5.

Si v. deteriorem ẽ̃ci sse tutoris authoritas req̃rit, ut obli,
gari pupillus possit. Ignarantia n. pueritia g̃ria gerit, q. fu,
tura putaverit, Cassiod. l. 4 variarũ c. 35. Hinc pupillus
nec velle, nec nolle, in ea ætate, nisi apposita tutoris authori,
tate credite l. ult. ff. de iuris et facti ignor. l. q̃uis 32 § fin.
ff. de acqr. possess. et l. pupillus 9 ff. de acqr. hæred. Nam
q. animi iudicio fit, in eo tutoris authoritas n̾aria ẽ. l. pupillus 189
ff. d. R. J. et l. 27 § 5 ff. de receptis arbitris. Vnde in obligaõib

in qbus ultro citroq. e obligao, absq. tutore ñ obligat, qa in his quoq. compendium suum, ñ adversari, cum quo contr. l. adem 25 §1. ff de oblig. et aoib. et in emendo et vendendo naliter concessum e invicem se circumscribere l. 22. § fin. ff locati. et l. 16. §4 ff de minorib.

6

Obligat tn sibi contrahentem d. pr. inst. h. t. et l. 13 §§ si quis 20 ff de aoe empti. Nec hoc iniquum e, a. regulam iuris Canonici q e frustra sibi fidem quis servari postulat, cui fidem a se promissam servare recusat cap. frustra 75 d. R. I. in 6. qa contrahens sibi imputet q ñ bona fide contraxerit cum eo l. 27 ff de contrahenda emptione. quem scire debebat sine tutoris authoritate obligari ñ poe l. quum alio 19 ff d. R. I. Damnum itaq. q quis sentit, ex sua culpa ñ videt sentire l. quod quis 203 ff eod.

7.

Et licet talis et caa sit, q commode dividi ñ possit ñ tn obligabitur pupillus, exli gra. hereditatem, q defunctum representat pr. inst. de stipul. serv. l. 34. et l. 61 ff de acqr. rer. dom. adire sine tutore nequit. § neq. tn i h. n. t. Rao e q qa successio defuncti in universum ius, quo comprehendunt commoda et incommoda l. 3 ff de bonor. possess. l. 119 ff d. V. S. l. 37. ff de acqr. vel amitt. hered. et l. 11 ff de divers. temp. praescriptionib. q defunctus habuit l. 62. ff d. R. I. Pupillus a. sine tutoris authoritate obligari nequit. l. 8 ff de acqr. hered. Hinc qa in adeunda hereditate requirit animi iudicium Ulp. in frag. t. q heredes instituti possunt 22. §pretio 23. quo pupillus destituitur l. 9 ff de acqr. hered. l. fin ff de iuris et facti ignorantia:

8

Et quis locuples et lucrosa videatr hereditas, subest tn semp periculum, vel negotiorum, vel vexationis, vel aeris alieni, vel offensarum vel demq. invidiae l. qa poterat 4 in f. ff ad SC. Trebel. et damnosae l. si hereditatem 32. ff mandati. Sed etsi revera lucrosa sit, magnas tn adhuc molestias ht, magnamq. litium parit segetem, qbus ñ vexari pupilli interest l. 6. ff de minorib. Male itaq. Vultejus l. 1 de feudis c. 3 n. 7. scribit poe interdum pupillum ex hereditatis aditione, absq. tutoris authoritate obligari, male q hoc ipsum dicit confirmari raoe q Iustinianus adfert in verbis, ne ullum damnum habeant d. § neq. tn i h. n. t. Ubi nam hoc describunt lucrosam hereditatem, quapropter ita legenda erunt, sine parenthesi: q'uis illis lucrosa sit, nec ullum damnum hat. Balduinus. Hotom. Treutl. Vesemb. Aegid. Hortens. Hergius et

Ant. Matt. in notis h.t. q̄ lectionem suadet l. 9 § haereditatem 2. ff. h.t. ex quo scholia illa desumta videntur. 2. Confirmant duo vetera exemplaria Bibliothecae Albornutianae teste Ant. Augustino l. 3 emendationum c. 7. Tertio accedit Theophili authoritas qui tit. [illegible]

Si v. quaestio ē de causis inter tutorem et pupillum, tunc iterum distinguo, vel n. causa illa principaliter et directo ad tutorem ptinet, vel saltem p consequentiam. Si directo certum ē nihil agi inter tutorem et pupillum p regulam iuris civilis, q in rem suam author tutor fieri ñ possit l. 1 in pr. et l. 7. ff. h.t. Probamus n. id q ab alio et ñ a nobis efficitur sciz l. 3. ff. h.t. l. nullus 10 ff. de testib. et l. 17. ff. de iudiciis et hoc mō tugendus ē § fin. I. h.t. pupillus ergo tutori eo authore obligari ñ pt l. pupillus 5. ff. h.t.

10.

Sed q̄d si durante adhuc tutela forte fortuna et debitum aliq ñ q ex tutela descendat administratiōe, sed aliunde forsan inter pupillum et tutorem, lis q̄dam oriatur? Tunc a pupillus plures ht tutores a. ñ, si plures, altero tutore authore pupillus ei obligari pt d. l. 5. ff. h.t. et l. si plures 24. ff. de testam. tut. Si v. ñ plures dandus erit a magistratu ñ tutor, cum tutor detur psonae ñ certae rei vl certae causae q. s. q. testamento tut. dari possunt, et habenti tutorem tutor dari negat l. 9 C. q petant tut. vel cur. l. 27 ff. de testam. tut. et § 2. infr. de curatorib. sed curator. § fin. I. h. n. t. (Quomodo a. is detur explicat l. 3 § 2. ff. de tutelis) q tn̄ lite finita obq et solam conveniri pt l. 3. C. de in litem dando tutore vel cur. Curator eē definit. d. § fin. h. n. t.

11

Si v. causa illa p consequentiam duntaxat ad tutorem ptinet, tunc pt tutor illam approbare, q a multa fiunt p consequentias, q principaliter fieri ñ possunt d. l. 1 in pr. et d. l. 7. ff. h.t. pt itaq tutor proprii sui debitoris haereditatem adeunti pupillo authoritatem accomodare, q̄vis p hoc debitore eius efficiatur. Prima n. ratio authoritati ea ē, ut haeres fiat, p consequentias contingit ut debitum subeat d. l. in pr. q a obligatur pnariam consequentiam creditorib. haereditariis l. 8 ff. de acq. vel amitt. haered. l. 2 et l. fin. C. de haered. act. Sic tutor rem pupilli aliis recte distractam, emptoribus ptium ñ solventibus ipse eod. ptio bona fide pupillo psoluto, retinere pt, q a ñ videtur hic ulla nova [illegible] eē emptio sed tm̄ prioris, q cum aliis celebrata erat translatio, ut in rem suam, tutor author eē ñ videatur.

cum ad hujusmodi translationem nulla opus sit tutoris authoritate l. 56 ff de administr. et periculo tut. aliud exemplum vide in l. 78 §1 ff de q[...] da emptione.

12. Secundo quaeritur quo tempore sit imponenda tutoris authoritas, de quo membro agam infra in quaest. 2. et 3 membrum eodem, quod tutor omnino praesens debeat adprobare idque gestum est, non vero per nuncium, aut per epistolam §§ tutor a. 2. I. n. t. et l. 9 §5 ff eod. Regula ut tutor praesens sit, non solum corpore verum et animo. Tunc quamquam animo praesens est, pro absente habetur l. 27 §5 ff de recept. q arbitr. l. 2 §3 de iure codicil. et l. 209 d. V. S. Sufficit autem sit praesens sit pupillo et si pupillus et tutor abeo quod cum pupillo contrahit, absunt d. l. 9 §5 fin. ff. d. t.

13. 4° Approbatio tutoris non debet fieri tacite aut nutu, sed expressis verbis, quia dicere debet se probare id quod agitur l. 3 ff. d. t. et d. l. 9 §5. Hinc mutus propterea tutor nequit dari, quia authoritatem praebere non potest l. 1 §2 ff de tutelis. Demumque approbatio debet fieri, non sub conditione sed pure l. 8 ff d. t. quia authoritatis impositio est actus solennis et legitimus, qui non recipit conditionem l. 77. ff d. R. J. et quia tutor rem certo iudicio probare debet, quod nullum videri in eo est, quod ex eventu incerto suspenditur. Donell. 2 com. c. 13.

QUAESTIONES.

1 Num tutor teneatur de levissima culpa?

2 Quo tempore imponenda sit tutoris authoritas?

3. Num pupillus sine tutoris authoritate obligetur naturaliter?

QUAESTIO I.

Affirmat hoc Accurs. et Hotom. in §§ 6 I de suspect. tut. Cujac. in tract. 8 ad African. Joh. Tyneus in l. 23 n. 27 ff d. R. J. Petrus Montanus in tract. de tutelis c. 29 n. 42. Gibsan. in d. l. 23 n. 16. et Donell. in com. 20 in pr. Rationes sunt I. quia etiam magistratus in periculum succedere in l. 4 ff de magistr. convent.

II Quia tutores a fortuitis liberantur casibus l. tutoribus 4 C. de pericul. tut.

III Tutor ideo debet praestare culpam levem, ut bene sit cautum pupillo, quidni ergo praestabit levissimam culpam, ut plenissime eidem sit prospectum, praesertim cum non modo tutori patrimonium, verum et salus pupilli sit fideicomissa l. 12. §§3 de administr. tut. l. 4 et l. 14. de testam. tut.

IV. Quia aliena negotia exacto negotio geruntur, nec quicquam in eorum administratione, neglectum ac declinatum culpâ vacuum est l. 24 C. mandati.

A.A

V. Confirmatur hoc sententia, p l. 23 d. R. J. ubi cum Vetus monstrasset quosdam dolum pcipere duntaxat et quosdam dolum et culpam et ge-levem, subiicit qdam exta, inter illa et tutela, et negotiorum gestionis, et ingt, in his qdem et diligentiam pstari, hoc ē culpam levissimam.

Negativam amplectitr Accurs. in l. 7. C. arbitr. tut. Del Rio ad l. qdus cap. 13. Philip. Matth. Cagnolus. Decius Hypolitus a Collibus et Sturzius in d. l. 23 Vultejus i disp. c. 15 Bronchorst. cent. 2. erarū: assert. 33. et Harprecht. ad § fin. n. 4. 5. de Attil. tut. q sententia verior ē pp l. generaliter 10 et l. a tutorib. in pr. 13. ff de adminis. et pic. tut. ubi habetr, q a tutoribus et curatoribus pupillorum ead. diligentia exigenda sit circa administrationem rerum pupillarium. q paterfam. rebus suis ex bona fide pbere debet. Atq huic diligentia opponitr culpa levis l. 7. C. arbitr. tut. Hinc et dr in l. 1 in pr. ff de tut. et rat. distr. q tutor debet pstare dolum, culpam, hoc est latam, et quandam in suis rebus diligentiam. Quod et manifeste innuitr in l. quod 7. C. arbitr. tut. Nec immerito obstringitur tm ad latam culpam. Esset enim valde iniuriosum, plus ab invito exigere, cum constet munus tutelae invitis imponi l. 20 C. de negot. gest. Quo sententia hactenus vera ē, si tutor suis rebus exactissimam diligentiam adhibuerit, tum n: omnino ad eand. etiam obligatur l. 1 in pr. ff de tutelis et rat. distr. Nam non salva fide minorem iis quam nostris rebus diligentiam praestamus l Nerva 32. ff depositi.

Cui sententiae ō refragatur primum obiectum argumentum: Nam verba, omne periculum, in d. l. 4 non ponuntur absolute, sed comparate, et ex hac comparaoē st determinanda, non similiter, ingt, Vetus, tenentur haeredes magistratuum, ut ipsi tenentur. Nam nec haeredes tutor negligentiae nomine tenentr, sed tam hi quam illi, dolum et latam culpam praestant, ipse vero magistratus, in omne periculum succedit,

hoc ē

hoc est non procedit tamen in periculum doli et latae culpae, ve-
rum et in periculum negligentiae, hoc est culpae levis.
Deinde non resistit d. l. 4. C. de pic. tut. inde n. non recte
infertur, si fortuito casu damnum datum non sit, sed levissi-
ma fortassis culpa, id damnum tutori imputari, quia Imperator
in d. l. 4. cum id quod proponebatur, respondit rogatus v. num
tutor casum fortuitum praestet, rescribit non praestare. Nec
v. quia fortuitum casum praestare negat, illico levissimam cul-
pam praestari vult. Nam ex rescriptis Impp. ad certam tamen
speciem facti accommodatis, ab unius exclusione ad alterius
inclusionem vel quia argumentari tutum non est ut recte obser-
vavit Vult. l. 1 discept. scholasticar. c. ult. cum quo facit Lan-
kschman part. 1 qu. 12 dum in genere tradit non licere ita
argumentari, quia tollendae dubitationis gratia exprimantur,
non autem ut alii casus includantur vel excludantur Et scripsit
Caccian. decis. 85 n. 12. argumentum ab unius exclusione ad
alterius inclusionem, et vice versa, tum demum procedere, quando
plura fuerunt proposita: si v. unum tamen propositum fuerit, non
procedere et Modestinus Pistoris vol. 2. consil. 21. vult sane
argumentationem non habere locum, nisi in mere contrariis et talib.
inter quae non potest dari medium, ut sunt vetare et permittere. Nam
si sint disparata, quorum unum multis pariter opponitur, uno
tamen negato, non sequitur statim adfirmari alterum.
Ad 3 Ideo quamvis aequum sit, et cum utilitate Reipub.
coniunctum, ut pupilli tutor diligenter et diligentissime ad-
ministret eius negotia, et ob eand. et administrationem tene-
atur, multo tamen aequius est, nemini officium suum, quod eius cum quo
quasi contraxerit, non et sui commodi causa suscepit, damnosum esse
l. 61 § 5 ff de furtis l. 74 ff d. R. I. et l. 7. ff testamenta quemadm.
aperiantur, quod sane fieret, si tutor cogeretur exactissimam dili-
gentiam aliis rebus, quam non suis valet, praestare.
4o Quod dicitur in d. l. 21 id ad mandatorium pertinet, quia dum
sponte et ultro aliena negotia suscepit, tacite videtur permittere
dominum ea in re recte curanda se operam et diligentiam adhibi-

turum, atque ex conventione et levissima culpa teneti. Praeclare
n: Cic. pro Roscio Amerino, quod recipis, inquit, mandatum, si aut
ad tuum commodum conversurus aut neglecturus es? Cur mihi
te offers, ac meis commodis officio simulato officis et obstas?
recede de medio, per alium transigam, suscipis onus officii,
quod te putas sustinere posse. Alia v. ratio tutoris e, is n. o
sua sponte et voluntate negotia aliena suscipit, sed ex le,,
gis necessitate et invitus. l. 20 C. de negot. gest. et l. ult.
in pr. C. de adminis. tut. Mandatum contractus e, quem manda,,
tarius liberrima init voluntate, sed tutelae administratio
quasi contractus e, in quem tutor, ex muneris necessitate incidit.
Non mirum quod quis in mandatario, maior requir. diligentia
quam in tutore. Et quod in hac parte inter eos magnum sit di,,
scrimen, vel inde constat, quod non sufficit mandatario eand.
diligentiam adhibere negotiis alienis, quam adhibet rebus suis
d. l. 21. C. d. t. At in tutore et curatore id sufficit. d. l. 1 ff
de tut. et rat. distr. et l. 33. ff de adminis. et per. tut.
Ad Ultimum R. o 1o quidem interpp. in d. l. 23 pro quidem le,,
gant quidam, quod vel quaedam contractus, qui ibi enumerantur, levissi,,
mam culpam recipiunt, qualis e mandatum et commodatum,
reliqui v. contractus levem duntaxat. Deinde si prior lectio retineatur
dici poterit in illis octo contractib. venire quoque dili,,
gentiam. Diligentia a. alia e exacta alia exactissima,
Hoc requir. duntaxat in mandato et commodato. in reliquis
v. sufficit exacta h. e culpa levis Delrio d. to.

QUAESTIO II.

Cod. **Quo tempore imponenda sit tuto,,
ris authoritas?**

Quod in ipso negotio gerendo et perficiendo imponen,,
da sit, volunt Cujac. l. 23 obser. 31 Gotth. in rubric. et l. 9.
§ 5. ff de auctor. tut. Wesemb. in Par. ff. h. t. n. 5. Agid.

Hortens. Ant. Matth. in notis Rorcholt et alii in d. titulo a.2
J. S. t. Hanc sententiam probatur l.º p d. § 2 et d. l. 9 § 5, ubi
tutor statim in ipso negotio præsens debet autor fieri.
2º. q a et creditor constituere debitum pt in re præsenti, o[mni]s solvem
statim atq debitum solutum est l. 1 in f. ff de sol[utionibus] vel[ut] verum,
et ante solutionem debiti l. si usuras 21 C. de usuris.
Quod v. perfecto duntaxat negotio imponenda sit
tutoris authoritas volunt Donell. 3 com. 13 et 7 com. 9
Ant. Faber in Jurispr. Pap. t. n. t. pri. 2 illat. 3. Andreas
Gerardi dec. 3 qst. 6. et Forsterus disp. 4 th. 11, q sententia
veriore l.º p l. si q 525 § si iussum 4 ff de acqr. vel omit. hæred.,
ubi dr, q iussum eius q in ptate est, o sit simile tutoris
authoritati, q imponitur pfecto negotio, sed q præcedere de,
beat, ut C. Cassius l. 2. Juris civ. scribit. II Quia tunc sit
autor tutor, qn id q agitur dicit se probare l. 3 ff. h. t., q
tum recte dicit, qn totum negotium bene sit cognitum,
ut constat ex l. 14. ff. h. t. Atq negotium totum o pt tutori
esse cognitum, q ante approbationem o fuerit pfectum. Ergo
anteq author fiat tutor, necesse est ut negotium fuerit
perfectum. Et q[uam]vis ubi sq proprietas sit, ut authoritas
præcedere debeat ut colligitur ex l. 5 § 14. ff de operis novi nunc.
l. 11 ff de acqr. posess. et l. 1 § 36 ff depositi. Tamen q anti,,
quam ubi consuetudinem in pupillorum gratiam institutum est,
ut tum demum imponatur, cum negotium est pfectum,
cum o alia de causa tutoris authoritas adhibeatur, q ut pupilli
iudicium suppleat, quo iudicio maxime opus est tum, cum tracta,,
tu pfecto negotio concluditur. Quibus o resistit 1 obiectum argu,,
mentum, q a verba In ipso negotio, o referri debent
ad verba, debet author fieri, sed ad verbum illud, præsens. ut
sensus sit tutor in ipso negotio præsens statim debet autor
fieri, atque post pfectum negotium d. l. 25 § 4 Sn ita etiam
recte responderi potest, q duo requisita in dd. textt. po,,

nante

ponantur, praesentia tutoris et authoritas. Praesentia duo requirit, ut tutor sit praesens in ipso negotio pupilli, et ut id fiat statim. Audire n. debet totum tractatum, ab initio ad extremum usq; l. 1 §§ 3 ff de tutelis. Quod male negat Cujac. d. lo dum scribit, sufficere tutori, si pacto demum et concluso negotio advenerit, quamvis in ipso tractatu et gestu negotii non interfuerit. Quomodo enim, inquit Hotom. l. 1 amicab. resp. c. 3. omnia tutor audiet, attendet, intelliget, si post peractum demum negotium superveniat? et ad pactam fabulam tanquam mimus post siparium latitans, repente exiliens exclamet, plaudite autor sum. De authoritate id habetur, ut illa adhibeatur, si hoc pupillo prodesse existimaverit, et non post tempus, i. e. post negotium perfectum, sine ullo temporis intervallo.

Ad secundum respondeo esse rationem diversam, creditoris et tutoris. Creditor potest post et ante solutionem constituere, in quam causam solutum velit sibi, dummodo fiat in re praesenti, seu in re agenda d. l. 1 et l. 2. ff de solutionibus, hoc est, ut Hotomanus dicto loco explicat, in ipso loci ac temporis vestigio, dum adhuc et pecunia praesens est, neq; alio translata, et creditor ac debitor, eod. adhuc loco praesentes sunt, neq; in alium locum se contulerunt. Verbum itaq; statim, quod ibi occurrit, non refertur ad certum negotii punctum, quemadmodum hic refertur, ad perfectionem negotii.

LVF 87

QVÆSTIO III. Die 26 Augusti.

Num pupillus sine tutoris authoritate obligetur naturaliter?

Quod obligetur pupillus sine tutoris authoritate naliter vult l. 1 § 1 inf. ff de novationib. l. si pupillus 21 in pr. ff ad l. Falcidiam l. si eius 64 in pr. ff ad SC. Trebelly. l. ult. ff de iureiurando l. cum illud 42. § 1 ff qui dies legator. vel fideicomiss. ce. l. 95 § additi 2. et § naliter 4 ff de solutionib. l. si pupillus 127 ff de V. O. l. innumeratis 44 ff de solut. et liberationib. et § praeterea inst. quibus modis tollitur obligatio. Quod vero non obligetur vult l. ut pupillus 41 ff de condictione indebiti et l. pupillus 59 ff de oblig. et act. Quae diversa teterp responsa, alii aliter conciliant. Primo distinguunt Bartolus in d. l. 1 ff de novat. et ibid. Baldus Decius in l. pupillus 189 ff de R. I. Joan. Robertus l. 2. lect. recep. c. 7 et Henricus Boterg de invest. feudi c. 3 n. 17. inter pupillum infanti proximum et eum qui proximus est pubertati, hunc obligari volunt iure nali, licet non sit factus locupletior, illum vero minime.

II Acursius in d. l. 1 ff de novationib. et ibi Ægid. Hertens. distinguunt inter pupillum infantem et eum qui infantiam excessit, ut hic obligetur, is vero nullo modo.

III Bolognin. contendit pupillum in omnibus contractib. obligari excepto mutuo. IV. Corasius l. 6 miscel. c. 22. distinguit inter obligari naliter et iure nali, ut pupillus naliter obligetur non vero iure nali. V. Baro in l. naliter 13. § fin. ff de condictione debiti, vult pupillum obligari, obligatione nali, non tamen obligatione iuris Gentium. VI sunt qui distinguunt inter pupillum habentem tutorem et non habentem, sic obligari naliter, ille vero non nisi cum tutoris authoritate. VII Distinguit Donel. in d. l. si pupillus 127. n. 11 ff de V. O. inter obligationem naliter per se et inter eius effectum, ut pupillus obligetur quidem naliter, sed sine effectu. Hunc sequitur Zangerus in tract. de exceptionib. parte 3. c. 7. n. 26. et Arumaeus Exerc. Iust. 3 th. 17 et in tractatione methodica de mora c. 6. n. 8 et seqq. IIX Sunt qui putant pupillum plane non obligari naliter, nisi factus sit locupletior. Quam sententiam defendit Martinus Glossographus antiquus. Cuiac. in d. l. 127. Heddaeus de contrahenda ~~emptione~~ stipul. c. 2 conclusione 22

Ad hanc l. 25 § 1 si sit dicere potest. Quod si bina..., naturaliter obligatus dicitur pupillus non factus locupletior, id ex mente te-statoris fit saltem respectu heredis, quem in eventum solutionis a pupillo factae voluit testator efficaciter teneri ad legati praestationem, etsi forte pupillus, pro indebito condictionem repetitus, rus eet qui solvit. Vel aliter sic. Et ut dicta lex ex explicatur: de nali obligatione praeter rationem effectus considerata, loquitur ... nam neque talem ... fertur, quod damno est post pupillo, Nam quod de tutoris solutione dixit eo saltem pertinet si forte pupillus maior factus bonam fidem (nemo n. prohibet) agnoscat. Perinde ut mulier beneficio Velleiani pro ... Hac interpretatione admissa non opus erit emendatione ... ... randa.

n. 212 et seqq. Vultejus l. 1 disceptationum c. 16. Andreas Cludius in comment. ad tit. de condict. indebiti c. 5. n. 39 Giphanius ad l. 46 n. 4 et seqq. ff de oblig. et act. Faccius centuria 4. qst. 9. Forsterus in tractatu de pactis c. 5. p. 96. et seqq. Denique sunt qui volunt tum demum naturaliter obligari pupillum, si pactiate eum obligari naturalis aequitas, quia sola naturalis obligatio sustinetur d. l. 95. § 4. ff de solutionib. et l. 1 ff de pactis Wesemb. in § pupillus 7. n. 2. inst. de inutilib. stipulationib. et Turarenus in tit. de condict. indebiti c. 6. et de oblig. et actionib. c. 2. Patitur autem aequitas naturalis pupillum obligari tribus modis 1o si locupletior est factus. 2. si non de ipsius pupilli, sed de tertii alicuius agitur praeiudicio. 3. si dolus pupilli interveniat. De primo casu loquitur l. 5 ff de autoritate tutor. l. 13. § ult. et l. sequens ff de condict. indeb. nam hoc naturaliter aequum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem d. l. nam hoc 14. ff de condict. indeb. et l. iure 206. ff d. R. I. immo in pupillum in quantum locupletior factus est ex rescripto D. Pii utilis actio datur, perinde ac si civiliter esset obligatus l. 1 et d. l. 5. ff de autoritate tutor. l. 3. in pr. ff commodati l. 3 § 4. ff d. negotiis gestis et l. si pupilli 66. ff de solut. et liberat. non autem datur ex hoc rescripto directa, sed utilis duntaxat actio d. l. 66. et d. l. 3 in pr. ff commodati, quia licet pupillus iure civili, quia tutoris autoritatem praecise requirit, obligatus non sit, aequitate tamen suggerente, et utilitatis gratia actionem dandam D. Pius censuit d. l. 1 ibi: D. Pius Antoninus rescripsit iure pupillam non teneri sed in quantum locupletior facta est dandam actionem ff de autor. tutor. Quae tamen actio ut dixi utilis dicitur et interdum ex aequitate ratione seu obligatione naturali datur d. l. 1 et l. 5. et arg. l. 2. § 5. ff de aqua et aqua pluviae et l. 10 ff de oblig. et actionib. Ad hunc casum referri potest d. l. 21 ff ad l. Falcidiam, quia is qui pupillo mutuam pecuniam dederat in d. l. appellatur creditor. Atque proprie loquendo creditor non est cui sic debetur naturaliter, ut nullam eius habeat petitionem l. 94 § 1. ff de solut. et l. 16 § 4. ff de fideiussorib. Ut igitur verbum creditoris, sicut in dubio fieri parem, proprie et in potentiori significatu accipiatur, dicendum est de illo pupillo ibi tractari, qui locupletior factus est et mutuanti

uti

utili acte tenetur, q et ex eo apparet, qa pupillo si
mutuum reddiderit, soluti repetitionem Paulus denegat
d. l. si pupillus 21. V adeo a. Hoc a. de eo tm ttgi pt
q locupletior factus e l. 13 ss fin. ff de gdict. indeb.
et l. 4 ss si q 4. ff de doli mali except. Pupillus n. o
factus locupletior solutum repetere pt l. interdum 29 et
l. q pupillus 41 ff de gdict. indebiti. Hu huc referri pt
d. l. si eius pupilli 64 in pri. ff ad SC. Trebell. etem n.
q pupillo sine tutoris authoritate mutuam pecuniam
dedit creditorem vocat Mecianus et pecuniam mutuo
datam, pecuniam creditam, ipsumq actum mutuandi
actum credendi. Atq crediti appellatione in dubio o gtinet
pecunia, cuius nulla e petitio, sed ea tm q tinet, q peti pt
d. l. 16 ss 4. ff de fideiussorib. l. ut si 12 ff d. V. S. et l. 94.
ss 1. ff de solut. peti a. pecunia mutuo data pupillo sine tu-
toris authoritate o pt, nisi in quantum locupletior inde
factus sit. d. l. 5. ff de authoritate tutor. et l. 3 ff commodati
et l. 66 ff de solut. Ergo dum vocib. creditoris crediti et
credendi utitur, pupillum ex illa pecunia locupletio-
rem factum fuisse innuit. Hu si pupillus in illa specie
o fuisset factus locupletior pecuniam solutam repetere potuisset
gdictione indebiti d. l. interdum 29 et d. l. q pupillus 41.
At o potuit eam repetere d. l. si eius pupilli 64 in pri.
V si c. penult. et ult. Necee q e ut dicamus illum factum
fuisse locupletiorem. Secundus casus quo patit cogtus
pupillum pximum pubertati sine tutoris authoritate naliter
obligari e, cum o agit de pupilli damno, sed de solius tertii
pjudicio. Habet pupillus pubertati pximus aliqm intellectum,
et naliter gsentire pt, cum et doli sit capax l. pupillum 111 in pri.
ff de R. I., qa tn eius intellectus e imbecillior, q ut sine alterius
gsilio et authoritate tueri se, seq ad ministrare qat, ideir-
co ex nali dictamine eis o minus, q infanti et infantiae pro-
ximo pscribit tutor. cuius authoritatem ubi opus e adhibeat
ss 1 s de tutelis et ss penult. s de Attil. tut. Quemadm a. ipsa
tota tutela refertur ad utilitatem pupilli, sic et authoritas
tutoris eo spectat, ne qd detrimenti pupillus accipiat, nec gdi-

ditionem suam faciat deteriorem d. v. f. h. nt. Ergo
ubi pupillus pubertati proximus in preiudicium tertii
naturaliter obligari pt sine suo detrimento et incommodo
nō ē nara tutoris authoritas. Ex his res fiet clarior.
iis qz sententia nrā apte confirmabit primum extum
ē in §3 jr qb. modis tollitz obligaõ ci in l. 1 in f. ff de
nouationib. ubi nouaõ dr fieri et tum, qn creditori id
qd alius debebat, animo nouandi, a pupillo sine tutoris
authoritate promittente stipulatur, nō ē ibi pupillus
locupletior factus, qa in d. §3 dr posteriorem pupilli
obligaõem in q prior ē translata inutilem et nullam ēē et
rem dīno amitti, id v. ad pupillum q locupletior factus ē
referri nequaq pt d. l. 1 et l. 5. ff de auth. tut. l. 3 ff com,
modat. l. 68 ff de solut. et l. 3 §4 ff de neg. gest. Obli,
gatur a. pupillus in ea specie naturaliter, qa nouaõ ē prioris
debiti in aliam obligaõem, vel civilem vel natem transfu,
sio atqz translaõ, i. cum ex pcedenti caā ita noua constituitz,
ut prior pimatz, nouaõ a. a nouo nomen accepit et a noua
obligaõe, nec fieri pt ulla nouaõ, nisi sequns obligaõ in q
prior transponitz a. civiliter teneat, a. naturaliter d. §3. f. qbus
modis tollitz obligaõ. d. l. 1 in pri. et §1 ff de nouat. Atq
in hac specie pupilli tanq noua psona priorem obligaõem
absqz tutoris authoritate in se recipientis, interventu fit
nouaõ consequns q ē cum pupillo sine tutoris authoritate obli,
gaõem atq q si, q cum civilis n sit, erit natis, idqz diserte
affirmat d. l. 1 in f. ff de nouat. Obligatz v. pupillus na,
titer n ad suum incommodum seu detrimentū, hactenus
n: Imperator in §3 posteriorem obligaõem nullam et inuti,
lem dicit, et creditorem rem totam pdere, sed qtenus agitz
de preiudicio tertii vel creditoris, in hanc nouaõem consen,
tientis et ad hoc, ut prior obligaõ tollatz in posteriorem
pupilli obligaõem translata. Secundum extum ē in l. si
pupillus 127. ff d. V. O. l. ult. v. ic. si in v. creditor. ff de iu,
reiurando et in l. Stychum a. Pamphilum 95 §natis 4 ff de
solut.

ff de solut. ubi docet fideiussorem obligari, q̃m pupillus
sine tutoris authoritate aliq̃d pmittens dedit, id de pu,,
pillo locupletiori facto, tegi negt, q a Scaevola in d. l. 127.
dicit adversus pupillum nullam eẽ petitionem, q ap̃te fal,,
sum eẽt si poneremus factum fuisse locupletiorem d. l. 1 et
l. 5 ff de auth. tut. fuisse v. naliter obligatum inde
qstat q a fideiussoria obligão, ẽ principalis obligacõis
accessio § 5 infra de fideiussorib. et l. ex psona 32.
ff de fideiussorib. Ubi n. nec civilis, nec nalis subẽ obligão
ibi nec fideiussor obligari pt l. fideiussor 16. § fideiussor 3.
ff de fideiussorib. At in pmissa specie fideiussor p pupillo
obligatus fuit, necẽe ĝ ẽ ipsum quoq; pupillum obli,,
gatum fuisse vel naliter, ñ ut pupillo ulla in re noceat
haec obligão, id sig d. rão et aeqtas nalis ñ patit d. l. 41
ff de qdict. indebiti et l. 59 ff de oblig. et act. sed ~~et~~ ad,,
hoc tn̄ ut fideiussoris p eo sponte appromittentis obli,,
gão sustineat. Tertium extum ẽ in d. l. Stychum 95.
§ additio 2. ff de solut. ubi Titius sine tutoris author,,
tate pupillo credidit 100. q pupillus partim inutiliter
pdidit, partim ex iis locupletior factus ẽ. Cum a. ad puber,,
tatem pvenisset. Titium creditorem suum haeredem in,,
stituit, eumq; legatis et fideicommissis oneravit, de qb.
adita haereditate Titius Falcidiam vult detrahere, anteq
v. ineat rão l. Falcidiae, oẽ aes alienum deduci et q
ipsi haeredi ~~mortis tempore~~ tempore debitum fuit. l. in
imponenda 6 C. ad l. Falcidiam, qucurit ĝ an Titius
ille 100, q defuncto testatori, dum adhuc erat pupillus cre,,
didit, integre deducat, an v. duntaxat, in q̃m pupillus
locupletior factus ẽ? Rdet ibi Jctus Pap. Titium, ñ quanto
locupletior pupillus factus sẽ qseq sed in solidum creditum
suum ex haereditate retinere, pinde ac si iam ante
a pupillo solutum, nec p qdictionem indebiti repetitum
fuisset, quo certe casu in Falcidiam ñ imputaret, nec
legatariis et fideicommissariis pdeẽt sed soli haeredi, q si
Titius integra 100, q pupillo sine tutoris authoritate credidit,

et ex quibus pupillus ꝯ in totum locupletior factus ē, ut creditum suum ex haereditate deducit ac retinet, sequitur pupillum et in quantum locupletior factus ꝯ ē a. ci, viliter a. naturaliter obligatum fuisse, creditorem n. proprie q. d. ac civilem improprie v. et ad naturalem obligationem refertur l. 16. § 4 de fideiussoribus. Atq constat inter omnes pupillum ꝯ fuisse obligatum civiliter. Naturaliter quoque ꝯ q. d. ut haec obligatio noceat, sed ut prosit haeredi, ad versus legatarios et fideicommissarios. 4m extum ē in l. cum, illud 25. § 1 ff quando dies legat. vel fideicommiss. ce. ubi quidam in testamento suo ita scripsit, haeres meus Titio dato, quod mihi ~~[illegible]~~ Seius debet. Quid v. si ~~[illegible]~~ Seius pupillus sine tutoris authoritate nummos accepisset, nec factus eet locupletior. Tutor putat ita distinguendum eē, a. testator ad praesens debitum verba retulit, quod in praesenti exigi possit, et hoc casu nullius momenti legatum erit, qa ~~[illegible]~~ Seius pupillus, nihil in praesenti debet, quod exigi possit, Aut verbo debiti, naturalem pupilli obligationem, et futuram solutionem cogitavit testator, quo casu valet legatum, qa subintelligitur conditio, si pupillus pecuniam, quam naturaliter debet exsolverit, tum demum quoque Titius legatum petet, quum pupillus pecuniam exsolvit, si tibi medio tempore legatarius moriatur, et postea pecuniam pupillus solvat, haeres legatarii petitionem ht, nam quoque dies legati, cui conditio ꝯ adscripta, quae extrinsecus expectanda sit cedit. Non dicit tutor si testator verbo debiti futuram naturalem obligationem cogitavit, sed sim, pliciter, si cogitavit naturalem obligationem et futuram so, lutionem, nec distinguit tutor utrum pupillus iam pubes factus pecuniam solverit, an v. intra annos puber, tatis, appareret quoque pupillum etiam ꝯ factus sit locuple, tior, ei quoque sine tutoris authoritate pecuniam mutuā dedit naturaliter obligatum eē, hoc octe effectu, ut legatum sustineat, et haeres ~~mutanti~~ mutuantis pecuniam

n: pupillo hoc obligaõ minime nocet, sed sive
in pupillaritate, pecuniam sciens a errore facti
velutius solverit, nummos extantes vindicare
poterit, ɋsumptos ɋdicere, sive errore facti solve,
rit post pubertatem sit indebiti repetitionem. l. 13 ɋ fin.
l. 29 et l. 41 ff de ɋdict. indeb. immo licet p errorem
iuris in minore ætate ɋstitutus solutionem fecerit, re,
petitio ei decernit, si nec dum tempus quo restitutio,
nis tributi auxilium excesserit l. ult. C. si adv. sol.
solutionem et l. 9 ff de iuris et facti ignor. Cum hoc
ḡ circa etcum hoc evictionis periculo pecunia haeredi
a pupillo soluta legatario p stat. Quintum extum ē
in l. in numeraõib. 44 N. item si pupillo ff de solut.
ubi Martianus, item si pupillo, ingti ɋ sine tutoris au,
thoritate, mutuam pecuniam accepit legatum a cre,
ditore fuerit sub ea ɋditione, si eam pecuniam haeredi
numerauerit, in duas causas, videri eum numerasse, et
in debitum suum, ut in falcidiam haeredi imputet,
et ɋditionis gratia, ut legatum ɋsequat. Ergo hoc
in casu ō q ea tm quantitate, qua pupillus locu,
pletior factus ē sed simpliciter et respectu totius pecu,
nia, pupillus debitam solvere, ac pinde saltem naliter
obligatus fuisse censet in praeiudicium scil. haeredis, et ad
hoc, ut ea pecunia haeredi in falcidiam imputet ɋ
alioqn si duntaxat ɋditionis implendae causa ɋgeret solui ō eet im,
putanda l. 21 et l. 91 ff ad l. falcidia. Tertius demū casus
quo pupillus pubertati pximus sine tutoris authori,
tate naliter immo et civiliter obligati ē cum dolus
ipsius intervenit, haeceptis n: leges subveniunt ē de,
ci pientib. et in simplicitati ætatis, ō callidissimis ac dolo
l. 1 ss an in pupillum 15 ff depositi et l. haeredib. 13 ɋ item
in casu 1 ff de dolo malo.

TVT

TITULUS XXII

QUIBUS MODIS TUTELA finitur.

Thesis I.

Quartum et ultimum q. proprium ius tutelae preq̄r, ḡtinet causas, q̄ corrumpunt, et finiunt tutelam. Fit a. illud vel ipso iure, vel interventu magistratus. Modi q finiunt tutelam ipso iure ptinent, vel ad pupillum, vel ad tutorem et pupillum, vel ad tutorem. Modi q ad pupillum ptinent pendent vel ab aetate vel a statu psonae. ab aetate, ut pubertas pr. I. di. Haec a. aliter aestimat in foeminis, aliter in masculis. In foeminis, illico initium accipiebat post 12 annum aetatis completum. In masculis v. aliud observat de iure antiquo, aliud de iure Justinianeo.

2.

Iure antiquo 3plex erat ḡtroversia de masculorum pubertate. 1° n. Cassiani eum dicebant puberem, q habitu corporis pubes apparebat, i. q generare poterat. 2° Proculeiani pubertatem ex nō annorum aestimabant, eumq; puberem dicebant, q 14 annos expleverat. Tertiò Priscus Javolen. eum puberem iudicabat, in q̄m utrumq; ḡcurrit, et habitus corporis, et numerus annorum. Ulp. in frag. t. de tutel. 11 § liberantur.

3.

Iure a. Justinianeo, reiecta Cassianorum et Prisci Javoleni sententia, approbata ē opinio Proculeianorum. d. pr. et l. 3 C. qn tut. vel cur. ēē desinant. Nec immeritò nam q partes corporis ad naturae necessitatem datae, aspectum eēnt deformem habiturae. ac turpem, eas ḡtexit, atq; abdidit, ingt Cic. l. 1 offic. Hanc naturae, tam diligentem fabricam imitata ē hominum verecundia, q̄n: naa occultavit, ead. oēs q sana sint mente removent ab oculis, ipsiq; necessitati dant opam, ut q occultissimè pareant. Hinc et ubi necessitas aliqua cogit pudendas corporis partes detegi leges Romanae, iubent ut id q honestissimè fiat à matronis l. 1 ff de ventre insp.

4.

Modus q pendet a statu psonae ē, capitis deminutio, minima, media et mxā. Minima, si pupillus adhuc impubes arrogetur, sitem finitur. d. t. et § minima 3. I. de cap. dim. Media si de-

por-

perteti d. § item finit 2 et § minor 2. ff de cap. dim. Max.a
si in servitutem pupillus redigatur, q. fit si fuerit ingratus,
vel ab hostib. captus d. §§ item finit 1 et § maxi's de cap. dim.
et § si ab hostib. s. s' qbus modis ius p. p. solvatur. Adeo a.
minima capitis diminuo tollit tutelam, qa pp novam statem
patris arrogantis, mutat familiam, et domum l. q ex libe-
ris 11 § testamento 2. ff de bonor. possess. secdum tabb. cui tunc
sufficit ad gubernaoem rerum paterna verecunda l. fin in
pr. C. de curat. furiosi vel pdigi. Max.a et media ideo
tollunt tutelam, qa p illam pupillus amittit libertatem
p hanc v. civitatem d. §§ 1 et 2 ff de capites dim, at amissa
civitate et libertate, amittunt ea q st liberorum hominum
et civium Rom. l. 17 § 1 ff de poenis et l. fin. § fin. C. de
sententiam passis. Tutela a. e iuris civilis §§ 1 ff de tutelis

5.

Modus ad tutorem simul et pupillum ptinens unicus e:
MORS. § similiter. 3. h. t. Si accidit pupillo, finit tutela
tam quo ad pupilli psonam, q quoad bona, quo ad psonam:
qa is q o e in rerum natura tutorem hre o pt, cum tutela sit iuris
ac ptas in capite, q in civitate e. Quia defunctus e o amplius
e civis, desiit n. hre caput in civitate in qua nec mortuum
sepeliri fas olim erat, ut o nisi p vivos hoies civitatem vi-
vere ac subsistere ostenderetur. Quo ad bona, principale
n. officium tutoris e regere pupillum, minus principale, tueri
et administrare primonium eius ut dixi i s' in tit. de tutelis.
Illud mortuo pupillo cessat, ergo et hoc, o obstante q post
mortem pupilli adhuc primonium duret. Principali n.
caa sublata, nec ea q d. q sequuntur locum hnt l. 129 § 1
et l. 178 ff d. R. I. et l. 2 ff de peculio legato.

6

Si v. accidat tutori mors, in totum iterum tollitur tutella
ut ne heres q d. tutoris, in locum eius succedat. Sciendum
n. e nullam tutelam hereditario iure ad alium transire.
l. tutela 16. §§ 1 ff de tutelis, qa tutela e iur psonale, cui
locum facit fides et industria psonae l. fin. § 1 ff de mu-
nerib. et honorib. Iura a. psonalia, psonam sequuntur
et cum psona extinguuntur. cap. privilegium 7 de R. I. in 6.
l. qa 13 ff soluto matrimonio l. privilegia 196 ff d. R. I. et l.

ō solum d. §. dare legatum i. ff de liberaōe legati

7.

Modi q ptinent ad tutorem sīt capitis diminuō, et cursus
q ditionis et temporis. Capitis diminuō ē mxā, media et
minima. p maximam et mediam ois tutela solvit. § sed
et capitis q d. nt: p minimam legitima tm̄ tutela tollit.
q a illa defert agnatis toto tit. s. de legit. agnat. tutela.
q desinunt eē familia mutati l. tutelas 7. in pr. ff de cap.min.
et d. § sed et 4. n minima d. t. Cursus q ditionis et tem=
poris finit tutelam, sin: ad q ditionem certam qs ē datus
superveniente q ditione desinit eē tutor § sed et si d. t. l. 14.
§ fin ff de tutelis et l. 3. § 7. ff de suspect. tut. sic et
si ad certum tempus qs ē datus, tempore finito tutor eē
desinit § pterea s. t. et d. l. 14 § 3. ff de tutelis. Et
tm̄ de modis q finiunt tutelam ipso iure.

8

Interventu magistratus finiunt, q vel invitum extru=
dunt, vel volentem exonerant. Invitum extrudit suspicio.
§ desinunt fin. d. t. et de illa tractatur in pa[..]i tit. de
suspect. tut. vel cur. Volentem exonerat excusatio d. § fin.
d. n. t. et de illa agitur in tit. j. de excusat. tut. vel cur.

TITULUS XXIII
De curatoribus.
Thesis I

Peractis pupillarib. annis, qbus tutores absolvuntur ad cura=
tores, rāo minorum incipit ptinere Cajus in frag. l. 1 t. de curato=
rib. 7. tum in: et interitus tutelæ ortus ē et generaōe cura=.
Unde officium tutorum curatorib. q stituti, finem dr accipe,
oiaq negotia, q̄ initast ad fidem curatorum ptinere l. a tutorib. 31
§ 1 ff de administr. et pic. tutorum. Quapp absoluto pprio tu=
telæ iure, ō immerito nunc a Justiniano tit. de curatorib.
pponitur, quo ea pstringit, q ad curam ptinent, et q d. bre=
vissime, q a in paucissimis distant curatores a tutorib.
l. scire oportet 13 in pr. ff de excusat. tut.

2.

Est a. cura, q et curaō pr. s. de tutelis, et barbare
curatella, a curando, ut tutela, a tuendo appellata, vis

atq;

atque aetas in capite libero, ad curandas res eius, quae eas com-
mode administrare nequit. Hanc dat vel privatus in testamento
(quae tamen si data est confirmatur decreto magistratus) quia id pa-
rentib. lege nominatim non est permissum, sed vel magistratus
vel lex. Unde duplex est cura, Honoraria et legitima Ulp. in
fragm. t. de curatorib. 12 in pr. Honoraria constituitur ab ordina-
rio magistratu. Est autem ordinarius magistratus is, qui potest dare
tutores ut dantur a. 1 d. t.

3

Dantur autem magistratu curatores puberib. et impuberib. Puberes
quidem vel minores adulti et adolescentes vocantur, ut satis patet
ex tit. proxime praeced. et hi merito sunt in cura. Humorum enim et
corporis perpetua agitatione ac perturbatione, adolescentium animus
agitatur ac perturbatur, adeo ut multas natura vias, adolescentiae
lubricas ostenderit, quibus illa insistere aut ingredi sine
casu aliquo aut prolapsione vix potest ut inquit Cic. in oratione
pro Caelio. Unde et fragile et infirmum, hominum aetatem consi-
lium, et multis captionib. suppositum, multorumque insidiis est
expositum. ut in l. 1 in pr. ff de minorib.

4

Dabantur autem his olim ex lege Laetoria curatores, causa cognita
ut si malis moribus, perditi essent minores, si dissoluti, si lu-
xui dediti. Hodie autem lege ex constitutione D. Marci Antonini
Phil., teste Iulio Capitolino in eius vita, per quam abrogata est
Laetoria, curatores omnib. adultis indistincte dantur, nec ante
25. annum rei suae administratio eis committitur, quamvis bene
rem suam gerentib. d. l. 1 § 3 ff de minorib. Verum cum
quilibet civis Romanus, moderator et arbiter rerum suarum
sit. l. in re 21. C. mandati, et iustum sua cuique committere l. neque 9.
C. de tutelis, est quod iniquum ingenuis hominib. non esse libe-
ram rerum suarum administrationem l. 2 ff si a parente quis manu-
missus sit. Quapropter noluit lex invitis adolescentib. cura-
tores obtrudere, ut item invitis 2 d. t.

5

Unde in l. si impuberi 13 § fin. ff de tut. et cur. datis dicitur
quod curatores dari soleant minorib. annorum desiderantib. et in
l. matris pietas 6. C. qui petunt tutores, quod mater liberis curatores
petere negatur. cum puberes minores 25 annis, ipsi sibi curatores,

li

sires eorum exigit petant, et siquidem adfuerint per seipsos. Si autem absuerit aliquis eorum petet per procuratorem l. 2 §§ hoc quod. 4. ff qui petunt tut. vel cur. et hoc verum est de curatoribus qui versantur extra iudicium. Secus v. de iis quibus minor sive agens sive pulsatus opus habet, in causa sive civili, sive criminali inchoanda, inchoataque pertexenda l. 4. C. de authoritate praestanda. Hoc enim: si minor poscere non vult, quominus cum eo agatur, cogi potest a praetore ut accipiat. d. § item inviti 2. I. t. l. 1 et l. 7. C. qui petunt tut. vel cur. et l. 3 § 2. ff de tutelis.

6

Ideo autem ad litem solam curator potest dari; quia ad certam causam et dari potest, d. § item inviti 2. I. t. et hoc utile est tam minori quam adversario, qui litigat cum minore. Minori, quia cautius et melius est, cum sua sponte perfectissima et responsa facere minores litemque inferre, ne ex sua imperitia vel iuvenili calore aliquid vel dicant vel taceant, quod si prolatum fuisset, vel non expressum, prodesse eis poterat, et a deteriore calculo eos eripere l. clarum 4. C. de authoritate praest. Adversario ne sententia contra minorem, qui legitimam solus non habet personam, standi in iudiciis. l. 2 C. qui legit. personam standi in iud. in defensum lata, nihil momenti habeat l. contra pupillum § 4. in pr. ff de re iudicata l. 4. C. si adversus rem iudicatam. et sic iudicium fiat elusorium contra legem fin. ff ne quid in loco publico et l. si praetori 75 ff de iudiciis, et ita adversario, non exiguam inferat iniuria Donel. l. 3 com. I C. c. 18

7

Sunt autem minores aetate, usque ad annos 25. completos sub curatoribus, pr. I. h. Sic. A momento enim in momentum temporis hic spectatur l. denique 3 § 3 ff de minorib. In odium vel infidiantium, cum in favorabilibus. quales sunt honores annus civiliter, non ad momenta temporum, sed ad dies numeretur l. anniculus 134 ff d. V. S. l. 2. ff de minorib. et l. 8 ff de muneribus et honoribus. Ratio cur cura post 25 annum desinat est, quia hoc tempore corporis continua quiescit perturbatio, et finis crescendi corpori imponitur. Decrescente autem corpore, crescit vigor animi. Unde post hoc tempus virilis vigor compleri dicitur in d. l. 1 § 2 ff de minorib. Et aetas haec vocatur status, et axmi

s.

l. cum pater 77. § curatores 14. ff de legatis 2. Cujac ad d. l. ff de minorib.

8

Impuberib. datr interdum, vel curator, vel actor, q similis e curatori. Curator datr pupillo tribus in casib. Primo pp litem 2. pp excusaoem tutoris. 3 pp tutoris inhabilitatem. Primo si inter pupillum tutoremq̃ ñ finita tutela iudicio agendum e, de quo casu dixi s. in tit. de autoritate tutorq. 2° Qñ tutor ñ e datus in ppetuum sed ad tempus a tutela excusatr § penult. in f. d. n. t. Tutorem: hic q ad tempus se excusat, ipe tutor e cum post tempus, tutelam recipiat l. 10 § similiter 6 et l. tutor 28 § 2. ff de excusat. tut. et l. 16. ff de tut. et cur. d. Tertio qñ tutor e inhabilis, q fit tribus modis. 1 ob suspicionem. si tutor aliquo vinculo necessitudinis, vel affinitatis, pupillo coniunctus sit. vel si patronus pupilli liberti, tutelam gerit, et qs eorq a tutela remouendus videatr, optimum factum e, curatorem ei potius adiungi, q eund. cum notata fide, et existimaoe remoueri. l. si tutor 9 ff de suspectis tut. et § interdum s. in pbis, ut putabam, si legitimus tutor ñ sit idoneus. f. s. t.

9.

Secundo ob valetudinem ad q et refero insaniam, et senium aetatis, nam et tunc curator datr, q hi magis administrabrerq q curator ee lgr. l solet 13 in pr. ff de tutelis et d. § interdum s. in pbis, item si testamento datus e. f. s. t. sanatus a. hic rursus recipiet tutelam l. ñ solum 10 § fin. et l. 12 in pr. ff de excusat. tutorq. Deniq ob latam differim primonium, hoc e in locis dictis gstitutum l. 3. C. in qbus casib. tut. vel cur. habenti. Huc ptinet si qd postea argumenti accesserit l. 9 § 8 et 9 ff de adminstr. et pic. tut. et l. fin. C. in qbus casib. tut. vel cur. &c. In oib. hisce casib. pupilli, ñ tutores, sed curatores accipiunt pp regulam iuris, q e, q habenti tutorem tutor dari negat d. § interdum s. h. t. l. 27. in pr. ff de testam. tutela. l. 9 C. q petunt tut. vel cur. et l. 4. C. in qbus casib. tut. vel cur. Rao hg reguloe e, q a tutor datr psonoe l. qa 14. ff de testam. tutela. Psona a. pupilli intellectu e individua, quo fit

ut et tutela sit individua, e qui vero res dividi possunt. Ergo et curator pt adiungi tutori, et curator curatori l. ventri 20 §. 1 ff de tut. et cur. d. Hortensius et Gips. hic

10.

Actor vero q ad ex^{tum} servi actoris et syndici dr is q actum rerq sustinet h. e. res pupilli vel adolescentis administrat l. actor 9 ff rem ratam hri Horpp. et Gips. ins fin. h. n. t. ab ipso tutore, adiuvandae tutelae gratia, unde et adiutor tutelae dr l. solet 13 §. 1 ff de tutelis, delectus decreto ptoris et psidis, pirulo tn tutoris gstitui solet, si iusta adsit q. stituendi caa, tam raoe tutoris, q raoe pupilli in tutore reqrat is o possit sufficere administraoi tutelae, q accidit, vel ob adversam valetudinem, vel aliam necessitatem, vel si diffusa sint pupilli negotia, a dignitas vel aetas, d postulet § fin. h. t. et l. decreto 24. in pr. ff de admini str. et pic. tutorz.

11

In pupillo v. ut is vel infans sit vel absens d. § fin. et d. l. decreto 24. hoc n: in casu neqt pcurator gstitui o a pupillo, q a vel fari neqt, vel oino absens e d. l. decreto 24. o et a tutore, q a procuratores a dominis gstituunt l. 1 ff de pcuratorib. et l. neqz 11 C. eod. Atq tutor dominus o e sed vice tm domini l. 27 ff de administr. et pic. tut. l. 56 § 4 ff de furtis l. 157. in pr. ff d. R. I. l. 1. § 3. ff p emptore et l. 5. § 9 ff de gstituta pecunia. Ergo ut tutori procurator actor gstitui debebit d. l. neqz 11 C. de pcuratorib. Donel. l. 18 com. c. 12. p. 193 Et tm de cura honoraria.

12.

Cura legitima e, q descendit ex l. 12. tabb. et defertur agnatis. pr. hac a. st maiores 25 annis, ob vitium animi, vel corporis, Ulp. in frag. d. to. Orita a. vel ex tbis, vel ex interptaoe l. XII tabb. q ex tbis orta e in illa st furiosi § furiosi quoqz 3. h. t. Furiosi seu insani st, q insaniunt oino et cum rabie et hi merito in cura st. Hois n: furiosi status et habitus, a pupilli gditione, o multum abhorret l. Fulcinius 7. § adeo a. 9. ff qb. ex causis in possess. et sublata raoe, in feram potius homo mutatur, utcunqz lineamenta humanae speciei retineat Philo Iudaeus in lib. de specialib. legib. Verba a. qbus

de

deferte ex l. XII tabb. hac cura sit. Si furiosus existet, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque eius potestas esto. Cic. l. 3. Tuscul. quaest. Si a minore 25 annis furiosus sit tunc curator ei datur, non ut furioso, sed ut adolescenti; quia aetatis sit impedimentum, quo magis aetati quam dementiae tantisper sit consulendum. l. quod sit 3. §. qua i ff de tutelis.

13.

Ex interpretatione legis XII tabb. cura oritur propter consequentiam haereditatis, et in hac sunt eversores, seu quidem prodigi d. § furiosi 3. h. t. Prodigi sunt, qui neque tempus, neque finem expensarum habent, sed bona sua dilacerando et dissipando profundunt l. 1 ff de curatore furioso et aliis, et furiosis non male comparantur, quia nisi sibi subveniatur, et nisi sub alterius consilio regantur, deducuntur in egestatem, et sic quod ad bona ipsorum pertinet, furiosum faciunt exitum l. his quod 12 §. fin. ff de tut. et cur. d.

14.

Olim prodigo bonis interdicebatur ex consuetudine, postea vero ex l. 12 tabb. non tamen ipso iure, sed per magistratum, eaque interdictio eaque interdictio solenniter et conceptis verbis fiebat: Quando tua bona paterna, avitaque nequitia tua disperdis, liberosque tuos ad egestatem perducis, ob eam rem tibi, ea re commercioque interdico. Paulus l. 3 sentent. 4 §. 7. Nec quem nimia patris indulgentia, haeredem reliquerat, publica severitas quidam modo male exhaereditavit. Interest enim Reip. cui nos nostraque debemus, ne quisque bonis suis male utatur. §. fin. i. de his qui sunt sui vel al. j. Nam lapsi facultatibus ad maleficia et res vetitas, animum intendunt. Unde Quintil. in declamationib. In magnis, inquit, patrimoniis, atque in summa nati dignitate, subito excussi, aut casu aut vitio suo non solum opibus, sed naturis et ad victum spiritumque ultimum sustinendum; non redibunt ad opus quotidianum, non suscipient assiduos labores, saepe ut in latrocinia, se praedasque mittant, aliunde quod audiant, vel propter quod moriantur.

15.

Verum solennis illa bonorum interdictio in desuetudinem postea abiit, locoque ipsius usurpata fuit, curatoris constitutio,

q. fiebat a magistratib. l. 1 ff de curatore furioso et aliis Magistratus ni si invenerint hominem vere prodigum, solent ei ex lo furiosi curatorem dare agnatum, licet minus propriè; hoc a. deficiente, seu idoneo non existente alium. Et hoc modo accipio d. § furiosi 3. N. sed solent Romæ h. t. et d. l. 1 in verbis sed solent hodie. ff de curatore fur. et aliis, non q. hodie recessum in totum, a iure vetere et in totum sublata sit curatela legitima, sed q. tum demum illa cesset, si a. agnati nulli existent, aut non sint satis apti ad curam gerendam. l. 13 ff de curatore fur. et aliis l. 5 et l. fin. §§ 6 C. de curatore furiosi vel prodigi. Consentit Donel. l. 3 com. c. 19 Baldvinus, Schneid. et Heigius h. t. contra quos dissentiunt Cujac. Vulteius et Borcholt hic.

16.

Sunt a. et cæteri sores, ubi et insani qui tempore vitio sunt sub curatorib. q. a substantiam suam rationabiliter gubernare non possunt Cajus in frag. l. 1 t. de curatorib. 8. Sed quid si sint mente capti, surdi, muti, et q. perpetuo morbo laborant de qb. in §§ sed et mente quarto h. t. num et illis ab ipsa lege curatores dentur agnati, num v. a solo magistratu illos accipiant, de illa quæstione agit Sraterus parte 10 tractatus feudalis lectione 9. n. 145.

QVÆSTIONES.

1 Num inviti adolescentes curatores accipiant?
2 Num minores qui veniam ætatis non impetrarunt absque curatorum consensu quos habent possint obligari?

3. Augusti.

QVÆSTIO I.

Num inviti adolescentes curatores accipiant?

Negandum hoc est propter textum in vitis h. t. ubi habetur, quod inviti adolescentes curatores non accipiant, præterquam in litem. Quomodo a. id conveniat cum prin. l. h. t. in quo habetur, quod adolescentes, eius sint ætatis, ut sua negotia tueri negant, et l. 1 § fin. ff de minorib. in quo simpliciter negatur, ante 25 annum, minorib. rerum suarum administra-

(20

tionem committi debere. Sed nimium altercantur. Jacobus Ravardus l. 1 variorum c. 17. quem sequitur Antonius Matth. in notis ad d. §. item inviti 2. putat Tribonianum in d. §. item inviti 2. ad ius antiquum respexisse, quod lege Laetoria, non vero quod Marci Antonini Phil. constitutione fuit inductum. Verba Ravardi sunt haec: Notanda quoque est Triboniani negligentia, quod ius vetus et abrogatum pro novo mira fraude, ne dicam, inscitia, nobis obtruserit. Existimat itaque M. Antonini Phil. constitutionem praecepisse, ut invitis adolescentibus darentur curatores. Cuius verba quae leguntur apud Julium Capitolinum in vita M. Ant. Phil. talia sunt: de curatoribus vero cum antea non nisi ex l. Laetoria vel propter lasciviam, vel propter dementiam darentur, ita statuit M. Antoninus ut omnes adulti curatores acciperent, non redditis causis. Verum cum in Instit. breviter expositum sit, et quod antea obtinebat, et quod postea, desuetudine innumeratum, imperiali remedio, illuminatum est, non singulis. s. in prooemio Instit. nihil vero subiiciatur de correctione, ferme iuris veteris antiqui, non male defendi potest quod Ravardum opponit in d. §. item inviti 2. ius illud, quod Triboniani tempore in usu fuit, hoc est, quod invitis adolescentibus curatores dari non potuerint. Nec verba allegata contrarium innuunt, sed hoc tantum, omnes adolescentes, non redditis causis, luxuriae vitae et professionis quemadmodum olim fiebat ex l. Laetoria. Sed simpliciter, et sine ullius causae cognitione, et tum etiam, qui bene suam rem gerunt, curatores accipere. An autem inviti illos acciperent de eo ne iota quidem in d. constitutione, Quare putarem minoribus 25 annis, dari curatores, si vel illos petierint, et hoc modo explicare est conatus Vulteius l. 1. §. 6. in pr. n. 5. Verba nec ante rei suae administratio eis committi debebit, quamvis bene rem suam gerentibus l. 1 § fin. ff de minoribus. quod dicat Tetor, si minor aliquis curatorem petat, non est illi denegandus curator, et si rem suam bene administret. Quam tamen solutionem, non videntur admittere d. verba. Si enim non debet adolescentibus committi rei suae administratio ut dicitur in d. l. 1, falsum videtur quod illa committi eis possit, si non petierint curatores, quod tamen sequitur ex data Vulteii responsione. Et quod minorum voluntas in accipiendis curatoribus non spectetur, sed potius aetatis infirmitas, quae desinit demum post annum 25 completum, non satis constat ex d. § fin. quem infert Ulp. ex § praeced. 2. Unde et simpliciter rescriptum fuit in l. 1 C. qui tut. vel cur. esse desinant propter aetatis infir,

Et

mi

itatem curatores minori dandos eẽ. Ex eod. fundamento,
videtr improbabilis eẽ opinio eorũ q dicunt d. §. fin.
eẽ accipiendum de illo minori, q curatorem iam sit spon,
te acceptum, q vel huic ñ posset committi administraõ
rerũ suarũ vel à Consule vel pside. Quam opinionem
sibi vendicat Hilligerus in enucleando Donello l. 3. c. 18
lit. e, q tn desumta ẽ ex Hotom. ad d. §. item inviti 2. I. h.
tit. Duarenus in d. l. 1 qm seqr Wesemb. institutis ad
d. §. 2. n. 5. putat haec eẽ diversa et ñ pugnantia, et poẽ
ita conciliari, inviti ñ accipiunt curatores d. §. 2. sed
ñ seqr q eis debeat cõcedi libera rerum suarũ administraõ.
quam denegat d. l. 1 §. fin. q a ñ possunt distrahere res suas
pp fragile cõsilium, q multis captionib. suppositum ẽ. Sed
Ed. r. r. pt d. l. 1 §. fin. loq generaliter, ñ solum de plena
administraõe, verum et de minus plena. Raõ n. q phibet
plenam et pfectam administraõem, videtr et auferre
minus plenam. Ant. Fab. in rationalib. ad l. 1 §. ult. distin,
guit inter minorem, q nunq fuit sub tutore forte q tem,
pore mortis patris pubes factus ẽ, et eum q tutorem aliqn habuit,
licet pubes factus tutorem suũ deseruerit. Ille ñ cogitr petere
curatorem a. eum accipe, et si male rem suam administret
nisi sit pdigus a. demens, a. ad litem. Hic v. admonendus ẽ
à tutore, ut sibi petat curatorem, nec liberatr ab officio tutelae
si puberi pmittat rerũ suarũ administraõem. Et de hoc po,
sleriori casu loqr d. l. 1 §. ult. Quam solutionem, recte reiicit
Hilligerus d. to. l. ubi q3 ea infringitr ex pcedentib. Accursius
in d. l. 1 vba illa, nec ante rei suae administraõis co,
mitti debet, legit p mod stetes, deq certo effectu, qui hic in
d. t. de minorib. principaliter agitr, ut sit sensus, puberi
ante 25 annum completum, rei suae administraõ committi
ñ dt, sic sct, ut gestum ab eo, tanq a pfectam maiore
ratum sit, nec rescindi possit, p in integrum restitutioem, nisi
post veniae aetatis concessionem, a principe factam. Sed
solutio iterum ñ satis pbaẽ ppultima vba d. §. fin. quis
bene rem suam gerentib. quorum vbor. 2dum allatam
Accursii interptaõem, sensus erit, et si bene gesserint rem

suam adolescentes, tamen ad hoc illud quod gestum est rescindi debebit, et minores in integrum restituendi erunt, quod absurdum videtur. Sciendum enim est non passim minoribus subveniri, sed causa cognita si capti esse proponantur l. verum 11 §§ sciendum 3. ff de minoribus et l. 1. ff de in integ. restit.

Nullo itaque modo restituetur is, qui sobrie rem suam administrant, d. l. 11 § item non 4. ff de minoribus. Leopoldus Hackelman in illustr. quaest. disp. 15 th. 17. l. a. hoc modo distinguit, ut minoribus quidem invitis, curator, tamen velille non detur quamvis ipsi nolint d. § item inviti 2. et l. mutus 43 § 3. ff de curatoribus. Sed tamen semper et rem suam bene gerenti, aliquis detur, quando vel ipsi minores petant, vel in quem alii petente consentiant, vel in quem nolentes a praetore consentire cogantur d. l. 1 § fin. ff de minoribus. nisi veniam aetatis impetrarint l. 2. C. de his qui veniam aetatis impetr. Qui modus conciliandi est male notatus est ab Andrea Gerardi in exercit. decade. 3. quaest. 7. sequeretur enim quod minoribus invitis certa curatori persona in litem obtrudi posset, propter oppositionem quae fit in d. § item inviti 2. quod tamen repugnat l. 2. § 1 ff de minoribus et l. 1 et 6. C qui petant tut. vel cur.

Hotomanus in pr. t. s. t. in his adhuc tamen eius aetatis esse existimat d. l. 1 § fin. accipiendum esse post iis ... quia plerumque aetas haec opus habet curatore, ut plurimum enim imperita est, multorumque insidiis obiecta, non tamen semper, ideoque et curator non semper necessarius est, alioquin minoribus commercio interdiceretur. Quae solutio iterum evertitur per ultima verba d. § fin. et falsum est, quod dicit Hotom. minoribus non competere restitutionem in integrum si habeant curatores. toto tit. C. si tutor vel cur. intervenerit.

Vulteius d. to putat et non male restringi posse d. l. 1 § fin. ad minores quibus experiendum est iudicio, ut illo tum demum cogantur curatores accipere d. § 2. Quae explicatio valde coarctat verba generalia d. l. 1 § fin. Putarim tradi in d. l. 1 § fin. in quam utrique aetatem adolescentes curatorum, quos acceperunt auxilio regantur. Utrum a. inviti an volentes eos acceperint,

ibi

ibi ō exprimit. Quare recurrendum erit ad d. 552 et dicendum adolescentibus invitis curatores ō obtrudi poe.

QVÆSTIO II.

Num minores qui veniam ætatis, non re.

Negatur in l. si curatorem 3. C. de in integr. restit. min. in qua rescribunt Impp. Diocletianus et Maximianus, q minor si curatorem habuerit, et absq illius consensu, rem suam vendiderit, ḡctum servare ō dāt. Rāo additur, cum ō absimilis ei habeatur minor curatorem habens, cui à ptore curatore dato bonis interdictum ē. Argumentum pt eē tale. Quale ius observatur circa ḡctum ~~minoris~~ prodigi, de facto initum, tale et observari debet, circa ḡctum minoris. Atq tale ius circa ḡctum prodigi ē, ut non solum nihil poit alienari, ex tali ḡctu, verum et ut ḡctus de iure nullus sit. Prodigus enim pmittendo ō obligatr civiliter l. si is cui bonis 6 ff. d. V. Obl. Verum et nec naturaliter, cum eius nulla sit voluntas l. furiosi 40 ff d. R. J. Et ideò nec fideiussor, q tn ōi obligaōi tam Civili, q̄ nali accedere pt l. 1 et l. 16 § 3 ff de fideiuss. pro eo invenire pt, sicut nec pro furioso d. l. si cui 6. Ergò tale ius quoq observandum erit circa ḡctum minoris, et ita minor vendens nisi rem suam meliorem fecerit l. 9 28 ff de pactis, tutus erit ipso iure. Verum Cuiac. l. 19 Observ. 33. Facchin. 3. ḡtrav. 9 Borcholt de iure iurando c. 23. n. 29 et seqq. et Arumæus in exercit. 3 th 17. existimant in d. l. 3 gparari minorem cum pdigo circa ḡctum, ō in toto, sed ut isti loquuntur in tanto, h. e raōe tn alienaōis, ō v. obligaōis. ut qmdm pdigus ō pt res suas alienare, sic nec poit minor, invito curatore. Quæ responsio, minimè applicari pt verbis d. l. 3. ibi n: comparatur minor, q sine curatore vendidit pdigo, ō tn raōe alienaōis, verum et quoad ḡctum in gnre, et sic tam alienaōis, q̄ obligaōis respectu. Quod et innuit opposito, q fit in d. l. 3 Aut n: rescribunt ibi Impp. habuisti curatorem, et eum ō adhibuisti ḡctui, a. nullum habuisti ḡctumq fecisti, et sic utroq modo læsus es. Si prius, hunc

ḡctu

ǵctum servari ō oportet, h. ē ǵctus iste, de facto, ō iure initus ipso iure ē nullus. Si v. posterius, gcedit minori in integrum restitūo, si tempꝰ ad restitūoem petendam, à LL. ꝑfinitum ō ꝑterierit. Unde adparet, minorem in hoc posteriori casu fuisse obligatum, ō n: restitūoem impetrasset, si cōi auxilio et mero iure munitus fuisset. l. in cāe cognatōe 16 in pr: ff de minor. 25 annis. Et si ret ob eand. raōem minori in priori casu ō dat restitūo, sed tm̄ rescri, bitur, q ǵctus servari ō dāt. Nec immeritò qa frustrà in inte, grum restitūōis desiderat auxilium qs, qn ea q ab ea gesta st, ipso iure st irrita l. in dubiums C. de tut. et cur. q satis ō dedit. Nec im, pediunt hanc soluōem vba d. l. 3. servari oportet, qa illa ō tm̄ ꝑdi, cant de eo, q iure subsistit, verum et de eo, q ipso iure nullum ē. Sic pacta q̄ q̄ bonos mores inita, et ipso iure nulla st l. gnaliter 26 et l. seq. ff d. V. Obl. et l. 4 C. de inutilib. stipulat. ō dir observari. l. de qstione 30 C. de pactis et l. si unus 27. ∫ pacta 4. ff de pactis. Quam oppositionem in d. l. 3 cum animadvteret Vulteius 1 discept. schol. 16, aliam excogitavit soluōem, statuens, qstionem ēē in d. l. 3. de minore q curatorem ht, et ǵctum fecit, num vēt ǵctus iste sit servandus, et si ō servandus quomō succurrat minori. Existimat itaqz priorem partem l. 3 usqz ad vbs. si vero: hoc velle, ǵctum à minore curatorem habente factum, ō ēē servandum, eumqz ipso qdem iure valere, sed efficaciæ illius ō ēē, ut ex eo poīt qd exigi. Inepte n: diceret, inqt, ǵctum illum servandum ō ēē, q ipso iure ēēt nullus, cum ō entis nullæ sint qualitates, atqz servari vel ō servari dicatr de eo, q ipso iure valeat, ō q nullum sit.

Quæ interptāo bis vitiosa est. I° qa simpliciter putat servari et ō servari, ꝑdicari tm̄ de iis, q ipso iure valent, quod quàm verum sit ex modo dictis apparet. 2° q dicit ǵctum hunc minoris de iure subsi, stere, licet ex eo nihil poīt exigi. Hoc n: parum gvenit d. l. 3. Tunc n: respondet ǵctum hunc ō oportere servari, si minor, ex quo læsus est, vendiderit, ō minor simpliciter, sed habens curatorem, quo innuitur,

s.

si minor n. curatorem habens vendiderit, q. ḡctus iste n. dat serva,,
ri. Ideoq. et bis inculcat, in prima et 2a l. parte, q. Attianus
minor, q. consuluit Impp. habuerit curatorem. Iam a. si verba
haec: hunc ḡctum servari n. oportet, cum Vulteio explica,,
cemus, et dicamus, q. ḡctus sit de iure qd. valeat, sed ex eo
nihil possit exigi, illud absurdum hinc sequetur, minorem n. ha,,
bentem curatorem, ḡctum ex quo laesus est, servari oportere,
h. e. de iure valere illum ḡctum, adeo ut minor ad traditio,,
nem possit compelli. q. qd. absurdum sit constat ex l. 1. 2. 3. 16
33, et 40 ff de minoribus, in quibus oibus textibus proponitur, q.
et tunc in integrum restituantur minores, qn curatores n. ha,,
bentes laesi sint. Si v. verborum illorum retinuerimus explicaoem,
quam supra pposui, oia erunt plana et sensus erit talis: Minoris
ḡctum, quem sine curatore celebravit ee iure ipso nullum. Ilius
v. minoris ḡctum, q. plane nullum ht curatorem, ipso quidem
iure valere, sed debere rescindi, per ordinarium restitutionis
in integrum auxilium. In altra parte d. l. 3. q. incipit in vs.
si vero, existimat Vulteius, monstrari modum, quomo vit ḡctus,
q. ut in priore legis parte dictum fuit, servandus n. e, n. dat ser,,
vari. Subiiciunt igit Impp. scribit, cum respondissent ḡctum
initum, validum qdem, sed n. servandum ee, atq. idem illud ee
definiunt, ut si Attianus eiusmi ḡctum, sine curatore constitutus,
r. cum curatorem hret, sed illum n. adhibuisset, fecisset, n. sit
servandus, sed impugnari possit, p in integrum restitutioem. Quae
explicao d. l. 3, iterum convenire n. videtr. Agit n. ibi de mino,,
re constituto sine curatore, h. e. de eo, q. nullum plane habuit
curatorem, n. v. q. habuit qdem, sed eius consensum, in ḡendo
n. adhibuit. Nam posterior interptao haec, plane e improbabilis.
Primo q. a hoc modo solum illud, (constitutus) superfluum foret: suffi,,
cere n. potuisset, si rescripsissent Impp. si v. sine curatore ḡctum
fecisti. Försterus de pact. c. 5 p. 135. 2. Quia passim in iure nro, constitu,,
tum, pro eo q. e existere, esse, et hre usurpatum. Confer l. fin. C. de
leg.

legit. tut. l.3. in pr. C. si maior factus alien. fact. plura loca reqre
apud Goeddaeum. in l.221 n.9 in f. ff d. V. S. 3. Quia verba in d.l.3,
curatorem habens, curator datus, opponuntur his: sine
curatore constituitur, qd manifestissimè innuit particula Ve,
rò, q quoniam distinguendi naturam ht, disiungit hic duos ca,
sus diversos, quorum alter incipit in his: si vero sine cura,
tore gstituitur. Et qvis concedo post Vulteio, particulam au,
tem, ñ semper prioribus adversari, sed id ipsum q ante dictum
fuit, intdum confirmare, ñ tn concedi pt in ead. significaõe inve,
niri ap bonos et petitos autores vocem Verò. Et demus Vulteio
inveniri intdum in eadem scaõe, ñ tn dicet id fieri ppriè, sed im,
propriè, at ñ aliter a ppria scaõe vborum recedi pt oportet, qn
cum manifestum est aliud sensisse Impp. in d. l.3 l.69 de leg.3.
in pr. Manifestè à. Impatores in d.l.3. a ppria vocis istius scaõe
ñ recedunt, sed dubium tn interpp. inniciunt. Ergò et tum re,
tinenda erit, ppria vocis Verò, significaõ. Vltimò gtendit
Vulteius, planè incredibilem eẽ snãm illam, qm s. pposui. Quis n:
credet, inqt, Impp. respondisse de casibus duobus, cum sine dubio
ñ gsulerent nisi de uno. Attianus n: curatores habuit, vel
ñ. Si ñ iam x gsiam erat ipsum obligari, neq erat dubium,
qn laeso succurreret restituoẽ in integrum, atq adeò fuisset
supervacaneum Impp. consulere de eo q iuris erat indubitati,
a. si oĩnò consulti de eo fuissent, ut aliã ita hic et, id iuris
eẽ certi, vel indubitati, vel explorati respondissent, cuius mi
tn in hac lege nihil omnĩnò. Ad qd R Impp. in d.l.3 con,
sultos fuisse ab Attiano minore, de ea emptione et venditione,
ex qua laesus erat. Num v. gctum istum servare dat, num v.
restituoẽm in integrum, pp minorennem aetatem petere poit:
Cum v. Attianus nihil de curatore dixerat, an aliqm hat,
vel minus, quapp et Impp. simpliciter rescribere et respondere

ñ

ō potuerunt, sed sub distinctione, cuius rescripti sensus ē talis:
Aut tu Albiane habes curatorem, et res tuas sine ipsius ɋsen,
su vendidisti, et ita ɋctus ē ipso iure nullus, raō ē, qa bono,
rum administraō, sub qua veniunt et obligaōes. l. 21 de V.S.
minoribus adempta ad curatorem ptinet, qmdm illa et adi,
mitur prodigo per bonorum interdictionem, ꝗ tum hodiē fit,
qn ei a ptore curator datur: Aut nullum habes curatorem,
et tunc ɋctus quem fecisti, ipso iure valet. Verum ꝰ ꝑ liberis
petere (utge cum effectu) restituoēm in integrum, caā co,
gnita, h.ē, si ex eo ɋctu læsus es, et licet hoc posterius nulla
careat ɋversia, ō tn plane incredibile ē, Impp. de eo casu
fuisse consultos, ut certissimo argumto st l. 8. C. de pactis.
l. 13. C. de mand. l. 2. C. de ɋtenda emtione. l. 1 C. de pribus q
filiis fris l. 4 et l. 7. C. de ɋdict. indeb. l. 5. C. de locaōe et ~~vendit~~.
ɋdict. l. 20 C. de Iure dotium l. 7. C. d. R. V. l. 9 C. famil. herisc.
l. 11 C. ad S C. Velleianum. etc. Imo sæpe de notissimo et certissi,
mo rescribunt Impp. iure, omissa formula ista, ꝗ d iuris ē certi,
indubitati, manifesti, vel explorati. ut ɋstat ex l. 6 C. de locat.
et ɋdict. l. 9 in pr. C. de ɋdict. indeb. l. 3. C. de ɋdict. ex lege.
l. 4 C. de Obl. et Act. l. 17. C. mandati. Apparet itaqз ex his q
hactenus pro explicaōe l. 3 plata st, minores 25 annis, post
pupillarem ætatem, sine curatorum, quos hnt ɋsensu, ullam
obligaōem, q rerum diminuoēm inferat, ɋtere ō poē. Unde
seqr q minor absqз curatoris sui consensu mrimonium ɋtere
poss, cum officium curatoris in administraōe negotiorum ɋsi,
stat. l. 20 ff de ritu nupt. Verum his ꝗ iam dicta st, graviter
videtr obstare l. puberes 101 de V. Obl. vba eius st: puberes
sine curatoribus suis pnt ex stipulatu obligari. Henr. Bocerus
de investitura feudi c. 3. n. 26, distinguit int stipulaoēm et qmlibet
alium actum, ut puberes ex stipulaōe obligent, q stipulaō sit
oium firmissimus ɋctus, ō v. ex quovis alio ɋctu. Quæ solo reiicit
ex eo, q in iure nro rarum ō sit, ut ɋctus notent stipulaōis appellaōe,

eo q. stipulaõ p se sola ō sit, sed aliis ɉctibus ɉiungat. Et si ex
stipulaõe minores obligantr sine curatoribus suis, quæ stipulaõ
iuris ē civilis, multò magis ex contractibus obligabuntr, qui
sunt Juris gentium, cum quis facilius obligari poit contractib.
a iure primo originem habentibus, et a iure Civili adpbatis,
quàm a Jure civili, primum adinventis Vulteius d. loco.

Deinde Rogerius et Martinus, quos seqr Duarenus et alij
communiter existimant d.l.101 loqui de illis puberibus, qui
nullos habent curatores, et vba: sine curatoribus suis,
posita eē ex parte obiecti, ō verò prædicati, ut sensus sit,
puberes sine curatoribus suis existentes possunt ex stipula-
tu obligari. Etenim fortasse suspectam redderet hanc interpre-
tationem pronomen suis, quod possessivæ significationis
est, putavit Donellus ad d.l.101 et l.12 comm. c.22. ei hoc mo-
do posse satisfieri, si vt p pronomen SUIS intelligamus curatores,
non quos puberes iam habent et possident, sed quos suos hre debent.
Quæ solutio reiicitur. 1° qa d.l.101 loquitur de curatoribus pu-
berum. At illi qui dati adhuc ō sunt curatores puberibus, pube-
rum curatores dici, non rectè possunt. 2° qa pronomen illud
SUIS. præsupponit curatorem, quem iam possidemus. Bocę-
rus d loco n.19. 3° Sequeretur, quod puberibus invitis curator
obtrudi posset. Philip Matth. in l.291 n.24. ff d. R.J.
4° Quibus curatores non sunt, de illis dici non potest, quod si-
ne curatoribus suis obligari possint. 5 Si textus intelli-
gendus eēt, de iis puberibus, qui curatores non habent, nulla
ibi esset dubitatio, quin possent obligari. Vulteius d. loco.

Tertiò. Gœddæus in d.l.21 n.18 ff d.V.S dupliciter respondet.
1° Quod versio d.l.101 sit vitiosa, quod ex inde probat, quia

enim Modestinus cuius est d. l. 101 græcè scripsit, interpres
qui illam latinè reddidit facile errare potuit, reciprocumque
ponere pro demonstrativo. Quam coniecturam Boecerus d. to.
n. 25 reiicit. 1° Quia incertum est num omnes LL. Modestini
sint scriptæ Græco idiomate. 2° Quia pronomen suis
non est reciprocum, sed possessivum. 3° Quia pronomen de-
monstrativum forte istis, horridam, insulsam, et planè obscu-
ram d. l. 101 sententiam efficeret. Qui enim curatores, quivè
creditores intelligerentur, non pateret. Deinde existimat
Goeddæus d. l. 101, ex antiquis Codicibus aliter posse distingui,
hoc modo: puberes sine curatoribus, suis possunt ex stipu-
latu obligari, ut pronomen illud, suis, non referatur ad
subiectum, sed ad prædicatum, hoc sensu: puberes sine cu-
ratoribus. (h. e. existentes, constituti, curatores non ha-
bentes) suis. (id est creditoribus) possunt ex stipulatu obli-
gari. Sed iterum male. 1° Quia versio Florentina, quæ cæ-
teris vetustior et venerabilior est, nullam agnoscit inter-
punctionem. 2° Quia duplicem desiderat additionem, quæ
planè dura et divinatoria. Boecerus d. loco.

Quarto. Sunt qui referente Accursio in d. l. 101 respon-
dent, quod puberes sine curatoribus suis, quos habent, possint
obligari, non civiliter, sed solum naturaliter. Verum et hæc con-
ciliandi ratio, reprobatur a Joh. Roberto l. 1 animadv. c. 12. Vulteius
Boecerus d. loco, et Forsterus de pactis c. 5. 1° quod verbum obliga-
ri in dubio de civili intelligendum sit obligatione. 2° Quia pu-
beres dicuntur obligari ex stipulatu, ex quo contractu oritur obli-
gatio civilis.

Quinto, putat Joh. Robertus et Forsterus dictis locis, quod
puberes sine curatoribus suis quos habent, possint obligari
ex stipulatu, non tamen semper, sed tunc demum, quando facti

est

sunt locupletiores. Quam solutionem quamvis Boerius d. loco n. 24. et alii reiiciant, reliquis tamen conciliationibus probabiliorem esse existimo arg. l. 28 ff de pactis et l. 27. ff de rebus cred.

TITULUS XXIV.

DE SATISDATIONE TUTORUM & curatorum.

Thesis I.

Et tantum de iure tutorum et curatorum proprio, sequitur nunc quod utrisque coniunctim competit. Habet autem hoc ius tres tractatus, unus est, de tutorum et curatorum satisdatione. 2. De eorundem excusationibus. Et 3. de tutoribus et curatoribus suspectis. De primo agitur in hoc titulo. de reliquis duobus, in titulis duobus subsequentibus. Partitur autem non incommode primus tractatus in duas partes, ut prior agat de satisdatione, posterior verò de magistratibus conveniendis. De priori agitur in pr. §1 et 3. de posteriori in §2 et ult. h. t.

2.

Satisdatio quinque absolvitur membris. I° De satisdationis definitione. 2. de fine. 3 de personis, quae quibus coguntur satisdare. 4 de remediis cogendi ad satisdationem. 5 de tempore quo agi possit ex satisdatione. Ante omnia autem observandum, quod cautio, qua pupillus sive adolescens, de fideli administratione, a tutore vel curatore securior redditur, duplex sit, iuratoria, et satisdatio. Vult. l. 1 Iuris pr. Rom. c. 25, quodque utraque coniunctim a tutore vel curatore, ante administraonem tutelae vel curae praestari debeat

 l. 2

l. 2. C. de tut. vel cur. q satis n dederunt. Antonius Gartz observ. 47. n. 6. et Schneid ad pr. J. 3. t. n. 4.

3

Illa iurato promittitur a tutore vel curatore, se fidelem esse in administratione. Nov. 72. c. fin. et l. de creationibus 27. C. de Episcop. audient. Haec v. promittit satisfactum iri, si quid in administratione fiat secus Vult. d. lo. Est a. haec duplex in personam et in rem l. 21 §2 ff de pecun. constit. l. 1 §1 iubet a. g ff de collat. et l. 4 §8 ff de fideicomiss. libert. Pacius Cent. 1 q. 67. et Giphanius Inst. hic. Satisdatio in rem est, cautio datis pignoribus, de qua hoc in praesenti tit. non agitur, sed de satisdatione in personam, quae est cautio datis fideiussoribus l. 1 ff qui satisdare cog. Ex his colligo 1 quod aliud sit satisdare, aliud fideiussorem dare. Satisdatio enim potest fieri etiam pignoribus. 2. quod is qui fideiussorem dare teneatur, dando pignora, q in fideiussorum, locum surrogentur, n liberetur, Negusant. in tract. de pignorib. part. 5. princip. memb. 1 n. 1 et 2. Soarez in thesaur. communium opin. lit. F n. 153. et Valent. Francus in tract. de fideiuss. c. 4. conclusion. n. 143 cum seqq.

4.

Tertiò quod satisdatio haec, de qua in hoc tit. per pignora fieri nequeat. Praetoriae n: satisdationes, personas desiderant, pro se intervenientium, ut neq pignoribus quis, neq pecuniae, vel auri, vel argenti depositione, in vicem satisdationis fungitur. l. 7. ff de stipul. praetor. l. 4 §1 et 7. ff rem pupilli salvam fore, et praetoriis stipulationibus, q legem accipiunt de mente praetoris, qui eas proposuit, nihil immutare licet, neq addere neq detra~~here~~here l. 52 in pr. ff d. V. obl.

5.

Ideò a. hic requirunt à praetore fideiussores, n tm securitatis causa, ut fit in contractibus, sed et ob facilitatem conveniendi l. ff si qs in ius vocatus n ierit. Facilius a. olim a fideiussorib. exigi debitum poterat, q à pignoribus. Haec n: n semper emtorem

in

inveniunt, multis casibus pire pnt, et creditor ex ꝯctu pigno,,
ris culpam et pstare tenetr. Fideiussores v. ante principa,,
lem recte ꝯveniebantr l. 3 et l. t. C. de fideiuss. Et q̃uis hodie
fideiussores, non nisi reo principali excusso ꝯveniantr. Authen.
psente C. de fideiussorib. inde tn̄ ñ seqr satisdaoem illam
hodie p pignora expediri pōe arg. l. 21 C. de testis.

6.

Hn exigitr haec satisdao, ne pupillorum pupillarumve, et eorum,
q quẽ in curatione st, negotia a curatorib. tutoribusve, ꝯsu,,
mantr vel diminuantr pr: Inst. hic. Cum n: multi formis sit
plerunqꝫ ꝑfidia tutorum, teste Symmacho 7 epist. 65 et frau,,
dis atqꝫ insidiarum et ꝑfidia plena sint oīa Cic. in orat.
de petit. Consul. optimo fine remedium hoc, quo mali et ꝑfi,,
di, in officio retineri pnt, a D. Traiano. S Cto. in eam rem
facto, introductum ē l. pen. C. de magistr. ꝯveniendis.

7.

Tertio exigit hanc satisdaoem pupillus si psens sit, et fari
possit, et si eius aetatis sit, ut ñ itgat, quid agat, tn̄ ꝓ uti,,
litatem receptum est, recte eum stipulari, agere. l. servum 6.
ff rem pupilli salvam fore. Si v. pupillus absens sit, vel fari
ñ possit, servus eius stipulabitur. Si servum ñ st, emendus ei
ē. Sed si non sit unde ematur, expediendum hoc erit ꝑ servum
publicum. l. 2. l. 3. et 4. ff d. t. Exigitr a. haec satisdao a tutorib.
et curatorib. pr: Inst. hic cum et sine exceptione. Olim cum ex,,
ceptione. Excipiuntr a. Io testamentarii, sive iure sint
in testo dati, sive ñ iure, et a magistratu confirmati d. pr:
et l. q a pre 3 ff de ꝯfir. tut. vel cur. et l. 17. in pr: ff de testar. tut.

8

Rao exceptionis ē, q a fides eorum et diligentia ab ipso testa,,
tore adpbata ē h. n. pr: Vnde patruum testimonium pro
satisdatione sufficit. l. 27. C. de episc. audien. Qua tn̄ exceptio,,
ne minime iuvatur tutor, q a patruo, vel quolibet alio
xneo in testo datus, et a magistratu municipali, sine in,,
qsitione confirmatus est. Quod n: in tutore a ptore vel psi,,
de confirmato, pt inqsito sine satidae, id in tutore a magistra,,
tu municipali sive inqsitione confirmato pt cautionis exactio.
l. 5 ff de ꝯfirm. tut.

9

9.

2° Tutores vel curatores ex inquisitione dati vel confirmati
d. pr. n. l. 4 C. de tut. et cur. q satis ō dederunt. et l. 2 ff
de confirm. tut. vel cur. qa idonei electi st d. pr. et fides inqui,
sitionis pro vinculo cedit cautionis l. si impuberi 17. §§ fin. ff
de tut. et cur. datis. Et hoc tribuit merito prudentia ma,
gistratus, q oīa exacte providisse et prospexisse psumit. Trial,
lyng. ab Eyssingha h. n. pr. Est n. boni magistratus, ō solum
videre qd agatur, verum et providere, quod futurum sit.
Cic. in Orat. pro Muræna.

10.

Et hactenus exceptio hæc vera ē, nisi a. oēs velint tutorem ge,
rere, a. unus saltem. § 1 h. t. n. Si oēs: oēs debent admitti, ex
iis tn̄ pferendus erit, q offert satisdaōem. Fieri a. dt hoc cāæ
cognitione, q̄ zplex ē: una ex psona eius, q obtulit satisdaōem,
qs et qualis sit, num suspectus sit vel turpis, cui tutela committi,
nec cum satisdatione debeat, vel num flagitia multa in tu,
tela admiserit. Sic n. magis repelli, et a tutela reiici, q̄m so,
lus administrare dt. l. testo 17. § 1 ff de testaria tut. Altra ē ex
psona contutorum, quales sint, num forte eius existimaōis
vel honestatis, ut ō debeant, hanc contumeliam satisdaōis
(cura. ita vocet tractat Herring. in tract. de fideiussorib.
c. 6. n. 138) subire, qa plerumq bene probati, et idonei atq ho,
nesti tutores, et si satis ō dent, ō debent reiici, qnimo nec
iubendi st satisdare d. l. 17. § 1 et 2.

11.

Siv. unus solus administrat (q, et ptori curæ eē dt, ne p mul,
tos tutela spargat; cum facilius unus tutor et actiones
exerceat et excipiat. l. si plures 3 § 6 ff de administr. et pic.
tut.) vel sua volte vel coactus administrat. Sua volte,
q fit si satis ipse offert contutori, vel concuratori suo d. § 1
h. n. t. et l. 1. ffrem pupilli salv. for. Coactus q fit tribus modis.
1° Si parens vel pater, q in ptate ht destinavit testo, qs tutor
tutelam gerat, illum debere gerere ptor putavit d. §§ 1 vs. qsi

ne,

nemo h. n. l. et merito parentis statur voluntati, qui utique recte filio prospexit l. 3. §. 1. ff. de administr. et pericul. tut. Et quamvis ei postissimum se tutelam commissurum dicat praetor, cui testator de legavit, tamen nunquam ab hoc recedet, puta si pater minus perso congilio hoc fecit, forte minor 25 annis, vel eo tempore fecit, quo iste tutor bonae vitae vel frugi videbatur, postea idem coepit male conversari, ignorante testatore, vel si contemplatione facultatum eius, res ei commissa est, quibus postea exutus est d. l. si plures 3. §. 3. ff. de administr. et peric. tut. l. 8 cum duob. seqq. ff. de confirm. tut. vel cur.

12.

2º Si non erit a testatore electus tutor, aut gerere nollet, tunc is gerat, cui maior pars tutorum tutelam decrevit, praetor quin iubebit eos convocari. d. §. 1 vers. quod si non. d. l. 3 §. 7 ff. de administr. et pericul. tut. l. si nemo 19 §. 1 ff. testamentaria tutela et l. 7. § fin. ff. de pactis. 3º. Si non coibunt aut coacti non decernent, quod fit dissentiendo circa eligendum eum, vel eos, qui gerere debeant, causa cognita praetor statuet, quis tutelam gerat d. §. 1 vers. sin autem h. t. d. l. 3. §. 7 de administr. tut. Et hi tres modi parum sibi immutantur in l. 14 §. 1 de solut. ubi Ulp. hoc inquit, vel pater adixit ut unus gerat vel voluntate tutorum, uni committitur gestus, vel praetor ita decernit.

13.

Sed ad quid ceteri contutores, qui non electi? Illi non administrabunt, sed erunt hi, quos vulgo honorarios appellamus. Nec quisquam putet ad hos periculum nullum redundare, constat enim: hos quoque excussis prius facultatibus eius, qui gessit conveniri oportere. Dati sunt enim: quasi observatores actus eius, et custodes, imputabiturque eis quandoque cur, si male eum conversari videbant suspectum eum non fecerunt. Assidue igitur et rationem ab eo exigere eos oportet, et sollicite curare qualiter conversetur, et si pecunia sit, quae deponi possit, curare, ut deponatur ad praediorum comparationem. Nam blandiuntur sibi, qui putant honorarios tutores omnino non teneri. d. l. 3 §. 2. ff. de adm. et peric. tut.

d.

d. l. 14 §1 de solut. et l. si qs 60 § q dergo 2. ff de R. N.

14.

Hisce tutoribus et curatorib. exceptis, reliq satisdaoem de indemnitate pupilli coguntur offerre, quales st, sive inqsitione dativi, et tutores legitimi. l. 5. §1 ff de leg. tut. qvis n: multum valeat sanguinis conio Cic. in Orat. p Sext. Rosc. Amer. o tn tm valet, ut remittere poit satisdaoem, qa ppinqtas o satis st firmitatis, inqt Cic. in l. de amicit. namqz hoc pstat amicitia ppinqtati, qa ex ppinqtate bene volentia tolli pt, ex amicitia o pt. Amicitiæ n: vinculum potens et pva lidum. teste Val. Max. l. 4. c. 7. neqz ulla ex parte sanguinis virib. inferius, hoc et certius et exploratius, qd illud nascendi sors, fortuitum opus, hoc unius cuiusqz solido iudicio, incoacta voltas ..... Itaqz celerius e sine repr.... ppinquum avtere, qm amicum. Hoc tn iterum cau cognita fieri dt, utrum vet dt satisdare patronus liberiq eius an o, ut si psona honesta sit remittatr ei satisdao; et mxe si substa modica sit. Si a. patroni psona vulgaris a. minus honesta sit, ibi dicendum e satisdaoem locum hre, ut a. modus tutelæ a. psona cui. cau admittat satisdaoem l. Legitimus. §1 de legit. tut.

15.

Hodie v. sine exceptione cautionem pstant sub hypothe ca oium bonorum, vel datis fideiussorib. oes tutores sive sint testarii, sive legitimi sive dativi, ut adparet ex ordinaoe politiæ pmulgata a Carolo V. Augusto Ao 1548. et anno 1577 repetita tit. 32.

16.

Cæterum cum dolo o careat, qm pprio magistratus o obtempat l. o pt 199. ff d. R. J. ideo o immerito

coguntur tutores et curatores, si nolint iustis remediis ad satisdandum: sunt autem duo: prius est ut nisi caveant pignoribus captis coerceantur § quibus autem institutionib. 3. J. tit.
Posterius est ut si quis possint recusare, tanquam suspecti removeantur a tutela, si in opia hoc faciant, sive infamia, sive fraude, et cum nota l. cum tutorem 2. C. de tut. vel cur. qui satis non dederunt.

17.

Praestita denique a tutoribus satisdatione, agi ex ea tunc potest, cum et tutela potest. l. 1 ff rem pup. salv. for. Quoniam autem absurdum est, a tutore rationem administrationis negotiorum pupilli reposcere, in qua adhuc perseverat l. 9 § et contra ff de tut. et rationib. distr. itaque tum demum reddet hujus administrationis rationem, cum finita tutela est § fin. Inst. de Attil. tut. et l. 4 in pr. ff de tut. et rat. distr. et sic et stipulatio haec finita demum tutela committetur l. non quidem 4. § sane stipulationem 4. ff. rem pup. salv. for. et fideiussoribus dies exinde incipiet cedere, d. l. 4. § 4. Cedere autem diem significat, incipere deberi pecuniam. l. cedere 213. in pr. ff d. V. S.

18.

Hoc tamen secus est in curatoribus, quidem enim: cum curatore pupilli sive adolescentis agi potest, etsi utrumque adhuc cura perseveret l. si cum 16 § 1 ff de tut. et rati. distr. l. cum curatore 26 ff de adm. et per. tut. l. 1 § finito 3 ff de contraria tutelae et utili act. quod tamen intelligo non de actione generali negotiorum gestorum, hanc enim: ante impletum 25 annum, durante officio, posse iure non posse, manifestum est l. rationes 14 et l. adversus 2. C. de adm. tut. vel cur. sed tamen de speciali, hoc est de uno et negotio gesto Cuiac. 17 Obser. 1. Sic et stipulatio haec, statim atque quod salvum esse desinit, committetur, et fideiussoribus dies cedit. d. l. non q. 4. § sane stipulationem 4 et § si quis 5 ff rem pup. salvam fore. Et tantum de prima hujus tit. parte.

4?7

19.

Altra pars e de magistratib. conveniendis, de qua in §§ sciendum 2. et §§ fin. Ig nri l. et l. t. ff et C. de magistratib. conven. Ad quos cum pertineret satisdatoem exigere, o tn curarunt eam prestari, quare contra illos competit pupillis et adulescentib. actio. Sed querit hic 1o quae sit illa actio? 2. qua ex causa dari posit. 3. contra quos dari posit. 4 quid in eam veniat. Est a. illa actio utilis l. 1 et § C. de magist. conveniend. et vocatur subsidiaria d. §§ 2 § l. et l. 1 in pri et § 4 ff d. magistr. conven. et in subsidium. l. in magistratus § C de mag. conven. Ideo a. dr subsidiaria, qa directa deficiente vel ad tn succentu̅riat. Bald. in d. § sciendum 2. n. 19. Directa a. datr adversus tutores vel curatores, ex gestione tutelae, vel curae, adversus fideiussores eorum ex satisdatoe. Unde adversus magistratum, o ante pupillo, nisi pt, qz s. r bonis tutoris, itemqz fideiussoris eius, nec o collegarum, ad quorum periculum consortium administraois spectat, excussis, o sit indemnitati pupilli vel adulti satisfactum. l. adversus 4. C. de mag. conven.

20.

Ex qn competit haec actio; qn a. nulla satisdatio e exacta, a. exacta qd. o tn satis idoneae d. § 2. Quoties n. vero o e satis datum e, o videtr cautum l. 6. ff q satisdare cog. et l. 4 § 6 de ff de re iudic. Itaqz si satis exegit magistratus, et idoneum exegit, qz vero postea facultatib. lapsi st tutores vel fideiussores, nihil e qeri q dedit imputetr: o n. dt magistratus fortuitos casus et fortunam pupillo prestare l. 1 ff §§ si magistratus ff de mag. conven. qa fortuitos casus nullum humanum consilium providere pt. l. o utiqz 2. § si eo tempore r. ff. de adm. rerum ad civ. pti. 2e. l. q fortuitos 6 C.

de

de pign. act. Sed etsi non exegit satis, idoneus tamen tutor
eo tempore fuit, quo tutela agi pot. sufficit. d. l. 1 §
sed et si ff de mag. conven. Magistratib. autem probatio in,
cumbit, ut doceant fideiussores solvendo fuisse
d. l. 1 § 3 ff d. t. quorum officii fuit providere ut
pupillo caveretur l. non est necesse 11 ff. de probat. Qui,
cunque enim functus est suo officio, is rationem reddere debet
suae administrationis l. 2 ff d. neg. gest. Ratio autem ad,
ministrationis a magistratib. aliter reddi non pot. quam si
doceant se pro officio idoneos tutores et fideiusso,
res dedisse. Donel. 25 com. in l. 1 de probat. p. 149
et in tract. de probat. c. 4.

21.

Tertio datur haec actio, non quod praefectum urbi, aut praetorem,
praesidem provinciae, aut quem alium, cui tutores dandi
ius est § fin. I. h. t. et d. l. 1 § 1 ff de mag. conven, qua,
lis est praefectus Augustalis, aut legatus proconsulis. Baldo.
ad d. § fin. n. 31, hon enim tributum est prudentiae
horum magistratuum, ut ipsi satisdationem exige,
re non opus habeant, arg. l. un. ff de Offic. praef. praetor.
Sed quod magistratus municipales defensores civita,
tum, iuridicum Alexandriae, et reliquos minores
magistratus, qui non aliter dant tutores, quam satisdatione
exacta d. § fin. I. t. et l. 2 l. 3 et l. 5 C. de mag. conven.
Extenditur denique haec actio in eorum haeredes d. § 2.
I. t. causa tamen cognita l. 4 et 6 ff d. mag. conven. et
l. 2. C. d. t.

22.

Postremo venit in hanc actionem id tantum quod is, qui in tu,
tela vel cura fuerint, a tutorib. vel curatori,
bus, et fideiussorib. servari non potest oportet d. § sciendum 2.
I. t. et l. 2. l. 3. l. 4. et l. 5 C. de mag. conven.

TIT.

TITULUS XXV.

De excusationibus tutorum et curatorum.

Thesis. 1.

Absoluto primo iuris tractatu, q̄ coē ē tutelæ et curæ et respicit utriusq̧ conservationem, seqr̄ nunc q̄ versat circa tutelæ et curæ dissoluōēm, q̄ duplex ē, proponit n: vel excusationes, vel crimen suspecti. Est a. excusāō alī cuius iustæ cāæ ~~excusāō~~ allegāō, pp̄ q̄m qs ~~tutel~~ tute, lam deprecatur, et eius onere se liberari petit. Wesemb. in par. ff. de excusat. tut. n. 1.

2

Cum v. tutela et cura munus sit nārium l. sancimus 28 in pr. C. de adm. tut. Civile. l. si duas 6 §§ tutelaris ff. h. t. et l. 18 in pr. et §§ 1 ff de mun. et honorib. et pu, blicum l. ō tm̄ 17 § eos 2. ff. h. t. et l. 9 ff de his q sui vel al. iur. sit. ptī h. n. t. seu subvenire pupillis ad curam publicam ptineat l. 2. §§ qa. 2. ff q pet. tut. et nullus qualibet prærogativa fultus, a debiti muneribus habeat immunis. l. nullus 28 C. de decur. lib. 10, cum ō videat levis culpa, q̄ iuris autoritatem mandatum tutelæ offi, cium detrectare l. tutores 39 § tutor datus 6 ff de adm. et pic. tut. e ḡ v. cum cura difficilis sit rerum alienarum Cic. l. 1 offic. et curatores qcunq̧ hei memoriam ħnt, adeam difficultatem accedant, ut dr in Nov. 72. c. 6, ideoq̧ certæ cāæ, ob quas quis se excusare possit, introductæ st. legitimusq̧ illas allegandi modus pscriptus. Quæritur itaq̧ 1° q̄ cāæ excusent, q̄ve minus. 2. qs sit modus legitimus caūsas allegandi.

3.

Et primō qd. cāæ illæ oēs excusant, a tutela et cura, q̄ legitimæ st. Legitima a. ē, q̄ suæ æqtate nītitr l. 1 in pr. ff de vacat. et excus. mun. Unde collige pter illas cās excusa, tionum, q̄ iure Civili certo numero expressæ sunt, pro re na,

ta

ta alias concedi a iudice pôe pr. ff. h. t. semp n: inopinabile emergit. Nov. 60. et multa st nâ novitates. N. 74 c. 1 et N 84 in pr.

4.

Suppeditat a nobis aequitatem istam, vel publica vel privata uti, litas. Publica vel directo, vel per consequentiam. Directo, tribus in casibus, de quibus in tribus §§ pced 1. 2. 3. quorum ut et aliorum et ratio gnralis duplex ē: Una qa difficile ē, ut unus homo duorum vicem sustineat l. qin pr. de pact. Fieri n: ō pt, ut unus multas res faciens, oīa laudabiliter pficiat teste Xeno, phonte l. 8 παιδείας Cyri, et duas res magnas, non modo agere uno tempore, sed ne cogitando qdem explicare qsqm pt Cic. in 2. Philipp. nam cum uni adfuerit, alteri abstra, hi necesse ē l. fin. §1 C. de assessor.

5.

Altra ē, quia quod communiter oībus prodest, hoc rei priva, tae, nrae utilitati pferendum ē l. un. §§ 14 C. de cad. tollend. l. 3. C. de primipilo lib. XII et Nov. 39 c. 1. Unde Cic. in orat. pro Cn. Plancio, stare, inqt, oēs debemus, tanquam in orbe aliquo Reip. q quoniam versetur, eam deligere partem debemus, ad qm nos illius utilitas salusqz converterit. In quo, cunqz g negotio maior versatur Reip. utilitas, quàm in tutela et cura, illud ō immeritò huic pfertur. Negotia n: publica civitatis omnium oportet existimare mxa, ut feliciter augeantur. Stobaeus serm. 41.

6

Primus a. casus ē, Administrao rerum fiscalium §1 h. t. vel aliarum rerum, q principis st l. administrantes 41 in pr. ff. h. t. Et exactio tributorum l. 10 C. h. t. quam excu, sationem induxisse dr D. Marcus Imp. in semestribus d. §1 h. t. cuius tn rescriptum in iure ō extat. Semestria a: quorum mentio fit in d. §1 et l. 46 ff d. pact. l. fin. ff de serv. export. et l. ei q 11. ff de aegr. vel omiss. hde, fortè qsilia princi, pum dicebantur, in qbus cum aliqs Senatoribus ad semestre tempus advocatis, de iis, q ad Senatum referenda erant, de, liberabant. Hotom. et Wesemb. in d. §1 et Pratejus in lex. iuris in verbo Semestria.

7.

Secundus casus ē absentia reip. cā §§ item qz. I. n. t. q n: pu-
blicis utilitatib. serviunt, supfluis oneribus ō gravent. Cassio-
dorus lib. 2 c. 23. quimo remuneranda picula eorum, et hor-
tanda pātriis merito placuit, ut q pegre muneribus et q̄d pu-
blicis, cum piculo et labore funguntur, a domesticis vexatio-
nibus, et sumptibus liberentur l. semps §§ negotiationis 3. ff de
iure immunit. Abst a Reip. cā, q bona fide, ō dolo abst, et
publici commodi, ō privati cā l. 4. l. 5 et l. 42. ff ex qbus caus
maiores in integr. Excusat hæc absentia a tutela vel cura,
tam illa q ante absentiam cœpta erat, q̄z a novis d. §§ item
qz. Ab illa: q̄z diuqs Reip. cā abē, ne et medii tempo-
ris piculo obstringatr l. 1 C. si tutores vel cur. reip. cā
ab. Absentia n: eius, q Reip. cā abē, ei damnosa ēē
ēē ō dt l. absentia 140 ff d. R. J. quam tn̄ cum reversus
fuerit, confestim recipit, nisi lei auxiliante anno, d. §§ r.
l. 10 §§ 2 et l. pen §§ 1 ff. h. t et l. 9 in pr: ff de tut. et rat. distr.
Ubi n: redit, nulla ē cā, cur ō possit et debeat tutelam
resumere.

8

Ab his: ō solum durante absentia, verum et a reditu
p annum qtinuum d. l. 10 §§ 3. ff. h. t. et d. §§ item qz. An-
nus n: ad futuras novasq̄z datur, non eas q̄ resumi
debent d. l. 10 §§ 2. ff h. t. l. 2. C. si tut. vel. cur. Reip. et d.
§§ 2. nimirum ut respiraōem aliq̄z hant, nec longiore et
assidua oneris continuaōe prægraventr. Ant. Faber
in Jurisp. Pap. h. n. t. pr: 1. illat. 3. et Wesemb. ad d. §§ item
qz 2. Hoc ita tam varie, qa separatorum separata
ē iuris raō arg. l. fin. C. de calumniat. et l. 10 ff de minorib.
Separata a. ē raō susceptæ tutelæ, et suscipiendæ, q a fa-
vorabilior excusaō adversus tutelam ōdum susceptam,
q̄z adversus eam, q iam suscepta, licet deposita sit. Ant.
Faber d. to, et multa facta tenent, q fieri tn̄ phibentr arg. l.
pre furioso. 8 ff de his q st sui vel al. iuris et §§ mandatū 11 j mandati.

9

Tempus vacaõis, q illis dat, q Reip. cãa abfuerunt, õ ex eo die numerandum ẽ, quo qs abeẽ desiit, sed cum quodam laxamento itineris. Neq n: minus abeẽ Reip. cãa intelligendus ẽ, q ad id negotium, vel ab eo revertitur. Si qs tn plus iusto temporis, a. itinere, aut in alio loco commoratus consumpserit: ita ea inpretanda erit, ut ex eo tempore vacatiõnis dies incipiat ei cedere, quo iter ex commodo peragere potuisset. l. 4. ff de vacat. et excus. mun. et l. 10 §3 ff. s. t.

10

Tertius casus ẽ, si qs ptatem aliquam h. ẽ. imperium l. ptates 215. ff d. V. S. hãt, § et q3 s. t. sive sit ex maioribus magistratib. Romanis, qualis ẽ ptor, Consul, proconsul, pses l. 20 §1 ff de testaria tut. et l. õ hn 17 §4 et s. ff. s. t. sive ex minorib. qua, lis ẽ pfectus annonæ, et pfectus Vigilum l. 41 § idem q ff. s. t. sive deniq sit ex magistratib. municipalib. l. si duarõ 6 §16 ff. s. t. Nec obstat l. pp magistratum 23. in pr: ff. s. t. ubi ht q pp magistratum, quem in municipio quis erat administratu, rus, tutelæ excusationem õ hãt, qa aliud ẽ loq de magi, stratu futuro, aliud de eo q in magistratu ẽ. Baldu. in d. § et q3. n. 9. Confer Cuiac. ad l. 1 C. s. t. 3 ov l. 3 com. 9. et Ant. Fabrum Iurisp. Pap. pr: 1 illat. 3.

11.

Per consequentiam v. suppeditat utilitas publica excusandi æqtatem duobus modis: unus ẽ si qs militet. § idem et milite 14 s. t. l. militiæ 4. C. q dare tut. vel cur. et l. ab ad, ministraõe 8 C. de leg. Armis n: õ privatis negotiis milites occupari debent, ut numeris et signis suis iugiter inhæren, tes, Remp. a qua aluntr, ab dĩ bellorum necessitate defendant. l. milites 31 C. de locato qducto. Quæ raõ effecit ut mili, tes, ne volentes qd. ad tutelam et curam admittantr d. § idem et l. 4. q tn si errore Iudicis res administraverint, negotio,

rum

rum actione conveniri pnt d. l. militiæ 4. Alter modus ē, si qs pro,
fiteat Artes liberales 5. item Romæ 15. h. t. Hinc qrit I° q̄ sint
illæ artes, et 2. sub qua conditione excusent. Artes a. q̄ excu,
sant st I° Grammatica d. § 15. et l. si duas 6. § 1 ff. h. t. Hæc n:
plus st in recessu, q̄ᵱ in fronte promittit Quintil. l. 1 c. 4. Quæ
ō tm̄ reliquarum artium principium atq; fundamentum ē, ve,
rum et condimentum suavissimum. Et qmdm ꝑstantia hoium
corpora, illotâ facie, et laceris inquinatisq; vestibus, dignita,
tem oēm ac venustatem amittunt. Ita Juris pr. et Pstia, cæte,
ræq; liberales scientiæ nisi a Grammaticis subsidia sibi atq;
ornamenta petant, ut ōi lepore careant neceē ē Ant. Majo,
ragius in Orat. de Grammaticæ artis excell. 20.

12.

Non itaq; ferendi st, q hanc artem ut tenuem ac ieiunam
cavillant, q̄ nisi oratori futuro, fundamenta fideliter
iēcerit, qcqd superstruxeris corruet: necessaria pueris, iucun,
da senibus, dulcis secretorum comes. Quintil. d. lo. Unde
Grammaticorum schola, ō malè fundamentum pulcherri,
mum literarum, mater gloriosa facundiæ, magistra verbo,
rum, et ornatrix humani gn̄ris, vocat a Cassiodoro l. 9 c. 21.
Nec immeritò Julius Cæsar, grammaticos oēs, q eo tem,
pore Romæ profitebant, civitate donavit, cuius liberali,
tatem imitati deinde Severus et Antoninus, oēs, q hanc
artem docerent, a publicis muneribus immunes eē volue,
runt. Confer Polyd. Virgilium l. 1 de rerum invent. c. 7. ō
tn̄ privilegium hoc tribuitur magistellis illis Abcdariis,
q pueros primas literas docent, et ō Grammatici, sed
Grammatistæ vocant. Cuiac. in l. 6. § 2 h. t. illi n: immu,
nitatem a civilibus muneribus ō hnt l. 2 § q pueros 8 ff
de vacat. et excus. mun. Sed tribuit tm̄ Grammatices
magistris l. munerum 18 § fin. ff de mun. et honor. Gl. in
d. § item Romæ 15. h. t. puta, q fortè incipiunt ab Home,
ro a. Virgilio. Cujac. d. loco, a quorum et schola, qdam olim
teste Svetonio, statim transierunt in forum, atq; recepti sue,

runt

runt in munerum ꝓstantissimorum patronorum. Baldu.
et Gipban. Sic. II. Rhetorica, h. e. oratoria. Baldu. in d. § 15.
Quemadmodum immunitas magistris grammatices tm̄ dabatur,
ita et Rhetoribus Sophistis tm̄, h. e. p̄ceptoribus et magistris,
q. p̄cepta dicendi docent. Cuiac. d. loco. et Ant. Faber in Jurispr.
Pap. h. t. pr. 1 illat. 3. Quanti n: eloquentia faciendi sit, pa,,
tet ex illo Cic. lib. 1 de oratore, ubi, eloquentia, ait, dispersos
hoies unum in locum congregat, a fera agrestiq; vita, ad
humanum cultum civilemq; deducit, et iam constitutis
civitatibus LL. iudicia, iura describit. Nec resistunt q.
a Georgio Richtero [illegible] Görlicio in axiom. Polit. p. 229
et seq. q. oratores nullo gaudeant immunitate, imo
ne tolerandi sint in Rep. adducunt: de illis n: Hgi dnt,
q̄bus satis loquentiae, sapientiae parum, ut loqr. Salust.
teste Gell. X noct. Att. 1 c. 15. quorum meritorias linguas, vel
potius meretricias ꝯ ferebant Romani. Balduin. Just. hic. n. 43.

13.

Tertio medicina d. § 15 Intelligendi a. hic s̄t medici, ꝯ indi,,
stincte oēs, quales s̄t Chirurgi, quorum vile ē officium, q̄ ꝑ
saepenumero caprinum stercus pro pillulis degluttiendum
ꝑsuadent. Salmuth in notis ad Panciroll. in nova rept. tit. de
novo orbe p. 97 sedq dnr περιοδευταί q. circuitores d. l. 5
§ 1 ff de ex̄ord. cogn. eorumq; officium q. gerunt publicè pro,,
desse dr l. 37 § 2 ff ex qb. cās maior. in integr.

14.

Nulla tm̄ immunitatis p̄rogativa iuvant Poetae. l. 3. C. de
Profess. et med. l: 10. nulla hydraulae. l. 4. C. de excus. mun. lib. 10.
s̄t a. hydraulae, ꝯ q. aquam deferunt in aulam principis, vel
custodes s̄t ductus aquae aulae impialis, ut explicat. Gl. in d. l. 4,
sed mx sic, dicti ab instrumento, q. hydraulicum à graeco
ὕδωρ q. ē aqua, et αὐλέω q. sono dr. Et fuit hydraulicum
organum, ex aquae commotione sonum edens, cuius inven,,
tio adscribitur Ctesibio Barbaro, ut tradit Guido Pancirollus.

lib. 1 rerum memorab. tit. de musica muta et hydraulica.
et ibid. in notis Henricus Salmuth. De doctorib. iuris
quaestio est, num et illis excusatio deneganda? Distinguimus,
aut n[imirum] in consilium principum assumpti sunt, et circa latus
eorum agunt, et tunc excusantur. l. iurisperitos 30 in pr.
ff. d. t. et l. fin. C. eod. sunt n[imirum] illi pars corporis Imperatoris.
l. quisquis 5. in pr. C. ad L. Iuliam maiest. aut non sunt consiliarii,
et tunc sive Romae d. l. 6. § legum 12. ff. d. t. vel in
probata universitate docent, a tutela et cura excu-
santur Hergius in d. § 15, alias non. Gl. in d. § 15.
Et ibid. Schilbock. Myns. Schneidu. Hortens. et Harp-
precht. Ratio est secundum Angel. hic, quod existimentur Iurisperiti
commodius tutelas gerere posse, quam alii qui LL. periti
non sunt, cum iurisprudentia non habeat rustiorem
campum in quo exerceatur, nec quicquam ei magis conveniat,
quam tueri pupillos. Bald. hic n. 48. Quod itaque Durar.
lib. disp. anniv. c. 3. tradit, eos qui studiis literarum
se dediderunt, ad res gerendas fere ineptiores esse cae-
teris, ad LL. doctores pertinere non videtur. Nec contrariatur
l. 6. C. de professorib. et medicis, quam obiicit Ant. Faber
d. loco, accipienda n[imirum] est non de omnibus LL. doctoribus,
sed de illis tantum, qui LL. et iura in scholis adprobatis, qua-
les hodie sunt Academiae, profitentur, salariis ex pu-
blico constitutis.

15.

Dictae v. artes non simpliciter, sed triplici sub conditi-
one, excusant. 1ma est si in patria quis eas exercuerit.
d. § item Romae 15. Duplex a. est patria, communis,
qualis est Roma, quae excepti sumus l. Roma 33.
ff. ad municip. et propria ubi nati sumus, Cic. 2 de LL.
2a Si circa operationem quis negligenter se non habeat d. § 25 in
foro exercent, et d. l. 6 § 4 ff. d. t. 3a Si quae artes has

exercent, inscripti sint numero concesso ab Antonino Pio d. l. 6 § 4. et d. § 15, cuius capitulum tale est: minores quidem civitates possunt quinque medicos immunes h̃re, et tres sophistas, et grammaticos totidem: Maiores a. civitates, septem qui curent, quatuor qui doceant utramq; doctrinam. Maxima autem Civitates decem medicos, et rhetoras quinq;, et grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum, ne maxima quidem Civitas immunitatem praestat. d. l. 6 § 2. autem 2. h. t. nisi tn̄ qs caeteris omnibus, qui intra numerum sunt pcellat: Tunc n: etiamsi supra numerum sit, et in alienā patria moram faciat, tn̄ immunis est d. l. 6 § valde 10 ff. h. t. et ibi Cujac. et Ant. Faber d. loco.

16.

Privata utilitas suggerit excusandi aequitatem, vel ex parte tutoris seu curatoris, et pupilli seu adulti simul, vel ex parte unius tn̄. Ex parte tutoris et pupilli simul suggerit vel directo, vel p consequentiam. Directo quando cum pupillo vel adulto tutori vel curatori de oĩbus bonis, aut maxima parte eorum, vel de hdte aliqua controversia est, § item pp litem 4. h. t. n. l. propter litem 21 in pr. ff d. t. et l. sint allegas 16 C. cod. Tutor enim in ea lite necesse haberet, dum suam cām ageret, pupillum oppugnare. Non potest autem fungi officio tutoris, qui pupillum oppugnare necesse habeat, cum tutor idem sit, et defensor. Donell. 25 com. ad Auth. si testis C. de testibus. Cum itaq;

Sgm̃

Huius modi tutor pupillo inutilis sit, constitutum est, ut si forte se is non excuset, removeri possit, tanquam suspectus l. 20 ff. h. t. et l. humanitatis 23 C. eod. Immo iure novissimo cautum est, ne quis omnino creditor aut debitor pupilli, fiat pupillo tutor, nulla addita distinctione, cuius summae vel rei creditor sit aut debitor. Auth. minoris C. qui dare tut. vel cur: poss. Quid enim non agat pro se dominus eiusdem existens, et adversaris rerum detentator nuper effectus. Nov. 72. c. 1.

17.

Per consequentiam vero tribus modis I° si propter inimicitias quas in testamento tutor datus est, § item si propter § h. n. t. propter hoc enim videtur datus esse tutor, ut supponatur debito et negotiis d. l. 6. § dat remissionem 17. ff. h. t. quae fortasses eo nomine relinquit dolo malo intricatiora, magis sollicitus, ut opprimat adversarium, his clancularis insidiis, quam ut liberorum tutelae prospiciat. Baldu. in d. § item si propter n. 10. Quapropter hoc ipsum praestat ei excusationem, cum et publicae utilitatis intersit, non ex inimicitia creationes fieri debere tutorem et curatorem, sed aestimatione vera, et commodo Reip. l. un. C. si pp ~~inimicus~~ inimit. creatio facta sit lib. 10. Et hoc si antiquior est testamento inimicitia. Si vero postquam scriptum est testamentum, certamen capitale, adversus tutorem constitit, testatoris de eo dando voluntas mansisse non intelligitur l. si quis 3. § fin. et l. 4. ff de adim. vel transfer. leg. d. l. 6 § dat remissionem 17 ff. h. t. l. 8 cum duobus seqq. ff de confirm. tut. et l. 3. § si tutor 12 ff d. susp. tut.

18.

II° Si quis capitales exercuerit inimicitias cum pa-
tre pupilli vel adolescentis § inimicitiae 11 I. t. Non
enim posse putatur inimicus tutelam ex fide gerere.
Et ut maxime tutor sit vir bonus, tn ut sunt homi-
nes, periculum est, ne prae afficiatur interdum, ut nolit
prodesse. Bonell. 3 com. 9 et in tract. de testib. c. 4. Nam
iratus nocere cupiet, vel laesus ulcisci se volet. Ambro-
sius, epist. 66. Plerumque enim accidit, ut ini-
micitias consequatur nocendi voluntas. Boëtius
in Top. Cic. l. 2. praesertim capitales, quae ob capi-
talem accusationem ortae st. l. 6. § 17. ff. I. t. Anton.
Augustinus et Cuiacius in d. l. 6. quos sequitur
Heigius in d. § inimicitiae 11 n. 2. et Prosper Fari-
nacius in praxi crim. lib. 1 c. 5 q. 5 49 n. 1. cum seqq.
Non autem datur tutori excusatio haec, si reconcilia-
tio intervenerit d. § inimicitiae. Quamvis enim ami-
co reconciliato, non temere fidendum sit, tamen
multa in contrarium exempla sunt eorum, qui recon-
ciliati firmiorem contraxerunt amicitiam. Baldu.
hic n. 18, et differt modus hic a praecedente. I° quia ille
convenit testamentario tutori, hic vero omni-
bus, quia sequitur ex causa eius qui datus est.
Hortensius in § item si 9 I. t. 2° quia potest quis
inimicus esse, qui tamen per inimicitias datus
est. Baldu. d. loc. n. 14.

19.

III° Si lis a patre pupilli vel adolescentis de statu, hoc

e.

410

est libertate, vel ingenuitati tutori, vel curatori, illa,,
ta fuerit §12 h.t. Seu contra pupillo vel adolescenti
a tutore vel curatore d.l.6.§ amplius 18 ff. h.t. mo,,
dò hoc non calumnia fecerit, sed bona fide, hoc est,
non ideò, ut excusatus esset a tutela vel cura. Hortens.
in d. § 12. Non enim gravior his et inimicitia
est, quam quæ est de statu et capite. Nam paria
sunt capitis aliquem accusare, et in servitutem pe,,
tere l. qui cum maior 4 ff de bonis libert. Et sic
ht tutor et curator iustam tutelam recusandi cau,,
sam, pupilliq interest, ne odio patris, damno à
tutore et curatore afficiatur, quo nihil iniquius
esset. Seneca. l. 2. de ira.

20

Ex parte verò tutoris et curatoris utilitas priva,,
ta suppeditat causas excusandi, quæ vel utriq
competunt, vel uni tantum, videlicet curatori.
Causæ autem quæ curatorem et tutorem excusant
subiiciuntur hic quinq, quarum prima ē πολυ,,
παιδία, h. ē multitudo liberorum, pr. Inst. h.t., de
qua quæritur primò cur. 2. qui, et 3. quot liberi excu,,
sent. Et I° cum multum favorabilis sit, liberorum
procreatio, et educatio l. 1 ff soluto matrimonio l. cum
ratio r. §3. ff de bonis damn. et l. 2. C. communia
de manumiss. et lex cives. præmiorum quoq exhor,,
tatione bonos efficiat. l. 2 § 1 ff de. I. et I. Gellius 2
noct. Attic. 15 meritò patri propter fœcunditatem datum
est præmii loco, ut possit se excusare l. amicissimus 36
§ 1 ff. h.t. et l. 3 § quamvis 6. ff de mun. et honor. et obli,,

be

rorum educationem l. semps. §2. ff de iure immun. hi non omnes excusant, sed qui sunt legitimi l. 2 § legitimus 3. ff. h. t. et l. 1 C. qui num. liber. se excus. sive sint in ptate sive emancipati, d. pr. n. et l. 2. § incolumes 5 ff de vacat. et excus. mun. sive in adoptionem dati pr. J. h. t. quod tamen verum tantum est ratione patris naturalis, non verò patris adoptivi d. l. 2. § adoptivi 2. ff de vacat. et excus. mun. Gellius 5. Att. noct. 19. Per adoptionem enim non ampliatur imperium novorum hominum adiectione, cum non sit ipsa natura, sed imago tantum l. 23. ff de lib. et posth. Cessante autem ca͡a, cessat effectus.

21

Sive denique sint nepotes ex filiis masculis nati, masculi et fœminæ d. l. 2. § non solum 7. ff. h. t. filiorum enim et filiarum loco habendi sunt l. 1 C. Theod. de n͞aalib. lib. et affectio͞e et imitatio͞ne paterna l. si qs filium 34 C. de inoffic. test. qui tamen auxiliantur tum, quando patre eorum mortuo, illius locum supplent avo d. l. 2. § 7. et pr. J. h. t. vs. item nepotes. et l. 2. C. qu num. lib. se excus. Non tamen prosunt nepotes ex filia d. vs. item nepotes. Nam manifestum est, id quod filia parit, non avo sed patri suo esse oneri l. non 8 ff de agnosc. liberis, et pr͞is non matris sequi familiam. l. familiæ 196 § 1 ff. d. V. S. et § fin. J. de patr. ptate. Ut neis qui in ventre est, et si multis in partibus legum comparetur natis l. q in utero 26 ff de statu ho͞ium, tamen neque in præsenti q͞stione, neque in reliquis civilibus muneribus prodest patri d. l. 2. § q a. 6. ff. h. t. Tum enim qui nasci speratur, pro superstite est, cum de iure seu commodo ipsius quæritur. Aliis a. non prodest

nisi

nisi nati sunt l. q. dicimus 231. ff d. V. S. et l. qui in utero 7. ff.
de statu hominum. Non denique qui ante tutelam ~~defun~~,
~~etiam~~ delatam defuncti sunt d. n. pr. & filii a. superstites,
qui enim ante decesserint, hi non connumerantur,
neque rursus nocent qui postea moriuntur d. l. 2. § oportet
4 ff. d. t. et l. 2. § qui ad munera ff de vacat. et excus. mun.

22

Bello tamen amissi ad tutelae excusationem prosunt,
d. n. pr. & sed si in bello et l. fin. in pr. ff de vacat. et excus.
mun. Quaesitum est autem quinam illi sint, utrum hi
qui in acie amittuntur, an vero omnes omnino qui
per causam belli, parentibus et abrepti forte in obsidio,
nem? Et melius est ut dicamus, eos solos qui in acie amit,
tuntur, prodesse debere, cuiuscunque sexus vel aetatis sint
Hi enim pro Rep. ceciderunt, in perpetuum per gloriam
vivere intelliguntur d. n. pr. Hinc Cic. Philip. 14. O fortu,
nata, inquit, mors, quae naturae debita, patriae est potissi,
mum reddita. Brevis nobis vita data est: at memoria be,
ne redditae vitae sempiterna, quae si non esset longior quam
haec vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus et
periculis, ad summam laudem, gloriamque contenderet.

23

Denique tres liberi superstites, Romae in Italia quatuor
et in provinciis quinque a tutela et cura excusant d. n. pr.
l. 1 C. qui num. liber. se excus. Et hoc fit exemplo caetero,
rum munerum, d. pr. quod tamen accipe, non de
muneribus patrimonialibus: nam neque tempore aetatis,

neque

neq; numero liberorum, a muneribus quæ patrimoni,
orum sunt, excusationem quis habere potest l. 5. C.
de munerib. patrimon. lib. 10 l. 2. §§ quæ patrimoniorum 4
ff de vacat. et excus. mun. et l. 1 C. de his q. num. lib. vel
paup. lib. 10 nisi sedecim liberos quis habeat l. 5. § de,
monstratur. 2. ff de Iure immunitatis, sed de persona,
libus. l. 3 § quis 6 et § cura 12. ff de mun. et honor. l. 1 C.
de legat. lib. 10. et l. 3. 5. et 5. C. de his q. num. lib. excus. mer.
lib. 10 Sunt autem personalia munera, quæ animi
provisione, et corporalis laboris intentione, sine aliquo
gerentis detrimento perpetrantur, veluti est tutela et cura.
Patrimoniorum verò sunt, quæ sumtibus patrimonii, et
damnis administrantis expediuntur l. 1 §§ 3 et 4. et l. 18
§ 1 ff de mun. et hon.

24.

IIa Căă ē, si quis tria onera tutelæ vel curæ habeat
§ item tria 5. h. n. t. et l. 17. in pri. ff eod. Melius est enim
pauca agere cautè; quam multis interesse periculo,
sē Nov. 44 c. 1 § et non fingant 3. Tria autem onera
sic sunt accipienda. Io ut non numerus pupillorum plures
tutelas faciat, sed patrimoniorum separatio, et ideò qui
tribus fratribus tutor datus est, qui indivisum patrimo,,
nium haberent. vel quibusdam tutor, quibusdam cura,,
tor, unam tutelam suscepisse creditur l. tria 3. ff. h. t.
Putarem tamen rectè facturum prætorem, si etiam
unam tutelam sufficere crediderit, si tam diffusa et

ne,,

negotiosa sit, ut pro pluribus cedat. Non enim numerus pupillorum, sed difficultas rationum conficiendarum et reddendarum consideranda est. l. si is. 31 § fin. ff. d. t. iuncta l. 4 et 5 ff eod. 2° Ne sint affectata. l. spadonem. 15. § 15 ff d. t. et d. § item 5. I. n. t. Hoc enim ipso suspectus est, qui ultro operam suam ingerit l. uxori 18 § 1 ff ad L. Cornel. de falsis. l. quotiens 25. ff de procurat. l. 2 § fin. ff si quis cautioni in iudicio sistendi causa factae non obtemperaverit. l. 3 § subvenitur 6 ff de SCto Silan. et l. 5. in pr. ff ex quibus causis maiores in integr.

25.

Tertia causa est paupertas, quae operi et oneri tutelae impar § 6. I. n. t. et l. post susceptam 40 § 1 ff eod. Videntur autem impares esse tutelae, si tenues et exhausti sint, ut vix de suo victum sustinere possint l. rescripto 6 in pr. ff de mun. et hon. Quia v. paupertas, ut et divitiae, cum mera sint accidentia, et ~~incerta~~ incerta non praesumuntur, ideoque tum demum excusat paupertas, si quis imparem se oneri iniuncto possit probare d. § 6 et l. paupertas 7. ff eod.

26.

Quarta e adversa valetudo (quo et refero senectutem, § item maior 13 I. t. cum aetas sive senectus ipsa, morbus sit teste Comico,) § item propter 7. I. t. et l. non solum 10 § fin. I. t. Si tamen tanta est corporis, aut mentis valetudo, ut ne suis quidem negotiis, tutor vel curator sufficiat: necessitati erit succumbendum, ne impossibile iniungatur, tutelae munus, quod obiri a tutore vel curatore non potest, cum incommodo pupilli, et adversus utilitatem eius l. pen. § fin ff. I. t. et l. 2.

§ qm

§ quem i ta 7. ff de vacat. et excus. mun. Huc pertinet is q podagra laborat, si se valetudine pedum, ita afflictum probet, ut rebus propriis intercessum commodare non possit. l. 3. C. q morbo se excus. lib. 10, ut et is q ea caecitate est oppressus, ut utriusq oculi aciem prorsus amiserit. l. 1 C. d. t. (Qui enim unum oculum tantum amisit, non excusatur l. 9 C. de excusat.) et is qui aut surdus, aut mutus, a. furiosus est d. l. post susceptam 40 in pri. ff d. t. Excusationem autem habet tutor vel curator, prout valetudo ipsius est, qua afficitur, vel ad tempus vel in perpetuum l. idem 12. in pri. ff. s. t.

27.

Quinta et ultima causa est, literarum ignoratio, § similiter 8 h. t. Nescire autem literas illi dicuntur, qui literas nec pingere, nec legere norunt secundum explicationem Duareni lib. 1 disputat. anniv. c. 3. quam videtur ~~iuvare~~ iuvare l. 3 § 2 ff de accusat. et inscript. l. ut gradatim 11 § fin. ff de mun. et honor. et l. 2 § fin. ff de vacat. et excus. mun. Excusantur itaq hi hoc in loco, ut et in aliis iuris articulis l. 7. § doli mali 4. ff de iuris dict. l. fin. C. de testamentis, si uti simul imperiti sint negotiorum d. § similiter 8. et d. l. 6. § fin ff eod. Quid enim ob, stoculi est, inquit Imp: in l. certi iuris 17 C. de iudiciis. homines qui alicuius rei peritiam habent, de ea re iudicare. &c.

28.

28.

Causæ quæ curatori tantum excusationem tribuunt sunt duæ. I.o Si tutelam gessit. Tunc enim invitus cu,, rator eiusdem fieri non compellitur § qui tutelam I.t. et l. curator 20. C. de excusat. tut. et cur. Satis enim abundeque sufficit, vel in una specie, per amici laborem consuli. l. tutores 39 § 2 ff de administr. et periculo tut. et l. tutori 20 C. de negotiis gestis. Donell. 3 comm. 20. qui patroni et patroni liberis, quo,, rum tutelam administravit, curator dari potest l. li,, bertus 5. C. I.t. ob summum libertatis beneficium. l. libertus 106. ff d. R.I. intelligendum tamen hoc est de iis liberis, qui iura patronatus possunt spe,, rare l. libertus 14. ff de tutoribus et curatori,, bus datis.

29.

Secunda ~~finis~~ si maritus uxori suæ curator datus est § idem rescripserunt I.t. Quamvis enim maritus rebus uxoris suæ curator creari non possit, l. maritus 2. C. q dare cur. vel tut. poss. et l. virum 14 ff de curatorib. furioso et aliis. si tamen datus sit absque effectu, seu non iure, sed de facto potest, imò debet se excusare l. 4. C. I.t. et l. 1 § fin. ff eod. ne si hoc neglexerit, labem pudoris contrahat l. licet 17. C. I.t.

30.

Et hæ sunt causæ, quæ in alias si veræ sunt excusant, si verò falsæ, non utique § si quis a. 20 I.t. ne iudicis religio circumveniatur. l. 1. C. si tut. vel cur. fals. et ne cui dolus

suis

suus p occasionem iuris civilis ignatem aequitatem psit l. 1 § 1 ff.
de doli mali et metus except. Huc ptinet I° si qs ptendat
se tutelam administraturum patri pupillor. pmisisse § item si q
s. n. t. et l. 15 § 1 ff eod. Non enim ppea st excusationem, sed vi,
detur teneri fortius ex promissione l. 29 ff de testam. tut. ne
fidem fallat, q grave esset l. 1 in pri ff de pec. cstit. promissumq
officium deserat l. si qu 27 § 2 ff mandati. 2. q solo locutili
quod ignotus pri vel mri pupillorum sit § non esse 10 s. t. et
b. l. spadonem 15. § q dixerit 14. Licet n: quis de facie testa,
tori ignotus fuerit, sufficit tn famâ. a. aliquâ virtute
ei fuisse cognitum. Abunde cognoscit, qsqs famâ teste
laudatur Cassiod. lib. 9 variar. 22.

31.

Sn videndum, qs sit modq caûs, q excusant, allegandi legitimq.
Legitimq a. ê, si observeti I° q psonae. 2. quo medio. et 3° quo
ordine se possint excusare. I° psonae q se excusare pnt st Tuto,,
res et curatores, non solum testarii et dativi, verum etiam
legitimi de quo j in qstionib. Sn medium quo pponunt ex,,
cusaões, aliud est de iure veteri, aliud de iure novo. Vete,
re iure solum pviam appellaöis pponebant, qui n: ad
aliq munus vel honorem vocanti, cum dicunt se hre ex,,
cusationem, non aliter allegare pnt causas immuni,,
tatis suae, quam si appellatione inposuerint. l. 1 § 2. ff.
quando appellandum sit. Iure v. novo proponi possunt,
per viam nudae et simplicis querelae, quia remissa
ê necessitas appellandi a D. Marco d. l. 1 § 1 et l. Caius 16
ff. s. t.

32.

Ordo denique respicit vel tempus, vel ordinaoem causarum.
Tempus aliud datur ad contestandas duntaxat excusa,,
tionum causas, aliud ad pagendum negotium. Illud

aliud

38
424

aliud e ex parte eorum qui intra centesimum lapidem sunt, ab
eo loco ubi tutores electi sunt. Habent enim si quinquaginta
dies, constitutos ad professionem excusationis § qua 16. I.t.
l. quinquaginta 6 C. eod. et l. 38 ff. eod. Aliud ex parte eorum,
qui ultra 100 lapidem habitant, ab eo loco ubi creati sunt.
Hi enim 20 milliaria habebunt numerata in unum quemque
diem, a quo cognoverint (Oportet a. eis manifestari
a praesidibus, vel in faciem, vel ad domum) et extra hos
alios 30 dies habebunt ad excusationem l. scire oportet 13
§ 1 ff. I.t. et l. 3 in pr. ff. d. V. S.

33.

Postea a. non admittentur, sed tenebuntur ad sollicitudinem,
et si horum quid non fecerint, erit in eod. causa, in qua
esset, si apparuisset, proprio periculo ipso negligere, neque
ulla eis via relicta erit ad excusationem d. l. 13. § 1
Notandum autem est, quod lapidem designari in iure unum
milliare, et 100 lapides sive centesimum lapidem 100 millia-
ria d. l. scire oportet 13 § 1 et l. 1 § initio 4 ff de offic. praef.
urbi. Romani n: singulis milliaribus, lapideas colu-
mnas positas habebant, quibus milliaria distinguebant.
De quo Brissonius lib. 4. select. antiqt. c. 8. Efficiunt a.
milliaria legalia sive Italica quinque, unum Germanicum.
Consistitur a. Italicum mille passibus, passus quinque pedib.
pes quindecim vel 16 digitis Glossa in d. l. 3. ff. d. V. S. Hoc
definitum e 4 mensib. continuis ex die nominationis d. l. ~~qq~~ qu-
quaginta 38 ff. I.t.

34.

Ordinatio tand. causarum in eo consistit, ut qui se vult excusare,
si plures sint excusationes, et de quibus d. non probaverit, omnes tamen
coram iudice bene nominabit, alioquin intra tempora, alle-
gationi causarum constituta, non prohibeatur d. § qua 16. I.t. l. pp. litem 21
et d. l. scire oportet 13 § scire 8 ff. I.t.

QVAEST.

QVÆSTIONES.

1 Num legitimi tutores se possint excusare?

2. Num post constitutionem D. Marci, excusationem tutor vel curator, protinus per viam appellationis proponere possit?

QVÆSTIO I.

Negat hoc Cujacius in l. scire oportet 13 ff h. t. et in notis ad Ulp. in frag. t. de tutelis 11 § si capite 16. in pr. abdicare, quem sequitur Gottofredus in l. non solum 10 § 7 ff. h. t. Borcholt in pr. J. h. t. Giphanius in § item maior 13. h. t. et Hotom. in § et quia 16 J. h. t. Utuntur q. sequentib. 4. fundamentis, quorum primum depromtum est ex § quia 16. J. h. t. juncta d. l. scire oportet 13 in pr. quod tale. Quicunque provocare non possunt, illi et se non possunt excusare. Atque legitimi tutores provocare non possunt, loquitur n: Constitutio D. Veri et Antonini, tantum de tutorib. dativis et testamentariis, non v. de legitimis d. l. scire oportet 13 in pr: Ergo legitimi se non possunt excusare, sed tantum testamentarii et dativi.

II. ex d. § quia. 16 J. h. t. ita colligunt, dativi tantum tutores et curatores possunt sese excusare. At legitimi non sunt dativi. legitimos n: tutores nemo dat, sed facit lex XII tabb. l. legitimos 5. ff de legitimis tut. Ergo testamentarii tantum et dativi, non v. legitimi possunt sese excusare. Hoc quod ulterius simili quodam declarant. Quemadmodum n: sui hæredes, aiunt, repudiare nequeunt hæreditatem, propterea quoniam statim fiunt, mortuo patre, ipso iure; hæredes sui et necessarii l. 1 §§ decretales 7. ff de successore edicto. Sic et legitimi ex l. XII tabb. fiunt tutores, adeo ut se ea abdicare non possint, propter hæreditatem, quæ in spe hunt. Et quemadmodum suis hæredib. prætor permittit volentib. abstinere hæreditate § sui a. 2. J. de hæred. qualitate et differentia et l. 87 ff de acqr. hæred. ita et legitimi tutores in iure. h. e. apud prætorem tutela cedere possunt Ulp. in frag. d. t. § 5. quod tantum intelligendum tantum est, de tutela feminarum. Nam in pupillis marib. cessitia tutela, non procedit.

Ec.

ulp

425.

Ulp. in frag. d. to § qui ad agnatos 7. Is a. cui tutela in iure cessa ē, cessicius tutor appellat, q sive mortuus fuerit, sive capite minutus, sive alii tutela cesserit, redit ad legitimum tutorem tutela, sed et si legitimus decesserit. a. capite minutus fuerit, cessitia quoqz tutela extinguit. Ulp. d. to § 15 cui b. distinguebat. itaqz olim, inter abdicaoem a tutela, et tutelae in iure cessionem, sed abdicare ē dicere, nolle se tutorem ēē in iure. et ab hac abdicaoe, nihil distat excusaō, quidm itaqz legitimus tutor, in iure cedere pt ut dictum, abdicare v. se ō pt. Ulp. d. to in § si capite 16. sic et ō pt se excusare, q quartum et ultimum ē argtum.

Verum argta haec exigui st valoris, quare sententia qria, verior ē, q et facile persuaderi alicui pt, si attenderit lex 1 in vbis cum solum nō patronis, si ō se excusaverint, et lex frater 4. in vbis, si ō alia iuri cognita excusaoē munitus sit C. de legitimis tut. Lex si sorores 9. C. q daretut. vel cur. pont. l. frater tuus 9. C. de excusaoib. l. tutela 3. § qui pt. 8 in vbis, si patroni filius sit remotus vel excusatus ff de legitimis tut. et Nov. de haeredib. ab intestato venientib. 118 c. ex his 5. in vbis, et nulla lege prohibeant tutelam suscipe, neqz excusaoe competente sibimet utant

Nec resistunt, q prima opinione fundamenta adducta. Non primum nulla n: ē in maiore ppoē connexionis rao. q ō possint appellare, ō possunt et se excusare. Licet n: ō potuerint legitimi appellare, potuerunt tn nihilominus se excusare, ō q d. p beneficium appellaois, sed p nudam caae allegaoem. Sn allegatus § q a 15 et d. l. scire oportet 13 loquunt ō simpliciter de tutorib. et curatorib. oib. q se excusare possint, sed tn de mō excusandi, q fit p appellaoem. Non qriat, q 2do to obiectum fuit, d. n: vba magis favent huic posteriori sententiae pp locutionem gnalem. Nec restringit, gnalitatem. Illam

verum illud, datos, et, dati, quod praedicatur simul de legitimis tutorib. ut constat ex § da. 1 ibi data s. de tutelis, et ex Ulpiani frag. titulo de curatorib. 12. in pr. in verbis, quem ex l. XII tabb. dant. Verba a. d. l. 5. ff de legitimis tut. volunt quod nemo det, legitimum tutorem tamquam ex testatorib. vel magistratib. sed tantum lex. Unde colligitur textum istum non negare, quod ipsa lex, eos det. Defert n. l. XII tabb. l. 1 in pr. ff de legitimis tut. Vocat § 2. i. de legit. agnator. tutela. facit, d. l. 5 ff de legit. tutorib. et introducit. Ulp. in frag. t. de tutelis 11 § legitimi 2. Simile quod affertur est dissimile, quod et Arumaeus in disp. ad Institut. 3. th. 22. reiecit. In hoc tamen sensu tolerari potest: quemadmodum sui haeredes habent beneficium abstinendi, sic et non solum testamentarii, et dativi, verum et legitimi tutores, quod contendimus. Nec denique contrariatur nobis authoritas Ulp. in frag. quanta n. illa sit satis apparet.

QUAESTIO II.

Cum post Constitutionem D. Marci excusationem tutor vel curator protinus per viam appellationis proponere possit?

Non absurdum est hoc affirmare, si perpendatur, quid et quantum D. Marcus veteri iuri detraxerit per suam Constitutionem. Olim enim proponebatur excusatio a tutore testamentario et dativo, per querelam simplicem, sed tamen per viam appellationis ut s. dixi. Hoc tamquam durum D. Marcus correxit statuitque ut si quis tutor datus fuerit, vel testamento, vel a quo alio qui ius dandi habet, non oporteat eum provocare l. 1 § si quis 1 ff quando appellandum sit. Ergo potest adhuc provocare si velit, non tamen cogitur ut olim, additur in d. l. 1 § 1, quod intra tempora constituta excusationem allegandam habet, et si fuerit repulsa tunc demum appellare debebit. Ergo ab initio statim non cogitur appellare, quando nolit, sed potest si velit, hoc n. posterius continent ipsa verba D. Marci, cui n. necessitas appellandi remissa est, is si velit provocare potest erg. Iheli

Cedrus

Codicis, q̃n pvocare ō ē necẽ. Et hoc ulterius ꝯfirmat
l. scire oportet 13 in pr. ff de excusat. tut. cuius vba st
scire oportet, quoniam neq; dati tutores, neq; testa,,
mentarii ꝓvocare necẽ sint, ut ondit Constituo D.
Veri et Antonini. et apte loq̃r l. caius 16 ff eod. Cajus
testamento Nigidium filio suo tutorem dedit, eundemq;
usq; ad 25 annum, curatorem ꝯstituit, quo cum liceat
Nigidio a curaoē, et citra appellaoēm se excusare ꝛc.
Ergo p̃t se statim excusare ꝑ simplicem q̃relam, sta,,
tim et̃ ꝑ appellaoēm. Huc ꝑtĩnet l. 60 § fin. ff de
ritu nupt. l. penult. ff de tut vel cur. d. l. tutores 18
C. de excusat. tut. l. tutor 20, et l. tutores 39 § tutor datus
ff de administr. et pic. tut. et l. diximus 4. ff de excusat.
tut. Quam sententiam amplectit̃ [illegible] Cujac. ad d. l. 4.
ff h. t. Hergius in d. § q. a. 16 n. 9 et ibi Hotom. h. St.
Nigellius disp. feudali 1 th 2. Treutlerus disput. select.
volum. 2. disp. 9 th 1. Rejiciunt v. illam sñam Donel.
3. com. 9. Wesemb. Mynsinger. Ant. Matthæus. Ægidius
Hortensius h. d. t. et Arumæus disp. 3 th 21.
Primò ꝑ § q. a. a. 16. h. d. t. in tribus ō appellant, et in
tribus, se excusare debent. Ad q̃ r̃ideri p̃t. verboꝝ
illoꝝ, ō appellant: sensum eē, q̃ tutores, q̃ se excusare
volunt, pvocare ō oporteat d. l. 1 § 1 ff q̃n appellandũ
sit et d. l. scire oportet 13 in p̃n ff h. t. nec resistit vbum
illud, debere, q̃a certum ē q̃, q̃ nolunt appellare, cogant̃
dinō se excusare, ꝑ simplicem, q̃relam, tertia n̄: via
ō dat̃. Qui v. ab initio statim beneficium appellaōis
arripiunt, illi ō debent se excusare, ꝑ simplicem viam,
de illo casu loq̃r obiectus § q. a. a. 16, ō v. de posteriore.
Dn̄ obiiciunt, q̃ appellaō a datione fieri ō possit, sed
saltem a cognitione, Appellamus n: a iudicis sententia
l. 1 in pr. ff de appellaōib. Atq; si ante ꝓpositam excu,,
saoēm tutor appellaret, tunc magis videret̃ appellare
a daoē ipsa: a daoē v. ipsa q̃d aliud eēt, q̃ a lege ipsa

vel

vel S. Consulto a. Constitutione, quae hanc dationem specialiter concessit. Nam ipso iure quisque tutor est statim a datione ipsa, vel certe eo usque retinetur tutela, si excusatio post dationem proposita admissa non fuerit. l. 2 ff. si tutor vel cur. appellaverit. Non licet igitur a datione ipsa appellare. Atque quia ideo non absurdum esse tutores statim ab initio appellare posse, quo enim modo olim sine absurdo potuerunt appellare, hoc etiam modo, hodie post constitutionem S. Marci appellare possunt. Confer Cujac. l. 9 Obser. c. 35.

Non ulterius obstat d. l. 13 ff. h. t. ubi dicitur, quod tutores et curatores, adversus sententias, quibus reiiciatur excusatio appellandi licentiam habent, hoc enim concedimus. An vero illo tantum in casu, hoc negamus, nulla enim ibi fit restrictio, quare dicimus appellare etiam posse a delata tutela. Non denique movet d. l. 2 §. 1 ff. quando appellandum sit, cuius verba optime explicant Nigellius d. to. et ex eo And. Gerhardi decade 4 quaest. 10

TITULUS XXVI.

De suspectis tutoribus & curatoribus.

Thesis 1.

Succedit tandem varia tutelae et curae, quae ob crimen suspecti fit dissolutio. Quae clausula, et frequens et necessaria est. Frequens, quia quotidie suspecti tutores postulantur l. 1 in pr. ff. h. t. Pernecessaria, ne frequenter pupilli et adulti fraude et negligentia tutorum et curatorum laedantur, neve illis accidat, quod Demostheni, qui a tutore suo improbo ita fuit spoliatus, ut ei de quindecim talentis, vix suffecerint, unde suis praeceptoribus mercedem persolveret. Merito itaque introduxit hanc actionem l. XII tabb. pr. I. h. t. et d. l. 1 §1

2.

Partes huius criminis sunt cognitio et accusatio. De illa quaeritur, qui possunt cognoscere de hoc crimine, de hac vero

1° q possint accusare. 2. q accusari, et 3. qs sit
accusatois effectus. Cognoscunt a. de hoc crimine
maiores magistrus. Romae ptores, in prvinciis v.
psides ss datum ē, h.t. et d.l.1 ss 3 ff eod. pp uti,
litatem et favorem publicum pupillorum l.2 ss 2. ff q
petunt tutores vel cur. et l.4. ff de offic. eius cui
mand. ē iurisd. et sg iudicii, quoniam famosum ē
gravitatem l.3 in f. ff. h.t. et l. ō solum 39 ss fin.
ff de pcurat. 3.

Possunt dn accusare, oēs de populo, q a q. publica
hoc accusao ē. ss qsequns 3 h.t. et l.3 ss 1 ff eod. Quidem
n: in publicis criminib. delatio in commune oib. sine
aliqua legis interptaoe qcedit l. qris 30 C. ad l. Iuliam
de adulteriis, ita et in hoc iudicio, et licet q cum
publicis iudiciis comparat, et q. ō v. vere publica
dr hoc accusao, Desistens n: ab hac accusaoe, ō in,
cidit in S.Consultum Turpillianum l.1 ss suspecti 11
ff. ad S.C. Turpillian: et pt hic intervenire pcurator.
d.l. ō solum 39 ss fin. ff de pcurat. Quorum utrumq
abhorret a nāa publicorum iudiciorum d.l.1 ff ad S.Con,
sultum Turpillianum. et l. penult. ss ad crimen, ff de
publicis iudiciis. Accusari itaq et mulieres hic pos,
sunt, ō solum q cognaoe, vel affinitate iunctae st
pupillis verum et extraneae. Illae. qualis ē mater,
avia, sorores d. ss qsequns ē 3. h.t, et l.1 C. de negotiis
gestis. Ad nos n: spectat iniuria, q in his fit, q affec,
tui nro subiiciunt l.1 ss item 3. ff de iniuriis, et pa,
rentum mxe vindictae intere l.unica C. de raptu vir,
ginum. Matris nāae amor pius ē circa filios Nov. ut
sine phibitione mres 94. c.1. et aviae cura tenerior
ē suorum Cassiodorum l.4 variarum c.12 Ita v. ō oēs, sed
solum, q pietate pductae ō sustinere possunt iniuriam
q pupillis fit. d. ss qsequns ē 3.

4

Possunt et accusare puberes ss impuberes 4. h.t.

Multi n: in nrã Repub. adolescentes, inqt Cic. 2 offic. et ap iudices, et ap Senatum dicendo laudem asse- cuti st, ut tn̄ id faciant ex qsilio necessarior̄ q d. § impuberes. Si v. illi recusaverint, adeo adolescenti iudex poterit adiri Balduinus in d. § impuberes 4. q tn̄ possunt accusare impuberes d. § impuberes 4. cum legitimam psonam standi in iudicio absq tutore n̄ hant l. 1 et 2 C. q legit. psonam standi re. et ad dicendum impedimento sit ætas, et pudor q ornat ætatem. Cic. in oraõe p Roscio Amerino. Unde n̄ immerito Seneca de brevitate vitæ Livii Drusi temeritatem taxat, q ausus ē, et pupillus adhuc et ptextatus, iudicib. reos commendare.

5.

Accusari possunt oẽs q st suspecti § ordinmus 2. I. n. t. Suspecti a. st q vel fraudulenter, vel negligenter solum, in reb. pupilli vel adolescentis versant, licet solvendo sint § suspectus 5. I. t. Hoc fit si qs copiam sui n̄ faciat ne alimenta pupillo decernant § si qs tutor 9 I. t. et l. 7. § 2. et l. 3 et l. 4. ff eod. a. si qs n̄ latitet, sed psens nihil poẽ decerni qtendat, q in opib. et hoc p mendacium dicat, § sed si qs 10 I. n. t. et d. l. 3 § 15 aut, q data pecunia ministerium tutelæ acqsivit, vel redemit d. § sed si qs 10.

6.

Accusaõis effectus ē ut, quoad cognitio finiat, inter- dicat tutori et curatori administraõ § si qs a. 7. I. t. et l. 14. § 1 ff de solut. ne isto iudicio irritatus tutor iracundius et malitiosius administret. et tandem ut removeat a tutela vel cura, et si latis offerat § fin. I. n. t. melius n. ē occurrere in tempore, q post exitum vindicare l. 1 C. qn liceat unicuiq sine iudice se vin- dicare et l. fin. C. in qbus causis re. et hoc fit vel cum infamia, vel sine infamia, cum infamia si dolum comiserit § suspectus 6. I. t. Excipiunt tn̄ qdam, q bus existimaõ qservat, qualis ē tutor q aliquo vinculo necessitudinis, vel affinitatis, pupillo qiunctus ē, et patronus,

q pupilli liberti tutelam gerit. §. ordinimus 2. h. t. et l. 5. §. 1 et l. 9 ff de obsequiis parent. et patr. praest. Sine infamia: si culpam tutor [illegible] vel cura„ tor commiserit d. §. 6

QVÆSTIONES.

I. An apud legatum proconsulis suspectus postulari possit?
2. Utrum tutor ob latam culpam remotus, fiat infamis?

QVÆSTIO I.

Negandum hoc videtur. I°. quia divinis datum est i. h. t. quia datum sit ius removendi tutores suspectos, Romae praetori. Quaecunque a. specialiter lege, vel SConsulto, vel constitutione principum tribuuntur, mandata iurisdictione non transfe„ runtur l. 1 in pr. ff de Offic. eius cui mandata est iuris d.
II. Quia in l. 1 §. suspecti 11 ff ad SC. Turpill. habetur quod suspe„ cti tutoris accusatio, pro tribunali tantum examinari possit, et quod nullus alius de huiusmodi quaestione, quam praeses pronunciare possit. Unde Petrus Faber ad l. nemo 70 ff d. R. I. Hotom. et Hortensius in pr. h. t. distinguunt cognitionem, a pronun„ ciatione, seu quidem cognitionem a sententia, ut illam habeat legatus proconsulis d. §. datum est i. h. t. et d. l. 1 §. 4 ff eod, hanc vero solus praeses d. l. 1 §. 11 ff ad SC. Turpill.
Verum dici potest, suspecti sane civilem cognitionem esse ordinariae iurisdictionis, et competere iure magistratus Jovianus ad l. 1 n. 13 ff de iurisdictione, et Ant. Faber in rationalib. ~~[illegible]~~ ad l. 4. ff de offic. eius cui mand. est iurisd. et in Juris pr. Pap. 5. n. t. pr. 4. quaecunque vi mandatae iurisdictionis transeunt, illa non sunt ex nume„ ro eorum quae specialiter concedi solent. Nam quaecunque specialiter lege &c. tribuuntur mandata iurisdictione non transferuntur. d. l. 1 in pr. ff de offic. eius cui mand. est iuris d. Atque cognitio de suspectis tutorib. mandari potest, immo et ex mandata generali iurisdictione eam contingere constitutum est l. 4 ff eod. quia man„ data iurisdictione, officium totum iuris dicundi transit d. l. 1 §. 4. ff. h. t. Ergo cognitio de suspectis tutorib. non

competit alieno beneficio, sed iure proprio magistratus. et
consequens recte demandatur legato proconsulis, non solum
quoad cognitionem, verum et quoad executionem datum enim est
ius removendi tutores et legato proconsulis d. § datum est,
q. 3. et propter pupillorum utilitatem d. l. 4. ff de offic. eius cui mand. est.
ut celerius tutoris suspecti cognitio expediatur, ne vel
in bona pupilli, si vere suspectus est, diutius grassetur, vel
administratio pupillarium bonorum diu vacat, et ita in-
nocens sit l. qui forte ff de solut. Non obstant rationes
allatae. Non prima quia cum dicimus ius illud removendi
tutores suspectos datum esse, praetori et praesidi, id non dicimus
specialiter, vel lege, vel S. consulto, vel constit. principum
datum esse, sed vi et potestate ordinariae iurisdictionis.
Ant. Faber d. lo. Non secunda quia a. proprie et stricte in d. § 11
praesidis verbum sumatur a. generaliter. si prius verissimum est
quod nullus alius de huiusmodi quaestione possit pronunciare quam
praeses. praesidis enim provinciae non sunt legati, quia comprimentur
sub legati Caesaris l. 1 et l. legatus 20 ff de offic. praesid.
si vero posterius, et hoc modo recte dicimus, solum proconsulem
de suspecto tutore pronunciare posse, cum enim legatus proconsulis
tutores et curatores suspectos removet, non suo imperio
agit, sed proconsulis vel proconsule, cuius mandato ius dicit,
quoties partibus eius fungitur. l. etsi praetor 3 ff de offic.
eius cui mand. quod enim mandatam iurisdictionem suscepit
proprium nihil habet, sed eius qui mandavit iurisdictione
utitur d. l. 1. § 1 ff eod.

QUAESTIO 66.

Utrum tutor ob latam culpam remotus, fiat infamis?

Conantur hoc probare Donel. l. 6 com. c. 7 Duarenus ad l. 5
t. de in litem iurando n. 33 Cuja. l. 7 observ. 8 Corasius
4 miscellaneorum c. 2 et Scaliger in notis ad Donel. d. lo. l. x
1. Quia regula est. quod ubicunque vocabulum culpae in
LL. indefinite ponitur accipiatur de levi l. 8 § 3 et l. 9

§ 5. ff de rebus auctoritate iudicis possidendis. l. 25 § 1.
ff soluto matrimonio. At ob culpam tm qs ō fit famo-
sus § suspectus 6 ff. S. t. q̄ pp regulam p̄cedentem
restringi debet ad culpam levem. Ergo ob culpam
latam qs fit famosus. Unius n: inclusio, alterius ē exclusio.
II. Conant hoc pbare p l. fin. ff ubi pupillus educari dat
in qua ht q tutor si absens sit et alimenta pupillus de-
sideret pp negligentiam et nimiam cessatem, removeri
debeat, q; dignus tali nota videat.
III. p l. tutor 3. § nunc videamus 5. ff. S. t. ubi sordes
vident referri ad culpam latam, et grassatio ad dolum
IIII. p l. pbrum 42 ff d. V. S. ubi tutelae damnari dr
civiliter pbrum. Ergo infamat. Contrariam sententiam
defendunt Fouzanus in q 41 ad l. Falcidiam n. 5. Ant. Faber.
Iurisprudentiae Pap. S. n. t. pr. 2. Wesemb. et Schneidwinus
ad d. § suspectus 6. S. nt. Bronchorst centuria 3. asser. 19
et Forsterus disp. 5 § ult.

I° Quia in d. § suspectus 6 doli vocabulum opponit
culpae, textus a. legum intelligendi st, eo de casu, quo
de mxe dubitari pt l. 9 inf. et ibi Glossa. ff de Carbo-
niano edicto et l. 1 §§ fin. inf. ff ad Municipalem.
At magis dubitamus num tutor infamis fiat ob latam
culpam, q ob levem, seqr ergo ut d. § suspectus 6 acci-
piamus de culpa lata. Ob illam a. tutor aeq ō fit infamis
d. § suspectus 6.

II Quia nusq expsse legit, q qs removeri debeat ob
levem culpam sed semp mentio fit doli lataeq; culpae l. 2
l. 4. et l. 5. C. S. t. et l. 3 § 5 et § 17 l. 4. §§ fin. et l. 7 § 1
ff eod. Ergo merito et in d. §§ suspectus 6 p culpam tgimus
ō levem sed latam.

Hic in l. tutor 3 §§ 5 dicit culpā opponi dolo q tn negat p. seqn in q̄stione ad arg. 3.

III. Quia q ob segnitiem removet in hac cā ē ut intel-
gra existimaō tutela vel cura abeat l. 3. § fin. ff S. t.
Nec ē ut dicamus ibi p segnitiem tgi culpam levem qa
opponit ibi segnities fraudi.
IV. Sententia haec aequior ē. At in dubiis seqmur aequiorem
et benigniorem sententiam l. semp 56. ff d. R. I.

Qu

Quibus raõib. õ q̃ rñdent ſ'addu[c]ta argu̇ta, Non primu̇.
quia regula illa adducta vera ē, ſi vel maa' [c]betat
aliud, q̃ hı' ſic pt. ō ſvadeat. Confer l. 22 §3 ff
ad SC. Trebell. et l. 23 ff d. R. I.
Ad 2dum q dea d. l. fin. explicandam eē ex l. 7 §§ 2. ff. St.
ut cau' cognita is fiat infamis, ſi vel dolosē illud fece,
rit, q pbat exhibi d. l. fin. vel adiungendum cura,
torem, ſi illa giungar cum l. 9 ff S. l. et §§ 2. R. eod.
Ad tertium dici pt tam ſordes q̃ graſsaões, venire
ſub doli vocabulo in d. l. 3 §§ 5. ut q̃ ſtat ex l. 7 §§ 2 ff de
adminiſtr. et piculo tut. # arg. l. 15. §1 ff de iudiciis.
Ad 4 q dea d. l. 42 eē accipiendam de illa damnaõe
tutelæ, q̃ venit ex dolo, a. cum Bonello l. 18 com. 7 8 de levi
culpa.

435

Maa' a. illa ē res odiosa
in qua ſic verſamur.
Nam ē maa' pœnalis, qua
aliqs privatur fama, q̃ vi,
tio cō[m]paratur in quagu[m]
palata non a[c]paratur do,,
lo p l. 7. ad l. Corn. de
ſicariis, in primis cum et
generalis iuris ſit, odio,,
ſa, p interptaõem et ſubau,,
ditos LL. intellectus non eē
extendenda. p c. odia de R. I.
in 6. Procedit a. illa regu,,
la in gctib. non a. in q. gcti,,
bus, multo minus in delictis.
arg. d. l. 7.

LIBRI PRIMI INSTITU,
TIONUM IURIS CIVI,
LIS FINIS. IMPO,
ſitus [?] 9 Septembris. Ao.

In MeDIo ConsIstIt VIrtVs.

Incepi d. 14 7bris 1615

INSTITUTIONUM JURIS DIVI JUSTINIANI LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

De rerum divisione, et acquirendo ipsarum dominio.

Thesis 1.

In libro primo actum fuit de personis, sequuntur res, quae constituunt partem alteram, concursus prioris, et a personis et actionibus distinguuntur. Omnes autem res sunt, vel in patrimonio, vel extra patrimonium. pr. J. h. t.

2.

Extra patrimonium seu bona nostra, res sunt vel iuris humani, vel divini iuris. Res humani iuris sunt sub triplici divisione, vel sunt: communes sunt vel publicae, vel universitatis. Communes res ideo dicuntur, quod omnibus tam hominibus, quam brutis animantibus sine detrimento alterius, aeque promiscuum usum praebeant, et omnibus patere debeant, ut iure non possint occupari, a quo aliquo. Sabinus in § et quid. 1 J. h. t. et sunt primo, aër. 2 aqua profluens. 3. mare. 4 littora maris d. § et quid. 1 l. 2 § 1 ff de div. rerum, et l. 3 § 1 ne quid in loco publico

3.

Primo aër. quid enim tam commune est, quam spiritus vivis? Cic. in oratione pro Roscio Amer. et omnia si teneat, non possidet aëra minus. Ovid. 6. Metam. Rationem subiicit Cic. 2 de natura deorum ubi animantes inquit, aspiratione aëris sustinentur, ipseque aër nobiscum videt, nobiscum audit, nobiscum sonat. Nihil enim eorum sine eo fieri potest. quin et movetur nobiscum, quacunque imus, quacunque movemur, videtur quasi locum dare et cedere.

4

Aqua profluens: quid prohibetis aquarum? usus communis aquarum est. Nec solem proprium, natura nec aëra fecit.

Nec tenues undas ad publica munera veni Ovid. d. lo

Et Ampelisca apud Plautum in Rudente, cur tu aquam inquit gravate amabo, quam hostis, hosti commodat. Unde Cic. 1 Offic. ex praeceptis naturalis communitatis refert, illud quoque esse, neminem prohibere, aqua profluente

ente. Intelligit a. p pfluentem aq. n̄ aqua pluvia, q ca-
dit de coelo, ut falso glossa existimat in d. § et qd. 1, q a
aqua pluvia ei eius est, in cuius solum cadit. q ideo et qli-
bet absq. phibitione p suo arbitrio cape pt. arg. § fere 12.
J. s. t. et l. 16 ff de servit. rusticor. pd. Non et ex sententia
Mynsingeri in d. § 1 n. 4 Ugr flumen ipsum a. aqua sca-
turiens, q medici dicunt fontanam, qa plerumq. fontes
st in loco privato. Unde et aqua illa fit privata, n̄ v.
communi l. aq. 4 et l. pses 6 C. de servitutib. et aqua.
Sed p aq. pfluentem Ugr aqua q in fluminib. pfluit semp
et nunq. manet Donel. 4 com. l. c. 2. Hotom. Borcholt. et

§ 15 Ibris.

Balduinus hic. 5

Tertio. Mare: Maris n: communis usus, oib. hoib. e. l. 3 § 1
ff ne qd in loco publico. Unde Plautus in Rudente. Mare qdem
commune certo e oibus, inqt, et Seneca l. 4. c. 28 commune bonum
e, patere commercium maris, et regnum humani gnris relaxari.
Quarto littora maris d. § et qd. 1 J. n. t. frustra n: mare oium
commune eet, nisi et littus quo accedit ad mare commune eet.
l. 2. ff de iurisdictione. Quid a. sit littus maris exponit in § e a3.
J. s. t. et l. littus 96 et l. littus 112 ff d. v. s.

Publicae dn res vel stricte dicunt vel late. Late publicae di-
cunt illae res, q iure nali communes st l. 4 in littore 14. ff de
acqr. rer. dom. et l. pscriptio 45. ff de usurp. et usucap. de qb.
fuit mo dictum. Stricte a. loqndo publicae res st, q st alicuius
populi, ut Romani, et hae n̄ nat. alicuius populi fuerunt,
hocq. respectu a reb. communib. n̄ differunt, sed iure belli et
victoriae in ius et ptatem populi Romani pvenerunt, et st
publicae vel ex se vel p aliud. Ex se res publicae st flumi-
na et portus, § flumina 2 J. t. et l. 4. § 1 ff de div. rer. Flu-
minum qdam st publica, qdam privata. Flumen privatum
nihil differt a ceteris locis privatis l. 1, § hoc intdictum 4. ff de
fluminib. et hic n̄ ptinet. Publicum v. flumen cognoscit ex
seqntib. 1o si sit navigabile 2. si perenne, hoc e semp fluat.
3 ex magnitudine. 4. ex communi et publico usu, 5 existimaoe
circum colentium d. l. 1 § 1 et 2. et l. 2. ff de fluminib. Baptista
Aymus de alluvionum iure l. 1 c. 15. n. 13. Horum fluminum
effectus e ius piscandi in illis d. § flumina 2.

Portus ideo res ē publica, q͞a pars ē publici fluminis. So. nell. l. 4. com. A. C. c. 3. Portus n: appellatur ē quilibet locus ttg[illegible] muris, parietib. sepibus, aliisve munimentis clausus, et claustro vel sera obseratur, atq obseptus, ut ā facile quis ingredi possit, quo importantr merces et inde exportantr. l. portus 59. et ibi Geddaeus n. 1 et 2. ff de V. S.

8.

Res publica pp aliud dicuntr ripae § riparum 4. J. S. t. l. 3. ff de fluminib. et l. fin. § 1 ff de acqr. rer dom. Ripa aut ita recte definietr, id q flumen continet, natem rigorem cursus sui tenens. d. l. 1 § ripa 5 ff de fluminib. Vnde ripa porrō longinq ē fluminis, littus v. maris d. § ē a 3b. t. Bald. in d. § riparum 4. n. 2. Et alrud illud, ob q ripas voco publicas ē, fluminis usus, cuius sine ripis, a nullius a. incommodus plane ē. G[illegible] ipsan. et Wesel. in d. § riparum 4. Vsus a. in eo gsistit, ut cuiq liberum sit 1° Naves ad ripas appellere. 2. funes arborib. ibi natis religare. 3. retia ex mare reducere et ibi siccare. 4. onus aliqd in his reponere, d. § riparum 4. et l. 5. in pr. ff de div. rerum.

9.

Ripae q̄ ex se erunt privatae, nam pprietas riparum illorum ē, quorum pdiis haerent, h. ē proximae st. d. § riparum 4. [illegible] nisi flu‑ mina et alveos suos et ripas, ex privatorum agris adiacentib. detra‑ xisse videntr, adeo ut agrorum partes videantr arg. l. 1 § 5. et 7. ff de fluminib. Gisanius hic. ripas colunt et privatorum vicinis coercent, ne damnum faciant. Wesemb. hic n. 4. itaq 2dum naam ē commoda riparum, vicinos seq, quos sequuntr ista incommoda. l. 2dum 10 ff d. R. J. et l. unica § 4. C. de caducis tollendis. Ne ibi in universum inutiles sint, riparum pprietates arg. § 1 ins. de usufr. cum usus publicus numq frustretr arg. l. pponebatr 76. ff de iudiciis. placuit, ut et arborum cum fructib. in ripis natae vicinorum sint. d. § riparum 4. et l. 30 § 1. ff de acqr. rer dom. cum superficies, dat solo, § cum in suo 30 J. t. et fructus, ōe iure soli percipiatr. l. q scit. 25 in pr. et § 1. ff de usuris.

10.

Deniq res universitatis st duplices, quaedam n. st auctoritate tm universitatis, voluntate v. singulorum de qbus singuli de uni‑ versitate commodum accipiunt, pp usum q publicus est, et st

theatra, stadia, forum, campus Marcius, viae publicae, balnea publica § universitatis 6. J. S. t. et l. sed Celsus 6. in pr. ff de contrahenda emptione. Quaedam vero res sunt, quae universitatis sunt tam authoritate, quam voluntate, ex quibus omnes singuli de universitate commodum accipiunt, sed ipsa tamen universitas, ut sunt vectigalia, horrea, apotheca etc. Vide Wesemb. in d. § universitatis 6. n. 4.

11

Et tamen de rebus humanis, quae licet actu ipso dominio nostro eximantur, potentia tamen nostrae esse possunt, ad quas et refero, res quae vacant, vel nova ipsa, de quibus in § ferae 12. et § 18 h. t. vel quae tales fiunt, quales sunt res pro derelicto habitae § quacumque ratione 47. h. t. et thesauris, § thesauros 40 infra h. t. de quibus in modis acquirendi agendum erit.

12.

Sequuntur res divini iuris, quae et actu et potentia, dominio nostro regulariter eximuntur, nam quod divini iuris est, id nullius est in bonis. § nullius 7. J. h. t. quia nullius esse potest, id ut alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere, l. quod nullius 182. ff d. R. J. d. l. 6. in pr. et l. si in emptione 34. § 1 ff de contrahenda emptione. l. sacra 9 § fin. ff de rerum div. et l. continuus 137. § cum quis 6. ff d. V. O. Res autem hae sunt, vel res ita simpliciter et absolute divinae, vel quodam modo seu quasi. Illae dicuntur res sacrae et religiosae § sacrae 8 et § religiosum 9. h. t. et l. 1 in pr. ff de div. rerum. Istae vero dicuntur sanctae. § sanctae 10 in tit. eo; quoddam modo, h. t. et d. l. 1 in pr. Confer Donell. 4 com. c. 1

13.

Sacrae res sunt, quae rite Deo consecratae sunt d. § sacrae 8. Unde sacrum definit Trebatius, quicquid est, quod Deorum habetur teste Macrobio l. 3 Saturn. c. 3. Consecrat autem non privatus, d. § sacrae 8 V. si quis a. sed Pontifex et princeps d. § sacrae. l. ossa 8 in pr. ff. de religiosis et sumptib. funerum et l. sacra 9 § ff de rerum div. res inanimatas. Aldus Manutius, de quaesitis per epistolam, de sacro, sacrosancto, sancto, etc. quales sunt aedes sacrae, et res mobiles, seu donaria, ut libri sacri, vasa ad usum sacramentorum necessaria, d. § sacrae 8. l. 6. § 3. et d. l. 9 in pr. et § 1 ff de div. rerum, sive et in civitate sint, sive in agro. l. sacra 9 in pr. ff de div. rerum.

14

Forma dedicandi consistit in ritu solenni moribus cuiusque populi recepto. Donel. 4 com. c. 1. Effectus est, quod illae non possint alienari, d. n: recipit res sacra aestimationem l. 95 fin. ff de div. rer. nisi tamen alienatio, et oppignoratio, fiat ad redemptionem captivorum, ad alimenta pauperum, vel templorum refectionem, d. §. sacrae 8 b. n. t. Absurdum n: non est animas hominum quibuscunque vasis, vel vestimentis praeferri l. sancimus 21 C. de SS. Ecclesiis, cum Deus neque vasis, neque poculis indigeat, quia neque edit neque bibit, ut respondet Acatius Amidenus Episcopus teste Cujac. in Novel. 7. et aurum sit Ecclesia, non ut servet, sed ut eroget, et subveniat in necessitatib. quia melius est ut vasa viventium servent, quam metallorum. Ambrosius l. 2 de Officiis c. 28. Semel autem aede sacra facta et diruto aedificio locus sacer manet, d. §. sacrae 8 vers. locus autem et l. in tantum 6 §. sacra 3 ff h. t. quod tamen si attingitur a prophanis, violatur. Aldus Manutius d. lo., etsi capitur sacer esse desinit l. cum loca 36 ff de religiosis et sumptib. funerum, prius tamen evocatis inde sacris d. l. sacra 9 §. illud notandum est 2 ff de div. rer. Notandum n: est omnes urbes olim in alicuius Dei fuisse tutela, moremque Romanorum arcanum et multis ignotum fuisse, ut cum circumdarent urbem hostium, eamque iam capi posse considerent, certo carmine, evocarent tutelares Deos, quod aut aliter urbem capi posse non crederent, aut etsi posset, nefas existimarent Deos habere captivos. Est autem carmen hujusmodi: Si Deus, si Dea est, cui populus civitasque est in tutela, teque maxime qui urbis hujus populique tutelam recepisti, precor venerorque veniamque a vobis peto, ut vos populum civitatemque deseratis, loca, templa, sacra, urbemque eorum relinquatis, absque his abeatis, eique populo, civitatique metum, formidinem, oblivionem, iniiciatis, proditique Romam ad me meosque veniatis, nostraque vobis loca, templa, sacra, urbs acceptior probatiorque sit, mihi quoque populoque Romano, militibusque meis praepositi sitis, ut sciamus intelligamusque. Si ita feceritis, voveo vobis templa ludosque facturum. Macrob. l. 3 Saturn. c. 9.

15.

Locus religiosus, a relinquendo Servio Sulpitio, teste Macrobio d. l. 3. c. 3. quod propter sanctitatem aliquam remotus ac sepositus a nobis sit; ex sententia Cic. 2 de nat. Deorum a religendo dictus, fit ubi corpus ossave hominis condita sint in religi-

a l. sancimus uncta authen. hoc ius porrectum C. de sacros. Ecl.

Quartus casus a Mynsing. affertur, pro debitorum clausam, si quis ergo aut Ecclesiam, et aliunde non possit solvere.

Si alienatione rerum sacrarum, observari debent. 1 Causae cognitio ut sic superior praelatus expendat, num alienatio expediat Ecclesiae, necne? 2 Decretum praelati Ecclesiae. 3 Consensus totius Cleri sive capituli.

NB.

Reg.

Religiosum dicitur a relinquendo. Servio Sulpitio. A religendo 2. Cicer.

gr

giosum q. s. t. d. l. 6 § 4 ff de div. rer. et l. 2. §§ ff de Religio,,
sis et sump. funer. Licet a. cadaver hois, non sit qd religio,,
sum, religionis tn, cuius favor magnus e l. locum 17. in
pr. ff de usufructu, interest sepulchra et monumenta extrui,,
et exornari l. 7 § interdictum 6. ff de mortuis inferendo.
ut memoria humanae conditionis, corpora sepulturae tra,,
dantur. l. quidam 27 in pr. ff de conditionib. Instit. q dum
vivebant templa erant Spiritus Sancti, 1 Cor. 3 v. 16. Ex
quibus infert 1º monumentum per se non religiosum esse
priusquam eo mortuus sit illatus l. 4. § non fit 6 ff ad l. Juliam
peculatus, cum sit memoria tn causa factum l. 2. § 6 ff
de relig. et sumptib. funerum, quod Graeci κενοτάφιον
hoc e inane sepulchrum, qd e sine corpore appellant.
l. monumentum 42. et l. relig. 6. § fin. ff d. t. et l. 6. § fin.
cum l sequente ff de div. rer. 2º non totum locum qui sepulturae
destinatus e, religiosum fieri, sed quatenus corpus hu,,
matum e d. l. 2 § sepulchrum 5. ff de relig. et sumpt. funer.
et agrum purum, monumento cohaerentem p fani nomine
l. locum 9 ff de relig. et sumpt. funer. Barnabas Brissonius
l. 2 select. antiqt. c. 15.

16.

Humatio a. illa fiebat regulariter non in urbe, sed extra
urbem. l. 12 C. de relig. et sumpt. funer. Cic. l. 2 de LL. 1º
ut nisi per vivos hoies civitatem, totamque Rempub. vi,,
vere ac subsistere crederet. Ant. Faber in Jurispr. Pap.
tit. 11 pr. 1 2º ut ab oculis viventium cadavera, quae a,,
nimis moestitiam inferunt, quam primum amoverentur, et
tertio, ne coelum illud urbanum, unde puri spiritus du,,
cerentur tetro putrescentium corporum nidore corruptum
pestem alioqui importarent. Paulus Manut. de legib.
Romanis. Verum cum eorum dolori atque orbitati, ma,,
gnum sit solatium, si amicis sui sepulchrum amplexari,
ac in id lacrymas profundere possint, illaque officia
extra civitatem sepulto, non facile sit exequi, ideoque
statuit Imperator Leo in Novel. 53 ut liceat tam in,,
tra civitates, quam extra mortuos sepelire liceat.

In d. l. 12 C. de relig. et sumpt. funer. causa et sacra aedes, ne sanctum municipiorum ius polluatur.

17.

Illatio v. fiebat, in locum vel proprium vel alienum

undeq. ut is q religiosum et vult ɔstituere locum, sit vel dnus, vel dni sat ɔsensum. Dnus a. ŝt, vel plenam loci istius pprietatem, vel nudam tm pprietatem. Qui plenam ŝt pprietatem ŝt vel raoe totius loci, vel tm raoe partis. Si raoe totius sua fa voluntate facit locum religiosum d. § religiosum q. S.t. Si v. tm raoe partis, inqrit utrum locus, q cum aliis communis e, in qm socius mortuum inferre vult sit purus, an v. ante religioni addictus. Si purus, S. e neq sacer neq sanctus, neq religiosus l. 2. §§ purus 4. ff de religio. sis et sumpt. funerq, o licet invitis sociis mortuum inferre. d. §§ q. S.t. d. l. 2 § 1, et 2. ff d. t. l. 6. § 4. ff de div. rerq et l. 6. § 6. ff communia dividundo q llatio n. fit in aliqm locum solidum, qualis o e is cuius oes glebae communes st l. si fundus 39. ff de socio l. certo 13. § 1 ff de servit. rusticorq pdiorq et l. 25 q 31 ff de usuf. legato, et q a fieret hoc mo unius arbitrio alioq conditio deterior, q legem o debet 74. ff d. R.J. 18

Si v. ante religioni addictus fuit, tum a. extranei inferuntur, a. unus ex dominis. Si extranei opus e ɔsensu oium sociorq. Si unus ex dnis recte ibi sepeliri ɔstat et sine caeterorq ɔsensu; mxe cum alius o sit locus in quo sepeliretr l. si plures 41 ff de relig. et sumpt. funerq d. §§ religiosum q S.t. et d. l. 6 § 4. ff de div. rerq. Quia ius inferendi in sepulchrum unicuiq in solidum competit d. l. 6 § 6. ff communia dividundo, et liberum e vel reclamante et invito socio rem habere ad usus destinatos l. arborib. 12 § 1, ff de usufr. psertim hic, ob favorem religionis, et utilitatem reipub. q e ne cadavera insepulta iaceant. l. st pcise 43. ff de relig. et sumpt. funerq. Nec resistit, q in re communi nemo invito altro facere qcq possit. l. Sabinus 28 ff communia dividundo q ed n. hoc respicit, ne socius re communi possit uti ad qm usum, o e destinata. Pacius Centuria 1 qst. 38.

Q. 18 Uris. Anno 162

19

Qui v. nudae pprietatis tm dnus e, o pt locum religi

gio

giosum facere, invito eo qui eius d. loci habet usum fructum d. l. 2 § 7. item si alienus, vel aliquam servitutem, quae eius prohibendi et sibi habent d. l. 2. § 8 et l. ossa 3 § nec solum 4. ff de relig. et sumpt. funer. Illorum n: de re deterio, rem proprietarius conditionem faciat invite l. 15 § 6. et l. 17. § 1 ff de usufr. et sic comminuit iurеeorum consequens fuit ex quo in generali, l. in concedendo 8 ff de aqua et aqua pluviae arcendae, sed interdum et solus proprietatis dominus, locum religiosum facere potest, fingentem: eum testatorem inferre, cum non esset tam oportune ubi sepeliretur d. l. locum 17 in pr. ff de usufr. et d. l. 2 § si usumfructum 7. ff de relig. et sumpt. funer. Aut non minus commode per alium locum servitute uti posse et tunc non videtur servitutis impediendae causa id fieri, et ideo religiosus fit d. l. 2. § 8.

Exceptio

20.

Sine consensum domini, cuius locus est, inferre debent, omnes qui inferunt, quorum e numero est usufructuarius d. l. 2. § 7. Nullus n: actus quamvis pius et favorabilis, in alterius praeiudicium subsistit ppr: l. quod et qb. ex causis ee. cum nemini ius suum sit detrahendum § fin. l. de his qui vel a heni iuris sunt. Sufficit a. consensus ille, sive sit illatione prior, adeo ut retractari non possit c. quod semel 21 de R. I. in 6. sive sit posterior d. § religiosorumque 1. 7 et d. l. 6 § 4 ff de div. rer. Omnis ratihabitio priorus retrahitur et confirmat ea, quae ab initio subsecuta sunt. l. fin. C. ad SC. Maced. et cap. ratihabitionem 10 de R. I. in 6. maxime in favorabilib. l. si legatus 30. ff ad SC. Trebell. Qui itaque sine domini voluntate mortuum in alienum locum intulerunt, vel inferre curaverunt a. tollere id quod intulerunt, a. pretium loci praestare coguntur per in factum actionem domino cuius locus est, vel bonae fidei possessorem, quae tam heredi quam in heredem competit et perpetua est l. 1 9 7. in pr. et d. l. 2 § 1 ff de relig. et sumpt. funer. Adversus a. eum qui in alterius arcam lapideam in qua adhuc mortuus non erat conditus, mortuum intulerit, utilem actionem in factum proconsul dat, quia non proprie, vel in sepulcrum, vel

in

in locum atrius inkli(?) se dici pt, d. l. 7 § 1 ff d. t.

21

Tandem cum loca capta sunt ab hostibus omnia desinunt religiosa esse d. l. cum loca 36. ff de relig. et sumpt. funer. fiunt n. illa hostium. § item ea 17. J. d. t. quia si religiosa manerent, fieri non possent Borel. 4 com. c. 7. Sic cum reliquiae in alium locum translatae sunt l. 44 § fin. ff de relig. et sumpt. funerum. Translatio a. illa fieri non pt sine decreto Pontificum seu iussu principis l. ossa 8 in pr. ff d. t. et c. 37 dist. 1 de consecratione. Divi n. fratres edicto admonuerunt ne iusto sepulturae traditum i. terra conditum corpus inquietetur l. divi fratres 39 ff de relig. et sumpt. funer.

22

Sanctum dictum est vel secundum quosdam a sanguine hostiae quae olim in foedere iciendo fundi solitus. A sanguine n. idem sancire quod proprie consecrare aliquid sub sanguine hostiae significat. Unde Sanctum, quod sanguine consecratum. Perottus cornucopiae. vel a sagminibus, sunt a. sagmina herbae quaedam, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret, sicuti legati Graecorum ferunt ea, quae vocant graece κηρύκια l. sanctum 8 § 1 ff de div. rer. Si quis n. legatum hostium pulsasset contra ius gentium id commissum esse existimatur, quia sancti habentur legati l. fin. ff de legatis. Vide Varro l. 3 de lingua lat. corpora legatorum sancta vocat, quibus, ut Marcus Cato dicebat, nemo homo nocet, et Cic. 1 Verrina, omne legatis, inquit, inter hostes incolumes esse dnt.

23

Sagmen a. quod sanctum quoque significat, a graeco σεμνόν, h. e. quod sacrum et religiosum denotat dictum putat Clariss. D. Scipio Gentilis in l. singulari originum in verba sanctum. Alii v. sagmina ab agendo derivant, quod est sacris agantur et appellabant sagmina antiquitus, Verbena priores Livius l. 30. h. e. herba pura Albericus Gentilis l. 1 de legationib. c. 13. quia ex loco sacro, hoc est arce capitolii, cum sua terra evellebant a. gentis, pro tore, et illis semper legati, cum ad hostes pacis ineundae causa mitterentur coronari solebant. Unus tn legatorum verbenam portabat, cui nomen erat Verbenarii, vide Glossam in d. l. 8 § 1 ff de div. rerum.

24

Sanctum dr a sanguine hostiae, vel sancio

Sanctum q. sanguine consecratum.

Sanctum a sagminibus.

Sagmen a graeco σεμνόν

Sagmina ab agendo quod est sacris agantur

Verbenarius

Ceryceium.
Caduceum dr q cadere
faciat contentiones
440

24.

Κηρύκιον seu latine Ceryceium, h. caduceum dictum
q cadere faciat contentiones, atq certamina Perotus
cornucopiæ, erat lignum rectum, habens duos angues
sibi invicem implicatos, et facies habentes sibi obversas.
Unde q virgam hanc seu baculum portabat, κῆρυξ
et caduciator, seu legatus pacis dicebat. Vide plura hac
de re ap Perotum cornucop. p. 400 n. 60. Macrobium l. 1 Saturn.
c. 19 Polybium l. 3 Albericum Gentilem d. l. 1 c 18 et
Guilelmium Puteum in annotat. ad d. l. 8 ff de div. rer.

25.

Sabinus Cassio reste refert.

Muri Romæ et in municipiis Sancti.

Portæ item civitatis

Et Sanctum pro re dicimus, q neq sacrum neq profanum e
sed sanctione quadam confirmatum, ut ab iniuria hominum
defensum atq munitum sit d. l. sanctum 8 in pr. et l. 9
§ ppnie 3. ff de div. rer. Sic muri st sancti, tam Romæ,
q in municipiis, st sanctæ quoq ro h. t. l. fin. et d. l.
sanctum 8 § in municipiis 2. ff de div. rer. Item portæ
Civitatis, de iure civili d. § sanctæ 10. et l. 11 in pr. ff de
div. rer. o v. pontificio. Ubi n. portam aprire voluerunt
veteres, ibi vomere exempto suspensoq aratro transilientes,
intercapedinem reliquunt. hinc totus murus excepta porta
sacer est. nam si portas quoq sacras statuissent, o potuissent
res naria, q lustrato o ceerent pecas vel recipi, vel emitti sine
piaculo, quales st et cadavera. Plutarchus in Romulo et in qst.
Romanis qst. 27 et Hadrianus Turnebus in Varronem de
lingua latina, in vbis Vacca interiore.

26.

Sancte item res arces
et propugnacula, spe-
cula. Item leges

Sanctæ quoq res st arces, et propugnacula ad murorum defensio-
nem extructa, item speculæ ad excubitores nocturnos recipien-
dos in muris collocatæ arg. l. 2 ff ne qd in loco sacro fiat.
Donel. 4 com. 1. et leges d. l. 9 §§ 3. ff de div. rer. Vndeap
Horat. Sanctorum inscripta legum. Sanctione n. quadam
st subnixæ, e a. sanctio ea pars legis, q certam pœnam
irrogat iis, q præceptis legis o obtemperaverint d. § sanctæ 10
h. t. et l. sanctio 41 ff de pœnis.

27.

In patrimonio nro st res singulorum, singulorum n h. t. quas

acq

acquirimus duplici modo, vel singulariter, vel universaliter. Res singulae acquiruntur, aliter ex iure gentium, aliter ex iure civili. Ex iure gentium aliter acquiruntur res corporales, aliter res incorporales. Res corporales sunt, quae sua natura ~~[illegible]~~ tangi possunt § 1. de reb. corporalib. et incorpor. Media autem quibus res illae acquiruntur, sunt tres. Primo occupatio. 2. Accessio. 3 Traditio.

28.

Occupatio est rei apprehensio, qua animo domini acquirimus quod nullius est actu, potentia tamen potest esse. Ratio est, quia quod ante nullius est, id naturali ratione, occupanti conceditur. § ferae 12 h. t. et l. 3. in pr. ff de acqr. rer. dom. ut sit industriae praemium Quintil. declamatione 13. Quemadmodum theatrum cum commune sit recte tamen dici potest eius esse eum locum, quem quisque occuparit, sic in urbe, mundove communi, non adversatur ius, quominus quod suum cuiusque sit Cic. l. 3. de finib.

29.

Dixi occupationem esse rei apprehensionem, quae nullius est, ut excluderem eas, quae sunt alicuius, quales sunt res haereditariae, quae licet in nullius bonis esse videantur Cajus in frag. l. 2. tit. 4. § 1. ~~Intellige~~ veritate naturae, fictione tamen iuris sunt alicuius, vel haereditatis, quae fingitur persona, et locum defuncti sustinere. l. haereditas 61 in pr. ff de acqr. rer. d. Ab occupatione etiam ut patet, alienae sunt res sacrae, quia non solum actu nullius sunt in bonis § nullius 7. sed sunt verum et potentia, § idem iuris 2. I. de inutilib. stipulationib. et l. inter stipulantem 83 § sacram 5. ff de V.O.

30.

Occupamus itaque res, quae vere et omni ex parte nullius sunt, nec proprietate nec usu ullo cuiusque, ut sunt 1 Animalia. 2. Res hostiles, et 3. res communes. Animalium tria sunt genera, vel enim sunt naturaliter mansueta vel prorsus fera, vel naturaliter fera, sed accidentaliter mansueta. Naturaliter mansueta, ubicunque sunt domini sunt, ex quorum numero sunt gallinae et anseres. § Gallinarum 16. h. t. Prorsus fera nascuntur, vel terra, vel mari, vel caelo h. e. aere. unde occupationis quae circa animalia hic tres sunt modi, primus est Venatio, quae fit in terra 2 Aucupium quod in aere. et piscatio, quae exercetur in aqua. Videndum igitur quae animalia capi possint, et quando dicantur capta, et quousque

nia

Res quae in patrimonio sunt acquirimus duobus modis

447

Res singulae acquiruntur, tribus modis 1 Occupatione. 2 Accessione 3 Traditione.

De primo modo Quid sit occupatio

Haereditas in nullius parte h. iuris pro domino habetur

Quales res occupantur 1. Animalia 2. Res hostiles 3. Res communes
Animalium divisio

4. alium d. 12 § 10

maneant capta. 31.

Animalia sunt vel noxia vel minus noxia, illa a quovis sine ulla prohibitione et loci distinctione capi possunt. l. unica C. de venatione ferarum et § nemo retia, t. de pace tenenda in usu feudorum, haec v. sive in aere sint sive in terra, cum distinctione loci, qui vel privatus vel publicus, privatus locus est vel proprius vel alienus in proprio loco capi possunt simpliciter absque ulla prohibitione l. iniuriarum 13 § fin. ff de iniuriis. In alieno v. loco seperato actum ingressionis, ab actu venationis seu occupationis. Dominus prohibere potest venatorem, ne ingrediatur d. § ferae 12. et plane d. t. l. 3 § 1 et l. 5 § 3. ff de acquirendo rerum d. Admodum n. durum est, cuiuslibet libidini et curiositati patere secreta nostrarum possessionum, ideoque potest et intentare dominus, proprius loci, actionem iniuriarum adversus intrantem l. iniuriarum 13 § 7. ff de iniuriis. Fera v. capta, non fit domini fundi, sed capientis, quia non acquiritur iure soli aut loci, sed simpliciter, iure captionis. Hortensius in d. § ferae 12 et prohibitio, domino non parit statim dominium ferae Gips. in l. 3. n. 4 ff de acqu. rer. dom. quia adhuc nullo certo loco inclusa est, sed magis aere quam terra contineri videtur.

A si et ante fuerit, rit.

32.

In publico vero loco non possunt capi illa animalia a privatis. Jure n. hoc competit duntaxat principi. arg. § sedet q. 6. s. de f. N. G. et C. Hinc capta sunt animalia tum, quando plene sunt acquisita. Licet itaque fera a te ita vulnerata sit, ut capi possit, non tamen, aliter tua fit, quam si eam ceperis, § illud 13 d. t. et l. 5 § 1 ff de acqu. rer. d. Aliud n. est occupare, aliud vulnerare. Necessitatem, quia vulnerans, causam dederit, occupationi faciliori, quia multa accidere possunt ut eam non capias d. § 13 inf. spes n. incertissima res est. Unde illud Plauti in Rudente, atque ego et quod speraverim spem decepisse multos scio, et illud Ovidii.

o et d. l. 5 § 1

Fallitur augurio spes bona saepe suo. Et apes quae in arbore tua consederint, non fiunt tuae, antequam a te alveo includantur § apum quoque 14 d. t.

33.

Amittuntur denique iterum haec animalia capta, si amplius

non

nrā custodia ñ coercent, sed eam evaserint, et in liber-
tatem nālem seu laxitatem sese receperint d. § feræ 12.
& q̃cq̃ d. a. s. t. l. 3 & 2 l. 44 et l. 55 ff de acq. rer. dom.
Nālem a. libertatem recepisse t'gunt, q̃n ita aufugerint,
vel avolarint, ut a. a nobis amplius ñ videant et planè
ignorent ubi sīt a. etsi adhuc in conspectu sint, difficilis
tñ eorum sit psecutio. l. nālem 5. in pr. ff d. t. et d. § feræ 12.
v. nālem a. d. t. Secus ē si adhuc sint in conspectu, et pse-
cutio eorum facilis, puta si avolarint pennis aliqua ex parte
avulsis a. incisis, ut ñ facile, a. ñ longe avolare possint, d. §
apum 14 &. examen et d. § feræ 12. in f. in vbo difficilis.
Donel. 4 com. c. 4. 13.

Aves

34.

Nāliter v. bestia fera, sed accidentaliter mansueta, eod.
mō acq̃rit quo prorsus fera, in q̃servatōe tñ dominii et amissi-
one, multū ab illa distat. In his n. aīalib. q̃ ex q̃suetudine
abire, et redire solent talis regula comprobata ē, ut eos q̃
tra eē t'gant, donec animum revertendi hant. § pavonum 15 d. t.
q̃ dīni q̃suetudinem redeundi servant, a nobis possidentr.
l. 47. ff de acq. possess. Unde q̃dam recte putant colum-
bas quoq; q̃ volant ab ædificiis, item apes q̃ ex alveis nris
avolant, et dum q̃suetudinem redeunt, a nobis possidere.
l. possidere 3. § q̃dam 16 ff d. t. possessione a. manente, manet
dominium l. 1 ff d. t.

35.

Si a. revertendi animum hre desierint, tra et eē desinunt,
et fiunt occupantium, q̃ tum fit, q̃n q̃suetudinem revertendi
~~[illegible]~~ ultrō d. l. 5. § 5. ff de acq. rer. dom. Non ab alio inesca-
tionib. q̃bsdam sollicitata, vel captata, vel furto sublata, ut
magis mutarint servitutem, q̃ evitarint, deseruerint. Bald.
in § q̃cq̃d a. n. 4 d. t. Sic apes animum revertendi hnt q̃n ñ uni-
versum examen avolat, si vero totum examen avolat ex alveo
argum ē eas planè abolitionem parasse. Gips. in d. l. 5. § 5.
n. 6. Est a. examen in d. § apum 14. d. t. proles et q. colonia q̃dam
apum.

36.

Pisces et pi-
scatio.

Tandem piscationes institui possunt in mari vel diverticulo
l. iniuriarū 13 § si q̃s 7. ff de iniuriis. et l. 2 § si q̃s 9 ff ne q̃d in loco pub.

Ma

450

Mare in nr̃a oib. patet. l. venditr 13 in pr. ff communia p̃ diorz et in stagno, nam pisces in stagno a nobis ñ possidentr licet stagnum sit nostrum, q a ñ st pars stagni, ut nec fera pars sylvae, itaqz relicti st in libertate nali. l. possideri 3. § item feras 4 ff de acqr. posess. Secus tn̄ ẽ iis in piscib. quos in piscinas coniecimus, illi n: a nobis possidentr d. l. 3 § 14. Nam nemo in piscina colligit, vel in vivario pisces alit nisi suos et p̃prios, qa alr eadem ẽ illius rei, nulla ẽ occupão

37

2 Occupantr res hostiles

Res hostiles, quas ex hostibus capimus, iure gentium statim nr̃a fiunt §s item ea 17. J. d. t. et l. 5 § fin. ff de acqr. rerum d. Bellum n: iuris gentium ẽ l. 5 ff d. Jet Jure. Sive res sit privata sive sacra a religiosa l. cum loca 36 ff de relig. et sumpt. funer. q ttge de rebg q capta st ex hostib. bello adhuc durante d. § item ea 17. in vbo. hostibus. Quod n: capitr hostib. devictis et expulsis, sive mobile, sive immobile sit, ñ fit occupãe militum, sed in ius et ptatem Impatoris, sive belli ducis transit, et in fiscum redigitr c. dicat aliqs. caã 23. q̃st. 5, et l. divus. ff de iure fisci. Bonell. 4 com. J. c. 1

38

3 Occupão fit rerum communium q st vel naã vel volun, tate hoium communes

Deniqz res communes st vel naã, vel hoium voluntate, naã st communes, q in mari a littore maris inveniuntr, quales st lapilli, gemmae &c. Et ha iure nali statim occupãe inventoris fiunt. § item lapilli 18 J. d. t. l. 1, § fin. ff de acqr. rer. d. et l. 3 § 3 ius. ff de acqr. posess. Unde ttgimus merces in tempestate levanda navis caã eiectas, inventoris ñ fieri, q a palam ẽ, eas deo animo eiici, q qs eas hre nolit, sed quo magis cum ipsa navi, maris p̃iculum effugiat §§ fin. J. d. t. Itaqz cum cogente necessitate merces eiiciat, ñ videtr eas in alium transferre velle, cum nemo in necessitatib. liberalis existat. l. rem legatam 18 ff de ~~[illegible]~~ adimendis legatis.

39

Voluntate hoium communes st thesauri et res abiectae. Thesaurus ẽ duplex. vel p̃prie dr thesaurus, vel impprie

Res voluntate hoium communes, st thesauri, et res abiectae. Thesaurus duplex ẽ, vel n: p̃prie dr thesaurus, vel minus p̃prie, minus p̃prie thesaurus, ẽ si qs aliqd vel lucri caã, vel metus, vel custodiae caã condiderit sub terra, hic ñ fit inventoris, l. 31. § 1 ff de acqr. rer. dom. sed manet pristini dni, cuius et furtum fit l. thesaurus 10.

ff

ff ad exhibendum. Proprie v. dictum thesaurum duo constituunt. 1 Ut vetus sit depositio. 2 Ut dnus ignoretur. Unde definitur in l. nunquam 31 § 1 ff de acqu. rer. dom. quod sit vetus quaedam depositio pecuniae, cuius non extat memoria, ut iam dnum non habeat, is itaque quoniam nullius est cedit occupanti l. 1 in pr. ff de acqu. rer. d. quod tn distinctionem admittit.

Thesaurus ut inventori cedat, debet esse vetus depositio, et ut dnum non hat

40.

Aut n: Thesaurum quis scrutatur per illicita sacrificia, aut non. Si illud, thesaurus inventus cedit fisco l. unica C. de thesauris l. 10. Si v. hoc distinguitur, an n: quis thesaurum in loco suo proprio, an in loco alieno, si in loco proprio totus cedit inventori § thesaurus 40 J. h. t. Si v. in alieno, videndum erit num is fecerit actu studioso, num v. invenerit eum casu fortuito. Si illud totus thesaurus est dni loci, d. l. unica C. de thesauris l. 10. Si v. hoc dividitur thesaurus inter inventorem et dnum loci, d. § thesaurus 40.

41.

Res abiecta sive missilia, et res pro derelicto habita, de missilib. tractatur in § hoc amplius 46 h. t. Res v. pro derelicto habita est quam dnus, nulla cau. cogente, ea mente abiicit, ut eam in numero rer. suar. esse nolit § qua ratione 47. h. t. Unde statim dni esse desinunt, et occupantes statim fiunt. l. 1 ff pro derelicto. Hinc apparet, quod is dominium rer. suar. non amittat, quas quis vel in publicum proiecit, ut in ruina, et incendio accidit toto tit. ff de incendio ruina etc. vel aliasignoranter perdidit, quales sunt, quae de rheda currente, non sentientib. dnis cadunt, § fin. h. n. t. Et tm de occupatione.

42.

Accessio quae est alicuius rei augmentatio est vel simplex vel mixta. Simplex est vel nalis, vel artificialis. Nalis est quae operante natura sine hoium labore et industria rebus nris aliquid accedit quae rursus est discreta et continua. Discreta est, quae ex nris animalib. procreatur aliquid, et dr foetura animalium, § item ea 19 et § in pecudum 38 h. t. Ratio est quia quod ex re mea superest meum est l. so. lum 49 ff de rei vindic. et l. de eo 12 § si quis ff ad exhibendum. Continua est, quae fit per alluvionem. Est a. alluvio latens incrementum § praeterea 20 J. h. t. et l. 7 § 1 ff de acqu. rer. dom.

Alter modus acquirendi res singulas corporales est Accessio

Cui non absimilis est circumluvio et inundatio. Circumluvio est, quae insulam efficit, § insulae 22. I.t. Haec autem duplex est, marina et fluviatica. Marina cedit primo occupanti, quia nullius esse creditur d. § insula 22. Donell. 4 com. c. 10. Fluviatica vero si solo innitatur cedit vicinis praediis, ita tamen, ut si sita sit in fluminis parte media, communis fiat pro latitudine cuiusque praedii, quod prope ripam est. Si vero alteri proximior sit parti, eorum est tantum qui ab ea parte prope ripam praedia possident d. § insula 22 et l. 7. § 3 ff de acqr. rer. dom.

43.

Inundatio est duplex, una mutat fundi, vel agri speciem et formam, altera vero non mutat. Haec inundatio proprie dicitur, illa vero alvei mutatio. Inundatio fit quando a mari seu flumine totus alicuius ager inundatus est. Quoniam autem id solum proprietatem eiusdem iuris mansit l. cum usumfr. 24 ff quibus modis ususfr. amittatur, ideoque aqua recedente, tam possessio, quam proprietas, quae utraque inundatione amissa erat l. si ager 23 ff quibus modis ususfr. amittitur l. 3 § 17 et l. 30 § 3 ff de acqr. possess. sine nova apprehensione restituitur § alia sane causa 24 I.t. Alvei mutatio est, quando flumen naturali alveo derelicto, aliorsum seu ad aliam partem fluere coepit, et sic vetus alveus accedit praediis vicinis, quorum pars fuit, ante fluminis detractionem, novus vero publici fit iuris, quia impossibile est ut alveus fluminis publici non sit publicus l. 1 § 7 ff de fluminib. et glossa l. 7 § 5 ff de acqr. rer. dom. et § quod si naturali 23 I.t.

44.

Accessio artificialis est, quando nostris reb. humano labore aliquid accedit. Cuius ratio est, quod adiuncta ... cedere ... et accessorium sequatur naturam principalis, et necesse sit ei rei cedi quae sine illa esse non potest l. in rem 23 § sed et si ff de rei vindic. Haec autem est rei, vel mobilis vel immobilis. Rei mobilis accessio est triplex Specificatio, commixtio, scriptio. Specificatio est, quando ex aliena materia, opus aliquod conficitur priore forma mutata. Haec duplex est principalis et accessoria. Principalis specificatio est, quae ex aliena plane materia, novam plane producit speciem, ut si quis ex alienis uvis, aut olivis, aut spicis vinum aut oleum, aut frumentum fecerit vel ex alienis tabulis, navem fabricaverit seu vinum ex aliena ...

45

Haec a. species facta, vel ad priorem et rudem mam reduci pt, vel ō pt, si pt, eius ē q mae dnis erat d. § cum ex alienas v et post multam et — adeo 7. § cum qs 7. ff de acqr. rer. d. Quippe ea, q talis nae st, ut saepius in suam redigi possint initia, mae potentia victa, nunq vires eius effugiunt l. qntum ē 28 § illud 4 ff de rei vendic. si v. ō pt redire ad pristinam mam, tum species facta cedit, specificanti dictis textt. quoniam suam speciem in pristinam ō gtinet l. idem Pomponius n. § ff de rei vindic. sed in alram ea res translata ē l. qnitas 30 § 4 ff de acqr. posess. ~~Mutata a. forma, … definit 1.~~ 9 § 3 ff ad exhibendum.

46.

~~Accessoria specificatio~~ ē, qn qd alterius rei augendae vel ornandae ca, ita adiectum ē, ut prioris speciei formam amittat. Adiectum a. vel fit pars formalis eius cui accessit, vel tota forma ēē incipit. Pars fit formalis, qn qs, alienam purpuram, vestimento suo, intexuit, § si tn 27. s.t. Purpura n. pars fit vestimenti, l. cum aurum 19 § r. ff de auro et argento legato. Et semp cum qrimus, qd cui cedat, illud spectamus, qd cuius rei ornandae caa adhibetur ut accessio cedat principali. Cedent q gemmae, phialis, vel lancib. inclusae auro argentove, l. 19 § pveniamus 13 ff de auro et arg. leg. Nec refert quanti sit accessio, sive plus in ea sit, q in re ipsa cui accedat, an minus, plerasq n. res aliqn pp accessiones emimus l. si in emptione 34 in pr. ff de gtrahenda emptione. Tota v. forma ēē incipit, pictura tabulae alienae, adeo ut tabula picturae cedat, § si qs 35 s.t. et l. 9 § 2 ff de acqr rer. d. Idq fit pp ptium picturae, plerunq n. plus ē in manus ptio, q in re l. mulieris 13 § 1 ff de V. S. Nam ptium ō in substantia, sed in arte ē positum l. Labeo 14 ff d. V. S.

47.

Commixtio fit, qn duor dnor res eiusd. gnis miscentr, nec tn inde nova species fit. Comixtae a. hae res manent, vel in sua substantia, vel ō manent. Si illud mixtum ō fit commune, nisi consensu utriusq dni mixtura illa facta fuerit, § si duor 28, cum § seqn. s.t. Si v. hoc indistincte res communicant. d. § si duor 28 l. 7. § 8 et 9 ff de acqr. rer. d. et l. 7 § ult. ff de rei vindic.

48.

Scriptio ē, qn in aliena charta, vel tabula aliqd scrib,

scribitur vel stylo pingitur et tunc scriptura licet aurea sit, chartae et tabulae cedit § literae 34. I. t, et l. 23 § 3 ff de rei vindic. Si itaque scriptor vel chartam vel tabulam bona fide possideat, poterit dominus illam vindicare redditis tamen sumptibus d. § literas 34. in f. Si vero illam mala fide possideat cogitur eam restituere, non refusis sumptib. arg. § ex diverso 30 vers. Certe illud. I. t.

49

Rei v. immobilis accessio est triplex 1 aedificatio 2. implantatio. 3. satio seu seminatio. Aedificium in solo proprio, vel alieno positum, illius fit, cuius est solum, § ex diverso 31 I. t. quia omne quod solo inaedificatur, solo cedit, § cum in suo 30 I. t. Ut autem materiae domino consulatur videndum est, utrumque quis aedificet in suo solo ex aliena materia, an in alieno solo ex sua materia. Materia aliena est vel furtiva, vel non furtiva, illa iungitur vel a bonae fidei possessore, vel a malae fidei possessore, Si a bonae fidei possessore, tunc ille convenitur materiae nomine actione de tigno iuncto in duplum l. 1. § 10 ff de acqr. rer. dom. Si aliqua ex causa dirutum fuerit aedificium, dominus materiae si fuerit duplum consecutus, non competet rei vindicatio, et ad exhibendum actio, d. § cum in suo 30. I. t.

50.

Si a malae fidei possessore, tunc is convenitur praeter actionem de tigno iuncto, ad exhibendum rei vindicatione, et conditione furtiva l. 1 et 2 ff de tigno iuncto. Haec v. si a bonae fidei possessore iungatur pretius aestimatione competit in factum actio in simplum, l. 98 § ult. ff de solutionib. Qui ex sua materia in alieno tamen solo aedificabit idem est, vel bonae fidei, vel malae fidei aedificator, et vel est possessor aedificii istius vel non est, si est possessor potest adversus dominum qui non redditis sumptib. aedificium vindicare conatur, exceptione doli mali uti propter impensas. § ex diverso 31 I. t. et l. 14. § 1 ff communi divid. et l. 14 ff de except. doli mali. Si v. non est in possessione, tunc uti potest, condictione incerti, quod plus iusto solverit. l. 40 ff de condictione indebiti et l. 21 ff ad SC. Trebell. Haec v. nullam habet exceptionem, nullamque actionem ad recipiendos sumptus, neque diruto aedificio, vindicationem materiae, donasse enim eam videtur d. l. 7 § 12 ff de acqr. rer. d. nisi tamen probaverit, se non

ani

animo donandi ad. Fraste l. 2. C. de rei vendic.

§1.

Implantaõ fit, qñ qs ponit plantam ãlterius in suo solo, vel suam in alieno. Utrobiqz planta solo cedit, si nio utroqz casu radices egerit ff si Titius 32. §. t. et l. 2. ff fin. ff de acqr. rer. d. Raõ ẽ qa alio terrae alimento alia facta ẽ l. sed si 26. ff arbor ff de acqr. rer. dom. Implantaõi similis ẽ satio, nam et frumenta, q̃ sata sũt cedunt solo, ff qua raõe 33 §. t. oĩs n: fructus õ iure seminis, sed soli iure percipitur. Et hm̃ de accessione simplici.

§2.

Mixta accessio ẽ in fructib. ff si qs a õ dño 36. cum sequte et ff sed si gregem 39 §. t. de quo mõ infra plurib.

§3.

Tandem traditione acqruntr rer. dominia. Nihil n: tam conveniens ẽ nali aeqtati, q̃ voluntatem dñi volentis rem suam in alium transferri ratam hri ff p traditõem 41 §. t. sive ipse dñus tradat alteri rem suam, sive alius dñi voluntate ff nihil a. 41. Traditio a. duõ ẽ, vel vera vel q. Vera ẽ q̃ fit ipso actu et corpore d. ff p traditionem fi. Quasi v. traditio, magis fit affectu, q̃ corpore, de qua agitr in ff interdum 44 §. t.

Qr 4 Tris.

QVÆSTIONES.

1 Num q scalis admotis muros in municipiis transcendunt ultimo supplicio sint afficiendi?

2 Num rer. incorporalium pprie. loquẽdo sit dominium?

3 Num dominium recte dividatr in directũ et utile?

4 Num pictura cedat tabulae?

5 Num bonae fidei possessor, sola separaõe a. pceptione acquirat fructus nales?

6 Quis sit genuinus sensus l. fructus pcipiẽndo 45. ff de Usuris?

7 Num fructus nales, et industriales, separaõe, et pceptione acqsitos bonae fidei possessor cogatr dño supveni, eos restituere?

8 Quinam dicantr fructus consumpti in ff si qs a õ dño 26. §. t. de qbus dñus supveniens, agere õ pt.

9 Cui acqratr Thesaurus inventus?

10 Num ad transferendum dñium vacuae possessionis reqratr traditio?

QVÆ.

QVAESTIO I.

An q scalis admotis, muros in municipiis transcendunt ultimo supplicio sint afficiendi?

Opiniones dd. duae.

Circa hic sese offerunt dd opiniones, prior capitalem poenam imponit, posterior v. arbitrariam dictitat, vel relegationis, vel carceris, vel duntaxat pecuniariam, habita ratione circumstantiarum. prioris opinionis fundamenta haec sunt. I Qui sanctum violat, is capite puniendus est, § sancte quoque 10 S. I. sed qui muros municipales violat, is sanctum violat. Nam in municipiis quoque muros esse sanctos, Sabinum recte respondisse Cassius refert in l. sanctum 8 § in municipiis 2. ff de div. rerum. Unde et ius municipiorum sanctum dr l. mortuorum 12 C. de relig et sumpt funerum. Ergo qui muros municipales violat, capite puniendus erit.

Argta primae opinionis I.

Responsio ad argtum. 1um

Cui argto respondeo, tam quo ad maiorem propositionem, quam quo ad minorem. Maior propositio si generaliter de omni sancto accipitur falsa est, quia omnes leges sanctae sunt l. sacrae § proprie 3. ff de div. rerum nec tamen omnium legum violatores, sine discrimine capite puniuntur l. moris est g. § iste fere 11 ff de poenis, ni si in illud Stoicorum, quod delicta aequalia sint, incidere velimus. Et notabiliter additur in d. l. sacra § proprie 3. quod interdum (ergo non semper) in sanctionibus adiiciatur, ut qui ibi aliquid commiserit capite puniatur. Si vero propositio illa restringatur ad muros omnes, ut comprehendat et municipales, non legitur unde illa extensio. Nullum n. verbum in d. § sancte 10 de municipiis, sed tantum de muris civitatis. Civitatis a. nomine indefinite posito, non venit municipium, a. civitates municipalis, sed Roma. § sed ius qd. 2 ? de I. N. G et C. l. 1 in verbis ab initiis urbis, et l. 2 § 1, in verbis civitatis nrae ff d. O. I. Unde Cic. 2. de natura Deorum muri urbis, ait, quos vos Pontifices sanctos esse dicitis. Ergo poena et capitis cuius mentio fit in d. § sancte 10 respiciebat adeoque tantum, qui in muros civitatis, hoc est urbis Romae delinquunt. Ad minorem respondeo, quod in municipiis muri sancti sint non proprie, sed abusive l. bona 15 et l. seq. ff de V. S. Maiora propositio loquitur de sancto, quod proprie loquendo tale est.

Hn argumentantur hoc modo: Ubi ubicunque est ead. ratio, ibi quoque ead. est iuris dispositio l. illud 32 in pr. ff ad l. Aquiliam. Sed ratio quae suasit, ut qui transcendunt muros urbis Romae ultimo supplicio

plures afficiant, locum quoque sit in municipiis. Ergo pœna quoque capitalis, locum habebit in municipiis. Minor probat quia cives Romanos alia quam per portas egredi non licet l. fin. ff de div. rer. Atque in orbe Romano qui sunt et sic et cives municipales ex constit. Imperatoris Antonini cives Romani sunt effecti l. in orbe 17. ff de statu hominum. Hic et municipalibus, alia quam per portas egredi licet, d. l. sanctum 8 § 2. et d. l. 9 § 4. ff de div. rer. Deinde ratio quae consistit in verbis d. l. fin. cum illud hostile et abominandum sit competit quoque municipiis, quorum securitas, aliter retineri vix potest quam si violatores, murorum capite puniantur. Sed dici potest, quamvis verum sit quod municipales non alia quam per portas egredi debeant, et si hoc fiat ut illud et hostile sit, tamen quoniam id Romae maius est delictum, propter maius periculum, cui exponitur caput summum, quod ibi resi- det l. 1 § 1 ff ad l. Juliam maiestatis, et l. relegatus 19 ff de in- terdictis et releg. utique et maiore pœna delictum illud Ro- mae commissum, vindicandum erit, mitiori vero pœna in aliis civita- tibus, ut pœnae delictis respondeant l. perspiciendum 11 ff de pœnis. Nam ubi periculum maius intenditur, ibi procul dubio plenius est consulendum, lege 15 sed si quis ff de Carboniano edicto, et c. ubi periculum 3. in pri. de electione et electi potestate in 6. Huc facit, quod Roma dicitur communis nostra patria. l. Roma 33 ff ad Mu- nicipalem l. 2 C. de Consulib. l. 12 et d. relegatus 19, et caput orbis terrarum l. 3. C. de Coss. Merito itaque arx et asylum illud omnium populorum et civitatum. § fin. infra de satisdationib. prerogativa quadam ad quam videtur respicere d. l. fin. ff de div. rer. gaudere debet. Unde cum ius singulare ~~omnino~~ producendum non sit ad consequentias l. quod vero 14 ff de LL. male quoque aliae civitates consuetudinem urbis Romae sequi iubentur ex eo quod le- ges omnes sint generales l. 3. C. de LL.

Tandem: si ex diversitate locorum aliquod inducitur discrimen, sa- tis absurdum videtur, sequitur ut quod obtinet pœna Romae eadem et in reliquis civitatibus obtinere debeat, sed prius est verum per l. fin. C. de temporib. in integrum restit. Unde et dicitur in l. cum interdum 7 ff de institoria actione, quod non mutet causam actionis locus vendendi emendive. Ergo et posterius. Sed ad maio- rem probationem videndo, illam procedere, si discrimen velimus in-

du-

Crimen laesae maiestatis capitale est puniendum.

Transcendere muros municipii etiam est crimen maiestatis, ergo est puniendum capitaliter. Maior probatur toto titulo et per l. 1. 2. et 3. ff ad l. Juliam ... Minor probatur ex d. l. 1 ... ad l. ... maiestatis: ubi dicitur, maiestatis crimen illud est quod adversus populum Romanum, vel ... securitatem ... committitur. iam ~~[illegible]~~ ... Atque transcendere muros est adversus securitatem ... populi Romani peccare. Ergo ... si dicas hoc tantum in civibus Romanis procedere, l. in orbe ff de statu hominum. resistere debet, ubi dicitur in orbe Romano qui sunt ex constit. Imperatoris Antonini cives Romani effecti ...

ducere, ex sola locor. diffa, q. vel hic locus o. st ille locus
et hoc phibitu e in d. l. fin. secus e, si alia concurrit cir.,
cum stantia, q. diversum ius suadet. Illa a. hic e q Roma sit
Imp. patoris sedes, q Roma sit caput orbis terrarumque. Sic pcon.,
sul portam Romae ingressus deponit imprium l. fin. ff. de off.
pconsulis, q tn statim atq; urbem egressus e, iterum accipit.
l. 1 ff. eod. q. a in urbe pconsul offo magistratus o. fungit.
Sic hoc quoq; evenit, ut ex diffa loci, aliq. discrimen ob.,
servet in poenis infligendis, o. tn quatenus alius locus hic
e ab illo, sed q. a ibi frequentius e, id genus maleficii, l. aut facta
§ fin. ff. de poenis et l. 1 fin. pr: ff. de abigeis, et hanc sen,
tentiam defendunt stolom Nicasius Gilkenius. in d. §
sancta Gebdeus in l. 8 ff. d. V. S. n. 13 et Ludovicus Roma,
nus singulari 239.

Q 25 Unis. 5. 4.

Posterioris v. sniae argta, haec st. I° q a d. l. fin. ff. de div. rer. loqr
tm de Roma, unde firmiter colligi ptst vocem civitatis, q occurrit
in d. § sancta 10 positum ee p ipsa Roma. Quod a. d. l. fin. accipi
debeat de urbe Roma, id satis declarat extum Romuli et Remi
quorum ibi fit mentio. Et quis Gilkenius d. to n. 7 conetr de,
monstrare d. l. fin. loq o tm de urbe Roma veram et, de aliis
oib. civitatib. tn languida st ipsius argta, qn. dicit, verba d. l. fin.
cives Rom. alia q p portas re. o illam hic interplaoem, ut p
illa ius singulare in civitate Rom. gstituat, sed ideo plata ee,
ut tantu melius extum, q de Remo subnectit applicari possit,
id parum inter se cohabet, q a ideo subiecit Jctus Romuli
et Remi factum, ut demonstraret, de aliis muris in pcedentibus
actum fuerit, ex ta n: regulam declarat et Glossa et Bd. in §
ligs in aliena tabula 33. in verbis picturam Apellis J. d. t. Nec
obstat q idem regerit, ex ta legem o restringere l. 2 § q foliorum
ff. de vi et vi armata et l. scire oportet 13 § q o 12 ff. de ex.,
cusat. tutor, hoc n: pcedit, in iis extis, q alias valde st greni,
entia l. 1 § 5 V casum ff. de postulando, et tunc initium legis
vel gstitutiois, q genera e, merito ad similes casus pducit arg. l.
regula 9 § fin. V et licet municipu ff. de iuris et facti ignor.
Extum a. Romuli et Remi, valde singulare et particulare e;
quare q dicta st in d. l. fin. ultra Romam o erunt extenden,
da, eum bessimur n sine lege hoc agere. Cov. de testam. et semisse 18
capitulo 5, et poena nunq indicanda e nisi ex pso iure ca,
veatr l. etsi 14 § divus 14 ff. d. relig. et sumpt funer. q a

inter

interpretatione legum, poena mollienda est potius quam asperanda
l. 42 ff. de poenis, et c. poenae 18 distinct. 1 de poenitentia, et
convenit alias odia restringi et favores ampliari c. odia
d. R. J. in 6. et semper in dubiis benigniora referenda sunt. l.
semper 56 ff. d. R. J. Versamur autem hic in interpretatione d. l. fin.
et in re odiosa et dubia, ut apparet ex DD. dissensione. Me,,
rito ergo sit proniores esse debemus ad lenitatem, quam severi,,
tatis gloriam affectare. Et quod adversarii dicunt, nos lege clemen,,
tiores esse quam Novellam de iudicib. 82 cap. 10, id nihil est, ad,,
huc non comprobaverunt, suis delicto convenire poenam capitis, quoad
municipales civitates. Huc accedit quod sententia haec sit communis
ut refert Julius Clarus l. 5. § fin. qst. 68 n. 25. Boerius qs. 232
Menochius de arbitr. iudic. qst. l. 2. c. 483. et Schneidew.
in d. § sanctae quoque. Ergo illa sententia merito sequenda erit,
quia versamur in dubio, et magis est ex usu Reip. quia a multis
perfectius veritas [illegible] potest, quam a paucis argt. l. fin. C. de fidei,,
commissis. iuncta l. 5. ff. qui notantur infamia et l. 12 § 27 ff. de
instructo legato. Treutlerus parte 1 disputatione 1 th. 8 l. b.
Non parum quoque hanc sententiam confirmat, quod videmus in ca,,
stris idem receptum esse quod Romae, ut si quis vallum transcendat,
aut per murum castra ingrediatur capite puniatur l. desertorem 3
§ necnon 17 ff. de re militari. Hoc autem specialiter in militib.
receptum esse, inde conicimus, quod pleraque in militib. specialia sint,
et si hoc non esset speciale, cur ergo specialiter poena illa com mi,,
lites in t. de re militari apposita fuit? Addunt quidam ulti,,
mo loco legem in muris penult. ff. ne quid in loco sacro fiat, in qua
datur hoc in casu interdictum seu actio extraordinaria, quod non
datur, quia occurrit in iure poena ordinaria arg. l. interdicti 19.
ff. de precario. Sed recte respondere potest in d. l. penult. non agi de
transcensu moeniorum, sed de immissione, inaedificatione et mu,,
rorum refectione, quae fit sine principis, vel praesidis autoritate, vel
de simili facto, ex quo damnum aut incommodum irrogari
potest, ut patet ex d. l. penult. in verbis aliquid facere, iuncta l. 1 seqq.
d. l. sanctum 8 § fin. et d. l. sacra ergo muros 4 ff. de div. rer.
Joan. Faber in d. § sanctae n. 2. et in hunc datur duntaxat
interdictum, quo et is tenetur, qui in muris Romae et portis
tale quid fecit. Et hanc posteriorem sententiam defendunt Glossa
in d. § sanctae. Angelus Aretinus. Decianus tractatu crimi,,
nali l. 7. c. 36. Corasius ad d. l. fin. ff. de div. rer. Wesenb.
Vultejus, et Heigius in d. § sanctae. Bronchorst Centuria 1

miscelan. qq̃stiarꝫ assert. 6. Forsterus disp. 6. th 5. et Wegnerus disp. 4 th 1. l. f.

QVÆSTIO II.

Num rerum incorporalium proprie loquendo sit Dominium?

Duarenus l. 1 disp. anniv. c. 17. putat, n̄ dari dñium aliq̃ rerꝫ incorporalium, sed rus quidam aliquid reperiri dñio proximum quale ē emphyteutæ, feudatarii sive vassalli, creditoris in pignore usufructuarii etc. q̃ oẽs ñ nisi p abusionem dñi appellant, sicuti maritus uxoris, pater filii, patronus liberti. Nec n. hi ꝓprietatem harꝫ ꝑsonarꝫ hñt, nec illi earꝫ rerꝫ quarꝫ possessionem tm̃ vel usumfr. hñt ait Cujac. l. 10 obser. 16. Quam snam et seqũr Fr. in l. 17. § differ. n. 4 ff de acqr. vel amitt. possess. Donellus l. 9 com. J.C. c. 8, et ibi enucleator in notis. Githemius in ꝑfaẽ tituli de rerꝫ div. Wesemb. in partitiis ffꝫ de acqr rerꝫ dom. n. 3 et in t. J. de reb. corp. et incorp. in pr. n. 2. Ant. Faber. l. 20 conjecturarꝫ c. 11 Casparus Schifordekerꝫ l. 1 tractatu, qst. 4. Giphanius ad rubricam ffꝫ de acqr. rerꝫ d. n. 12 et seqq. et Harpp. ad pr. J de rerꝫ div. n. 13 et seqq.

Argta sẽ hæc. I. Primum Ubicunqꝫ nullum ē corpus, ibi et nulla pt ẽẽ apprehensio, q̃a tangere et tangi nisi corpus nulla pt res ~~[illegible]~~ inqt Lucret. ubi a. nulla ē apprehensio, ibi nulla sequr n̄alis possessio. l. servus 43 § 1 ff de acqr. rer d. et l. servitutes 4 in pr. ff de servitutib. Ubi a. nulla n̄alis possessio ibi et nullum verum ē dñium, q ex n̄ali possessione capit l. 1 § 1 ff de acqr. vel amitt. poss. Ergo ubi nullum ē corpus, ibi nullum pt ẽẽ dñium ꝓprie ita dictum.

II. Quarꝫ ~~nulla~~ rerum nulla ē traditio, earꝫ quoqꝫ nullum ē dñiũ ꝓprie ita dictum, q acqr p traditionem s p traditionem 41 J. 3. t l. traditio 20 ff de acqr. rerꝫ d. et l. 20 C. de pactis. Sed rerꝫ incorporalium nulla ē traditio d. l. servus 43 § 1 sed q. tm̃, q̃a usus eius iuris p traditione possessionis accipitr l. fin ff de servit. l. 10 ff si servus vindicetr l. 1 § fin. ff de servit. ꝑdiorꝫ rust. et l. apparet si

§ pigs 3 ff de itinere actuq. privato. Ergo et rerum incorporalium, nullum est verum dominium sed q. tm.

III. Dominium dictum est a domo, unde paterfam. vocatur is qui in domo habet dominium l. pronunciatio 195 § familiae 2 ff d. V.S. Hinc illud Ennii O domus antiqua quam dispari dominaris domino, et illud Cic. Non domo dominus, sed domino domus colonestanda est. Atq. domus est res corporea, sequitur itaque quod et dominium sit tantummodo rei corporalis.

IV. Quia titulus in ff et Institutionib. de acq. rer. dom. acquisitionem duntaxat rerum corporalium proponit, et distinguitur ex professo a titulis de usufructu, servitutib. et similib. rebus.

Quod v. rerum et incorporalium sit dominium proprie ita dictum, contendunt Tornesius ad l. 25 ff d. V.S. Vasquius l. 1 illust. controvers. c. 17. n. 7. et, Vultejus ad rubricam J. de rer. div. n. 17 et seqq. Gadderus ad d. l. 20 et ad l. 49 ff d. V.S. Forsterus hip. 6 q. 6 et alii ab his allegati. Utuntur a. his duob. argumentis Primum est Utraque datur rei vindicatio, quae ibi praesupponitur verum dominium. At pro reb. incorporalib. datur rei vindicatio. Ergo rerum incorporalium verum est dominium. Propositio maior fundata est in l. in rem 23. in pr. ff de rei vindic. et § namque 1 J. de actionib. minor v. probatur per totum t. ff. si servus vindicetur, et tit. si usufr. petatur. l. 1 ssi ff si ager vectig. petatur. l. tutor 16 § fin. ff de pignoraticia actione, et l. 12 C. de fundis patrimonialib. l. 12.

II. Quia in multis locis iuris nostri, mentio fit domini rerum incorporalium, veluti ususfr. servitutis, pignoris, emphyteuseos, ut late id probat Forsterus d. to, res est ut dicimus id fieri abusive et improprie. Primo, quia non verisimile est, in tot locis hoc verbum sumi improprie. 2. cum alias etiam pro proprietate praesumatur l. non aliter 69 in pr. ff de legatis 1. et l. 19 ff de LL. 3 et Sat hoc dominium eorum a. sane plerosque effectus, quos habet dominium rerum corporalium, praesertim cum magis proprie in res incorporales, quam corporales dominium videatur cadere propterea quod ipsum dominium sit res et sic res incorporalis toto tit. J. de reb. corp. et incorp. Ratio est, quia in iis quae habent symbolum, hoc est eiusdem sunt naturae, facilis est transitus, ut dicunt Physici.

Verum prior sententia merito obtinet, cui posteriora haec argumenta non resistunt. Ad 1 n. nego maiorem propositionem procedere tunc demum quando datur directa rei vindicatio, non utilis, qualis datur

ubi

26. Ubris b. 9

Huius legis hoc sit tribui [illegible] rem actio competit, eique tunc gen[illegible] a [illegible] dominium adq[illegible]

usufructuario, emphyteutae, vectigalis fundi possessori et similib. l. tutor 16 § fin. ff de pignor. act. l. 1 § 1 ff si ager vectig. petatur, ne sit in potestate in iusti cuiusq. invasoris, occupata possessione eo pretextu, quod non sint ipsi domini, iura eorum laedere.

Ad alterum argumentum respondeo, quod obtinuerit usus veterum, ut interdum in iure non paulo largius dominium usurpetur in re omni quae est, unde dominium dicitur et servitutis et usus fr. l. 3 ff si ususfr. petatur. et l. semper 15 § 8 ff quod vi a. clam. verum rarum hoc est, nec unquam verbum domini, sic accipitur, nisi cum nominatur cum adiuncto, ut placet Donel. d. l. Nec sequitur dominium praedicatur de reb. incorporalib. Ergo illud commune sit, qa et possessio absolute de iis praedicatur l. 3 ff si ususfr. petatur et l. fin. ff de pignore actione privato, quod tamen non fit nisi improprie.

QUAESTIO III.

Num dominium recte dividatur in directum et utile.

Ita volunt Bartolus in l. 1 § denique ff de aqua pluvia arcenda. Bl. in l. 20 C. de pactis. Menochius l. 2 consilio 136, et l. 3 consilio 226 Joannes del Castillo in tractatu de ususfr. c. 75. n. 24. Rosental. de feudis c. 1 conclusione 6. n. 2. Wesemb. in pr. J de usucapionib. Schneidw. ad § singulorum n. 4. J. d. r. d. Stephanus disp. 4 th. et Fruman disp. pandectarum 6 th. 7, existimantes directum dominium esse id, quod sine fructu est, cum spe consolidationis, quale est quod domini feudi, emphyteuseos etc. Utile vero id quod cum fructu est. Quale sit vasallus emphyteuta, superficiarius etc. Mynsing. ad rubr. J. d. r. d. n. 16. Ita autem colligunt. Sicut actio in rem alia est directa, alia utilis, ita et dominium duplex erit, aliud directum, aliud vero utile, quia actionis causa a dominio potissimum pendet, qualis enim causa, talis et effectus.

II. Si admittatur haec dominii distinctio, multa alias insolubilia in iure solvi poterunt.

III Quia dum apud alium est ususfr. inutilis est proprietas § ususfr. 1 [illegible] tamen J de ususfr. Ergo dominium interim utile erit fructuario

IV Ostenditur haec sententia, per l. si ~~quando~~ cum venditor 66 ff de evictionib. in qua actio publiciana, seu ea, quae de fundo vectigali proposita est et Serviana separatur in eo quod haec avocet, nudam possessionem, sequitur vero per publicianam, ac vectigalem, non avocari nudam possessionem sed dominium aliquod. Dona.

d.

directum, ut constat, ergo utile, quia aliud non datur.

Verum si totas Pandectas diligenter evolvas, huius sane distinctionem minime reperies, sed a Glossographis effictam inventamque cognosces, inquit Valent. Forsterus l. 2 de successionib. ab intestato c. 18 n. 42. eamque iuris prudentiae synceriori non esse consentaneam, sed emanasse ex fecib. posteriorum seculorum scri- bit Vulteius in pr. Inst. de rer. div. n. 24. Hinc Andreas de Isernia in c. unico de feudo sine culpa non amittendo i. perdere 21 dominium utile esse dicit flammis ornandam chymeram, nec immerito, si n: fundi vectigalis esset aliquod dominium quod vo- catur utile, sequeretur, quod posset a bonae fidei emptore usucapi. Sed posterius est falsum ut constat ex l. cum sponsus 12 § 2. ff de publiciana in rem act. Ratio est, quia usucapio intro- ducta fuit ad puniendam negligentiam dominorum, et ne domi- nia rerum semper essent in incerto l. 1 et 2 ff de usucapione, verum hic nulla est negligentia domini, patientis fundum suum, quem fecit vectigalem, possideri, sive ab ipso conductore, sive ab alio, cui conductor tanquam suum vendiderit. Non enim potest im- pedire, quominus eo fundo conductor fruatur, suo arbi- trio, et de eo disponat, dummodo vectigal annuum pendat. Ergo et prius erit falsum. Connexio in propositione maiore est quia ratio quae usucapionem, ratione domini quod hodie est directum, impedit, locum non habet in utili dominio, cum ei, qui fundum vectigalem conduxit, neque vectigal solvatur, neque aliud quicquam constet, propter quod sibi beat agere utili in rem actione, si quis alius forte ipso ignorante, fundum illum tanquam suum vendiderit Ant. Faber. l. 20 coniecturarum c. 11

Hinc actio directa, non opponitur domino, sed utili actioni ut caeterum infra de lege Aquilia et l. actio 47 § 1. ff de negotiis gestis, sed illa non competit, nisi ratione domini l. in rem 23 in pr. ff de rei vindic. Ergo haec respectu domini, nullo modo competet, sed propter ius illud quod quis habet in re aliena, cum ius tale est, ut non possit, ab eo invito auferri, non magis, quam si cum possessione dominium coniunctum inveniretur. Casparus Schifordegerus l. 1 tractatu 18 quaest. 4.

Eod. dic. [illegible] 4.

Nec resistit [illegible] quod contraria opinione argumentum, quia constat quod auctor actionem quandam in gratiam emphyteutae, superficiarii etc. introduxerit, ut ius illud quod habent, adversus invasores defen-

do

dere possint, q̃ aõ qd. utilis vocatr d. l. tutor 16 §§ fin. ff de pignoraticia aõe et l. 15 fin. ff si ager vectigalis petatr. õ tn̄ respectu utilis dnii, qa nullum subest, sed ppr aõem directam, q̃ hic deficit. Directa n. aõ nascitr ex vbis legis et ibi competit, ubi vba legis conveniunt. Utilis v. quoties cessant vba legis, sed cvenit mens, l. in summa 2 § item Varus ibi: quae aeqtas suggeret, etsi iure deficiamur. ff de aqua et aquae pl. arcendae l. penult. C. ad exhibendũ. et l. penult. ff de tutela et raoib. distrahendis Celsus Barbatius l. s. de dolo c. 4 n. 35. Ant. Faber in Iuris pr. Cap. t. 1 § d. Jet J. pri. 2 illationes, utraq3 tn̄ aõ eiusd. ptatis ẽ, eundemq3 hi effectum l. aõ 47 § 1 ff de negotiis gestis, qa õ minus ex lege ẽ, qd ẽ ex snã, q3 qd ex vbis l. 6 § 1 ff d. V.S. Lex n. ẽ õ qd scripsit, sed qd voluit l. s. C. de LL. et l. scire oportet 13. § aliud 2 ibi, sed etsi maxĩe vba legis hunc habeant ilctum, tn̄ mens legislatoris aliud vult. ff de excusat. tutor, nulla itaq3 ẽ connexio a. sequella in argto, aõ datr utilis, ergo et utile dabitr dnium.

Hn̄ õ resistit, q. 2do lo obiectum fuit, p hanc distinctionem duplicis dnii multa loca iuris põe conciliari, qa n. sine lege õ agimus, erubescimus. Nov. de triente et semisse 18 c. cside, remus s. pserti cum alii modi occurrant, qbs apparentes illae antinomiae in consonantiam iuris redigi pñt. Eiusd. valoris ẽ q. tertio lo adducitr. Nam fieri pt, ut sortium incursu aliove mõ ius illud, q. vasallus, a. usufructuarius, in re dnii st, inutile reddatr, õ tn̄ statim seqr utile dnium eẽ penes alium, pserti cum diversa sint dnium et utilitas, et differant ut cerã et causatum.

Ad 4 et ult. argtum rñdet Ant. Faber in coniecturis d. lo. Jctum Papinianum in d. l. si rum vendit 66 ff de evictionib. nudam possesionem tangere, õ ex comparaõe illius q. cuncta sit cum dnio, sed illius, q. sit cuncta, cum emolumento fructuum. Verum itaq3 ẽ, q. p publicianam aõem õ avocetr nuda tn̄ possesio, sed q. et cuncta sit cum utilitate fructuum, quos inde facit suos possessor, ac si verus eẽt dnus, qa percipit eos suo nomine et iure l. bonae fidei 48 ff de acqr. rer. d. et l. si servus 61 § locavi 8 ff de furtis.

Q. VAS.

QVÆSTIO IV.

Num picturæ cedat tabula?

Affirmat hoc 1° Paulus in l. in rem 23. § sed et id 3 ff de rei vindic. per illam regulam iuris, necesse est ei rei cedi, quæ sine illa esse non potest. 2. Caius in frag. l. 2 Institutionum t. de rebus § item regulariter 4. in f. quia supposita cedunt inferiorib. 3 Videtur eand. sententiam approbare Ulp. in l. cum aurum 19 § fin. ff de auro argento legato, dum reiicit rationem, qua illi mouentur qui propter pretium picturæ aliud senserunt. Ita enim loquitur d. to, hoc spectamus quæ res cuius rei ornandæ causa fuerit adhibita, non quæ sit pretiosior. Quemadmodum igitur gemmæ aureis argenteisve vasis inclusæ, auro argentove cedunt, quia vasorum ornandorum causa, fuerunt adhibitæ d. l. cum aurum 19 § fin. ita et pictura, cedit tabulæ, nam et pictura tabulæ ornandæ causa adhibetur. Et cum his facit quoque Ægidius Fortensius in § literæ quoque 34 J. d. t. relicta altera sententia.

Negat vero illud Caius in l. quarationem 9 § sed non 2. ff de acqr. rer. d. Cuius sententiam confirmavit Justinianus in § porro 35 J. d. t. propterea quod ridiculum sit picturam Apellis, vel Parrhasii in accessionem vilissimæ tabulæ cedere. Quomodo autem nunc hæc contraria loca inter se conciliant graviter dissentiunt dd. et 1° quidem Vellutelanus l. 1 antynomiar. J. C. c. fin. distinguit inter genera picturarum quorum duo sunt. unum textile, alterum in tabulis dr. Ita enim loquitur Cic. 6. Verrina, neque ullam picturam, neque in tabulis, neque textilem fuisse, quin conquisierit, inspexerit, et quod placitum sit abstulerit. Sic in Oratore, in picturis, inquit, alios horrida, inculta, opaca et abdita; quidam alios nitida, læta, collustrata delectant. Verbo picturis, duo genera picturarum comprehendit, textile, et id quod in tabulis vocatur. Est autem pictura textilis, quæ texendo in tapetibus, aut tela fieri solet, et includitur tabulis, propterea ut colores diutius retineat, et melius horum aspectui fabricetur. Pictura vero in tabulis dr, quæ in assere aliquo, hoc est tabula fieri solet. Cuius de re meminit Horat. 1 epist. 2.

> Qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus aut res,
> Vt lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram.

Vult itaque Vellutelanus posteriorem sententiam veram esse de pictura textili, quia pictura hæc sine tabulis esse possit, priorem vero procedere, de pictura in tabulis, quæ sine tabulis, hæc pictu-

ra

rae species esse negat, cum tabula solum sit picturae fulcrum.

29 Ibris.

466

Quae conciliatio mala est, primo n[am] non legimus Apellem a[ut] Parrhasium de quibus loquitur Justinianus in d. § 35. picturae genus textile exercuisse. Hoc quod nemini ignotum est. Apellem nobilissimum pictorem singulis pinxisse coloribus et in tabulario picturae genere excelluisse. Idem de Parrhasio testatur Horat. l. 4 carm. Ode 8. et Plinius l. 35. c. 9 et 10. Cum hoc et in certamen descendit Zeuxis excellentissimus quoque pictor, qui detulit uvas pictas tanto successu, ut in scenam aves advolarent. At Parrhasius linteum pictum traditur detulisse, ita veritate repraesentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumens flagitaverit, removeri tandem linteo, picturam ostendi, atque errore palmam concesserit, ingenuo pudore, quoniam ipse aves fefellisset, Parrhasius autem se artificem.

II Justinianus d. § 34 loquitur de pictura, quae fit in tabula, ibi si quis in aliena tabula pinxerit. Pictura autem textilis, non fit in tabula, sed tabulis includitur.

III Quia ratio qua Justinianus utitur concludit hoc quoque de pictura quae in tabulis fit, nam et ibi ridiculum est picturam, quae in magno habetur pretio in accessionem vilissimae tabulae cedere.

Et IV Verba in d. § si quis 35 quo casu si non solvat impensam picturae poterit per exceptionem doli mali repelli. Vera tamen sunt de pictura, quae in tabulis fieri solet, non vero de textili. Haec enim iterum potest a tabula cui inclusa est separari, salva ipsius substantia, illa vero sine tabula esse non potest. Quare hic pictor merito impensam picturae consequitur, ibi vero rem pictam.

Dn. Gaddeus ad l. 14 n. 12 et seqq. ff de V. S. vult in d. l. in rem 23. § sed et id 3. per verba autem in tabulis pingitur, non significari tabulam picturae destinatam, sed scribendi et notandi usui factam, coriaceam, ceream, in qua potius censemur pingere quam scribere, propterea quod non utimur calamo, sed stylo. Hoc vinculo, licet de pictura quidam contenserint, removeri obiectionem. et denique in ubi sed necesse est etc. tradi rationem diversitatis, inter veram et artificiosam picturam, et inter illam, quae in coriaceis, cereisve tabulis fit ut vel illa tabulae non cedat propter pretium picturae. haec vero tabulae cedat, propter regulam, qua ibi Paulus utitur. Verum hanc conciliationem sane recte reiicit Enucleator Donelli. in notis ad l. 4. c. 36. l. a.

III. Marcus Lycklama a Nieholt l. 1 membr. eclog. 25 scribit quaestionem inter veteres fuisse, non an tabula cedat picturae, sed potius super ratione, qua efficeretur tabulam picturae cedere debere. Quidam enim putabant, tabulam cedere picturae, propter pretium picturae, contra quos disputat Paulus, et negat propter illam causam excipi picturam a regula, qua necesse est ideo reiiciendi, quia sine illa non esse non potest. Quidam vero disputabant, id fieri propter artis privilegium. Quam sententiam confirmavit Justinianus in d. § si quis 35. et Caius in d. l. qua ratione § 2. illamque Paulus in d. l. 23. non improbavit. Sed et haec conciliatio admodum

infirma ē. ō solum q. Paulus in d. l. 23 pi. se vult, id q. in tabula pingit, tabulae cedere debere, verum etiā q. manifeste contrarium dicit Justinianus in d. § si q. 35.

IV. Accursius ad d. § si q. 35 putat d. l. in rem 23 eē intelligendam de verso picto, et d. § si q. 35, de bene picto. Quae solutio satis inepta ē, ōn: hic tam ipsam picturam, q. qd sit pictum spectamus.

Nos dicimus Paulum in d. l. 23. cum Justiniano in d. § si q. 35 et Caio in d. l. 9 difficulter conciliari posse, illamq. antynomiam in corpore iuris q mandatum Imperatoris nri mansisse.

Sed ad Caii fragmenta ideo, illa ō uno in to a Gothis corrupta fuisse.
Deniq Ulpianus in d. l. 19. § fin. ff de auro et arg. leg. loqr de re q ornandae alicuius rei causā, addibita ē.

QUAESTIO V.

Num bonae fidei possessor, sola separatiōe, a perceptione acqrat fructus naturales?

Bonae fidei possessorem ō solum fructus industriales, verum et nāles sola separatiōe, a perceptione, acqrere, licet irrevocabiliter ut iam parebit, verissime puto. Quibus a. argumtis hoc demonstrari possit, ō conuenit indicium sed quorq. argta paulisper hic examinabo.

Primum tale ē. Quod iuris est fructuarius in percipiendis fructib. idem et qd multo fortius, est bonae fidei possessor. l. qui scit 25. § 1. ff de usuris. At usufructuarius oēs ōino fructus percipiendi, suosq. faciendi ius est l. usufr. 7. et l. item si fundi 9 ff de usufr. Ergo multo magis ius illud habebit bonae fidei possessor. In quo argumto, 4 occurrunt termini, nam maior ppositio de fructib. tm industrialib. et de mō istos acqrendi loqr, q satis demonstrat Scaevola in d. l. qui scit 25 § 1, q plus iuris in percipiendis fructib. tribuit bonae fidei possessorem q fructuario. Quod falsissimum ē, si illud dixeris de qualitate fructuum, cum oēs oium fructus, ut bonae fidei possessor, ita et hat usufructuarius. Verissimum v. si de mō tm acqrendi fructus istum ibi d. egisse dixeris, coniuncta l. si fructuarius 13 ff qbus modis usus fr. amittatr. Minor v. ppositio de fructib. assumit in genre, cum non, nisi debuerit, de industrialib. tm deq mō illos acqrendi, et qd. ita: At ad fructuarium ptinent fructus a quolibet sati, ut ipse Scaevola in d. l. 25 § 1 assumit, et ota qdem, ut si prius fiant suus, cum eos pcepit d. l. si fructuarius 13 in f. ff qbus modis usus fr. amittatr. Ergo et illos eod. plane mō, immo potentiori, h. ē quocunq mō a solo fuerint separati, acqret possessor, cum usufructuarii

de

Contrariā s[ententi]am ~~amplectit~~ amplectit Mynsinger in § si aero 37 h. t. n. 5. l. 6.

cf. 30 Uris.

dominum fiant q̃n eos pcepit d. l. 25 §1 d. l. 13 in f. et l. bonæ
fidei emptor 48 in pr. ff de acqr. rer. d.

II argũtum ex eod. to adducunt, q. tale. Bonæ fidei possessor
in fructibus percipiendis id iuris est, q. dnis pprietatis tributum e
d. l. 25 §1. Sed dnis pprii id est iuris, ut fructus percipere, suosq.
facere possit indifferenter, sive sint nãles, sive industriales, ut cstat.
Ergo et bonæ fidei possessor. Verum in hoc argũto, ppositio
maior iterum laborat, q. a ƥter mentem et ppositum Jcti in d. l. 25 §1
nimis late extendit, ñ n. oẽ ius q. dnis pprietatis est in percipiendis
fructib. bonæ fidei possessori tributũ e, verum illud tm̃ de quo
ibi sermo, q. sit ƥ meo fundo frumentũ tuũ severim, segetes
et q. ex messibus collectum fuerit meum fiat. Unde iterum appa,
ret d. l. 25 loq. de fructib. industrialib. ñ v. de nãlib. Sed d.
cunt raoẽm Jcti, ex qua colligit acqsitionem fructuum industri,
alium, in nãlib. et locum hre q. verum agnosco, sed nego illam
extensionem ex d. l. 25 §1 poẽ collig. Si n. id colligunt ex gnali,
tate ppõis maioris, ita et colligere possem: dnis pprii id iu,
ris est ut fructus pceptos, nunq. altri restituat, sive ex iis factus
sit locupletior, sive ñ sit factus locupletior. Ergo et
tale ius statim competet bonæ fidei possessori post separaoẽm,
q. ut falsum, ut ƥdixiam, ita et d. l. 25 §1 tm̃ intelligi debet
de illo casu q̃m ibi ppõit Jctus.

III Argũtum deducunt ex d. l. bonæ fidei emptor 48 in pr.
ff d. A. R. D. ubi dicit q. bonæ fidei emptor, ñ dubie percipiendo,
fructus et ex aliena re suos interim faciat, ñ tm̃ eos q. dili,
gentia et opa eius pvenerunt sed oẽs, q. a q. ad fructus attinet,
loco dni pene sit. Si itaq. bonæ fidei possessor, oẽs fructus suos
facit, seqr̃ q. et percipiendo acqrat nãles. Quæ collectio litere
ñ ẽ adæquata, et ñ multum a dictab. pcedentib. discrepat pr. n.
d. l. 48 cvenit fere cum d. l. 25 §1. q. a q. brevib. in illa lege dr,
id in hac pluribus exponit. Ut ergo in illa tm̃ de fructib. agit in,
dustrialib. ita et in hac adeo, ut ñ referendum ee existimem
verbum oẽs, ad fructus nãles, cum illud satis possit verificari
in fructib. q. diligentia et opa ñ bonæ fidei possessoris, de quo
in pcedentib. actum, sed altrius pvenerunt, tum q. a hos simul
oẽs acqrit d. l. 25 §1 ff de usuris, tum pp. oppositionem, q̃ fit
in d. l. 48 inter verbum eius, et oẽs, hoc ẽ aliorum, mxe pp
voculam adversativam, sed. Accursius Glossator in d. l. 48
Dorell. l. 4 com. c. 25 Petrus Perrenonius l. 1 animadversionum

et variarum lectionum c. 5. Gipsanius in d. l. 48 n. 4 et Ant. Mattheus in notis ad § si quis a non domino 36 J. h. t.

IV Argumentum est: Ius fructuum est. Ergo ad bonae fidei possessorem pertinet d. l. 48 § fin. ff de acqr. rer. d. et l. in pecudum 28 ff de usuris. Cuius argumentationis vera est, nam non negat Donellus fructus naturales pertinere ad bonae fidei possessorem, sed consequentiam negat, quod non fiant separatione perceptione. Quidem n: minime concedimus sane sequelam, fructus naturales pertinent ad bonae fidei possessorem. Ergo sola consumptione acquiruntur, non v. perceptione et separatione. Sic et ille negat sane consequentiam omnes fructus pertinent ad bonae fidei possessorem. Ergo et naturales statim acquirit sola separatione a perceptione, quia ut scribit possunt acquiri sola consumptione. Quod si falsum quidem et revera falsum est, probari debet alio argumento. Quod ita fieri potest. Utriusque una eademque est acquisitionis causa, ibi naturalis et eadem acquisitio. Atqui in fructibus naturalibus eadem est causa acquisitionis, quae in industrialibus ex alterius facto natis. Ergo quidem hi fructus bonae fidei possessori acquiruntur, sic et illi, ut bonae fidei possessori acquirantur necesse est. Minorem propositionem probo hoc syllogismo. Si bona fid. possess. fructus industriales ex facto alterius natos acquirit, sequitur ut illos acquirat, non propter culturam et curam, quam nunquam adhibuit, sed tamen ob bonam fidem, quae quo ad fructus naturales eadem est. Sed prius est verum. E. et posterius. Minorem propositionem probo primo ex d. l. quaesitum 25 § 1 ff de usuris et d. l. 48 in princ. ff de A. R. D. Ubi si quis in alieno fundo, quem ego bona fide mercatus fueram, frumentum suum severit, segetes et quae ex messibus collectum fuerit, meum fieri assentit, ratio est, quia frumenta quae sata sunt solo cedunt § qua ratione 33 J. h. t. Credibile n. est alio terrae alimento, aliam factam esse l. sed si meis 26 § arbor 2 ff de acquirendo rer. d. Qua itaque ratione cedunt solo respectu veri domini, eadem quoque ratione cedere debent respectu bonae fidei possessoris, d. l. 25 § 1. Deinde probatur ex d. l. bonae fidei 48 § fin. ubi scribit bonae fidei possessori oves praegnantes simul cum fetu, licet statim post traditionem, servantur et pariant § cum ab emptione 3 J. de emptione venditione, lanam quoque quae praesentes sint tonsurae et lac, quoque is plenis venierint uberibus adeo, ut nulla indigeat usucapione l. sequ. 4 § lana 19 ff de usucapionibus. Ratio est quidem n: ventri domini partem, ut partem ventris cuius dominus est acquirit § item ea 19 J. h. t. l. 7 in princ. ff de except. rei iudic. et l. 5 § ff de rei vindic. ita et eius d. rei possessor sit dominus non quod propter ventris dominium, quod nunquam acquirit l. 1 § 2 ff de SC.

Sillaniano et l. nemo 54 ff d. R. J. ō est pp culturam et curam, q3 hic nunq3 adhibuit, sed pp bonam fidem dun- taxat, q tantundem pstat possidenti, qm veritas l. bona fides 136.

Eod. d. § 4. ff d. R. J. Et quis regerat Donell. l. 4. com. c. 25. fructus ex al- terius facto natos, semp possessoris indigere cura, q sit in re possessa tuenda et colenda, ō tn ita effugiet. 1° q ard ō nega- mus et talem tuitionem ōib. in qnre fructib. attribuimus. 2° q a custodia see et cultura, a bonæ fidei possessore, ō adhibet, ut fructus ex alis facto nascentes q a natos demum subseqr, ne peant a. a furib. surripiant: 3° imo interdum et ut novi nascentes fructus.

II. Quicq ē annumerat in fructu, id ita ptinet ad bonæ fidei possessorem ut ipsius fiat statim d. l. 4 § lana 19 ff de usucap. l. quas 48 § ex furtivis 6. ff de furtis, et d. l. bonæ fidei 48 § pn ff de A. R. D. hoc ē sola separaoē a pceptione, sive illa inter- derit facto hois, sive sola naa, et sive factum illud adhibeat a bonæ fidei possessore sive ab alio. A bonæ fidei possessore d. l. in pecudum 28 ff de usuris d. l. 4 § 19 ff de usucap. ab extraneo, sive cum mandato bonæ fidei possessoris, pp reg[illegible] lam iuris, qt qs p alium, q pt facere p seipsum. c pt 68 de R. J. in 6. sive sine mandato d. l. qcit 25 § 1 in fclos, quoquo mō a solo separati fuerint, et in verbis simul atq a solo ff de usuris l. 26 § 1 ff de furtis d. l. bonæ fidei 48 in pn ibi, statim ubi a solo separati st ff d. A. R. D. et l. si fructuarius 13 ibi mox q3 a solo separati sint ff qbermodis usus fr. raō ē q a fru- ctus peipit bona fidei possessor iure soli d. l. qcit 25 § 1. Sn fructus quos sola naa separat, statim sine hois facto nali iure st bonæ fidei possessoris § in pecudum 38 J. d. t. et d. l. in pecudum 28 ff de usuris. Frustra n: expectat ut separent a hoē, q partim invita naa separari nequeunt, partim ea re- bente satis separant, sine cuiusq3 facto Donel. l. 10 conf. c. 9. Atq prius ē verum de fructib. nalib. ut patet. Ergo et posterius.

Deniq3 bona fides tantundem possidenti pstat, quantu ipsa veritas, h. ē dnium, quoties lex impedimento ō ē l. bona fides 136. ff d. R. J. Ergo ut verus pdii dnus oēs fructus acqrit, sic et oēs acqret bonæ fidei possessor, q a adversarii demonstrare ō possunt legem impedimento eē.

Ve

Verum ab hac sntā recedit Stharemus in t. de nautico fe-
nore. c. 9 fructus veniant in restitutionem Donel. l. 4 com. c. 25
et 26 et in tractatu de fructib. c. 4. Gypsanius in d. l. bonæ
fidei 48 in pr. n. 4 Ignatius Hanielin interptaoē d. l. bo-
næ fidei 48 n. 11. et seqq. et Menonius in disp. 4. th 11. Pro
qua sntā duobus potissimum utuntur fundamentis. Unum
deducunt ex § si is ā bno 36. J. d. t. ubi dr q bonæ fidei
possessor pceptione fructus suos faciat p cultura et cura,
sed culturam et curam ō admittunt fructus nāles, qa
na a illos, sine ullo hōis facto pducit, l. fructus 45. ff de
usuris. E. fructus nāles ō acqrit bona fidei possessor
sola pceptione. Verum ad ppoēm minorem rndet.
Charondas l. 1 verisimilium. c. 27. Bregerus l. 2 iuragspstur
c. 24. Ignius in l. 3. § si ꝯditioni 31 n. 37 ff ad SC. Sillan.
Antonius Faber l. 4 coniecturarum c. 11. et Vulteius l. 1 disp.
scholast. c. 20. Culturam admittere fructus industriales,
nāles v. curam p l. 3. ff de impensis in res dotales factis.
et l. 7. § ō solum 9 ff soluto mrimonio. Hinc ꝯcesso eo
q fructus nāles nullam admittunt hōis curam, ō tn sine
colligere licet, q bonæ fidei possessori, sola separaoē,
a pceptione ō acqrantur, alias m: seqretur, nec fructus
industriales, ab alio satos poē suos facere bonæ fidei possesso-
rem sola pceptione a. separaoē, cum et hic desit raō, illa
acqrend. vlt cultura et cura, q tn absurdum. cum de
acqsitione hoꝝ fructuum, nemo hactenus dubitavit, teste
Ant. Fabro d. lo. Ergo nec dubitandū erit de acqsitione nāli.
Quare ꝯcedi pt in d. § si is a ō bno egisse impato-
rem tm de fructuum industrialium acqsitione, ō v. nalium,
q3 intricatam satis ꝗstiam, in Institutionum libris, qlevi ac
simplici via ꝯscriptis st, pp iuvenes inserere noluit, 3 Dis ꝗ 2.
§ de J et J. Altrm argt. desumunt ex l. fructus 45. ff
de usuris, cuius sensus talis eē videtur: Maritus stante mrimo-
nio donavit pdium uxori, cum a. moribus ap Romanos rece-
ptum sit, ne inter virum et uxorem donaoēs valeant, pp ea
ne mutato amore invicem spoliarentur, donaoib. ō
temperantes, sed propsa ergā se facilitate l. 1 l. 2. et l. 3.
ff de donaoib. inter virum et ux. qritur itaq3 de fructib.

quosnam uxor ex prædio illo donato adquirat? Ad quam quæstionem distinctim respondet, quod uxor quidem fructus suos faciat industriales, non vero naturales. Hoc posterius membrum confirmat, ex eo cuiuslibet bonæ fidei possessoris, quod et ille fructus naturales suos non faciat, ratio additur quod non ex facto eius iis fructus nascatur. Ex hoc textu adversarii, tale formant argumentum: quicunque fructus non ex facto bonæ fidei possessoris nascuntur, illos et sola perceptione a separatione, bonæ fidei possessor, suos non facit. Sed fructus naturales, ex facto bonæ fidei possessoris non nascuntur. Ergo fructus naturales bonæ fidei possessor sola separatione ra. perceptione suos non facit. Maior et minor propositio desumitur ex d. l. fructus 45. Quomodo vero ad hoc argumentum, quod valde speciosum est responderi possit, dicam in quæstione sequente.

QVÆSTIO VI.

Quis sit genuinus sensus l. fructus percipiendo 45 ff de Vsuris?

Die 2. 8bris h. 1

Variæ huius legis occurrunt interpretationes, quas breviter enumerabo, enumeratas, examinabo, et tandem quis verus et genuinus d. l. 45 sensus sit monstrabo. Existimat autem primo Torrentus in tractatu de apicib. iuris axiomate 47. Pomponium in d. l. velle bonæ fidei possessorem fructus naturales non acquirere, acquirere tamen bonæ fidei emptorem, de quo loquitur Paulus in l. bona fidei 48 ff d. A. R. D. Rationem ~~hanc~~ differentiæ hanc affert, quia a bona fidei emptore requiritur ut non solum contractus, sed etiam traditionis tempore bonam fidem habeat, in aliis vero bonæ fidei possessoribus inspicitur tantum tempus contractus l. 2 ff pro emptore.

Verum erronea est hæc sententia. Primo quia ratio, quam utitur Paulus in d. l. 45. non tantum locum habet in bona fidei possessore, verum et in emptore, nam et ibi verum est, fructum naturalem ex ipsius facto non esse natum.

2. ratio

II. Quia quamdiu adest bona fides, tamdiu ~~possessio~~ acquisitio durat, l. qui bona fide 23 § tamdiu ff d. A. R. D. Nec resistit quod multi textus, qui de fructuum naturalium agunt acquisitione mentionem faciant bonæ fidei emptoris, extra enim regulam non coarctant l. 1 § qui fetio 25 ff de vi et vi armata. Sic Covarruvias l. 1 resolut. c. 3 n. 6 tomo 2. Wesembec. in d. § si quis a non domino, Ferretus de mora n. 33, et Forsterus disp. 6. § 26.

dis-

distinguunt inter bonae fidei possessorem, q titulum ht, et inter illum, q nullum ht, vel irritum et prohibitum, ille acquirit fructus nales, hic v. minime. Ex illo leg. d. l. si is q a non dno 36 et d. l. bonae fidei 48 ubi iusta desiderat[ur] causa in bonae fidei possessore, de hoc v. loqui d. l. fructus percipiendo 45. in quo textu verbum cuiuslibet, non universaliter, sed particulariter, et distinctive accipi dt, ut sit sensus non cuiuslibet bonae fidei possessoris fiunt fructus nales, sed eius solummodo, q iusto titulo possidet. Negao n: praeposita signo universali, alium sensum facit postposita, praeposita n: facit aequipollere particulari negativae, postposita v suo gradu, ut monstrat logicus de signorum aequipollentiis.

Quae distinctio eo magis erit arripienda. 1o qa magis doctori, q distinguit, caeteris parib. credi[tur], Nevizanus in silva nuptiali l. 5. n 32. Unde illud vulgatum q bene distinguit bene docet. 2. qa melius e in re obscura, favere repetitori, q3 adventitio lucro l. non dt 42 si in rei ff d. R. J. et l. si is fin. si pennult. C. de codicillis. 3 Quia is q titulum ht potior e, illo q tm e bonae fidei possessor, Ergo et potentius habebit ius in acquisitione fructuum nalium.

Cui distinctioni multa obiici possunt. 1o q a rno q e q fructus nalis non nascat[ur] ex facto bonae fidei possessoris, locum duntaxat non obtinet in eo, q nullum ht titulum, verum et in eo q titulum ht. 2o si verba, sicut nec cuiuslibet bonae fidei possessoris, accipienda ee dicamus, de eo tm bonae fidei possessore, q nullum titulum ht procederet Jcti argumentao, tm particulariter, et sic nihil aparum q rbe[re] deret. Tertio, qa distinctio illa doctrinae est. Quarto qa possessio, q fit cum bona fide difficulter repit[ur] in iure nro sine titulo. At ad ea potius dt aptari ius, q et frequenter et facile, q3 q praeter rno eveniunt l. 5. ff d. LL. Nov. 94. c. 2 et l. 3 inf. ff si pars hereditatis petat[ur]. Non itaq probabile e d. l. fructus 45, de eo casu loq q praeter rno contingit, et sic et verbum (cuiuslibet) non partitive sed universaliter sumendum erit. Et licet nota negaois, universali praemissa, faciat oraoem particulari negativae aequipollere, hoc tn non procedit, qn dictionem, nec praecedit prohibitio, ut in hac nra lege fit, prius n: dixit Jctus, q uxor vel maritus non faciat suos fructus nales, in verbis: non fit eius: subiicit dn illa verba, sicuti nec cuiuslibet bonae fidei possessoris. Appositum exemplum e in l. fin. C. de iurisdictione oium iudic. Quod v. obiicit

cre

credendū ēe lectori distinguenti, illud tunc obtinet si distinctio illa ex l. deprompta sit, nam erubescimus sine lege agere, presertim cum acquisitio fructuum naturalium nitatr tm̄ bona fide, ut in preced. dictum fuit questione, q tam in eo, q titulum ht, q̄z in eo q nullum ht depositz.

Ad 2dum obiectum respondemus, nos ō errari, in re obscura, sed ubi aqtas manifesta ē. Et tandem et negamus pp titulū potentiores ius acquisitionis qm̄ hrē, q aut dictum fuit sufficit hic bona fides.

Tertio lo accipit Sotto fedus in l. 22. C. de rei vindic. et ~~Gouianus~~ Govranus l. 2. variar. lect. c. 15 d. l. fructus 45 de fructib. natib. q illi ō fiant bonæ fidei possessoris sola perceptione sed consumptione. Verum ~~effectum~~ evictum ē in preced. qst. bonæ fidei possessorem sola separaoe et perceptione suos facere fructus et nales, quare difficultas d. l. 45. ōdum sublata ē.

Quarto, qdam distinguunt inter bonæ fidei possessorem q rem accepit titulo lucrativo, et illum q oneroso, ut hic suos faciat fructus, tam nales q industriales, ille v. solum industriales ob culturam et curam, et de illo loquatr nrā lex de hoc v. leges contrariæ. Et ita sentit Ludovicus Vitalis l. 1 lect. c. 19 et Julius Laccius cent. 5. qst 45 Qui tm̄ hac distinctione nihil efficiunt, nam et nrō fcti, locum obtinet in eo q rem acc. pit titulo oneroso.

Quinto Vultejus distinguit, inter eum bonæ fidei possessorem, q ab initio fuit et adhuc ē, et inter eum q qdem ab initio fuit bonæ fidei possessor sed postea malæ fidei possessor factus ē, de hoc vult loq d. l. fructus 45. de illo v. contrar. leges Verum cum d. l. 45 loquatr de oīb. bonæ fidei possessorib. ō video cur restringere illam velit Vultejus, ad eos duntaxat q fuerunt bonæ fidei possessores amplius q. ō st

Sexto distinguit Becerus in illustr. qst. de fructib. rei alienæ. n. 17 et n. 22 cum Vacumo a Vacuna in declaraoe rerum q in fructus nales industriales, et mere nales, quorum illi aliquantam, hi v. nullam plane curam requirant. De fructib. mere nalib. accipiunt d. l. 45, de industrialib. v. nalib. reliquas leges.

Quæ opinio, ex eo reiicitr, q distinctio hæc fructuum nalium in industriales et mere nales, mere ficta ē.

Eod. h. 4.

Septimo Cujac. in l. 40 ff d. A R D. vult q fructus nales ante evictionem acquirantr bonæ fidei possessori, q tm̄ post evictionem

nem

nem restitui debeant, de quo casu accipit d. l. 45. Sed et haec opinio parum convenit verbis d. l. 45. Non n: vult textus, q. fru,, ctus nales, ō fiant bonae fidei possessoris post rei evictionem de qua in d. textu altum ē silentium, sed q non fiant bonae fidei possessoris pceptione.

Octavo existimat Duarenus et Donel. d. l. 45 loqui in parte po,, sterione tm̄ de fructib. nalib. reliquas v. leges, de fructib. indu,, strialib. q quos in pced. qst. demonstravi bonae fidei possessorem et nales fructus, sola pceptione et separaoē suos facere.

Nono st q d. l. fructus, cum reliqs iuris textib. ō poē conciliari. scribunt, sed cum q̄rium aliq in iure nr̄o positum nullum sibi vindicet locum nec inveniatr, si qs subtili animo diversitatis raoēs excusserit constit. tanta ē q̄rium is de qfirmaoē stg Alii hunc modum respondendi reiiciunt.

Decimo. Antonius Faber l. 4. coniecturar. c. 17 manum infert. d. l. fructus 45, et expungit particulam, nec. Cui emendaoi recla,, mat ipse textus, q ita videtr colligere; si bonae fidei possessor fru,, ctus nales, quos tm̄ aliqn pceptione suos fecit, nihilominus restitue,, re dn̄o supervenienti extantes et consumptos, ex qbus factus ē locu,, pletior tenetr, multo magis tenebitr ad illorū fructuum restitucoēm, donatarius et donataria vir et uxor, q q̄ve magis ad malam fi,, dem accedere videntr q bonam l. si uxoris 19 in pr. ff de donat. inter virum et ux. Sed prius ē verum Ergo et posterius. Mi,, norem demonstrat textus hisce vbis; sicuti nec cuiuslibet bonae fidei possessoris. Tm̄ hanc Fabri emendacoēm, tam scripti q̄ impressi repudiant, quare et nostrum ō erit, ob levem quandam suspicionem et coniecturam illam adiuvare, sed potius reiicere, psertim cum sanam interpretaoēm d. l. fructus 45 admittere possit.

Hanc a. proponit Hartmanus Pistoris l. 4 qst. iuris qst. 26 qs constituit d. l. 45 partes duas, in priore existimat, tractare Pom,, ponium, num Uxor vel vir, ex re sibi donata fructus industria,, les suos faciat, cuius qstionis decisio dependet ex lis in pr. l. si sponsus sponsas 5 ff eod. l. sed et si 12 et l. sed si 31 §. legaturus 7. ff de donat. int. vir. et ux. in qbus textibus scribitr, q ea duntaxat donaoēs inter virum et uxorem pbibitae st, q et donantem pauperiorem, et accipientem locupletiorem fa,, ciunt, ō v. illae, q donatarium qd. faciunt locupletiorem, donantem a. ō pauperiorem. Unde apparet uxorem vel vi,, rum ex re donata fructus industriales sibi acqrere poē. Quamvis n. quo ad fructus hosce donatarius fiat locuple,, tior, donans tm̄ ō ppea redditr pauperior, Tum q donatarius fructus industriales, ō tam ex re donata, q ex industria et opi suis acqsivisse existimatr, cum fieri potuisset ut

oēs codices

Genuinus sensus

intermissa donatione, donator eam numquam percepisset Aegid. Hortens. in d. § 36. d. l. Secundo quia non amare, nec tanquam inter infestos iure prohibita donationis tractandum est, sed ut inter coniunctos maximo affectu et solam inopiam timentes. l. si rei § quod 28 § si quis 2. ff de donat. inter vir. et ux. Ex quibus sequitur donatarium fructus industriales, i[llos] ipsos facere ut extantes et non debeat restituere, cum sint ipsi fructus ex secuta donatione, quod tamen secus est in aliis bonae fidei possessoribus. Quae et ratio videtur esse, cur in hoc legis prima parte non comparetur cum donatario, sed solum in altera parte, et quo ad fructus naturales.

In altera legis nostrae parte, quaeritur alterius, num etiam donatarius fructus naturales, quos ex re donata percepit, sibi acquirere possit. Quae quaestio negative decidit. Primo ne donatarius locupletior et donans pauperior fiat, quod accideret, si donatarius fructus naturales suos faceret, donans enim cogeretur fructibus carere, quos domini nihilominus et curanti, nunquam sponte dedisset. nisi proprium illud donasset. Quoniam itaque de patrimonio aliquid deponeret, merito diceretur fieri propterea donans pauperior d. l. si sponsus. § si maritus 13 ff de donat. inter vir. et ux. et secunda ratio indicatur in fin. verbis quia non ex facto eius ii fructus nascantur.

Unde notandum primo d. verba finalia pertinere tantum ad donationem inter virum et uxorem, non vero referri posse ad bona fidei possessorem. Ut enim bonae fidei possessor fructus faciat suos non consideratur num dominus fiat pauperior necne? sed tamen an bona fide possideat. Alias, si referenda et ea esse velimus ad bonae fidei possessorem, sequeretur non acquirere posse bonae fidei possessorem fructus industriales ab alio satos, cum et illi ex bonae fidei possessoris facto non nascantur quod absurdum est.

Secundo observandum est donatarium nullo modo posse acquirere fructus naturales extantes, nec irrevocabiliter, nec etiam revocabiliter, propterea quod fructus isti incidant in donationem inter coniuges prohibitam. Quidni enim extantium fructuum naturalium ut et consumptorum quatenus ex his locupletior factus est maritus vel uxor l. 8. ff de donat. in vir. et ux. donatio semper illicita est, sic et eorundem fructuum acquisitio, omni tempore donatario viro vel uxori est interdicta. Et sic in significatione verba: non fit eius in d. l. 45 accipienda tamen sunt respectu donatarii viri vel uxoris non vero respectu cuiuslibet bonae fidei possessoris, probavi enim supra verbo,

nae fidei possessorem fructus nales sola separaõe et pce-
ptione suos facere. Quare quo ad ~~aliam~~ bonae fidei possessorem
aliam admittunt interptaõem et significaõem q. diceret Festus, fructus nales
õ fieri pceptione sola, bonae fidei possessoris tl qe in effectu
perceptos n: nisi sint consumpti, de qua in qst. seqnte, dño
supervenienti, cogitr bonae fidei possessor restituere, ut ita
d. vba, õ fit eius, alio in sensu respectu donatarii viri
vel uxoris, alio v. respectu bonae fidei possessoris accipiantr.
argt. l. in pecudum 28 ff de usuris l. 2 et ibi Glossa in § bo
manumitti. ff de offo gsulis, et pr: tit. J. si de fideicõ-
missariis. in tbo: manumisseril, nec immerito: quotiens
n: idem sermo duas exprimit snas, ea potissimum ex-
cipienda ẽ, q rei gerendae aptior ẽ. l. quotiens 67. ff de
R. J. et in ambigua voce legis, ea potius accipienda signi-
ficaõ, q vitio caret, psertim cum et voluntas legis ex hac
colligi possit l. 19 ff de LL. et l. 96 ff d. R. J.

A, in ambiguis.

Sin vero decisionem negativam ex lo. pbat Festus, bonae
fidei possessorum, cuius collectioẽ talis, si bonae fidei
possessor tenetr, ut revera tenetr fructus nales restituere
dño supervenienti, quos tn pceptione et separaõe suos aliqñ
fecit, seqr q multo magis donatarius maritus, ad eorund.
fructuum nalium, quos nunq pcipiendo pprillicitam do-
naõem acqsivit, obligetr uxori suae restitudem. Quae certe
interptaõ, si cum textu maxio sistoris d. to accipiatr in
õibus d. l. fructus pcipiendo 45. cum illis q dicta st in qst
pced. gveniet, et sic maior ppositio argti, q ex d. l. 45 erat
extructam simpliciter tlcta falsa erit, sin v. 2dum qd, habito
nimirum respectu ad effectum accipiatr verissima erit et
ita q snam nram nihil gcludit, vult n: q bonae fidei possessor
fructus nales sola pceptione seu separaõe irrevocabiliter
suos õ faciat.

QVÆSTIO VII

Num fructus nales et industriales, separaõe et pce-ptione acqsitos, bonae fidei possessor cogatur dño su-pervenienti restituere.

3. 8bris 5. c.

Quod affirmo, Licet n: gstet fructus tam nales q industriales
sola separaõe a. pceptione bonae fidei possessoris factos ee

illud tn̄ tTgendum ē, de acqsitione impfecta, n̄ v. plenissima, pfectissima et absolutissima, q demum fit post gsumptionem fructuum. Dum ḡ adhuc fructus extant, et penes bonæ fidei possessorem ac si dn̄o rei deberent, quorum et nomine gventus, eosd. restituere compellit. Nec gria st, aliqm eē dnum, et tn̄ resoluta dn̄is cum eund. ad restituoem teneri l. n̄ ideo 66 ff de rei vindic. l. et post 12 § res 2 ff familiæ herciscundæ l. 8 C. de revocandis donat. et toto tit. ff de in diem addictione. Wesemb. in § si q̄o a dn̄o 35 n. 4 J. d. t. et Casparus Schiferdekerus l. 2 tractatu 30 qst. 2. Verum Donell. l. 4 com. J. C. c. 26, et in tractatu de fructibus c. 4 putat possessorem bonæ fidei, teneri solum dn̄o, ad fructuum nalium restituoem, antequā illos gsumpsit, qa psupponit nales fructus eid. n̄ acqri nisi sola consumptione. Quam tn̄ opinionem ut legib. inimicam il reiicimus: nullo v. mō cogi poē, ut restituat fructus industriales pceptos et a solo separatos, ppea q putat illos p cultura et cura, ita pleno iure bonæ fidei possessoris factos eē, ut nihil desit, ad retinendum et psequendum. Quo iterum snā pp sequentia fundamenta reiici potest. Primum ē: Si sine ulla fructuum restrictione bonæ fidei possessor cogit dn̄o postea supervenienti fructus extantes restituere, sequr q n̄ solum nales et industriales pendentes, verum et separatos et pceptos pstare debeat. qa extantes includunt oēs fructus, exceptis consumptis d. § si qs a n̄ dn̄o 35 J. d. t. l. mala fide 3 C. de gdictione ex lege l. si pignore 22 § 2 ff de pignorat. acē. et l. Nesennius 41 § 1 ff de re iudicata. Sed prius ē verum l. certum ē 22 C. de rei vindic. ubi Impatores rescribunt certum eē q bonæ fidei possessor soleat pstare fructus extantes t. et posterius. Nec ē ut verbum, extantes in d. l. 22 tTgat Charondas, et Donell. de fructib. tn̄ adhuc pendentib. et iis q a solo n̄dum separati st pp l. si pendentes 27. in pr. ff de usufructu, nam in Florentina editione, ut et in aliis excepta Haloandrina, n̄ legit solum extantes, sed stantes, q et occurrit in l. si apes 26. § item gstat i ff de furtis et l. Q. Mucius 40 ff de acī empti. Et gcedamus repiri

ibi tibum illud extantes, ō tñ inde qcq; roboris bonellianæ
snīæ accedit, qa extantes fructus designarent ō solum pen,
dentes, verum et a solo deiectos, et sic gnaliter oēs
in rerũ naa adhuc existentes. cum oēs hos ce fructus ferat
fructuarius, mō die legati cedente eos dependerit.
Harpp. in d. § si qs a ō dnō n. 30 J. S. t.

Item in d. l. certum ē 22. grat biodoxtia, quosdam fructus rei
possessores, dnō supervenienti cogantur restituere, cui Im,
peratores p distinctionem gdent, malæ fidei possessores
solere cum ipsa re oēs fructus pstare, qlige deiris q post
litem gtestatam, et q ante, sive pcepti sive pcipiendi, sive
deniq; consumpti sint l. bonæ fidei 48 ff de acqr. rer. d. d. §
si qs a ō dnō. Weiv. 22. l. art. ptor 10 § et fructus 20
ff q in fraudem creditor. l. 3. C. de gdictione ex lege et l.
si navis 62 § 1 ff de rei vindic. Bonel. 20 com. c. 5. Copus
l. 2. de fructib. t. 4 c. 2. et Vultejus l. 1 discept. scholast. c. 20.
Bonæ fidei v. possessores fructus aliter restituunt, ante litem
gtestatam, aliter v. post litis gtestaoēm. A tempore litis
contestatæ, cum magis pdones qz possessores bonæ fidei
ligantur d. l. bonæ fidei 48 § 1 l. item veniunt. 20. § ō
solum 10 l. sed et si 25. § si ante 7. et l. si q d 31 § sicut
3 ff de hæreditatis pet. restituunt fructus universos, d. l.
certum ē 22. hoc ē ō solum separatos, pceptos et consum,
ptos verum etiã q interea pcipi potuissent § etsi in rem 2.
j. de officio iudicis et l. 4. § 2. ff finium regundor.
Couarruvias variar. resolut. c. 3. n. 7. Copus d. t. c. 3. Baldui,
nus et Hergius in d. § si qs a ō dnō n. 16 et 20. Ante
litem v. contestatam, restituunt separatos et pceptos, ō
indistincte oēs, e.a gsumptor. nulla hr rāo d. § etsi 2.
W si v. j de offo iudicis, et d. § si qs a ō dnō 36, sed solum
extantes d. l. certum ē 22. si v. de fructib. tm̃ stantib. adhuc
in solo, et ōdum deiectis tibum illud extantes cum bonello
accipimus, impfectum reddimus Impator. responsum, q a
ō gstat q d iuris sit in fructib. pceptis et separatis de qb.
tñ Impatores gsulti erant. Quoniam itaq; extrema fa,
ciunt mentionem fructuum oium et universor. gresti,
tui debent, seqr ut et medium, eand. hat naturam. Everardus

in topicis in to ab extremis.
Tertiò bene in d. l. 22 q bonae fidei possessores soleant fructus extantes cum re ipsa praestare, si itaque fructus ibi tangantur pendentes ut Donell. vult, ò video, quo pacto illos praestare possit, cum ò dum bonae fidei possessor fructus istos habeat Vulgenenus l. 1 q. pars c. 57.
Quartò: Pendentes fructus in d l. 22 ò videntur venire sub nomine extantium, propterea q satis iubeantur restitui dum res ipsa sive fundus praestari iubetur fructus n: pendentes fundi pars esse videntur l. fructus 44. ff de rei vindic. et quia diu solo cohaerent fundi sunt l. si servus 61 § locavit ff de furtis, et una quaedam res est fructus et fundus l. si fraudat fin. § penult. ff q in fraudem credit. Quando itaque totus fundus iubetur restitui d. l. certum est etc. sicut et quilibet eius fundi pars, in toto n. et pars continetur l. in toto 113. ff d. R. J. et ita et fructus pendentes.
Quintò, p l. mala fides C. de condictione ex lege.
Q. 5 8 ibid. Secundum argumentum est. Quodcunque sub conditione demum, perfecte ~~et~~ absolute et irrevocabiliter, alteri acquiritur, illud deficiente conditione poterit repeti l. 44 § 5 l. 112. ff de conditionib. et demonstr. et l. 19 ff de hereditate et actione. Sed fructus tam naturales quam industriales sub conditione demum, si et consumpti sint perfecte acquiruntur bonae fidei possessori. Ergo fructus ò consumpti, q. deficiente conditione. poterunt a dno rei repeti. Minorem propositionem probo p l. 4 § 2 ibi si eos consumpsit, ff finium regundorum l. 4 § 2 ibi si consumpti sint. ff de usucapionib. l. 40 ibi consumptos suos faciat. ff d. A. R. D. § et si in rem etc. X si vero in ubi neque consumptorum ~~in~~ j de offo iudicis et mxe p § si q 5 a ò dno 36. § 6. in quo dnum superveniente de fructib. consumptis agere ò posse disponitur, unde per manifestam consequentiam colligimus, bonae fidei possessorem fructus extantes ò es, q. consumptis ~~[illegible]~~ opponuntur, debere dno restituere. Caspar Schifordeker. l. 2. tractatu 30 qst. 3.
Non ignoro q d Aegidius Hortensius d. § si q 5 a ò dno 36

re

reponat, vitiosam vet. Imperatoris nostri esse collectionem, quod
nimirum consumpti adeo, qui sui fiunt per culturam et curam,
de quibus similiter iis qui per culturam et curam acquiruntur, nihil de
consumptione intersit; hos enim ne extantes quidem dominus quod dicere
potest. In consumptis rursus nihil de cultura et cura, hos
enim etsi bonae fidei possessor, sine ulla sua cultura et cura
percepit, non restituit. Ecce quam tuto credita fuerit Justi,,
niano vetus Jurisprudentia. Sed nemo ei credidit praeter
ipsum. Hactenus Hortensius, qui fructus industriales
extantes domino supervenienti, non restituendos esse falso com,,
miniscitur, in his quae fructibus qui per culturam et curam acquiruntur
maxime de consumptione interesse, ut videamus eos demum con,,
sumptione perfecta acquiri posse. In consumptis, quatenus di
restituuntur vel retinentur, rursus multum interesse tractare
de bona fide et cultura et cura, quae acquisitionis fructuum
causa sit, ut magis aequitatem, vel iniquitatem acquisitionis
restitutionisve, ante oculos iuvenum Justinianus noster
ponat.

Tertium argumentum est. Quodcunque adhuc usucapibile est,
id scilicet nondum ita est acquisitum, ut possit mihi avocari, si non
esset perfecte meum nec ullum in eo ius, qui usum eius et
possessionem mihi intervertere posset, adque quod prodest
usucapio. arg. § sic itaque 14 J. de Act. l. 12 § 7 et 8
ff de captivis et postlim. vel. l. 3. et 4 ff de acqr. possessione.
et § sed si rem 30 J. de legatis. Sed fructus industriales
separati et percepti usucapibiles adhuc sunt, ergo ita sacte,
nos acquisiti sunt, ut mihi a domino avocari possint. Mino,,
rem probo ex l. sequr 4. § lana 19 ff de usucapionib. in qua
quaeritur, num lana ovium furtivarum apud bonae fidei possessore,
rem detonsa usucapi possit. Ad quod affirmative respon,,
detur in textu. Ratio est quia lana in fructu est. Sed dubitatur
a quo possit usucapi? Adversarii lanam sane, respon,,
dent, non posse a bonae fidei possessore usucapi, sed ab alio
si ad eum pervenerit. Sed sane sententiam reiicit ex textu legis

est

et gnralitas vboꝝ. Contextus legis, quidm n: in pr:
d. § lana 19 Paulus affirmat lanam ovium furtivaꝝ.
siquidem ap furem detonsa sit usucapi ꝯ pot, ꝯ solum
ab alio ꝑter furem si ad eum ꝑvenerit, verum et et
mxe qd. a fure ipso § furtivoꝝ 2. ff de usucap. Sic ergo
lana ap bonæ fidei emptorem detonsa, ꝯ solum ab alio,
verum et ab ipso bonæ fidei possessore usucapi poterit.
Vboꝝ gnralitas: ꝯ n: ibi hoc mo ut adusarii volunt
distinguit. Vba ḡ gnralia, gnraliter st accipienda
l. permult § si qs 5. ff de iuris et facti ignorantia.
Non resistit rõ dubitandi, qua adusarii utunt, q
statim lana hoc, ipsa tonsura bonæ fidei emptori acqrat.
Admittimus n: hanc acqsitam ee, et qd. pleno iure utdr
in l. in pecudum 28 ff de usuris, et quatenus acqsita e, eate,,
nus, ꝯ posse usucapi, inde tn ꝯ simpliciter usucapione,
gari pt, q a restat aliqd, q bonæ fidei emptori ꝑ tonsu,,
ram in lana ꝯ fuit acqsitum. Est a illud ut ꝯ teneat
bonæ fidei emptor, lanam extantem dño supervenienti
restituere. Hæc n: ante consumptionem, ꝑfecte et irrevo,,
cabiliter acqsita ꝯ erat, ob qz et causam bonæ fidei
emptor, dr ee to dñi ꝯ simpliciter, sed pene, in d. l. bo,,
næ fidei 48 in pr: ff de acqr. reꝝ d. Ut ḡ bonæ fidei
emptor, dñus fiat plene necesse e, ut lanam vel usucæ,,
piat d. l. 4. § 19 ff de usucap. et l. quæ 48 § ancillas.
ff de furtis, vel ꝯsumpserit, tunc n: eam lucrat d. l. sed
et loci 4 § ~~ancilla~~ 2. ff finium regundoꝝ Ægid. Hortens.
in l. 1 § 2 ff de pignorib. Non ḡ animadvto, cur bonæ
fidei possessori ꝯ liceat fructus usucape, ut neqz extantes
restituere teneat ad plenum sibi eoꝝ dnium acqrendum?
Aut cur deterioris ꝯditionis erit, qz si ꝑcipiendo eos
sibi ꝯ acqreret? ꝑsertim si atri distrahant, nemo du,,
bitet secundum emptorem usucape pose Ant. Faber l. 4
coniecturaꝝ c. 17 fere in fine. Ex qbus oib. ꝯstat
bonæ fidei possessori, post separaoem et ꝑceptionem, tanqz
dño fundi competere plenum, et plenissimum ius. dom,,

sumendi fructus, q tn de extantib. penes quos ita sacte,
nus fuerint, ac si dno vero deberent, conventus eorum
restitutioi parere compellit, certe nullam aliam ob causa,
q q a iure nrãe aequum sit neminem cum detrimento
alterius debere fieri locupletiorem l. nam hoc 14 ff de
condictione indebiti et l. 2 § 22. C. de transactib. quare
merito vincit eam, q sumit ex cultura et cura Hartmanus
Pistoris l. 4 qst 25. n. 11.

Non obstat l. id quod nostrum 11 ff d. R. J. in qua dr q id
q nostrum e, sine facto nro ad alium transferri n possit,
h. n: regula ita Ilgenda e, nisi sit iusta aliqua ca, cur
sine dni facto, res eius ad alios transeat l. si ita 4.
§ ait 3. ff de re iudicata l. 8 ff de eo q certo lo, et l. l.
usuras 8 C. de solutionib. Donel. l. 5 com. c. 3 in pr. fere
et Gilkenius de fructib. c. 1 n. 63. Sed q ulterius oppo,
nit Donellus, nullum remedium proditum ee in iure, quo
repeti possint fructus industriales extantes, id oi no
falsum e. Quoniam n: probavi q fructus hi, dno ante
consumptionem supervenienti restitui debeant, nullum du,
bium erit, quin qn remedio aliquo leges dno consultum
ee voluerint. Poterit itaq dnus uti vel condictione
indebiti l. indebiti 15 ff de condictione indebiti. vel rei
vindicatione l. solum 49 § 1 ff de rei vindicatione, vel de,
nique implorare iudicis officium iuxta Bri: et Bd. in l. 35.
ff de rei vindic.

QVESTIO IIX.

Quinam dicantur fructus consumpti in § sig a o dno 36. Sr.
de qbus dnus superveniens agere n pt.

Illi tam nales, q industriales, ex qbus bonae fidei possessor, n
e factus locupletior. Et merito de illis agere dnus negt, qa
valde e iniquum, si bonae fidei possessor fructus consumptos,
ex qbus lucrum n percepit, cogeret dno supervenienti restituere,
hoc n: pacto potius ei nocerei bona fides, q prodesset. Si v.
ex fructib. consumptis factus sit locupletior, fructus n amplius

6. 8bris: S. 1

habent q consumptis, sed p extantib. et ideo et teneri
puto bonae fidei possessorem ad restitutionem horu fructuu.
Quod hi posterius multi quos adducit Hartmanus Pistoris
l. 4 qst. 25 n. 6, qbus et accedit Andreas Gerhardi decade 4.
qst. 9 inf. negant, sequentia adducunt fundamenta. Primo
q dr in d. § pqs a o dno 36, dns de fructib. a bonae fidei
possessore consumptis agere o poe. bonae fidei possessor fru,,
ctus ꝯsumptos lucrari l. 4 § 2 ff finium regundoru, o dri
vo fructuum ꝯsumptoru § 2 N siv. j de offic. judicii. Qui
textus gnrales st. Ergo gnraliter st Ilgendi.

II. Quia fructus extantes opponunt ꝯsumptis, ut s' dixi.
Sed fructus extantes tenet hu bonae fidei possessor restituere
d. l. certum C 22 C. de rei vindic. et l. Rescemus f 1 § 1
ff de re judicata. Ergo ad restituoem fructuum ꝯsumptoru
no tenebit.

III. Si tum demum lucrat bonae fidei possessor fructus
consumptos, qn ex iis no e factus locupletior, seqr q leges
mo allegatae, ad illum casum debeant coarctari, q raro
accidit, cum nemo psumat iactare suum l. cum de
indebito 25 in pr. ff de probatoib. Sed hoc posterius con,
cedendum o e p l. iura 3. 4. 5 et 6 ff d. LL. Ergo et prius.

In Affirmativa sna e Antonius Faber l. 4 conjecturaru c. 17.
Marcus Lyclama a Nyeholt l. 3 membranaru juris ecls. 2.
Casparus Schifordegerus l. 2. tractatu 30 qst. 1 et Hartmanus
Pistoris d. lo n. 4. Quae sna vera e et ꝯfirmatur seqntib.
raoib. I° Si is q bona fide possidet haereditatem alienam,
tenet judicio universali ad restituoem fructuum, quatenus
ex illis factus e locupletior, seqr ut eod. et mo judicio
particulari ꝯvento, bonae fidei possessor teneat dno.
Sed prius e verum p l. item veniunt 20. § pter hoc 6.
V. eora. l. sed etsi 25. § consuluit. ff de haered. petitione.
l. 1 § 1 C. de petit. haered. ergo et posterius. Raoem
connexionis in ppoe maiore ita ostendo, q a rao ob qs
haereditatis petitione ꝯventum. pstare oportet fructus, qua,,
tenus factus e ex illis locupletior, qe ne cum alterius de
trimento, is fiat locupletior, l. si et rem 22. l. nam, 33 § 1 et l.
evicta 55 ff de haered. petitione, obiici quoq pt, bonae fidei

possessori, si ex fructib. factus sit locupletior. l. nam hoc 14.
ff de condictione indebiti. l. iure succursum 6. § fin. ff de iure
dotium, et l. cum hi 8 § si qs 22 ff de transactib. Ubi a. e ead.
rao ibi et ead. e iuris dispositio l. illud 32 ff ad l. Aqliam
Ex qbus appaet qd sentiendum sit, de raoib. doctoq quas
pro diversitate diversoq iudicioq afferunt diversas, dum
volt hoc ius in haereditatis petitione ideo singulariter recce,,
ptum ee volunt 1o qa SConsultum, cuius vba expse faciunt
mentionem, restitutionis fructuum, quatenus qs ex iis reddi,,
tus e ditior, ff d. l. item 20 § 6. ff de haered. petitione.
Tum q fructus ut reliqua utilitas augeant haereditatem.
l. sed et si 25. § fin. l. 28 et l. item veniunt 20 § item non solum
ff de haered. petit. et l. 2 C. eod. q tn rem singularem non
augent, cum non rei, sed eius appellaoe veniant l. Julianus 17.
§ 1 et l. q restituere 68 ff de rei vindic.
Et denique q in iudicio Universali ptium rei loco succedat.
l. si et rem 22. et l. illud quoque 40 § 1 ff de haered. petit. q
iterum secus est in iudiciis singularib. cum ptium non ex re
sed ppter negotiationem percipiat l. venditor 21 ff de haered.
vel aoe vendita. Primum n. q attinet, si ulterius inqrimus ob q raoem SConsultum ipsis verbis fuerit conceptum
inveniemus, non illam ee, qvoniam n. ita conceptum e, sed ita
n. haec eet rao, sed qa bona fides non patit qm cum alte,,
rius iactura lucrum facere l. plane 38 ff de haered. petit.
ppea et oe lucrum auferendum e tam bonae fidei
possessori, q praedoni l. post SConsultum 28 ff eod.
§§ Quod ptendunt ppea teneri bonae fidei possessorem
haereditatis nomine fructuum, quatenus lucrum ex iis
pcepit, q fructus augeant haereditatem, iterum falsum e.
Adeo n. fructus augent haereditatem et videntur eius
pars ee, qa in numerum reo haereditariaq sive ante haere,,
ditatem, sive post aditam haereditatem percepti hunc
numerum augent, atque ita haereditatem ampliorem fa,,
ciunt. Schifordeger d. l. 2 tractatu 30 qst. 1 ut ipsi
haereditarii ita facti principaliter ead. aoe vel haeredi,,
tatis petitione peti possint glossa in d. l. item veniunt 20
§§ item non solum 3. in vbo. oes ff de haered. petit.
Quamvis itaque verum sit, q in rei vindicaoe, fructus

rem

486

rem d augeant, & bi statim consequens e, illos ex quibus possessor bonae fidei factus e locupletior, nullo modo peti posse, possunt n: adhuc peti vel judicis officio, vel condictione, adeo ut petitus bonae fidei possessor sine dolo malo negat retinere. Cum ex aliena iactura lucrum quaerat l. si quis 17. §§ fructus 4. ff de institoria actione. Quod itaque fructus rem singularem & augeant, id bn facit ut principali actione, cum ipsare peti negant. 3. Quod dictum fuit in iudiciis singularib. pretium in locum rei & succedere, id similiter hoc est inst. q. in rei vindicatione, res bn veniat, & v. aestimatio et pretium. Schifordeker d. tract. 30 qst. 2. et Hartmannus Pistoris d. l. 4. qst. 125 n. 14. Quod a. ob hanc rationem pretium omnino repeti & possit, id inde & efficitur cum adhuc naturalis et civilis subsit ratio, neque cum alterius iactura lucrum sentiat, quod ut dixi & solum in universalib. verum et particularib. iudiciis locum bt.

II. Si bonae fidei possessor tenetur indistincte de fructib. adhuc extantib. sequitur ut et teneatur de consumptis, quibus factus e locupletior. Sed prius e verum ut probavi in qst. praecd. Ergo et posterius. Connexio in propositione maiore e, quia fructus consumpti, ex quibus factus e bonae fidei possessor locupletior, habentur pro extantib. & n: absumptum videtur, quod in corpus patrimonii versum e. l. pater 23 ff. de adimendis vel transferendis legatis, & q in corpore patrimonii retinetur. l. idem servandum 72 ff de legatis 2. Unde verbum consumpsisse. Ulpianus in l. cum hic status 32 § quartum ff de donat. inter vir. et ux. ita interpretatur, ne is qui donationem accepit locupletior factus sit. Coniunge l. 8 ff de emptore l. 22. ff de negotiis gesti. l. 11 § 6 l. 34 ff de minorib. et l. 8 C. de donat. inter vir et ux.

Pro affirmativa

III Probatur hac sententia ex d. §etiam rem 2. Veteri haereditas j de offic. iudicis. ubi Imperator comparat universale iudicium cum singulari, quod vult si haereditas petita sit, idem iuris observetur de fructib. q observatur in singulari rei petitione. Quod ulterius confirmat in Villorum. sequente, dum explicat quales fructus malae fidei possessor in utroque

6. 8bris S. 1

actione

aoẽ restituere debeat, et in § ꝑ vero. ubi ꝑ vel vero bonae fidei possessor fuerit, inqt, ō ẽt rão, repete verba ex ꝑ. ꝯcedente, in utraq actõe, neqꝫ consumptorum, neqꝫ ō ꝑceptorum. Qui qͥ textus talem nobis suppeditat argumentatõem. quales fructus cogit, vel ō cogit bonae fidei possessor, in hereditatis petitione restituere, tales et debet vel ō dt bonae fidei possessor in singularum rerum petitione. Sed bonae fidei possessor a iudice hereditatis cogit restituere fructus ex qbus factus ẽ locupletior, ut s" pbavi. Ergo cogit et eosd. restituere bonae fidei possessor, in singulari iudicio. Maior ppõ desumpta ẽ ex qͥ textu d. § etsi in rem 2. et ex iis locis, in qbus fieri argumentum a iudicio universali, ad iudicium particulare l. fina. 27 § sed etsi ff de rei vindic. et l. ex libertis ꝯ eum q. 2. ff de qstionib.

Quarto et ultimo to, quo ad fructus nales, ita pbo, quoscunqꝫ fructus nales, vir vel uxor, ex re sibi donata donatori cogit restituere, eosd. qꝫ et tenet bonae fidei possessor, dño supervenienti restituere. Sed vir vel uxor, ex re sibi donata, donatori tenet de fructib. et ꝯsumptis, quatenus ex illis locupletior factus vel facta ẽ. Ergo et bonae fidei possessor. Connexio in maiore ppõe ẽ, qͥ n: donatarius fructus nales suos ō facit, sed ẽ cogit restituere sicut qlibet bonae fidei possessor, ut habet in d. l. 45. ff de usuris, seqr ut quos fructus, utqe nales, cogat restituere donatarius eosd. et debeat restituere bonae fidei possessor, pp similitudinem, q innuit verbo sicuti, emphatico sicuti, d. l. 45. Minor ppõ pbat p d. l. cum hic status 32. § quod ait g l. 3 in pr. l. 5. § 8 et l. 31 § 7. ff de donat. inter vir. et ux. et l. si fructus 8. C. eod. Et quis rão, pp qꝫ ius illud inter coniuges ꝯstitutum fuit de qua in l. 1 l. 2 et l. 3 ff d. tit. locum ō hat in reliqs bonae fidei possessorib. eand. hi iuris decisionem postulare videt, illa qꝫ ẽ ne bonae fidei possessores lucrum sentiant, cum dni iactura, q bono et aequo ō convenit l. iure 6. § fin. ff de iure dotium. Cum aliar et

id.

idem ibi iuris sit, ubi tn̄ de ead. e rao. l. si qs 5 in f. pr. ff de collatione bonor.

Non obstant argnta p sna negativa adducta, o pri, mum qa verbum consumptos in d. textib. in d. textibus sit accipe debemus, ne is locupletior factus sit, q fructus gsum, prit. d. l. cum hic status 32. ss qait q ff de donat. inter vir. et ux. Et licet in d. l. 4 ss. post litem ff finium regun, deq dicatr q bonae fidei posessor fructus consumptos lu, cretr, o ti statim q sequs e ut cum Joanne Harpprecht in d. s si qs a o dno 36. n. 38 dicamus, eum tn vere lucrari, q ex eor consumptione locupletior factus sit, eum v. q locupletior factus o sit, o poe dici, q lucret q vis illos o restituat, utramqz n. ppoem recte reiicit Sch Ferdekerus d. tract. 30 qst. 5. et l. 2 tract. 29 qst. 2. q o oe lucrum inferat locupletaoem, locupletio n. reditatr, ex utilitate, q in actu pmanet. l. utrum a. 23 in pri ff de hered. petitione. Paulus Montanus de iure tutor et cur. c. 33. n. 128 cum seqnte.

Lucrum v. q magis in spe et opinione gsistit l. si comissa 13 ff rem ratam hri. l. coiri. ff p socio et l. ptra rey 63 ff ad l. Falcidiam, o reqrit actum pmanentem, sed sufficit rem q ad aliqm pervenerit o restitui, licet o duret id q pre, nerit. Sensus itaqz e d. l. 4 s 2. q bona fidei posessorem fru, ctus gsumptos, ex qbus vel o e factus locupletior o oporteat restituere, et hoc bio aliqd lucrari, ex quo tn o factus e locupletior, respectu mala fidei posessoris, q et fructus con, sumptos, nulla habita rae, an locupletior inde factus sit nec ne g dictione gvenius pstare debet l. certum e 22 C. de rei vindic. l. mala fide 3 C. de g dictione ex lege. et l. 55. ff de g dictione indebiti. Sic q bona fide possidet hereditatem alienam is hos tn fructus, q augmenta hereditatis restituit, p quos factus e locupletior d. l. illud qoqz 40 s 1 ff de hered. petit. et sic negari o pt, q lucrum sentit, at respectu mala fidei posessores, q gvenit et de fructib. quos culpa sua o pcepit, vel et pceptos consumpsit d. l. hi in rem 2. j de offic. iudicis et d. l. 40 s 1 ff de hered petit.

et inde tn̄ ō sequitur q bonæ fidei possessor sit factus locu,,
pletior, nam si hoc, poterit et eo in casu, petitione he,,
reditatis conveniri l. sed si 25. § consuluit 11 et l. 40 § 1
ff eod. q absurdum ē. Nec obstat si dic q dixi bonæ
fidei possessorem lucrum sentire respectu fructuum, ad
quos malæ fidei possessor tn̄ tenet l. post SConsultum 28
ff de hæred. petit. in qua oē lucrum auferendum eē dr,
tam bonæ fidei possessori, q̄ prædoni. Si itaq oē lucrum
auferendum ē indistincte possessorib. sequr q illud de
quo dixi, ō possit dici lucrum a. q. e eo et teneat
bonæ fidei possessor, sed hoc posterius ē falsum d. l. 40 § 1
et d. l. 25 § 11 ff d. t. E. prius erit verum. Respondemus
n: d. legem post SConsultum 28 loq de oī lucro q sit
infert locupletaoem, ō tn̄ eam, q causatur ex diminu,,
nuto primonio, de qua agit in l. in pupillo 47 § 1 in tabr:
quo l ō ē pauperior factus, locupletior e. ff de solut,,
onib. cum qua iunge l. si sponsus s. § si maritus 13.
ff. de donat. in vir. et ux. Sed q sequr fructuum consumptio,,
nem.

Quid ad 2dam obiectionem respondendū sit, constat ex iam
dictis et ex argto 2. q adduxi pro confirmatioe.

Ad tertium argtum dico, q in maiore ppoē nulla sit
connexio, ō n: sequr nemo psumit iactura suum. Ergo
fructus consumpti indubio erunt tegendi in iure de illis
ex qbus q factus sit locupletior. Medium n: inter locu,,
pletari et dilapidare, consumere vīl reperit, qa ut ō oīs consum,,
ptio dilapidaoem statim arguit, sic et dilapidao, q pdigi
ē, ō oēm consumptionem importat, qa dat utilis consumptio,
q competit bn̄ pri familiar diligenti, qua de tractant text
in d. l. sed si 25. § 16. ff de hæred. petit. et in l. sed si vir. §1
§ videt 9 ff de donat. in vir. et uxorem. Et de hac acci,,
pi possunt textus ab adversariis adducti.

4m obiectum argtum innuit, velle adversarios qm indubio psumi
locupletatum ex consumptione fructuum, q refutavit Mas,,

7. 8bris. s.1.

car

cardus de gbaoib. gdicoe 1164 et seqnte, et feliciter lasp.
Schiferdekerus d. l. 2 tract. 29 qst. 1 et 2. Deniqz seqr idem
absurdum in haereditatis petitione, qa et ibi gsumtum, in,
terstante feti, deo ex quo qs factus ē locupletior, ut
saepe dictum, idemqz et admittit in donaoe in virum
et uxorem d. l. 32. § q ait g ff de donat. inter vir. et ux.
et d. l. 8 C. eod. q tn dicendum ē. Manet itaqz immotu,
de fructibus gsumptis, ex qb. scit bona fidei possessor factus
sit locupletior, dnum supervenientem agere poe, et de illis
ex qbus factus ē locupletior agere ō poe, et licet egerit
de illis, ō tn illoz hri raoem d. § etsi in rem 2. J. eos
vero. § de offic. judicis.

QVÆSTIO IX.

Cui adqratur thesaurus inventus?

Totus acqr inventori, mō qs invenerit thesaurum in lo proprio
nec intere, sive locus ille sit prophanus § thesaurus 40 in pr.
sive et religiosus a. sacer d. § thesaurus 40. Nidemqz statuit.
qa q nullius ē in dnio, id occupanti conceditr § fero 12 J. l. t.
et l. q n: 5 in pr. ff de acqr. rez d. Thesaurus a. ō ht dnum
l. nunqz 31 § 1 ff eod. Cui assertioni gariatr i° lex possideri 3.
§ Neratius 3. ibi q a scit alienum. ff de acqr. vel amitt. possess.
Erit itaqz thesaurus alterius vel principis, et ita ō nullius, et
q gseqns ō poterit acqri.

II. Pecuniam qs sepelire principalib. constitutoib. phibetr l.
lege Julia q § ō fit penult ff ad l. Juliam peculatus. Qua,
re ea in comissum cadet, simulqz fisco ius acqsitum erit.

III. Quia res sacra et religiosa, ē res nullius, § nullius J.
J. l. t. Ergo locus religiosus et sacer, ō ptē ē pprius a. privatus.

IV Graviter videtr adversari lex ō ltgit 3. § si in locis penult.
ff de iure fisci. ubi thesaurus in lo religioso reptus dividitr
inter fiscum et inventorem. Non ergo thesaurus in lo
religioso, fortuito casu inventus, totus erit inventoris, q tn
dr in d. § thesaurus 40.

Verum ad jum argtum gdeo distinguendo, inter thesaurū,

1 2plici mo accipit 1o p quacunqz re in futurum seposita
2 pro absconditis ab ignotis dnis tempore vetustiore mo,,
bilib. et hoc posteriore mo definit, depositio vetus pecu,,
niae, cuius n extat memoria, ut iam dnum n hat d. l. 31. §1.
De thesauro in priori significatione accepto agit in l. item
Labeo 22. in pr. ff familiae herci scundae l. thesaurus 15
in pr. ff ad exhibendum. l. peregre 44 in pr. ff de acqr.
vel amitt. possess. et in obiecta lege possideri 3 §3.
Quod ita pbo, agit ibi de thesauro q dnum ht, sed thesau,,
rus quo de hic qstio e, dnum n ht, is n: erit vel privatus,
vel princeps, n privatus, is n: ignorat pp vetustum tempus
l. unica C. de thesauris l. 10, cuius n extat memoria d. l. nunqz 31
§1. Vnde Cassiodorus l. 6 epist. thesaurum vocat deposit,,
vam pecuniam, q longe a vetustate competentes dnos amisit
Non est princeps, testat n: hoc 1o Cocceius Nerva, q ut refert
Philostratus l. 2 de vitis Sophistarz ab Attico Herodis patre
de thesauro invento, qd de eo faciendum iubeat interro,,
gatus, utere iis q invenisti, rescripsit. Cum v. Atticus
se magnitudine thesauri superari instaret, abutere q in,,
vento ait Nerva, q tuum e. 2o Alexander Severus, ut
refert Lampridius in eius vita. 3 Hadrianus, q de
thesauris, ita cavit, ut si qs in suo repisset, ipse potiret,
si qs in alieno dimidium dno daret, si qs in publico, cum
fisco aequaliter potiret. Spartianus in vita Hadriani.
4. Justinianus in d. § thesauros 40, dum sequr Hadrianu,
eo ipso q oia sua fecit. Constit. tanta. § tanta a. 10 de gfir,,
maoe digestorz. 5. Impator Leo in d. l. unica C. de thesau,,
ris l. 10. Quare dicendum erit in d. l. 3 §3 n agi de thesauro
de quo hic qstio e.

Ad 2dum rndeo negando gseqntiam, q d n: qso q sine scele,,
ratis, ac puniendis sacrificiis, a. alia qualibet arte legibus
odiosa, thesaurum scrutatur invenit, peccat? cum potius
laudandus sit, q rem in lucem pduxerit, q magnam hoib.
erat utilitatem allatura, ait Impator Leo in Novelde
invento thesauro 51, ad usum vet nummi respiciens de quo
in l. 1 ibiqz bd. ff de gtenda emptione.
Ad tertiam rndet M. Lyclama a Nieholt l. 3 memb eclog 1

et

492

et Joan. Harp. ad d. § thesaurus n. 8. quamq; nullius in dnio sint res sacrae et religiosae, recte nihilominus eum locum sacrum et religiosum, suum appellabant vete- res, in quo ius haberent privatim qd numinis colendi, et mortuos suos condendi cum iure, quo id aliis prohibere possent, ne in eo idem facerent & religiosum g S. t. Hari a. sepulchra familiaria ondit et l. familiaris. ff de relig. et sump. funerg. et l. ius 8 et t. ius sepulchris C eod. qualia et Judaei habuerunt. Matth. 27. v. 59. et eē duplicia sacra privata et publica pbat l. sacrilegii §1 ff ad l. Juliam peculatus.

9 8bris. h. 8

AD TIT. 2 DE ACTIONIBUS

Absolutis iis, q initio hg tituli pmonenda fuerunt, deinceps singulae eius partes sĕ declarandae, continet a. hic titulus tertium totius iuris caput, longe utilissimum, nam cum Impator de Jure N. G. et Civili, oē ius in tria quia, psonas scilicet res et aões commode distribuerit, et l. 1 psonarum 2. et 3 et quibus titulis hg libri 4. rerumq; tractaverit, recte, atq; de aōib. subiungit, et p verbum supē, cum prioribus coniungit Hinc commentatores et inprimis Jason, sumpta occasione, materiam continuationis latissime disputat, an tituli ad titulum an legis ad legem continuatio sit necessaria,

9 8bris. h. 9

Ad 4tum varie videntur h. d. 1o Aegidius Hortensius ad d. § the- saurus et Donel. l. 4 com. c. 14. sequuntur Antoninum Pium et Verum, divos fratres in d. l. 3 § pemult. tanq; posteriores argt. l. 6 § 2. ff. de ~~R. J.~~ iure codicillorum. Secundo Covarruv. in c. peccatum de R. J. in 6. parte 3. relect. § 2. n. 6. et Arumaeus l. 3 de iure magestatis c. 6. n. 24. existimant Impatorem, revocata const. Hadriani, iustiss. pse legem divorq; fratrum. Tertio Velsterarius l. 1 Antinomia iuris civ. t. 22. et Fornerius l. 2. select. c. 26 habitu veteri quodam codice manuscripto coniungunt d. § thesaurus et pro, at legunt. ac. reiecto puncto, q particulam ac antevertit, cuius to distinctio tn adscribi debuit, mendo eam dedi pse volunt, q particula ac et at posteriores literas ead. fere nota scribantur a pice reiecto

hoc

hoc mo. t c. sicq; si legamus, fratrum rescriptioni Hadriani
constitutio consentanea videtur, hoc sensu, idemq; statuit si qs
in sacro a. religioso lo fortuito casu invenerit, ac si qs in
alieno lo non data ad hoc opera sed fortuito invenerit, dimidium
dno soli concessit, et dimidium inventori.

IV. Zoanetus l. 2 restit. c. 23 in d. l. 3 ss pen. q. sibo religiosi ve
reponit, non et religiosis.

V. Glossa duo genera inventorum constituit quidam forte non data ad
hoc opera thesauros inveniunt. Illi vero genus inventores thesauri,
in lo sacro a. religioso conditi, totum thesaurum sibi acquirunt,
ut constituit Hadr. in d. ss thesaurus, q a. data ad hoc opera
in iisd. locis thesauros repiunt, alteram partem thesauri
tm sibi quirunt, et hoc a divis fratrib. constitutum e d. l. 3 ss pen.

VI Aretinus. Ricasius in d. ss thesaurus et alii accipiunt d. l.
~~penu~~ 3 ss pen. de rigore iuris et d. ss thesaurus de aequitate

VII Baro J. ad hunc tit. et Ant. Augustinus l. 1 emend.
c. 3. Antinomiam nulla subtilitate conciliandam esse scribunt

VIII. Harprecht in d. ss thesaurus n. 7. cum aliis distinguit
in loca religiosa fiscalia, et loca religiosa propria, dictamq;
l. 3 ss pen. accipit de locis religiosis fiscalib. et d. ss thesaurus
de lo religioso suo et proprio. Quia solutiones oes satis ine,,
ptae sunt, quare dicimus cum Claronda 1. verisim. 21 Ro,,
berto 1 recept. lect. c. 5. Conano 3. com. c. 4. n. 2. M. Lycla,,
ma a Nie'cholt d. to et aliis distinguendum esse in loca reli,,
giosa familiaria, q aliquo saltem iure sunt privatorum ~~et ut~~
supra dixi, et explicat Donel. l. 20 com. c. 4. p. 399 et inter loca
religiosa in qbus privatis mortuos condere non licet, sed Caesari.
Thesauri qui in his locis religiosis inventi partem fiscus no,,
mine Caesaris sibi vindicat. d. l. 3 ss pen. ut q primonialia
et fiscalia eod. iure administret, ceu res privatas l. 6 ss fin.
ff de iure fisci. et l. 3 C. de quadriennii praescr. totum v. thesau,,
rum, sibi acquirit, qui eum invenit in lo suo religioso d. ss thesa,,
urus. Quod suadet oppositio, quae fit in d. ss thesaurus, in prin,,
cipium et vsic, at si qs, in pri actum fuit de lo proprio ibi.
in lo suo, sive is sit prophanus, de quo in pri sive sit sacer a.
religiosus de quo in vsic. idemq; statuit in d. vsic at si qs in,,
cipit imperator tractare, quid iuris sit, si qs thesaurum in,,

venerit in to alieno. Et hoc et confirmant verba Hadriani superiora ex Spartiano adducta, ubi procul dubio per locum suum intellexit Hadrianus, tam locum profanum, quam sacrum et religiosum.

QVAESTIO VLTIMA.

An vero ad transferendum dominium, vacuae possessionis requiratur traditio?

Posterius affirmat Contius l. 1 disp. 8 Conanus l. 1 com. c. 8 Hotomanus qst. illustri 11 et Forsterus disp. 6. th. 31 moventur hi potissimum l. 8 C. de act. empti l. 2 et l. venditor 36 ff. eod. l. quoniam praedium 13. C. de distractione pignorum l. fin. ff. de iure fisci et l. 18 ff. de vi et vi armata, in quibus omnibus textibus habetur quod tradi debeat vacua rei possessio.

Deinde in lege cum res 12. C. de probationibus ubi requiritur a muliere probatio traditionis, vacuae possessionis. Unde inferunt, emptionem fieri non posse, nec transferri aliter dominium, nisi quis in vacuam possessionem fuerit inductus. Sed verior est sententia eorum qui prius defendunt, videlicet non opus esse vacuae possessionis traditionem Donel. 4 com. c. 19 ad l. 25. 51 ff. d. V. O. n. 3 et ad l. 12 de probationibus et Ludov. Gomezius in §§ sed istae 3 n. 30 J. de actionibus. Fundamentum est potissimum in l. si fundum 16 ff. de fundo dotali, in qua disponitur quod mulier fundum suum, cuius possessio bona fide erat apud Titium, marito in dotem dederit, eundemque fundi istius per traditionem dominum effecerit. Fit itaque dominus agri, sine iusta possessionis vacuae traditione. Nec est ut quidam dicant verba dedit in dotem in d. l. 16 esse ita explicanda ac si dixisset textus destinavit in dotem, licet non du[m] tradiderit, arg. l. si rem 14. cum sequente ff. de iure dotium. Quia non aliter a propria verborum significatione recedi oportet, quam cum manifeste ex contextu contrarium apparet. l. non aliter 69 in pr. ff. de legatis 3. Sed quod textus impropriam locutionem, urget. Ergo in propria erit manendum. Propria autem significatio verbi Dare, est non aliquid promittere, sed rem promissam tradere, ita ut dominium transferatur § sic itaque 14 J. de actionibus et l. ubi autem 75 § fin. ff. d. V. O. In d. l. si rem aestimatam 14. verba illa: in dotem dederit, merito sumuntur abusive pro destinavit in

do

dotem qa gstat ex d. l. 9 et seqn. traditionem ibi c inter,,
venisse. Hinc q alii dicunt mulierem in d. l. 16 fundum non
tradidisse, sed aoem p fundo dotali competentem, marito
tm cessisse, id negatorium e, nihil n. ibi de cessis marito a
muliere aoib. Sed dicendum e daoe ipsa fundi dnium ma,,
rito fuisse acqsitu l. de divisione s. Soluto mrim. Quod
luculenter ondit. l. dotale 13 § 1 et 2 ff de fundo dotali, in § 1
Sic q sive totum pdium in dotem sit datum, sive pars dun,,
taxat alienari non possit. Ergo in dotem dao facit, ne pdiu
illud alienari possit a marito. Sed tum demum alienao
istius pdii phibet, cum dnium marito qsitum e d. § 12.
et pri. f qbus alienare licet etc. Hinc dr in §§ 4 i. s. t.
et l. traditionib. 20 C. de pactis, q traditionib. rerum dnia
acqrant, sed traditio fieri pt etsi alius iuste rem illam
possideat, verum regerunt hi Dd. illud intelligendum ee de
tradioe q fit decenter et zdum leges, sed zdum ll.
eam ee duntaxat putent, q sit vacua possessionis,
q pbant p supiora fundamenta, sed illa nihil pbant,
non primum qa in oib. illis textib. dr q vacua fuerit
tradita possessio, a. q tradi et dat, verbum a. vacuae
possessionis ambiguu e, qa sumit interdum p illa possessione
q vacua e ab oi detentore, q apprehensionem nram cor,,
poralem impedit, hinc et ea q vacua e ab oi vero
possessore. De illa vacua possessione obiecti textus loquunt,
qa in ambigua voce, ea potius adferenda e interptao q
vitio caret l. in ambigua 19 ff d. LL. Non et zdum
qa ibi qd. tenet filia pbare q pater ipsius in vacu,,
am possessionem fuerit inductus non ppea q illa vacua
possessione pcise opus sit, ad dnium transferendum,
sed qa mulier pponebat, ita factum fuisse. Tenet et
ibi pbare ptium ee numeratu, q hi similiter necessariu
reqsitum non e transferendi dnii.

T l T.

venerit in loco alieno. Et hoc etiam confirmant verba Hadriani superiora ex Spartiano adducta, ubi procul dubio per locum suum intellexit Hadrianus, tam locum profanum, quam sacrum et religiosum.

QVAESTIO VLTIMA

An cum ad transferendum dominium, vacuae possessionis requiratur traditio?

Posterius affirmat Contius l. 1 disp. 8 Conanus l. 1 com. c. 8 Hotomanus qst. illustri 11 et Forsterus disp. 6. th. 31 moventur potissimum l. 8 C. de act. empti l. 2 et l. venditor 36 ff eod. l. quod praedium 13. C. de distractione pignorum l. fin. ff de iure fisci et l. 18 ff de vi et vi armata, in quibus omnibus textibus habetur quod tradi debeat vacua rei possessio.

Et in lege cum res 12. C. de probationibus ubi requiritur a muliere probatio traditionis, vacuae possessionis. Unde inferunt, emptionem fieri non posse, nec transferri aliter dominium, nisi quis in vacuam possessionem fuerit inductus. Sed verior est sententia eorum qui priorem defendunt, videlicet non opus esse vacuae possessionis traditionem Donel. 4 com. c. 19 ad l. 25 §1 ff d. V. O. n. 3 et ad l. 12 de probationibus et Ludov. Gomezius in §§ sed istae 3 n. 30 J. de actionibus. Fundamentum est potissimum in l. si fundum 16 ff de fundo dotali in qua disponitur quod mulier fundum suum, cuius possessio bona fide erat apud Titium, marito in dotem dederit, eundemque fundi istius per traditionem dominum effecerit, fit itaque dominium agri, sine iusta possessionis vacuae traditione. Nec est ut quidam dicant verba dedit in dotem in d. l. 16 esse ita explicanda ac si dixisset textus destinavit in dotem, licet non dum tradiderit, arg. l. si rem 14. cum sequente ff de iure dotium. Quia non aliter a propria verborum significatione recedi oportet, quam cum manifeste ex contextu ~~aliter~~ contrarium apparet. l. non aliter 69 in pr. ff de legatis 3. Sed contextus in impropriam locutionem non urget. Ergo in propria erit manendum. Propria autem significatio verbi dare, est non aliquid promittere, sed rem promissam tradere, ita ut dominium transferatur § sic itaque 14 J. de actionibus et l. ubi autem 75. § fin. ff d. V. O. In d. l. si rem aestimatam 14. verba illa: in dotem dederit, merito sumuntur abusive pro destinavit in

do

dotem q̄a ɔstat ex d. l. 19 et seqq. traditionem ibi ē inter-
venisse. Tum q̄ alii dicunt mulierem in d. l. 16 fundum nō
tradidisse, sed actionem pro fundo dotali competentem, marito
tm̄ cessisse, id nugatorium ē, nihil n. ibi de cessis marito a
muliere actionib. Ideo dicendum ē datione ipsa fundi dominium ma-
rito fuisse acquisitum l. de divisione s. ff soluto matrim. Quod
luculenter ostendit. l. dotale 13 § 1 et 2 ff de fundo dotali, in § 1
sic q̄ sive totum prædium in dotem sit datum, sive pars dun-
taxat alienari nō possit. Ergo in dotem datio facit, ne prædium
illud alienari possit a marito. Sed tum demum alienatio
istius prædii prohibetur, cum dominium marito quæsitum ē d. § 2.
et prin. Inst. quibus alienare licet vel non. Tum dr in §§ 4 i. h. t.
et l. traditionib. 20 C. de pactis, q̄ traditionib. rerum dominia
acquirantur, sed traditio fieri potest etsi alius iuste rem illam
possideat, verum regerunt hic Dd. illud intelligendum eē de
traditione q̄ fit decenter et secundum leges, sed secundum ll.
eam eē duntaxat putant, q̄ sit vacuæ possessionis,
q̄ probant per supra ea fundamenta, sed illa nihil probant,
pᵒ primum q̄a in oib. illis textib. dr q̄ vacua fuerit
tradita possessio, a quo traditio est data, verbum a. vacuæ
possessionis ambiguum ē, q̄a sumitur interdum pro illa possessione,
q̄ vacua ē ab oī detentore, q̄ apprehensionem nram cor-
poralem impedit, Tum pro ea q̄ vacua ē ab oī vero
possessore. De illa vacua possessione obiecti textus loquunt,
q̄a in ambigua voce, ea potius adferenda ē interpretatio q̄
vitio caret l. in ambigua 19 ff d. LL. Non est secundum
q̄a ibi q̄d. tenetur filia probare q̄ pater ipsius in vacu-
am possessionem fuerit inductus nō propterea q̄ illa vacua
possessione præcise opus sit, ad dominium transferendum,
sed q̄a mulier proponebat, ita factum fuisse. Tenetur et
ibi probare pretium eē numeratum, q̄ tn̄ similiter necessarium
requisitum nō ē transferendi dnii.

FIN.

495

TITULUS. II.

De rebus corporalibus et incorporalibus.

Thesis 1.

Tantum de rebus corporalib. earundemque modis acqrendis sequuntur res incorporales, quae tangi non possunt siquidem quales sunt quae non incorporatae sed in iure consistunt, sunt autem illae vel quantitatis vel qualitatis quantitatis sunt, quae in pondere, numero et mensura consistunt, quae dicuntur fungibiles, ut sunt nummus, vinum, triticum, oleum etc. l. 2 et 3. ff. de reb. creditis, harum enim rerum corpora non attendimus, sed valorem sive numerum, pondus et mensuram. Qualitatis quae sunt, proprie dicuntur iura, veluti haereditas, obligatio, et servitus

TITULUS III

De servitutibus rusticorum & urbanorum praediorum.

Servitutes aliae sunt Reales, aliae personales.

Thesis 1.

Servitus nihil aliud est, quam ius in re aliena, ut dominus ipsa aliquid patiatur vel non faciat, utilitatis alienae gratia. l. quid aliud 86 ff. d. V. S. l. quotiens 15. ff. d. Servitutib. l. 1 et l. 26 ff. d. servit. rust. praediorum. Utilitas autem illa cuius gratia servitus constituitur alia est ratione praediorum, alia ratione hominum, illo respectu dicitur servitus realis, hoc vero respectu vocatur personalis, de illa agitur in hoc tit. de hac vero in tit. duob. sequentib.

2.

Servitutes reales sive praediales.

Servitus realis est ius, per quod praedium praedio servit, ita ut inde revera utilitas praedio dominanti tantum obveniat. Quod sit ius apparet ex tit. praecedente, et ex pr. 1. l. hinc verba, per quod praedium praedio servit duo nobis suppeditant, primo materiam sive subiectum servitutis qualis illa sit vel res immobilis hoc est praedium. Ideo hae servitutes praediorum et appellantur, quoniam sine praediis constitui non possunt, nemo enim potest servitutem acqrere, vel urbani, vel rustici praedii nisi qui habet praedium l. 1. 5 ff. communia praediorum.

In rusticis praediis impedit servitutem medium praedium quod non servit. l. 7 § 1 ff. de servit. rust. praedi.

3.

Hinc quod in hisce servitutib. non necessario requiratur, ut praedia vicina sint, dummodo intermedius locus servitutem non impediat. Et

hoc

hoc procedit ō solum in urbanis l. si quis 6 in pr. communia p̄diorum.
verum et in rusticis p̄diis l. si prius, 1 § pen. ff de aqua
et aq. pl. arcendae. l. 14 § fin. et ibi Duarenus ff de ser-
vitutib. confer Donel. 11 com. c. 9

4

Praedium a. dividitur in urbanum et rusticum, q. divisio
ex usu et fine, cuius gratia p̄dia habentur, seu quidem materia
et qualitate l. 166. l. 198 et l. 211 ff. d. V. S. et l. si p̄dium 16.
C. de p̄diis et aliis rebus minorum, non v. loci distantia su-
mitur, quis redarguit Donel. l. 11 com. 4. et in tract. de pignorib. c. 4.
Parum pro ipsius sententia facit l. eo iure 4. § 1 ff in qb. causis
pignus vel hypotheca tacite contrahitur et d. l. 198, qua constat
et Grutero in animad. ad Senecam l. 1 c. 14 de benefic. et
Bredero ad d. l. 198 quod stabula habeant, tam ad recipien-
dos homines, quam ad stabulanda iumenta, stabula itaque quae non sunt
in continentib. aedificiis in d. l. 4 § 1 in rustica p̄dia refe-
runtur, non quod extra urbem ruri sint, sed quia cum a caeteris aedificiis
separata sint homines in ea libenter non divertunt, q. magis perdis
et amicioris. se constituant diversoriis, ead. tamen habentur pro
p̄diis urbanis, ~~tam ad~~ quantum ad pignus tacitum consti-
tuendum, illatorumque invectorumque, quae hoc in volentis et infe-
rentis conditionem sequuntur.

5.

Non itaque semper hoc p̄dium ruri est positum. Ergo rusti-
cum est. Sive hoc p̄dium est in urbe. Ergo est urbanum.
Rusticum n. non habitandi gratia, sed ad usum percipien-
dorum fructuum, a. ipsius agri commodum, est comparatum, licet
id in urbe reperiatur. Ergo v. p̄dium urbanum habitandi, vo-
luptatis, usibusque urbanis est destinatum, licet ruri sit extructum.
d. l. 198 et ibi Goddeus d. V. S. Diversitas a. p̄diorum
infert diversitatem servitutum realium, ut alia servitus
dicatur urbana, alia v. rustica, urbana est, quae urbano p̄dio
debetur, rustica v. quae rustico. Rusticae servitutes sunt, iter,
actus, via, aquae ductus, pecoris ad aq. appulsus, ius pascendi,
calcis coquendae, arenae fodiendae, tuguriis habendi, ~~[illegible]~~

ut,,

nras ꝑmendi, lapidis eximendi etc. pr. et 52. J. Sit. de glos. ob. specreb. vide Vult. l. 2 Juris pr. Rom. c. 62. Donel. l. 10 com. c. 5. Walterum l. 1 misch. c. 5. et Andream Col. exercit. legali 6. n. 22.

498

6

1. Dilatatio domus.

Urbanae v. servitutes 3pliciter differunt teste Donel. l. 11 com. c. 4. Primo n. quaedam dillatandarum aedium causa fiunt, ita ut dilatatio in alienum provehatur, quales sunt servitutes tigni immittendi § ꝑdiorum 1 J. Sit. proiiciendi, protegendi l. malum. 242 § 1 ff d. V. S. et oneris ferendi d. § ꝑdiorum et l. etsi 6. § 2 et ff si servitus vindicetur.

2. Commoditas retinendi et conservandi domus.

Sunt quaedam fiunt commoditatum domus interiorum habendarum retinendarumve causa, adversus eum, qui eas alioquin impedire poterat, huc pertinent servitutes luminum, ne luminibus officiatur, altius non tollendi aedes, prospectus, et ne prospectui officiatur, altius tollendi aedes, et stillicidii non avertendi in aedes nostras d. § 1 Sit. Tandem exonerandarum aedium causa, inventae quaedam sunt, quales sunt servitutes, cloacae emittendae, fumi emittendi, stillicidiorum, et fluminum, d. § ꝑdiorum. l. ius cloacae 7. ff de servit. l. si cum 8 § 5 ff si servitus vindicetur, et l. foramen 28 ff d. servit. urb. ꝑdiorum.

3. Exoneratio domuum.

7.

Hae a. servitutes, certis modis constituuntur et certis modis iterum amittuntur. In constitutione, consideratur persona constituentis, et modus constituendi, non n. quilibet servitutes imponere potest. Proprietarius potest, sub distinctione, si vult inde non fiat deterior conditio fructuarii. Exempli gratia si talem servitutem vicino concesserit ius sibi non esse, altius tollere l. nisi 16 ff d. Usufructu. Non a. potest, si servitus conditionem fructuarii reddat deteriorem, etsi consentiente fructuario, eam imponat l. sed si quid. 15 § fin ff. d. t.

8.

Quod posterius durum et iniquum quibusdam visum est, ut tradit Conanus l. 4 com. J. C. c. 3. et Pinellus in l. 1 C. de bonis maternis parte 2. n. 74. ingrendum quin rationem.

14 8bris.

Illa a. teste Ludov. Vitalem l. 2 variar. lect. 8 n. 2. q. servi,

vitus servitutis constitui negat l. 1 ff de usu et usufr. leg. Constitueretur a. hac ratione servitus usus fructus, si fundo, cuius usus fr. e, aliqua altera servitus imponeretur.

9

Aliam raoem adfert Aegid. Hortens. in § 9 Instit. de R. D. dicens inquit fructuarius non potest imponere servitutem. l. si qs duas 6 in pr: ff eoia pdiorum, ne tantum possit, quantum dnus. Quod si non potest imponere, nec imponenti consentire pt. arg. l. cumqs 165 ff d R. J. nec sed consensus suo imponenti similis videatur. Eorden: mihi in consensum imponentem, et imponenti consentientem. Nec obstat vulgata iura, qd damnum, qd qs sua sentit culpa, non sentire intelligatur l. 203 ff d R. J. Quod liceat unicuique rem suam deteriorem facere. l. penult. C. de pacto, et qd quilibet sit moderator et arbiter rerum suarum l. 21 C. mandati, qa haec oia vera sunt in eo, cuius consensum ius non improbat, qd hic fit. Confer Donel. 10 com 11 et Jos. Del Castillo de usufr. c. 35.

10.

Nec pt Emphyteuta servitutem agro vectigali imponere. l. fin. C. de Jure Emphyteut. et l. fin. C. de reb. alienis non alienandis. Licet n. e, meliorem non v. deteriorem reddere agrum, non obstante qd agrum istum obpignorare possit l. 31 ff de pignor. qa pignus non attingit ipsam agriculturam, servitus a. agrum atterit et affligit. Ex his sequitur, nec vasallum posse servitutem imponere rei feudali, qa ois alienatio ei indicta e 2. F. 55. Alienaoe a. hoc servitutes etveniunt l. fin. C. de rebus al. non alien. Receptum a. hoc ee videtur 1° ob servitia, qd ex re feudali dno debentur, ne illa aliquo modo impediantur. Sed ois servitus, qa gravis e l. quotiens 15. ff de servit. servitiis difficultates offendit. 2 ob fidem et observantiam, qd vasallus dno debet. 2. F. 7, quo inconsulto, temere in re beneficiaria nil audebit. 3. Quia meliorem qd. facere pt vasallus feudi conditionem, deteriorem v. sine dni vltate nullo modo. 2 F. 8 § 1. Nec obstat § rei a. huic. qd ergo 2. F. 8, qa ibi vel ptio vel dolo, vel incuria vasalli imposita fuit servitus, non iure, ideoque et dno non nocet, sed vasallo tm donec feudum tenet. Aut dicendum sumi ibi servitutis verbum, pro onere, et gravamine quodam feudi, qd servituti ex parte simile e, non v. pro vera servitute. Vera n: servitus n. qe ex tempore, neque ad tempus constitui pt l. 4 ff d. servit.

11

Non et pt imponere servitutem rei communi socius l. 2 ff de servit. l. 5. et l. 6. § 1 ff communia pdiorum. In re n. coi, nemo dnorum iure facere qcq. invito altero pt l. Sabinus 28 ff coi divid. Et qvis in re communi part demonstrari negat, q mea o sit l. 8 ff d. Rei vindic. illud tn verificat et respectu mei socii. Et qa socii totu, magis partes sint q corpore, st n. corpore indivisae. l. 5. ff de stipul. serv. et sic inter sese gfusae, ut una sine altra ee o posit. Donel. 11 comm. ideo de onere sei et servitute sibi imposita, socius meus iure gqri pt, psertim cum servitus illa sit indivisibilis.

12.

Possunt itaq servitutes gstitui a dno pdii l. 1 ff coia pdiorum et ideo 3 J. d. S. totius l. unus 34. ff d. S. U. R. ubi et iudice declarari in iudiciis divisoriis. l. item Labeo 22 § sed et 3 ff fam. hercisc. l. 7. § 1 et l. 18 ff coi divid. l. 6. § 1 ff de usufr. et l. 1 ff de usufr. accresc. Donel. ad tit. C. fam. hercisc. iudex n. p suam o gstituit servitutem sed illam qe declarat l. sicut 8 § etsi 4 ff si servitus vind. Cum officium iudicis semp partium obligaoem psupponat pcedentem.

13

Constituunt a. servitutes, vel gventione in vivos, vel ultimâ volte. Conventione, q e vel tacita vel expsa. Tacita qualis e proveni, ptio l. fin. C. de longi tempor. pscript. Expsa e vel cum caa vel sine caa. Illa vocat stipulao. Haec v. pactio § fin. J. d. S. et l. cum eent 33 § 1 ff. d. S. R. P. De illa nullum e dubium, cum sit gtus Juris Civilis firmissimus, pr. J. d. V. Obl. qn obliget promissorem ad pstandum. De hac ideo dubitat, cum constet ex nudo pacto o dari aoem l. iuris gent. 7. § 4 ff de pactis. Verum cum et pactum pariat exceptionem, ideoq dicimus, exceptionem illam nobis ad obtinendam servitutem ~~[illegible]~~ pficere, nisi tn velimus pactiones in d. § fin. accipe de illis, q gtibus in gtinente adiectio, vel stipulaoe gfirmat st l. 7. § 5 et l. 41. § 1 ff de pactis Cujac. tract. 9 ad African. in d. l. 33 ff de servit. pdior. rust. et Hotom. Instit. hic.

14.

Vltimâ volte gstituunt testamento vit p legatum d. § fin. l. pt. 16 ff coia pdiorum et l. si testamento 31 ff d. S. P. U. Qmdm a. p legatum vindicaois ipso iure gstituit servitus, h. e sine quasi traditione, sive inductione in fundum, sive patientia haredis, sive tuitione ptoris, qa id legatum adgrit ipso iure l. si partem 19 § 1 ff qmdm servitus amitt. et l. si § 29 ff de usufr. leg. sic e q legatum damnationis et gventio o oino efficit, a. gstituit servitutem, sed tribuit tn aoem psonalem l. pen. in pri C. de usufr. qua dn cogit

de

debitor dare seu constituere l. 3. ff de oblig. et Actionib. l. unum 34 ff d. S. P. R. et l. si sub una 136 ff d. V. Oblig. cum rei ex parte cedentis servitutem sufferit patientia, ex parte a. eius cui cessa e factum utentis l. fin. ff d. servit. l. 1 § 2. ff d. S. P. R. et l. 11 § 1 ff de publiciana in rem act.

15.

Et hoc sensu probari d. § fin. Instit. S. t. d. l. 33 § 1 ff d. S. R. P. et l. 3 in prin. ff de usufr. quam inculcat et Hotom, et Bald. d. to. n. 11 accipiendas, quod bene notandum est quod Aegid. Hortens. qui in d. § fin. taxat nimis Imperatorem, quod putaverit constitui vel adquiri posse, per stipulationem a. pactionem a. legatum damnationis, ipsam servitutem non v. actionem ad praestandam servitutem. Ita n. loquitur: si verum amamus profecto, non constituitur vel adquiritur servitus per stipulationem aut pactionem ne morer quod lector, latet hoc to, insignis error, quem puto me primum detexisse.

16.

Constitutae hoc modo servitutes, tam urbanorum quam rusticorum praediorum perdurant dum amittuntur. Amittuntur a. 1° confusione dominii utriusque praedii l. 1 ff. quibus modis servitutes amittuntur, nam nulli res sua servit, l. in re 26. ff d. S. P. V. 2° remissione eius ad quem servitus pertinet l. 8 ff quibus modis servitutes amittuntur et l. 6 ff de servitutib. Is a. remittit servitutem, qui se eius animi esse declaravit, quod fit vel verbis, vel facto saltem, ut puta si stillicidii immittendi ius habeam in aream tuam, et permisero ius tibi in ea area aedificandi, stillicidii immittendi ius amitto. similiter si per tuum fundum via mihi debeatur, et permisero tibi in eo loco per quem via mihi debetur, aliquid facere, amitto ius viae d. l. 8 ff quibus modis serv. amittuntur.

17.

Tertio non utendo per certum tempus, distinguendum hic est tempus novum ab antiquo, et servitus urbana a rustica. Olim amittebantur servitutes biennio, exemplo caterarum praescriptionum, hodie v. decennio inter praesentes, et 20 annorum spatio inter absentes. l. 13 C. de servitutib. et aqua. Sed urbana servitus non omni modo perit non utendo, ut rustica, sed ita si vicinus simul libertatem suarum aedium usu coepit, veluti si aedes tuae aedibus meis serviant ne altius tollantur, ne luminib. mearum aedium officiatur, et ego per statutum tempus fenestras meas praefixas habuero vel obstruxero, ita demum ius meum amitto, si tu per hoc tempus

aedes

16 8bris S. 1

aedes tuas altius sublatas habueris, alioqui si nihil novi feceris retineo servitutem l. haec a. 6 ff d. S. P. V. et l. 4 §. fin. ff de usucap. 18

Quarto l. et pacto servitutis constituta. l. 4 ff de servit. et l. eum 56 §. 4 ff d. V. obl. Quinto soluto iure constituentis q fit si haeres rei quae sub conditione legata est, servitutem imposuerit, finitur n. illa rursus existente conditione l. si fundus ff de conditionib. et demonstr. et l. 25 cui 11 §. fin. ff quibus mod. serv. amittunt. Non tamen pereunt morte et capitis deminutione l. 3 ff quibus mod. servit. amittunt. quia hoc genus servitutum non est personae sed praedii l. 20 inf. et l. 34 ff de servit. rust. praedior. Praedia autem quidem non moriuntur sic nec capite minuuntur ut nec mutatione vel rei interitu. Servitutes 20 §. si sublatum. ff de servit. praedior. urb. et l. 34 §. fin. cum l. sequente ff de S. P. R. Petrus Greg. Tholozanus l. 4 in syntagmate iuris c. 23 et Donel. l. 11 com. c. 18 in fine.

QVAESTIONES

I Num in definitione viae, pro eundi, legendum sit vehundi?
2. Num possim aperto pariete, qui totus meus est fenestram habere versam in vicini aream vel hortum, vicino invito?
3 Num ius altius tollendi aedes, sit servitus quaedam?
4 Num servitutes usucapi possint?

QVAESTIO I.

Num in definitione viae, pro eundi, legendum sit vehundi?

Ita existimant Donel. l. 12 com. 6 Wesemb. in paratitlis ff de S. R. P. n. 1, Gottofredus in l. 1 ff d. t. Connanus l. 4 com. c. 11. Arumaeus disp. 5. th. 6 et Forsterus disp. 7. th. 4 li. 6. Primo quia via dicitur a vehendo Varroni 4 de lingua latina c. 2. q. veha, qua scilicet vehant fructus. Aegid. Hortens. Instit. h. t. Secundo ex definitionem itineris et actus. Iter definitur ius eundi. Actus vero ius agendi Ergo via et debet definiri ius non eundi, sed vehundi.

III. Suadet hanc correctionem natura viae, quae est ut et contineat ius trahendi et rectam hastam referendi. l. 7 sellam 7. in pr.

ff d. S. P. R. q̄ iur reṡundi verbo venit, et item agendi.

IV Quia alias committeretur tautologia, q a q iue eundi
sit, iure ambulandi destituitur.

V Quia veteris cuiusdam Codicis auctoritate adductus
sum, ut crederem, inquit Conanus d. to, erat n: in eo verbo,
aliqd immutatu, qd satis apparebat, referebat tn̄ speciem
quandam literæ. u.

Sed huic sese opponunt Albericus Gentilis l. 4 lectionum
et epistolar. c. 4 Ant. Faber l. 1 coniecturar. c. 20 Casparus
Schifordekerus l. 2 tract. 20 qst. 6. Bronchorst. centuriar.
assertione 8 et Treutlerus parte 1 selectar. disp. disp. 17
th 4 l. c. Contendentes nihil mutandum ee in dfoe viæ.

Nec immerito sin: via in se gtinet servitutem itineris, sequr
ut qmdm definitr servitus itineris, eod. et mo, servitus viæ
definiatr, sed prius ē verum per pri: J. S. t. dfit. nam iter et
actum via in se gtinet. Ergo et posterius. Connexio ē qa
via in se gtinet itineris essentiam, q exprimitr p verba iur
eundi ambulandi hois, unde et fit ut p synecdochen pars
p toto p via iter in iure ponatur l. cfeo to g ff
si serv. vind. l. p q̄m 14 ff d. S. R. P. et l. 1 § si tibi 11
ff de itinere actuq privato.

Non resistit primaria ro obiecta, q a ō vim vocabulor. in d. dfoe
gsideramus, sed vim ac ptatem iurium.

Ad 2dam dicimus pcedentem itineris dfoem innuere potius
ut legamus eundi, qp vehundi ut dictum.

Ad tertiam negamus iur lapidem a. tignum trahendi
vbo agendi ō venire. Et qvis trahendi verbum ab agen,,
di verbo diversum ponatr in d. l. 7 sella 7 ff d. S. P. R.
et aratra tm̄ dicantr agi in l. 235. in pri ff d. V. S. illud
tn̄ verum ē, qn̄ verbum agendi, in actu positum gsideratr ō
v. qn̄ absolute, ut nos hoc to accipimus, s̄dum latitudinem suam.
Unde stgimus, male illos facere, q vocem ambulandi in viæ
dfoe extinguunt, et verbum trahendi substituunt, quos et
taxat Ant. Faber d. to.

Ad 4tm respondeo, nullo mo in d. dfoe committi tautologiam
quis verbum eundi retineatr, nisi idem dicere velimus
de itineris servitute, q similiter dfinitr iur eundi ambu,,
landi hois, sed hoc posterius ō gcedunt adversarii, et recte

504

1° q. a plus ē ire q̄ ambulare, ō n: q cunq. ambulat et it, sed q it, videlz et ambulare, nam iter ē quo q̄s pedes vel eqs commeare pt. l. inter 12 ff d. S. P. R. Fra. com, meat' ō q partem itineris, sed potius extremum, quo iter consumari solet abduxit l. 2. § deteriorem ff ne qd in lo publico et l. q 51 ff de itinere actuq3 privato. Ambulat v. qs ad mediam fundi partem, nec cogitz iter q̄sumare. 2° q̄n simus pedibz ambulamus, ō v. q̄n sella a. lectica vehimur tunc n: imus, licet ō pedibus. l. q. sella 7. ff d. S. l. K. Schiferdeker d. lo. Vox v. ambulandi, ideo apposita ē, ut servitutem itineris monstret, q̄tinere et viæ definitionem. Ambulare n: ē ire sine iumento. Hec mon, stratum illud ēē satis apte' d'r verbo eundi; q. in q̄se viā regit, q.a ius eundi ō solum itineri, verum et actui com, petit l. q 51 ff si servitus vindicet.

Ad 5m et ultimam dicimus, ō q̄sultum ēē, ut pp rancid, dum q̄ndam et mucidum codicem, a lectione recepta rece, damus.

QVÆSTIO VII.

Num possim apto pariete q totus meus ē fenestram habere in vicini area vel horti vicino invito?

Quæstio hac quotidiana est, et vicinos sæpe rixosos ac negtiososq3 fecit, ut atr atrm psecutus fuerit capitali odio teste experientia ut scribit Hippolytus de Marsiliis singu, lari 104. Existimo a. vicinum in casu ubi concurrit utilitas ō cogere poē vicinum ut obstruat fenestram; secus si illa facta sit ad æmulaōem tm vicini, hoc n: posterius vicino merito ē indictum, q.a malitiis indulgendum ō ē. l. in fundo 38 ff d. R.V. Prius v. ita probat: Cui plus licet, ō debet q minus ē ō licere l. ō dt 21 ff. d. R. J. Sed possum iure libertatis in meo integrum destruere parietem, et sic oculis ... orum obii, cere ades et aream vicini Moton. l. 2. respons. amicab. c. 31 ubet adversus vicinum meum in meo ianuam apire l. fin. ff. de S. P. V. q plus ē. Ergo et possum parieti meo fenestram immittere q.a minus ē. Bn' si in suo alii hadenus facere,

1.

liceat, quatenus nihil in alienum immittit, seqr ut et ego
pariete, fenestram immittere possim. Sed prius e verum p l. si,
cut q. 8. § Aristo 5 ff si servit. vindic. Et et posterius, dum
n: fenestram immitto, nihil in alienum immitto. Nam fenestra
q fit in meo pariete. Nec dum in atrium hortum prospicio,
aliqd immitto. Non oculos, quos domi retineo, o oculorum radios,
qa visio o fit rdum Empedoclem, Stoicos et Platonicos ra-
diorum ex oculis emissione, sed rdum scholam Peripateticam,
qn ex re visibili, prodit imago seu species ——— qdam spi-
ritalis auxilio luminis, eaq in oculo recepta, et ab anima
iudicatur, ut testat Aris 2. de Anima 7. et libro de sensu et
sensili c. 2. Scaliger exercit. 80 dist. 8 Exerc. 298 dist. 14 et 16
Conimbricenses l. 2 de anima c. 7. qst. 5 art. 2. et alii. Ergo
Et plane nihil immitto in tuum, sed tu potius vicine aliqd in
me immittis. Immittis n: in meos meosq oculos species, quas
o debes recusare si honestae sint, si v. turpes, cur turpe qd pateris,
a igit illas mecum communica, a retine domi. tertium n:
o habebis. Iure a. retinebis si tollendo obscuraveris meam
fenestram, nam cum eo q tollendo obscurat vicini aedes qbus
o servit nulla e ao l. cum eo 9 ff d. S. L. V. Sed regeris molestam
sibi tibi fateo meam fenestram, cum hoc mo secreta domus
tuae pateant. Credo eqdem sed notissimi iuris, neminem cogi
poe, ut vicino prosit cum suo detrimento l. in summa 2. § 5
aq. et aq. pl. arcend. et prodessem tibi proculdubio si fenestram
meam obstruerem, verum cum incommodo meo. Qndm itaq
mecum agere o potes, qn in domo mea puteum apior quo aqua
vena putei tui praecisa sit, quia q o animo tibi nocendi sed
meum agrum meliorem faciendi id fecerim licet et in hoc
tibi o ——— parum molestus sim l. fluminum 24 § fin. de damno
infecto et l. 1 § denique 12 ff de aq. et aq. plu. arcend. Sic etia
tibi hic o datur ao negatoria ut cogar obstruere fenestram, nul
lus n: videtur dolo facere q suo iure utitr l. nullus 55. ff d. R. J.
Locus q obiici solet ex libro Plutarchi de curiositate, q e, nihil
iuxta Xenocratem differre, pedesne an oculos in alienam
domum immittamus, ne hilum facit in egrium, taxat n: curiosos,

fuos

quos etiam legislator taxat, q agit circa universalem iusti,
tiam ut s" dixi. Sed monstra me eē curiosum, nec q̄riat.
Cajus in fr. l. 2. t. 1 § incorporalia 3 ubi ius fenestræ refert
inter servitutes, q a hac servitute ɔstituta, ɔsequor, ne vi,
cinus edicto, q̄ fenestram meam ædificio, utilitatem fene,
stræ intercipe possit. Similiter tu vicine ut dictum ē, in tuo
fodiens, potes meum fontem avertere, si v. concesseris mihi,
ius tibi ō eē in tuo fundo aq̄ q̄rere, minuendæ aquæ
meæ grā, an ō valebit ea concessio l. 15 ff de Servit. et
l. si q s 28 ff de aq. quotid. et ni hominus verum ē, ante con,
cessionem illam competiisse tibi ius avertendi meum fontem
ut et fenestram immittendi in tuum parietem

Tandem ō obstat l. eos q penult. ff ff d. S. l. V. cuius verba
sunt, eos q ius luminis immittendi ō habuerunt a pto pariete
communi, nullo iure fenestras immisisse respondi. Ubi n. paries
ō intelligendus ē confinis ut fit in l. q dam Hiberus 13 §1
et l. fistulam 19 ff d. t. sed q sit communis, ut sensus sit, socii
invitis sociis in parietem communem fenestram immittere ō pos,
sunt. Raō ē, quoniam in re communi, neutri dnōꝝ ius est, qdq
invito altro facere, ac nē communem qdem parietem refi,
cere l. Sabinus 28 communi divid. et l. parietem 8 l. in re 26
et l. 27 §1 ff d. S. V. P. et q prohibitio hac pp societatem fiat
videtur ipse textus in d. l. eos q. satis innuere, dum tractat
de communi pariete. Et certe, quorum opus respondere de pa,
riete communi, si prohibitio illa in quovis alio et ō com,
muni pariete locum haberet. Verum responsionem hanc tex,
tus ipse videtur subvertere, q a ita demum sociis ius hoc
denegat, si ius luminis immittendi in parietem communem
ō habuerint. Ergo si habuerint socii, p concessionem socioꝝ
potuerunt lumen immittere. At videbatur dicendum, in re com,
muni, qualis in d. l. paries, nunq pōe socio ɔstitui servitu,
tem, q a semp constitueretur in re propria, cum in re commu,
ni nulla pars demonstrari possit, quæ mea ō sit, et nulli

vei

res sua serviat d. l. in re communi 26 ff de S. U. R. Cur obre,
ctioni & det Stotom. d. to. licet in pariete communi ser,
vitus deberi non possit, potest tamen per parietem communem, ut
scilicet per illum meas fenestras in tuum aedificium imittam.
Deinde demus d. l. eos loqui non de pariete sociorum, sed qui sit
confinis et reponamus etiam cum Cujacio 1 observ. 31 pro
pariete communi, verbum caeco, non tamen hoc modo pro adversa,
riis facerent, sensus n. tunc est, eos qui ius luminis imittendi non
habuerunt, neque iure servitutis, aperto pariete caeco, nullo iu,
re neque servitutis fenestras imisisse arg. Rubricae de S. P. V.
Aut talis, eos qui ius luminis immittendi non habuerunt, hoc
est per concessionem vicino factam amisserunt, arg. d. l. quotiens 12
, in verbis, aliter atque si concedat, mihi ius tibi non esse,
ff de servitutib. et d. l. 1 § si quis ff de aqu. quotid. et aestiv.
aperto pariete caeco, nullo iure, intellige neque libertatis,
quam per concessionem perdiderunt, neque servitutis, quae a vicino non est con,
stituta fenestras imisisse respondi. Nec refert, quod dubii sint
posteriores illae interpretationes, quia in ambigua voce legis,
ea potius accipienda est interpretatio, quae vitio caret, l. in
ambigua 19 ff. d. LL. Sed hae interpretationes vitio carent, quia
in omnibus, et per omnia cum iis quae dixi in praecedentibus conve,
niunt.

QUAESTIO

III.

QUÆSTIO III.

Num ius altius tollendi ædes sit servitus quædam?

Probatur hoc expressè in § æquè 2. in ædibus, veluti si quis agat, ius sibi esse altius ædes suas tollendi l. 2. ff de servitutib. prædior. rust. et l. in tradendis 7 § 1 ff com, munia prædior. sed de eo quod sit dicta servitus hoc dubium est. Quæ quæstio adeo lubrica visa est hactenus, ut in ea investiganda multorum ingenia defatigata fuerint propter l. altius 8 C. de ser, vit. et aqua in qua disponitur quod liceat unicuique ædes suas usque in cœlum tollere. Si itaque iure libertatis ius altius tol, lendi competit, non competet iure servitutis, cum servitus et libertas mutuò sese expellant. Ad quod dubium removendum videt Bronchorst cent. 1 assert. 99. ita demum cuique liberum esse, ædes suas altius extollere, dum modo antiquorum ædificiorum formam et statum non excedat l. quod luminibus 11 ff d. S. U. R. l. 1 C. de ædif. priva. et l. 1 de servit. et aq. Non quod licet ultra usi, tatum ædificiorum modum, ædes suas extollere, nisi quis facultatem illam consecutus fuerit à vicino: tunc enim is cui a vicino, pactione vel testamento concessum est, ut ædificando antiquum ædificiorum statutum egre, di possit, ius altius tollendi non iure libertatis, sed veram propriæ ser, vitutis habebit. Quæ sententia mea iudicio erronea est. 1 quia supponit publi, cum ius, pactis privatorum mutari posse, contra l. ius publicum 38 l. inter 42 ff de pactis l. 13 C. de testis et l. 15 § 1 ff ad l. falcidiam, dum conce, dit usitatum altitudinis modum, a LL. prudenter præscriptum, vicinum vicino remittere posse, quod tamen ædificandi luxuria bene erat inhibita. 1° quia parum decorum esset, sumptuosas ædificationes aggredi c. pulcra dist. 86 2° quia domus aliæ in quibuslibet urbibus, non modica impensa sustentantur c. non liceat causa 12. q. 2. adeò ut plures sumptui impares, eo redi, gantur, ut alii domus relinquere cogantur l. sed an ultro 10 ff de neg. gestis 3° quia faciliùs tales habitationes ruinæ et incendio expositæ sint. l. 8 § fin. ff de transact. Henricus Salmuth in notis ad Pancir. l. 1 t. de ædificiis pag. 129 et Brissonius l. 3 select. antiq. c. 1. Et licet cum Zo, nello ad § 2. n. 12. Instit. de Act. supponamus, primamque hanc rationem elidamus, legem sive statutum, quo ultra certam altitudi, nem ædificia extollere prohibemur, ita concipiendum esse, ne id liceat

invitis vicinis, et prohibitio statuti istius tum demum effectum suum sor-
tiatur, quatenus vicinus aedificationi domus non consentit. Tamen
altera adhuc rão non parum stringit, quod hoc casu non tam
servitus videatur constituta, quam pristina aedium recuperata
conditio. Quare tutius ē ut cum Bacio cent. 3. q. 56 cuius
snām sequitur Ant. Fab. l. 20 coniect. c. 13. talem facti speciem
fingamus et dicamus, me aedes, q̃ tuis altius non tollendi usq; ad
40 pedes debent servitutem, te sciente ac patiente altius subla-
tas habuisse usq; ad 30 pedes per decennium. Tollere itaq; pos-
sum aedes meas et te invito usq; ad 30 pedes, ē qdem iure liber-
tatis n̄alis, quae nullos habet limites, sed iure servitutis, limita-
tē vel usq; ad dictam altitudinem. Plura vide ap. Walts. l. 1
miscell. c. 4. Vult. l. 2 discept. scholast. c. 5. Baronem in d. § 2 Instit.
de aedibus et Coras. l. 3 miscell. c. 24.

QVAESTIO IV.

Num servitutes possint usucapi?

Varia sese hic offerunt Dd. opiniones. Et 1° qdem notandum
venit ante legem Scriboniam, servitutes usucapi potuisse,
cum eam usucapionem sustulisse dicatur lex Scribonia, quae ser-
vitutem constituit. l. sequitur 4. § fin. ff de usurpat. et usucap.
Privatio n: omnis praesupponit habitum. Deinde quia te-
ste Horatio l. 2 epist. ult. quaedam ~~vi~~ credis consultis mancipat
usus. Sed iura p̄diorum rusticorum, veluti via, iter, actus
et aquaeductus, res mancipi sunt Ulp. in fragm. l. de domin.
et acqsit. 19 in pr. Haec a. usucapio, fiebat non per se, cum
iura incorporalia, qualia st servitutes. toto tit. J. de rebus corpo-
ralib. et incorp. possideri non tlgantur d. l. 4. § si viam er.
ff de usurp. et usucap. et l. si aedes 32. § 1 ff d. S. U. P. sed cum aedium
possessione, sublata a. ē servitutis usucapio lata lege Scribonia. Rāo
a. adfertur in l. servitutes 14. in pr. ff de servit. duplex. Una ḡralis
altera spalis. Ḡralis q competit ōibus realibus servitutib. tam
urbanis q; rusticis ē qa servitutes st res incorporales, et ideo
usu ō capiunt. Plus q; n: certum ē, sine possessione usucapionem ḡtingere

n. poe l. sine possessione 2 ff de usucap. Specialis e, q talesit servi-
tutes pdiorum rusticorum, ut n. habent certam et continuam possessionem.
Nemo n. tam perpetuo, tam continenter iter fit, ut non possessio eius interpellari vi-
deatur d. l. servitutes 14. Non resistit generali radi, q libertas q aeq incor-
poralis e res e ut servitus, post l. Scriboniam adhuc usucapi pot, ut dr
in d. l. seqr 4 § fin. ff de usurp. et usucap. et d. l. si aedes 32. § 1 ff. d. S.P.V.
ideo n. putarem l. Scriboniam intactam reliqisse usucapionem liber-
tatis, ut res facilius reducat ad nalem libertatem. Sustulisse v. eam
usucapionem, p qm servitus constituit, q illa odiosa e, et g nalem
pdii libertatem. Ant. Faber l. 19 coniect. c. 9. Quare cum ser-
vitutis usucapio, nimis angusto circumscriberet ante l. Scriboniam
tempore, q biennii erat. Donel. 5 com. 22 et 11 com. 11 et Hotom. 8 Obser. 10
ideoq in locum usucapionis servitutum, qm lex Scribonia sustulit,
pter longi temporis possessionem, surrogavit, data ex aeqtate, q atem-
poris diuturnitate erat adiisus dnum pscriptione. l. si q 10 ff si servit.
vindicet l. 5. ff de itinere, actuve privato l. 1 in f. ff de aq. et aq. pl. arc.
et l. 2 in f. ff de supfi cie rebus. Et qvis longi temporis pscriptio, n.
minus qm usucapio possessionem reqrat, in servitutibus tn possessio, nihil
aliud e qm usus, quem LL. n. tam continuum, qm longum desiderant.
Et magis e ut continua possessio n. sit naria, cum longi temporis pscri-
ptio, n. aliqua lege, sed bn moribus introducta minuendarum li-
tium ca, et ne manerent oia in incerto, unde et n. dicunt servi-
tutes longo tempore possideri potius qm usucapi, sed longo tempore
acqri et pscribi l. 2 C. de servit. et aq. Ant. Fab. d. l. 19. c. 10 et Gasparus
Schifordegerus l. 1 tract. qst. 3 et 6. Ex qbus apparet 1o Errasse
Duarenum 1 Anniv. disp. c. 34. Donell. 11 com. 11 et Costalium ad d. l. 14.
q putant, quasi usucapi poe servitutes, pp q. possessionem, q cadit in
servitutes. Dum n. dr in d. l. 14. 2o verte folium et gt nalis
errore n. spatium hoc relictum e.

Nihil deest.

hum n. dr in d. l. 14. servitutes ō posse usucapi simul innuit,
neq3 q. possessionem de illis ꝑdicari poē, qa usucapio ad res
incorporales relata, de q. usucapione, ltgr, q̄ lex Scribonia sustu,
lit. An fallunt Dd. communiter, q addibita distinctione ser,
vitutum, in continuas et discontinuas, qstionem decidi poē
autumant. Illas vocant, q̄ cam̄ hīt continuam, quales st
servitutes ꝑdiorꝫ urbanorꝫ. has v. q̄ cam̄ hīt discontinuā
et interruptam, quales st servitutes ꝑdiorꝫ rusticorꝫ. Et has
acqri poē putant tempore, q̄ hoīum excedit memoriam, il,
las v. longo tempore. Verum q̄ʒ male ita distinguant Dd.
apparet illud ex d. l. servitutes. 14. ubi ppea servitutes,
qa incorporales st, negant usucapi poē, q̄ rāo, ō solum
quoad discontinuas, verum et quoad ꝯtinuas valet.
Immō Borel. l. 11 com. c. 11, et Stit. Taber in d. l. 19 concl.
c. 9 tradunt servitutum talem distinctionem in iure nrō inau,
ditam et planē commentitiam eē, quos seqr Schiferd. d. tract.
qst. 1. 2 et 3 et Andr. Gersardi decade 1. qst. 3. q̄ʒ hi distin,
ctionem certo respectu admittit Forsterus disp. 7. th. 4
l. a. si vēt continuas dicant, q̄ usum hīt ꝯtinuum, et
discontinuas q̄ intermissum, ut videt. loq. Coelerus ad c. de 4a.
4. n. 20 et seqq. ex de ꝑscriptione, et Franciscus Jacobi, de,
monte regali tractatu feudali c. 4. gduoē n. 12 cum seqq.

III Hinc manifestum evadit erroneam eē Corasii distinctionē,
q̄ hac in qstoē, raoēm iuris distinguit a publica utilitate,
si inspiciamus raoēm iuris, putat servitutem acqri tempo,
re nullo mō poē, ꝑsertim post l. Scriboniam, secus v. si
utilitatem publicam, ꝑ q̄ʒ receptum tandem fuit, ut usu,
capi poent, quis repugnaret servituti naā, sed ꝑban,
dum incumbit Corasio q̄ in iure nrō dicant servitutes
usucapi; qa illas tempore duntaxat acqri poē s. diximus,
mus, q̄ acqsitio ō publica solum utilitate, sed et iuris
raoē munita ē. Et tandem quoniam id q̄ nova lege spe,
cialiter ō videt. exclusum, veterum legum constitutionumq.
regulis relictum ltgr. l. 32 § fin. C. de appellaoīb. ō ex.

doceri possit usucapionem servitutum demum ex Justiniani Constitutione effecte introductam esse, licet id alii tentent, per l. fin. C. de praescript. longi temporis, et l. unica. C. de usucapione transformanda, ad quam tamen videt Schiferd. d. tract. s. qu. 4. et Henric. Bocer de investitura feudi c. 3 de personis n. 19. Quare verius esse existimarem, ut in hac quaestione, dicamus servitutes hodie nullo iure usucapi posse, sed tamen longo tempore acquiri.

TITULUS IV.

DE USUFRUCTU.

Thesis 1

Dictum est de servitutibus rerum, sequuntur servitutes personarum quae ita constituuntur ut vel persona omnem ex aliena re percipiat utilitatem, vel ut suam tantum necessitatem expleat. Illo respectu dicitur usus fructus, hoc v. usus.

2.

Vsus fructus a. generaliter acceptus definitur a Reinero Bachovio c. 2. in princ. disputationum miscellanearum ius utendi fruendi re aliqua salva eius substantia. Res est vel nostra vel aliena, unde duplex in iure nostro occurrit usus fructus, vel n. inest dominio rei nostrae, vel est in re aliena, ille vocatur a DD. plenus ususfructus mixtus, causalis, quia coniunctus est cum causa rei, seu quia ipsum dominus sit ex causa rei seu iure domini, cuius usus perpetuus est in rei fruitione. Hic v. vocatur nudus, merus et formalis, quoniam est forma quaedam utendi fruendi a proprietate separata Wesemb. in paratitlis ff. de usufr. n. 4 et Alciatus in l. 25 ff. d. V. S.

3

Formalis ususfr. de quo hic agendum est ius alienis rebus utendi fruendi salva rerum substantia. l. 1 ff. d. t. et princ. J. d. t. substantia n. corpore cui ususfr. inest, et ipsum tolli necesse est l. 2. ff. d. t. Unde cum consumptio rei perimet cum usufructu, et penes dominum proprietas maneat, deo quod usufructuarius cautionem quandam quae in l. ead. q. 5 fin. ff. d. V. Obl. etc.

fin

pulaõ usufructuaria dr, dño pstare cogit, ut posit eẽ eo
securior.

4.

Continet a. cautio illa duas partes 1a q usufructuarius
velitre uti frui, boni viri arbitratu l. scire debetis r. l. ut
in possessionem legator. 2o q cum usus fructus ad eum
ptinere desierit, velit restituere, q inde extabit l. 1 ff usufr.
qmdm caveat. Adeo a. res ipsa restituenda ẽ, ut etri ve,
lit, õ tñ poit usufructuarius pprietario meliorem, in for,
ma ab eo mutatam obtrudere l. fin. ff de usu et habit. Nec
grium ẽ q dr in t. sicuius 13. § fructuarius 4 ff. h. t. fructua,
rium cãm pprietatis deteriorem facere õ dre, meliorem
a. facere poẽ, q a textus ille loqr de illa melioraoẽ, q circa
formæ a. substantiæ mutaoẽm accidit. In q. vero usuf.
q gsistit in rebus q usu consumunt, unum cavet dunta,
xat usufructuarius, se vel finito usufr. restiturum rem
eand. in gnrẽ a. eius æstimaoẽm § gstituit 2 Instit. h. t.

5

Verus usufr. gstituit, vel in vivos, vel ultimis voluntatib. § usufr. 1
h. t. Quasi usufr. tñ ultimis voluntatib. Cum n. olim in testa
ear. q'q3 rer. usufr. crebrius relinqret, q usu tollunt et mi,
nuunt ideo Senatus sese interposuit, ut rei vitio succureret
voluntas q3 defunctor. conservaret, induxitq3 pro tuenda ultima,
rum volte libertate, et ne ulla in re deficiant, q. usumfr. Qua
certe raõ gstituendi q. usumfr. in vivos nulla cinoẽ, etsi
mxẽ id velint gtentes.

6

Constituit a. usufr. vel a dño pp spem consolidaois l. 72. ff. h. t.
vel a iudice, qn alri proprietas, alri usus fr. in iudiciis diviso,
riis familiæ vel erciscundæ, et cõi dividundo adiudicat
l. 6. § 10 ff cõi divid. et l. 6. § 1. ff h. t.; vel a lege patri in bo,
nis adventitiis filii. l. 1 h. t. et l. 6 in pr. C. de bonis q liberis.
et § 2 I. p quas psonas cuiq3 acqrit. Obiectum v. usufr. veri,
st res oẽs q usu õ consumunt, õ solum mobiles, quales st
servi, iumenta &c. § gstituit 2. verum et immobiles, ut
ædes, fundus &c. Et hoc ipso discernit Usufr. a servitutib. realib.
q in re tñ immobili gsistunt.

7

7.

Ne tn in universum inutiles sint proprietates, semper abscedente ususfr. placuit certis modis extingui usumfr. et ad proprietatem reverti § 1 inst. h. t. ubi duo considerant, 1° causa extinguendi usumfr. 2° Effectus extincti ususf. Causa dependet vel ab usufructuario, vel a re quae data est in usumfr. Quae dependet ab usufructuario est vel voluntaria vel involuntaria. Involuntaria est mors, quae duplex naturalis et civilis. Illa omnia solvit. Nov. 22. Non item quo ad proprietarium, quia non ei dt usumfr. sed fundus eius qui nunquam moritur. Hoc v. cernitur in maxima et media capitis deminutione, non v. in minima l. corruptionem 16 § neque 2. C. de ususfr. et § finitur 3 J. h. t.

8.

Voluntaria causa est duplex. 1° Cessio in iure. quae fit vel domino proprietatis, vel extraneo. Illo modo finitur ususfr. hoc v. nihil agitur, non solum transferendo in extraneum, verum et remittendo. d. § finitur 3. V. item finitur ususfr. quamvis dissentiat Donell. l. 10 com. c. 19 Aegid. Hortens. licet Petrus Augustinus Morla in parte 1a emporii qst. 2. t. de servitutib. 2° Iuris a fructuario acquisitio, quae modus consolidationis dr in d. § finitur 3. propterea quod solidum et plenum id proprie sit, a quo ususfr. non est deductus l. cum in fundo 78 § ipsius ff de iure dotium. 3° quando usufructuarius re velutitur q d. sed non ad eum modum quo tenetur in constituendo ususfr. prestitutus est l. 2. ff de aq. quot. et aestiva l. 10 § 1 cum l. sequente ff quemadm. servit. amittunt, vel plane non utitur intra tempus a iure determinatum d. l. corruptionem 16 C. de ususfr. et l. pen. C. de servit. et aq. Causa quae a re in usumfr. data dependet est rei interitus, qui fit vel incendio, vel terraemotu, vel vitio rei d. § finitur 3 versic. eo amplius.

9.

Effectus extincti ususfr. est quod reverti debeat finitus ususfr. ad proprietatem et ex eo tempore nudae proprietatis dominus incipiat plenam potestatem hre in ea re § fin. J. h. t. Unde sequitur ne aream quidem l. 5 § 2 ff quibus modis ususfr. amittitur et d. § finitur 3 ins. ut nec domus fructuaria usumfr. deberi, quae semel collapsa iterum restituta est, quia restitutum est, idem non est, cum eo quod sublatum est l. quod usumfr. 36 in pr. ff h. t. et l. qd tn 10 § in navis 7. ff quib. modis ususfr. vel usus amittitur. Ratio est, ut quam citissime ususfr. proprietati reddatur, quae sine eo inutilis manet, quando

ut

ut ō obtinet in servitutib. realib. sic nec idem ius l. servitutes 20. § si sublatum 2. ff d. S. V. P.

QVÆSTIONES.

I Num duplex ususfr. occurrat in iure civili, alius causalis, alius v. formalis?

2 Num cautio usufructuaria sit de substantia q. ususfr.?

3 Num usufructuarius, usumf. suum alienare poss.?

QVÆSTIO I.

Num duplex ususfructus occurrat in iure civili, alius causalis, alius v. formalis?

Negant sane divisionem multi Alciatus in l. 25. ff d. V. S. n. 1 Corasius l. 5 miscel. c. 3 Conanus l. 4 com. J. C. c. 3 Ludovicus Vitalis l. 2 variar. lect. c. 3 n. 5. Ant. Fab. l. 15 conject. c. 8 Hortensius in pr. J. d. t. Pacius cent. 3 qst. 49. Arumaeus disput. 5. th. 16 et Forsterus disp. 8 th. 2. Rao ē prima, qa res sua nemini servit l. in re 26 ff de S. P. V. Serviret a. suo dno si daretr ususfr. causalis.

II Quia ususfr. certis modis finitus dr extinctus, d. § finitr 3. in f. J. d. t. Unde Ant. Faber d. lo plenae pprietatis appellaoe ptine, re existimat, & pprietatem q sit cum ususfr. giuncta, rdum qm nulla usquiam talis pprietas ē, sed eam q fructuum com, modo et emolumento gaudeat, vel a qua ususfr. ō sit sepa, ratus. Ususfructus n. 8 nisi p separaoem gstituitr, et gsequtr cum pprietate giunctus eē nunqm ptr. licet separari pt, qa hoc ipso quo separatr sit ususfr. q antea ō erat.

III. Voces istae causalis, formalis ze. in iure ō inveniuntr.

IV. Quia nominis saltem hac ē divisio, ō v. rei, qa verbi ususfructus ambiguitas tm innuitr.

V. Distinctio hac tollit seipsam, nam oē formale ē et causale. Verum q duplex ususfr. repiatr in iure nro pter Accursium et Bartolum volunt Reinerus Bachovius in c. 21 disp. miscell. Petrus August. Morla in parte prima empori t. de servitutib. Wesemb. in paratitlis ff de ususfr. n. 4. Gomezius 2. variar. resolut. c. 15. n. 2. et Matthaeus Stübnerus

de

de diffsi iuris disp. 1 th. 113. Iº qa id q meum ẽ ĩ ad alios,
õ possum transferre l. nemo 54 ff d. R. J. sed dnus pt alris gstitu-
ere usumfr. segr q q antea ipsum habuerit. Non a. habuit
formalem. f. causalem, qa tertius õ dat. Quod ipsum ma-
nifeste innuit, in l. si ita 126 § 1 ff d. V. Oblig. ubi usus fr. di
comitari proprietatem. Ibi in l. sed si 3 § nec usus fr. 5 ff de
rebus eor q sub tutela, interdicit pupillo pro proprietatem
hat, usum fr. vel usum alienandi ptas. III. In l. si cum &
argentum 21 § si fundum 3 ff de except. rei iudicatae qstio vertit qn dnus fundi
usumfr. vindicare poit. IV. in l. qui usumfr. 58 ff d. V. Obl.
disponit, q fundus õ legati dari si usus fr. detrahati. Unde
in l. si a reo 10 § si reo 2 ff de fideiussorib. ususfr. ius fundi dr,
et in l. Maevius 66 § fundo 6. ff de legatis 2. emolumentum rei
V In l. cum in fundo 78 in pri ff de iure dotium, plena pprietas
dr a qua ususfr. õ ẽ separatus VI In § 1 Instit. et l. 5 ff S.t.
dr ususfr. deduci. Nec ẽ ut in hisce locis ususfr. vbum abusive
p facultate re ppria utendi positum ee dicamus, qa summa
dementia ẽ inflexanti velle orãoẽ, ubi recte locu relinqt.
Nec resistunt raões s' adductae, õ prima qa excludit saltem
usumfr. formalem, õ v. causalem, q nullam servitutem importat.
Non 2da, qa adeo verum qd. ee certis modis extingui usumfr.
respectu sõl usufructuarii, seu q idem formalem, õ v. causalem,
q revertit ad pprietatem. Unde et ex eo tempore, ex quo rt
reversus fuit, nudae pprietatis dnus, incipit, plenam in re hre
ptatem § fin. J. S.t. Non tertia, qa õ mirum ẽ q dd. no-
mina ista finxerint, ubi rem ipsam subee videbant, naã
n: rerum ita conditum ẽ, ut plura sint negotia q vocabula l. 4
ff de pscriptis vbis. Ibi in vbis debemus ee faciles ubi de re
gstat § si qd. 29 J. de legatis, qa õ verbis sed ipsis rebus leges
imponitur st l. oe 2. C. coia de legatis. Non 4a qa ut ex
nris fundamentis apparet illa falsa ẽ. Non denique ultima
qa vbum formalis sit õ sumit aut in logicis, quatenus vel
forma ẽ et caã, sed p mõ quodam, utendi fruendi a pprie-
tate separato.

528

QVÆSTIO II

Num cautio usufructuaria, sit de substantia q. usus fructus

Affirmat doct. Ant. tab. l. i Iurispr. Rom. t. 12. pr. i illat. i. ubi scribit, nec hæredem ipsum remittere pôe hanc cautionem, qa ô magis fictione iuris, q. usus fr. sine ea 9stitui possit, q̃ pre, rum naturam aliqs eê. Cui 9sentit Hotom. ad l. i C. d. t. scribens usumfr. q. nihil aliud ê q̃ accidens sine suo Sbieto vel vero ut st corpora, vel ficto ut ê cautio 9stitui ô pôe. Qua et sña 9firmat, p § 9stituitr 2. J. d. t. Ubi ita demum rerum q̃ usu 9sumunt, 9stitui pôe usumfr. legimus, si eo nomine hæredi utiliter caveat, Ex qbus verbis inferunt usumfr. ear. rerum 9stitui ô pôe nisi caveat. mxê pp. l. solum, oportet, q. in l. sed de pecunia 2 in pr. ff de usufr. ear. rer. q̃ usu 9sumunt occurrit, et necessitatem impor, tat. Hedderi in l. solum oportet 37. n. 3. ff d. V. S. Quare dicendum erit cautionem istam vitam q. dare, q. usufructui, dum succedit quodam mô in locum substantiæ rei, ut res q̃ revera amplius ô extat, extare tñ videat, pp interpositam illam cautionem. ut loqr Vult. in pr. J. d. t. n. 21. Quæ sña cogor et videt Arn, mæo disp. 5. th. 19, ne vel post modum finito usufr. rixæ litesq. int hæredem et legatarium oriant l. i § recte 4. ff usufructuarius quedm caveat. Et in hac sña ê Bartholus, Baldus, Salicetus et alii in d. l. i C. de usufr.

Sed q. cautio ô sit de substantia q. usufructus recte 9tendit, Pinellus, cum sd quos citat ad l. i C. de bonis maternis parte 2 n. 78. Vacuenus l. 8 Controversiar. c. 43, et alii I° pp eadem illam qua de iure civ. vet. SConsulto inductum sit ut earum rer. q̃ usu tolluntr vel minuunt possit usufr. legari, et illam q̃ introdu, xit cautionem in q. usufructu, et ê ne hæredes adeuntes, evacua, ta et plane pdita pprietate, nihil nisi vacuum, et inane hæredis nomen haberent, q. certe fieret, ut nemine postea adeunte, qci, derent testantium ultimæ voluntates. Ex qbus apparet ma, nifeste cautionem illam, in grãm et favorem hæredum intro, ductam fuisse, ut eo facilius testa defunctor. adirent, quo facto dicendum ê hæredem cautioni nuntium mittere, eandemq. usufructuario remittere pôe, pp regulam iuris antiq. q. st,

q̃

q. oes licentiam dant, his q. pro se indulta st renunciandi.
l. siqs 51 C. de epis. et cleric. l. siqs 29 C. de pactis et l. 46
ff eod. hn hoc facile ondit ex l. in re mandata 21 C. man-
dati, in qua dr q. qisq; sue rei moderator sit atq; arbiter.
Si itaq; haeres oes res, in quas est e ille q. ususfructus, pt
transferre p donaoem in usufructuarium, qdni et cautio-
nem istam usufructuario remittere poterit, cum in eo q.
plus e sem p insit et minus l. 113 in pr. et l. cuius 163
ff d. R. J. Nec e ut dicant qdam remissa cautione evane-
scere q. istum usumfr. qa in fumum quoq; abiret patri q.
ususfructus qm st in adventitiis filiifam. cum ipsi et cautio
remissa sit, ut apparet ex l. fin. § sin a. 4. in f. C. de bonis
q. liberis. Ad quem textum adversarii rndent. 1o regulariter qd.
cautionem ee de substantia q. ususfr. secus v. ee in ususfr. oium
bonorum filiifam. adventitiorg patri debito, et q. ibi satisdao o
exigatr, fieri ob reverentiam paternam, nec exceptionem illam
obee, cum pp unam hirundinem non gstituatr ver.
Quae solio minus vra e, cum sublata forma tollatr res ipsa. l.
Julianus 9 § sed si 3. ff ad exhibendum. Aut q. extinctus e pa-
tri q. ususfr. post remissionem a lege factam, a. cautio illa o
e de substantia q. ususfr. Prius a. e absurdum. Ergo posterius
erit verum. hn Donell. l. 10 com. c. 4 respondet, patrem saltem
cogi poe, ut patiatr res, q. usu gsumunt describi, et in in-
ventarium redigi, q. si id o patiatr, putat ab eo iure cautio-
nem exigi poe. Quod q. vis gcedat, dubium tn o tollit. Quid
n. si pater res in inventarium redigi patiatr? nam et tunc
patri q. ususfr. salvus erit sine cautione, qa inventarium
cautio o e, sed tm ondit, an et quatenus rem peiorem fru-
ctuarius fecerit d. l. 1 § recte a. 4 ff usufructuarius quemadm.
caveat. Tandem idem Donell. putat d. l. fin. § sin a. 4.
agere o de q. sed de vero ususfr. ppea q. in l. cum oportet 6
§ 1 a. 2. C. d. t. mentio fiat administraois ususfr. Admini-
strao a. eorum e, q. ad res alienas gerendas accedunt, o
dnorg. sed in q. ususfr. ppetas ad fructuariu transfertr,
a quo cautio desideranda e, ut qnq; is mortuus a. capite

di

diminutus sit, eiusd. qualitatis res restituatr, a. aestimatis reb.
certae pecuniae nomine cavendum ē, q et commodius ē l. si spirit.
ff de usufr. ear. rer. q usu ↄsumunt. Unde relinqr d. l. fin.
§ 4 agere de illo usufr. in quo pprietas ad patrem ō transit,
q in vero ↄtingit usufr. ō v. q. Sed verisimile ō ē, in d. l. fin.
§ 4 agi tm de vero, et ō q. usufr. 1° q a sbum usufr. ↄtibi,
dem repit, pdicatr ō solum de vero, sed et de q. usufr. arg:
rubrica f. S. t. Secundō q a rāo, q patrem excusat a cautionib.
in vero usufr. ead. ē in q. usufr. Illa a. ↄsistit in paterna
reverentia d. l. fin § 4 in sbis paterna reverentia eum ex,
cusante, et a ratiocinis et a cautionib. At ubi ead. ē iu,
ris rāo, ibi et ead. ēē dr iuris dispositio l. illud 32. ff ad
L. Aquiliam. 3° q a si ab aliis oib. q ab usufructuariis
ex rōis exigunt, ~~pater~~ pater excusatr, seqr ut et excu,
sari debeat, a cautione q. usufr. illa n: exigi pt 2dum leges
ab herede, ut notum ē. Sed prius ē verum ex d. l. fin. § 4.
Ergo et posterius.

Nec resistet sbum illud administraōis, q d n: si ↄtegamus hoc
de vero usufr. a. dicamus proprie id sumi respectu rer., q usu
ō ↄsumunt, improprie v. respectu rerum quar usus minuit.
Non n: in iure nrō infreqns ē, ut unum idemq verbum, ad
diversa obiecta relatum, diversum admittat sensum. l. ↄstitui ē qo
in sbis consumptos suos facit. ff de A. R. D. ↄiuncta l. 48.
in pr: ff eod. tit. Deniq sntam negativam ex ipse stabilire
videtr, l. 5. § si pecuniae, ff de usufr. ear. rer. r. ubi
pecuniae aliarumve rerum, q in abusu ↄsistunt, et si ō inter,
veniat cautio q. usufr. pt legari, sine cautione, legatos ↄstare,
et certis demum modis extingui, q a. ō ē, ō extinguitr. Arls
l. 5. Physic. c. 2. text. 14. Ergo si cautio de substa eet, usufr.
iste, q. perderet suam essentiam, q absurdum, et accidens
suum sbiectum, q p nam impossibile ē. Scaliger exerc. 5. sect. 1
Est n: accidens ē ens in sbieto. Goclenius in Metaph. c. 18 in pr
cuius eentia ē in haerede. Scaliger exercit. 10. Non itaq
cautio hac supplet sbetum et corpus, in quo q. usufr. ↄsistit,
ut prior snā ↄcludit; sic n: ō amplius q. sed verus usufr.

erit

erit constitutus, quare quod facto defuit, supplevisset cautio illa, sed tamen facit dominum securiorem, quod si velit poterit fructuarii fidem sequi, et pecunias utendas, et reliqua, quae usu tolluntur et minuuntur absque cautione tradere, et finito tandem usufr. res eiusd. qualitatis et bonitatis, a. earund. aestimationem condicere. d. l. 5 et l. 7 ff. de usufr. ear. rer. Dicimus ergo uno verbo cautionem hanc non esse de substantia quod usufr. ne sine ea usumfr. suam existentiam habere, et hoc sese proprio iugulare gladio, dum n: fatentur cautionem facti esse, ut et fateantur necesse est illam non tribuere essentiam quod usufructui, aliud n: est quod inest, aliud ad quod id inest. Habet a. quod usufr. factum quivis non valde idoneum nomen vel omissa et cautione.

QVAESTIO III

Num usufructuarius usumfr. suum alienare possit.

Certi iuris est usufructuarium suum usumfr. alii vendere, locare, donare, et precario concedere posse, ut apparet ex l. arborib. 12. § usufru, ctuarius 2. ff. de usufr. l. Varius 8. § fin. ff. de periculo et commodo rei vendite. et § minus a. 1 J. de usu et habitatione, nam qui vendit utitur, quia fruitur pretio, quod a. pretio fruitur, non minus habere videtur, quam principali re utitur fruitur l. qua 39 ff. de usufr. cum pretium rem ipsam repraesentet l. si et rem 22. ff. de hered. petit. et l. sed si quis 33 ff. de peculio. Similiter qui locat utitur quia sentit pensionis commodum, locatio n: sine certa mercede contrahi non potest l. si vir 52 in pr. ff. de donat. int. vir. et ux. l. si quis venerit 23 ff. cod. divid. et pr. J. de locatione et conduct. Et denique qui alii precario concedit, vel donat, utitur, d. l. arboribus 12 § 2. ff. de usufr. quia et hic rei fructus est, dum sibi acquirit sibi beneficii debitorem l. si pignore 54. § eum qui 1 ff. de furtis. obligatione n. ini, rum naturali ad remunerandum constitutus l. sed et si 25. § consuluit 11 ff. de hered. petit. Addit tamen in l. quod si donavero 40 ff. de usufr. ut donatarius usufr. utatur, ne vel non utendo, liberalitatem non videatur agnovisse, quo facto apparet fructuarium, nihil amplius habere ad retinendum usumfr. Schiffordegk. l. 1 tract. 11 q. 1. Dum itaque usufru, ctuarius adhuc utitur, sequitur quod modis hisce usumfr. suum, quod non utendo amittere non possit. Nam non utendo demum finitur usufr. si nec ipse usufructuarius utatur, nec nomine eius alius l. non utitur 38 ff. de usufr. et l. Pomponius 29 in pr. ff. quibus modis usufr. vel usus amitt.

Sed

Sed quoniam hic usufructuarius ut dixi adhuc utitur, immo
nomine eius et alius sequitur ideo retineri usumfr. d. l. arborib. 12
§ 2. ff de usufr. ex quibus apparet usumfr. ab usufructuario alie-
nari posse. Nec impedit, quod in § finitur 3. J. d. t. et l. si usufr. 66
ff de iure dotium legitur, usumfr. a fructuario extraneo cedi non posse.
quia aliud est cedere usumfr. aliud concedere, ut Glossa recte respon-
det in d. l. arborib. 12 § 2. in verbis vel donet: omnis enim cessio fit
in iure, concessio vero extra ius. Cessio est communi alienatione seu quidem
totius iuris a se abdicatio. Cujac. in notis ad tit. Instit. de usu
et habit. et fit per tres personas in iure cedentes, vindicantes, et
addicentes. Cedit dominus, vindicat is cui ceditur, addicit praetor.
Ulp. in fragm. tit. de dom. et acquisit. rerum 19 § in iure cessio 8.
Concessio usumfr. ita in alium transfert, ut tamen per emptorem condu-
ctorem et donatarium a fructuario retineatur, quod tamen posterius
reiiciunt Glossa d. to. Petrus Varvosa ad l. usufr. in dotem 57
ff soluto matrim. Petr. August. Morla, in parte 1 emporii tit. servit.
quest. 2. Donell. l. 10 com. c. 9 Hotom. ad § 1 Instit. de usu et hab.
Arumaeus disp. 5. th. 22 et alii, quos allegat Secerus disp. 10 th. 7.
existimantes fructuarium per venditionem, locationem, donationem, et
alios alienationis modos, ius ipsum usufr. transferre non posse, sed
facultatem duntaxat rei tenendae fructuumque percipiendorum,
quamdiu ipse usumfr. obtinebit. Argumentantur autem ita. Primo quod vendit
usumfr. ut fructuarius tamen vendere videtur, quantum iure suo
potest transferre, ut creditor qui iure suo pignus distrahit l. etsi
et l. pen. ff de distractione pignorum. Sed fructuarius ius
ipsum usufr. transferre non potest. Ergo tamen et videtur vendere.
Minorem probant, quia ius fruendi cohaeret personae l. sicuti
§ fin. ff quibus modis usufr. vel usus amittitur. et l. 4 ff de no-
vationib. Quae autem personae cohaerent ad alios non transeunt.
l. 1. in pr. ff de exceptionib. l. quia tale 13 ff soluto matrim.
et c. 1. d. R. J. in 6. Tamen adducunt d. l. arborib. 12 § usufru-
ctuarius 2. ff de usufr. ubi haec verba leguntur, nam et qui locat
utitur, et qui vendit utitur, sed et si alii precario concedat,
vel donet puto eum uti, et atque ideo retineri usumfr. Ex quibus
hoc modo colligunt, si fructuarius vendendo locando, donando etc.

semp retinet usumfr. seu ius usufr. seqr q ius illud vendi,
locari, seu donari ō possit, sed prius ē verum ut appa,
ret. E. et posterius. Et q cseqns facultas tm percipien,
di usufructu alienari potest ab usufructuario.
Tertio to afferunt l. vario 8 § cum usumfr. ff. de
piculo et commodo rei vendite. Ex quo textu ita colli,
gunt, dr in d. textu, q morte fructuarii extingvatur usufr.
venditus, unde ita asumunt, si fructuarius, ō solum fructuum
perceptionem, verum et ipsum ius utendi fruendi pt alienare,
re seqr usumfr. debere extingui morte duntaxat emptoris,
et ō fructuarii, venditoris, sed posterius ē falsum ut dixi
E. et prius. Tandem fundant sese in l. si usufr. 66 ff
de iure dotium, ubi dum qdam extraneus, ~~sed~~ dedit mili
marito usumfr. fundi sui in dotem, difficultas post divor,
tium, circa dotis restitucoem, cum usufr. iste reddi ō poss[i]t
dno fundi, ut nec cedi mulieri orit. Non dno fundi, qa
ea intentione is fundi sui usumfr. in dotem dederat, ut so,
luto mrimonio ad mulierem transiret l. 2 ff soluto mrim.
et l. cum qdam 31 in pr. C. de iure dotium. Non et mulie,
ri, nam cedendo extraneo nihil agetur, § 3 J. S. t. qa usufr.
haeret in psona fructuarii, a qua et penitus separari neqt.
l. 4. ff d. novationib. et d. l. 3 § fin. ff qbus mis usufr. vel
usus amittit. sed mulier extranea ē, qa fundi istius ō ht
pprietatem d. l. si usufr. 66. Quidam ergo utilitate de qua
in l. 1 ff soluto mrim. suadente, et summa necessitate
urgente, subtilis remedii loco, recte putarunt, introducendū
ēe, ut vel locet hunc usumfr. mulieri, maritus vel vendat, ō
tn vere sed imaginarie tm, vel uno nummo, ut ipsum qdem
ius remaneat penes maritum, pceptio v. usufructuum ad
mulierem ptineat. Si itaqz, inferunt, in hac facti specie
ius usufr. ab ipsa fructuum pceptione separandum ē, qdni
et separandum erit, illud ius, dum fructuarius usumfr.
suum aliis vendit, donat &c? Alias hoc eet notare

cal

casuum dissitatem, ratione contempta ut loquitur gl. in l. sed etsi 25 § item si rem 17 in libro Sant. ff de petit. hered. Sed pro primi argumenti solutione, notandum est quo respectu in probatione minoris propositionis dicatur ius fruendi personae cohaerere, hoc est, ut extincta fructuarii persona extinguatur simul ius utendi fruendi, alienatum apud quencunque et reperiatur. Et hoc est quod dicitur in l. sicut 3. § fin. ff quibus modis ususfr. amittitur, morte (intellige non proprietarii l. 3. § 1 C. de usufr. non emptoris l. vario 8 § fin. ff de periculo et comodo rei vendita, sed usufructuarii d. § finit. 3 d. 3. l.) quoque amitti ususfr. cum ius fruendi morte extinguatur, sicuti si quid aliud quod personae cohaeret. Cum qua consentit l. si patri 3. in pr. C. de usufr. in qua defuncto patre cui ususfr. legatus erat, nihil ad filium pertinere dicitur, cum morte eius cui fuerat legatus, vel alio modo acquisitus ad proprietatem regredi soleat, et morte ususfr. penitus extinguatur, qui iuris indubitati sit l. ambiguitatem 12 C. d. t. Item l. non solum 8 § tale 3. ff de liberatione legata, ubi id quod legatur, personae cohaeret, ususfructus personalis servitus, ad haeredem eius non transit. Unde si ususfr. habeam, eumque legaverim, nisi postea proprietatem eius nactus sim, inutile legatum est l. quod in rerum 24 § si ususfr. ff de legatis 1 et Titio cum morietur ususfr. inutiliter legari, in id vel tempus collatus, quo a persona discedere incipit. l. Titio 5 ff de usufr. Et denique si ius utendi fruendi mihi vendis, et statim moreris, nihil mihi haeres tuus debebit d. l. vario 8 § fin. ff de peric. et com. rei vend. Recte itaque colligo hoc modo, ius utendi fruendi cohaeret personae usufructuarii, ergo extincta persona fructuarii extinguitur et ius utendi fruendi, non solum fructuario, sed et emptori, conductori, et alii qui non aliter, quam nomine usufructuarii uti possunt d. l. 3. § fin. l. aetatem 3 § fin. et l. 4. § quamquam 3. ff de censib. et l. in omnibus 86. ff d. R. I. Quamvis itaque concedatur ius utendi fruendi transferri posse, a fructuario sene, et in iuvenem vel infantem, nullum tamen praeiudicium infertur proprietario ut vult Ant. Gomezius tomo 2. variarum resolut. c. 15. n. 17.

qa nulla rão sti vite ementis, sed ipsius fructuarii ius illud
concedentis. In 2di argumti ppoe maiore, nulla ē connexio.
Usufructuarius alienando retinet usumfr. Ergo ius uten-
di fruendi, ō alienat. qa verum qd. ē q facta alienaōe, adhuc
illud ius utendi fruendi fructuarius retineat, sed an penes se illud,
post factam venditionem adhuc sit, de eo in obiecto argumto,
ut nec in alio iuris textu aliqd dr. Quare respondemus
retinere fructuarium usumfr. venditione, locaōe, donaōe, tam
p se, dum ptio fruit, ut d. fuit in pri. qstōe, q p intermediam
psonam, emptorem, cōductorem, donatarium, et similes, tunc
n: ō utit usufructuarius, si nec ipse utat, nec nomine eius
alius d. l. ō utit 39 ff d. Usufr. et l. Pomponius 29 in pri. q mo
mis usufr. vel usus amittit. Ergo facta emptione, venditione
emptor, penes qm ē ius utendi fruendi, ō suo utit nomine.
(alioqn nec fructuarii nec suo nomine uti posset, cum qa fructu-
arii nomine ō utit, usufr. extingui dicat d. l. Pomponius 29)
sed nomine fructuarii, p hunc v. ipse fructuarius, et sic et sibi
retinet fructuarius suum usumfr. q in d. l. 12 § 2. in fin. atq
ideo retineri usumfr. significat. Ad 3m argtum rñdeo
nullam eē qseqntiam, fructuarius ius utendi fruendi alienare pt.
Ergo morte ipsius solum in qm alienat usufr. iste pit, qa
ita potius inferendum erat. ex d. l. 8 § 2. Ergo morte fructua-
rii usufr. perit, disponit n: ibi q hæres post mortem fru-
ctuarii, q ius utendi fruendi mihi vendiderat, et statim
mortuus erat, nihil mihi debeat, nullam aliam ob cām, q
q morte fructuarii finitus fuit usufr. d. § finit 3 I. h. t.
Ergo si fructuarius supervixisset, et sic usufr. ō fuisset
finitus, alienaō ista revera tenuisset, q tamq firmissimū
nrē sñe argmtum notandum erit. Ad ultimum argtum
rñdeo, in d. l. si usufr. 66 proponi casum admodum specialem,
q ex facti specie ibi pposita satis apparet. In illa n. legent

q̃ dictum maritus post solutum matrimonium mulieri veri
vendere a. locare usumfr. neq, cum q̃ gratis teneatur dotem
restituere, tum q̃ in usufr. etiam id q̃ dotale ē, ad maritū
ptinere desset, q̃a ubicunq matrimonii nomen non ē, ibi nec dos ē.
l. dotis 3. ff de iure dotium. Si itaq maritus verè mulieri
usumfr. dotis venderet, plus in mulierem q̃ ipse haberet
transferet q̃ absurdū ē, l. 54 ff d. R. J. Nec etiam eund. pt
donare mulieri, q̃a nemo in necessitatib. liberalis existit. l. 10
ff de alimentis leg. cum donari videatur, q̃ nullo jure
cogente conceditur l. 82 ff d. R. J. et l. donari 29 ff de donat.
Sed soluto matrimonio cogitur maritus dotem restituere, Quare
ne laedatur hic mulier, venditio uno nummo, q̃ imaginaria
ē et speciem quandam, et imaginem tm̃ venditionis hic cele-
brari, et ius usufr. q̃ penes maritum remanet, a fructuum
perceptione, q̃ ad mulierem transit nariō separari dr. Unde
cum in vera venditione, locatione, haec cessent, non mirum ē si di-
camus fructuarium ius ipsum utendi fruendi alienare posse.
Manet itaq inconcussum et verissimum ius usufr. fructuariū
in alios transferre posse, ut tn̄ per eosd. idem ius sibi retineat,
q̃ sna ē Cujacii in notis ad t. J. de usu et hab. Ant. Rutelli
in l. 1 parte 3. n. 39 C. de bonis maternis Caspar Schiford.
tract. 12 per totum et aliorum, et pbatur seqnte syllogismo
si ius utendi fruendi fructuarius venditor, vivus, emptoris dr
haeredi, seqr manifestè ius illud fructuarium posse alienari
sed prius ē verum per d. l. 8 §. fin. in verbis. haeredi a. meo
debebitur, si tu vivis. Ergo et posterius. Quod ipsum et
satis clarè deprehenditur in §. 1 J. de usu et hab. ubi instituitur collatio
in usuarium et fructuarium, q̃ ille nulli ius q̃d ht, a. locare a.
vendere, a. gratis concedere posit, cum hic posit haec oĩa
facere. Potest itaq fructuarius non solum perceptionem seu fru-
ctuum commoditatem: ~~fructuū percipiendorum~~ (alienare ut dissentientes contendunt) sed ulterius et ipsum
ius q̃d ht, q̃d differt a fructuum perceptione ut factum a iure
q̃ ius vocatur usufr. in d. l. 38 ff. h. t. Ad q̃ loca adversarii,

nihil aliud q dent. q p verba hec: Jus utendi fruendi, ius, usumfr.
ō tgi poē ipsum usumfr. sed duntaxat facultatem et commo,
ditatem fructuum percipiendorum pp supiora argumenta. mxe ob.
d. l. 66. ff d. iure dotium. Que tn oia quanti sint mo,
menti ex datis q sionib. sufficienter apparet.

TITULUS. V.

DE USU ET HABITATIONE.

Thesis 1.

Et tn de usufr. seu fructu, usufructuario et fructuario. Cũ tota unius
eiusdemq sit potentiae, qa fructui usus inē, et fructus sine usu ee
ō pt l. per servum. 14. §. 1. ff de usu et hab. q oem ex aliena re
percipit commoditatem et utilitatem, seqr ut videamus de eo q
ō q̃d oem, ut nec penitus ullam, sed tn aliq ex re alterius sen,
tit utilitatem, q vocat Usus graece χρῆσις l. 5. habitatio 10
§. sed si 1. ff. h. t. et Habitatio. Intra quos itaq limites et fi,
nes utilitas illa sese debeat glinere, de eo dr in psenti tit.

2.

Definiri a. pt Usus, ius velut alienis utendi, salva rerum et
fructuum substantia. Ex qua defoē colligimus affinitatem
et dissimilitudinem in usum et usumfr. Affinitas ē 1° q
in genere conveniant, q ē ius s. ē servitus psonalis l. 2. ff de
servit. 2° q ladere ō possint, usuarius et fructuarius
rem alterius in qua usus, ille et usufr. gsistit. 3° q in modis
tam gstituendi q3 dissolvendi gveniant pr. J. h. t. et l. 1.
§. 1. ff. h. t. Cum n: fructui usus insit, ut dixi tanq pars usufr.
seqr ut q̃ de usufr. q. tota re pdicant, ead. et de parte
illgant, §. liberi a. 5. J. de pupillari substit. et l. q de dote.

3

Dissimilitudo, vel summatim pponit vel speciatim enu,
meratr, summatim q minus in usu iuris sit q in usufr.
§. 1. J. h. t. cum n: usus ē relictus, is uti q̃d. pt frui ō pt.
l. cui usus 12. ff h. t. Nam fructui et usus inest, usui fru,
ctus deest, et fructus q̃d sine usu ee ō pt, usus sine fructu fit

l.

l. per servum 14 § 1 ff. h. t. et l. si alii 42 in pr. ff. de usufr.
Si itaque usus fundi sit relictus, minus utique esse quam fructu
longeque nemo dubitat l. dubitatio 10 § 4 ff. h. t.

4.

Speciatim, quid sit a § 1 in sibis nam usus fundi re usque ad quod
sed sicut habitatio 5. § h. t. et sequentibus fere includitur quo
quod fructuarius omnem ex alienis rebus percipere potest utilitatem
usuarius vero exiguam solum et tantulam, quae ipsi ad usum
vitae quotidianum sufficiat, hoc est in oleribus, pomis, floribus,
foeno stramentis, et lignis d. § 1 h. t.; quod extractum est ex l. plenum 12
ff. h. t.

5.

Pertinet autem ad usum quotidianum, quod ad victum sibi suisque
sufficit. d. l. plenum 12 § per i. victus sibo, quod a viven-
do descendit generaliter, quod esui potuique cultuique corporis,
quaeque ad vivendum homini necessaria sunt; vestem quoque victus ha-
bere vicem Labeo ait l. Labeo 43 ff. d. V. S. et caetera quibus tuendi
curandive corporis nostri gratia utimur, ea appellatione significantur.
l. et caetera 44 ff. d. t. qualia etiam sunt stramenta, hoc est in strata
storeae, lecti, mappae, pulvinaria l. 45 ff. d. V. S., neminem
enim sine his vivere posse constat l. quos nos hostes 234 § fin. et
ibi Hoddens ff. d. t.

6.

Suorum autem nomine illi et veniunt quos usuarius convictu
ac hospitio excepit, aliquo enim largius cum usuario agen-
dum est, pro dignitate eius cui relictus est usus d. l. plenum 12
§ 1. cum amicorum omnia fortunae bona communia sint ut
Plato in Lyside inquit, non quod κτῆσιν, hoc est proprietate sed
χρῆσιν hoc est usu Piccol. gr. 7. Philos. moralis c. 25. et bene,
fecio affici hominem interesse hominis l. servus 7 ff. de servo export.
Sic is quoque qui aedium habet usum hospitem recipere potest § item 2.
h. t. et l. 2 l. 3 et l. 4 ff. eod. Est enim ut Theophrastus ait, valde
decorum patere domos hominum illustrium, hospitibus illustribus:
idque etiam Reip. est ornamentum homines externos hoc liberali-
tatis genere in urbe nostra non egere. Cic. 2. offic. Et tunc

illud

illud habitandi ht cum uxore et q. d. § item is 2. l. 6. ff. de servitute legata et l. 11. ff. d. V. obl. quilla ē consortium humanæ atq; divinæ domus l. 4. C. de crimine expilatæ hered. et viri et uxoris commixta familia et una ē domus l. 1. § si vir 15. ff. d. SC. Silaniano. Unde Musonius ap. Stobæum sermone 67 et 67 omnia inquit communia esse existimanti viro et uxori, et corpora et animæ et opes. ita n. natura tradidit, ut sine uxorib. satis commode vivi n̄ posse, ut Metellus loqr ap. Livium. Uñ ne usuario matrimonio ~~cum~~ carendum foret, cum uti vult domo l. 4. § 1. ff. d. t. q̄ certe dura eēt separatio l. quoniam 12. § 1. ff. de instructo vel instrumento leg. et q. Reip. utilitatem l. 1. ff. soluto matrim. ∇ ff. Et hoc ius commune cum liberis d. § item is 2. q̄ n. ferat liberos a parentib. a frib. sorores, a viris coniuges separari l. possessionem 11. C. communia utriusq. iudicii. quorumq. eo animus sibi adplicuit, ut ab illis, q̄ a vita divelli gravius sit, teste Seneca l. 1. de benefic. c. 11. Sed et cum his, quos loco servorum in opis ht habitabit, licet liberi sint a. servi alieni d. § 2. et l. 4 in f. princ. ht, q̄ familiæ appellatione, oēsq. in servitio st continentur l. ædiles 25. § familiæ 2. ff. de ædilit. ed. et l. 15. 16. cum seqq. ff. de verbor. signif.

7. Thesis.

8.

2° Quod usuarius, n̄ sicut usufructuarius, alii ius suum qd ht, vel locare vel vendere, vel gratis concedere poss. d. § 1. f. ht. et l. ingeoii ff. eod. Quomodo n. inquit, Ulpianus in d. l. 12. § fin. ff. h. t. concedere alii usum poterit, cum ipse uti debeat? nisi tn̄ coniectura testatoris voluntatis, et usum vendi a. locari posse suadeat, q̄ oritr vel ex genere relicti, ~~cum usus sylvæ legati~~, vel ex conditione legatarii. Ex genere relicti, cum usus sylvæ legatus, nisi n. liceret legatariis cædere sylvam, et vendere, nihil habituri eent, ex eo legato l. 6. Hadrianus 22. ff. h. t. præsertim si tam remota, esset sylva, ut commode sine venditione, usus capi n̄ posset. Jos. faber ad d. § 1. J. ht. Ex conditione legatarii: cum aurigæ usum equorum, testator eum sciens esse, huius instituti et artis, ~~reliqu~~ relinquit, placet eum equis uti posse

ad

ad vehendum, et tunc, cum currum mercede exercens, alios vehendos conduxit d. l. 12. § equiti 4. ff. h. t.

9.

3° Quod usus pars legari non possit, ususfr. v. possit l. 19 ff. h. t. l. ususfr. 5 ff de usufructu, et l. 1 § 9 ff ad l. falcidiam. Rationem differentiae assignat Donell. 10 com. 24. quod usus positus sit in modo facto, quod nullus post se relinquit fructus, qui dividantur. Usus fructus vero, ideo pro parte divisa, constitui potest, quia licet etiam ipse in facto consistat, l. unica in pr. ff quando dies ususfr. leg. cedat, factum tamen illud versatur, circa fructuum percipiendorum utilitatem, qui cum dividi possint, propter illam utilitatem dividuam, fit quoque ususfructus dividuus. Costal. ad d. l. usus 19.

10

Quod denique usufructuarius, fructus perceptos et collectos, transmittere possit ad haeredes l. uti frui. 5. § 4 ff si ususfr. petatur. non v. usuarius, quia quicquid de fructibus, sive perceptis, sive percipiendis restat, non ad suos haeredes, sed ad dominum proprietatis devolvit. Conanus 4. com. 5. Hinc quaestio oritur, stipulatus est Titius usum sibi et suis haeredibus, decedit pluribus haeredib. relictis, an quilibet debeat usum habere, h. e. quantum satis esse potest, cuique ad utendum, an vero quantum defuncto in usu competebat? Qua de quaestione videndus erit Costallius dicto loco, qui prius affirmat, propterea quod non videtur. usus transmissus, sed novus constitutus, in haeredum persona, is quando dividuus est, ideoque cuique haeredum singulorum competet.

11.

Habitatio v. est ius habitandi, in alio gratis ad tempus concessum. 1° est ius quoque proprium aliquid ab usu et ususfr. separatum, specialem n. naturam sortita est habitatio § sed si cui s. J. h. t. et l. cum antiquitas 13 C. de ususfr. Quod inde apparet. 1° quia habitatio, non solum locari possit. d. § 5 quid n. distat sive ipse legatarius maneat, sive alii cedat, ut mercedem accipiat? d. l. cum antiquitas 13. verum et oppignorari, ut probat Anton. Fab. 19 coniect. 8, in usu v. neutrum liceat. Non locatio. d. § minus aut. J. h. t. Non oppignoratio, cum haec ad fructus magis, quam ad usus cam pertineat l. fin ff de usura et l. 72. ff d. R. J. Donell. in tract. de pign. c. 10 et Ant. Fab. d. lo.

12.

2° Quia usus et usufr. non utendo et capitis diminutione pereunt. § finitur 3. Instit. de usufr. et pr. J. h. t. non tamen habitatio l. si habitatio 10 in pr. ff. h. t. quia habitationis legatum in facto potius, quam in iure consistit l. 10 ff de cap. min. Quae autem facti sunt, iure civili infirmari nequeunt l. 1 § si vir 4. ff de acquir. poss. et l. denique 19. ff ex quib. causis maj. in integr. et facti causae infectae nulla constitutione fieri possunt l. in bello 12. § facti 2. ff de captiv. et postlim. reversis. 3° Usus fr. donari potest d. § 1, non tamen usus et habitatio d. l. 10 in pr. Et hoc respectu legatum, usus et habitationis, in effectu paene idem est d. l. 10 in pr. Quemadmodum enim legatum usus non potest transire, ad haeredes, sic nec habitationis, d. l. 10 in pr. et l. si habitatio 9 ff quando dies legat.

13.

Deinde est ius habitandi. Ut et in hoc separem habitationem ab usu, qui continet non solum ius habitandi § idem is 2. h. t. verum et ea quae ad victum pertinent, de quo supra 3° Ius habitandi in alio gratis, ut distinguam cum Hotom 3 Observ. 23, habitationem hanc a mercenaria, ex qua venit actio locati l. 1 ff de migrando. Qui enim habitationem concedit, donare mercedem videtur l. 9 ff de donationib. nisi id faciat remunerandi gratia, tunc enim non est mera donatio l. Aquilius 27. ff eod. Denique addo, ad tempus concessum, ut separem precarium ab habitatione. Hoc plerumque finitur morte d. l. 10 § 3. illud vero precibus petenti utendum conceditur, tam diu, quam diu is qui concessit patitur l. 1 in pr. ff de precar. Est enim natura aequum, tam diu de liberalitate mea uti, quam diu ego velim: et ut possim revocare, cum mutavero voluntatem l. ait praetor 2. § 2. ff de precario.

QVAESTIO VNICA.

An cum usuarius uti possit, foliis et delectatione l. plerumque 55 praeter habitationem 1 ff. h. t.?

Quod usuarius oleribus, horto, pomis, floribus, foeno, stramentis lignis et aliis rebus, ad usum quotidianum uti possit, notissimi iuris est, d. § minus 1 h. t. non tamen satis certum est inter DD, num et uti possit foliis. Et primo quidem si Veronam suam, ut illa in vulgaribus exem-

pluribus refert, sequi velimus, facile constabit usuarium, neque foliis, neque oleo, neque frumento, neque frugibus usurum. d. l. 12. § 1 fin. idem Nerva: Sed v. Sabinum Cassium, Labeonem, Proculum, et Iuventium di-cendum est; usuarium non solum ex aliis, quae in fundo nascuntur, verum et ex foliis, ex oleo, ex frumento, et ex frugibus, quo ad victum sibi suisque sufficiat, sumturum. Quorum sententia stabilitur. 1º quia inter alios Ictos, ut dixi Proculus quoque dixit Nervae sententiam. Sed Proculi autoritas maior fuit autoritate Nervae Icti. Nam et plurimum potuit, inquit, l. 2 § fin. ff d. O. I. Unde Ulpianus, eum non levem vocat iuris auto-rem l. Divi 17. ff d. I. Patronatus. Et quod recte is, ut et alii qui di-xerint Nervae, adprobat. 2º ipsemet Ulpianus cuius est d. l. 12. dum sententiam illorum Ictorum, veram esse pronuntiat, in d. § 1, ibi quae sententia, mihi vera videtur. 3º quia non grave onus est si folia abundent in fundo d. § 1 inf. 4º quia non tam stricte in-terpretandae sunt defunctorum voluntates. d. l. 12. § sed si pecoris 2. Sed si denegentur folia usuario, nimis stricta est illa inter-pretatio. 5º si usuarius floribus, ut dictum fuit, uti potest, quidni et foliis, quae certe viliora sunt? Sin si rationem, quae Nervam in contrariam traxit sententiam, investigare volumus, fatendum erit, illam vix occurrere, nec tamen dicendum, Nervam omni ratione destitutum, in contrariam ivisse sententiam. Quare non omnino male quidam ex Dd. in investiganda illa ratione, quidam v. in solvendo, quidam denique in ~~textu~~ illo corrigendo, sudaverunt operam suam posue-runt. Iacob. Revard. 2. conrect. c. 4. quem sequitur Oswald. Hillig. in notis ad Donell. 10. c. fin. lit. B. propterea putat usuarium foliis, uti non posse, quia quae fundi usum sunt, ei sudaverit in eo fun-do morari liceat, ut neque domino fundi molestus sit, nec his per quos opera rustica fiunt impedimento sit l. in. que 11 ff. d. t.

Ut itaque

Vt itaq oleum, frumentum, et fruges, sic quoq folia, arborumq frondes, non ad usum fruendi, sed ad rustica opera referri debent, et propterea ea quae ad usum habenti, sed proprietatis domino solent attribui. Ex qua sententia sequitur eum qui usum fruendi habet, foliis, iure uti non posse, quod tamen ex praecedentibus falsum est. Sed stante illa sententia, sequeretur usuarium similiter uti non posse, gramine et foeno. Quemadmodum enim folia, ad rustica opera referuntur, ita et gramina et foenum. Gilbertus Regius l. 1 Enantiophanon c. 9 ideo usuarium foliis uti non posse intelligit, quia pleraeq arbores, illis spoliatae moriuntur, praesertim si excutiantur virilia folia: Ramorum enim tegmine, se a vi tempestatum, ardoribusq solis defendunt, ut Plin. testatur l. 12. Quae iterum sententia reiicitur. Primo quia folia, non solum arborum, sed et herbarum, et florum sunt Laurentius Valla l. 4 elegant. c. 68. Sed quod si arbores vento vi deiectae sint, aut folia duntaxat, aut et sponte arbores, foliis sese denudarint, quod hoc tempore accidere solet, ut Virgil. testatur l. 6 Aeneid. quam multa in sylvis, autumni frigore primo Lapsa cadunt folia. Sed hanc lectionem, alii aliter nituntur salvare, primo Joannes Glossator contendit exaudienda esse illa folia, quibus bombyces vescuntur. Sunt autem bombyces vermiculi, qui sericum conficiunt, ut tradit Julius Pollux l. 7. Onomastici c. 17. sed qui telas aranearum more texunt, ad vestem luxumq foeminarum, quae bombycina appellantur. l. vestis 23 § 1 ff de auro et argento leg. Paulus l. 3 sententiarum t. de usufr. § veste legata. Vide Lazerum Vaifium in com. de vestib. in genere c. 6. et Tiraqllum in l. 3 connubiali n. 18. 2° alii per folia intelligunt folia barbarica, quorum mentio fit in l. fin. § species 7 ff de publicanis et vectigalib. Erat autem folium barbaricum odoramentum quoddam ex radice odoratissima, quam baccar dicebant, itemq nardo, myrrha, balsamo, costo, et aliis compositum plantis et ab ipsis usq Indiis apportatum, indeq barbaricum dictum Guido Pancirollus l. 1 rerum memorabilium t. de folio barbarico. Quae certe dicto in praedictae § d. l. 12 § generaliter de omnibus foliis loquentem, nimis restringunt, et nimis longe petita sunt. 3° Fornerius l. 2 selectarum c. 2, quem sequitur Gottofredus in d. l. 12 § 1

folia

folia, unguenta ex foliis confecta interpretatur, quae olim magno erant
in pretio, vocabanturque foliata, unde Juvenalis Sat. 6. Maechis folia,,
ta parant. Sed reiicit hanc sententiam Cujac. l. 9 obser. c. 37. propterea
quod in d. l. 12 § 1 agitur de illis, quae in fundo nascuntur, non vero de unguen,,
tis quae nobis conficimus. Sed d. textus in genere loquitur de omnib. foliis.
Sed unguentum istud foliatum, ex foliis nardi conficiebatur. Vide
Nicol. Perottum cornucop. p. 91 n. 20 et p. 821 n. 30. Ex quibus certe
omnibus nondum apparet, quid moverit. Nervam fetum quin contrariam
partem secesserit, unde sic colligere videntur DD. aut Nerva, nul,,
lam pro se habuit rationem, aut textus est corruptus. Prius est improbabile.
Ergo posterius verisimile. Quare quidam ulterius progrediuntur,
et ponderant, quae lectio in locum prioris substituenda, quaeque plau,,
sibilior sit, illa autem procul dubio est, quae facile verti potuit in
foliis, quaeque speciem probabilitatis maiorem habet. Unde cum Co,,
nano l. 4 com. c. 5 contendit Arumaeus exercit. Justin. 5. thes.
quovis pignore pro foliis legendum esse doliis, sed tamen diversimode.
Conanus enim verbum doliis, explicat pro vino doliari. Erat
autem vinum doliare Romanis, quod in magnis amplisque doliis habebatur
continebaturque, ea dolia, in cella ipsa vinaria, ut postea
moveri eo loco non possent, unde et ita illigata dicuntur aed. l.
ita infixa et inaedificata, et ita est defossa, ut ibi perpetuo
posita sint. l. doliarum § ult. 21 et l. 8 in fi. pr. ff de instructo vel
instrum. leg. et l. 15. § 6. ff de usufr. Ex his doliis vinum
venditum sine ipsis doliis venit, indeque emptor vinum sumit,
et in alia sua vasa transfundit. l. 1 § 4 ff de pic. et com
rei vendito et l. 15. ff de tritico, vino vel oleo leg. Donell.
l. 16 com. c. 14 in f. Cujac. l. 2 observ. c. 36, et Henricus Salmuth.
in notes ad Pancyrolum parte priore t. de cellis. Existimat
itaque Conanus Nervam statuisse usuarium vino, quod in dolia
iam conditum est, uti non posse, et dolia poni per fictionem metonymiam
pro re contenta, vel vino doliari. Quae certe metonymia hic
locum non habet, quia demonstrari vix potest, in iure nostro vinum doliare
indicari verbo doliis, praesertim ubi illud verbum absolute po,,
nitur, et non additur dolia defossa. Dolia enim veteres, in quibus
vina asservabant, sub terram dimittebant, propterea quod non habe,,

rent-

rent cellas subterraneas, ut tradit Guido Pancirrolus l. de cellis: Et dolia non tantum vino condendo accomodabant, sed et in alium usum a~~servabant~~ (habebant), ut si tritico, vel pecunia impleant. l. (vinaria) cab et, ibi Goedderus et Alciatus ff. d. V. S. ut planè improbabile sit. Nervam de rebus sensisse q. doliis continent. Pro usu v. doliorum verbum illud doliis, accipit Duarenus d. lo. Cuius sniam, non male reiicit Stiligerus d. lo adiutus ipso textu. Dicit n.: ibi usuarium, ex his q. Nerva negaverat, q. ad victum sibi suisq. sufficiat sumpturum, sed q. sit (vel) loqr, q. ad victum sufficit sumit ex doliis, ubi illegimus usum doliorum, non v. res doliis contentes. Verum movet Duarenus, q. ap. Veteres dubitatum fuerit, num fructuarius usum doliorum hat, Unde mirum non e, concludit ipse, denegari hoc iuris usuario, cum ususfr. qeo longe pinguius ius sit non concedat. Qua interptaõe facta, innuit non solum usuario, verum et fructuario, usum doliorum iure denegari, q. tn. tam in usuarii qm fructuarii psona verum non e. Non in psona fructuarii, qa hoc convincit l. 15. §6. ff. de ususfr. sed potius contrium disponit, q. vet fundi legato ususfr. instrumentum et fundi veniat, nisi tn. contria sit testatoris voluntas In instrumento a. fundi ea st q. fructus qrendi cogendi, et conservandi grâ parata st. Quaerendi, velut hoies q. agrum colunt, et illis pposita st cogendi ut torcularia, corbes, falcesq. messoriae &c. Conservandi ut dolia licet defosse non sint et cupae l. in instrumento 8 ff. de instructo vel instr. leg. Non et in psona usuarii, qa ex his q. Nerva negaverat usuarium, contra dum Sabini, Cassii, Labeonis et Proculi sniam qm approbavit et Ulp. etsi et ex doliis q. ad victum sibi suisq. sufficiat, sumere pt. Unde et Labeo in l. si habitaõ 10 §. fin. ff. d. t. usuarium et cella vinaria et olearia, solum uti poe ait. Cuiac. denuq. l. 9 obser. c. 37. magis oleis, qm foliis legit, cum iniquum plane sit, non uti usuarium foliis vel hyeme alendo pecori, ut fit vulgò vel

5.36

foliis arundinum vineis,— illigandis ut scrib. Columella scribit, q in ulitis, ligni, pomis, floribus oleribus. Sed et hanc lectionem reiicit tubum subsequens, oleo, unde sequitur, o olei tubum, sed aliud processisse. Quare lectionibus hisce profligatis coniicio legendum esse foliis ut probabi in exercit. qst. ii.

TITULUS VI.

De Usucapionibus et longi temporis praescriptionibus

Thesis I.

Hactenus quae egimus de acquisitione rerum singularum, tam corporalium quam incorporalium, quae est ex iure gentium, sequuntur nunc modi acquirendi, qui inventi sunt a iure civili, ut fin. l. pr cod. Sunt autem illorum modorum 4. 1o usucapio. 2. donatio. 3. legatum 4. fideicomissum singulare.

2.

Alii sic finiunt. Usucapio est acquisitio dominii etc.

Usucapio est adiectio seu adeptio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti l. usucapio. 3 ff de usucap. et Ulp. in fragm. l. de dominiis et usucapione 1. Dr adiectio, quia dominium adiicitur a lege possessioni. Et autem qui possidet adipiscitur dominium, unde non male et definiti adeptio. Cur autem per usucapionem gratis dominium transf. alia occurrit principalis, alia minus principalis. Principalis est publicum bonum, ne scilicet quarundam rerum et fere semper incerta domina essent l. 1 ff de usucap. et pr. I. S.

3.

Ex qua incertitudine tria mala quae de debilitarent Rempublicam fuissent. Primum est sollicitudo rei suae, dum quisque ignorat sese quod in bonis habuisset. alterum est neglectus rerum; nemo enim facile sumptus in eam rem faceret semper timens ne quis verus rei dominus veniat et eam sibi auferat. l. 1 in pr. C. de praescript. 30 vel 40 annorum. et sic evenit, ut agris incultis et desertis Resp. propter eorum iniuriam facile everteretur. Nam ut infans natus, sine nutricis lacte ali non potest, neque ad virilis crescentis gradus perducitur, sic civitas sine agris

et

et eorum fructib. in moenib. affluentib. non pt crescere, nec
sine abundantia cibi frequentiam hre Vitruvius l. 2 de
architectura.

4

Tertium e, q ex incertitudine dnorum, lites et discordiae
crevissent, quas, non immerito detestant leges l. properandum 13
in pr. C. de iudiciis l. 2 in pr. ff de aq. pl. arc. l. 1 ff de
iure iurando et l. fin. ff de sic. Quae n. domus tam stabilis,
q tam firma civitas e, q non odiis atq dissidiis funditus
possit everti Cic. l. de amicitia. E q v. concordia, qua
nihil unq in hoies praeclarius extitit, et pstantius. Nov. de
pconsule Capadoc. 30. c. 1 in pr. res parvae crescunt et ut
et discordia maxae dilabunt teste Salust. de bello Iugurt.
Hinc Agesilaus a quodam pcontatus, qr ob cam Sparta
moenib. non cingeret. Civitatem non saxis lignisq sed pro
vallis ac moenib. incolentiu virtute muniri oportere ydt.
quos si iungit concordia, nullus pt ee murus inexpugna-
bilior. Plutarch in laconicis Apophtegmatib.

5.

Altera principalis cam usucapionis alia e in usucapientis grm,
alia v. poena prioris dni: Rone usucapientis ut verti inde-
mnis servet. l. in bello 12 § etsi 8 ff de capt. et postlim rev.
qa sibi vigilavit, et meliorem suam conditionem fecit, ideoq
non revocat id q pcepit l. pupillus 24 in pr. ff q in fraud.
creditor. Rone prioris dni ut desides hoies, suiq iuris
contemptores puniant, et ad res suas custodiendas atten-
tiores reddant. l. fin. in f. C. de annali except.

6.

Reliqua vba dfois qtinent usucapionis regsita, q sequentib vs.
includunt versiculis:

Non usucapies, nisi sint tibi talia quinq.
Bona fides, iustus titulus, res non vitiosa.
Ut res tradat, tempus quoq continuetur.

Primo requirit bona fides pr. J. h. t. et l. 2 C. de prescript. longi temp.
Requirit a. bona fides de iure civili, in puncto tm possessionis
l. diutinam 17 ff pro emptore, et l. un. circa finem in verbis bono initio posses-
sionem tenentis C. de usucap. transformanda, secus ac in acquisitione

fru

Quae facti sunt singulis momen-
tis bonam fidem hre dnt, q.
v. iuris, saltem traditionis
tempore in puncto.

fructuum, ubi singulis momentis bonam fidem spectamus l. q bona
fide 23 §1 ff de acqr. rer. d. Nam bona fides e facti, q statim
in malam qverti pt l. 48 §1 ff d. t. l. 1 et 27. §2. ff de pactis
et l. 3. C. de haered. instit. tota a. st facta, q fructuum pceptionis
l. un. in pri ff qn dies usufr. legati cedat. Ergo in qualibet fructuu
pceptione merito desiderat bona fides. E q v. usucapio e iuris
d. l. 48 §1 ff d. A. R. D. et ibi Gipshan. qa e acqsitio dnii
legitimus. Dnium a. et lex st iuris. q a. iuris st p ea q st facti
tolli nequnt l. eas obligaoes 8 ff de cap. minutis, et sic nec usu-
capio p supervenientem malam fidem tolli poterit d. l. 48 §1

7.

Iure v. Canonico reqrit ut q pscribit in nulla temporis parte
rei hat qscientiam alienae. Rao subiicit in c. quoniam 20 X de
pscriptionib. q oe q o e ex fide peccatum sit. Quae rao male
hic affert a Romano Pontifice, q iura oia, in scrinio pectoris
sui censet hre c. 1 de qstitutionib. in 6. loqr n Apostolus in d. vbis
o de fide Politica, q in pscriptionib. et usucapionib. qsiderat,
sed hn de fide Theologica et salvifica. Quare hac in mata
q temporalia qcernit, iuri Canonici cum secundum o erit,
sed potius civile, cui Pontifices se subiecerunt, postiens qusio
incidunt de bonis temporalib. c. cum ad vium 6. dist. 96.

8.

Dn reqrit ad usucapionem iustus titulus pr. J. h. t. quoniam
bona fides, q psumit, donec qrium pbet l. penult. C de evict.
et l. 21 C. de pbaoib. in possessione sine titulo e avis rarissima
Unde nullo iusto titulo pcedente possidentes rao iuris qrere
dnium phibet l. nullo 24 C. de rei vindic. Est a. titulus vel
qnralis vel spalis. Specialis; qualis e p legato, pro donato,
pro emptore. Qnralis veluti p haerede, p possessore, p suo.

Pontifex reprehensus

+

9.

Tertio reqr ut res sit absq vitio, q fit, si sit usucapibilis, h. e possi-
deri possit, et ee in dnio nro, nisi in quaedam aliud sit dispositum.
Sine usucapi nequnt. 1o res illae, q hoium commerciis st exemptae, quales
1o st res sacrae h sed aliqn 1 J. h. t. l. 83 §5 ff d. V. Obl. et l. 6 ff d. contrahenda empt.
2o res religiosae, locum n: religiosu. a. sacru, o possumq possidere, et si qtemna-
mus religionem, et p privato eum teneamus l. 30 §1 ff de acqr.
possess. Tertio: Sanctae res l. usucapionem q ff. h. t. 4o liber hoo
l. 30. §1 ff de acqr. possess. et d. §5 sed aliqn 1 J. h. t libertatem: res e
inaestimabilis l. 3 ff si quadrupes &c. et l. libertas 106 ff. d. R. J.

10.

Sunt res quaedam etiam, quae ob dominorum favorem nequeunt usucapi. 1° res pupilli l. si commun. 10 in princ. ff quemadm. serv. amittunt. l. 48 in princ. ff de acqr. rer. d. et l. 2 § contra pupillo 15 ff pro emptore. non solum immobiles, verum et mobiles, quae etiam in his attendit favor aetatis. Nec resistit l. 4 § 1 ff de usucap. ut nec l. 2. § 7. ff pro emptore. quia in d. locis dicitur, quod res pupilli, quae furto erat subtracta vitio purgetur, ut possit usucapi, id ergo fit non statim sed aliquando. 2° Res dotales l. si fundum 16. ff de fundo dotali. 3° res principis privatae l. usus aquae 5. C. de fundis rei privatae l. 11, quia commercium earum nisi iussu principis non est, l. cum servus 39 § fin. ff d. legatis 1. 4° Res fisci § res fisci 4 J. h. t. l. ubi 24 § 1 ff de usucap. et l. 2. C. comm. de usucap. cum non fiscalium rerum ratio, publici sit iuris, nam et militib. et privatis, ipsisque templis, et cuncto Reip. utilis et necessaria est, ideo usucapi nequit. Nov. de mandatis principum 17. c. neque a. r. § 1 possunt tamen usucapi bona vacantia, fisco non denunciata d. § res fisci 4 et l. quaeris 18 ff h. t. Sunt a. bona vacantia bona sine domino mortui, quorum nemo heredem bonorumve possessionem quaerit. l. 1 et l. 4 C. de bonis vacantib. l. 10, et nunciare bona, nihil est aliud, quam ea deferre et prodere fisco, quod fit intra quadriennium, idque tempus ex die quo certum esse coepit, neque heredem bonorumve possessorem defuncto exstare computari debet l. 1 § 2 ff de iure fisci

11.

Quaedam denique res odio possessorum prohibentur usucapi, tales sunt res furtivae § furtivae 2 J. h. t. l. 4 § 6 ff eod. et l. potest 215 ff d. V. S. quia prior dominus, dominium adhuc retinet, quod patet ex verbis l. Atiniae, quae citat Gellius l. 17. Noct. Att. c. 7. quod subreptum erit eius rei aeterna auctoritas esto, id est res furtiva aeternum maneat in dominio veteris domini, nec ullo usu alteri acquiratur. Auctoritas non iure dominii significat, teste Borello l. 5 com. J. C. c. 20. Huc pertinent res amotae l. 1 et l. penult. ff rerum amotarum et servus fugitivus. § sed aliquando 1 J. Sic, nam et ipse furtum sui domino facit l. ancilla 60 ff de furtis, ne servorum fuga illis ex quacunque causa fiat damnosa l. 1 C de servis fugitivis, et ne in potestate servorum sit, invitis vel ignorantib. dominis fugiendo se tradendo, potestati dominorum se subtrahere, l. 16 § servi 4 ff de publiciana.

Res furtivae non usucapiuntur lege XII tabb. et l. Atinia

12.

548

Sin iure res vi possessa, q factum e l. Julia et Plautia, d. §. furtivae 2 l. bonae fidei 48 in pr. ff d. A. R. D. l. 33. § 2 ff d. t. et l. fin. ff de vi bonorum re. Duo a. faciunt ut res dicatur vi possessa, primum ut possessor, sive bonae sive malae fidei sit, fuerit eiectus, vel a dno vel ab alio. l. sequ. 4 § 23. et § 26 ff. d. t. 2º ut is q me vi expulit de fundi possessione, possessionem et apprehenderit d. l. 4 § fin 22. et l. 1 § 21 possidere 28. ff de vi et vi arm. Et hae res, q possunt usucapi, nisi vitium, q usucapioni obstat purgatum fuerit, q fit si res furtiva, vel vi possessa, reversa fuerit in dni ptatem, § aliqn 3. J. h. t. et l. fin. ff. d. t. et l. 7. § 7. ff de emptore. Tunc a. in ptatem dni redisse dicendum e, cum possessionem eius nactus sit iuste ut n possit avelli l. 4 § 12. ff. d. t. vel eius rei vindicando ptatem hat d. l. ptatis 215 in f. d. ni. qap seqs hre videt, de quo lt a oem l. 1 d ap se 143 ff d. V. S. Sic vitium purgat, si res pupillaris n. fieri ea desierit l. ubi lex 24 § 1 ff. d. t.

13.

Quartum reqsitu e traditio sive possessio rei pr. J. d. t. et l. 25 ff eod. q e de substa usucapionis. Unde fit ut interdum possessio p usucapione sumat l. a it ptor 23. § 1 et l. 30 ff ex qbus causis maiores re. narium tn e ut qs n aliis, sed sibi possideat, q n. aliis possident, ut fructuarius, emphyteuta, seqster, creditor re. usucape rem n possunt l. 13. in pr. ff. d. t. l. 2. et l. fin § fin: C. de pscriptione 30 vel 40 an. l. si servus 22. § 1 ff de noxalib. acib.

14.

Ultimo reqr ut possessio sit q. finuata tempore legitimo, d. l. 3. l. 31 § 1 ff. d. t. et § diutina 7. J. d. t. tempus a. illud aliud erat iure veteri, aliud iure novo. Veteri iure res si mobilis erat, anno ubiq uno, si immobilis biennio tm in solo Italico acqrebat. Ulp. in fragm. t. de dniis 19 § usucap. 7. Novo iure res mobiles p triennium, immobiles v. p longi temporis possessionem, h. e. inter psentes decennio, inter absentes v. 20 annis usucapiunt. pr. J. d. t. Nihil n. inhumanius, si homo absens, et nesciens, tam angusto tempore, biennii, ut ge 2dum ius vetus, suis cadebat possessionib. l. un. C. de usucap. transformanda.

15.

Et hoc tempus tacitè quasi innuitur in usucapionis definitio-
ne. Unde superfluum est, si verba, temporis lege definiti, Tribo-
niano adscribere velimus, cum potius dicti sit contextus, illa
Modestini esse, in l. 3 et l. 4. ff d. t. Continuata autem possessio illa, non
modo si semper apud eundem manserit possessorem, verum etiam si ab uno
ad alium legitimè fuerit translata ex diutina 7. J. h. t. Sic
ad complendam usucapionem, haeredi prosunt, ea tempora, quibus
res, à defuncto possessa est l. captam 40. ff h. t. ut et vacuum tempus,
quod ante aditam haereditatem, vel post aditam intercessit. l. nun-
quam 31 § 5. ff h. t. modo medio tempore res a nullo sit possessa,
l. possessio 20 ff d. t. et l. 6 § ult. ff pro emptore. Sic et inter
venditorem et emptorem coniunguntur tempora § inter 8 J. h. t.
et l. pro emptore 2. § si emptori 20. ff pro emptore

16.

Et tamen de usucapione, quae olim multis modis differebat a prae-
scriptione longi temporis, cuius mentio fit in rubrica J. h. t.
1°, illa rerum mobilium anno uno, immobilium vero biennio
complebatur. Haec quantum ad illas similiter annum exigebat,
quantum vero ad has decennium inter praesentes, et viceniium,
inter absentes, pr. J. h. t. Hinc apparet quosdam male distinguere,
inter praescriptionem et usucap. ut illa sit rerum immobilium, haec
vero mobilium tantum. de quo vide Forsterum disp. 9 θ 2. Deinde usu-
capio erat rerum corporalium mobilium et immobilium.
l. 25. et l. 39 ff. h. t. sed rerum mancipi, hoc est soli Italici. l. un.
C. de usucap. transfor. et Ulp. in fragm. d. t. 19 in pr. Prae-
scriptio vero erat rerum extra Italiam populo Rom. tributariarum
et provincialium. Tandem per usucapionem plenum dominium
acquirebatur et absolutum. l. Julianus 17. in f. ff de R. V. Confer Vaelen.
l. 1 Quaest. c. 70. per longi temporis possessionem praescriptio
tantum acquirebatur, hoc est exceptio, quae nihil aliud est praescribere quam exci-
pere. toto tit. ff et C. de except. et praescript. Sed iure Co-
dicis omnes hae differentiae videntur esse sublatae per tit. de usucap.
transfor. excepto eo quod usucapio rerum sit corporalium. praescri-
ptio vero rerum incorporalium

QVAESTIONES.

1 Num is qui de re sua dubitat habeat bonam fidem.

542

2. An in praescriptione servitutis requiratur titulus?

QUAESTIO I.

An is qui de re sua dubitat, habeat bonam fidem?

Glossa in c. fin. X de praescriptionibus quam ut refert Joan: de Imola in d. c. fin. columna 26. sequuntur Joannes. Vincentius, Innocentius, Baldus, Panormitanus, Hostiensis, Sarmentus l. 2. select. interpretationum c. 10 n. 5. et seqq. Treutlerus parte 2. disp. select. 22. th. 6. l. c. Hunnius in R. J. disp. 8 qst. 2 in l. 53 et Stakelmanus disp. illustri 20 th 17 et DD. communiter, ut testatur Martinus Uranius in d. c. fin. n. 80, vult quod is qui dubitans sit conscientiam, nihilominus habeat bonam fidem, qui nesciat adhuc an res sit aliena. Quam assertionem nititur probare l. qui scit 25. § bonae fidei 2. ff de usuris. ubi talis facti species proponitur, bonae fidei emptor fuit, et antequam fructus perciperet cognovit fundum alienum esse, quaeritur an perceptione fructus suos faciat, et respondetur bonae fidei emptorem, quoad perceptionem fructus, haberi debere, quamdiu evictus fundus non fuerit, confirmatur hoc exemplo, nam et servus alienus, quem bona fide emero, tam diu mihi ex re mea vel operis suis acquiret, quamdiu a me non fuerit evictus. Si itaque is demum, post rei evictionem, desinit esse possessor bonae fidei, sequitur quod dubitatio non possit inferre malam fidem, ante rei evictionem. Cuidam legi graviter obstare videtur l. bonae fidei 48 §1 ff d. A R. D. ubi quod si eo tempore, quo mihi res traditur, putem vendentis esse, deinde cognovero esse alienam, quia perseverat per longum tempus usucapio, an fructus meos faciam, Pomponius ferendum ne non sit bonae fidei possessor, quamvis capiat, hoc enim ad ius, id est capionem, illud ad factum pertinere, ut si quis bona aut mala fide possideat, negat itaque hic textus, quod is sit bonae fidei possessor, qui cognovit, rem alterius esse, cui etiam propterea denegatur ius fructus suos faciendi. Ad quod dubium removendum diversimode respondent Donell. l. 4 com. c. 24. quem sequitur Hispanus in l. 23. §1 ff d. A. R. D. n. 8 et dicit quod quis non possit haberi cognovisse rem alterius fuisse, ante rei evictionem, sed demum re evicta. Quam solutionem reiicit d. l. 25. §2, dum aperte de bonae fidei emptore, qui postea cognovit fundum alienum esse loquitur fatetque eum, quoad fructus percipiendos in bona fide esse, ad rei usque evictionem. Distinguit itaque cognitionem rei alienae ab evictione, quod

f

p hanc bona fides amittatur, p illam v. minime, qd hic affirmat
Paulus in d. l. 48 §1. Ab hac responsione non longe recedit
Pacius Cent. 5. qst. 24 existimans bonae fidei emptorem,
percipiendo fructus ex re aliena, suos interim facere d. l. 48.
qd dicit sct fundus non fuerit evictus d. l. 25 §2. ante evi-
ctionem qm licet aliquo mo cognoscat qd rem esse alienam,
perinde tn habeat ac si non cognosceret, ideoq in d. l. 25 §2 non dr
illum esse bonae fidei possessorem, sed tegi, h. e. fingi, sed huic
solutioni contradicit l. qd §fin ff d. legatis 1 l. 22 C. de R. Vin. et
l. qstium est 40 ff d. A. R. D. in qbus legibus asseritur bonae fidei
possessorem lite contestata fieri malae fidei possessorem, et statim
desinere fructus suos facere, fundo etiam non evicto. Quae snia
placet Cujac. in tract. 7 ad Africanum, et Vultejo in l. obser.
c. 40 quos sequitur Trentlerus parte 1 disp. select. 15. th 12. l. a.
falsum itaq videtur, quod oes fructus is acquirat sibi, qui rem
cognovit alterius esse, ante rei evictionem, non attenta litis contesta-
tione. Tertio sunt qui respondent d. l. 48 §1 locum habere in iudicio
universali; quale est haereditatis petitio. l. 25. §2. in singulari
vero rei vindicatione. Quam conciliationem recte reiicit Joan.
Copus l. 2 de fruct. th. l. 4 qd in d. l. 48 nulla fiat mentio
petitionis haereditatis sed potius ibi agatur de vindicatione rei sin-
gularis. IV. Glossa aliter respondet 1o qd l. 25 accipienda sit de
summa aequitate, de rigore v. iuris d. l. 48. Sed quoniam p scientiam
rei alienae, amissa est bona fides, dicendum magis videtur, iniquum
esse, qui is fructus ex re alterius suos faciat, ad quam iniquitatem respexit
Jctus in d. l. 48 §1. 2o respondet, qd snia Pomponii in d. l. 48 §1
narretur tn, reiiciatur v. in d. l. 25. Verum qd et Pomponii snia vera
sit, probatur p l. 40 et l. 23 §1 ff d. A. R. D. Distinguimus nos itaq cum
Cujacio, in §si qs a non 36. J. d. Rer. div. inter tempus litis contesta-
tae, et rei evictae. Ab eo tempore fructus percepti, quo possessor
cognovit rem alienam esse, eius interim sunt d. l. qscit 23 §fin.
Sed si exitum et finem iudicii spectemus eius non sunt d. l. bonae fidei 48
§1. Cogitur n: eos d. ei, quem rei evictae dnum declaraverit restitue-
re, nec hoc iniquum est, quare n: hat, qd non erat habiturus possessor,
si statim restituisset possessionem l. et ex diverso 15. §1 ff d. R. V.
Cum lucrum, ex eo qd in lite esse coepit, facere non debeat. l. Julianus 17.

91 ff d. R.V. Non itaq; in d. l. q scites, qstio e de iure fructus suos faciendi l. certum e 22. C. d. R.V. sed de facto duntaxat fructus percipiendi, sed disponit q is, q ante fructuum pceptionem cognovit fundum alterius ee, tam diu, q diu fundus evictus o fuerit, fructus percipere possit. Quo et respectu bonae fidei emptor vocat, o q revera sit talis, sed q intelligi tm debeat. Intelligere n: verbum, fictionem quandam importat.

Sn argumentant: si in iure errans, o amittit bonam fidem, sequitur ut nec eand. amittat dubitans. Prius e verum p l. si fur 32. 51 ff de usucap. ubi is q in iure errat, separat habeo q o possidet bona fide Goedd. in l. bonae fidei 109 n. 5. ff d. V.S. Ergo et posterius. Rao cnexionis, in maiore e, qa dubitans e in medio, o habens scientiam vel ignorantiam. Sed q ius ignorat, ille hri p sciente, cum oes iura scire debeant l. leges 9 C. de LL. Sed R infirmam hanc ee raoem argumentandi, licet n: concedam, in iure errantem, hri pro sciente, cum nemini pmittat, ius ignorare, h. e qvis o pbeat iuris ignoranti q iustam excusationem, cum sciri possit adhibito consilio Juris pitorum l. regula 9 § 3. ff de iuris et fact. ign. neq errare videat, qui q in iure errat, sed consulto potius dare atq donare l. cuius per errorem 53 ff d. R.J. Ant. Faber in J. Pap. l. 1 t. 1 pri 2. illat. 7. stm hinc seqr, q is revera, et plus et sciat, q dubitans. Qui n: errore, vel ignorantia iuris lapsus rem possidet, is neq ht consensum neq opinionem, neq psvasionem eius q ignorat, in quo errat, et sic nec laesam, a. sauciatam ht conscientiam Goedd. d lo. Is v. q dubitat, num res alterius sit, ht vulnus conscientiae, et sic fides eius amplius bona o e. Bona n: idem valet q sana et qeta homin. Soto l. 4 d. J et J qst. 5. art. 4. Quod et videt probari posse ex l. fin. C. de cdict. indeb. ubi illis oibus, q mente titubante indebitam solverunt pecuniam, dat repetitio Ergo illi putarunt rem ee alterius, ideoq et solvendi obligaoem, q subee putabant, distrahere voluerunt § item is 6 J. de Oblig. q ex q. q. hu. Nam si scientes se o ~~deberent~~ debere solvissent, repetitio denegata fuisset l. 1. 51 ff de cdict. indeb. qa donati nulla e repetitio l. 6 et 7. C. de cdict. ob cam. Opinant itaq dubitantes, rem q possident ee alienam, unde ulterius explorare tenent veritatem, cuius res sit vel o sit, ut p

veniant ad veritatem. Cum itaq semp. in dubio q tutius ē animæ, secundum tt. C. iuvenis X de sponsalib. existimarem dubitantem in initio, ō pos̄ pscribere. Alio mō nodum istum solvit Farbereus 1 Controv. 61. distinctione adhibita, in dubium speculativum, et dubium practicū Speculativum vocant dubium Δd. cum qs dubitat an res sua sit vel aliena. Practicum v. cum dubitat, an possit rem illam retinere sine peccato. Prius dubium ō importat malam fidem. sed posterius.

QVÆSTIO II.

Num in praescriptione requiratur titulus.

Affirmativam sniam defendunt Duar. in l. si qs diuturno 10 ff si servitus vindicet. et l. 1 disp. anniv. c. 34. Ravard. ad L. Scriboniā c. 1. Corasius in l. servitutes 14. ff de servit. Treutl. parte 1 disp. select. 17. th 9 et Forsterus disp. 9 th 7.

I Fundamentum pilla snā desumptum ē ex l. nullo iusto 24. C. d. R. V. ubi regula pponit, q dnium agri ō possit, sine iusto titulo. Quæ quo, niam gnraliter loqr, accipi pt et dt, tam de rebus corporalib. qs incorp.

II. Adducit l. si aquam 2. C. de servitutib. et aqua, cuj vba st: Si aquam p possessionem Martialis, eo sciente duxisti, servi, tutem exemplo, rerum immobilium tempore qsisti. In quo tex, tu Impator, cfert servitutem acqsitionem, cum rebus immobilib. Quæcunq itaq reqsita, occurrunt in acqsitione rerum immobilium, illa et debent observari, in servitutum acqsitione. Sed res immo, biles reqrunt titulum. E. etiam titulo opus erit, in pscriptione servitutum.

Ultimum ē, qa qn pscribenti iuris psumtio advsat. tum opus ē titulo c. 1. X de pscript. Sed vindicanti servitutem in fundo alieno adversat iuris psumptio l. loci 4 § ult. ff si servit. vind. et l. 8 cum 3 seqq. C. de servitutib. Ergo tum opus erit titulo.

Verum, quod titulus non regulariter requiratur docet Donell. 11 com. 12. et in opusculis posthumis ad l. 2. C. de servit. et aqua p. 705 Connanus 4 com. 12. Antonius de Fatilla in d. l. 2. Antonius Faber libro 19 coniecturarum 10. et Sebifer de Ꝗgbenis l. 2 tr. 6. qst. 7. Fach. 8 controv. 22. Hackelman qst. illustr.

dusp

disp. 7. th. 15 l. F Andreas Gerhardi exer. Just. c. th 4 et Hahnonius disp. 6. th 6. q̃ s͞na seqq. rationibus ɡfirmatur. 1° deducitur ex l. 1 § fin. ff ~~d. servit. et aqu. p.~~ de aq. et aq. pl. arc. ubi Jc: Sane et in servitutibus, hoc idem sequimur, ut ubi servitus, n̄ invenitur imposita, q diu usus ē servitute, neq; vi, neq; precario, neq; clam habuisse, longâ ɡsuetudine, vel ex iure impositam servitutem videatur, q. diceret Jctus, titulum n̄ reqri in servitutibus, sed sufficere mdam diu scientiam. Tum n: servitus n̄ imposita invenitur, quoties mxe deficit titulus. Nam tituli st ca͞a illa, q̃bus alicui q̃p res acqritur, a. acqrendi ca͞a, in aliquem confertur, ut explicat Donell. d. to. Si itaq; sufficit ad praescriptionem servitutum, ut qs diu sit usus servitute, neq; vi, neq; p̃cario, neq; clam, ut in d. l. dr, sequitur titulum, n̄ requiri, a. si reqritur, male ius illud tanquam proprium aliq; servitutib. adscribitur, dum n: nihil differrent amplius rerum corporalium usucapiones, à p̃scriptione servitutum, quam tn̄ differentiam d. textus satis innuit. Sed ɡ primum hoc argtum. Opponitur 1° verè n̄ eē impositam illam servitutem, q bona fide et iusto titulo, a n̄ dn̄o accepta ē, cum nemo ut nec alienis aedibus adqrere, sic nec imponere, servitutem possit l. 6. ff communia p̃diorum. Imò et neqdem usucapione expletam, p̃priè impositam dici posse, sed quasi impositam, quod verba d. l. 1 § fin. vel ex iure impositam servitutem videatur, important. Verbum enim videtur, quando ponitur absolutè et nudè sive negative sive affirmative, fictionem importat l. n̄ videtur 17 et l. q̃ aliemis ff d. R. J. licet secus sit, si cum verbis expressius veritati, puta, vix ē, ut n̄ item, vix a. prope ē ze. exprimatur. Matth. Colerus ad c. quoniam X de praescriptionib. n. 19. Ad quod responderi potest, concedi posse servitutem illam verè quidem impositam non eē, sed tamen verè praescriptam dici propter diuturnum istum usum, et longam quasi possessionem. 2° obiicitur, nihil hic peculiare et diversum habere servitutes, a reliquis rebus corporalibus, quod ɡfirmat d. l. 1 § fin. in verbis: sane n:

et

et in servitutibus hoc idem sequimur, verum ibi quaestio est
qn̄ ager inferior, servire debeat superiori, et contra, distinguitur
hoc modo, aut adpositum ē pactum, inter dominum superio,,
ris et inferioris fundi, q liceat mihi aggeres, vel fossas in agro
i prius habere: vel pactum quidem non intervenit, sed tn̄ ve,,
tustas servanda est. h. ē in utroque casu, possum facere aggeres,
in superiori fundo, illosque munire, et ē ista q. servitus, ō solum in
priori, verum etiam in posteriori casu. qa vetustas vicem legis
obtinet. Hoc idem intellige. quod dictum fuit, ō de rebus
corporalibus, sed de quasi servitute, in servitutib. sequimur,
inqt, Jctus, ut ubi servitus, ō invenitur imposita, quod fit ut dixi
quando titulo destituimur, quemadmodum agri conditio, l. ~~destituit~~ lege
quae agro dicta non ē, qui diu usus ē servitute, neque vi, neque
precario, neque clam habuisse longa consuetudine, vel ex iure imposi,,
tam servitutem videatur, quemadmodum videtur hrē, in fundo su,,
perioris q. servitutem, quem defendit vetustas, quae vicem legis
habet, seu semper pro lege habetur, minuendarum scilicet litium
causa. l. 2. in pr. ff eod.

Hn̄ confirmat hanc sententiam l. si aquam 2 C. de servit.
et aqua, ubi vicinus, aquae ductum per praedium Martialis
vicini, eo sciente, tempore quaesivit, ex lo rerum immobilium.
Si igitur verba illa st accipienda, de eo qui ht titulum possessio,,
nis, utique habebit istum titulum, vel à domino fundi, vel ab alio.
Si ab alio cur exigitur scientia dn̄i, vel possessoris vicini, cum is
qui ex iusto titulo rem habet, vero etiam dn̄o ignorante possit
usucapere l. fin. § fin. C. de pscript. longi temporis. Si v. titu,,
lum istum habet à domino fundi, statim possessori q̄sita ē ser,,
vitus, ut opus non sit, longi temporis possessione.

III. Probat illam snām l. si qs 10 ff si servitus vindicetur, in

in quo textu, ei q diuturno usu, et longa quasi possessione, ius aquæ ducendæ, nactus ē, n̄ ē necesse de iure, h. ē titulo quo aqua constituta ē docere, sed utili tn̄ aōe ostendere debet, per an,, nos forte tot, usum se n̄ vi, n̄ clam, n̄ precario possedisse, h. ē servitutem aquæductus tempore quæsisse. Ex quo textu cum ma,, nifestissimum sit, quem poē diuturno tempore, n̄ vi, n̄ clam, n̄ precario, ius aquæ ducendæ nancisci, qui tn̄ nullum suæ possessio,, nis hēt titulum, malè ex d. l. fac. Ravard. necessitatem tituli mon,, strare conatr. Nam quod in d. l. 10, specialem istum casum, quem fingit Ravardus suadeat, n̄ video, verba n: magis innuunt, ut quis etsi servitus, planè n̄ inveniatr imposita et constituta, lon,, ga tn̄ consuetudine, et longa quasi possessione, ius aquæ ducendæ nancisci possit, modò n̄ vi, n̄ clam, n̄ precario possederit. Qn Ulpianus in d. l. 10 satis se explicat, quid per verbum [illegible] tlligat, vid non modum, quo aqua iure civili imposita sit, sed titulum possessionis nanciscendæ, dum inqt: veluti ex legato, vel alio modo. Quodsi v. inqt, Caspar. Schifordegh. d. tractatu qst. 3. nominasset Ulpianus, legatum à dn̄o relictum, tum be,, nè tlligeremus ius qsti titulum: nunc v. cum servitus possit legari, a b eo q n̄ sit dn̄us fundi, aliud certè Ulpianum velle, n̄ possumus colligere, q̄ in servitutib. diuturno usu acqrendis, titulum n̄ eē necessarium. Cur a. in rebus incorporalib. acqrendis, titulo opus n̄ sit, raō n̄ ē illa, q servitutes pdiorum, res n̄ sint maximi momenti, sed modici pjudicii, licet illa vulgò adferatr cum ex Cic. l. 1 de orat. cstet causas q iura pdiorum concernunt, olim fuisse centumvirales, et numeratas inter gravissimas; verum illa q servitutes n̄ point longo tempore acqri, nisi qs sciente et pa,, tiente dn̄o vel vicino, g̃ quos volebat pscribere, iis fuisset usus, q scientia et patientia, in rebus incorporalibus, loco tradi,, tionis ē. l. fin. ff de servit. Quoniam itaq patientia et scientia videtr servitutum, facta q. traditio, nullo iure exigere pt dn̄us a. vicinus titulum abeo, q diuturno usu, et longa q. possessione

ius aq ducendae nactus ē: cum nullo modo verisimile sit, dnum tam diu possessurum fuisse, vicinū in suo aliqd facientem, nisi debuerit, a. saltem constituere voluerit servitutem arg. l. 6. § 3. ff de aeqr. hered. Ergo a. ipso dum p annos tot, usum se ō vi, ō clam re. possedisse, qs probat, scientia et patentia dni vel vicini, satis psumitr. Vix n: ē inqt, Ant. Faber d. lo, ut qs uti potuerit servitute, nec vi, nec clam, nec pcario, qn ea fuerit usus ō solum sciente dno vicino, sed et patiente, si qd. vi facere dr, qui qs aliqd facit prohibitus, clam v. q celato adversario, a quo controversiam timuit, a. verisimiliter timere debuit l. 3 § penult et ult. cum l. sequenti ff q via clam. Precario v. q precibus impetravit, a vicino, ut liceret sibi, servitute vel aliena re uti l. 2 § ult. ff de precario.

Quibus ō resistit, q qdam obiiciunt, ob variam dni sententiam, rarissimam fore servitutum usucapionem, de qua tn tot iuris loci habent, et finem usucapionis, q ē dnior certitudo, litiumqz amputatio, in hoc servitutum acqsitione ō attendi, quotusqsqz n: ita facilis, sivo ut pdio servitutis onus sciens obtrudi patiatr. Non n: dicimus semp ad servitutum pscriptionem, reqri patentiam dni seu vicini, fieret n: illud, q finem usucapionis, sed tum demum sufficere illam volumus, qn titulum ō habemus d. l. 2. C. d. servit. et aq. Ergo v. ubi habemus titulum, ibi solliciti non sumus de domino, num is sciverit hoc vel ignoraverit.

Ad primum autem affirmativa argumentum R d. l. 24. loq de acquisitione dominii rerum corporalium, ō v. incorporalium. Rao diffrae iam ē adsignata.

Ad 2dum dici pt, aequiparari in d. l. 2. res incorporales, cum rebus immobilibus, ō in toto, sed ut dici solet in tanto, ut qmdm res immobiles tempore acqrantr, sic et servitutes pscribantr.

Ad ultimum respondeo, p concessionem, ubi pscribenti iuris, adversatr praesumtio, ibi et reqri titulum, sed nego iuris psumptionem adversari cum domini seu vicini possessoris scientia et patentia intervenit. d. l. 2. C. de servit. et aq. et d. l. 10 ff si servit. vindicetr.

Xn TITV.

TITVLVS. VII

DE DONATIONIBVS.

Thesis 1.

Succedit iuxta institutũ Iustiniani, alter modus iuris civi,
lis. quo adquirimus dñium rei singularis, ò q̃d. tacita dñi vo,
luntate. ut in primo mõ factum ẽ sed exp̃ssa, et dr donaõ.
Est a. donaõ dicta à dono q. dono datum, rapta à graeco,
nam hi dicunt δῶρον κὶ δορεῖς .i. donum et donare
l. senatus 35 §§ donaõ s. ff de mortis caũ donaõib. et de,
finite rei alicuius datiõ, ita facta, ut res accipientis fiat.
Duplex ẽ a. donaõ mortis et õ mortis caũ pr. J. s.t. Mor,
tis caũ ẽ cum qs brẽ se vult, q̃ eum cui donat, magis q̃ eum
cui donat, q̃z haeredem suum. l. 1. ff de mortis caũ donaõib.
Tres a. st̃ ẽg species, una cum qs nullo p̃sentis pĩculi
metu gterritus, sed sola cogitaõe mortalitatis donat. Altra ẽ,
cum qs imminente pĩculo commotus, ita donat, ut statim fi,
at accipientis. Tertia ẽ, si qs pĩculo motus, ñ sic dat, ut
statim fiat accipientis, sed tunc demum cum mors fuerit
insecuta l. 2. l. 3 cum trib. seqntib. ff de mortis caũ donaõib.
Impulsiva itaq̃ caũ ẽg donaões, ẽ cogitaõ de morte. Pt̃ a.
tam is q testamentum facit q̃ q ñ facit, mortis caũ do,
nare et filius fam. q õ pt facere testamentum, nec volun,
tate patris, tñ mortis caũ donare pt pr̃e pnitente. l. tamis
25. ff de mortis caũ donat. Omnib. a. mortis caũ cape pi,
mittitr, q sct et legata accipe possunt l. oĩb. g ff d. t. Nam
illud gnraliter meminisse oportebit, donaões mortis caũ
factas, legatis comparari, q enumq̃z igitr in legatis iuris
ẽ, id in mortis donationib. erit accipiendum l. illud. 37.
in pr: ff d. t. Hinc mortis caũ donaões legati appellaõe
gtinentr l. 87. ff de legatis 3. et legatum donaõ q̃dam dr.
§ legatum, i. j de legatis. Restant tñ adhuc, diffrãe q̃dam,
iñ donaões mortis caũ, et legata, quas Impator, in § 1 Nandus
gstitutum ẽ J. s.t, p verbum, ferẽ, indicat. Prima ẽ p̃sens

p

psenti donat l. inter mortis 38 ff. d. t. Legatum v. confertur et in absentem et ignorantem. 2. donatio haec pendet ab aditione haereditatis sicut legatum. l. post legatum 5. § 17. ff. de his quae ut indignis. Tertio. donatio tradit in dominum ante mortem, legatum v. non ut dd. volunt.

3.

Forma mortis causa donationis, in duobus potissimum requisitis consistit. Primum est ut fiat mentio expressa mortis, alias praesumitur donatio illa inter vivos facta, etsi quis tempore pestis, vel aegrotus et donaverit, cum is, qui in extremis vitae constitutus, absolute donat, non tam mortis causa, quam moriens donat l. 42. in f. ff. d. t. Alterum est ut fiat in praesentia, quinque testium, quibus donatio si extra iudicialiter facta sit probari potest l. fin. C. de donat. licet donatio haec celebrata sit pestis tempore l. casus & C. de testam. Effectus est ut secuta morte vim suam accipiat donatio.

4.

Contraria sunt 1o convalescentia quae indicatur in d. § 1 vel si non supervixisset, quod tunc non si donatarius, sed si donans supervixisset ei periculo quod praemetuebat, et de quo in donatione significavit. Quae non ob causam data, causa non data revocantur. l. 1 ff. de condictione ob turpem causam et l. si mortis causa 29 cum l. sequente. ff. de mortis causa donatione. 2. poenitentia d. § mortis causa. vel si ipsum donationis poenituisset et l. 30 ff. h. t. Ratio est quia donatio haec est ultima quaedam voluntas. Unde et effectus sortitur, quos ultimae sunt liberalitates l. fin. C. d. t. Voluntas autem hominis ambulatoria est usque ad vitae supremum exitum. l. 4 ff. de adim. leg. l. 1 C. d. SS. ecclesiis et l. s. ff. testa quemadmodum aperiantur. Hinc constat poenitendi hanc facultatem concessam esse solum donatori, non v. haeredibus eius, quia poenitentia sit, voluntas donantis, quae morte ipsius extinguitur. l. 4 ff. locati. Tertio si donans donatarium supervixerit d. § mortis causa, vel a. prior decesserit. Qua revocatione causa similis est cum legatis. Si n: ante diem legati decesserit legatarius, legatum ad haeredem suum non transfert l. s

ff qn̄ dies legatorum.

5.

Non mortis caā ~~legatio~~ donaõ ē, q̄ sine ulla mortis cogitaõe
fit et inr̄ vivos appellatr § alȷ̄r d. 2. J. 5. l. Quæ iterum
duplex ē, vel n: ē simplex, vel õ simplex, sev q idem.
vera et õ vera donaõ. Vera ē res alicuius datio, libera-
litatis et munificentiæ caā facta, ea mente, ut confestim
fiat accipientis, nulloq3 casu ad donantem revertatr l. 1
ff de donat. et l. Senatus 35. § 2. ff de mortis caā donat.
Caā efficiens hȷ donaõis ē primo benivola donatoris voluntas
Unde Seneca beneficium definit benivola aõ. l. 1 de bene-
ficiis c. 6. et liberalitate, nihil ē naãe hoīs accomodatius.
teste Cic. l. 1 offic. qua quaerunt benevolentiam sibi gratiam,
et q aptissimum ē ad gēte vivendum claritatem Cic. de
finib. l. 1 et nemo in necessitatib. liberalis existit, sine
donari videtr, q nullo iure cogente qcedit. l. donari 82
ff d. R. J. et l. 29 ff de donat. Dona n: ppriē st, q nulla ne-
cessitate iuris, officii, sed sponte pstant, q si õ pstentr nulla
repræhensio ē et si pstentr, plerumq laus inest l. munus 214.
ff d. V. S.

6.

Sin consensu accipientis, invito n: õ datr beneficium. l. invito
69 ff d. R. J. et § pt liberalitas, nolenti acqri l. Sorrine 19
§ õ pt 2. ff de donat. Nam accipere cum sit facti l. 7. § 1
ff de curatorib. furioso et aliis, õ nisi p volentem fieri pt.
l. 3. C. de iure deliberandi, nisi ex beneficio velimus fieri
vim a iniuriam. Donell. 1 com. 17. Nec resistit, q nobis in-
vitis, p filios nros et servos nros acqrati § item vobis 3.
I. p qvas personas cuiq acqratr. l. servus 62. ff d. V. O bl.
et l. 53 ff d. A. R. D. qa agimus hic de acqsitione q fit a no-
bismetipsis, nulla interveniente psona, secus si servi nri a
filii intervenerint, qa tum õ nos sed nri servi, negotium
illud gerunt, et nobis invitis ea q st iuris acqrunt: Giphan.
in l. 32. ff d. A. R. D. et l. 19 n. 8 ff de donat. Confer Donell.
l. 9 com. J C. c. 6.

7.

Forma qsistit in manifestatione voluntatis donantis et in-
re.

rei donatae iusta insinuatio. Manifestatio voluntatis donatoris a. scriptis a. sine scriptis d. ss alii a. 2. N. perscribunt. §. S.t. Insinuatio a. nihil est aliud, quam rei donatae consignatio, litteris publicis et in acta publica relatio. Balduinus et Gips. in d. s. alii a. 2. de qua duo occurrunt, unum quae summa sit insinuanda. Alterum quod donationes licet summam istam excedant, non sit insinuanda. Summa quae debet insinuari, alia erat iure veteri, alia iure novo. Illo iure donationes, quae summam 200 solidorum h.e. aureorum excedebant insinuabantur, hoc vero superantes 500 solidos l. penult. C. de donat. et d. s. alii a. 2. N et cum retro. Causa insinuationis est duplex. Prima ne clandestinis ac domesticis fraudibus facile quidvis pro negotii oportunitate confingatur, vel id quod vere gestum est abstrahatur, l. data 27. C. de donat. 2o Ne quis arbiter et moderator sit rerum suarum l. in re mandata 21. C. de re mandat. re sua male utatur ss fin. s' de his qui sui vel alieni iuris, ideo et donatio rei alicuius maioris, cuius temere profusae statim comites esse solent paenitentia et egestas, teste Baldu. d. to insinuari debet.

8.

Hinc Cic. l. 2. Offic. diligenter et moderate impertiendum esse esse perspicis multi namque inquit patrimonia effuderunt, inconsulte largiendo, et qui benigniores esse volunt quam res patitur, primum in eo peccant, quod iniuriosi sunt in proximos, quas namque copias his et suppeditari aequius et relinqui, eas transferunt ad alienos. Inest praeterea in tali liberalitate cupiditas plerumque rapiendi cum namque dando egere coeperunt, alienis bonis manus afferre coguntur, ita cum benevolentiae comparandae causa benefici esse velint, non tanta studia assequuntur eorum quibus deferunt, quanta odia eorum quibus ademerunt. Videre etiam licet plerosque, non tam natura liberales, quam quadam gloria ductos, ut benefici videantur, facere multa quae proficisci ab ostentatione magis quam a voluntate videntur, idem l. 1 et 2 Offic.

9.

Donationes quae penitus insinuationem non desiderant, sunt 1o donationes quae fiunt a principe l. sancimus 34 C. de donat. ut namque imperialis fortuna omnes supereminet alias, ita oportet et principales

b

554

liberalitates, culmen bre ꝑcipuum. l. cum multa. C. de bo,,
nis q liberis, et a privatis in principem collatis Authentica
item et a privatis. C. de donaoe. Novel. ut ō fiant pigno,,
raoēs. s. 2. c. 2. 2° Mortis cā donaoēs l. fin. C. de mortis
cā donat. Tertiō donaoēs, q ꝑ egregio aliquo labore
nobis impenso facto st, ut si qs aliqm a latrunculis vel
hoste b. eripuit, a. eloqntia et diligentia meliorem reddidit.
l. si pater 34 s. 1 et l. Aquilius 27. ff de donat. Vtraq[3] a.
modum excedere pt, itaq[3] ō habebit opus insinuaoe, insi,,
nuatioi ff modum ē varia. l. 30. C. de donat. Nam
merces eximii laboris appellanda ē, q certem placeē salu,,
tis certo mō aestimari ō placuit d. l. si pater 34. s. 1. Et in
utroq[3] casu naliter donatr ad remunerandū obligatus ē.
l. sed et si 25. ff s. cōsulvit 11 ff de haered. pet. et Cic. l. 1 Offic.
inqt, nullum officium referenda gratia magis nārium ē,
q si ea q utenda accepis, maiore mensura mō possis, iubet
reddere Hesiodus, q dnam beneficiis provocati facere debe,,
mus? An imitari agros fertiles, q multō plus efferunt, qs
acceperunt? id ni si aneos, quos speramus nobis ꝑfuturos,
ō dubitamus officia afferre, q vales in eos eē debemus q
iam ꝑfuerunt. Nam cum duō gnā liberalitatis sit,
unum dandi beneficii, altrm reddendi, demus necne in
nrā ptate ē, ō reddere, viro bono ē licet, si mō id facere
possit, sine iniuria.

10.

Effectus donaoēs tg ē transferre dnium in donatarium
ꝑ rei traditionem l. ult. s. penult. ff. s. l. q ex lo venditio,,
nis q firmatr, in d. s. alii a. 2. Net ad extum venditionis
J. s. l. ut quidm venditor rem venditam ē q[3] st tradere
ōino rogitr s. sed et certum 1. j de empt. et vendit. et l. 11
s. etiam primis ff de. aedil. empt. sic et rem donatam
donatr. hn q donaoēs semel ꝑfecte ꝑ se revocari ō possint
d. s. alii a. 2. veram et absoluta donaō, ita ꝑficitr, ut
nullo casu revocetr l. Senatus 14. s. 2. ff de mortis cā don.
hinc Seneca, q beneficium ut reciperet dedit ō dedit. ait
l. 4 de benefic. c. 14. Raō ē, qa dnium q nobis donaoē

t

pfecta q̄ sitam ē sine facto nrō nobis adimi neq̄t l. q̄ nostrū 11
ff. de R. I.

11

Possent tñ revocari p accidens a donatorib. ō v. ipsorȝ
filiis et successorib. l. 1 C. de revocandis donat. I° pp
supervenientem ingratitudinis cām d. § alii a. 2. in pri
in verbis, temere revocari ō possunt, et sic. sciendum
ē tñ. Novel. 78 c. 2 I° qa dum qs ingratus ē erga dona,
torem, iniuriam ipsi infert d. § alii a. 2. in f. iniuria
a. quoniam g̃ria ē beneficio. Seneca l. 5. de benefic. ex pel,
lit donaoem. Unde Paulus l. 5 recept. sniarum ait, ex
beneficio suo unusqsqȝ iniuriam pati ō dt, et æquum
ē ut nemini officium suum sit damnosum l. si servus 61 555
ff de furtis. l. 7. ff testa qmdm aperiant et l. 74 ff d. R. I.
Scd qa hoīe ingrato terra nihil peius creat, ut inqt
Ausonius ex Menandro, cum ingratitudo sit ventus
urens, siccans fontem misericordiæ, rorem pietatis, et fluen,
ta gratiæ iuxta Bernardum sermone 50. sup cantices
et mater oīum vitiorȝ. Unde Cic. ad Atticum 8. ōi in,
gratitudine nihil mali ō inē et Xenophon l. 1 Paedias Cyri
ingratitudini potissimum impudentia videt eē comes,
q ad oēm turpitudinem dux ē.

12.

Non tñ revocat donaō ob oēm ingratitudinem, qa absur
dum Senecam l. 3 de benefic. Sic uni legi, oīa fora vix
sufficerent. Sed pp illas causas q̄ specialiter enumeratę
st in l fin. C. de revoc. donat. et q̄ tinent̄ sequentib. versiculis:

Quinqȝ modis pdo mihi q̄ donata fuere.
Infero si damnum, graviter donantis in aere
Vir si p me sit atrox iniuria facta
Si sit psona manuali vulnere tacta
Quando suæ vitæ crudeliter insidiabor.
Ingratus domino, re donata spoliabor.
Ingratum factum dic me si fregero pactum.

Caq

Causae autem illae ingratitudinis probari debent in iudicio dilu,
cidis argumentis, cognitionaliter, h. e. sedente pro tribu,
nali iudice, a donatore, quia quilibet praesumitur gratus, do,
nec ingratus probetur, probare autem actori incumbit. l. 2 ff de
probationibus et d. l. fin. C. de revocandis donat. Non revocari
possunt, ob supervenientiam liberorum l. 8 C. de revoc.
donat. Quae lex tamen ad quosvis quovis et uxorem perti,
neat ut dicam. Hem[que] revocantur si fuerint inofficiosae,
revocantur non usque ad legitimam l. 1 C. de inofficiosis
donat.

13.

Ex his apparet in quibus donatio inter vivos discrepet a mortis
causa donatione. 1º quia illa non possit fieri inter coniuges, haec
vero possit l. 9 § fin. ff de donat. inter virum et ux. quia
in hoc tempus excurrit donationis eventus, quo vir et
uxor esse desinunt l. 10 ff. h. t., quia ita verum est, ut non
solum ea donatio valeat, quae eo animo fit, ut tunc res
fiat uxoris vel mariti, cum mors insequitur, sed omnis mortis
causa donatio. l. 11 ff. d. t. Haec dominium rerum donatarum
transfert sine traditione, quia ad exemplum legatorum ca,
piuntur. l. vel mortis 2 ff. de publ. in rem actione giuncta l. 64.
ff de furtis et l. 8 ff de legatis 2. et l. 44 § 1 ff de legatis 1.
illa non item l. fin. penult. ff de donat. Tertio. Haec potest re,
vocari et si cesset ingratitudo, illa non temere d. § 2 h. t.

14.

Non vero seu negotiatio et impropria donatio, de qua in ss est aliud 3. h. t. agit.
fit, quando res a marito seu alio nomine mariti, data uxori contem,
platione nuptiarum, si illae fuerint secutae in compensationem quandam,
et securitatem dotis acceptae l. 19 et 20 C. de donat. ante nuptias. Atque
vero autem donatio haec tribus temporibus 1º Iuniorum principum. 2 Iustini.
3. Iustiniani. A iunioribus principibus est introducta, a Iustino aucta
et tandem a Iustiniano completa. In introductione tria occurrunt.
1º Nomina principum. 2 nomen donationis. 3. Finis.

15.

Primo principes, qui donationem hanc introduxerunt dicuntur Iuniores
respectu veterum prudentum, quibus penitus incognita illa fuit. An,

tia v. in l. 20 in pr. C. de donat. ante nupt. respectu Iustiniani Imperatoris. Fuerunt autem illi teste dom. Henrico Schillbock. f. dic. Aurelianus. Diocletianus, et Maximianus, vel teste dom. Contium et Ægid. Horten. Constantinus l. 15 cum l. sequenti C. d. t. Sed quoniam donatio haec ut dictum est, quae tempore, ante nuptias fiebat, dicebatur ante nuptias, cum constante matrimonio in virum et uxorem prohibita sit, ne venalitia essent matrimonia, concordia patris conciliaretur, et mutuo amore invicem coniuges spoliarentur, donationibus non temperantes, sed propter eam erga se facilitatem l. 1. 2. et 3. ff de donat. int. vir. et ux. Unde consequens erat, ut tum demum, illa rata esset et valeret, cum matrimonium esset subsecutum. Quemadmodum enim sine subiecto accidens, ne fingi quidem potest, sic nec donatio haec sine matrimonio l. fin. in pr. C. de donat. ante nupt. Finis denique donationis huius est, ut uxor de dote sua, quae propter onera matrimonii apud maritum est l. 1. et 7. in pr. ff de iure dotium et l. pro oneribus 20 C. eod. securior fiat. Uxor enim licet donationis istius dominium penes maritum donatorem remaneat, iure tamen hypothecae, consequitur d. l. 19 C. de donat. ante nupt. quod non solum dissoluto vero, verum et adhuc constante matrimonio exigi potest, maxime si maritus ad inopiam deducatur. l. ubi adhuc 29. C. de dotib.

16.

Ex his non difficulter considerari potest Hotom. qui in tractatu de dote donationem hanc, tanquam absurdam et iniquam propterea accusat, quod non recte dicatur uxor, matrimonii onera ferre, et revocentur iterum in usum donationes, in virum et uxorem. Utrumque enim quod sequatur negamus. Nam donatio haec non est simplex, sed propter dotem et propter nuptias facta, ideoque et non est ex numero donationum, quae prohibitae in virum et uxorem. Hae enim non propter nuptias fiunt, sed propter nuptias vetitae sunt, et propter alias causas, et libidines forsitan, vel unius partis egestatem, vel propter ipsarum nuptiarum affectionem efficiuntur d. l. fin. in pr. (§ sancimus itaque C. de donat. ante nupt.). neque propter onera matrimonii inventa, sed ut magis sit cautum uxori de dote sua. Clariss. Scipio Gentilis de donat. int. vir. et ux. c. 16.

17.

Sed cum ex iure constaret augeri, et ampliari dotem posse in matrimonio l. non tantum 7. ff de tutorib. et cur. datis et l. similiter

vi

rum 24. ff de pactis dotalib. indulgendum eē ɋstituit Justi-
nus Imperator, ɋsensu coī partium, ut ɋstante mrimonio
tanto donaōem, ante nuptias additamento maiorem facere
possit, quanto dotis augetur titulus. C° v. ultra ne donaōe
laedat ius civile, q. donaōes simplices int virum et uxorem
phibet) ne cum negetur augendae ptos donaōis, dotis et, cuius
cā semp et ubiqȝ perspicuæ ē, cum et publice interrit, dotes
mulierib. ɋservari pp quas nubere possunt. l. 1 ff soluto mrim.
et l. 2 ff de iure dotium. pigrius ɋstituatur augmentum l. si
ɋstante 19 C. de donat. ante nupt, et d. 55 ē aliud 3. V. sed primus
ff. h. t.

18.

Tandem Justinianus donaōem hanc plenissimo fini, tam quo
ad rem, quam quo ad nomen tradidit, quo ad rem ipsam.
sanxit n: ut quidem dos ɋstante mrimonio, ō solum auge-
ri, verum et de novo ɋstitui pt. dotis l. 1. 9 fin. ff de iure
dotium et Paulus l. 2 recept. sentent. t. de dotib. 21. sic et oēs
licentiam dant, sive prius qȝ mrimonia ɋxerint, sive postea
donaōes mulieribus ō solum augere, verum et ɋstituere d. 53.
V. sed nos plenissimo. et l. cum multae fin. C. de donat. ante
nupt. hoc solum addito, ut si dos aucta fuerit, mariō et do-
naō pp nuptias augeatur et vice versa Novell. 97. c. 1 etc.
nec n: aliter sine summa captione ɋstitui pt. Cujac. in d. Nov. 97.
in pr: qȝ tn posterius existimat Donell. l. 14. com. c. 9 absurde
a Justiniano fuisse ɋstitutum.

19

Raō ɋstitutionis ē 1ª q a nomine et substa nihil distat, a dote
ante nuptias donaō. Authentica aequalitas C. de pactis conven-
tis et d. Novell. 97 c. 1 ~~raōe~~ Non nomine, q a utraqȝ ē
donaō, qȝvis dos magis improprie sit donaō, cum ɋstitus tota
sit marito gravis et one rosus. Non substantia, pp cam
mrimonii, sed sine quo utraqȝ eē negt, et aōem cum pro
utraqȝ repetenda ex parte viri et uxoris detur rei vindicaō
l. ubi adhuc 29 C. de iure dotium. Sichardus in d. l. fin. n. 3
et seqq. 2ª q a melius et erat mulierib. qȝ pp sexus fragili-
tem et imbecillitatem, multis casibus suppositae et obiectae sunt

ut dr in l. 52 ff a d SC. Velleianu[m] & marit. subvenin d. l. fin. C. d. t.

20

Quo ad nomen: ut n[on] ulterius ante nuptias donao dicat[ur], tamen eo in casu, quo constante m[at]rimonio donao illa a[ut] initium accepit, a[ut] incrementum. secus p[ro]p[ter] ante nuptias constituat[ur], tum n[on] [tamen] antiquum nomen retinet. Hotom. [in] d. [§] sed p[ro]p[ter] nuptias. Rao e[st] q[uia] nomina debent rebus suis e[ss]e consequentia, d. § e[st] et aliud[que]. [quod] sed nor. Et Plato in Cratylo, cum o[mn]is appellao ad declarandas res videat[ur] imposita. Cassiodorus l. 8 variar. c. 18 et grata sint o[mn]ino nomina, [quae] designant protinus aoes, qu[ia] tota ambiguitas, ardiente tellire, ubi in vocabulo g[l]oriosi[...] gerat[ur] [illegible] l. 6. c. 7. Hotomano vocat[ur] haec donao novicum dotis similis genus. Graecis ἀντίφερνα q. [contra] dos d. l. fin. C. d. t. ut et bona haec donata antiphernalia, q[ui]bus opponunt[ur] parapernalia, [quae] s[un]t res uxoris, quas p[rae]ter dotem ad maritum defert. Galli appellant peculium. l. si ego 9 § 3. ff de iure dotium. Et [illegible] de donao[n]e o[mn]i simplici

21

Antequa[m] a[utem] Imperator ad alia progrediat[ur], expellit modum civilem acquirendi, p[er] ius accrescendi, q[ue]m antiqua iura in co[mmun]ib. servis manumittendi, introduxerant. Fundamentum istius acquisitionis erat, nemini socium ius suum detrahendum e[ss]e § sed hoc tempore § de his q[ui] servi vel al. iuris s[un]t. Ergo nec socio p[ro]p[ter] manumissionem servi co[mmun]is, p[rae]sertim, cum iure co[mmun]i, nemo dominorum q[ui]cq[uam] invito altero possit l. Sabinus 28 ff co[mmun]i divid. p[rae]ripi p[otes]t p[rae]iudicium l. si a. 10 § 1 ff de aqua et aq[uae] pl. arc. q[uod] [contra] m[ax]ime fieret, si valeret, manumissio talis, facta a socio. quare veteres socii manumittentis partem, alteri socio accrescere volebant. § fin in pr. J. d. t.

22

Hoc q[uia] rao servi, q[ue]m libertate defraudebat, valde erat iniquum. Imperator fautor libertatis correxit statuens ut manumissione facta servus consequat[ur] libertatem, alter v[ero] socius ut indemnis is conservet[ur], p[re]tium, q[uod] ne incertum sit, z diem servorum [illegible] definitum e[st] l. 1 § [illegible] a. 4 C. de co[mmun]i servo manum. Rao correctionis e[st], q[ui]a s[ente]ntia haec, e[st] humanior, nam favet liber-

tati

tati, cuius favor ē multus l. libertas 122 ff d. R. J. et l. 24 §1 ff de manumissionib. et q̄ iuris rigorem l. generaliter 24 §5 et qs servo 10 ff de fideicom. libertatib. satis a. abundeq. ɔm̄ trale ē, humaniorem snam, pro duriorib. seq l. fin. in f. C. de cōi servo manumisso hn̄ qa' ādum priorem snam humanio- rib. dnis damnum inferebat d. § fin. amittebant n. iur patro- natus toto tit. ff d. iure patronatus, nemo a. liberalitatis sue pœnam pati dt l. ad res donatas 62. ff de ædilicio edict.

QVÆSTIONES.

1 Num donaō sit spalis modus acqrendi iuris civilis?

2. Num donaō oīum bonoꝝ tam p̄sentium, q̄ futuroꝝ valeat?

3 Vtrum emphyteuta posit sine dn̄i volte ius suum emphy- teuticum in alium transferre p̄ titulum donaōis?

4 Num lex si unq̄ 8 C. de revocandis donaōib. ad ~~qui~~ q̄mvis extraneum ptineat.

QVÆSTIO I.

Num donaō sit specialis modus acqrendi iuris civilis?

Quod donaō modus sit acqrendi dnii iuris civilis apparet hoc ex § fin. J. de usu et habit. in quo hactenus se exposuisse fatet Impator, qbus modis, iure gentium res acqrant, mō videamus, inqt, qb. modis legitimo et civili iure acqrunt. Vidit a. in tit. pcedente, de usucapionib. et in hoc de dona- tionib. Ergo qmdm usucapio, sic et donaō erit modus civilis acqrendi dnii. Quod eprum et manifeste prodit Ju- stinianus, dum in pr. hg tit. ait ē et aliud genus acqsitionis, illa civilis, donaō, et in § fin in pr. erat olim et alius modus acqsitionis civilis, et de hoc ō laborandum ē, sed de eo potius quo vel respectu donaō, in modos acqrendi dnii civiles, ab Impatore nr̄o relata sit. Raō dubitandi ē qa

donaõ obligaoẽm producit l. si qs argentum 35 § fin. C.
de donat. Obligaũm a. substa õ consistit in eo, ut aliq
corpus nrm̃ a. servitutem nrãm faciat, sed ut alium no,,
bis obstringat, ad dandum aliqd, vel faciendum, vel
prestandum. l. 3. in pri ff de oblig. et Aoib. Hinc obligaões
dicunt iuris vincula pri j de oblig. Ideo a. rer dnia
õ nudis pactis transferunt, sed traditionib. l. traditionibus
C. de pactis, qa dnium qd ex nali cepit possessione, q̃ facti
ẽ. l. 1. ff de acqr. poss. õ nisi facto, i. ẽ corporali tra,,
ditione pt transferri. Gipsanius ad l 3 n. 8. ff de
obl. et aoib. quidm itaq emptio venditio, pmutaõ &c.
õ st modi qbus acqrunt rer dnia sed q̃ sant, sic et
donaõ modus erit, quo gitr obligaõ. Vide et cdictio,,
nes respiciunt õ dnium, sed psonam obligatam, qbus Actor
intendit dari sibi oportere, ut et vindicaõis in rem ipsam
õ v. psonam. § 1 et § appellamus 15. j de aoib. At ob cele,,
bratam donaoẽm, õ secuta traditione, competit tm̃ dona,,
tario condictio ex lege d. l. si qs argentum 35. õ v. rei
vindicaõ, quare dicendum õino erit donaoẽm õ ẽẽ
dnii acqrendi modum, sed gtendae obligaõis, referendamq
potius ẽẽ ad drnam de obligaoib. Com. alterum dubium
erat, cur vel retulerit Tribonianus donaoẽm, in modos
acqrendi iuris civilis, cum videbat ex iure gentium intro,,
ducta ẽẽ, sit n: raoẽm nalem, ut homo, hoi egenti sub,,
veniat, eumq beneficio adficiat l. servus 1. ff de ser,,
vis ex por. et pcarium qd ẽ species donaõis iuri gen,,
tium adscribit l. 1 §. ff de pcario Hinc Gipsan. in ru,,
brica ff de donat. n. 11 ordinem qd. svadere ait, ut do,,
naõ dicat et acqsitio, et iuris civilis, ut tn vere dicam
subiicit, õ repio ullam iustam cam sive raoẽm cur civi,,
lis sit. Quare ad removenda hac obstacula, rg det
primum Cujac. l. 10 Observ. 28 distinguendo, in ius vetus
et novum, ut iure qd. veteri donaõ modus sit acqrendi
civilis, si celebrata fuerit, p traditionem nexi l. 4. et l. 5.

C. Theodosiano de donat. ad q et ius putat respexisse
Imperatorem in d. l. eis, nalis si p traditionem possessionis
corporalem. Hoc v. iure ut venditio, ita donao o e
acqsitio, qnqdem nudo gsensu pficit, et nudus gsensus
dnium o mutat, sed e cau acqsitionis, ex qua si tradi,,
tio sequat, p eam traditionem dnium acqrit iure
nali a. civili acqrendi eius p usucapionem plet oca,,
sio. Verum hac snia, o male rescicit, cum hodie ois man,,
cipao sit sublata, qa donao hodie fit, o tm nali tradi,,
tione, s p traditionem qi s de rerum div. verum et nu,,
da pollicitaoe q alrir 2. §. 3. t et certe ita compositae sunt
Institutiones, ut liceat nobis prima legum cunabula, o
ab antiqs fabulis discere, sed ab Imprali splendore
appetere, et tam aures qz animi nri, nihil inutile, nihil q
pperam positum, sed qi in ipsis obtinet argtis obtineant
ss cumqz hac 3. in proam. Instit. Nec e ut p Cuiacio
dicamus solennia, q olim adhibita fuere recessisse
qd. abusu effectum v. mansisse, ut statim res donata
acqrat, falsum n: videt q iure antiquo donao
modus acqrendi dnii, a. civilis a. nalis fuerit, qa
qmdm hodie, sic et olim donao, iusta erat cau ex qua
dnium transferebat pl: s de usucap. et d. 9 p tra,,
ditionem qi Traditio v. et mancipao erant modi,
p quos dnii acqsitio fiebat. Manet itaqz adhuc
p incommode et inconsiderate Imperatorem donaoem
in civiles modos acqrendi numerasse, ut et Hotom.
§. 3. t. in pr: fatet. Dn Francisco Balduino Inst. 3. t. o inepta
videt eorum snia, q donaoem ad modos acqrendi dnii referunt,
mo separet vera et proprie dicta donao, a donaoe q improprie
talis e. Illam dicit ee genus acqsitionis, cum sit doni datio.
l. Senatus ss 1 ff de mortis cau donat. nec donatum dicat, q acci,,
pientis o e factum l. in aedib. 9 s donari 3. ff 3. t. Hanc cum vet

res tradita non est, magis promissionem donandi esse, quam ipsam dona-
tionem. l. Lapinianus 28. ff de donat. in vir. et ux. Quae constitutio
ex eod. fundo restrict, quo prima, confundit n: traditionem, h. e.
acquisitionem cum causa acquirendi, vel donatione. Eiusd. quoque robo-
ris est, concilratio Goddei, in l. rei appellatione 23. n. 5. ff d. V. S.
et Donelli l. 5 com. c. 2 qui respectu insinuationis, et aliorum quae donatio.
a civili iure sunt, putant de ea tractari, inter acquisitiones civiles,
cum Imperator antea donationem, in acquirendi modos iure gentium
retulisset d. § praemium traditionem 41. Licet n: concedamus
Satisfactione donationem dici parte iuris civilis, inde hi minime gen-
tium inferte, donationem esse modum acquirendi dominii, et in § si pro-
ditionem, dominium transferte, iure gentium quod ex donatione secuta
ditione, quae est modus transferendi dominii ex iure gentium. Vulteius
J. hic. in pr. n. 1. Tandem Wesembecius J. h. t. n. 2 videt, quod eam
donationem in modos acquirendi dominii referri a Justiniano, sed istam
quae fit mortis causa, et quae dicitur propter nuptias. Et ad has solas species re-
spicere videntur verba, pr. huius tit. est et aliud genus acquisitio-
nis donatio, quae indefinite concepta sunt, et in una et specie, veri-
ficare possent. Ideo a mortis causa donatio, modus est acquirendi, qua
dominium rei donatae, ipso iure sine traditione transfert ad lega-
tarium, propterea n: fere legatis connumeratur § mortis causa h. t.
Quae sententia mala non videtur esse, quamvis eam Goddeus d. to. improbet,
quod hoc modo ordini, ac methodo, Justinianeae satis non fiat, innuens
ex hac data solutione, non apparere, cur Tribonianus § alii a. c.
J. h. t. in quo agitur de donatione, quae est genus acquisitionis,
sed solum causa, titulo huic inseruerit. Dicimus n: fecisse illud
esse, propter magnam cognationem, argt. pr. J. de legatis, et in gratiam
iuvenum, cum species iuxta se positae, magis elucescant, et
sese mutuo explicent. Et fatetur Vult. d. to. n. 2. Tribonianum
rectius fecisse, si hic egisse de donatione, tamquam de modo acq-
rendi dominii, in libro v. 3, in materia vel obligationum, qualemus
donatio est modus acquirendi obligationes. Joann. Apellus v.

Qui

q̃m citat Balduinus, ait, longe accomodatius fuisse, hunc titulum q̃cib. subiici, excepta mortis caũ donaõe, q̃z legatis iungendam putat. Vocat a. in testimonium exemplar veteris Institutionum, ante annos 400 q̃scriptum, in quo ad hunc modum distinctus erat, titulus ur de donaõe. Prioris pars q̃ ait de donaõe caũ mortis, seq̃bat titulum de legatis, altra subiiciebat titulum mandati. Non itaq̃z resistit prior raõ dubitandi, q̃a vera illa ẽ de simplici donaõe, q̃ fit in vivos, ñ v. de donaõe mortis caũ, q̃ generis ẽ acq̃sitionis. Ad alterm dubium q̃ attinet, nũm vet donaõ sit iuris gentium, neq̃ debet Iº Gaddeus d. to nullo mõ seqr, donaõ ẽt raõem fundatam in iure naãe. Ergo ẽ iuris gentium. Modin: acq̃rendi iuris gentiũ proprii ẽt illi, ñ q̃ aliq̃z raoem et cam ex naã habunt, sed q̃ cum societate humana ita mergunt, ut vix sine iis videat hoĩum q̃sistere commercium. Ẽ q̃ v. iuris civilis iis ẽt q̃ ẽ cum ipsa societate humana incœpunt, sed civili raõe et usu portea, adinventa ẽt. Licet itaq̃z donaõ, in naã fun̄data sit, quatenus vet ẽ liberalitas, tñ formã ꝑfectionem ẽt a iure civili, dim a lege vet Cyncia. Ulpianus in fragm. t. de LL et morib. in pr: hodie a Justiniano, q̃ q̃sistit in insinuaõe. Ad hæc q̃dam regerunt, ñ seq̃ lex Cyncia ꝓhibuit, ultra dodrantem suorum bonorum donare. E. donaõ ẽ iuris ci̅vilis, seq̃ret n: et manumissionem fuisse Juris Civ. cum lege Fusia Caninia, certus modus q̃stitutus fuerit in ser̄vis testo mittendis toto tit. ſi d. L. Fusia Caninia tollenda. Sed hæc posterius nec ipse Gadd. q̃cedet. Quod v regerit de insinuaõe, responderi pt, illam ñ ẽẽ donaõis formam, sed potius coarctaõem, et frænum q. profusioni iniectum. Nec ẽ ut cum Hotom. in libro de donat. dicamus donaoẽm ẽẽ iuris gentium, si spectet naã, h. ẽ ipsa dnii translaõ, iuris v. civilis, si forma, q̃ mancipaõe, cessione, a. traditione fit, certum n: ẽ, hæc solennitates, actib. et aliis, p̃ quos alie̅naõ rerum fit competere, teste Ulp. in fragm. t. de dõiis 19.

§ 2. 56. et 58. Sunt qdam q existimant donaões ee iuris ptorii, 1° qa de donationib. tractatr in ff. eo in tit. ubi agitr de ptoriis remediis. Sed hæc raõ nullius ẽ mo,,menti: ideo n: post successionem ex testo. et ab intestato subiicitr donaõis mat., ut et manumissionis. Nam et hi modi st qbus res nras, in alium liberaliter gferimus, ut fit tam ex testo, q̃3 ab intestato. Altra raõ ẽ, qa donaões õ st iuris civilis. E. gcludunt illas ee iuris sc honorarii. Ideo a õ putant ee iuris civilis, qa õ st gctus. Quæ illatio, ite,,rum mala ẽ, õ n: oẽ q õ ẽ gctus, statim õ ẽ iuris civilis, sed iuris ptorii Gipsan. in rubr. tituli ffq dc donat. n. 1. et seqq. Dici itaq pt, õ absurdẽ donaõem simplicem in vivos ee iuris gentium, donaões v. q modi st acqrendi dnii, civiles st, donaões mortis cã, et pp nuptias ee iuris civili, ut loca illa ondunt, q adduxi in pri: hg qst. Quod ulterius ondit in § ẽ et aliud 3 J. S. t. ubi donaõ, ante nuptias dr, veterib. prudentib. penitus fuisse incognita, postea a. a Ju,,niorib. Divis Principib. introducta, q tlba certo argu,,mento st donaõem illam gentibus incognitam fuisse. Non obstat, q Telemachus ap Homerum Odyssea l. 22. cuius vba in § 1. S. t. referuntr mortis cã legitr Pyræo donasse, qudm et ap Euripidem in Alceste, Hercules iturus in bellum q regem Tysthonum donat ancillam quondam Atmeto, ex qbus gcludunt Sd. donaõem mortis cã factam, ee iuris gentium, õ v. iuris civilis, qa ego deo, qudm una atq3 altra hirundo, õ certo indicat ver, sic nec illud statim, pro iure gentium htr q uni atq altri placuit. sed q nalis raõ, in oẽs hoẽs gstituit. § ius a. civile 1. J. de J. N. G. et Civ. Græci itaq3 mortis cã donarent, õ q mortis cã donaõ sit ex iure gentium, sed qa descendit ex moribus Græcorum et institutis civilib.

QVÆSTIO II.

Quod. donaõ hæc õ valeat, statuit cois Sd. opinio, q3 seqr Casius in l. stipulaõ hoc mõ. ff. d. V. Obl. n. 52. Githonius in l. fin. C. de pact. n. 39 cum seqq. Gipsh. ad l. 31 C. de donat.

n. 32. Bronchorst. cent. 3. assertione 21 et Fach. l. 6. controv. cap. 87. 1° Quaecunque donatio est contra bonos mores, absurda et impossibilis, ea non debet admitti. l. 15. ff de conditionib. instit. Sed donatio inter vivos omnium bonorum praesentium et futurorum talis est. Ergo etc. Minor propositio probari potest hoc modo. Quaecunque donatio impedit ac tollit libertatem testamenti faciendi, ea est contra bonos mores l. pactum 15 C. de pactis et l. 1 C. de SS. Ecclesiis. Sed haec donatio talis est, aufert enim donatarius omnia bona donatoris, tam praesentia quam futura, tam mobilia quam immobilia, et sic universas facultates. Ratio consequentiae est, quia testator dum disponit in testamento, disponere debet de re sua, unde verba legis XII tabb. uti legasset suae rei ita ius esto l. verbis 120 ff de V. S. et l. testandi 17. C. de testamentis. Deinde etiam eo modo donatio haec videtur esse contra bonos mores, quod donatorem omnibus suis facultatibus privet, eumque contra omnem humanitatem eum in statum ponat, ut dum ei nihil amplius est in crumena, prorsus misere vivere cogatur, cum est contra multo sit aequius, nemini officium suum damnosum esse l. 6. § quod vero ff de furtis l. 7. ff testa quidem aperiantur et l. 24. ff d. R. I. neve donator suae liberalitatis poenam patiatur. l. ad res 62 ff de aedilicio edicto, et liberalitate sua inops fieri prohibetur l. nec liberalitate 50 ff de re iudicata. Deinde quod donatio haec absurda sit, ita probat Fach. ubicunque idem periculum, et idem effectus, ibi et eaedem sollenitates ad evitandas fraudes apponendae erunt. Sed periculum, quod est in testamentis, et effectus, idem est in hac donatione, quod enim amplius sunt haeres, quam is cui omnia bona praesentia et futura donata sunt. Ergo qualia in testamentis sollennia requiruntur, talia et requiri debent, in hac donatione. Sed hoc absurdum est, quia ex iure doceri nequit, Ergo et donatio illa absurda erit. Tandem ideo impossibilis videtur, quia ex praesenti vires accipit, cum sit actus inter vivos, arg. l. Insulam 27. ff de stipul. servorum. Atque donatio rei futurae vires ex praesenti accipere nequit, cum nulla res sit praesens. Quare

cum

cum constet donationem sine rei interventu fieri non posse, sequitur donationem futurorum bonorum esse impossibilem et nullius momenti. Sed quod omnium bonorum tam praesentium, quam futurorum donatio valeat, voluit Vasquius l. 1. controv. illustr. c. 62. Faud.. l. 1 variarum quaestionum q. st. 31 Ant. Fab. in erroribus pragmaticis decade 48 errore 6. Schnerdewin l. 2 tract. 13 per totum. Arumaeus d. sp. 6. q. st. 15 et Forsterus disp. 10. th. 13. Quae sententia quamvis vera sit, non tamen bene defenditur per l. fin. C. quae res pignori obligari possunt, in qua circa generali hypotheca, illud ad conservandam contrahentium voluntatem sancitum est, ut si res suas supponere debitor dixerit, non adiecto, tam praesentes, quam futuras, sic tamen generalis hypotheca, etiam ad futuras res producatur. Ratio enim plane specialis, sic illud in pignore introduxit, quae est, quia pignus est contractus bonae fidei § actionum 28 I. de Act. ideo et voluntates contrahentium magis, quam verborum conceptionem inspicimus d. l. fin. ff. quae res pignori. ut magis creditori, qui de damno vitando certat, cautum sit. Quae omnia non reperiuntur in donatione, ea enim non est bonae fidei, sed stricti iuris l. cum quis 22 ff de donat. Sic enim nisi palam sibi exprimatur, omissum intelligendum est l. quicquid 99 in princ. ff d. V. Obl. Tertio quia donatarius certat non de damno vitando, sed lucro captando. 4. quia donator plus debere incipit, secus vero debitor, licet bona eius omnia sint oppignorata, quare male l. fin. hic adducitur, rectius vero l. 21 C. mandati, ubi quisque suae rei moderator atque arbiter statuitur, quod verum est non solum in aliis actibus verum etiam in donatione, ut monitum in l. 35 § 5. C. de donationibus verba sunt. cum enim in arbitrio cuiuscumque sit hoc facere quod instituit (Hoc ex proxime praecedentibus vel rem, vel partem substantiae vel totam etiam substantiam donare) oportet eum vel minime adhoc prosilire, vel cum ad hoc venire properavit non quibusdam excogitatis artibus suum propositum defraudare, tentamque in devotionem, quibusdam quasi legitimis velamentis protegere

Et certe (ne recantet ius testamenti faciendi, hac donaōe
amitti) si ingressi monasteria, ipso ingressu se suaq. de-
dicant eo, ne debis testari et possint, ut potē nec dni rerū
ut dr in Authent. ingressi C. de SS. Ecclesiis, seqr ultius
et, illud vel sit q bonos mores, vel qcedendum erit idem
dici poē sine delicto, de donatore bonorū ptentium et
futurorū, qa raō diversa dari neqt, sed jnus qcedere
velle absurdū ē. E. posterius arripiendum erit. Et qd
si donator in donaoē facta libenter acqescat, nolitq
ultimum elogium condere, ubi qso peccat q bonos mores?
Ut itaq fortius premam, primum obiectum argumentum,
nec ulterius donaoem qnm bonorum tam psentiū qz fu-
turorū, ita donatorem spoliare, ut et ō hat, de quo sive,
hit testari poit. Qnidm n: in obligaoē sic et donaoē rerū
gnrali quas qs habet, habiturusve sit, ea ō qtinebunt,
qverisimile ē quemq specialiter obligaturum ō fuisse,
ut puta supellex, vestis, et q in usu quotidiano habent.
l. obligaoē 6. cum 2 seqq. ff de pignorib. et c. gnrali 81.
d. R. J. in 6. Jmō et donator pt haeredem instituere in
suis iurib. et aōib. directis, q ita osib. donatoris adhae-
rent, ut ab eo separari, et in donatarium transferri nequeant, l. 2 C. de donat. Et licet hoc mō, nihil ap hae-
redem remaneat, idtū 6 statim in fraudem legis pt,
cum rarum ō sit in usu, ut haeres, post aditam haere-
ditatem, totam executoriis et fideicommissariis restituere
cogatr. Schiford. d. tract. 13 qst. 2. Ad 2dum dicimus
succursum eē donatori rescripto D. Pii ut in quantū
facere poit qveniatr, ō itaq totum qd sit ei extorquendū
erit, sed raō ipsius potius habenda ē ne egeat. l. qex do-
naoē 12. ff de donat. et l. 173 in pr. ff d. R. J. Ad
tertium ideo donaoem a testamentis mxē distare, eamq
suis modis qbus pficitr, qtentum eē, ne actum testamentariū
cum aliis qfundamus, in qbus in dum plus in aliqm trans-

ferti

ferti, qz n testes relinqr. . Vltimum refutatum
ex l. spem 3. C. de donat. ubi in qure spes ois future
aois donari pt, et q donao ex psenti vires accipiat,
verissimum de ea hr q p traditionem fit, d a. de ea
q fit t stipulaoem, nudamve voluntatis testificaoem.

QVÆSTIO III.

Vtrum emphyteuta poit sine domini voluntate, ius suum
emphyteuticum, in alium transferre p titulum donationis?

Affirmant hoc multi, per l. fin. C. de iure emphyteutico, in
qua certa apponuntur reqsita, sine quibus emphyteuta ius suum
vendere nequit alteri. Inter alia requisita o postrema st
quatuor illa. Primum, quod emphyteuta, nisi iure emphyteutico
cadere velit, domini consensum expectare teneatur, nisi forte is
ius illud emere velit, dicta l. fin. in principio, quam etiam
ob causam, secundo loco ad testationem, domino
transmittere dt, et pdicere quantum ptium ab alio revera
accipi pt, ut in dnum, siqd. hoc dare maluerit, et tantam
pstare quantitatem, quantam ipse revera emphyteuta ab alio
accipe pt, ius illud transferat. d. l. fin. ꝟ sed ne hac occa,
sione. 3.o reqrit ab emphyteuta ut o falsum, sed verum
ptium, ab alio oblatum dno significet d. l. fin. in vbis, quan,
tum ptium ab alio revera accipi pt, et in vbis, quan,
tam, ipse revera emphyteuta ab alio accipe pt. Tandem
ut si duorum mensium spatium fuerit emensum, et dnus
hoc facere noluerit, licentia deti emphyteute, ubi vo,
luerit, et sine qsensu dni, meliorationes sua vendere.
ptis tn psonis, q o solent repelli, ab emphyteuticis qctib.
d. l. fin. ꝟ sin a. Ex qbus reqsitis liqt d. l. fin. loq tn mo
de emptione et venditione o v. de donaoe, et qz vis que,
damus donaoem, modum ee alienandi, et ius suum
in alium transferendi o tn seqr q in d. l. fin. et de do,
naoe agat, cum o de oi alienaoe et iuris translaoe

q

qstio sit, sed de illa tn̄ q̄ sine p̄tio fieri ō p̄t. Vt ex
2 et 3. reqsito gstat. Sed illa dr̄ emptio et venditio p̄r.
j de emptione et venditione. l. 2. § 1 et l. siqs 37 ff de
gtrahenda empti: et l. fin. C. de p̄diis decurionum sine decreto
ō alienandis libro 12.. Vnde et aliq voles in d. l. fin. men,
tiā fit venditionis, emptionis et p̄tii, nunq̄ a. donaōes. Cur
a. lex illa voluerit adhiberi gsensum dn̄i, tn̄ in venditione,
ō v. in donaōe, raō reddit illa a 2o. q in donaōe spectemus
tn̄ affectionem, q̄m qs solet hr̄e erga donatarium ob me,
ritum aliq l. nec adiecit 9 ff p̄ socio. l. Aquilius 27 et l.
si pater 29 § 1 ff de donat. In venditione v. spectemus
p̄tium. Hoc facile p̄t, si velit dn̄o solvere, unde et p̄ci,
pit, ut emphyteuta gsensum dn̄i, intra duos menses ex,
pectet. Affectio v. q̄ movit emphyteutam ad donandum,
ō semp̄ ē tanta erga dn̄um, quanta ob eximium forsan
laborem erga ... ē. Nec ē ut qs dicat, ō modō prius
eē dn̄o denunciandum, ō ut deligat, sibi donatum malit
an alteri, sed ut vel rem iusto p̄tiō accipiat, vel dona,
ōem intra 2. menses gfirmet, hoc n. nullibi legit, et co,
geret hoc mō emphyteuta ad venditionem, cum tn̄ libe,
ra p̄tas unicuiq sit habendi vel ō habendi gtus ut dr̄
in l. sicut 5. C. de Oblig. et Act. a. certe rem oram
aliq̄m faceret donaōi, q potius pmouenda erat. Et q̄d
si res illa, q̄m emphyteuta donare cupit, maiorum dona,
tarii fuerit? annon succurrendum erit donatario?
q̄d si ob eand. affectionem emphyteuta, pmutare cum
alio velit, anō indulgendum hoc erit emphyteutae?
Sed instas, hoc ppea gcedi ō poē emphyteutae, ut dn̄o ho,
nor ita habeatr, in signum supioritatis. Non recte, q̄a
satis sufficiens signum supioritatis, q̄d pro subscriptione
sua vel depositione, quinquagesima pars p̄tii, vel aesti,
mationis loci, q ad aliam p̄sonam transfertr, dn̄o offertr
ut disponit in d. l. fin. in f. fere, exhibet. q. p̄tium solet alias

vocari laudemium, dictum a laudare, vel approbare dñi, daturq pro renovatione h.e. nova investitura, ut dño ad acceptat psonalis, q novum emphyteutam, ad ~~[illegible]~~ canonem psolvendum. Sed obiicit ideo consensum dñi in donatione requiri, ut obviam eatr fraudibus eorum, qui eledant rerum requisita, et offerendi dño necessitatem, cum revera venduturi sint, dicis causa donabunt, pretium a simulato donatore clam accepturi, Sed frustra, quoniam ut ô ois venditio emphyteutae ppea q falsum ptium indicare dño possit, ut ipsum deterreat ab emptione, et sic ius suum in alium transferat, adempta e, sed si hoc pbatum fuerit, emphyteuta omnino iure suo emphyteutico cadat d. l. fin. in f. sic et si fraudes istae, q ô psumuntur, cum quilibet bonus psumatur, nisi malus pbetur l. merito s. ia pro socio, et c. un. de scrutinio in ordine faciendo, detectae fuerint, merito ob eas ius suum emphyteuticum amittit. Tand. q obiiciunt hoc mo fieri, ut res q in dnio dni, ~~[illegible]~~ et eius antecessorum pleno iure fuit, ipso invito ad alios, quam cui ea iure vectigali concessa, eiusq haeredes transeat, parum iterum stringit, qa sufficiat, q dnus ~~[illegible]~~ canonem suum accipiat, sibiq imputet, q rem suam, in emphyteusin tali dederit, q ius illud alii dñ ceps dederit.

QVAESTIO IV.

Num l. 8 C. de revocandis donat. ad quemvis extraneum pertineat?

Negant hoc Donellus in d. l. 8 n. 18 et l. 14 com. c. 32. Hot. tom. l. 1 amicabil. respon. c. 12. Ant. Fab. l. 7 conect. c. 14. Gypsanius ad d. l. 8. Struvius disp. 6. th. 16. et Andr. Gerhardi decade 6. qst. 10. pp sequentia fundamenta. 1 Quia ratio q obtinet in d. l. 8 aliis pter patronum et libertum ô competit. Respicit a. illa ô solum patronum tanq parentem, verum et tanqm libertum patronum, q ô psumitur donasse liberto suo, si de liberis

sibi nascituris cogitasset l. cum acutissimi 30 C. de fideicom.
libertum, quod non sine summo quodam de errore in re
donata liberis patroni conferri capit, propter inaestima,
bilem rem libertatem, sibi a patrono praestitam.
Secundo quia verba d. l. 8 sunt concepta sub conditione, si vero
patronus libertis fuerit aliquid donatione largitus, quae
conditio respectu Christiani cessat. Ergo et d. legis dispo,
sitio. Nec est quod dicamus Imperatores Constantinum et Constan,
tium consultos fuisse de patrono et liberto, quia hoc de iis
legibus Codicis verum est, quae datae sunt ad praefectum prae,
torio, non itaque dispositio d. legis 8 ultra eius verba
extendi potest. arg. l. quod constitutum est 21 ff de testa. mili,
tis, praesertim cum novae et correctoriae leges stricte
sint interpretandae. l. actionum 25. ff de oblig. et act.
III. Quia si hoc obtineret et in quovis Christianos, d. l. 8 foret plane
supervacanea. Sed hoc posterius est absurdum per l. postliminii 5. § fin.
ff de capt. et postlim. revers. Ergo et prius. IV. Quia pater potest libe,
ros, tam extantes, quam nascituros heredibus Christianos institutis exheredes
scribere, per Instit. de exhered. liberorum et l. in suis 11 ff de lib. et posth.
Ergo multo potius licebit patri liberis nascituris exclusis, omnia bo,
na vel partem aliquam suarum facultatum Christianos donare. V. quia
donator omnium suorum bonorum facta donatione, non solum ex suo labo,
re et industria, verum et ex cognatorum et amicorum hereditatibus le,
gatis, liberalitatibus omni[?] adgrere potest. VI Quia id quod semel
nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest l. id quod 11 ff de R. J.
ne alias alteri per alterum, iniqua conditio inferatur, l. non debet 19 ff d. t.
Fieret autem donatario non modica iniuria, si donatio ipsi facta
sine ulla ingratitudinis causa revocaretur. Hinc et generaliter san,
citum est in l. fin. C. de rev. donat. omnes donationes lege confectas, firmas
et illibatas manere, si non donationis acceptor ingratus circa donato,
rem inveniatur. VII Quia liberi antea suscepti, qui potiores sunt
nascituris, non revocant hanc donationem l. 1 C. de revoc. donat.
Ergo multo minus revocare poterunt illam donationem
liberi nascituri. Ultimo fatetur ius Canonicum sententiam hanc
esse Juris Civilis in c. quicunque fin. causa 17. qst. 4.

Affirm.

Affirmant Cujac. l. 20 observ. 5. Tiraquellus in d. l. 8 in verbo: libertus. n. 61. Molinaeus de donat. q. ante mrim. fiunt n. 31. Antonius Gometz var. resolut. tomo 2. c. 4. de donat. n. 11. Facchineus 7 controv. 85 Bronchorst Cent. 3. Assert. 74. et Forsterus disp. 10 th. 18. Sententiae huius q. magis placet fundamentalis ratio consistit, in conjectura pietatis paternae, q. verisimile non sit, patronum liberto donaturum fuisse, si de liberis cogitasset, cum nemo videatur extraneum proprio sanguini anteponere l. generaliter 6 § cum a. 1 C. de instit. et l. cum avus 102. ff de condit. et demonstr. Quae certe ratio non solum in patrono obtinet, verum etiam in quovis extraneo. Quemadmodum itaque donatio liberto facta propter liberorum supervenientiam revocari potest a patrono, sic quoque eod. plane modo revocari potest, si collata sit, in quemvis extraneum. Dico eod. modo, ut effugiam Ant. Fabri d. loco reprehensionem, inquientis num pura et absoluta haec sit donatio, num vero tacitam quandam habeat in se conditionem, ut contendit Cujac. Sufficerat ergo q. eod. modo revocari possit, quo donatio a patrono facta revocatur. Quod vero haec sit ratio d. l. 8 inde constat, quia licet donator tempore donationis liberos habeat, nihilominus tamen donatio ista valet, adeo ut illam patronus, nisi tamen libertus ingratus fuerit, nullo modo possit revocari, ut apparet ex l. 1 C. de rev. donat. Si vero illa esset, quae cum DD. urget Ant. Faber. d. l. 7. Conject. 15. videlicet q. incivile sit libertum donationis viribus subnixum, summo iure agere cum patrono, cui non solum reverentiam debeat, sed et vitam, et quae vita dulcior est libertatem, certe ratio differentiae vix dari potest, cur incivile hoc sit, si libertus agat cum patrono, cui post factam donationem, liberi nati sunt, non vero si agat cum patrono, qui ~~post factam donationem~~ tempore donationis habuit liberos, qui et adhuc in ~~vitis~~ vivis sunt. Quoniam itaque donatio patroni, cui cum donat liberi sunt, sustentatur, cum de illis tempore donationis cogitavit donator, quibus et studio libertum in rebus donatis praeferre voluit, sequitur ut eo in casu, quo non donator praesumitur cogitasse de liberis, iis merito libertus, et alius quilibet extraneus praeponatur. Nec est ut quis regerat, eam praesumptionem donationi addi non posse, cum sit stricti iuris, adeoque non nisi, quae inter donantem et donatarium expresse actum est continere, quia et nos

volu,

volumus ut stricte accipiatur, ideoque et illam ob supervenientiam li-
berorum revocatam volumus tam a patrono, quam a quolibet extraneo,
cum utrobique eadem sit ratio. Immo quidam dicunt, longe iustiorem et
aequiorem esse rationem in extraneis ad donationem revocandam propter libe-
ros susceptos quam libertis, propter coniunctionem et vinculum illud,
quod est inter patronum et libertum, non vero quoslibet extraneos.
Ex quibus apparet quid ad I. contrariam rationem respondendum sit.
Ad secundum dici potest d. l. 8 sub conditione esse conceptam tam explicite
quam implicite. Explicite respectu patroni, si vel is aliquid liberto
suo donaverit, posteaque liberos susceperit. Implicite vero respe-
ctu cuiuslibet ~~donationis~~ donatoris extranei, propter identitatem rationis.
Et non omnino absurdum est, si dicamus Imperatores in d. l. 8 consultos fuisse
a praefecto praetorio, de donatione a patrono facta, qui postea liberos
susceperit.
Ad III respondeo tum demum d. l. 8 supervacaneam fore, si ante ipsius
promulgationem, ius illud in quovis extraneo receptum fuisset. Sed
hoc dici nequit, cum constet ius illud, ad omnem donatorem extra pa-
troni propter aequalem erga liberos suos praesumptam affectionem
referri posse.
Ratio IV concludit nihil, vult enim: quod pater potest in testamento liberos
suos, tam nascentes extantes, quam nascituros exheredare,
bonaque sua liberis futuris exclusis, alteri donare, quod concedi potest, si
modo probari possit, donatorem donationis tempore, de liberis nasci-
turis cogitasse, aut saltem probabiliter colligi, donatorem nihilomi-
nus donaturum fuisse, etsi de liberis cogitasset. Sic enim pater ut
dixi potest, in praeiudicium liberorum natorum donare, quidni et in prae-
iudicium futurorum poterit, modo non donet inofficiose. toto t. C. de
inoffic. donat. cum cesset hic illa pietatis coniectura. Fachin.
3. Controv. 84. Unde miror quid moverit Mynsingerum. Cent. 5.
Observ. 67. n. 14. quod scripserit sane ad contentionem, num vel
pater possit d. l. 8 renunciare tantam esse, ut Caesarea decisione in-
digere videatur, cum causa revocationis dependeat a mente et
voluntate patris, et cur Andreas Gail. 1 Observ. 90 n. 3 quem
sequitur Forsterus d. disp. X. th. 20. patrem negat sub iuramento
renunciare posse, propterea quod non solum agatur hic de praeiudicio patris,
verum et liberorum nasciturorum, existimaverit, negamus enim!
enim quod tale iuramentum legem naturae impugnet, negamus et hoc,

q

q. tali donaõe liberi illi lædantr, quis concedamus, q. rão nalis, qdum Bald. in l. quotiens C. de suis et legit. certior et maior ẽ, quam ulla alia in mundo, q. lex qdam tacita liberis parentum hæreditatem addicat, liberosq; ad parentum bona nãe simul rão et cõe parentum votum vocet. l. cum rão 7. ff de bonis dam. et l. 7. § fin. ff si tab. testi nulla ext. Concluditur hæc rão tm, q. liberis parentum hæreditas iure nãe dari debeat; õ v. quantum ex hæreditate illa, cum id determinatu sit a iure civ. Nov. 18 c. 1 et Nov. 117 c. 1 Unde cum civilis ~~rão~~ rão, civilia qd. iura corrumpe pt, nalia v. õ utiq; § fin. J. de leg. agn. tut. õ male et a tod statuti, liberorum legitimam statuto minui tm, õ et tolli poẽ. Cum itaq; prem, õ inofficiose donasse cstat, nullo mõ donaõem istam liberi sive nati sive nascituri retractare poterunt, cum legitima, qm integram ipsis pr reservavit sufficiat. Non ergo seqr ut ad donaõem revertar, cstat q. pr voluerit donare in prejudicium oium liberorq. Ergo et õ sumitr, semp hoc mõ donasse, et si de liberis õ cogitavit, qn n. locum inveni, et coniectura hac, q. verisimile õ sit, donatorem fuisse aliqd extraneo donaturum, si de liberis suscipiendis cogitasset.

Ad V. raoẽm R. qmvis verum sit, q. donatori post primo nium immensis donationib. exhaustum, iterum aliqd acqri posit, q. suis liberis post mortem relinquat, hoc tm inde õ elicitur, q. in prejudicium liberorum donare voluerit, cum de iis õ præsumatr cogitasse. Ad VI. q ex l. 11 ff d. R. J. desumta ẽ responderi pt, illam tum demum veram ẽẽ, si õ aliqua sit iusta cã, cur sine nrõ facto res ad alios transeat. Esse aũ hic iustam causam, satis constat ex pcedentib. Et si sine ulla restrictione, ut contendunt adversarii, regula illa vera esset, tunc nec donaõ, liberto a patrono facta, ob solam liberorum supervenientiam, revocari posset, q. tamen falsum ẽ.

Ad. VII R. Quod liberi nati õ revocent donaõem, id fit, ex propter voluntatem patris, q fuit hac mente adversus liberos iam natos, ut extraneum illis prætulerit. Quoni

am itaq. qⁱ e̅c̅tra contraria pro liberis nasciturus militat, ideoq. et merito, hoc in casu, non vero priori donaᵒ revocat. Tandem ex loco Augustini q. extat in d. C. fin. tit. colligit negativam sententiam in foro receptam et approbatam ō v. in iure Romano, quo de disputamus fundatum eē. Et demus sensum hunc eē d. c. fin. q. stat tn̄ ex pcedd. qui ex ignorantia, seu potius mala LL. inpretaoē originem sumpserit.

TITULUS VIII.

QUIBUS ALIENARE LICET VEL NON LICET.

Thesis 1

Egit Impator in tit. duob. proxime pcedentib. de Usucapionib. et donationib. modis vel acqrendi res singulas ex iure Civili, sequ. retz nunc tertius et quartus modus, legatum et fidei commissum singulare, verum ius illud, quo et ipso singulae res nobis acqruntz, opportunius ob qvenientiam maᵒ, inferiori loco, post titulum de haeredum qualitate et diffra 19 explicatz. Priusq. a. drna modorum, qbus p universitatem res nobis acqruntz aperiatz, duae dn̄i ppretates ab Impatore subiiciuntz, quarum. prior, de qua in psenti titulo alienaᵒ vocatz. Haec ita comitatz dn̄ium, ut regula iuris sit: qcunq. dn̄us ē is ptatem alienandi ht. Raᵒ ē, qa qlibet rei suae moderator ē atq. arbiter l. in re mandata 21 C. mand. et §§ p traditionem 40 s. de R. D. et iniquum ē, ingenuis hoib. ō eē liberam rerum suarum alienaᵒem l. 2. ff si a par. qs manumiss. sit. et q. qcunq. alienat dn̄us ē. Raᵒ qa nemo alienare pt nisi dn̄us l. 27. §§ ex his 1. ff de noxal. act. Nam privaᵒ psupponit habitum.

2

Utriusq. autem regulae in h. t. notabilis subiiciz limitaᵒ, nisi ius alienandi ademptum sit, et q. ō dn̄us datum pt. h. t. Dn̄is ius alienandi ablatum ē, pp qualitatem vel rei vel psonae. Res ē ō mobilis. Mobiles n. a marito alienari pnt l. 42 ff de iure dotium. l. 1 C. de servo pignori dato, qa harum rerum

dn̄is

levior ē æstimaōis et iactura l. 47. ff de acqr. vel amit. poss.
sed pdium in dotem l. 13 § 1 et l. 7. § 1. ff de fundo dotali et
d. pr. J. h. t. ō hī æstimato datum, nisi ita datum sit, ut electio
eēt mulieris l. 9 § 11 ff de fundo dot. dotale a. id et videt,
q ex dotali pecunia uxoris nomine comparatum ē l. res q̄ 54.
ff de Jure dot. si credimus Ant. Fabro 5. conject. 9 et Duareno
ad l. 22 § fin. ff soluto mrim.

3.

Hucius pdii alienaō marito et sponso l. 4. ff de fundo dot.
q vel nondum maritus est l. 1 § 2 ff p dote indicta erat, ali
ter ex iure antiquo, de quo in pr. hj tit. nri, usq ad vsic. utriq
remedium imposuimus aliter v. ex iure novo d. vsic. Utriq
Jus antiquum h. ē lex Julia, q̄ ab Augusto Jmpatore lata
multa continebat capita, de qbus vide Brissonium l. b. sing. ad
L. Juliam de adult. c. 29. ex quibus et hoc unum erat teste Paulo
l. 2. sentent. t. 22 et inscriptione l. 2. l. 6. l. 12. l. 13 et l. 14. ff de fundo
dot. inhibebat pdii dotalis alienaōem Jtalici bn, tam urbani
quam rustici d. l. 13 in pr. et q̄ fiebat invita uxore et sponsa
h. ē q̄ nondum uxor ē l. 17. § fin. ff de reb. aut. jud. possid. Ex
quibus colligitr maritum et sponsum, uxoris sponsæq suo consensu
potuisse prædium illud distrahere l. fin. in pr. ff de pact. dot
qa hoc in l. Julia ō erat phibitum. Raō ē qa difficulter consen
tiant mulieres maritis alienantib. l. 4. ff ad SC. Vellei, q̄
a. raro eveniunt pterierunt legislatores l. 5 et 6. ff d. LL.

4.

Jure v. novo de quo in l. un. § et cum 15 C. de rei uxoriæ acōe.
Justin. Jmp. q ō p lucro foveret mulieres sed ne damnum pa
tiantr suisq rebus defraudentr curat, ut dr in l. 12. § 2. C. q
potiores in pignore, utriq h. ē tam rebus ō alienandis, quam
ipsi alienationi remedium imposuit plenum, et in oībus terris
efficium, prohibuitq tam rei Jtalicæ, q̄ provincialis aliena
tionem, et illam q̄ fit consentientib. uxoribus, ne fœminæ
ob fragilitatem suam (debilis n: nimium sexus muliebris
est ac fragilis, ac immobilis, si suo relinquatr arbitrio, teste
Hieronymo in regula monachorū ad Eustochium c. 16.) maritorum

suasionib. minui, seductionib. qbus facilius decipiunt, et ppria negligunt iura. Nov. 61 c. 1 §2 et l. 4. C. de sponsalib. dotem, in qua tota pene mulierum substantia gstituta est d. l. 12. in pri. C. q potiores in pignore, et q pprium pri monium, psarum dr l. 3. § 5 ff de minorib. 25 annis pdant, et sic in repentinam deducunt inopiam d. l. un. § 15. C. de rei ux. act. et d. pri. inst. §. f. Nulla n: iuris rao, a. aequitatis benignitas patit, ut q salubriter p utilitate hoium introducunt, ea nos duriore interptaoe g ipsorum commodum pducamus ad severitatem l. 25 ff d. LL. Et Resp. inest mulieres dotes salvas hre, pp quas nubere pnt l. 2. ff de iure dot. et l. 1. ff de solut. mrim.

5.

Persona cui ius alienandi indictum est, e pupillus, de quo in § nunc admonendi sumus 2. Jst. agit, et qn rerum pupillarium alienao, ipsiq pupillo a debitore facta solutio valeat, grit. Alienao a. fit, vel sine tutoris authoritate, vel ea adhibita. Si fit sine tutoris authoritate, nullius e momenti l. pupillus 11 ff d. A. R. D. et pri. §. de author. tut. Alienao n: rerum solidum desiderat iudicium teste Cassiod. 2 Var. 11 quo destituit pupillus l. more 8 § fin. ff de acqr. hered., cum nec velle nec nolle in ea aetate credat l. pupillus 189 ff d. R. J. Nummi itaq mutuo dati sine tutoris authoritate, possunt a pupillo iterum vindicari, gdici, et potest ad ~~exib~~ exhibendum de illis agi. Vindicari pnt si exstent l. in dum 29 ff de gdict indeb. Condici si bona fide gsumpti sint, o alia raoe, quam p facto eius, llgerit ad eum q accepit pvenisse l. o ois 19 §1 si pupillus ff de reb. creditis, §. t q traditione pupilli, pecunia eius q accepit, facta e p consumptionem Trallinq. ab Eyssingha in d. § nunc admonendi, q n: pecuniae numeraoe effectum o est, ut scilicet mutuum gstiteret, et gdictione teneret accipiens, id efficit bona fides consumentis. Theophilus hic. Ad exhibendum v. de his agi pt, si mala fide sint consumti, qa qui dolo fecit quominus possideret, pro possessore e l. q dolo 131 ff d. R. J. et l. Julianus 9 in pri. ff ad exhibend.

contra possessorem. l. 3. §§ fin. ff ad exhibendum.

6.

Si vero alienatio processit cum autoritate tutoris, rata illa est pr: § de autoritate tutor. Solutio fit pupillo a. secure aut minus secure. Minus secure fit, si ei solutio facta sit, sine autoritate tutoris, vel ea et adposita. Pri, ori casu debitor ō liberabitur d. §§ 2. Inst. ideoque, quia nec alienare pupillus ullam rem pt l. 15 ff de solutionib. Ali,, enaret autem si amitteret debitorem suum, ō obstante, q in vicem debitoris acceperit pecuniae aut alterius rei so,, lutionem, nam periculum est, ne datio ex ipsius imbecil,, litate pereat l. servus 68 ff de solut. Donell. 16. com. 10 et Seb. Fordegh. l. 4. tract. 16. qst. 1. Sin a. pupillus pecuniam sal,, vam adhuc habeat, aut ex ea locupletior factus sit, quod tum fit, si necessariam rem sibi emit, quam nario de suo erat empturus, nam hoc ipso, quo ō ē pauperior factus locupletior est l. in pupillo 47 §§ 1 ff de solutionib. eandemque pecuniae summam adhuc petat, poterit per exceptionem doli mali a petitione repelli d. §§ 2 Inst. sin a. aliter, et l. 4 §§ 4. ff de doli mali et metu except. Ratio est, quia lucrum pupillus ex alieno damno captare non debet. l. pen. §§ 1. ff de reb. eorum q sub tut. cum aequum sit neminem, cum alterius detrimento fieri locupletiorem l. 8 §§ 22 ff de transacti,, onib. et l. 14. ff de condictione indebiti. Pupillo au,, tem, qui de praeda magis quam de damno sollicitus est, nihil abest d. l. si minores 25 in f. ff de administrae et pric. tutorum.

7.

5280

7.

Posteriori v. casu, si scilicet pupillo solutio facta sit, adhibita tutoris authoritate, non satis securus est debitor, quia sequitur n: pupillus in hoc casu restitutionem in integrum, adversus debitorem, secundum Accursii et Bartoli in l. pterea. § 2. ff de minorib. et l. 1 C. si adversus solutionem. et aliorum sententiam, quae num subsistere possit, iam dicam.

8.

Secure fit solutio pupillo eo scilicet tempore, quo nullum adhuc habet tutorem, exacte tamen et caute quantum fieri potest pcedit ad tutoris dationem, cuius inquisitionis adhibendae necessitas, facit plerumque, ut tutoris et curatoris datio in longiorem diem pferatur, ita tamen, ut prius iudicialis sententia hoc pmiserit, quo subsecuto, si et iudex hoc pnunciaverit, et debitor persolverit sequitur tamen eam plenissima securitas, ut nemo in posterum ingetet. l. sancimus 25. C. de administr. et pic. tut. Cuius constitutionis mentio fit in d. § nunc admonendi 2. ubi sed hoc et. I. S. t. Nec turbet quoniam quod in d. ubi constitutio illa ad Caesarienses advocatos ex suggestione Triboniani dicitur pmulgata d. v. l. 25. ad Ioannem praetorium praefectum sit missa, quare Antonium Fabrum in d. l. 7 § 2 ff de minorib. et Fr. Balduinum § d. hic, ita turbavit, ut illi errorum hic esse in inscriptione, hic v. constitutionem illam non extare statuerit, putat n: Cuiacius, in notis hic, quoniam sequitur Schifordegher. d. l. 1 tract. 16 qst. 5. quod constitutio illa ad interrogata advocatorum Caesariensium, qui erant in Caesarea metropoli Cappadociae, scripta sit et pmulgata, non tamen ad ipsos missa, sed ad Ioannem praefectum ptorio, Orientis, Illyrici, ad quem et mittuntur leges, quibus Imperator respondit, Palaestinis et Illyrianis advocatis, Quod sententia stabilit l. fin. C. de pactis l. 12. C. de legit. haered. § item verborum 11 I. de inutilib. stipulat. iuncta lege optimam 14. C. de contrahenda et committenda stipul. l. si fideiussor, 27. C. de fideiussorib. et l. fin. C. de verborum et rerum signif.

9

Sin creditori, qui dominus pignoris non est l. quod decreditore 11 ff de damno infecto et l. 35 § 1 ff de pignorat. actione, ius illud alienandi competit § 1 I. h. t. Aut itaque non pactio apposita est, aut non. Pactio apposita est, aut ut creditori, si intra aliquod certum tempus, pecunia ei non solvatur, liceat vendere pignus, et tunc pecunia

tempore solutionis constituto est elapsa, potest creditor etiam citra ullam denunciationem rem sibi oppignoratam distrahere, si res non sit quae impellat l. 12. C. de obligat. et action. si pignus convenit ne pignus distrahatur, et tunc creditor si distraxerit furti obligatur, nisi debitori ter fuerit denunciatum ut solvat et cessaverit l. 4 ff de pign. act. Tertia denunciatio ita est intelligendum, non ut uno et eodem tempore creditor debitori dicat, solve, solve, solve, sed ut in singulas denunciationes, aliquod temporis intervallum inveniat. Quale autem illud sit, ipsum est ius ... quidam enim relinquunt hoc iudicis arbitrio, quidam vero in unamquamque denunciationem, unum diem incedere volunt. Sed tutior et verior est sententia illorum, qui dicunt in singulas denunciationes, intervallum requiri 10 dierum, ut ita post 30 demum dies creditori liceat pignus vendere arg. l. 58 et l. seq. ff de iud. et l. 21 § 1 ff de constit. pec. 10.

Nec obstat, quod conventum sit, ne pignus ullo modo distrahatur, quia qui pignus dedit, eo ipso quod pignoris loco rem esse voluit, simul et voluit, ut illud distrahere liceret. Nam parva admodum aliter esset pignorum utilitas, si creditor perpetuo servare debitori, cum moroso, inutile pignus teneretur l. 1 C. de pact. pign. et l. 35 fin. ff qui potior in pign. Don. tract. de pignorib. c. 12. et Wesemb. in ... ff de distrib. pign. n. 1. Si vero nulla pactio apposita est de distractione pignoris, debitorque post unam factam denunciationem in solutione cessavit, poterit creditor sine ulterioris temporis expectatione pignus distrahere l. 4. C. de distract. pign. Nec est ut quis dicat, ius hoc mutatum esse per l. fin. C. de iure dom. impetr. putetque pignus ante biennium, quam debitor interpellatus est, et cessavit, distrahi posse. Loquitur enim de constit. ut Don. existimat, quem sequitur Treutlerus disp. XII th. 20 de iure domini impetrando.

QVÆSTIO UNICA.

Num debitor, qui pupillo tutore authore, sine decreto tamen iudicis solvit, plenissimam consequatur liberationem?

Pragmatici, quos sequitur Barnab. Brissonius l. 1 de sol. § nunc videamus quibus solvi possit. Don. 16 com. 10 Gomez var. resol. tomo 2. c. 14. n. 4. Wesemb. ... Harprecht. Mynsing. Schilbock. Instit. Sic et Oswald. Hilliger. in notis ad Don. d. to ... contendunt tum demum debitorem pupillarem tutori solventem plenissimam consequi liberationem si interveniente iudicis decreto solutio facta sit, secus vero esse, si tutore tamen praesente, pupillusque se laesum ostenderit. Quam sententiam probare conantur per l. 1 C. si adv. solut. in qua tutores quondam pupillorum solventes curatoribus eorum liberantur, non nisi tamen pecunia minoribus non sit salva. Tum enim datur ipsis restitutio qui tutores, ex loco caeterorum debitorum, ut iterum idem consequi possint. II Adducunt l. et in his 3 C. si tutor vel cur. inv. ubi et in his, qui minores tutores vel curatores male gessisse probarunt, licet personati adesse, a tutore vel curatore ius suum consequi possint, in integrum tamen restitutionis auxilium eisdem minoribus dari placuit. III Quia authoritas tutorum in gratiam pupillorum inventa, non debet in ipsorum odium verti. Sed tunc maxime verteretur illa in odium pupillorum, si plenissimam securitatem legitimi solutionem sequi diceremus, et denegaremus, in hoc casu pupillo restitutionis auxilium. IV Adducunt l. sancimus 25 C. de admin. tut. et cur. ubi licet debitoribus pupillorum vel adultorum adeo illis tutores vel curatores solutionem facere, ita tamen ut prius sententia iudicialis sine omni damno celebrata hoc permiserit, quo subsecuto, si et iudex hoc pronunciavit, et debitor persolvit, sequitur legitimi eam plenissima securitas, ut nemo in posterum inquietetur. V probant hoc ex d. § nunc. 2. V Sed hoc evidentissima, insolubili ita licere tutori vel curatori debitorem pupillarem solvere, ut prius iudicialis sententia sine omni damno celebrata hoc permittat. &c.

Pp Lin.

Gudierez
Dn̄ Joannes ~~Gudierez~~ in tract. de tutela et curatela parte 2 c. 22. n. 14.
distinguit in solutionem, q̄ facta ē ipsi tutori, et solutionem, q̄ fit
pupillo, cum authoritate tn̄ tutoris, ut hoc posteriore casu debi,,
tori ñ adferat plenissimam securitatem, nisi authoritas
iudicis invenerit, priori v. casu adferat, licet iudicialis
decr̄ā adposita ñ fuerit, sed distinctio haec lege ñ q̄firmatr,
p̄sertim cum in iure nr̄o, eiusd. roboris sit solūō sive facta sit
tutori, sive pupillo | authoritate tutoris l. solutam 49 et l. pupillo 15 ff de solut.
l. Lucius 46. § tutelae 5. ff de administr. tut. et d. § 2 K ideoq.
Tandem existimat Vasquius l. 3 q̄ōsf e. br. et Ant. Faber in
rationalib. ad l. 7. § 2. ff de minorib et l. 1 com. c. 3 debitorem
pupillarem plenissimam q̄seq. liberaōem, si pupillo tutore authore
ñ tn̄ mandato iudicis solverit, quos seqr Schifor. l. 1 tract. 16.
q̄st. 2. et haec sn̄ā magis ē tenenda ꝑ seqntes raōes. Si
debitor pupillaris, q tempore administrandae tutelae, tutori
tutelam gerenti, seu et honorario solvit, eo ipso liberatus ē
a pupillo ipso iure, seqr q pupillus q̄ debitorem, ita liberatum,
in integrum restitui ñ possit, ne id q̄ rite et s̄dum leges ab ini,,
tio actum sit, ex alio eventu rescindatur, d. l. 25. C. de administr.
tut. sed prius ē verum ꝑ l. 45. § tutelae iudicio 5. et § fin.
ff de administr. et pir. tut. et l. q̄si forte 14. § fin. q̄d. 1 ff de solut.
Ergo et posterius. Id probatr hoc ex l. ait p̄tor 7. § sed etsi 2.
ff de minorib. ex quo textu colligitr, q recte solvatr minori
curatorib. si sit a. si ñ sit, q p̄mittatr et ex q̄stitūōe princi,,
pum debitori compellere adolescentem ad petendos sibi curato,,
res, certe ñ alium in finem, q̄ ut t̄ali solutionem, facturus
vel cum tutoris authoritate, plenissima seqvatr securitas,
q et in seqntib. his innuitr, dum q̄rit Ulpianus, q̄d si
hic p̄tor decernat solvendam pecuniam minori sine curato,,
rib. et solverit, an poit ēē securus dubitatr. puto a.
si allegans minorem ēē compulsus sit ad solutionem nihil
ei imputandum, nisi forte q. adesset iniuriam appellandum
q̄s eum putet, sed credo p̄torem hunc minorem, in inte,,
grum restitui volentem, auditurum ñ ēē, fateti itaq. ta,,

cite Ulp. debitorem solventem minori cum curatori
gensu securum ee eod. mo, quo securus e is q a iudice
compulsus e ad solutionem. III Sna haec adiuvat p d. §5 nunc 3.
N q si male gsumpserit, i. d. l. in verbis, sed nihilominus gde,
mnabit, qa temere sine tutoris authoritate, et 8 edum
nram dispositionem solverit. ts a. temere solvit pupillo pecu,,
niam, q neutrum adhibuit, h. e neqz iudicii, neqz tutoris autho,,
ritatem. ex qbus manifeste apparet, alterutrum tn horum
debitori narium ee, ut gsequat plenissimam liberaoem, a
certe hoc sequr, q is q cum tutoris authoritate pupillo pecuniam solvit temere solverit,
et pp temeritatem suam ipso iure liberatus fuerit, ut pri,,
mum pbat argtum, q o sine absurdo dici possunt.
IV Eard. sna defendit ex d. §2. N ideoq et h sic. sed hoc et,
in N ideoqz dn si debitori pupillo solvat, naria e debitori
tutoris authoritas, alioq o liberabit. Ergo plenissime libe,,
rabit debitor, si tnmo adhibuerit tutoris authoritatem. In
N sed hoc et subiicit: illud ipsum et lge q in N pced.
dictum erat, evidentissima rače statutum ee in Constit. ad
Caesarienses advocatos pmulgata, h. e ut s" explicavi in d. l. 25.
C. de administr. tut. Ergo d. l. 25 o corrigit d. N. ideoqz
sed ius novum pponit, ex quo tn colligere licet debitori
pupillo solventi, tum demum acqsitam ee plenissimam libe,,
rationem, si cum authoritate tutoris solverit. V. Apparet
hoc ex l. verum 11 §1 item o 4 ff de minorib. ubi scribit,
q o eventus damni, sed inconsulta minoris facilitas, restitu,,
tionem indulgeat, si a. solutione tutoris authoritate facta, adhuc
adversus debitorem pupillus restitueret, restitutio illo occasio,,
ne damni ex eventu gingeatis pupillo gcedereq, e g l. verum. 11.
Non itaqz gruant primae opinionis fundamenta, o primu
qa d. l. 1 o vult, q tutor q solvit curatori, q ex da administrače
tutelae debuit, cogi post prestitutionem, ut qriam solvit, iterum minori solvat
nisi constet, q lapso, tempore facto solutionis interve,,
nerit, sed qs recte dicit debitorem pupillarem, dum tutori
solvit pupillum laedere, censuit itaqz d. l. hic potius e edu Ant. Fab.

ut

584

ut quamvis tutor ea solutione consecutus liberationem, non tantum pro soluta quantitate, sed et pro omni causa et debito tutelae possit tamen minor, implorare restitutionem causa cognita, si probet male redditas tutelae rationes, et amplius sibi deberi, ex causa tutela, quod solutum perit curatori. Ad 2dum argumentum respondeo concessionem, minoribus quod et pupillis dari in integrum restitutionem, ob male gesta tutorum vel curatorum, sed nunc probandum est, tutores et curatores male gessisse res pupillorum et minorum quod solutionem a debitore pupillari acceperint, hoc n: constanter negamus. Tertio quod obiiciunt tutorum authoritatem, quae in gratiam pupillorum inventa est, hoc modo verti in ipsorum praeiudicium similiter negamus. Licet n: debitor praesente tutoris authoritatem ipso iure liberetur, non tamen statim et liberatus est tutor, ipsiusque fideiussores si quos dederit, toto tit. ff de administr. et peric. tut.

quod adhibuerit

Ad 4 fundamentum respondere potest in d. l. 25 non agi de actu solutionis, ad quem duo simul, requirantur solennitates, iudicis vel praesentia, et tutoris authoritas, sed de solutione, quae iure, dicitis authoritate contenta est, deque debitoris favore, in cuius gratiam d. constitutio promulgata fuit, ut utrum satis monstrat Ant. Faber d. locis. Prius hoc modo, quia loquitur d. l. 25, de ea solutione quae fit, dum proceditur ad creationem tutorum vel curatorum, ut verba initialia innuunt, quae sunt creatione tutorum et curatorum, cum omni procedente cautela. Ergo de ea solutione ibi quaestio est, cui nulli tutores aut curatores adhiberi possunt, quia nulli adhuc creati sunt, Frustra ergo dicunt adversarii, solutionem pupillo cum authoritate tutoris factam.

operari non posse debitori plenissimam solutionem sine iussu iudicis, et frustra

quod verbum Eos, quod pupillos et adultos indicat, tutores et curatores habuerunt. Probandum prius erat in d. l. 25 tractari de pupillis et minoribus qui habent tutores et curatores. Nec turbant sane acutissimi Fabri in ~~~~ expositionem

dum

pdictorum verborum alium ō esse sensum volunt, quam tutorib. -ite ac legitime qstitutis, aliter solvi toto ō poē, qz iudi-cis iussu puro, aliar, ingenti, qd novi Justinianus sanxit, et q̄ subtilitatem observationis, ut ipse vocat, indixit. Qu, dum id ante Justinianum iuris, ex q vulgatissimis regulis, nullum plane negotium pupillum tutore destitutum iniri poē, nisi si qn defectum tutoris, iudicis psentia suppleat. Cui instantio, satis occurrit Ant. Fab. dum remedium illud solutionis faciendae et liberaois acquirenda toto iure vetere et ante Justinianum, incognitum fuisse statuit, vixm: ac ne vix qdem adversariis monstrare poterit locum ex pandectis totum, ex quo elici poss, potuisse debitorem pupillo a minori iudicis aliter solvere, eo vel casu, quo pcedit, a tutorum et curatorum ordinaoe. Posterius v. q ict d. l. 25 favore debitoris pupillaris lata sit, ita defendit ex vbis vel hisce: licere debitorib. pupillorum vel adultorum ad eos solutio-nem facere. Et ex vbis: solutoem facere: et se liberare desiderat. Et mxē ex illis: sine ōi damno celebrata, q volunt ut in iudicialem snam impetrandam nullus sumptus debitori faciendus sit, sen-sut q d. l. 25 ē, debitor eo tempore quo tutor creatur, si forte haberet pecuniam interim innumerati, cuius amittendae casum aliqm et piculum vereret, ō cogi pt ut maneat obligatus, sed aq tuto pupillo solvendo sub iudicis tn psentia, atq si solvisset tutori, se liberari pt. Ad ultimum argtum ex d. 552 desumptum, p deo sensu istorum verborum, ita licere tutori vel curatori debitorem pupillarem solvere, — ō talem eē, q. pmittat debitori pupillari solvere tutori et curatori, qā ō petitz illud solum licere, q refert ad curatorem et tutorem et actionem tutoris vel curatoris indicat, ō v. passionem

ut sensus

ut sensus sit, ita possunt tutores et curatores, debitorem pupilli, rem solvere, h.e. absolvere et liberare, ut tam prior numeratio pecuniae pupillo, eo ut tempore, quo tutore destituebatur, iudicis iussu facta processerit, secus si facta sit soli pupillo, tutores n: et curatores, irritam facere nequeunt d. l. 25. C. de admi. tut.
Ex his ligr, cur in d. §2. N sed hoc et dicat Imperator, illud quod in procedenti dictum fuerat, evidentissima ratione statutum esse in d. l. 25. collectio videtur esse talis, si id quod debitor sine iussu iudicis, dum tutor et curator creator, pupillo vel minori solvit, per supervenientem tutoris vel curatoris authoritatem, non operatur plenissimam securitatem, multo minus solutio pupillo sine tutoris omni [illegible] authoritate facta debitorem liberabit.
Sed prius est verum per arg. d. l. 25. Est et posterius. Prius ita demonstratur; si n: ea solutio duntaxat valet, quae facta est sub praesentia iudicisque iussu, ut constat ex d. l. 25. sequitur tutores et cur: qui postea superveniunt, ne impingant in d. l. 25. non posse approbare solutionem, quae dicto l. dispositionem factam. Ergo d. l. 25. non prohibet, quo minus adhuc tutorib. et curatorib. solui possit solui firmissime. Ex quibus facile iudicari potest, num Ant. Faber dum d. §2. N sed hoc et, quod de pupillo tutorem habente loqui, rater, praetendum esse contra d. legem Codicis, scripserit, h.e. de solutione facta pupillo vel minori, non dum habente tutorem vel cur: et eod. tempore, quo tutoris vel cur. alicuius creatio expectabatur, contraria scripserit, propterea quod d. l. 25 loquatur de non habentib. tutorib. et cur: ut dictum est, dicimus n: in d. l. 25 tractari, de debitore, qui dum procedit exacte et caute quantum fieri potest, ad creationem tutorum et cur. potest interim solvere pupillo, iussu tamen iudicis interveniente, ex quo facile sequitur, si secus facta sit solutio, quod tutores postmodum supervenientes, debitores liberare non possint de quo casu agitur in d. N. sed hoc et, Quare videat adversarius, quam recte hic perstringat subtilissimum Fabrum, dum ita in ipsum invehitur. facessat iam Fabri violenta et contorta expositio loquentis d. d. N de habente tutore, sed solutione sine tutore facta eo

q. Imperator se ad d. l. 25. referat. Ego, an non hoc pugnantia
sit. l. 25. loqr de non habentib. tutorib. At d. N. at ex grio
quo eiusd. qstitutionis summa referti de habentib. Videat Faber
quo ferro hunc nodum discindat. et ibi, sed gravius torqua,
buius telum, fatetr Faber, nec negare integrum in d. N. at ex grio
remittere Imperatorem ad d. l. 25. at ubi in ea qstitutione vocu,,
la, syllaba, apex ullus, de tutore liberante creditorem, a.
acceptum ei ferente, q ante pupillo se non auctorante solvit.

TITULUS IX

PER QUAS PERSONAS CUIQUE Acqr. ateur.

Thesis 1.

Seqr posterior dnii pprietas, q vel illud posuit, non solum
p nosmet ipsos, verum et p alias acqri pronas, q sit, vel alie,
ni iuris, vel sui iuris. Alieni iuris st liberi nri et servi
prs q. s. t. et l. acqruntr 10 in pr. ff d. A. R. D. Liberi nri
st, vel in nra ptate, vel emancipati, q in nra ptate st, aliter
nobis acqrunt 2dum ius antiquum, aliter 2dum ius novum.
Jure antiquo liberi utriusq sexus, qcqd ad eos pveni,
rat, parentibus suis sine ulla distinctione pprietatis
vel ususfr. regulariter acqrebant. l. igitr 1 q. s. t. l. eiusq.
C. de patr. ptate. et l. 121 ff d. V. S.

2

Fundamentum hg acqsitionis e patria ptas, pp quis q
in ptate alterius e, nihil suum hre pt d. l. acqruntr 10 st,
ff d. A. R. D. st item vobis 3 q. s. t. et l. fin. ff de stip.
serv. adeo, ut ne momento aliquo subsistere in psona
eius poit. l. 79 ff de Acqr. vel amitt. hared. Hinc
oia patris st, q in liberorum manu st teste Seneca l. 7.
de benefic. c. 4. et Philo Judaeus in l. de decalogo.
Filiorum ait nihil pprium q parentum non sit. Rao rais e

qa

qa patria ptas liberis iuri pris ita subiecit, ut quodammo pars fiant pris, qua ei gtulat. Donel. in l. 38 § 17. n. 24. ff. d. V. O. Vnde naa pater et filius ead. ee psona pere. tlguntr l. fin. C. de impuberi et aliis substit. vox filii vox patris e § fi qs q ets post mortem n[r] de inutil. ib. stipul. ubi unus e ibi et alter ee videtr. l. 22. in f. C de agric. et censitis l. 11. Acqsitorum a pater fit mode rator atq arbiter d. § qi [?] et soc. ita parentum fiebat q. l. t. l. in re mandata 21 C. mandati et l. 2 ff. si a parente qs manumissus sit, qa alienao, dnii pprietas e, de qua acti sit in lit. pced.

3.

Dixi regulariter, qa liberi parentib. suis d acqrebant peculium castrense d. § qi. Fundamentum exceptionis gsistit in militiae favore, unde et peculium hoc vocatr pprium filiorum primoniu l. 3 § 10 ff de minorib. et filius duplex ius sustinet pris et filii fam. l. 15. § fin. ff de castrensi peculio, pris in peculio castrensi l. si qs 6. § fin. ff de iniusto rupto. et l. 2. ff de SC. Maced. Filii fam. in caeteris peculiis. Hinc cessat in castrensi peculio SC. Macedonianu l. 1 in f. ff d. SC. Maced. cessat collatio. l. 1 § 15. ff de collaoe bonor. actionem et psecutionem huius peculii semp filius invito pre St l. miles 4 § 1 ff. de castrensi peculio, et adsus patem l. lis nulla 4. ff de iudiciis, qa in eo nullum ius pris e l. erat 3. C. de castr. peculio. l. 12. et pt et de eo testari l. 2 ff de castr. peculio l. fin. C. q testa facere poss. l. fin. C de inoffic. testo. et fin. i qbus d e pmissum fac. testum.

4.

Dicitr a. peculium, pprie q. pusilla pecunia, sive primoniu pusillum, q. pres filiis suis, ac dni servis separatim a suis raoib. pmittunt deducto inde si qd ipsis debetr. l. 5 § 3 et 4 l. sex duob. 32 in f. pr. et l. peculium 39 ff de

peculio. Imperite et magis ex rusticitate dr q [illegible] iuditii cura
repositum e. l. si Clorum 79 § ff de legatis 3. dolebant n.
rustici inqt Thaddeus in l. pater fam. 182 n. 3 ff d. V. S. et ple,
riq. alii, diligentes pres fam. pacis tempore de bello ac tu,
multu solliciti, aereorum aliqm numerum colligere, quo si
opus eet aufugerent, et clam retinerent. Parat itaqz qs sibi
peculium negotiatione, et parsimonia sua, vel meret officio
a quolibet sibi donari d. l. 39 et l. 7. ff de peculio. et simile
e peculium hoi, ut eleganter Papyrius Fronto dicebat,
nam nascit crescit, decrescit, et morit. Nascit si qd dnus
ipse, q hi necee o st pstare separavit a rationib. suis et tradi,
dit, a. cum ap liberos vel servos eet p tradito habuit l. 40
§ 1 et l. 4. in pri. et l. 8 ff d. t. Crescit cum auctum fuerit,
decrescit, cum resinterenant, morit cum ademptum e a.
extinctum. Adimit nuda pris et dni voluntate, extinguit
v. morte servi et filii fam. alienatione, manumissione et eman,
cipatione l. 1 §§ 1. 3 et 4 et l. 3. ff qn de peculio ao annalis e.
Propre n. loqndo, eorum qui iuris st bona, peculium v.
eorum, q st alterius ptati subiecti l. pater fam. 182 ff d. V. S.

5.

Peculium a. e 2plex paganum et castrense, qa st qdam civium,
q Rei pub. militant, a. in castris, a. in toga, qdam v. q o mi,
litant, q dicunt pagani, pagani autem arro του πηγου
a fontibus circa quos plures villae condi cpverexerunt,
q. ex eod. fonte potantes dicti st Pyrrhus Perrotus cor,
nucopiae p. 156. et notandum q olim Roma teste Dionys.
Halicarness. l. 4 antiqt. distributa fuerat in 4 tribus,
quas pagos, ut et earum incolas, inde paganos dixerunt.
~~cunt~~. Hinc factum ut paganorum nomine, in iure nro, o tm rustici veniunt, verum et reliqi urbani
q extra militiam ad munera civilia, agrorum qz culturam
domi relicti st l. 20 C. de testib. l. 6. C. de iurisdict. l. fin.
ff ad l. Falcid. l. 3. ff de testo militis et pri j de milit. testo.

590

6

Peculium paganum 2plex faciunt DD. profectitium et adventi-
tium, pfectitium e, q ex re a. substa pris, a. eius occasione
filius acqrit l. 5. in pr. ff de iure dot. Nam etsi pris amicus vel cognatus, vel aliqs alius, pri donaturus dede-
rit filio, a pre tn pfectum ee ltgr d. l. 5. § 2. et l. 10 § 6.
ff de vulgari et pupill. subst. Vnde Senec. l. 5. de benefic. 19.
beneficium, inqt, ei dedit, cui datum voluit, si in pris ho-
norem fecit, pater accepit beneficium. Adventitium a. e
q aliunde obvenit filio, vel ex hrdate aliena, vel ex legato, vel ex minima
liberalitate fortunae, vel e laborib. d. l. 5. § 11. et l. 6. in pr.
C. de bonis q liberis, et d. § 1. inf. Castrense iterum distin-
guit in verum et q. castrense, verum castrense e, q filio occa-
sione castrorum et virtute bellica qsitum e, vel qa a parentib.
et cognatis, in militiam agenti donatum e, vel qa ipse filius fam. in mili-
tia acqsivit, q nisi militaret, acqsiturus o fuisset l. castrense 11. de castrensi pec.

7.

Quasi castrense peculium, q ad imitatoem peculii castrensis suprevenit
et medietatem inter paganu et urbanum castrense obtinet l. fin. C. de inoffic.
testo e, q obeuntibus forensem militiam dati, quales st magistratus,
patroni et advocati causarum, consiliarii, Doctores, et Professores liberaliu
studiorum, et alii oes q salaria, vel stipendia pcipiunt publica d. l. fin.
C. de inoffic. testo. Hi milites dicunt togati, ut et militia ipsorum litteraria.
l. pximos 8. C. de pximis sacrorum scrin. Nec n: solos nro imperio, milita-
re credimus illos aiunt Impp. in l. advocati 4. C. de advocatis div.
iud. q gladiis, clypeis et thoracibus nitunt, sed et advocatos. Militant
namq causarum patroni, q gloriosae vocis fisi munimine, laborantium spem, vi-
tam et posteros defendunt. 8.

Olim itaq liberi tam adventitia parentib. suis, in quorum erant ptate, q pfectitia,
q p filio pris occasione, o v. ex re et substa pris, obveniunt, in plenum acqrebant.
Vide Hortens. ad pr. § 1. J. S. t. Jure v. novo quo de in d. § 1 N quod nobis inhumanu
visum e, et l. 6. in pr. C. de bonis q liberis, distinguit in pfectitium peculiu et adventitium,
pfectitium 2dum ius antiquum, totum parenti acqrit, et filius sine nihil ad liberos suos
transmittere pt, cum nullo mo ipsius sit. Adventitii v. pprietas filio acqrit, usus
et fructus pri d. § 1 N qa. Non n: oportet labores ipsius, aliis fructu vel lucru afferre
l. iubemus 5. C. de silentiariis l. 12. et grave nimium e, ut fructu laboris sui
fraudet industrius. teste Cassiodoro 2 var. 21. Notandum tn hic e, pprie-

ta

tatem sic tribui filiofam, ne ti liceat ei, qz diu in pris ptate e, res eius peculii, sine pris qsensu alienare, vel hypothecae titulo dare, vel pignorasi,, gnare. Rao addit insignis, in l. fin. § 1 C. de bonis q lib. dum inqt impa,, tor, melius e coarctare iuveniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant, q eos post dispsum expectat primonium.

9.

Liberi emancipati, qa fundamentum acqsitionis hic deficit, patri qdem nihil acqrunt, retinet tn is aliqd ex bonis adventitiis emancipatorum, q remu,, neraois gratia, ps factum a se emancipaoem. Illud a. aliud erat iure an,, tiquo, aliud iure novo. Antiquo iure vel lege Constantiniana, pater sibi retinebat, tertiae partis bonorum dnium. Hoc inhumanum erat, qa satis impium e, sais quemqz defraudari, eaqz in alios transferri l. 2. C. ut nemi,, ni liceat. 22. l. 10. Novo a iure qseqr duntaxat, dimidiae partis bonorum usumfr. § hoc quoqz 2. J. h. t. vide l. 6. § 3. C. de bonis q liberis.

10.

Servi st a. nri a. alieni, nri st a. in totum a. p parte saltem. De servis q in totum nri st, talis tradit deso gnralis, q ex traditione servi nri nanci,, scunt, sive qd stipulant, vel ex qualibet alia cau acqrunt, id nobis acqrit l. 10 § 1 ff d. A. R. D. et § item vobis 3. h. t. Fundamentum e dominica ptas, q facit ut servus pars qdam dni sit, velut animata qdam corporis pars, teste Arle 1 Polit. unde et dni voce loq videt d. § post mortem 12. J de inutilib. stipul. q tn regula interdum fallit. argt. l. 202. d. R. J. Quare vi,, dendum erit. 1 quid servus acqrat. 2. quando, et 3. quomo dno acqrat. Acqrit a. res oes exceptis tribus, 1o haereditatem et qe eiusd. haeredita,, tis, servus haereditarius, acqrere haeredi dno suo neqt, l. 18 ff de A. R. D. et l. 1 § veteres 16. ff de acqr. poss. qa ad dnum post aditam haereditatem, o solum servus iste haereditarius, verum et oia iura transferunt l. 25 in pr. ff de acqr. poss. et l. heres. 37. ff de acqr. haered. sed q semel meum e amplius meum fieri neqt § 14 J de actionib. 2. Factum servi q in stipulaoe continet, veluti si servus stipulet, ut sibi ire, agere liceat, stipulao qd. illa dno acq,, rit, cum servus ex psona dni ius stipulandi hat pr. Instit. de stipul. servo. sed o factum illud, § sed cum J. d. t. qa q facti st ad dnum o transeunt l. 44 in pr. de gdit. et demonstr. Facta n. st psonalia, et psonam o egre,, diunt. l. si statu liber 6. § fin ff de statu lib. et l. 196 ff d. R. J. 3. Res sub gditione legata, q extitit servo manumisso, o dno, sed manumisso acqrit l. q legata 18 d. R. J et l. uxorem 5 C. de gditionib. insertis hon. l. 9 com. c. 6.

11

Dn sive mihi, ~~fili~~ sive sibi, sive gservo suo, sive impsonaliter dari

ser,,

592

servus meus stipuletur, mihi acquirit l. 1 § 7. et l. 15 ff de stipul. servorum. nisi tn̄ xneo nominatim acquirere voluerit, qa tunc dno ō acquirit. l. per servum 37. § 4. ff d. A. R. D. et l. servus alienus 30 ff de stipul. servi. Ratō ē, qa accipe, et tradere st naalia l. 7. § qsitum ē 3. ff.
quoniam et servus ē capax l. 12 § 4. ff de accusat. ut nec xneo. Extraneus n: hic alter ē, qa deficit fundamentum acqsitionis, dominica vel ptas, q facit ut servus videatur una et ead. psona cum dno. Alteri a. nemo stipulari pt. l. stipulatō 38 § alteri 17. ff d. V. Obl.

12.

3° Acqrunt servi dnis et ignorantibus, et invitis, pene ex oib. causis l. 32. ff d. A. R. D. l. servus 62. ff d. V. Obl. et d. § item vobis 3. h. t. Dico pene, qa excipitr possessio l. pegre 44 § 1 l. 1 § 2 ff de acqr. vel amitt. ~~poss. hered. [illegible]~~ poss. et l. ea q § 3. ff d. A. R. D. et hereditas l. q in aliena 6 in pr. ff de acqr. vel am. hdtate et d. § 3.
V sed si dares h. t. Possessio: qa ō acqri pt, nisi animo et corpore l. fere 153. ff d. R. J. et l. qmdm 8 ff d. acqr. poss. Corpore qd. vel nro vel alieno, animo utiq nro, qa velle ō possumus alieno animo. Hereditas: qa melior gditio nra p servos fieri pt, ō a. deterior l. melior 133. ff d. R. J. et l. solvendo 39 ff de neg. gestis Fieret a. hoc mō gditio dni deterior, qa obligaret ipsum aeri alieno d. l. 6. Coniunge q s. dixi ad tit. de auctoritate tut. l. 1.
Et hereditas qin obliget nos aeri alieno, et si sit ō solvendo, plus qm manifestum est. l. 8 ff de acqr. hered. et l. 2. C. de hered. actione.

13.

Servi v. communes plurium dnorq, ō aequaliter, sed pportione dominica acqrunt l. 5 et 7. in pr. et l. 18 § fin. ff de stip. serv. Fit tn̄ interdum ut uni ex dominis nihil acquratur, quia ei obstat vel voluntas servi, vel res de qua acqrenda, agitur. Voluntas servi: si nominatim alteri ex dominis stipulatur, soli ei acquirit, l. per servum 37. § 3 ff de acquirendo rerum dominio. l. 7. § 1 et l. si ex re 28 § si cuti 3 ff de stipul. servorum. Res quae vel unius domini est, tunc n: ei acquiri nequit, quia non valet huiusmodi stipulatio, ubi quis rem suam stipulatur l. 29 § 1 ff d. V. Obl. Solidum itaq alteri acquiritur § fin. j. de stipul. serv. d. l. per servum 37. § 1. ff de acqrendo rerum dnio. et l. 7 § 1 ff de stipul. servorum.

14.

In servis alienis habemus, vel ius quodam, vel eos bona fide possidemus, vel neutrum concurrit, ius est vel ususfr. vel usus. Si sit in fructu, tunc quod ex re nostra, vel ex operis suis acquirunt, id nobis acquirunt. l. sed si 21. § quod servus 3. ff de usufr. d. l. acquiruntur 10 §§ 3. ff d. A.R.D. et § de iis a. servis 4. J. h. t. Ex re nostra recte nobis acquirunt, quia bonae fidei convenit ut unusquisque per privum habeat, quod ex re eius servus acquisierit l. communis 24 ff comm. divid. et l. communis 45 ff d. A.R.D. et quia invidia est, quod ex domini occasione perfectum est, hoc ad eum reverti, § igitur N quibus J. h. t. Quid autem sit ex re fructuarii explicat l. ex re 31 ff de usufr. et l. servus 43 § fin. ff d. A.R.D. Ex operis vero suis ideo nobis acquirunt, quia ad hunc usum servi parantur, ut operis suis serviant. l. 4 in pr. ff de operis servorum et arg. l. ancillarum 27. ff de hered. petit. Quoniam itaque hereditas non est in opere servi l. fructuario 45. ff d. A.R.D. sicut nec aditio l. aditio 45 in pr. ff de acqu. vel amitt. hereditate cum nulla opera sit sine labore, aditio autem unico et verbo expediri possit § fin. J. de hered. qualitate et differentia, nec ulla opera in legato, l. liber homo 19 ff de acqu. rer. dom. itaque neque hereditas neque legatum acquiritur usufructuario, sed domino proprietatis d. § de iis a. 4. N itaque sins J. h. t. nisi tamen contemplatione fructuarii, aliquid servo fuerit relictum vel donatum l. 21 cum l. sequente ff de usufr.

15.

Si vero servi sint in usu tunc acquirunt secundum legem per servum 14. in pr. l. si ita legatus 16. § fin. et l. servis 20 ff de usu et habit. Quod placuit de servis, qui sint in usufructu, et usu, idem placet de illis, qui bona fide a nobis possidentur, sive sint servi alieni, sive liberi homines, ut quae extra dictas istas causas acquirunt, ad eos pertineat si sint liberi, vel ad dominum si servi sint. In hoc tamen distat fructuarius a bonae fidei possessore, ut hic possit usucapere servum, propter bonam fidem et possessionem: fructuarius vero minime, quia non possidet et scit servum alienum esse d. § de iis 4 N sed bonae fidei possessor. Si vero neutrum concurrit, in servis alienis, nec ius, neque possessio, ulla ex causa nobis acquiri potest, § ex his itaque 5 J. h. t.

16.

Sui vero iuris homines, nihil nobis acquirunt, excepto eo quod per procuratorem nobis acquiri possit possessio, quod utilitatis causa receptum videtur ti. et l. 8 C. de Acqu. poss. et d. § ex his itaque 5. J. h. t. cum procuratorum usus plane sit necessarius l. 1 § 2. ff de procuratorib.

TITVLVS X.

De testamentis ordinandis

Q 9.

Theni

594

Per universitatem acquiruntur res vel
- 1 Per successionem quae est
  - Civilis quae dicitur hereditas quae est vel
    - Ex testamento unde testamentaria dicitur
    - Ab intestato.
  - Praetoria quae dicitur bonorum possessio
- 2 Per arrogationem
- 3 Per addictionem bonorum libertatis causa.

Hereditas ab intestato magis proprie dicitur legitima, quia immediate à legibus fit. Testamentaria non nisi interveniente testamento.

Thesis. 1.

Hactenus egit Imp. de modis quibus singularum rerum dominia, tam ex iure gentium, quam ex iure civili, acquiruntur: succedunt nunc modi, quibus per universitatem res nobis acquiruntur. Fit autem illud tribus modis. 1° per successionem. 2. per arrogationem. 3 per addictionem bonorum libertatis causa. §. hactenus 6 J. t. proxime praeced. Successio autem est alia Civilis, alia Praetoria. Illa dicitur hereditas: haec vero vocatur bonorum possessio. Haereditas quae definitur successio in universum ius, quod defunctus habuit l. hereditas 62 ff d. R. J. et l. nihil est 24 ff d. V. S. datur vel ex testamento, unde et testamentaria dicitur, vel ab intestato. Utraque legitima hereditas est, quia utraque dependet a l. 12. tabb. sed diversimode. Haec ratione dationis, illa vero ratione confirmationis unde hereditas quae ab intestato nobis defertur, proprie legitima vocatur, et testamentariae opponitur l. 6. § 2. ff quae in fraudem cred. et l. ea v. 3. § 2 ff de sep. leg. Quae vero ex testamento nobis defertur, non proprie, neque etiam plane improprie, sed non improprie dicitur. l. obvenire 130 et ibi Gl. ad. ff. d. V. S.

2.

Quamdiu potest ex testamento hereditas adiri ab intestato non defertur.

Quoniam autem ordinarium est ante de iudiciis testantium, deinde de successione ab intestato loqui l. 1. in pr. ff si tabb. testi nullae extabunt, quia quamdiu potest ex testamento adiri hereditas, ab intestato non defertur l. quamdiu 39 l. in plurium 70 in pr. ff d. acqu. Hde. et l. antequam 8 C. comm. de successionib. Quare necessarium est, initium de ordinandis testamentis exponere, §. fin. t. proxime praeced. Testamentorum autem quaedam sunt generalia quaedam vero specialia, generalia respiciunt, vel testamentorum originem, vel definitionem, vel divisionem. Origo testamentorum non est ex iure civili, sed ex iure gentium, ut infra dicam in qst. 1. Sed definitio testamenti alia est nominalis, alia realis. De nominali, agitur in pr. J. h. t. testamentum videtur esse ex eo appellatum, quod sit testatio mentis, quod num verum sit, dicam in qst. 2.

3.

Definitio testamenti realis alia Modestini alia Ulpiani.

Realis definitio alia est, secundum Modestinum, alia secundum Ulpianum. Ille ita definit, testamentum quod sit voluntatis nostrae, iusta sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri velit l. 1. ff qui testamenta facere poss. Hic vero quod sit mentis nostrae iusta contestatio, in id solenniter factum, ut post mortem nostram valeat. Ulp. in fragm. t. 20 in pr. Hinc primum colligo ex verbis: voluntatis seu mentis nostrae, quod illa

Institutio heredis permissa alterius arbitrio, e. g. quem Titius voluerit mihi heres esto, est vitiosa.

institutio, quos Titius voluerit, ideo vitiosa sit, quod alieno arbitrio permissa sit, nam satis constanter veteres decreverunt testamentorum iura ipsa per se firma esse oportere, non ex alieno arbitrio pendere l. illa 32.

A

ff de haeredib. instituendis. Sed notandum est verbum iusti quod alii aliter explicant Arumaeus disp. 7. th. 2. Accipit illud de iure facta, quod fundamentum, haeredis nimirum institutionem continet. Sed hoc modo definitio erit angustior suo definito, quia non competit testamento militis, quod similiter testamentum est ac paganicum, propterea quia haeredis institutio, in militis testamento, quod ex iure gentium, testatur, et ordinem regulas iuris civilis, non est necessaria, ut in tit. de militari testo. proximè sequente dicam.

Voccula iusti explicatur.

1 Explicatio Arumaei reiicitur.

Miles ex iure gentium testatur, in cuius testo non est necessaria haeredis institutio.

4

Ex eod. fonte falsa videtur illorum sententia, qui verbum iusta, pro solenni accipiunt. Primo quia definitio Ulpiani separat iustum a solenni. Sed militis testamentum fuit et nuda, atque omnibus sollemnitatibus iuris destituta testatoris voluntas, ut habetur in l. 1 ff de testo militis. et Ulpianus in fragm. t. 23 § fin. Unde duo sequuntur primo testamenti divisionem in solenne et minus solenne, et minus solennis iterum in militare et codicillos, quam communiter doctores retinent, textib. iuris repugnare, quoniam n: testum quod nullo modo solenne est, ut militis est, potest dici minus solenne. Secundo Ulpiani definitionem magis esse speciei definitionem quam generis, quia loquitur de testo solenni, quale est paganorum.

2. Explicatio reiicitur.

Testamenti divisio inepta reiicitur.

Definitio testi ab Ulpiano tradita non est generis sed speciei

5.

Divisio testamenti, aliud est iure iuris veteris, aliud iure novum, ius vetus est hic, vel civile, vel praetorium. Civile iure diversas testamenti species pro diverso tempore agnoscebat, aliud n: testamentum conveniebat paci et ocio, aliud in praelium exituris, aliud deniq. utriq. tempori, tam pacis, quam bellorum, primum fiebat Calatis h. est vocatis comitiis, in concione populi de quo Gellius l. 15 Noct. Att. c. 27. secundum fiebat in procinctu, cum viri ad praelium faciendum in aciem vocabantur, propterea quod in incerto esset an redituri essent Theophilus hic. Tertium deniq. per aes et libram, in quo duo agebantur, familiae mancipatio, et testamenti nuncupatio, quod utrumq. sit, vegre apud Caium l. 1 Instit. quibus modis filii exeunt de potestate patris § 1 et Ulp. in fragm. t. 20 § in testo 8. Quoniam autem saepè accidebat, ut nonnulli improviso morbo correpti, intestati discederent, ob raram et difficilem populi convocationem, quae in quolibet anno, nisi bis fiebat. Vulteius in pr. J. h. t. n. 27. et quia non semper erat bellum, a quo et remotius est fere, minus, ideoq. ultimum testamentum, duo priora rectè sustulit. Idem tamen testamentum per aes et libram, quia captandae mortis videbatur inducere votum Theophilus hic et Corasius l. 5 miscel. c. 12 in usu esse

Calatis

Testamentum vetus aliud est { Civile quod fiebat { Calatis comitiis / In procinctu / vel per aes et libram } / Praetorium }

Cur testamentum quod fiebat calatis comitiis et in procinctu abrogata sint.

Cur testamentum per aes et libram sublatum sit.

Horū & testium iure civili requirebat̄ psentia §3 J. t. Iure ptorio sufficiebant signacula illorū §2 J. t.

eē desiit § sed ut nihil. J. d. t. Prætorium v. iure nullam desiderabat mancipationem, ut testamentū p æs et libram, sed duntaxat septem testibus, eorumq; signis qbs contentum erat sed. p dicta 2. J. t.

6.

Novum testamentum ē vel: Scriptum / Nuncupativum — utrumq; vel: Paganum et solenne / Castrense seu militare et non solenne

Iure novo testamentum ē, vel q calamo scribitr, unde dr scriptum, vel voce nuncupatr, unde nuncupativum § fin. J. t. utrumq; ē vel paganum et solenne, vel castrense seu militare et non solenne. Paganū ē, q domi fit extra militiam iure cōi. Et tm̄ de gñralib.

7.

Specialia testorū vel principaliter ptinent ad testa vel p accidens, q principaliter ad testa ptinent, testum vel cstituunt, vel dissolvunt. In constitutiōe tractatr, vel de testi cfectione, vel de psonis. Confectio testi alia ē ex iure cōi alia ex privilegio. Conficitr testum ex iure cōi, aliter scriptum, aliter nuncupativum, ad cfectionem ~~testi~~ scripti q fit iure cōi, reqr forma et mā. Forma csistit in qbusdā requisitis, q ptinent, vel ad universitatem testi, vel ad singula eius capita. Ad universitatem refero, q totius testi st, quale ē illud, ut uno eodemq; tempore, unoq; cltextu testum cficiatr §3 J. t.

Quid sit uno contextu testm conficere

Esta uno cltextu cficere, nullum actum alienum testo intermiscere l. 21 § fin. ff q testa fac. pnt, nisi exercitus actus, ō plane alienus sit, a. aio brevis sit, eumq; expserit, necessitas, vel nāē vel valetudinis. Nāē qualis ē, victus necessarii, et potionis oblatio, et si qn narius, nāē usus ad depositionem superflui ponderis emineat, vel testatori, vel testib. Valetudinis, qualis ē medicaminis datio vel impositio l. cum antiqtus 28 in pr. C. de testis.

8.

Ad singula testi capita q ptinent duabus psonis insarent, testatoris et testium. A testatore reqritr ut is hæredis in testo instituti, nomen vel pse ppria manu apponat si scribere pt, vel palium, octavum vel testem, si scribere neqt. l. 21 C. de testis et § 4. J. t. Raō ē, ne ulla fraus in testo adhibeatr, ubi m: periculum maius intenditr,

Hanc hōis appositionem Justinianus addidit sollennitatib. § sed sui oib. 4 Inst. t.

1 G

ibi procul dubio plenius est consulendum, c. ubi periculum de electione in 6. Quoniam autem ex signi subtilitate plurima testamenta destruebantur, testatoribus non valentibus signi custodire subtilitatem, aut forsan non volentibus sive propter vetustatem, ideo novo iure statutum est, ut sive per se aliquis, sive per alterius personam nomen haeredis inscripserit, testamentum valeat Nov. 119. c. 9.

Ubi maius periculum intenditur, ibi plenius consulendum.

9

In testibus quoque attenduntur 1º testium iusta collectio 2. solennis numerus. 3. signaculi appositio. 4 subscriptio testium. 5 testium qualitas. 1º testes debent adhiberi, non fortuiti, vel transeuntes, sed rogati ut testamentum fiat. Alterius rei causa forte rogati, ad testandum non sunt idonei, nisi ante testimonium certiorentur ad testamentum se adhibitos l. 21. § 2. ff. q. testa. fac. poss. l. Hac consultissima 21 in pr. C. de testam. Authen. rogati C. de testib. et Nov. 90. § 2. Ratio est ut falsitatibus quibus maxime testamenta sunt obnoxia occurratur l. fin. C. de fideicom. nihil autem interest utrum testator, an vero alius rogaverit testes Julius Clarus in § testamentum qst. 58. n. 4 ——— et ~~H~~ Vult. consiliorum Marp. 29 n. 124. voluminis 3. ~~Sm~~

1 Testes debent esse non fortuiti vel transeuntes, sed adhibiti rogati

Nihil interest utrum testator per se vel per alium testes rogaverit

10.

Sed numerus testium solennis est, si septem testes adhibeantur. § 3. I. t. et l. 21 C. de testam. Lex etenim ne quod falsitati incurrat per duos forte testes compositum testamentum, maiorem numerum testium postulat, ut per ampliores homines perfectissima veritas reveletur d. l. fin. C. de fideicom. Sed cur non plures vel pauciores requiruntur testes? Videtur Praetor, qui numerum testium induxit d. § 3 I. t. t. respexisse ad testamentum per aes et libram, in quo adhibebantur quinque testes cives Romani, puberes praesentes, libripens et familiae emptor. Familiae emptor, qui Caio in fragmentis l. tit. quibus modis filii exeunt de 6. ad testatorem dicit, testibus istis praesentibus, patrimonium testatoris, emebat his verbis: Hanc ego familiam, quam mihi emptam esse hoc aere, ~~aere~~ aeneaque libra iure Quiritium meam esse aio. Sed aere

2 Septem testes requiruntur

qa

Per ampliores homines perfectissima veritas relevatur.

Cur septem testes adhibeantur et non plures vel pauciores?

Ritus emancipationis

t

Cur libra adhibita?

98

pendit libram aeneam. (ab eo a. libro adhibenda sol-
lenniter pfecta ē, q veteres Rom. infectum argentum
appendere, ō numerare solerent teste Brissonio
l. 1 antiqt. c. 2.) qz libripens seu ponderator
tenebat, et aes h. ē unum a. duos nummos, numi iustum
pondus. hrēt appendebat, aesqz appensum haereditatis
emptor ei a quo hdtatem expectabat, in similitudi-
nem ptii dabat, q signum erat mancipaois. Te-
stator a. emptori familiae, ō statim, qa viventis nulla ē haeredi-
tas l. 1 ff de hdtate vel aoe vendita, sed tm ordinabat, qd
post mortem suam fieri vellet, ut ex dfoe testi appareret,
Tabulas itaqz testi testator tenens, ita dicebat: Haec uti
his tabulis cerisve scripta st, ita do, ita lego, ita testor,
itaqz vos Qrites testimonium pbitote.

x pretii.
Viventis nulla ē hdtas

11

Cur apud veteres qnqz testes adhibiti?
Cur iidem Classici dicti?

Ideo a. qnqz tm testes cives Rom. requirebant, qa hi totum
populum Romanum, q ex qnqz classib. constabat, Unde te-
stes illi Classici vocantr a testo, repsentabant. Quare
sublata in testis mancipaoe, sublatus et ē ponderator, seu
libripens et familiae emptor, in quorum deinde locum. ptor
alios duos, ut septem testium numerus impleatr substituit.
Hinc ē q hodie adhuc 7. testes in testo requirunt

12.

3 Sigilli appositio

Sigillum dupliciter qsideratr.

Tertio, requiritur, a testibus ut qlibet ~~s...~~ sigillum suum testo
apponat, d. § 3. h.t. signaculum a. seu sigillum considerat,
vel quantitative, vel qualitative. Quantitative, quatenus,
vel multa 7 adst signacula, vel unum tm. Si unum possunt
oēs testes eo signare st possunt a. s. h.t et l. 22. §2. ff q testa
facere pnt. Qualitative, num vel fieri annulus requirat, de
quo [illegible]

13.

4 Subscriptio varia

Subscriptio sine appositione sigilli, et appositio sigilli sine subscriptione, vitiat testamentu.

Quarto. Requiritur a testib. ut subscribant propria manu.
d.l. hac consultissima 21 in pr. C. de testis. et d. § sed cum paula-
tim 3. h.t. Si qs ĝ ex testibus nomen suum ō adscripserit, verum
tm signaverit, pro eo ē, atqz si adhibitus ō eet, etsi adscripse-
rit se, ō tm signaverit, adhuc idem dicendum ē l. 22. §4.
ff q testa facere pnt.

Deniq; qualitas testium, ex regula illa cognoscit: q oes cum qb. testi factio e, testes adhiberi possint § testes a. 6. J. t. Qua tn regula sras patit exceptiones, qdam n: phi, bent ob aetatem, vel ob qualitatem aliq inhaerentem, vel ob suspicionem, ob aetatem phibet impubes d. § 6. qa impuberis iudicium, adeo e infirmum, ut q discideat plane ignoret l. fin. ff de manumissis vind. et l. i. inf. C. de falsa moneta. Vnde et psens p absente ht l. 10. ff qbus ex causis in poss. eat. Qualitatem illam inhaerentem causat vel nra velius. Nra gsiderat velut integra, vel ut corrupta. Integra sexum introduxit muliebrem, q removet mulierem a testimonio ferendo l. 20 § 6. ff q testa facere pnt, l. 18. ff de testib. et Ulp. in frag. d. to § mutus 6 Corrupta v. nra varios invexit morbos, ob quos, qs repellit a testimonio, qdam n: st furiosi, qdam muti, qdam surdi, qdam caeci § testes 6. J. s. t et Ulp. in fragm. t. 20 § mutus 6

5 Quales testes debeant ee

Omnes cum quibus testamenti factio e, testes adhiberi pnt. sive activam sint testi factionem sive passivam.

15.

Furiosus ideo phibet, qa compos mentis o e d. l. 20 § ne furiosus 4 ff q testa fac. pnt. nec exacti gsilii capax. sakes l. 4 § iarg. unde nihil coram eo fieri ttgr. l sed et § 9 in pr. ff de recepti, q arbitrium receperunt. Mutus: qa ad interrogationem, q testibus vocatis fiebat, licetne antestari, i. e testem sumere, ut testium Lucio Titio fiat, mutus rndere negt. Hortens. J. tit. Vnde et mutus ubi voce opus e p absente ht l. 124 in pr. ff d. R. J et l. fin. ff d. V. S. tn cum tabulae apiunt, q fit iure civili, in ba tertium, a. quintum die a morte Paulus l. 4 § iarg. tit. 6. testes sigillum suum, voce recognoscere o pt, surdus: qa nuncupationis verba o exaudit, de illis tn surdis et mutis dicta accipienda st, q plane nihil audiunt, et loquunt argt. l. 1 § fin. ff de oblig. et act. Caecus ideo repellit, q proprio chyrographo annotare negat, q retenius testamentum signavit, q a teste reqrit. l. pen. ff q testa facere pnt. tn q testatorem videre negat, q similiter reqrit in teste l. hi o speciali 9 C. de testes, et t 30 q a fine

Quare furiosus non adhibeatur p teste?

Quare mutus?

Mutus pro absente ht ubi voce opus e.

Quare caecus?

ob q̄m testes inducti, s̄t ut ut fraudib. accuratis obviā īr̄. l. fin. C. de fideicom. in caeco describit Donell. l. 6 com. c. 7. et Baldus Inst. h. t.

16

Hoc v. ō admittit testem servum, pdigum, eosq; q̄ iussi s̄t intestabiles ēē d. 56. Servum q̄a merito ad sollennia adhiberi ō pt, cum iuris civilis communionem ō hat l. 20 §. 7. ff. h. t. Prodigus repellitur licet testi factionem ō hat passivam l. mutum §. 1. ff de acqu. vel amitt. hdtate, q̄a in teste inqt Paulus l. 3 sentent. et vitae q̄litas spectari dt et dignitas. Prodigus a. vilis censetr psona. Hinc Athenienses eum infamia notabant, et lege oīum Graecorum arcebant foro et concionib. ut c̄stat ex orōe Aeschynis, q̄ Tymarchum. Tandem ii quos leges iubent improbos intestabilesq; ēē, removentr a testimonio d. 56. et l. cum lege 26. ff. d. t. qualis ē is, q̄ ob carmen a. librum famosum damnatus ē l. 18 §. 1. ff d. t. et l. hoc carmen 21 in pr. ff de testib. et l. lex Cornelia § 9 et 10. ff de iniuriis

Cur servus esse ō pt testis.

Prodigus cur ō pt ēē testis.

In teste et vitae qualitas et dignitas spectari dt.

Sors et c̄ditio pdigorū ap Athenienses.

Famosi libelli scriptor intestabilis et improbus ē.

17

Ob suspicionem phibentr ēē testes, q̄ s̄t in testatoris ptate §. 9 J. h. t. et l. testib. 9 ff de testib. et heredes scripti 5 sed neq; 10 J. h. t. et l. q̄ testo 20 in pr. ff. h. t. Qui in testatoris ptate s̄t repelluntr pp domesticum testimoniū, q̄ ō ex cognaōe, sed ex unitione, q̄ patriam ptatem c̄tingit. Theophilus hic. Ideo a. domesticum testimonium reiicit, q̄a rei fere testimonium necessitudo talium psonarum plerumq; corrumpit. Paulus l. 3. sentarum. c. 25. Hinc q̄a cum p̄re testante filius adhibetr testis, videtr adhiberi ipse pater et q̄. cum filius pars quodamō p̄ris sit. l. fin. C. de impuberum et alius substit. alius v. dt ēē testis, et alius testator Donell. l. 6 com. c. 7. intelligenda a. hoc s̄t, ō solum de liberis, q̄ s̄t in ptate, verum et de eo q̄m redemit testator ab hostib. q̄uis placeat hunc servum ō ēē, sed vinculo quodam retinen donec ptium solvat. d. l. 20 §. 1. ff. h. t.

Quod ii q̄ s̄t in testatoris potestate testes ēē non possint, id non ex cognatione sed ex unitione q̄ p̄riam ptatem c̄tingit.

Necessitudo psonarum rei testimonium corrumpit.

Redemptus ab hostibus à testatore, testis ēē in eius testo ō pt.

18.

Ex q̄bus duo sequuntr. Unum ē filium emancipatum, maritum, familiares et ministros, testes in testo recte adhiberi poē,

Filius emancipatus testis ēē in p̄ris testo pt.

Hh

propterea quod desiciat hic unitionis vinculum Donell. d. to et in tract. de testib. c. 3. Raevard. l. 2 variorum c. 8 et Vigilius ad d. § 9. Alterum est, quod pater et duo fratres, qui in eiusdem potestate sunt, utrique (hoc nempe modo legendum est, non utique, ut Duarenus et alii recentiores legunt) testes in uno eodemque [illegible] testo vel eod. negotio fieri possent § pater 8 h. t. l. 17 ff de testib. et Ulp. in frag. d. tit. § duo fratres 5. Ratio est quoniam nihil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhibere. Idem a. pater in testo filiofam. de castrensi peculio testantis testis esse possit dicam].

19

Sed heres scriptus ideo repellitur a testimonio, quia nullus idoneus testis in re sua esse intelligitur l. 10. ff de testib. l. 10 C. eod. et l. 17 ff de iudiciis. Unde Cic. in oratione pro Roscio Am. more maiorum ait, comparatum est, ut in minimis rebus homines amplissimi, testimonium de sua re non dicerent, sed totum hoc negotium, quod agitur testi ordinandi gratia, creditur hodie inter testatorem et heredem agi § 10 h. t. Dico hodie, sublato vet. testo per aes et libram, in quo familiae mancipatio fiebat, non inter scriptum heredem et testatorem, sed inter testatorem et familiae emptorem Ulp. in frag. d. t. § 2. Unde et familiae emptor a testimonio repellebatur Ulp. in frag. d. tit. § mutus 6. ut et ipsius liberi in potestate constituti. d. § 2. Non v. scriptus heres, et ii qui in potestatem eius [illegible] erant d. § sed neque 10 non licet a. Hinc Cic. pro Milone ait, secum Clodio fuisse in testo Cyri, architecti et heredem et testem

20.

Et quamvis id minus honestum fuerit, presertim in testo nuncupativo, in quo ignorare non potuit se heredem institui, non tamen eo minus, ipso iure testis esse potuit cum multa licita sint de I.C. quae inhonesta sunt l. non omne 144 in pr. ff d. R. J. itaque et illi qui tales personas testimonia in testis ferre permittebant eas hoc iure minime abiici debere probabant d. § sed neque 10. non licet iis qui id permittebant h. t. Quam dictam sessionem Imperator in legis necessitatem transtulit prohibuitque a testimonio ferendo, tam heredem scriptum, tam eos qui sunt in heredis potestate, heres n. imaginem obtinet familiae emptoris

d.

601

+

Nihil nocet ex una domo plures testes in alieno negotio adhibere.

Heres scriptus testis esse in testo non potest.

Multa sunt licita de I.C. quae inhonesta sunt.

Familiæ emptor non sibi acqrebat hdtem.

Hæres ē iuris successor legatarius non item.

Hæres cū defuncto una et ead. psona.

d. §5 sed neq; v. bi nos eand. observaōem ze. Calvern:
olim erat familiæ emptor aliter hæres institutus. ille
huic cogebatr post mortem testatoris restituere hæredi,,
tatem emptam teste Rosino l. 8 antiq. Rom. c16. in legib.
XII tabb. lege 12) et iuris successor ē l. 9 § 12 ff de
hæredib. instit. q a in iur oē defuncti succedit. l. cum hæ,,
res 11 ff de diversis tempor. pscriptionib. l. 4 § 11 ff de usucap.
inde fit q hæres cum defuncto, una et ead. psona dicatr
Nov. 48 in pr. et lic. l. 2 de LL inqt, nulla ē psona q ad
viam eius, q e vita emigravit, ppius accedat q hæres.

21

Ex his apparet q raō sit, cur legatarii et fideicomissarii
possint eē testes in testo, in quo illis aliqd relictum ē,
ut d. in § legatariis 11 J. ht. l. dictantib. 22 C. de testis.
l. q testo 20 in pr. ff q testa fac. pnt. et l. 14 ff d. rebus dubiis
illa vet, q totum negotium agat in testatorem et hæredem,
ō v. legatarium et fideicomissarium. d. § sed neq 10.

Cur legatarii et fideico,,missarii testes eē in testo pnt.

Quod et Symachus l. 10 epist. 55 indicat dum ait, cum
testi iure cfecti fidem recitaō publicaret, calumnia
inanis obiecta ē, q signatores nescio qd legati ex eo
voto cepissent, q v. tenuis honor, quo subscriptores ob
amicitiam asperserat, legitimum poit abolere iuditiū.
Nam si his legibr viveremus, inimicis signatorib.
tutius uteremur, quos offensa nihil de testatore hu,,
manitatis exigeret. Verum ita q stringens videtr eē
raō Accursii, qm seq Reiberus trait. de testib.
parte 2. n. 1 Borell d. to et alii, q ideō admittunt hos
testimonia, q de commodo eorū tm p cseqntiam agatr,
ō v. principaliter, ut accidit in hæredis psona, eēt n:
hoc cancellis circumducere legem, ō v. interptari, cum
d. l. 10 ff et C. de testib. ō ob commodum principale, sed
simpliciter oēs repellit a testimonio dicendo in re sua.
Dn segret, q in contractib. v[illegible] la testes eē poet,
q falsum ē c. ix de testib. et Nov. 90 XI. Æmilius Ferretius in
d. l. q testa 20 n. 1 ff q testa fac. pnt.

Non ppea legatarius in testi,,monium admittitr, q de eius commodo non principaliter sed consequentiā tm agatr.

Proxeneta dr is q medius ē, ut res emant et vendant. proxeneta testis ee ō pt.

X c. siv. 2.

22.

Quemadmodum a. heres repellit a testimonio, sic et ipsius pater, in cuius ē ptate d. §. sed neq. 10 S. t. qa et sic alias fieret testis in re sua qd d. l. 10 ff de testib. Aegrit. n: pri filius commodum et incomodum hereditatis l. 79 ff de acqr. vel amitt. h. Cuius a. emolumentum vel da, mnum, ad aliqm suo nomine ptinet, ea est propria cāa l. 1 §. 11 ff qn appellandū sit. Reppeluntr quoq. fratres q in eius d. pris st ptate d. §. sed neq. 10 ne clandestinis tis domesticis fraudib. facile qdvis p negotii opportuni, tate grassat l. 22 C. de donat. Et hi de forma testi.

Filius pri acqrit.

23.

Maā in qua testamentum scribi soleat, diversa diverso tempore fuit, vin: st veteres tabulis ligneis, codicib. membranis corio alicuius aīalis et charta §. 12 cum seqnte J. h. t. et l. 1 in pr: ff de bonor. poss. 2dum tabb.

Materia testamen, toq

Charta a. appellaōe, et ad novam chartam refertr, et ad deletitiam, adeo, ut et qs testari poit in opistographo l. charta 4 ff d. t. Est a. opistographum dictum, ōut Glossa putat ab opibus et graphia, h. ē scriptura, q. scri, ptura divitum opum, sed ab ὀπισθεν h. ē post sive retro, et graphi scriptura, q qi tam a facie, qz a tergo scripta exarabant, in opistographo scripsisse ferebantr teste Alexandro ab Alex l. 2 genialium dierum c. 7 Henrico Salmuth... in notis ad Pancyrrolum l. 1 tit. de charact. lit. et l. 2 tit de charta. Et hi de qfectione testi scripti

Charta deletitiá alias Palimpsestus.

Opistographus deleti, tem chartam sīat.

24

Nuncupativum testamentum ē, quo heredis nomen viva voce r. testib. psentib. nuncupat §§ fin. J. t. Est a. nun, cupare 2dum Varronem nominatim et certis vbis ex pse exponere et claré dicere, qd fieri velis. Confer l. heredes, ff q testa facere possunt. Et dupliciter nuncupatio usurpabatr. 1°, in testo p æs et libram, de qua nuncu, paoē s" egi, dn sine scriptura, sola pronunciatione testatoris Hoton l. 9 observ. 12 inf. Qui hi modus

Nuncupare qd sit.

te

testandi, olim n̄ adeo frequentabat, propterea q. q. volun
captandæ mortis improbabile crederet, futurosq; hære,
des, de testatoris viventis hæreditate sollicitos facere

QVÆSTIONES.

1 Testamenta cuius sint Originis?
2. Num in pr. I. S. t. proponat̃ d̃fo testi, seu allusio
tm̃, num v. Etÿmologia ridicula?
3 Num adhuc requirant̃ 7. testes, eodem tempore?
4 Num testamentum testes quovis signo obsi,
gnare possint, num v. annulo tm̃.
5 Num pater in testo filiifam. de castrensi
peculio testantis, testis adhiberi possit?
6. Num ~~...~~ prodigo fiat interdictio ~~...~~ bonorum
ipso iure num v. decreto magistratus?

QVÆSTIO I.

Testamenta cuius sint Originis?

Quoniam cuiusq; rei potissima pars principium ē l. 1. ff d. O. J. narium nobis videtur, testamentorum originem paucis demonstrare. Existimat a. Donellus in rubr. C. de testis n. 9 Vigilius Zuichemus in §§ sed prædicta q. d. 2. n. 4 et seqq. J. d. t. Dant in tract. de testis n. 82 Covarruv. 3. var. resol. c. 6. n. 7. Didacus Spino a Caceres in speculo testorum partis 1 glossa rubricæ de obser, vantia voltis testatoris n. 2. Guilelmus Uncialus qst Acad. qst 24 Gilkenius in l. 1 C. de hæred. instit. a n. 3. usq; ad n. 32. Antonius Guibertus Costanus Cap. 6. qst. Juris, et cois dd. opinio contra dum Jasonem in l. interdum n. 4 ff d. cdict. indeb. testa a iure gentium inventa ee. Quæ sntā tali confirmatur argto. Causa potens et effectus in potentia simul sunt, a. ōst Arls 2. Physic. c. 3. tex. 37. Itaque si extat causa ad effectum edendum apta, dubium n̄ ē, qn effectus eē poit, seu q idem, positis causis sufficientib. in actu ponit̃ et effectus. Sed causa quorum testorum

Omne ius Civile originem suā
sit ex iure nati vel gentium.
Ergo et ius testamentorum.
Antecedens pbat̃, quodlibet
n. ius Civile conformatur
ad æqtatem naturalem vel
gentium.

Quod testi factio sit
originē iuris civ. pbat̃
sic. Iura civilia deporta,
ti n̄ hnt. Atq testi fa,
ctionem n̄ hnt l. 7. §3
ff de interd. et releg. ubi
~~in ea~~. Ulpianus in hac
eos a relegatis differre
dicit. Ergo. vel sic
Illa q sit iuris gent. n̄ ne,
gantr deportatis. Atq
testi factio ipsi dene,
gatr.

introduxerunt, n͂ demum inventa sit, a iure civili, cum cœpint a gentibus quo et tempore in actu ponebant, q a nullum impedimentum legitimum afferri pt. quare seqr testamenta apud humanas gentes in usu fuisse. Propositio minor ita pbat. Causa q testa suasit, ē nalis animorum affectio, qua qlibet mo, riens, posteritati suae pspicere cupit arg. l. 9 ff pro socio. Unde nihil ē q magis hoib; debeatr, q̃ ut supremæ voluntatis, postq iam aliud velle n͂ pnt, liber sit stylus, et licitum q magis n͂ redit arbitrium. l. 1 C. d. SS. Ecclesiis. Sn hoc inde patet, videmus a militib. de, portatos hæredes institui poe. l. 13 § 2. ff de testo militis, q tn ea q iuris civilis st, n͂ hnt sed duntaxat ea q st iuris gentium l. 17 § 1 ff de pœnis. et l. 15 ff de interd. et releg. Miles itaq n͂ testatr ex iure civili, alias ex testo illo deportatus nihil cape poit, licet n͂ negaverim q militib. libera testi factio, constitutionib principalib. concessa sit l. 1 ff de testo milit. et pr. J tit. seqnte. Ergo necesse ē ut testetr miles vel ex gentiu iure, vel ex nali; q a tertium n͂ datr, n͂ pt a. iure nali; q a ex iu, re gentium demum, termini agris positi et dnia distincta st l. 5 ff d. J et J. Ergo ex iure gentium, et p 9 sequens testum aliq erit iuris gentium, q n͂ ē iuris civilis. Verum existimat Ioan: Franciscus Ozerius J l. 1 n. 22 et 23 inverti poe, argutum hoc tali mo. Si militis testamentum ē de iure gentium utiq deportatus iure coi, capet ex eo l. 17 § 1 ff de pœnis. Sed de, portatus ex tali testo, n͂ capit iure coi seu iure gentium, sed iure spali. Ergo tale testum n͂ ē de iure gentium. Assumptionem minorem pbat p d. l. idem ē 13 § et deportati 2. et l. si deportati 7. § similes 1 ff d. legatis 3. In illo textu hæc leguntr verba et deportati, et ferè oẽs, q testi factionem n͂ hnt, a milite hæredes institui possunt. In hoc v. ita legitr: Si miles depor, tato fideicommissum reliqrit, verius ē, q et Marcellus pbat cape Sta mo legendum ē, cum Florentina vsione Contio, Paccio, et Gotto, fredo et n͂ carere, licet qdam hoc tentent, q tn reputant p d. l. 13 § 2. ff de testo militis eum poe. Sed nihil aliud ex dictis textib. elicitr, q̃ q deportatus ex militis testo, aliqd cape posit; an vo illud q capit, sit iuris civilis, de quo qstio ē, id sane ibi n͂ apponitr. Quare recurrendum erit ad d. l. 17 § 1 ff de pœnis ubi ea tn deportatis conceduntr, q st iuris gentium, n͂ v. ea q st iuris civilis, q a st απολιδες, h. ē sine civitate. Ergo id q capit deportatus erit iuris gentium et p 9 sequens

> Quod militare testm n͂ sit origine iuris gentium pba, ri pt sic. Si militare testm esset origine iuris gentium poet utiq miles, omnibus indistincte in testamento suo legare. Sed hoc ē absurdum p l. 13 § 1 ff de testo militis, sicrum n: pœnæ miles n͂ pt instituere. Ergo et illud. Connexum pbatur, ius n: gentiu n͂ admittit exceptiones, et p l. 15 ff de interd. et relegat.

militare testum, in meris terminis iuris gentium qsistet. Bartolus in l. 1 ff de qdict. indeb. Testamentum a. q iure gentium tantum modo qsideratur et qficitur, qsistitq in nuda et simplicissima voluntate, q e de eo, q qs post mortem suam fieri velit, absq illam remp. q certis sollennitatib. peculiaribusq in testando forma et norma, ut hospitium suum st, o v. in illa ut nec in Rep. Romana, q ante Julii Caesaris tempora verissimum fuit l. 1 ff de testo militis. Postea v. ex spali, J Caesaris Titi, Domitiani, Nervae, et Traiani Impp. qcessione datum e militib. ut testa illorum solo gentium iure condita, in Rep. quoq Romana valerent. Vnde legimus subsistere posse tale militis testum in Rep. Rom. q o factum e 2dum legitimam observationem Ulp. in fragm. t. 23. § fin. q o qtinet iuris observationem l si a fratre 14 C de testo militis, q o factum e iure coi l. 36 § 4 ff d. t. et q o observat sollennitatem testamentorum pri J. de milit. testo, et hoc pt ex privilegio l. 20 § 1 cum l sequente ff de testo militis, ex beneficio l fin. C eod. et ex remissione legis l. 4 C. d. t. et pr. Instit. eod.

Nec hisce qtrarium e q miles o pt heredem scribere servum poenae d. l. idem e 17 § 2 ff de testo mil. qa vetat, illam institutionem q dtio instituti, q nihil acquirere pt. Non sibi, qa servus e, et servi nihil suum hre pnt. l. 10 § 1 ff d. A. R. D. e dno, qa nullum ht, e n. servus poenae o Caesaris d. l. 17 in pr. ff de poenis et l. si in metallum 7. ff q p o scriptis habentur. Privilegium itaq militis o facit, ut testamentum ipsius ex iure gentium qfirmatum desinat esse iuris et fiat iuris civilis, verum illud tm opatur ut domicilium in Rep. Rom. inveniat, proq testo habeatur, quare et deportati instituti in tali testo, st instituti in testo iuris gentium, ex quo et acquirunt ea, q st iuris gentium. Htis alii duo addunt fundamenta. unum deductum e ex l. 130 ff d. V S. hoc mo, q cunq ab aliquo qfirmatur, id originem suam ht ab alio, et o ab eo a quo qfirmatum e. Sed hereditates testamentariae qfirmantur a lege XII tabb. d. l. lege. Ergo originem suam o hnt a legibus XII tabb. ex qbus ius civile fluxit l. 2 § 4 ff d O J. sed ab alio vet iure gentium, q leges XII tabb. pcessit. Sed ad maiorem

Sed servis caeterisq q anodni,
Tes st non denegantur ea
q st iuris gentium. si itaq
miles testaretur iure gentium
poset et servus poenae,
ex illo testo aliqd capere, q tm
falsum. Manet igr q militis
testum sit originis iuris gentium.
R. deo quod miles non poit
hdem instituere servum poenae,
non, non in milite culpa e
neq hoc militi dene[ga]tur,
gatur, sed inhabilitas ipsa
servi illius non patitur hoc

ꝓ poēm respondet Ozerius d. to n. 23. q inspirationem vit ve,
rum ō ē, q̄ id ō dat originem suam, ab eo, a quo ꝯfirma,
tum ē. Quando n: ō seqr inqt, Codex. Pandectae et Institutio,
nes ꝯfirmatae st a Justiniano, ut ꝯstat ex ꝯstit. de Justinianeo
Cod. confir. de ꝯfir. Pandect. et ss ō in proemio Instit. Ergo
Codex. Pandectae, et Institutiones. ~~Ergo Codex Pandectae et~~
~~Instit.~~ fuerunt ante Justinianū, cum ipsius mandato sint com,
posita, sed hoc tn̄, q fuerint ante ꝯfirmaōem. Sic licet testa
ꝯfirmata sint a LL. XII tabb, ō tn̄ ꝯseqns statim ē, q fuerint
ante eas, qa origo et ptas condendi testa cepit ab iis. l. 120.
ff. d. V. S. Hoc itaq mō concipienda erat maior. Quodcunq
ab aliquo ꝯfirmatr, id ante ꝯfirmaōem erit. Quae ꝯsio
Ozerii potius infirmari pt: quando tria ista iuris nri volumi,
na componebantr ō a Justiniano, a quo duntaxat ꝯfirmata sē
sed opa eorum, quoq fit mentio, in Constit. Codicis de novo C. fac.
et Constit. de Justin. C. confirm. ita et aliude ē, q ꝯfirmavit testa
ab eo q invenit. Jus itaq gentium invenit testa, dn̄ l. XII tabb. inventa
ꝯfirmavit. Exto st pacta, qqd. a lege in dum ꝯfirmantr l. 6. ff de pact.
origine tn̄ iuris gentium st l. 1. ff de pact. si tn̄ verum ē ut hi
volunt, q d. l. 120 loquatr de ꝯfirmaōe testi solennis, fateor argum
inde extructum hac ꝑ sua nihil ꝯcludere, nisi ꝯcedere velimus, q
solenne testum origine sit iuris gentium, q tn̄ ē absurdum.
Alterum argum ꝯtinet exta sacra et ꝓfana. Sacra, ut puta Isaaci, a
quo institutus fuit Jacob. Genes. 27. V 28 et 29 Det tibi Deus de
rore coeli, et de pinguedini terrae, abundantiam frumenti et vini,
et serviant tibi populi, et adorent te trib. esto dnūs fratrum
tuorum et incurvent ante te filii matris tuae &c. Tn̄ Davidis, q
iam iam moriturus ꝑ ultimam suam voltem, regnum devol,
vit ad filium suum Salomonem. capite 1. 1 Regum c. 2. V 1. 2 et 3.
Ad haec exta ꝯdent dd. 1o q institio haec facta fuerit dun,
taxat benedicendo, ō v. bona assignando et dividendo, qa
bona ꝑvenerunt, ō ex Institutiōe, sed ꝑ ꝑ ex ꝑsam Dei voltem de
qua Deut c. 34 V 4. Sed nullius momenti haec videtr solio,
ꝗa rdum Alexandrum in l. nag sois. collat. q. ff ad SC. Trebell.
et Jasonem in Authen. ō licet. C. de liberis ꝑteritis, distingui
pt in simplicem benedictionem, et illam q̄ fit cum institutiōe,
illa ō importat testi factionem, sed haec, qa nihil aliud ē
filium in benedictione instituere, q̄ eum potiorem facere

in bonis, ubi gratiae, quod bona illa ex Dei voto pervenerunt
ad Jacobum, ut et regnum ad Salomonem, qua non immediate pervenerunt, sed mediate per benedictionem quam annexam habebat institutionem.

Hinc respondet Bronchorst. cent. 3. asser. 20 et Mererius d. to n. 18
quod patres non forma testi, sed benedictione et alio quovis modo
bona sua suis liberis reliquerint. Sed hi ideo negant divisionem hanc bonorum fuisse testamentum, quia hi praeponunt testum
a iure civ. esse introductum, quod tamen sua de bona. Propsana:
Ephialtes vet. ap. Lacaed. Solonis ap. Athenien. Cyri ap. Persar. Arabum, Lyciorum et Cantabrorum de quibus tractat Alexander ab Alex: l. 6. gen. dier. c. 10 Isocrates in Aeginetico, Laertius in vita Sol. et Costanus lib. 6 qst. iuris.
Constat itaque ex his extis originem testorum adscribi non posse iuri
civili. Quod testa sint iuris civilis defendunt Mererius d. to
n. 30 et seqq. Ant. tab. in iurispr. Pap. t. 6. pr. 2. et pr. 5
illat. 1 Bronchorst d. to Forsterus disp. XII. th. 3. et Hunnius disp. 7. qst. illustrium. qst. 1. Tum Nemo plus iuris in alium
transferre potest quam ipse ht. l. 54 ff d. R. J. sed si diceremus testa
esse iuris gent. testator plus iuris ad haeredem institutum transferret quam ipse haberet. E. dicendum est testa origine esse Juris Civ.
Propositionem minorem ita confirmant, quia licet verum sit, quod
testator moriens adhuc dominus sit rerum suarum, ultimae tamen dispositionis
effectus confertur in id tempus, quo dominus desiit esse. l. 1 ff de
quod testa fac. pnt. mors n. omnia solvit, et quilibet dispositio
censetur facta eo tempore, in quo effectus ipsius confertur l. 39
ff de manumiss. testo. et l. 2 C de donat. ante nupt. Unde
mortuo testatore haereditas nondum adita, nullius dr esse in bonis l. 1 in pr. ff de div. rer. Ergo si dicimus fuisse testa iuris
gentium, hoc dicimus, potuisse quemlibet, et non institutum, occupare istam haereditatem, propterea quod nullius est, id ratione nali
occupanti conceditur l. 3 ff d. A R D. Ad quod arg. respondeo, quod testator disponat de re cuius ipse dominus est, alias si non dominus esset,
non posset haereditas personam domini repraesentare l. 61 ff d. A R D.
Unde licet conferat voluntatem suam in illud tempus, quo
res sua amplius non est, tamen dispositio facta fuit ante mortem,
et sic a domino rerum suarum, quas post mortem quidem haeredi non
tradit sed relinquit post mortem quo non fit dispositio, sed

an

ante mortem facta, mandatę post mortem executioni, q
retrò trahitę ad tempus mortis, quo res fuit testatoris
l. 54 ff de acqr. hęditate, cum oīs actus, q ad aliq tempus
retrò trahitę, pinde habeatę, ac si illo tempore fuisset cele,
bratus l. 9 et 10 §1 ff q potiores in pignore hn̄ q dictum
fuit hęreditatem iacentem nullius eē in bonis, id ita acci,
pi dt, q in psentia, re et cum modo, nullius in bonis sit, desti,
naōe tn̄ sit hęredum, ō itaqz absolutè nullius ē in bonis.
hn̄ adducunt §fin. J. de usu et hab. in quo ita ht textus,
Exposuimus summatim, qb. modis iure gent. res acqruntę.
modo videamus qb. mūs legitimo et civili ~~mō~~ iure acqruntę,
v. dit a. Imperator ō solum de usucapionib. et donaōib. verum et
de testis. E. qmdm usucapiones et donaōes st iuris civilis.
ita quoqz eiusd. iuris erunt testa. Sed rndet Costanus n. 7.
q successiones ex testo sint iuris civilis. quatenus ptinent acti,
va et passiva iura, cum iure gentium bona tn̄ et lucra qrantę
successorib. actiones v. illi ō ptineant. Quam rnsionem
reiicit Vigilius d. lo n. 6 existimans et gentium iure aequum
eē, ut incommoda sequantę eum qm commoda sequuntę l. 10
ff d. R. J. Quare melius ē ut cum Cuiac. in l. 1 et 3 ff q testa
fac. pnt. dicamus testa origine eē iuris gent. testamen,
torqz v. factiones eē iuris civilis. Suo n. qsqz civitatis legib.
testamentum facit. Romanus, Romanis. Siculus Siculis, nec
nisi legibus certa testa fiant ullo mō valent, quando itaqz ex
testo. sdum hg vel illius civitatis sollenitates gfecto aliqd ac,
qritę. legitimo et civili iure, illud acqri dr d. §fin. J. de usu
et hab. Quia v. iure Romano certa forma testandi civib.
Romanis pscripta ē q gsistit in 7. testib. subscriptionib.
testium, eorundemqz signis, et deportati ea q iuris civilis
st ō hnt d. l. si qdam 17 §1 ff de poenis, male hd. tertio
to hac ratione argto. Deportati ea q st iuris gentium hnt
l. 22. §is cui ff mandati. Sed deportati testa fac. nequnt. l.
eius q 8 §1 et 2. ff q testa. fac. pnt et l. 1 §his gbus. 2 ff
de legatis 3. E. testa ō st iuris gentium Minor n: p poō
denegatę deportatis ō oem oīno testi factionem, sed eam tn̄ q fit sdum
leges civiles d. l. 17 §1. Quartum argtum afferunt ex l. 120.

ff

ff d. V. S. Sed q in d. textu dr illud explicandum erit ex l.
130. ff d. V. S. q vit lex XII tabb. qfirmaverit ultimas voltes.
ideo a. indigebant confirmaoe, qa diu qrebat in Rep.
Rom. qd statuendum eet de authoritate testor. q dam n:
parum admodum eis tribuendum censere, tum q testatori
tam de rebus suis qz alienis, et pote post eius mortem ad alium ptinentib.
sollicitus ee videat, tum q sape delirent animam agentes
teste tr. Bald. in J. d. t. in protheoria n. 2. ut q testor. liber-
tas maior et certior ferret auctoritas, qfirmare illa voluit
l. XII tabb. q qfirmao ut et ipsa lex, qz vis antiqssima di-
cat in Nov. de nuptiis 22 c. 2 in pr. ttge respectu aliarum
legum q postea lata sit, antiquis tn e ius gentium, q testam-
venit l. 1 ff d. A. R. D. Quintum argtum Dd. eliciunt ex
§ 1 et 3 seqq. J. d. t. in qbus textib. ius testor. refertur par-
tim ad ius civile, partim ad ius ptorium, partim ad qstitu-
tiones principu, et omittitur ius gentium. Erit itaq testium J. C.
Sed sciendum e, ibi n qstionem ee de origine testamentor.
sintne iure gentium introducta vel o, sed hoc tn qrit, q nam
sint formae a iure civili introductae quas in testis ordinan-
dis ius illud civile pcepit. Sexto et ultimo adducunt l. 5.
ff de J. et J. ubi apponuntur ea q originem suam hnt ex iure
gentium, omittuntur a testa. Dicendum itaq videtur testa
originem ee J. C. Sed iterum xderi pt ex la regulam o restrin-
gere l. 13 § 12 ff de excusat. tut. 2o et ibi innui origi-
nem testor. qz vis o explicite tn implicite. 3o Non oia qiu-
ris gentium st ibi exprsa ee.

QVAESTIO II.

Num in pr. huius tituli proponatur definitio testa-menti, seu allusio tn, num v. etymologia ridicula?

Quae affirmant Dd. Io n: Wesembecius J. d. t. in pr. n 2. qsenta-
neum ee ait, Justinianum in d. pr. o tn alludere ad nomen, sed
eo ipso vim rei exprimere, atq ita breviter nominis et rei dfem
duob. vbis complecti simul voluisse, Quod sna reiicit qa dfo e
orao q qd res sit significat Arist. 1 Top. c. 4 Qn a. testamentum

testatio mentis dr, tum qtiter testi o explicat, sed resolutio duntaxat vocis, in pprium effectum rei, q demonstrat qd, q officium e o dfois sed etymologiae. hn posita dfoe cetrali res ipsa ponit. sed posita mentis testatoe testum o ponit, qa et ~~alem~~ [alii actus] in qbus testes adhibent, mentis testacem [requirunt] l. 22. ff de testib. et l. moris g ø s et 7. ff de panis. II. Alciatus in l. 183. n. 8 ff d. v. s. et Joannes Crotius in d. pr. putant pponi tm̃ ab Impatore allusionem, et o etymologiam, q vix defendi pt, qa etymologia ubi veritatem notificat, allusio v. a voce arbitra, dicat, veritatem rei principaliter o respiciens, sed in ea spectat, ut allusio, o pbabiliter abhorreat ab ipso vocabulo. Everard. in top. to ab etymologia n. 5. Sed qn testamentum a testaoe mentis appellat, principaliter ad sibi veritatem respicit. quare q ponit magis etymologia q allusio, q tn o desumta e ex l. 2. de ~~testa~~ testamentis Servi Sulpitii, quis hoc velit Viglius in d. pr. n. 1. Joannes Saut de testi n. 9 Vulteius in d. pr. n. 12 et alii, ne an-jam pbeamus notando Impatorem nrm, quo nomine recte S. Sulpitium notavit Gellius l. 6. c. 12. et Valla l. 6 elegant. c. 37. qa putabat testum ee vbum compositum a mentis qtestatione, q tn ve-rum o e, alias et composita erunt, calceamentum, pavimentu, vestimentum, paludamentu, et alia mille cum qb. mens n hil ht cõe. hn si a mente descenderet testum, o testamenta dicenda forent, sed testimentia ut dementia et amentia. Recedit itaq Just. hic ab illius sna, qa nunq voluit, q testum duplex sit vbum, sed tn hoc, q testum dictum sit a testatione. Hec resi-stit vbum mentis, q addit a Justin. qa o ideo hoc fit, ut Justin. monstraret testi vbum ee qpositum, sed tn ut q in re e, magis inventuh explicaret, qmdm et donao dr a dono q. do-ni datio. Hotoll. in rubr. C. de testi n. 1 et Viglius d. to n. 9. Ex qbus qstat lapsos hic ee coiter hd. q a Gellio d. to ety-mologiam hanc derisam ee volunt, q Gellio nunq in mentem venit. hn et illud concedi o pt Vallam d. to et Tiraqllum de nobili-tate c. 31 n. 536 Impatorem nrm recte reprehendisse, qa fundamenta illorum o Impatori nro, sed S. Sulpitio opponi possunt.

QVÆSTIO III

Num adhuc regrantur 7. testes, p sertim pestis tempore?

Quod 7 testib. o sit opus qdam authoritate iuris Canonici

et Novellar Leonis Imp. statuunt, illud pp c. 12 bert. et verba
Christi Matth. 18 ~~[illegible]~~. q st. ut in ore duorum et tri-
um testium stet oe verbum, recipit sub anathematis et inter-
minatoe, neqs testa duorum testimoniis munita rescindere au-
deat c. cum esses X de testis. Ita v. in civitatib. quinq
et in itinerib. et agris tres testes ad testorum fidem sufficere vo-
lunt Nov. Leonis ut in civitatib. quinq qi et Nov. 43. Qua-
stio itaq e, de licto d. capituli 10. ad q qdam rndent, q loquat
tm de testis ad pias causas, qdam v. q recedat ius canonicu
a civili, qdam q dictum cap. locum hat in foro conscientiae, o
a. seculari, quas opiniones recte reiicit Vacconius l. 6
controvers. iuris c. 93 distinguens ditionem Pontificis a ditione
Imp. ut d. c. locum qd. hat ~~in foro conscientiae, o a. seculari~~
tam ecclesiastico, qm seculari, sed in Pontificis duntaxat terris
o v. Imperatoris. Quam rnsionem tenet et Didacus Spino a Caceres
in speculo testorum Glossa 31 n. 39 et dd coiter, ut testat Covarru.
in d. c. cum ees n. 12 et Julius Clarus l. 3 recept. sentar. § testam
qst 57. Nec obstant huic solutioni loca sacra illa, qa qdam rndent
sensum istorum ee negativum et o affirmativum, h. e. nullam
causam, unius testimonio qvis legitimo terminari poe, sed ad
minimum duorum vel trium requiri, q et dv in c. 23. X de
testib et attestatis. Non ergo prohibent plures testes, qm inter-
pretaoem haut d. to n. 420 reiicit, qa qa ius divinum duo-
rum vel trium testimonium, adpbat et sufficienti st. Alii
dn putant l. illam ee partem forensium pceptorum veteris testi
ac proinde obligatoem eius cessare hodie in novo testo. Quos
sequit Didacus Spino a Caceres d. to n. 36. verum si valet hac
responsio, cur dictum fuit sl q adhuc legem istam sequant
Pontifices in suis terris? Pro conciliandis tione distinguendae st LL.

x in qbuscunq testis et in foro qtentioso

caeremoniales a forensib. utraeq o ppetuo obligabant, sed tn diversimode
Caeremoniales leges, adeo st extinctae, ut o solum mortuae sint,
verum et observantib. mortiferae. Judiciales v. mortua qd. st
o tn mortiferae, qa si princeps in terris suis eas iterum pcipet
o sane peccaret, cum divinitus latae sint, iis q nobis apiat, qd bonus
approbet Wesemb. in part. ff. de ritu nupt. n. 8 modo illas o inculcet, tanqm
habentes vim obligandi ex veteris legis institutoe. Nec Mosaica

Politia durare ad hec, et Christus in carne eo dum venisse ~~videatur~~
videatur. Rao diffra e, qa pcipue leges Caremoniales in populo Judaico primo et pre fuerunt typi
et q. prophetico et externa qdam picturae incurrentes in ocu,,
los, de Messiae opib. et beneficiis. Bigerandur de LL. divinis, et
ideo observao eor. pdicat fidei veritati, zdum qa glo,,
temur illa iam gpleta ee. Forenses v. leges, o ad pfigurandum.
sed ad disponendum statum illius populi, q ordinabatr ad Christum
instituta st. et ideo mutato statu illius populi, q factum e
adventu Christi in carnem leges istae obligandi vim amis,,
serunt, qa in tgni leges ad figurandum o ordinabant
sed tm ad aliqd fiendum, ideo earu observao fidei vitate
pdicat ut dicit Thomas in 1a 2a q. 104 art. 3 Gl. in l. 1 ff
de cstit. principu l. q. vult q lex humana possit distinguere
legem Dei, qe in ore duorum vel trium stet oe verbum, nam di,,
stinguit testum ab aliis actib. Alii tandem st, q legem divi,,
nam synceritatem solum psupponere dicant, ideo duor a trium
duntaxat testimonio gtentam ee, ubi v. malitia e suspicio, q gl,,
derant leges humanae, ibi o vetare plures testes, ne si duo testes
sufficerent in testis saepissime fraudes committerent. gfer Domin.
Soto l. 5 d. Jet J qst. 7 art 2. De Novellis Leonis idem iudi,,
cium e q de fragmentis Caj, Ulpiani, et pnis Pauli. Dri in altra
qstione, num vel tempore pestis, septem testes de necessitate
requirant, Dd. adeo variant, ut Bartolus scripserit in l. 2 ff de
bonor posess. qstionem illam indigere Caesarea decisione. 1a
opinio e Ripae, q distinguit in pestem magnam et modicam.
Si magna inqt e pestis, tunc qnq testes sufficiunt, si modica se,,
ptem requirunt, qm segr Forst. disp. 12 th 5. 2a e q simpliciter suf,,
ficiunt testes 5 Baldo in l. fin. C. de testis. 3a distinguit in
testatorem sanum et in infectum. Si testator sanus sit, in loco
contagioso, pt testum fieri coram duob. rogatis testib. Infectus v.
pt facere testum, coram duob. fortuitis testibus. 4a opinio
quam Andr. Fachin. 5. Controv. 92 defendit, et multi alii, quos
allegat Gilkenius in l. casus 8 n. 10 C. de testis posse requirit 7. testes
Et hoc pbatr p d. l. casus 8 in qa Marcellinus gsulit Impp. Dio,,
cletianum et Maximianum, q mo ordinandum sit testum, tempore
pestis, psertim qn pp gtagionis timorem 7. testes illo in to, in ve,,
niri nequnt, et inter alios testes et adhibiti st, q eod. morbo

tempore conditi testi opprimuntur, num aliqd de numero solenni remitti
dat? Cui videtur, licet aliqd de iure relaxatum sit, non tamen prorsus
reliqua testamentorum solennitas exempta est. Quidnam autem de iure
in hoc casu relaxatum sit, explicatur in verbis seqq. Testes n: hominum
morbo oppressos, eo tempore iungi atque sociari, remissum est. h. e.
non est opus ut omnes 7. testes congregentur, et coram eis, omnibus simul testamentum publicetur,
et ab eis subscribatur et signetur, verum sufficit, si alio in loco hoc fece,
rint, testes non dum infecti, alio in loco testes hominum morbo oppressi. Ratio
est timor contagionis, qui sanos testes deterret ut hic in pr. d. l. 8. Non
etiam convenienti numeri eorum observatio sublata est, h. e. solennitas nu,
meri testium remissa non est. Solennis autem numerus in testamento est 7. testium l. 21 C
de testes l. 12. C. eod. et d. 55 sed cum 3. ff. h. t. Sed contra hanc expositio,
nem, quae a multis recepta et literae plane consentanea est, insurgit.
Oswald. Hillig. in notis ad Don. 6. com. g. l. F. existimans d. l. 8
nihil ad totam rem facere, nec loqui de tempore pestis testamento, sed
de aliquo casu inopinato accedente, ut si dum conditur testamentum, te,
stator vel testium aliquis morbo Epidemico corripiatur, ubi hoc
relaxatur, ut testamentum, etsi non unico contextu factum valeat. Probat
hanc suam intentionem 1° Ex verbis, casus novi contin,
gentis. Pestis autem non est casus novus. 2° ex verbis oppressos, quos nec
opinantes morbus repentinus Comitialis forte invasit. Con,
tagio autem non semper pestem significat. Quae fundamenta nos a priori
sententia non abducunt, quia quadam divinatione nituntur, et nimis constringunt
d. l. 8, generaliter de omni timore contagionis qui testes deterret loquentem.
Quis autem nescit, pestem quoque morbum esse contagiosum, et quod ob contagia
pestis testes maxime deterreantur. Nec obstat d. l. 8 loqui de casu novo, pe,
stem vero talem non esse, quia concedo, nobis pestem casum novum non esse. Sed
unde illud, pestem illius loci, ubi factum erat illud testamentum, de quo quaeritur
in d. l. 8 aliquoties inhabitatores, aut testes invasisse, ut amplius
casus novus dici non possit? Unde et hoc probatur, quod morbus comitialis
~~morbus~~ novus potius dicatur casus, quam pestis. Et quamvis haec omnia concedam,
tamen in d. l. 8 relaxatum est aliquid non simpliciter, ob casum istum con,
tingentem, sed potius propter timorem contagionis, qui testes deterret.
qui metus aeque est in peste ac in morbo Epidemico. Quare superior
sententia satis manifeste in d. l. 8 confirmatur. Nec sine ratione, quia testa,
toris maxime interest, ne cum testes numero pauciores, facilius
corrumpi possint, quam plures l. fin. C. de fideicommiss. haeredes
veri ~~.~~ substituta sua defraudentur l. iubemus 29 C. de testam. Petrus
Gilkenius dicto loco. n. 11.

Non.

Non obstat 1° q in dubiis admitti debeat decisio illa, q magis
favet ultimis voluntatib. l. vel negare s. ff testa quemadm aperiant. et l. 10
ff de inoffic. testo, qa ideo sram hanc nram magis favere ulti,,
mis voluntatib. qz priores, qa phibet magis, ne defunctorz
iudicia subsistant pp solennem numerum d. l. fin. C. de fideicomiss.
Nn, q opponat, necessitatis tempore a regulis iuris recedi pos.
l. 1 ff de damno infecto. l. ubi abst. 19 ff de tutorib. datis ab his.
c. 2. X de observac. ieiuniorz et c. quod Causā de Consecr.
distin. 5. o griat, qa regula illa in psenti casu fallit, neqd
falsitatis forte, p duos, tres vel quinq testes incurrat. Regu,,
la itaqz ista, q necessitas o hat legem, locum habebit omnm
dissentientes, a. in oib. casib. iuris, a. in quibusd. duntaxat.
Si hoc argum gcludit particulariter: si p. illud, reclamat
expsè l. gficiunt 8 52. ff de iure Codicil. cuius verba st, co,,
dicilli, totiens valent quotiens qs testamentum qoqz facere
posit. Non tn hoc ita legimus, ut exigamus potuisse eum eo
tempore, quo scribit eos codicillos testum facere quodsi
sufficientium testium facultatem o habuit, sed si iure testi
factionem habuit. Ex quo textu apparet testum subsistere
o poe, q valatum e s vel 6 et testium fide, cui t. non
accessit, o obstante, q hri o potuerit, sic stricte pcipit, ut
rustici quinq testes in suis testis adhibeant, q si neglexerint, a.
et tot invenire testes o potuerint, nullius momenti e talis
ultima voltas l. fin. in verbis: sin a. in illo loco re. C. de testis
Perdit itaqz dicta regula suum officium in his et similib. casib.
Tand. obiiciunt, q tempus pestis comparetr tempore belli,
q. tum censeatr bellum ee in deum et hoies, unde gcludunt,
quemadm milites possunt testari coram 2. a. 3. testib. l. 1. ff
de testo milites, sic et poterit testari qlibet paganus
tempore pestis. Nam qa certo iure deficimur, a simili
iudicandum. Ad eo. Nego hic deficere legem, pp d. l.
casus maiores 8 et ideo militum testa subsistunt, o q diffi,,
culter in bello testes hri possent, ut quidam autumant,
sed quoniam hoc pmiitto militib. datum e l. 26. 5 1 ff
de testo militis, pp picula, q p salute Resp. singulis mo,,
mentis in expeditione sustinere coguntr milites l. milites 31
C. de locato et conducto, unde dicuntr iuris imperiti ee l. 3

de testo militis, qa arma magis, q̃ iura scire debent milites l. scimus 22 in pr. C. de iure deliberandi. Quo oia secus se h̃nt in paganis.

QVÆSTIO IV.

Num testamentum testes quovis signo obsignare possint, num v. annulo tantum?

In hac q̃stione tres occurrunt DD. opiniones. Prima vult, q annulus tm̃ adhibeatr. 2ª quvis signum admittit. Vltima distinguit, num testis annulum h̃at vel ñ h̃at. Si n. h̃t reqrit ut tm̃ suo annulo signet, si ñ h̃t nihil obstat, quo minus signare poit testem, alio quovis impsso. Hanc ultimam prĩam amplectetr Conanus l. 9 com. J. C. c. 2. n. 3. qm seqr Vultejus in §. possunt 5. n. 35 J. d. t. et ibi Ant. Mattheus in notis Bocerus l. 1. de bello c. 24 n. 7. Arumaeus disp. 7 th. 17. et Andreas Gerrhardi in Collegio testamentario disp. 2. th. 86. Afferunt a. l. ad testum 22 §. signum a. 5. ff de q testa fac. pnt. In quo textu q̃ris Vlpianus, num testum annulo, vel quovis alio signo poit signari. Rao dubitandi ẽ q varie hões signent. Sed videt magis ẽẽ ut tm̃ annulo signare qs poit, dum tm̃ annulus habeat characteres. Quoniam itaq. Ulp. fatetr hões varie signare, suo annulo, suo alio quopiam signaculo, ubi reliqua vba. et magis ẽ ut tm̃ annulo qs poit signare, respicient illum testem, q instructus ẽ et annulo et alio sigillo. In argumentantr à cõrio sensu ex vbis d. l. 22 §. 5. dum tm̃ h̃at ĩa pãulipa h̃. ẽ formam, in sculptamq signi imaginem. Ergo si annulus ñ h̃t characterem poterit testis alio impsso ad signandum uti, pertim cum cstet multos annuli to signa h̃re cerea vel argentea, vel et lignea, qbus sic forma reddit, ut annulo impsam dicas. Non itaq vitiabitr testum alio signo muntũ, qa nulla benignioris interptatis rao reddi poit. Secundam opinionem, q vult q quvis impssa indistincte sufficiant, defendunt Bartolus in d. l. 22 Bonell. l. 6 com. J. C. c. 8 Rotom. l. 1 observ.

20. Baro et Wesemb. in d. § posuint 5. 1° qa annulus dum adhibeto, ō ppea adhibeto, q in orbem flexus sit, sed quoniam testis signum in eo sculptum ē, sive q insculptu sit signum illud annulo sive alii rei, sufficit, qa de figura Geometrica triangulari, quadrata, vel rotunda parum sumus solliciti, Quae sua 2do to confirmat. Novella Impii Constitutione Von notarien sub rubrica Von testamenten, V. Nun ꝰ die form eines testaments l. V. Es mögen auch. Bartol ad d. l. 22 § 5. Nec resistit d. l. 22 §§. in verbis et magis ē ut tm annulo qs poit signare, qa textum hunc sequunt, ō affirmative, sed negative, hoc mō, et magis ē ut ō tm annulo qs poit signare. Raō correctionis hac ē, qa cstitutiões, et ptoris edictum annulum ō requirunt, sed signum tm § 3. J. d. t. et l. 21 C. de testi. Hinc signorum fit mentio in l. pacis 20 in pr. ff de vulgari et pupill. substit. l. 7. ff de bonor. posess. 2dum tabb. l. fin. C. eod. l. si bina 11 ff de iniusto rupto. sigilli in l. sed si qs 7 ff testa quidm apriant et signaculor. in l. nram 30 C. de testis. Non obstat, q annulus interdum vocetr d. § 5. l. si unus 12. C de testis et annulus signatorius l. argto 25. § ornamenta 10 ff de auro et argto leg. et l. signatorius 74. ibidemq. Ad. ff d. V. S. qa ex eo apparet Romanos annulum interdu in signando adhibuisse, sine tm ō colligitr, q perse requirat annulus. In hoc pbatr ex raōe dubitandi, qua utitr d. l. 22 § 5. qa varie hões signant, et possunt oēs testes uno et annulo signare d. § 5 et d. l. 22 § 2. Tertio, qa exceptio q additr d. l. 22 § 5. in verbis dum tm hat aparte [illegible] ō pt oino aptari, nisi oraōi gnrali pcedenti, a qua excipitr. oportet q hanc oraoem pcedere, licere quovis alio impsso signare, ac ō annulo tm, sic tm alio quovis impsso dum hat characterem, aliq in oraōe exclusiva, qua diceretr licere tm annulo signare, ita scribendum fuerat: sed magis ē ut tm annulo qs poit signare, et qdi eo q hat characterem. Donell. d. to. Ultimam denique opinionem, approbant Duarenus in tit. ff q

testa fac. pnt c. de testo in scriptis, ~~Cuiac~~ Cuiacius
14. observ. 11. Hanck d. to. Peter Gilkenius in l. si unus
12. C. de testis. n. 2. et seqq. et Forsterus disp. 12. th. 7.
q(uae) s(ig)natura e(st). 1° p(er) d. l. si unus 12. C. de testis, in quo textu scri-
bit(ur), q(uod) iure deficiat testm si oes testes coram testatore eod. to,
suo vel alieno annulo, non signaverint. Sed q(ui) non annulo, s(ed) pum(?)
alio q(uo)dam impresso testm signant, hi neq(ue) suo, neq(ue) alieno an-
nulo signant. Ergo iure deficit tale testm. Ex quo argto, cuius
propositiones sunt firmissimae, colligit annulum ee unam de solennita-
tib. substantialib. testi. Unde ulterius ita colligo. Omissio for-
mae vel solennitatis in parte minima, totum vitiat actum.
l. 9 § 3. ff. ad exhibendum. Bartolus in l. 2. § prius ff de vul-
gari et pupill. substit. At si aliud signum to annuli in testi
obsignatione adhibetur, omittitur forma in quadam parte. Ergo
totum testm iure corruit. Dn regr ut uno contextu fiat te-
stamentum l. haeredes 21 § fin. ff q. testa fac. pnt. testes prius
inviteni(?), l. 21 in pr. C. de testis, adscribant nomen suum § sed
cum paulatim. 3 I. d. t. et officio fungantur testimonij in conspe-
ctu testatoris l. 9 C. de testis. Quae oia eo tendunt, ut etiam mi-
nima occasio delinquendi, circa ultimas voltes praescindantur. l.
fin. C. de fideicom. nunc a. si annulum p(re)cise requiramus, eve-
niet, ut occa delinquendi impediatur, e q(ui)v. permoveatur(?), si qlibet
signum admittamus, q(uod) ita pbo. Constat ex Macrobii l. 7 Saturn.
c. 13. veteres signandi causa, annulum secum circumtulisse,
quacunque manu, quolibet digito, ut quisque vellet. Postea v. cum
usus luxuriantis aetatis, signaturas, p(re)tiosis gemmis coepit in-
sculpere et hoies de augmento p(re)tii, quo sculpendos lapides parass-
sent gloriarentur, factum e(st) ut usus annulorum exemptus dexterae
q(uae) multum negotiorum gerit, in laevam relegaretur, q(uae) ociosior e(st)
ne crebro motu et officio manus dextrae p(re)tiosi lapides
frangerentur, et digito q(ui) in sinistra manu minimo p(ro)ximus e(st), q(uod)
nervum ex corde p(ro)gredi, ad hunc digitum crederent, vel q(uod) hic
digitus minus q(uam) alii ageret imponeretur. Alexander Sardus
l. 1 de morib. c. 19. Hinc patet annulum istum, qui et nec plus
hre q(uam) unum licebat, tanq(uam) ~~tot~~ in thesaurum aliqm asservati
et custoditum fuisse, q(uod) de caeteris signis affirmari non p(otes)t, q(uod)

sa(e)p(e)

sa penumero furto subtrahi pnt, subtractaq; cam falsitatis suppeditare.
Hoc ne fiat dicendum ē, annulum tm regri, psertim quo,
niamis notior amicis eē solet eius q testm fecit, et si qn cha,
racterium fides in dubium vocetr facile recognosci pt
Duarenus d. lo. Sed hanc raoēm Arumaeus d. lo reiicit, qd
n: ingt, si character eius in sit, atri cuicunq; rei, anne q æq
notus eē poterit, qd n: hic facit annulus, o maam in qua
sed ipsum characterem gsideramus. Sed q3 recte hoc fiat gstat
ex pcedentib. Vltimo sna hac pbatr manifeste ex d. l. 22
ss 5, in quo qrit quonam signo, obsignari nario dat testm.
Videbatr dicendum testamentum poē signari ō tm annulo,
verum et alio quopiam impsso, ppea qa videmus hoēs
varie signare. Sed ō obstante hac raōe decidit ǵrium,
in agis vet eē. (de quo mō rndendi vide Duarenum l. 2 disp.
anniv. c. 10 et Doell. de pignorib. c. 9.) ut tm annulo qs
poit signare, dum tn hat characterem, h. ē pter formam et
ductum qndam der wappen gtineat characteres Buchs,
staben. p quos noscatr cuius sit annulus. Sichardus d. lo. n. 6.
Ad raoēm dubitandi, ō qd. rndetr, verum dici pt illam loq tm
de facto, quomō vet hoēs de facto signent, qa gtlus rndet
de iure, nisi dicere velimus Ulpianum in iure errasse, q tn
absurdū ē. Lm gcedi pt varie hoēs signare, indum annulo,
indum quouis alio impsso, ō tm tabulas vel testa de qb. qstio
ē, sed literas, merces, vinum, cistas, lagenas, penum, obso,
nia et similia. Gadd. in d. l. 14. n. 2. Ex his qd rnderi
poit ad primae opinionis argtum primum manifestum ē, vet
raoēm dubitandi in d. l. 22 ss 5 ō de eo tm teste ttgendam eē
q et annulo et alio qdam signo, simul instructus ē utarqtum
psupponit, sed de oīb. q vel annulum tm hnt, vel tm si,
gnum qdam, et indistincte annulo vel signo, vel distincte
signo tm. in obsignaoē utunt, nam ita quoq verum ē, q dixit
Ulpianus. hoēs vet varie signare. Ergo decisio, q ē in
robis, ut tm qs poit annulo signare, respiciat necesse ē, ō ad
illum tm testem, q annulū et aliud signum ht, sed etiam q° q3
q signum tm vel annulū tm ht, ut is tm annulo poit
signare. Lm. si nullo mō annulus gsideratr ō mda in

qua

annulum p. se,
620

qua, sed ipse tm character, ut loquuntur adversarii, respondeant cum
eo in casu requirant, quo testis instructus est, et annulo et alio
signo, praesertim si testamentum sit maximi momenti. Ratio a di-
versitate characteris, q. atri cuiuscunque rei in e, ut an-
nulo desumi non pt, sed a continente formam istam in-
sculptam, q. signi imaginem, h. e. annulo, aliud n. darinequit.
Ad alterum argt. respondeo 1o q. argumentum a contrario sensu locum
non hat, ubi pravus et absonus intellectus resultat, q. fit qn lex
vel canon est in contrarium. Everard. in top. to a contrario sensu
n. 4. Sed argumentum non est ductum a contrario sensu, omne n. argumentum a
contrario sensu, venit ex mente legis l. 57 in f. ff de manumissis
testo, unde et dr mens legis Glossa in l. 20 § 6 ff q. testa
facere pnt. quam sequuntur Baldus et Paulus de castro, ibid.
sed superius argt. non est ex mente d. l. 22 § s. sed potius q.
ipsius mentem. Ergo non est argumentum a contrario sensu. Minor probatur
ex d. § s., ibi et magis est ut tm annulo qs possit signare.
Quorum verborum sensus est, qcunque testis signare vult testm, is
tm annulo characterem habente signare pt, a. ita, qcunque
annulo characterem habente signat, is tm pt signare testm
Ergo qcunque non signat annulo characterem habente, is
non pt signare testm, et ita recte argumentum ducitur a contrario sensu,
non v. hoc modo. q. si annulus characterem non hat, et ita testi
non sit annulus signatorius, ut possit et quovis alio signo
testm obsignare, qa qcontrario haec contrariat, pp. praemissis. Nam
aliud est, q. is quilibet alio signo, non signet annulo characte-
rem habente, qm tm d. § s. per se requirit.
Ad 2dm opinionis argumentum primum responderi pt, utrumque requiri
a teste, ut signum suum apponat, et tale qd. q. annulo
insculptum sit. Pro solutione 2di argti notandum est, nos
non attendere hac in qstia, qd usus velit, vel non, sed tm
inquirere, qd Romanae leges iubeant. Quoad usum qria
fa concedi pt. Mynsinger in d. § pnt. n. 7 et ibi Vigliers
non v. q. ad ius Romanum. Ad correctionem d. l. 22 § s.

respondeo

videó Iº Interpretis õ eẽ corrigere textum, sed illum expli,,
cari raõib. q̃ fieri. Sn̄ correctio illo õ videt textui
competere. Iº qa in vobis õ tm̄, comparaõ instituereth,
cui verba, sed et rȝdere solent, sed hoc omittunt.
Ergo et negativa vocala abeẽ dt. 2º qa verba signata,
dum tn̄ sat characterem, õ bene Itgi possunt de
alio signo, q tacite infert, si textus mutaõ fieret. Boeriȝ
d. lo. Nec resistit Iª raõ p correctione adducta, qa suffi,,
cit, q in reliqs iuris textib. annulus exprimat. Ad alteram
q̃ nõtat tabr varie n: Doctes signant s' responsũ ẽ.
q et magis gfirmare videt, q̃ infirmare propositum nrm,
oẽ n: id q aliq̃ incertitudinem gignit, procul dt abeẽ
ab ultimis voltib. arg. l. i. c. d. SS. Ecclesiis. Sedvarie,,
tas signandi testa incertitudinem quandam gignit.
Ergo re. Unde et ob maiorem certitudinem vult d l. 22.
ut testm annulo tm̄ signet. Bart. d. lo. q ulterius ad,,
dit, poẽ testes oẽs uno annulo signare, ex eo i dcolli,,
git, q testes õ point alio signo uti. In tertia raõe
nulla ẽ gseqñtia, ut manifestum ẽ, ex iis q̃ dixi s' ad
l. 22. SS.

QUAESTIO V

Num pater in testamento filii fam. de ca,,
strensi peculio testantis, testis adhibe,,
ri possit?

Ad q̃m qstionem p distinctionem rȝdet. in SS in testib. q S. St.
a. filius fam. fecit testm post missionem, a. ante missionem,
in testo facto ante missionem, pt sine ullo dubio pr testis
adhiberi, qa tale testm iure militari valet SS sed hactenus.
Ȝ tit. sequte. Non v. in eo testo, q post missionem factũ
ẽ, qa vires illud sumit ex iure cõi, iure a. cõi reprobatum ẽ
domesticum testimonium. d. SS in testib. 9. q ẽ eorȝ quoqȝ

una domus et familiae, h. e. q(uae)ita (con)stituti s(un)t in se, ut
unus sit is q(ui) p(ate)r fam. d(icitu)r, idemq(ue) caput familiae, ceteri in
p(o)t(es)tate eius Donell. 6 com. 2. Posteriori a. parti (con)g(ruit) distinctio,
nisi (con)traria l. 20 §. 2. ff q(ui) testa(menta) facere p(osse)nt, ubi q(uae)rit(ur), num
pater eius, q(ui) de Castrensi peculio p(otes)t testari, adhiberi ab eo
ad test(amentu)m testis possit, et r(espo)ndet(ur) ex mente Marcelli, q(uo)d possit
imò et frater. Pro conciliatione dicunt DD. tam veteres
q(ua)m recentiores in d. §. 2. agi de testo a filio fam. milite, ante
missionem facto, in d. §. intestabis q(ui) de testo a filiofam. de
Castrensi peculio post missionem condito, in illo p(otes)t adhiberi
p(ate)r et frater d. l. 20 §. 2. In hoc v. minime d. §. intestab. q.
Quam conciliationem concoq(ue)re nescit subtilissimus Hortensius
in d. § 9 q(ui) d. l. 20 loq(uitu)r de testo, q(uo)d a filiofam. de Castrensi pecu-
lio post missionem, et sic n(on) iure militari, sed co(mmun)i factum
e(st), et errasse Tribonianum, q(uo)d Ulpiano et Marcello, in d.
§ 9 (con)dixerit, scribit. Quod a. in d. l. 20 § 2. de testo post
missionem facto (con)trate, ita o(sten)di p(otes)t. 1° q(ui)a plus q(ua)m absurdu(m)
et ridiculum e(ss)et dubitare, an pater eius, q(ui) iure milita-
ri testat(ur), testes in testo e(ss)e possit, cum indubitati iuris sit, mi-
litum testa valere, quoquo et m(od)o facta sit l. 1. in pr. et
l. Lucius 40 in pr. ff de testo milit(is). Secundo q(ui)a (non) p(otes)t (con)stul-
ta fuerit Ulpiani dubitatio arg. l. 27 ff. q(ui) testa fac. p(oss)int. p(rae)-
sertim quoniam q(uae)stioni p(ro)posita decisionem depromit
ex Marcello. si ergo iusta fuerit dubitatio, utiq(ue) n(on) de eo casu,
num vel p(ate)r, in filii testo, q(ui) iure co(mmun)i testat(ur) testis e(ss)e possit,
sed de eo, q(ui) iure co(mmun)i testat(ur).

Dn(ique), si p(ro) alieno negotio recte testis adhibet(ur), seq(uitu)r ut et
possit in testo q(uo)d a filiofam. post missionem factum e(st), in quo
t(ame)n p(ate)r n(on) e(st) dares in s(i)tutibus. Sed prius e(st) verum p(er) §. pr. 8 I. h. t.
Ergo et posterius. Ra(ti)o (con)nexionis in p(ro)p(ositi)one maiore e(st).
q(ui)a alienum negotium p(at)ri e(st), ad q(uo)d m(od)o neq(ue) emolumentum,
neq(ue) damnum p(er)tinet l. 1. § 11 ff qn appellandu(m) s(i)t.

Tertio, q(ui)a q(ui)bus impari neg(atu)r ut testes fiant, idonei s(un)t
testes l. 6. ff de testib. Sed filius n(on) p(otes)t imparare p(at)ri, sed

potius filio pr. ut frat testis, q pr pt filio eē testis.

¶ Vet Ultimo, qa oēs leges sub tit. ff. q testa fac. pnt,
in spē loquuntr de paganor testis, ideo et separatim tra,
ctatr de militum testis, qa ppria et singularia iura, in testis
eor obseruantr l. 2. ff de testo militis. Non respdtr l. 9
ff. de testib. q testis idoneus pr filio ō fit, hoc n: tuncwum
ē, qn qritr pri p filium. Vnde et statim subiicitr in l. 10
ff eod. q nullus idoneus testis in re sua itgatr. Sed quo,
niam hīc nihil acqr pri p filium, nulla ē caa cur pr repel,
latr a testimonio. Ad rōem Triboniani in d. § in testib. 9
q det Hortensius falsam illam eē, qa vult, q pr sit de do,
mo vel familia filii, cum tn filius potius sit de domo vel
familia pris argt. l. 5. ff. de excusat. tutor. Nec obstat, q
nullum qrium in iure nro repratr Constit. tanta. § qrum 15
de qfirmaoē ff. qa illud ō abrise positum ē, sed 2dum qd
quatenus fieret possibile fuit Constit. de auctore § 4 de con,
cept. ff. omnium a. lrē memoriam, et penitus in nullo pec,
care, diuinatis potius q mortalitatis ē. Constit. tanta
§ 14. commendauit itaq illis tubis Justinianus opus suū,
q qrale eēt apparebat, q res ō obligabat, nec poterat et
intra triennium a quadriennium, quo id pfecit, tale pstare
quale se pstare iactat ingt Cuiac. in psonam Mercatoris
in notatis primi libri animaduersionum 17. qnsegr Fors. parte 2.
disp. 3. θ 4 l. f. Quamuis a rōes hae videantr offer,
tensii snam qfirmare, ō tn verū st, ad ultimam itaq
rnderi pt, sufficere q dictus § 9 explicet quomō d. l. 20
§ 2 accipiatr. Nec periso enim ē q leges sub d. tit. positae
loquantr tam implicitē q explicitē de paganor testis
qa refutatr hoc p l. 2 & ff eod. Multo minus impedit
p separatim agatr de militum testis, qa et hoc obseruatr
in Institutionib. ubi tn miscentr qdam in d. nro tit. q
respiciunt militum testa. Ad III argt. rndeo dictum
illud eē a qrio sensu, cuius argti nulla ē firmitas, si

textus e ingrio. Ad 2di argti ppoem maiorem r̃ deo ꝗli;
mitatem prem poe qd. alieno negotio testem adhiberi,
dum mo testimonium illud ō sit domesticū. Sed ꝗstat
pris testimonium, q adhibet testis in testo filiifam. post
missionem de castrensi peculio factum ee domesticū
d. §5 g et ꝗvis urgeat Hortens. seq sine prem ee de do,,
mo filii, illud tn ō seqr, qa domesticum testimonium
e ĩter prem, s. e eum q princeps e familiæ, et reliquos
q st in ipsius pte et familia. Ad 3um argtum r̃ deo,
tr iissimum qd. ee q grat Ulpianus in d. l. 20 §2.
num pr eius, q dē castrensi peculio pt testari, adhiberi
ab eo ad testm post missionem ꝗditum testes poit, q
qstionis decisionem ex Marcello l. 10 ffq afferat, ō tn vi,,
det Ulp. adpbare Marcelli snam, sed tn exponere, qd
Marcello placuerit, qdq ulterius ex sna ipsius seqrat,
vba st. et Marcellus l. 10 ffq scribit poe, et frater ergo
poterit, Hgc 2dum Marcelli snam, q diceret Ulpianus.
si vera e Marcelli sna seqr, ō solum prem, in tali testo
poe testem adhiberi, vum et eum, q in pte eiusd. pris e
s. e fratrem. Sed hoc posterius e falsum, ut appaiet ex
d. §5 g. in tabis, nec ii q in pte eiusd. pris e. Ergo et prius
ut pbat ex d. §5 g in tabis, nec pr eius recte adhibet testis.
Q §5 exp̃sse ꝗdit in d. l. 20 §2. agi de testo ō ante, sed post
missionem condito, primo, qa e ex d. § desumptus 2o qa et
in d. §5 g agit de pre et fre, num possint ee testes in testo
post missionem ꝗdito, q negat ab Impatore, et ut dictum
fuit, ab Ulp. in d. to ꝗrium ō statuit.

QVÆSTIO VI

Num prodigo fiat interdictio bonorum ipso iure num v. decreto magistratus.
Distinguit glossa in l. 18 ffq testa fac. pnt Bon. ad l. 8. n. 10
et 11 ff d. v. obl. Bocerus in tract. de investitura feudi c. 3 n. 38

Aru

Arum. disp. 15. Pandect. th 7. et alii, in notorie prodigum
et eum de quo dubitatur, num revera prodigus sit. In illo
casu sufficere dicunt ipsam legem, in hoc v. requirunt
magistratus decretum. Quod a. ante prodigo ipso iure
adempta sit administratio bonorum ita probant.
I° Quodcunque lege fit, non desiderat factum hominis l. legi,
timus § in pri. ff de legit. tut. l. 11 ff de suis et legit.
hered. et §§ 1 J. de hereditatib. quae ab intestato defer.
Sed interdictio bonorum fit lege l. 1 in pri. ff de curat. furioso et
aliis l. is cui 18 in pri. ff qui testa. fac. poss. et l. 5 § 1 ff de amitt.
vel acqr. hered. Ergo interdictio bonorum non desiderat fa-
ctum magistratus.
II. in d. l. 1 prodigo interdicitur bonorum suorum
administratio exemplo furiosi. Sed furioso interdicitur ipsa lege
§ 3 J. de curatorib. Ergo et prodigo.
III. Interdictio ut constat fit prodigo. At ante decretum ma-
gistratus prodigus suis constituitur actib. bonorum nimirum dila-
ceratione et perversa dissipatione d. l. 1 ff de curat. furios. et aliis
Ergo ante decretum magistratus et sic a lege interdicitur prodi-
go bonis.
IV. Probat hoc Petrus de bella Pertica per l. 8 ff de emptore,
in qua dicitur quod is qui a luxurioso et protinus scorto daturo pe-
cuniam aliquid emit non posse usucapere. quod contractus ille non valet,
propterea quod vita venditoris luxuriosa et libidinosa, emptori
fuerit satis nota, et si magistratus sententia non intervenerit.
V. Similis est prodigus minori et pupillo l. 3 C. de in integrum
restitut. sed his adempta est bonorum administratio sine ullo
decreto, nec attenditur an contrahens sciverit horum aetatem l. fin.
C. si minor se maiorem dixerit. Ergo et illi.
VI. Dici potest interdictionem quae a magistratu fit esse inutilem
quod nisi prodigus ante illam obligaretur locus esset.
VII. Petrus de Besutio, quem citat in d. l. 6 n. 15 ff d. V. obl.
Fasius tali utitur argumento. Notorium et sententia aequiparantur
l. emptorem ff de contrahenda empt. Ergo manifeste prodigus non
indiget declaratione magistratus, quia haec ac si per sententiam

esset

q[uod] est declaratus. VIII et Ultimo. Qualis e[st] res corru-
pta, talis et e[st] eius d[ictio] qualitato l. 35 ff. d. R. I. Sed cor-
rumpit bonorum interdictio ipso iure d. l. 1 § 1 ff. de Cur.
furios. et aliis. Ergo qualificat et ead[em] ipso iure.

Alia sententia et Oswaldi Hillig. innotatis ad Donell.
12 Com. 22 lit. F. qui putat distinguendum esse inde-
clarationem prodigi et bonorum interdictionem, illa praecedit
interdictionem, et fit semper sententia magistratus per praecedente
cognitione, ut sciri possit quis sit prodigus. Haec v[ero] ut olim
sit et hodie fit a lege.

Tertia opinio proponitur a Lidaco de Segura in tract.
de lucris maritis et uxoris n. 120, qui distinguit inter ad-
ministrationem bonorum aliorum et administrationem bonorum
propriorum illi interdicitur ipsa lege Snic v. a Pretore

IV. et Ultima opinio est, quod nunquam prodigo adimatur bonorum
administratio sine decreto magistratus, quam defendunt Gichardus
in proem. tit. C. q[ui] testa[menta] fac. n. 15. Gomezius tomo 2 var. resol. c. 14 n. 30 et seqq. Fr.
Baldu. in annotat. ad LL. XII tabb. in l. 24 n. 3. Gadd.
de contrahenda stipul. c. 7. conclusione 10 n. 141 et Gipsan. in d. l. 6
n. 9 ff. de V. Obl. et haec sententia communis est et in praxi tenenda contra
Jasonem in d. l. 6. n. 9 et ibi Zasius n. 16 et Sauts. in
test. n. 222 et vera, quod demonstro ex d. l. 1 in pr. ff. de
Cur. furios. et al. in qua dicitur lege XII tabb. prodigo interdicitur
bonorum suorum administratio, quod moribus quidem ab initio
introductum est; ex quibus verbis ita colligo, qualiter interdi-
ctio moribus ante legem XII tabb. fiebat, taliter postea
lege XII tabb. facta est. Sed interdictio bonorum quae moribus
introducta erat fiebat per magistratum. Ergo et illa
quae postea l. XII tabb. fiebat. Propositionem minorem probo ex
Paulo l. 3 sentent. tit. 4. § 7, qui moribus ait per praetorem bo-
nis interdictum fuisse hoc modo; quando tua bona paterna avitaque
nequitia disperdis liberosque tuos ad egestatem perducis, ob eam

rem

rem tibi ea re commercioque interdico. Ex quibus verbis ap-
paret formulam istam fuisse ex numero actuum le-
gitimorumque, qui nihil aliud sunt, quam actus solemnitatem quandam iuris et certi
verborum formulis continentes ut apparet ex Brisson. l. 4 select. antiqt. c. 20
et Scipione Gentili l. 1 de iurisd. c. 34. Quandoquidem autem reliqui
actus legitimi, sine hominis ministerio expediri nequeunt,
sic nec illa interdictio. Nec dici potest praetoris ministerium opus
fuisse in eo solum, cuius de prodigalitate adhuc dubi-
tatum fuit, non autem in aperte et notorie prodigo, resistit enim
hoc Q. Fabii Max. Allobrogici et civis et imperatoris clarissimi
filii insigni exemplo, de quo ita scribit Valer. Max. l. 3
c. 5. qui cum perditam luxuria vitam ageret, cuius ut cetera fla-
gitia obliterentur, tamen abunde illo dedecore mores notari
possunt, quod ei Q. Pompeius praetor urbanus paternis bonis interdi-
xit, neque in tanta civitate, qui illud decretum reprehende-
ret inventus est. Dolenter enim homines ferebant pecuniam
quae Fabiae gentis splendori servire debebat flagitiis dissici,
quem ergo nimia patris indulgentia haeredem reliquerat,
publica severitas exheredavit. Ex quibus apparet
praetoris fuisse, non tantum inquirere in prodigalitatem, verum et indicere
bonis, unde altera sententia, quae interdictionem non praetori adscribit,
sed legi, subsistere non potest. Tertio confirmatur haec sententia, per l. 15 et pr.
ff de cur. furios. 20 et l. pri 22 in pr. ff de minorib. In illa dicitur,
quod mulieri, quae luxuriose vivit, bonis interdici potest: In hac vero scribitur
quod eius vitae quis posset esse, ut merito bonis ei dat interdici. Ergo
in utroque casu luxuriosus et prodigus quis est manifeste, cui tamen
bonis, nondum est interdictum. Quarto confirmatur hoc ex l. tres tutores §
fin. ff de administr. et peric. tut. ex quo textu apparet,
posse esse tutorem aperte prodigum, ipsiusque acta valere,
quod secus esset si ipsi interdictio bonorum, a lege facta esset.
Non resistunt argumenta adducta pro prima opinione. In primo enim
argumento, 4 occurrunt termini, maior loquitur de illis actibus qui prorsus

sit legis seu iuris, et nihil facti sunt. Minor v. loqr de indicti,
one bonorum, actu quoque legis, verum non solum, sed q factum quoque
pretoris reqrit, nam prodigo fit interdictio bonorum lege, i. e. a ma,
gistratu lege agente, exlo adoptionis, manumissionis, emanci,
pationis &c. quidem itaque q hos legis actus peragit lege dr agere l. 123.
in princ. et ibi Petro Faber n. 2 et seqq. ff de R. J. Sic quoque lege
XII tabb. prodigo bonis interdr, cum id fit a magistratu q lege agit.
Ad II Rdeo in d. l. 1 prodigum comparari furioso, in eo vel, ut
quidem furiosus in curatione est, ita et prodigo dari debet curator,
et tam diu ambo esse debent in curatione, quam diu vel furiosus sani,
tatem, vel prodigus sanos mores receperit, nec mirum, cum quoad
bona ipsius pertinet, prodigus furiosum faciat exitum l. 12 § fin.
ff de Curatorib. et tutorib. datis.
Ad III argum respondeo per inversionem, q nulla interdictio bonorum fiat,
nisi a magistratu. sed ante magistratus interdictionem prodigus
suis constituti actib. Ergo ante magistratus interdictionem potest esse
prodigus, cui tamen bonis non est interdictum.
Ad 4 dici potest non velle d. l. 8 q is q a luxurioso, et plenius scor,
to daturo pecuniam servum emit, non usucapere potest possit, sed q possit, si
precedentia cum sequentib. conferantur.
Ad V Rdeo, minorem cum prodigo in eo comparari, ut quidem
prodigi alienatio nullius est momenti, sic et minoris d. l. si cu,
ratorem 3. C de in integrum restit.
Ad VI Rdeo interdictionem a magistratu factum, non inutilem
esse, sed semper expedire prodigo, modo antea facultates suas prodigus
non dissipaverit. Et licet et dissipatae fuerint, potest tamen adhuc
prodigus restitui in integrum, ex edicto maiorum, ob generalem
clausulam de qua in l. 1 § fin. et l. 26. § 9 ff ex qb. cis ma,
iores in integrum.
Ad VII Rdeo verum esse q notorium a similitu pria. lege,
quoad declaratioem et manifestatioem, non v. q quo ad reliquos
effectus. quaestio autem hic est non de modo manifestandi, sed de effectu.
Ad 8 et ult. argum respondet Walterus l. 1 miscel. c. 38. q prodi,
gus q ad sanos mores redijt, sine decreto iudicis administraoem

bonorum recuperet d. l. 35, et ad d. l. 1 in fine pr. ff de curat fur. et aliis, in qua sententia, quod si furiosus sanitatem, et prodigus sanos mores recepit, ipso iure desinant etiam in parte curatorum videtur, quod in illis quae ipso iure fiunt, sententia nihilominus requiratur c. cum secundum de Haereticis in 6. Alio modo videtur Gadd. d. to et Andreas Gerrhardi decade 1. qst. 8.

TITULUS. XI.

DE MILITARI TESTAMENTO.

Thesis I.

Hactenus actum fuit de testamento quod iure communi conficitur, sequitur illud quod fit ex privilegio militari, et omnibus solennitatibus destituitur, dicitur militare testamentum. Absolvitur a tribus. 1° Origine. 2. Personis et 3 Forma. In origine, tria iterum occurrunt. 1 Quis. 2 ad cuius rei exemplum. et 3 qua ex causa hanc testi factionem concesserit. Ad primum videtur in pr. J. h. t. quod id factum sit constitutionibus Principum. Quinam autem illi fuerint explicatur in l. 1 in pr. ff de testamento militis

2.

Ad 2dum dici potest, quod testamentum hoc militare a testamento, quod procinctum dicebatur, de quo in § 1 tit. proxime praecedenti originem duxerit, nam et illud sine ulla solennitate condebatur, ut constat ex Ge. l. 1 de Orat. Tertio causa alia est impulsiva alia finalis. Causa impulsiva privilegii militaris, est iuris imperitia pr. J. h. t. in verbis: propter nimiam imperitiam illorum et d. l. 1 in pr. in verbis: simplicitati eorum consulendum ff de testamento militis et l. 7. C eod. non tamen omnis, sed quae oritur propter expeditionem et occupationem bellicam d. pr. nostro in verbis cum in expeditionibus occupati sint. l. fin. C. de inoffic. testamento. l. 2 l. milites 15. et l. pen. C. h. t. Quoniam enim milites signis et numeris iugiter inhaerere debent l. milites 31 C. de locato et conducto, a qb. et decedere sine periculo capitis non possunt l. 45 ff ex quibus causis maiores in integrum. ideo Imp. Gordianus arma magis quam iura milites scire oportere existimavit l. fin in pr. C de iure deliberandi, quamvis mens

de

devota p̄tris ō d̄t aliis cogitaōib. occupari teste Cassiod.
l. 1 variar. c. 17.

630

3.

Caā finalis ē ipsa militia, oīa n: q̄ st in impio et in statu Civitatis, a militib. defendi, et firmari putant. Cic. in Orat. p Murena. Hn competit hoc privilegium militib. pri. J. h.t. ad militem a. gstituendum requiritur potissimū ut matriculæ sit inscriptus l. 38 §. 1. l. 42 ff. h.t. Sn ut militiæ sacramento sit obstrictus l. 11 in fine pri. ff d. t. et l milites 13 §. 3 ff de re militari. Tertiô, ut versetr in expeditione d. pri. h. n. t. § sed sib. J. de exhæreditatiōe libe. ror. l. 18 ff de excusat tutor. et l. pen. C. h. t. aliūs n otium eēt gsulendi pitos l. in bonor. 10 ff de bonor. poss. et l. 2 § fin. ff qs ordo in bonor. possessione servet.

4.

Tunc a. milites dicunt eē in expeditione, qn ita compara, ti st, ut sint expediti ad p̄liandum; q. fit, vel cum pficiscunt vel cum gsistunt adūs hostem, a. ipsi expectant invadendi hostis et dimicandi cum eo opportunitatem Donell. l. 6. com. c. 28. et ut trib. vbis dicam, si in castris degant. § sed hactenus 3. J. h.t. Huc ptinet et is, q paululū extra castra in propinquum aliquem locum, cum ducis tn̄ sui gsensu, va, letudinis curandæ caā se gtulit, qa modicum tempus absentiæ ō curat. l. 15 § fin. ff qb. ex causis maiores in integr. Bocerus l. 1 de bell. c. 20 n. 6.

5.

Ex his seqr, q si post missionem veteranus, ē a vetera, nus, q legitima oīa, vel certe plurima stipendia gfecit, cui opponitr tyro, q circa annum 17 gstituebat, teste Ca, rolo Sigonio de antiquo iure Rom. l. 1 c. 15) vel extra castra alibi adhuc militantes, domi, vel aliis in locis fecerint testm, cōi iure id et ō ex privilegio valeat d. § sed hactenus 3. et l. 17. C. h. t. qa Constit. principū, ō militum testa, sed q a militib. facta st gfir, mant. l. Titius 25 ff h. t. et qa veteranus militiæ sacra,

men

mento solutus e l. ex militari 11 in pr. ff. s. t.

6.

Vltimò forma testi q. consistit, in nuda militis volun tate pr. J. s. t. l. 1 l. eius militis 34 § fin. et l. Lucius 40 ff. h. t. dum modo de ea constet § plane 1 J. s. t. et l. diuus 24. ff. eod. q. fit a. scriptura l. 15. C. s. t. a. testib. durob. l. 12 ff de testib. c. pluralis 40 de R. J. in 6. et foeminis d. § plane in tobo, s. oib. J. s. t. Quia bois appellare tam foeminam quam masculum generi o dubitatr l. hois 152 ff de V. S.

7.

Ex his inferunt multa specialia, q. militib. in testis ordinan dis concessa st, reliqs v. paganis adempta. Primu e q hære dis institutio, in militis testo, o sit naria, cum necessitas illa sit ex iure ciuili. Petrus Gilkenius in l. 2 C. de haredu instit. n. 24 et Viglius in pr. J. de testis ordinandis n. 32. Quamuis itaq. sine haredis institutioe, nihil in testo scriptum valeat l. 1 § substituere 3 ff de vulg. et pupill. substit. nec poit ullum testm valere a. tqi, q haredem o st l. proxime 3 ff de his qui in testo delentr et l. fin. ff de iure Codicillors cum institutio dicatr caput et fundamentum testi § 34 J. de legatis. Hæc tn oia ad militum testa o ptinent, sed dicta st de paganos testis, qa liberum e militib. ex iure gentium uniuersa bona relinqre, a. et in minima re suam declarare voluntem Viglius in pr. J. s. t. n. 1 frustra dissentiente Vulteio l. 1 Jurispr. c. 73 n. 52. et Aumaro disp. 8 th. 2

8

Sedo o cogitr miles liberos quor in ptate st st, haredes insti tuere, vel eosdem exharedidare. l. 7. et l. 36. § 2 ff de testo militis. Tertio. Miles pt pro parte testatus decedere, p parte v. in testatus. l. similes 6. ff de testo militis, et l. 19 § filius fam. 2. ff de Castrensi peculio. Quarto militis testm valet, licet notis tn et signis sit conscriptu. l. 40 ff s. t. st a. notæ o litteræ, sed compendia qdam dictionum Curac. l. 3 obseru. 3. et Viglius in § commin. 3 J. s. t. Quinto militis testm capitis diminutioe irritum o fit § denique J. s. t. qa capitis diminutio e res priuata q derogare neqt. iuri militum, q publicu e.

In

sit publicus n: o seqr filius ius ptatis. l. 14 ff ad SC. Trebell.
sed to pri fam. e ɔ l. pen. ff de his q sit sui vel al. juris.
sit a. hoc mo irritum testm pagani ɔ q. j. qbus modis
testa infirmant.

Sexto miles haeredem ad tempus facere pt l. 15. §§ 4.
l. 19 § fin et l. miles 41 in pr. ff de testo militis,
q pagano e denegatu ɔ haeres q. j. de haeredib. instit.
Cum n: semel haeres extitit, o pt qs efficere, ut desinat
ee haeres l. eiq 88 ff de haeredib. instit. et l. 7 § pen. in fine
ff de minorib. Rao rois e, qa haeres sit dnus, unde
veteres haeredem p dno appellabant §§ 6 j de haeredu qlitate et differa et l. 11 §§ 6 ff ad L. Aqlia,
dnium a. e ppetuu l. 44 ff de oblig. et acts l. 17 §§ 1
ff de acqr. pos. l. nemo §§ et l. si post 66 § si pure ff de
legatis 1. Septimo Milites x neo adeunt haereditatem
pnt substituere d. l. 41 § pen. q nequnt pagani toto tit.
de vulg. et pupill. substit. Octavo. Milites pnt facere
duo testa quor utrumq valet ɔ sedetsigs q. J. h. t. nisi
tn posterius sit de oib. bonis Bartolus in l. 36 in f. ff h. t.
Nono et ultimo Surdus et mutus miles iure militari
testm facere pt § qnimo 2. J. h. t. q tn de eo accipiendu e
q talis factus e in castris, q cum aliis ne miles q d. ee
hpt Viglius in d. § qnimo 2.

TITULUS XII.

QUIBUS NON EST PERMISSUM facere Testa.

Thesis 1.

Dictum e sr in tit. 10 hg libri, q ea q constituunt testa,
ptineant vel ad eius ordinaoem, vel referant ad psonas
Quoniam v. in supiorib. de ordinaoe testi, tam pagani q militis actum fuit, seqr nunc ut psonas qstrin

ga

gamus. Persona a. alia ē testatoris alia hæredis

De testatore agit in S. l. 12 De hærede v. in tit. 13.

tit. 14. 15 et 16.

2.

De testatore quærit qs ille sit cui competat testi factio.
Est a. testi factio duplex, alia activa alia passiva.
§ in xneis q ti testi a. j de hæredu qltate et diffra
et l. 16 in pri. ff q testa fac. pnt. Activa illi qpetit
q testm facere pt. Passivam v. s. t. ss, q ex alieno testo
vel ipse cape vel alii acqrere pt. Quicunq activā
ht, is videtur et hre passivam, ō v. q l. qsn ptate h in
pri. d. l. 16 et l. si filiusf. 19 ff q testa fac. pnt et d. §
in xneis q ti et ideo. De Activa hic tractat ō v. passi-
va. Unde quærit qs vel illam hat vel ō hat. Oēs a. illam
hnt, qbus testi factio ē pmissa, qbus v. ō ē pmissa a
lege XII tabb. illis regulariter ē interdicta, qm regu-
lam satis qfirmat nra rubrica, q ē: qbus ō ē pmissu
facere testa. Est itaq testi factio ō ex qnre phibitor.
sed pmissor.

3.

Interdictionis v. causa alia ē ex iure nāo, alia ex iure
Civili. Ex civili iure ē ptas, q ē vel patria vel heri-
lis pri. s. de his q sui vel al. iuris st. In patria ptate
ē filiusfam. ls q q 3 s. de patr. ptate. Ergo is ō pt
facere testm pri. J S. t. l. 3. § 1 C q testa fac. pnt et l. 16
in pri. ff eod. q vis pmisserit hoc ei parens d. pri. J S. t. et
l. 6. ff d. t. Raoem affert Aemilius Ferretus in d. l. q
in ptate q testi factio, ō sit privati, sed publici iuris
l. 3. ff q testa fac. pnt. h. ē ei soli competat, cui no-
minatim hanc dedit vel lex vel SC. vel princeps. Nulli
a. iuri publico derogare pmissum ē l. 13 C. de testis
et l. 38 ff de pactis.

4.

In herili ptate q s. ē vel in civitate ap Romanos, vel x
civitatem ap hostes, in ptate hostium q ē fit servus hostiu
l. si statu libera 6. § 1 ff de statu liberis § 5 s. qbus

mis ius patr. ptatis soluta et l. 7. in pr. ff d A R D.
Fecit q. is testm vel ap. hostes vel in civitate ante capti,
vitatem. Si in captivitate testm illud ō. valet q. iis ab
hostib. redierit l. 8 in pr. ff q testa fac. pnt, ut nec
eius q ap. hostes decessit, qa servus decessit. l. 3 § 1 ff
d. V. S. Si v. fecisset testm ante captivitatem in civi,
tate, sive redierit ab hostib. sive illic decesserit. Si
redierit, valet iure postliminii § fin. J. h. t. Rebo
n. credit fuisse in civitate, q ab hostib. advenit. l. 16.
ff de capt. et postlim. revers. Si v. illic decesserit valet
ex fictione legis Corneliae d. § fin. ac si is q illud fecisset,
in hostium ptatem ō pvenisset l. 12 ff q testa fac. pnt.
Et hac ē cā cur fictio legis Corneliae, et haereditā,
tem et haeredem facere dicatr in l. 18 in pr. ff ad
L. Falcidiā.

5.

Ap. Romanos in servili ptate qstitutus ō pt facere
testm l. 16. et l. 19 ff q testa fac. pnt, qa ō ht caput
civile liberum, ut nec ius illud q liberis hoib. qcessum ē.

6.

Ex iure v. nali, iusta in dictionis cā ē vel animi defectus vel
corporis. Defectus animi ē in trib. in impubere, furioso et pdigo.
Impuberes pleno animi affectu destituunt l. 3 ff de acqr. poss.
Carent sensu plenissimi l. 7 c. 30. et oī animi iudicio ōi. J. h. t.
ut testm qdere ō pnt l. sciunt. C. qn procurare ō ē necee et l.
§. filius fam. 19 ff q testa facere pnt. Prodigum n. ē enim
q stabilem mentem ōdum adeptus ē, sapientium hoium iura
ptractare, et in tam tenera aetate parentib. forte suis, vel aliis
ppinqs nocere, ppriam substam xneis relinquendo l. fin. C. de
testo militis: etiamsi pupillo tutor authoritatem suam acco,
modaverit. l. 151 ff de tutela et raoib. distrahendis, qa tutor
ō pt oēs res tam mobiles, qz immobiles l. 1 ff de reb. eor. q
sub tut. vel cura st. Ergo nec poterit, pupillo volenti alienare
qsentire arg. l. 165 ff d. R. J.

7.

Dn' furiosi carent affectu l. 1 § 6 ff ne vis fiat ei q in posse,
sionem mittat, et mente d. § 1, S.t. et Ulp. in frag. t. 20 §
mutus 12. furor n: mentis ad oia e caecitas, teste Cic. l. 3 Tusc.
qst. ubi a. o e voluntas, ibi et nullu e testm arg. l. 1 ff
q testa fac. pnt. Si q testm ante furorem, seu in intervallo
furoris, sensu saniore conditum e, tale testm o vitiat furor, postea
superveniens d. § pterea 1 et l. 20 § 4 ff q testa fac. pnt.
in eo n: q testat, eius temporis quo testm facit, integritas
mentis exigenda e l. 2 ff q testa fac. pnt, psertim cum o sit
novum, ut q semel utiliter gstituta sunt durent, licet ille
casus extiterit, a quo initiu capere o potuerunt l. 85 § 1
ff d. R. J. et c. factum legitime 73 d. R. J. in 6. Cui o
adversat l. pparte 11 § 1 ff de servitutib. Quia accipienda
e de reb. duntaxat ceptis, ñdum v. pfectis et gsummatis,
q n: iure semel facta se ex nulla iuris gstitutoe possunt
fieri infecta l. 12 § 2 ff de capt. et postlim. revers.

8.

Prodigi denique nulla e voluntas l. furiosi 40 ff d. R. J. Usque
in diminutoe suoru bonoru l. Julianus 10 in pr. ff de curat.
furioso et aliis, qa commerciu pdigus interdictu e Ulp. in
frag. d. t. 20 § 12. et sic et testi factio, s item pdigus
d. § S.t. et l. 18 cui 18 ff q testa fac. pnt, pp furiosum exitum
qm faciunt in suis bonis l. 12. § fin. ff de tut. et curat. datis
tu v. in oi administraoe Donel. l. 10 com. c 22. et in l. 6. n. 13
ff d. V. Obl. pnt n: meliorem facere suam conditionem, sic
ti stipulando acquirere d. l. 18 cui 6. et testm quoque gdere, mo
mo pdigus in eo bene suae posteritati consulat Novel.
Leonis 39. nam ubi nullus morbus, ibi nulla opus e medi,
cina. Qui v. hoc mo testat, is et sibi bene pspicit teste
Arte l. 1 ad Xirom. c. 11.

9.

Defectus corporis e vel in organo loqlla, vel auditus vel
denique visus. Ob defectum loquella removet mutus § 3 S.t.
et l. q in ptate 6 § 1 ff q testa fac. pnt, quoniam vba

nu

636

nuncupatis de quibus supra in tit. de ordinandis testis, loqui
potest Ulp. in frag. d. tit. quia tunc de eo tt gendum est, qui omnino nihil
loqui potest, non de eo qui tarde loquitur, d. § item surdus. Sic obmutis,
ditus defectum surdi repellunt l. 9. § 1 ff unde cognati, qui tamen
non tarde, sed omnino non exaudiunt d. § 3. quia verba familiae
emptoris exaudire non potest prout Ulp. in frag. d. tit. et hoc obtin-
net de iure antiquo, secus vero est de iure novo, quia si quis utroque
defectu laborat, ut neque audire neque loqui possit, tunc infor-
tunium illud est discretum, si illud tunc defectus iste, vel
est ex natura vel ex accidente. Si ex natura testam. facere nequit,
si ex accidente potest modo scribere possit. Si vero hoc, sive utrum
illud sit naturaliter, sive superveniens, tamen potest in utroque casu condere
testam., dum modo mutus sit peritus literarum et scribere potest
possit l. 10 C. qui testa. fac. pot. Nam scriptura est vim
orationis l. 8 figura 38 ff de obl. et act.

10.

Ob visus defectum caecus non admittitur, nisi velit testari
eundem modum praescriptum, in l. 8 C. qui testa. fac. pot. Confer
§ caecus autem quibus §. l. Admittuntur autem Eunuchi l. Eunuchus 5.
C. qui testa. fac. pot. senes et valetudinarii syncoritatem men-
tis tenentes l. 3 C. d. t. et qui manus amisit l. qui manus 10
ff qui testa. fac. pot. sive ambas, sive alteram tantum, sive per morbum,
sive per vim hostilem, sive etiam domi per inimicorum iniuriam.
Ambus terretur in d. l. qui manus 10 n. 1.

QUAESTIONES

1. Num filiusfam. possit testari de adventitiis, quorum ususfr.
ad patrem non pertinet?

2. Num hodie damnati supplicio testi. habent factionem?

3. Num furiosus ob delictum ante furorem commissum
in furore ultimo supplicio affici possit?

QUAESTIO I.

Affirmat hoc Faudus l. 1 var. qst. 1. et Marcus Lyclama
a Nieeholt l. 7. membr. ecloga 33. et Treutlerus parte 2.

le

select. disp. n. 8 e. l. a. Ratio est ipsa regula. Ubicunque ead. est ratio ibi et ead. esse debet iuris dispositio l. 32 § ad L. Aquiliam. Sed ratio, quae suasit, ut filiifam. possint de castrensib. et q. testari, militat quoque in illis quae adventitia sunt, quorum ususfr. ad patrem non spectat. Ergo ad extum illorum, poterunt quoque de adventitiis illis testari. Minorem probant ita, quia filiusf. in castrensi peculio sunt pro patrefam. l. 6. § fin. ff. de iniusto rupto. Cessat SC. Macedonianum l. 1 in f. et l. 2. ff. ad SC. Maced. In eo nullum est ius patris l. erat 3. C. de castrensi pec. l. XII l. miles § 3 ff. de castrensi pec. et l. 4 ff. de iudiciis, quae omnia competunt quoque filio, quae talia sunt adventitia l. 8 in f. pr. cum seqq. C. de bonis quae liberis. Non itaque probabile est, qui iis quibus libet ususfr. et giunctam cum proprietate possessionem sit, a favorabili gestione supremi iudicii, quod iuri cuiusque praeiudicium non est allatura repellendus sit arg. l. 1, C. de iure fisci et l. 5 § fin ff. de conditionib. et demonst. 2° Afferunt Novel. 117 c. 1 § 1, in quo textu sunt quae filii fam. si quod perfecta sint aetatis, licet sub potestate sint brevitam sunt adventitia illa, quo volunt modo disponere, poterunt itaque de illis quoque testari. Tertio adducunt l. cum oportet 8 § 5 N filiis a fam. C. de bonis quae liberis. Ex qua ita argumentantur. Si filii fam. in iis duntaxat casib. in quib. ususfr. apud parentes constitutus est, donec parentes vivunt, de iisd. reb. testari nequeunt, sequitur ut possint de iisd. reb. quarum ususfr. apud parentes non est. Sed prius est iuxta d. textum. Ergo et posterius. Verum existimo cum Dd. communiter, filiumfam. de talib. adventitiis testari non posse, per fundamenta quae adduxi in exercit. 8 qst. 6. in Nego. Non obstant superiora argumenta non primum, quia non sequitur, quod competat filiofam. testifactio, licet gaudeamus in talib. adventitiis hic ususfr. et proprietatem quia id nullibi in iure filiofam. concessum est, quidem concessum legitur in castrensi peculio et q. Quare manendum est in regula quae patrifam. tantum competat l. 1 ff. d. V. S. et quamvis filiusfam. sunt adventitia bona, non tamen fit paterfam. l. 195 § 2. ff. d. V. S. Ad Novel. 117 c. 1 § 1 respondeo loqui illum textum de dispositione tantum quae fit inter vivos, quod innuit ipse contextus, qui ita distinguit.

677

In iure communi et regulari hoc tamen procedit, ut ubi sit ead. ratio ibi et esse debeat ead. iuris dispositio, secus in iure speciali, in quo a ratione, identitate vel identitate rationis non argumentari licet, sicut dareti specialitas specialitati

a filius fam. e perfecte aetatis a. o. si illud ipse poterit dispo-
nere adventitia illa, si hoc, idest, si aetate minores sint
quam prospexerit testator a. donator, donec ille cui donata
sit a. relicta illa bona ad perfectam aetatem venerit. Si q.
ibi quaestio eet de testi factione, hoc sequeretur, testem posse
illud nomine minoris gerere q. l. 32 in pri. ff d. hered. b.
instit. Sed arguit hoc verbum illud graecum διοικεῖν, q.
in graeco fonte est et significat administrare seu regere,
unde et διοικητὴς administrator, vel negotiis admi-
nistrandis praefectus. Et quidem concedamus verbum et illud occurrere
διατίθεσθαι, o tamen importat statim illud testi factionem,
quia in alia significat administrare. Ad tertium argumentum
deductum e a contrario sensu respondet prop. in l. nemo 11 C. q
testa fac. pnt, quia nuper promulgaverat in rebus, q nemo ex
obiecta lege cum textum 8 C. de bonis q liberis, in rebus
q parentib. acquiri o pnt existimet permissum ee filiisfam.
cuiuscunque gradus vel sexus testamentum facere, contrarium itaque ex
d. l. 8 §5 sed o recte colligunt.

QVAESTIO 11

Num hodie damnati supplicio testi habent factionem?
Quod concedi potest, si modo distinguatur in liberam testi factio-
nem et ad certas personas restrictam, illam o habent hodie
damnati, re statim fiat ascendentib et descendentib.
ad quos pertinent ex lege bona damnatorum. Nov. ut nulli
iudicum 134 c. fin. et Authentica bona damnatorum C.
de bonis proscriptorum q olim secuti erant l. 8 § fin ff q
testa fac. pnt. Hanc v. habent, ut vel ascendentib. de-
scendentib. et collateralib. o v. aliis, q voluerint ar-
bitrio in testo relinquere possint. Et licet testandi
haec facultas magna ex parte sit restricta, e tamen testem, ut
probatur ex l. si quis incesti 6. C. de incestis et inutil. lib. nupt.
Consentit Reinerus Vacheruis c. 18 disput. miscellan.
Quibus o obstat, q damnati illi perdant et Civitatem, et

libertatem. l. q. ultimo 29 ff de poenis. Accidit n. illud +
ñ in dib. damnatis, sed in pronis eorum, q. ad bestias da,,
mnantr ut dr in d. l. 29. Sed qritr ulterius qbrum
bona damnatorum exiure Novellarum applicari debe,,
ant? Quod collateralib. et ad tertium usq. gradum
debeantr, statuitr in d. Authentica bona damnatorum
C. de bonis pscriptorum Quod v. duntaxat ascendentib.
et descendentib. pbatr in d. Nov. 134 c. fin. contra
priorē snā dici pt, q particula illa in ecta, q Authen,,
ticarum ñ Legum titulo insigniantr, vim legis ñ habeant.
Nam Irnerei inpretis facinus, recurrendum itaq. ad
ipsos Novellarum fontes, unde excerpsit eas particulas
Irnerius, nam et sic excepunt illas semp nostrates,
et ñ infrequentissime quoq. reiiciunt, istam ob cām, q locus
primus, sive extar aliter se hat. Alber. Gentilis l. 3 epist.
et lectionum c. 11. Quia v. in d. Nov. 134 c. fin. ascen,,
dentes et descendentes tm, ad tertiū gradum admit,,
tuntur. dicendū ē excludi debere collaterales q.
snām approbat Aretinus in l. eius q. a. s. si cui n. 3. in
sed qritr ff de testis. et Valsaenerus Baldus qstionum c. 35.
Priorem v. opinionem amplectuntr, Cynus et alii in d. Authen.
bona damnatorum. Prosper Farinaceus in praxi crimi,,
nali l. 1. t. 3 qst. 25 Hieronimus Elenus l. 2. Dyatribarum
et Forsterus disp. XII th. 4 Primo. qa q raro fit, ñ
observant legislatores, sed q fit plerumq. Nov. 49
c. qa v. 2. et l. 3. 4. et 5 ff d. L. Sed ut abavus ab,,
nepotem suum videat ultimo supplicio cdemnatū, aliq
fortasse seculis ne semel qd. accidit, seqr q verba illa
in d. N. 134 c. fin. usq ad tertium gradū respicere
collaterales, ñ v. ascendentes et descendentes. Qd
apparet ex l. 4 s. 2 ff de in ius vocando, q oēs in
infinitum parentes dicantr. Ergo et oēs admitti dnt
ad nepotis haereditatem, fieret a. secus, si admitte,,
remus lectionem d. Novellæ 134 c. fin. Quare di,,
ci pt Nov. illam fuisse corruptā, psertim cum alii
et testentr collateralium in aliis excarib. mentionem fieri

Ad

Quæ sit authoritas Authenticarum Irnerii

Ad rationem dubitandi dicitur, quod Authenticæ autho-
ritate Friderici III Imp. sint insertæ Codici ab Irne-
rio, ut vel Codici aliquid addant, detrahant, limitent,
vel et in universum abrogent. Si credimus Sichardo in
Authen. res quæ C. com. de legatis. Quare visimi-
le erit verba illa: et ex latere, inventa fuisse illo
tempore in d. Nov. 134 c. fin. quæ postmodum interciderunt.

QUÆSTIO III.

Num furiosus ob delictum ante furorem commissum
in furore ultimo supplicio affici possit.

Affirmat Doctor Ludovicus Romanus in l. 9 C. qui testa. fac.
post. Joan. Faucius l. 2 var. qst. 7. Faclin. l. 9 quæst. Juris
c. 3. et Menochius de p. 2. regularum iuris in l. 5 qst. 1. Rationes
illas afferunt. Prima est desumta ex l. divus 14 ff de Offic.
præsidis, in quo textu rescribunt Impp. Marcus et Comodus
Scapulæ Tertyllo, quod ei, qui primum deliquerit, postea furore
correptus est, non danda sit venia, poterit ergo furiosus puniri
corporaliter in ipso furore, quia quæstio ibi est de parricidii pœna.
II. Vigor publicæ disciplinæ postulat, ne maleficia fiant
impunita l. locatio 9 §§ quod illicite 5. ff de publicanis, et l. ita
vulneratus 51 ff ad L. Aquiliam, per quietem Reip. l. congruit 13
in pr. ff de Officio præsidis, et l. fin. C. quando liceat unicuique sine
iudice se vindicare. delictum enim quo impunitius eo effrœnatius fit,
quia nisi fuerit vindicatum in proximum propria impunitatis spes
mortalium animos criminibus invitat, ut teste. Alex.
ab Alex. l. 3 gen. dierum c. 5. Unde et peccata nocentium ut
nota sint et oportet et expedit l. eum qui 18 in pr. ff de iniu-
riis. Sed hic constat de delicto commisso. Ergo et delinquens
puniri debet in ipso furore, præsertim, cum multa in iure civili
contra rationem disputandi, pro utilitate communi recepta esse, innume-
rabilibus rebus probari possit. d. l. 51.
III. Adducunt l. fin. § 5 C. de curatore furioso, in
qua dicitur, quod filius liceat ante furorem, in quem inciderit

ingratitudinis, q merea[tur] exhaereditatio[n]em n[on] si hominus hi in ipso furore po[ss]it a p[at]re exhaeres scribi in testo. Ex s[ecun]da, reditao a. dr nota, in l. cum te 18 C. de inoffic. testo, h. e infamia, ut explicat Accursius in l. multi 18 ff de liberis et post. Infamia a. e poena toto t. ff. q notantr infamia et t. ff et C. de poenis. Ergo quoniam furio, sus p[otes]t in furore [con]stitutus scribi exhaeres, p[otes]t et puniri et p [con]seq[ue]ns ultimo supplicio affici.

Argumentu[m] hoc tenet vita enim et fama pa, rib. passib. ambulant

IV. Quia furor superveniens, obligat[i]o[n]em ante furo, rem initam [non] tollit, ut patet ex t[ex]to fideiussoris, q[ui] ff furioso iure obligato fidem suam in posuit l. 70 §. 4 ff de fideiussorib. Sic q furere capit et statum et dignitatem in qua fuit, et magistratum videtr retinere, sicut rei sue d[omi]nium retinet l. q furere 20 ff de statu ho[min]um, q[ui]a requirunt ista o[mn]ia animum ut acq[ui]rant, [non] v. ut retineant. l. si q[ui]s 12. §. 1 ff de acqr. poss. Acq[ui]sita n. amitti [non] p[ossu]nt, nisi certis modis in quos furor [non] e. Sic et p[at]re furioso, liberi nihilo, minus in p[at]ris sui p[otes]tate s[un]t. Nam cum iure p[otes]tatis morib. sit receptum, nec po[ss]it desinere q[ui]s h[abe]re in p[otes]tate nisi exierint liberi, quibus casib. solent, nequaq[uam] dubi, tandum e, remanere eos in p[otes]tate, p[ro]inde et si furiosa sit uxor, a. si ambo in furore agant, et uxor bene concipiat, partus in p[otes]tate p[at]ris nascetur, q. voluntatis reliq[ui]is in furiosis manentib. l. p[ate]r 8. ff de his q[ui] sui vel al. iuris s[un]t.

Reliq[ui]ae q[ue]dam s[un]t vo, luntatis in furiosis

Ultimo. Finis poenae e, ut provincia et civitates pur, gentur malis ho[min]ib. d. l. congruit 13 in p[rincipi]o ho[min]es emen, dentur l. si poena 20 ff de poenis, et ut [con]spectu suppli, ciorum deterreantur alii, ab eiusmodi facinorib. ~~et sola~~ ~~tio~~ et solatio sit cognatis et affinib. [interemptoru]m forsan p[er] l. capitalium 28 §. 15. et l. a. facta. 16 §. fin ff d. t. et l. bona fides 31

interemptoru[m]

in

in fine pr. ff depositi.

642 Quod v. furiosus in furore, ô dt puniri, gelidcunt Me-
nochius arbitr. jud. casu 325 n. 12 Julius Clarus l. 5
recept. ff sentent. Covarruv. in Clementina furiosus de
Homicidio. Tiraquel. de poenis Legum c. 3 et Wesemb.
in paratitlis ff de poenis n. 10. Iº qa gstat, q nemo absens
in criminib. damnari poit l. 5 ff de poenis, et ne accusari
qd. l. 6. C. de accusat. sed furiosus p oia et in oib.
absentis et quiescentis lo stt. l. 2 § 3 ff de iure codicil.
l. coram Titio 209 ff d. V. S. l. cum furiosus 39 ff de
judiciis et l. sed si unius 17 § filiofam. 11 ff de iniuriis.
Ergo furiosus in furore ultimo supplicio ô pt affici.
II. Furiosus satis ipso furore punitur d. l. Divus 14. Si
a. puniretur in furore corporaliter, afflicto adderetur
afflictio q ē g l. 28 C. de episcop. audien. et l. 33.
§ 2. C. de episc. et Clericis. Confer Gloss. in d. L. Marcus 14.
l Q. Verum nec hanc nec illam opinionem fundamen-
ta adducta satis gfirmare videntur. Non primu, q
adductum erat p 1a sna, qa d. l. 14. loc tm vult
q de eo q in intervallo scelus commisit gsuli debeat
princeps, num supplicio afficiendus sit, de tempore v.
quo debeat puniri, num in furore vel post, binihil
addit. Et quamvis furor p pena obici poit, nec tn
sic morbo eius datur venia, qa pt puniri publicatoe
bonorg, vel alia poena pecuniaria, habita tn ratoe de-
licti, quo et sensu 2. 4. et ult. argtum pcedit.
Ad tertium q deri pt exhaereditatoem eē potius
poenam pecuniariam, nc q v. qui de corporali; q
duo mxe diversa st. Bn et multi, ô noto aia exhae-
redant liberos, nec ut eis obsint, sed ut consulant,
puta exhaereditatos eos eē, qa impuberes erant, haere-
dem q3 institutu rogatu, iis restituere haereditatem l. 18

ff

ff de bb. et post. et l. 12 § 2 ff de bonis libertorum. Se
quoque casu accipi pt d. l. fin. §§ ff de curat. fur.
Sic et 2o primum argumentum resistit, quod contra sententiam adducitur,
etiam erat, maior n: propositio vult quod nemo in criminibus puta si metalli
vel capitis poena inferenda est, damnari possit absens, quod de
eo verum est quod absens est corpore. Propositio v. minor loquitur
de furioso, qui absens est ratione animi et iudicii, ut constat
ex superioribus. corpore v. presens Gandd. in l. 20 ff d. vs.
Sic quod 4 termini in argumento quod est vitiosum, qui aliter ab-
sentia sumitur in maiore, aliter in minore propositione.
Sed quod dictum fuit furiosum satis puniri ipso furo-
re, 2o sane sic significat omnem quod furiosus ob delictum in furorem commissum
in furore puniri non possit, sed quod nullo modo dari et
posset puniri, propter rationem in alienatione mentis occisum,
a. ab alio alio damnum datum, cum ipsum fati
infelicitas excusat l. 10 ff ad L. Cor. de sic. quia in
eo quod sine mente est nulla est culpa. l. sed etsi § et
ideo 2 ff ad L. Aq. et l. 47 ff de acqu. vel amit. hereditate
et satis furore ipsa puniatur d. l. divus 14 Afflicto
itaque non male additur afflictio, si iusta ipsa sit. Ex
quibus omnibus apparet in dubio esse quod sententia obtineat quare
mitius agendum est c. odia 15 d. R. I. in 6. et l. 42
ff de poenis, et a. differenda erit poena, donec furio-
sus sanitatem recepit, ne si aliter fiat, anima peri-
clitetur, semper n: in dubio, quod tutius est anima, sequendum
est c. iuvenis X de sponsalib. a. si furor perpetuus est
imponenda erit poena pecuniaria.

Furiosus propter scelus in furore admissum non punitur fati infelicitate illum excusante.

TITULUS XIII

DE EXHÆREDITATIONE LIBERORUM

Thesis 1

Haeres vel nario exhaere,dandus a. instituendus ē, vel o nario. Ille suus sei xneus dr

Actum fuit in tit. praed. de testatore, sequitur persona haeredis, q vel nario haeres instituendus vel exhaeredandus ē, vel o nario, quare videndum ē de illis, q nario haeredes institui, vel exhaeredari debeant. Nam si cognoverimus q istae personae sint, simul et genus in qb. neutrum narium pt. arg. pr. s. de his qui vel al. iuris st. Prius itaque dicendum erit, de personis nario exhaeredandis vel instituendis, dn de exhaereditatione ipsa, et ultimo de institutione haeredis, de qua in tit. seq.

2.

Nario instituendi vel exheredandi st liberi

Extraneus o dr exheredari

Liberi a. st in ptate, a. o st.

Qui in ptate st, a. st iam nati a. nasceturi.

Nati st vel legitimi et nales simul, vel legitimi tm

Legitimi et nales simul st filii et filiae.

Filii nominatim exheredandi a. instituendi.

Persona q nario vel instituendae vel exhaeredandae st, st liberi testatoris, o v. xnei. Exhaeredatio n. verbum in xneos inepte ē l. 132 ff d. v. obl. Hotom. l. 9 observ. c. 10. Liberi a. testatoris st vel in ptate ipsius, vel o st, q in ptate st, st vel liberi nati, vel nondum nati. Nati st vel legitimi et nales simul vel legitimi tm. Legitimi et nales simul st vel filii vel filiae. Filii a parentib. haeredes vel nominatim institui, vel nominatim exhaeredari, secus si fecerint, h. ē si eos pterierint, inutiliter testabunt. Iure Civ. h. ē testm illorum ipso iure nullum erit. pr. h. t. l. in caetera 30 ff de liberis et post. l. 4 C. de liberis pteritis. et l. 1 et l. filio pterito 15 ff de iniusto rupto.

3.

Praeteritio vitiat testm. non q. o consulto, sed quada oblivione omissi psumant. sed q ex XII tabb. socius liberis quiti. q sine facto ipsorum ad alin transferri. ? pt l. 11 de R. I.

Filius ē suus vel emancipatus l. 4. C. de lib. pter.

Rao ē illa, qm cum caeteris Ad. Wesemb. in part. Hujus tit. de liberis et post humis n. 3 ponit, q o consulto, sed quadam oblivione, filii omissi psumant, q d n: si maligno sint animo erga sanguinem suu, novercalib. lenis delinimentis instigationibusque corrupti. l. 3 cum l. seq. ff de inoff. testo. Sed qa filiis ex l. XII tabb. institutio, ita q sta e, ut sive velint sive nolint ex testo ipso iure haeredes fiant ss sui a. 2 I. de haered. qualitate et differentia et s. 1 I. de haereditatib. q ab intestato deferunt. Rao raois ē, qa ad haereditatem paternam liberos nara simul et coe parentum votum vocat l. 7. s. 1 ff si tab. testi o extabunt. et rao nalis, q. lex qdam tacita, liberis parentibus haere,,

di

ditatem addicit, et veluti ad debitam successionem eos vocando l. cum ratio . in pri. ff. de bonis damnat. et l. 36. § illud. C. de inoffic. testo. Sine et filii fam vivo pre quodammodo fatri dni bonorum paternorum existimantur l. in suis ii ff de lib. et posth. et d. § si fui 2. j de heredu qualitate et differa.

4.

Ideo a. quia filiis semel est quesitum, sine eorum facto, ad alium transire non pot l. quod nostrum ii ff d. R. J. quare necesse est pri, ut si alios velit instituere, prius filiorum ius adq abscindat, quod nullo modo efficere pt pteritione, quod non tam in faciendo, quam omittendo et negligendo consistit, sed sola exheredatione, quod factum in filiorum, de quo j pri extorsit.

5

Adeo a. hoc reqr a pre, ut licet vivo pre filius in testo pris pteritus, mortuus sit, nemo tn heres ex eo testo existere possit quia sit ab initio non constitit testm d. pri. V adeo qd. Quod a. ab initio vitiosum est, tractu temporis convalescere non pt l. 29 ff d. R. J.

Filius pteritus quamvis mo-riatur vivo pre, testm non convalescit

6.

In filiabus v. duplex ius occurrit antiquum et novum. Antiquum differam faciebat inter filias et filios duplicem. Si in primo non fuerant scriptae heredes vel exheredes, testm ipso iure non evertebat, sed ius accrescendi eis ad certam portionem praestabat d. pri. V sed non ita de filiab. Si enim parens filiam pteriverit, non rumpit testm filia ptermissa, sed inter fratres suos legitimo stante testo, suam sicut alii fratres consequi portionem. Si v. testo extranei heredes scripti fuerint, stante testo filia medietatem hereditatis acquirit. Casus in freig. l. 2 b. de exheredatione liberorum ss. § i v. i. In aliis tabis exheredari filium debere, san-ciebat, aliis filiam, filium nominatim hoc modo: si plures sit: Seius filius meus heres vel exheres esto. Sin v. sit unicus: Filius meus heres vel exheres esto d. pri. inf. § i. et l. 1 et 2 ff de liberis et posth. Filiam inter ceteros ita:

Filia pteritio non evertit testm de iure antiquo, sed si pte-rita fuerit in testo, in quo sui hedes scripti, suam sicut alii fres consequi partem si extranei scripti, medietatem hditatis consequi.

De iure antiquo filia non nominatim potuit exheredari

Titius filius meus hæres esto, cæteri exhæredes sunto

7.

646

Rao veteris iuris duplex

Generalis, qa deterior ē gditio fœminarū in iure q̄ masculorū.

Specialis, qa p mares gservatr familia

Rao ḡ iuris antiq gnralis ē, qa in multis iuris nri articulis, deterior ē gditio fœminarū q̄ masculorū l. 9 ff de statu hominum, nam mas natā ꝑstantior ē fœmina, teste Arist. 1 Pol. c3. Specialis desumpta ē ab amplificaoē et gservaoē familiarū q̄ solum p mares fit, et ꝯ p fœminas, mulier n: familiæ suæ et caput et finis ē l. 195 §5 fin. ff d. V. S. et q nascunt̄ pris, ꝯ matris familiam sequunt̄ l. 196 §1 ff eod. et §fin. i. de patr. ptate. e ḡ v. filii columnæ st familiarū Euripides in Iphigenia teste Stobæo sermone 77.

8

De novo iure, filia quoqꝫ ꝑteritio rumpit testm̄ et nominatim exhæredari dt filia

Novum v. ius de quo in l. maximum 4. C. de liberis ptær. vitis, ex qua desumpt ē pri: §5 sed hæc qd. i. h. t. Antiquum illud correxit, existimans nihil in hoc iuris articulo int̄eē inter masculos et fœminas, et æqua lance ꝑsonas illas vocari debere, qn: tales diffras inducunt, q natā accusatores existunt, cur ꝯ totos masculos gravāit, ut unde generent ꝯ fiant d. l. 4. nam utraqꝫ ꝑsona, in hominum ꝓcreatione simili natā officio fungitr d. §5 sed hæc qd. i. h. ē natā utrumqꝫ corpus edidit, ut maneat suis vicib. immortale, et altrm alterius auxilio egeat, et uno semoto, et altrm corrumpat l. lege 14. C. de legit. hæredib. hīc qa l. XII tabb. oēs similiter vocabat, ad successionem ab intestato tam fœminam q̄ masculum d. §5 N et lege antiqua.

9

Liberi legitimi et adoptivi.

Filii de iure antiquo à pr̄e adopt. exhæredabant nominatim, et velinstituebant, ꝯ v. a pr̄e nali.

Liberi legitimi tm̄ ff st adoptivi gsiderant aliter in iure antiquo, aliter in iure novo. Ius antiquum vult, q̄ q̄ diu in ptate pris adoptivi st ꝑ ius habeant, q ex iustis nuptiis sint ꝓcreati, qa adoptio natām imitatur §5 minorem 4 i. de adopt. itaqꝫ a pr̄e adoptivo hæredes nario, et nominatim instituendi, vel exhæreditandi erant §5 adoptivi 4 h. t. ꝯ v. a pr̄e nali, q q̄

diu

diu st in adoptiva familia, xneor numero habente. solutar. adoptione, p emancipaoem, o dt a pre adoptivo instituti, dt tn a pre suo nati, o iure civili, sed ptorio licet n: o sit in ptate e tn filius naliter l. 4 ff si tabb. testi nullae extabant et d. §. adoptivi 4.

Qui st in adoptiva familia pri naturali st xnei.

10.

Jus novum distinguit in adoptivos ex l. 10 C de adopt. Aut n: arrogati, a. abavo, vel proavo similimo paterno vel materno adoptati st et tunc nominatim et nario i st vel instituendi vel exhaeredandi, qa gcurrunt in unam psonam et nalia et adoptionis iura § sed hodie 2 § 1 de adopt. a. adoptati st ab xneo, et tunc pr adoptivus eos pterire pt, nec opus st eos vel haeredes instituere vel exhaereditare d. §. sed hodie 2. et d. l. 10.

De iure novo sic ceditit Adoptivi a. st adoptati ab avo vel pavo materno; et prno, et dnt nominatim exheredari vel instituti, a. adoptati st ab xneo et is potent eos pterire nisi adoptivi liberi sint a pre nali exheredati, tunc n: quartam bonoru eis dat §. 1 de adopt.

11

Liberi odum nati dicunt posthumi, et hi st vel ppre posthumi vel impppre, proprie posthumi st, q post mortem parentis in lucem edunt l. 3 § 1 ff de iniusto rupto. Minus ppre posthumi st, q vivo qd. pre, sed tn post ipsius testm nascunt sui, aut q testi qd. tempore nati st, mortuo tn suo haerede in eius locum demum succedendo sui fiunt. Aut demq q post testm nati, o qd. statim st sui, sed defuncto suo haerede in eius locum succedentes sui efficiunt l. Gallus §. et videt 12 § 13 et §§ 15 ff de liberis et post. et hi oes vel instituti vel exhaeredari nominatim debent, ne agnatione postea rumpant testm posthumi, vel posthumae et sic totum infirment §§ posthumi 1 cum seq. J. h. t. Ut a. infirmao haec testi vitaret, voluit lex posthumos, institui vel exhaeredari filios qd. olim nominatim, filias v. in caeteros, hodie nominatim utrosq d. § posthumi 1 cum §§ seq. et d. l. 4. C. de liberis pteritis.

Liberi nondu nati dni posthumi
Proprie posthumi dr q post mortem patris in lucem editi.
Improprie q vivo qd. pre sed tn post ipsius testm nascit.

De iure antiquo filii exheredabant vel instituebant nominatim, filias inter caeteros, hodie nominatim utrosq.

648

Jure Civ. emancipati neq; insti, tui neq; exhæredari dnt. qa st xnei pp capitis deminutionem

Jure ~~[struck]~~ ptorio utriusq; sexus emancipatos, instituere vel exhæ, redare neccē ē. filios nominatim filias inter cæteros. secus si fit ptor ɔcedit bonorum possessionē ɔ tabb.

Henia de liberis emancipatis, aliud iure Civ. aliud J. Ptorio ɔstituta ē. J. Civ. neq; hæredes institui, neq; exhæredari dnt, qa ō st sui hæredes § emancipatos 3. I.t. sed xnea l.genti l. qn eius ff de ritu nuptiarum. cum in parentis ptate pp capitis deminutionem ēē desierint l. 6 §. ff de bonorum poss. et §3 I. de cap. dim. Jure v. Prætorio utriusq; sexus emanci, patos instituere vel exhæreditare neccē ē, virilis sexus nominatim, fœminini v. inter cæteros. Secus si fit ɔce, dit ptor bonorum possessionem ɔ tabulas §3. I.t. Rao ē qa civilis rao, q ē in emancipaōe, nalia iura corrum, pere ō pt § fin. I. de leg. agn. tut. nec q desinunt ēē sui hæredes, statim et desinunt ēē filii filiave, a. nepotes neptesve §11 J. de hæred. q ab intest. defer. et l. 8 ff d. R. J.

Quid sit exhæredaō

Fit bona vel mala mente

Solus pater ht ius exhæredandi isq; paganus

Miles impune liberos ptterire pt, si ō oblivione a. errore ptterit.

Mater vel avus maternus ō neccē ht exhæredare, sed hic sufficit sola ptteritio.

13. Est a. exhæredaō hæreditatis debitæ ademptio. Vultejus in Jurispr. Rom. c. 73. n. 52. Fit a. illa ~~[struck]~~, vel bona vel malamente. l. multi 18 ff de liber. et posth. De illa hic agit. Jn, iungit a. hoc ius exhæredandi, pri, ō v. matri, nec ōi pri. sed solum pagano, qa miles iure militiæ testari pt, dum ē in expeditione, et impune liberos suos, sive natos, sive nasci, turos ptterire, mō hoc fecerit, sine oblivione a. errore. § sed si 6. J. h. t. l. 7. 8. et 9 ff de testo milit. et l. sicut 9 cum l. seq. C. eod. tit. Sic et ō cogit mater vel avus maternus et cæteri sursum versus liberos suos, a. hæ, redes instituere, a. exhæreditare, qa sufficit hic ptteritio § fin. J. h. t. Rao ē qa fœminæ suos ō hnt hæredes. illud notandu q § ad Testa 2. ff d. bonorum poss. ɔ tabb. et l. 13 ff de suis et legit. hæredib. Ideō a. suos hæredes ō hnt, qa fœminæ liberos ō hnt in ptate. § 3 J. de hæredu qlitate et differ. et §10 J. de adoptionib. q requirit ad ɔstituen, dam suitatem § sua 2. J. de hæreditatib. q ab intest. deferunt.

14. Quoniam v. liberis nalis rao, q. lex qdam tacita, pa, rentum hæreditatem addixit, ideō iudicio parentes, q

dt

Ut eē certum l. 18 ff de bonor. poss. q̄ tabb. ō nisi me, rites de causis, ab illa processione submoveri pnt l. 1. in pr. ff de bonis damnator. Causae a. illae exhaeredandi, aliae erant de Jure vet. aliae de J. Novo. De vet. J. ō erant certae sed variae, de qb. disceptabat. in centumvirali iudicio, itaq. et ō variōreq. rebat caā ingratitudinis, qa poterat odium eē pris a cognati arg. l. si qs 33. § legis a. 1 C. de inoffic. testo. Ex qb. apparet olim posthumum quoq. potuisse exhaereditari, nullamq. eo respectu eē diversitatis raōem in filium et posthumum. l. 3 § 2. ff de iniusto rupto. Jure v. novo caā illae ad certum numerum st redactae, aliaq. tam ex parte parentum, q̄m ex parte liberor. statutae st in Nov. 115. c. 3. et 4. Nam et ascendentib. turbato ordine mortalitatis haereditas liberor. pie relinqr l. 15. ff de inoffic. testo. ob commiseraōem l. 1. § 1 ff si tabb. testi nullae extabunt. vel, ut habeat solatium tristitiae suae l. un. C. de his q ante aptas tabb.

Caā exheredandi de Jure vet. ō erant certae sed variae, q̄ disceptabant in centumvirali iudicio

Olim posthumus potuit exheredati, qa ad exheredaōis firmitatem et odium pris valebat.

15.

Ex parte a. parentum, ob quas parentes liberos suos pnt exhaereditare, occurrunt causae 14. q̄ seqq. versiculis st complexae.

Bis septem ex causis, exhaeres filius esto
Si patrem feriat, vel maledicat ei,
Carcere detrusum si negligat a. furiosum
Criminis accuset, vel struat insidias.
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit.
Testarive vetet, se societve malis.
Si minor seqr, vitiotq. cubile parentum.
Non orthodoxus, filia si meretrix.

16.

Caūe a. ob quas liberi parentes suos pnt exhaereditare st 8 et seqq. versiculis inclusa

Si capitis natum pater accusavit, eiūs.
Aut vitae insidias clamve palamve struat.
Si vetuit cupidum secreta novissima mentis
Prodere nec veritus sit, temerare nurū.

Si

Si pater et genitrix tibi fata scelesta minentur
Fulcra nec ad nati, clausa furentis erant.
Filius auxilio si non patris hostica liquit
Limina, si genitor numen inane colat.

QVAESTIONES.

1 Num posthumus Jure Novo exhaereditari possit?
2. Num praeteritus aperte in testo, totum testum infirmet et quo ad legata?
3. Num exhaereditatio fieri possit ob alias causas in Nov. 115 non expressas?

QVAESTIO I.

Num posthumus Jure novo exhaereditari possit?
Quod possit volunt Fulgosius in l. si q. 33 § 1 C. de inoffic. testo. Alciatus l. 4. paradox. c. 10. Duarenus ad tit. de inoffic. testo c. 6. Don. l. 6. com. J. C. c. 13. Bacius Cent. 5 qst. 86. Arumaeus disp. 10 th. 6. Andreas Gerhardus decad. 8 qst. 6. et Harmonius disp. 7. th. 6. Adducunt sequentia argta. 1° Quod non mutata quare stare prohibetur l. sancimus 27 C. de testis. Sed posthumus olim exhaereditari poterit, l. n. t. et c. Ergo et hodie potest, cum correctio non occurrat in iure novo.

Hoc fundamentum et de, sumi potest ex § postumi 1 Inst. h. t. ex verbis: adgnascendo postumi vel postuma rumpitur. Ergo si rumpitur, non fuit ipso iure nullum.

II Fundamentum est desumtum ex d. Nov. 115 c. 3 in f. ex verbis: Si a. haec observata non fuerint, nullum exhaereditatis liberis praeiudicium generari, sed quantum ad institutionem &c. et ex verbis et tamquam in hoc non rescissum obtineat testum. Hinc ita argumentantur. Quodcunque testum evacuatur et rescinditur, id non est nullum ipso iure, quia quod ipso iure est nullum, rescissione non indiget l. r. in verbis; gradum non rumpit, quia nullus est. ff. de iniusto rupto. Sed tale testum, in quo vel posthumus quod est exhaereditatus, causa v. exhaeredationis non apposita, dicitur evacuari et rescindi. E. testum illud non est ipso iure nullum, verum subsistit et impugnari poterit, per querelam inofficiosi testi. Et dum regeritur de expressione

causae

caa in testo, q in posthumum o cadit, concedunt utrumq, se negant consequentiam, quea o adiecta testm ipso iure sit nullum, qa dicunt illud rescindi debere p inofficiosi qrelam, quodm rescinditr testm qlibet, in quo filius fuit exhaereditatus, o tn caa exhaereditaois in eo apposita. Qua de qst. late tractat Faghin. l. 4 qst. c. 9

Alii v. st q existimant hodie posthumum o poe exhaereditare Gl. in c. ra d. Nov. 115 Cujac. in l. 4. ff de liber. et post. Petrus Greg. Tholosanus l. 44 c. 3 n. 5. Syntag. J. Vulteius in §. posthumi n. 16 et ibi Tiallingus ab Eyssinga. Henricus Schilbock et Ozerius n. 15.

Quod postumus hodie o possit exheredari, sna e communis

Et hac sna cois e teste Claro in §. testm qst. 41 et confirmatr p iur c. 3. d. Nov. 115 ubi penitus o licet parentib. liberos in suo testo, exhaeredes facere, nisi ipsas nominatim ingratitudinis caus parentes suo inseruerint testo. Ex his ita colligi pt. Ubicunq nulla e ingratitudinis caa, ibi et o pt nominatim inseri testo caa ingratitudinis, qa o entis nulla sunt accidentia. Sed in posthumum nulla cadit caa ingratitudinis. Ergo testo in quo posthumus exhaereditatr, caa ingratitudinis inseri o pt. Maior pp p se vera e. Minorem pbo: Si in parvulis nulla deprehendit culpa, multo minus deprehendet in eo q adhuc in utero e. Sed prius e verum p l. 5 §. 1 in f. ff de fideicomiss. libertatib. et l. 33 §. 1 C de inoffic. testo. Ulterius: Cuicunq testo caa ingratitudinis nominatim inserta o e, illud ipso iure e nullum. Sed testo in quo posthumus exhaereditatr, caa ingratitudinis inserta o e, qa inseri neqt. Ergo ipso iure e nullum. Propoem maiorem pbo, qa expressio caa e de substa exhaereditaois, adeo ut si testo inserta o sit, et si haeredes pbare eam velint, admittendi tn o sint, neq filius ea pbata excludat, qa d. Nov. 115 duo coniunctim requirit, ut caa exhaeredaois a testatore apponatr, et apposita ab haerede pbetr. Ubi a. duo coniunctim requntr, ibi unum seorsim o sufficit, ibi

q

q nullus e effectus, ubi nulla praecessit causa. Ergo et ibi nulla exhaeredatio, ubi nulla praecessit ingratitudo. Ubi a. nulla e institutio, vel exhaeredatio, ibi et nullum e testum. Posthumus a. neq institutus e ut patet, neq et exhaeredatus, qa causa exhaeredationis in posthumo deficit. Ergo testum illud in quo posthumus exhaeredatus e nullum, qa res sine causa sine consequentia sua e.

Non resistit, q dictum fuit posthumum potuisse olim exhaeredari, qa concedimus potuisse, sed non ob causam ingratitudinis, de qua qstio e, sed ob aliam l. 33 §1 C. de inoffic. testo, qn q assumunt, ergo et hodie poterit, falso assumunt hod. a. n. poterit exhaeredari ob ingratitudinem, a. ob aliam aliquam causam. Si ob aliam contra d. Nov. 115 c. 3 in qua dr q quis tm ob ingratitudinis causam posit exhaeredari et n ob aliam ut olim debebat. Si v. ob ingratitudinem: praesupponunt posthumum posse ee ingratum q omnibus legib. repugnat. Quare ita instituimus argum illud: Olim posthumus ob ingratitudinis speciem causam exhaeredari n potuit. Ergo nec hodie.

In alio v. argto 4 occurrunt termini q e vitiosum. Maior n. loqr de ea evacuatione et rescissione, q ab hoie fit, et hac rescissio nario rem ipso iure existentem praesupponit, q ab hoie rescindi posit. Minor pro exempla e de illa rescissione, eversione, et evacuatione q fit ipso iure seu lege argt. l. 4 §. sancimus itaq in verbis: testum ipso iure evitat. C. de liberis praeteritis et l. 4 §1 in verbis: ipso iure rescindi. ff de conditionib. et demonstr. Quicunq n: actus q prohibitionem legis fit, is ipso iure e nullus, sed q alqm exhaered at iure novo, causa ingratitudinis n apposita, facit q legis prohibitionem vel d. Nov. 115 c. 3 Ergo is actus ipso iure erit nullus. Propositio maior probat ~~manifeste in l. 5 C. de LL. de firmitate v. minoris satis constat ex d.~~ Nov. 115 c. 3 in pri. ibi: et ipsas no,

mi

Rescissio e vel legis vel hois, haec rem ipsam existentem praesupponit, illa n item.

minatim ingratitudinis causas sive intervenerint testo et ex Arumaeo d. to, ubi ait, cum nec nos illud negemus expressionem causae adiici debere, giunge eund. d. disp. 10 th. 2. Ergo si causa adiici debet et omittitur, is qui eam non adiicit, eo ipso dum non adiicit, peccat contra legem quod vero actum contra legem est, ille ipso iure est nullus.

QVAESTIO II.

Num praeteritus a patre in testo totum infirmet testamentum etiam quo ad legata? Neg.

Pater in testo suo filium qui est in potestate silentio praeterit et extraneum in eo instituit, aliis vero in eod. testo legata, libertates etc. reliquit, quaestionis est num tale testamentum ipso iure sit nullum, non tantum quo ad institutionem, qua de parum dubitatur, verum et quo ad legata, fideicommissa, libertates, et tutorum dationes, quae quaestio vulgo agitata, explicatu difficilis est, inquit Duarenus ad tit. de iniusto rupto c. 2. et certe si ius antiquum attendamus, fatendum erit, eversa et rescissa institutione, omnia etiam eversa et rescissa esse in tali testo, ut neque libertates debeantur, neque legata, sed soluta repetantur, a ab eo qui solvit, a ab eo qui obtinuit l. 8 § 16 ff de in offic. testo l. 7 filio praeterito 17 ff de iniusto rupto, nec id immerito, quia testa vim suam ex institutione haeredis accipiunt, et ob id velut caput atque fundamentum totius institutio totius testi, § ante haeredis inst. de legatis. Institutio ergo haeredis est principale in testo, reliqua omnia habent accessionis loco, quando principalis causa non subsistit, nec ea quae. pnt, quae sequella a. accessionis locum habent. l. 178 ff d R J.

Unde sine haeredis institutione nihil in testo scriptum valet l. 1 § fin ff de vulg. et pupill. subst. l. ult. ff de iure codicillorum et l. 2 ff de his quae in testo delentur. Sublata ergo haeredis institutione, quae fit per filii praeteritionem in testo, nihil scriptum valet. Si vero spectamus de iure novo, tunc id satis videtur esse prorsum, alii enim volunt, quod et ex tali testo, ut antiquo, sic et novo iure, ne legata quidem debeantur, et quia verba d. Nov. 115 c. 3. de eo tantum testo agant

Negatur quia verba Novellae agant de illo testo quod ab initio valuit, non de eo quod ab initio ipso iure fuit nullum, cum enim tale testamentum sit contra Novellam erit ipso iure ab initio est nullum

p

654

q ab initio valuit illud q rescindi putant solum quo ad institutionem, non vero quo ad reliqua. I° tale pterint argumentum. Olim testamentum tale, in quo filius fam. preteritus erat, ipso iure nullum fuit, tam ratione institutionis, quam ratione caeterorum. Sed hoc ius antiquum mutatum esse nullibi legitur. Ergo adhuc nullum est tale testamentum et ratione legatorum.

II. quia ius nostrum non patitur eund. in paganis, et testato et intestato decessisse, earumque rerum naturaliter inter se pugnare testatus et intestatus l. ius nostrum 7. ff. d. R. J. Sed si dicere[mus] testamentum in quo filius a patre preteritus est, valere quo ad legata, non tamen quo ad haeredis institutionem, decederet paganus in totum intestatus, et ex parte testatus, quod maximam implicat contradictionem, quoniam nisi filius ius quod vivo patre pre habuit, per exhaereditationem non est abscissum eiusd. post mortem patris merito manet in solidum dominus, et ab intestato in totam haereditatem succedit. Ergo etc.

III. Quia sola est nostrae serenitatis intentio ait Imp. in d. Nov. c. 5 in pr. a parentib. et liberis iniuriam preteritionis et exhaereditationis auferre. Ergo eam tantum tollit Imp. iniuriam, quae ante non erat ablata, et cui quam liberis non satis fuit prospectum, ea autem non est preteritio paterna, qua cum hanc, satis tuti sint filii preteriti, dum testamentum antiquo iure, ipsa lege est nullum, ut dixi. Intelligitur autem preteritio illa materna, quae est loco exhaereditationis, nam silentio matris autem avi materni et caeterorum per matrem ascendentium tantum facit, quantum patris exhaereditatio § fin. I. d. l. t.

IV. Quia d. Nov. 115 c. 3 est promulgatum in favorem liberorum ut ex ultimis verbis apparet d. c. 3, quibus, ne liberi falsis accusationib. contemnentur, vel aliquam circumscriptionem in parentum substantiis patiantur. Sed si legata in eo testamento, quod ipso iure nullum est relicta, iure novo deberentur, quae olim nullo iure debita fuissent, procul dubio liberi circumscriptionem aliquam in parentum subiectis paterentur, quod est contra intentionem d. c. 3.

V. et ultimo deprehenditur satis ex verbis d. Nov. 115. c. 3. ibi

tantum

tm agi de pteritione ~~pa~~ materna, no v. paterna. In principio n. d. c. 3 ita legimus: Sancimus q. no licere penitus pri vel matri, avo, vel aviae, pavo vel paviae, suum filium vel filia vel caeteros liberos pterire, a. exhaeredes in suo facere testo. Distincte q. loqr hic textus, et videtr pteritionem referre ad mrem, aviam, et paviam, exhaeredaoem v. ad prem, avum et pavu, ob q. et cum in f. d. c. 3. agitr tm de liberis exhaereditatis, ut illis nullum pjudicium generetr, et appareret Impatorem tm de exhaereditaoe, et q. hic pdet pteritione materna locutum fuisse. Et in hac sna st Cujac. in l. 4. ff de lib. et posth. Petrus Greg. Tholozanus in syntag. Juris univ. l. 42. c. 22. n. 31 Alciatus 4 parergon c. 9 Ant. Faber de erroribus pragmaticorum, decade 20. errore 4 et l. 9 coniect. c. 14 Gilkenius in Authentica ex causa C. de liberis pter. n. 1 et seqq. Schifordegh. l. 1 tract. 17. Hilligerus in not. ad Don. l. 6 com. c. 13 l. f Trentlerus parte 1 select. disp. 13. th. 7. l. C. et Andreas Gerrhardi decade 8 qst. 4. Quod v. legata fideicomissa et in tali testo relicta firma maneant, volunt hd. caeteri in d. Authen. ex causa. Duarenus ad tit. ff de inofficioso testo c. 2. Donel. in d. Authen. n. 7 et 8 l. 6 com. J. C. c. 13 l. 8 com. c. 17. et l. 9 coniect. c. 6. Vigelius in Methodo iuris l. 4. c. 9 regula 4 except. 38 replicaoe 3. Wesemb. in par. ff de inoffic. testo n. 7. et tit. ff de liberis et posth. n. 5 et J. de exhaereditaoe liberorum Nicolaus Velonius l. 4 supputaoum iuris c. fin. Fachineus l. 10 qst. c. 70 et l. 6 c. 77. et Arumaeus disp. 10 th. 2. q. sna mihi verior videtr. Io Quod ratio facit, ut ex illo testo, q. p inofficiosi qrelam eversu e, legata, et fideicomissa peti possint, ea et facit, ut similiter illa oia ex testo ipso iure nullo, solvi debeant. Rao a. e q. a liberis iniuriam pteritionis et exhaereditaois auferre voluit Imp. ut cstat ex d. Nov. 115 c. 5 in pr. Cumq. hunc finem et scopum suum assequatr sola institutioe rescissa, ut tm q. fere solam, laesi et contumelia affecti fuerint ii, q. exhaereditati erant alio haerede instituto, nihil necee fuit, ultra institutioem haeredis, aliqd pterea ex testo reiicere a. evertere. Nam filius

Negativa opinio.

si institutus ẽ a prẽ, nulla afficit iniuria, et s. multa
et magna legata vel fideicomissa, ex substa paterna alris
cogate pstare, et multos manumittere servos, et sub tg et
vel illius tutela eẽ, cum potuerit filio et instituto pr̃ hac
oĩa imponere, a. a. õ ẽ noxa, ibi nec pœna ẽ, ~~nec~~ nec.
ulterius dt pgredi metus dt, q̃ repiat delictu. l. 22 C. de pœnis.
Quoniam itaq pr̃, qñ filium suum, immerentem instituto
in testo extraneo exhaeredat, circa haeredis institutioem tñ
peccat, et õ circa cætera in tali testo relicta, merito quoq
sola institutio pœna loco rescindit õ v. cætera, in qbus nullum versat
delictum. Hn motus quoq videt Justinianus æqtate et
humanitate, nam pium et humanũ ẽ, ut voluntates de,
functorq quantum fieri pt serventur, . l. 5 in pr. C
de naris servis haered. instit. pp raoem l. 1 C. de SS ecclesiis.
et l. 5. ff testa qmdm aperiant, qa v. quo ad institutoem. testm
illud servari õ pt, servate merito in aliis partib. ubi õ
deliqt pr̃, q raõ et testo, in quo filius a prẽ pteritus ẽ
applicari pt. Nec resistit q testm in quo filius exhaered,
~~atus~~ et cãa exhaered~~itandi~~ apposita ẽ ipso iure subsistat,
õ v. tale testm, in quo filius ẽ pteritus, qa si ex illo testo,
sicet p qrelam everso, hodie pnt cætera deberi, q tñ
olim nullo mõ debebant ppraoem q in pr. hg qstiõnis
allata ẽ, qdni et poterunt legata et reliqua oĩa iure
novo peti ex testo, in quo filius ẽ pteritus. qmdm itaq
hodie legata et cætera in inofficioso testo, õ amplius
pendent a fundamento institutiõis, ut olim, sed ab au,
toritate legis teste Sichardo in d. Authen ex cãa n. 3
C. de liberis pteritis. Ita et hodie legata ~~et~~ et cætera
in testo in quo filius ẽ pteritus, ~~a prẽ~~ sed ab authoritate legis [a prẽ amplius pen, debunt, õ ab insti, tutoẽ]
q vult ut tale testm sit nullum quousq se delictum pris
extendit, vt q quo ad institutioem, õ v. quo ad legata
et reliqua in qbus nullũ pris cernimus delictum. Bona
q q alias hæres extraneus, institutus habiturus fuisset qseqr
filius, qa ius illud a lege filio qsitum p exhaereditatoẽm

a p̃re ꝺ erat abscissum, ꝺ v. quo ad cętera in tali testo,
quia abrasa illa sodaest, ꝺ a p̃re, sed a lege. Sic in d. Nov. 115
c. 3 in pr. p̃teritionis vbum, ꝺ solum ad m̃rem aviam, vel
paviam, verum et ad p̃rem, avum et pavum refert,
ut apparet ex vbis ibi. Sancimus q̃ ꝺ licere penitus pre.
s̃im vbum illud, p̃terire, ꝺ respiciet quoq; p̃rem et
m̃rem simul, impfectus eet sensus. Hoc itaq; textus
dixit, si p̃r, vel m̃r p̃terierit vel etiam ꝺ apposita
exhæredita verit liberos suos in testo, q̃ tale testm ipso
iure nullu sit ratiõe institutiõis, ꝺ v. cæterorũ d. c. 3 in f.
Tertio quia in d. Authen. ex causa, testm ꝺ solum ex cã
exhæreditatiõis, verum et p̃teritionis irritum ẽ quantũ
ad institutiões, ꝺ v. quo ad cætera, q̃ salva manent, ubi
et Sichardus ne vbum illud, irritum p nullo explicat
ut sensus sit ex tali quoq; testo, in quo filius a p̃re
p̃teritus ẽ, poẽ legata et reliqua peti. Et esto Irnerii
Authentica, ꝺ Diuũ Authenticas eẽ, id tñ tunc fallit, cũ
nulla ẽ pugna in Authenticam et Novellã ex qua illa
desumpta ẽ. IIII. Ubi maius ẽ delictum, ibi maior
dt eẽ pœna, quia semp pœna commensurata delicto Authen.
oẽs peregrini in f. C. cõia de successionib. Atq q̃n p̃r filiũ
a p̃te falsis accusatiõib. exhæredat, maius delictum comittit,
q̃ si ipsum silentio tñ p̃tereat, tunc n: filium vbis ꝺ lædit.
Si ergo legata et cætera in tali valent testo, in quo p̃r
falso filium suum exhæreditaverit, multo magis debebunt
ex illo in quo filius silentio tñ ẽ p̃teritus, nullamq;
vbalem iniuriam accepit. V et ultimo apparet illud.
ex d. Nov. 115 c. 4 in fine. Ubi sic q̃d agit Imp. p legatis
sive fideicomissis et libertatib. et tutorũ datiõib. a.
quibuslibet aliis capitulis in aliis LL. inventũ fuerit, huic
constitutiõi cõtrarium, hoc nullo mõ volumus obtinere. Sed
ius antiquum d. Nov 115 c. 3 in xẽ ẽ cõtrarium, quia filio p̃terito
placebat, neq; libertates, neq; legata, neq; fideicomissa
deberi l. 17 ff de iniusto rupto et l. 28 ff de inoffic. testo

Quare cum ius hoc antiquum, iuri novo repugnet; me,
rito dicimus illud sublatum fuisse dicto loco.

Non resistit primũ quia suae fundamentũ, maiore ñ concessa,
minor ẽ falsa. Nondum qa pp̃o maior deprompta ẽ ex iure
antiquo et regulis stricti iuris, q iure Novellarũ, in hac nra qst.
ut dictum fuit õ obtinent Bonel. in d. Authen. ex causa n. 12.
Sin pp̃o illa hoc vult, q paganus, õ poĩt decedere, partim
testatus, partim intestatus ttge ab initio, ut pbat l. 19 § 2.
ff de castrensi peculio, ubi dr̃ q miles ab initio p parte
testatus, p parte intestatus poĩt mori, pp singulare privi,,
legiũ q militib. indultum ẽ. Ergo õ pt paganus ab initio,
q̃vis poĩt ex post facto. Quia a filio pterito extraneum
instituit in testo, ille de oib. bonis suis ab initio testat.,
q̃bus ex post facto accidat, ut testm quo ad institutoem,
ipso iure evertatr et rescindatr. Et licet filii pteriti
ius a p̃re p exhaereditatoem õ fuerit abscissum, id tn̄ raoẽ
caeterorũ q in tali testo aliis st relicta, abscissum ẽ, iure
novo, legis autoritate, ut in primo posterioris opinionis
dictum fuit argtm, itaq minus recte filius pteritus post
mortem sui p̃ris, in solidũ hr̃ dr, nisi velis, dictum illud
restringere ad oĩa illa bona, q filius pseqr, qq aliae haeres
institutus psecuturus fuisset. Tertium argtum falso
psupponit, q novum illud ius velit tn̄ succurrere libe,,
ris a parentib. a. ẽq parentib. a liberis pteritis a. ex,,
haereditatis, nihilq aliud inducere, q faciat ex parte
tn̄ ad pservaoẽm testi. Licet itaq pcedamus d. Nov.
voluisse a liberis iniuriam pteritionis et paternae au,,
ferre, et q testm tale, iure antiquo nullum fuerit, õ hi
ita in illa parte, frustraneam facimus Novellã. Non n.
de Novellarũ substa ẽ, ut p eat semp novum aliq ius
et veteris correctorium introducat, cum saepenumero,
illud ius, q ante obtinuit, tn̄ pfirmet ac renovet, usu
ac necessitatib. Reip. hoc exigentib. ut colligere licet ex

multis Novellis, in qb. nihil novi qstituit, sed tm iteran,
terius vel qfirmat vel renovat. Cujac. in pri commen,
tarii ad Novellar. Novella n. nihil aliud st, q posterio,
res qdam LL. q priorib. et anteriorib. sup additae st, ro,
gandi, abrogandi, derogandi, subrogandi, aut obrogandi
caa, de qbus vide Ulp. in frag. t. de LL. et morib. et
Antonium Augustinum l. de LL. c.17 et Revardu ad
LL. XII tabb. c.3.
Ad 4 argtm pdeo p qcessionem d. Novella ee in favo,
rem liberor pmulgatam, et vba: ne liberi falsis accu,
sationib. qdemnentur etc. nram snam qfirmare, qa accu,
sato falsa, fit in exhaeredatae, circumscriptio v. in pteri,
tione, quo solum a mre. sed et a pre fieri pt. Donel.
in d. Authen. n.7. et certe, si qcludens eet argtm, sequeret
ne qd. ex testo p qrelam everso, deberi, iure novo, le,
gata et fideicomissa, cum et in illis dici posit, q liberi
circumscriptionem quanda patiant, qa tn iure novo dari
debentur, qdni et debeant ex tali testo, in quo filius
a pre e pteritus. Verum itaq e psperisse d. Nov. 115 c.3
liberis ne circumscriptionem quanda in parentu subsis
patiant, itqe respectu institutois, et sic quoad libe,
ros in ea parte favorabile ee, o tn negandu e, eand.
Nov. ultimis voltib. rae caeteror psperisse.
Ad 5 et ult. argtum, qd rpderi poit satis patet
ex argto 2. Et quis in f. d. c.3 tn fiat mentio ex,
haereditator liberor notum tn e, q unius inclusio,
o sit statim alterius exclusio, pteritom, qn rao diversa
o occurrit, Et satis et pteritorum a pre meminit Imp.
in d. c.3 in vbis: et hoc qd. exhaereditatois a pteri,
tionis parnor etc et in c.5 in pr. in vbis: sola n. e
nra serenitatis intentio, a parentib. et liberis iniu,
riam pteritionis et exhaereditatois auferre et in d. c.3.

ꝯ fin. in lbs: ne liberi falsis accusationib, vel Tand. Duarenus d. to ꝗ det. d. ꝗ re. si a. Lace vel vitio ꝯ ca,, rere, ppea. q. male versus sit locus iste e græco in latinum, nam in græco Codice Justiniani, ꝯ str urbem q exhæreditatos tm̄ scat, sed ꝯ scriptos, quare ita legendū erit, iuxta græcā lectionē, si a. Lace observata ꝯ fuerint nullum hæredib. ꝯ scriptis liberis præcedi, cium gravari, qu'ba p dicant de exhæreditatis et de pteritis a prē.

QVÆSTIO III.

Nam exhæreditatio fieri pōit ob alias causas, in Nov. 115 ꝯ expressas? Affir.

Quod pōit affirmant Jason in Auth. ex. ꝯ licet. C. de libe,, ris pteritis et alii, quos adduxi in exercit. ꝯ qst. q in Nego. Raoēs st prima. Æqpollentium ead. ē disciplina, et idem iudicium l. fin. in f. ff mandati, si itaq licet pri, ob causas expssas in d Nov. 115 filium suum exhæ,, redare, licebit quoq similiter ei ob eas caš q æq,, pollent a. maiores st. Dn̄ qa ꝯ possunt oēs arti,, culi singillatim, a. legib. a. S.C. comprehendi. l. ꝯ pnt 12 ff d. LL. Nam iuri legitimo vel legi deē aliqd vel ob rei nam, vel ob legislatorem. Ob rei nam, qa rerum agendarū mrā singularis ē, ut qstat ex Arle l. 2 Ethic. c. 7. l. 3. c. 1 l. 5 c. 10 et l. 7. c. 3. Ideoq ob eius infinitatem (qa singularia st. infinita) ꝯ pnt circum,, stantiæ oēs, q in actionib. qsiderant, determinari, cum vita hominū prius sit defectura, q̄ eā dinu,, merare qat teste Arle 1 Rethor. c. 13. Ob legislatorē qa ipse aliqd in ea omittit vel ignorans et invitus vel sponte, idem d. l. 1 c. 13. invitus et ignorans, cum eum latet, qd sit secuturū, nam si id sciret leges quoq de eo sanciret. Sponte qa supervacuum ducit oīa com,, plecti, cum boēs raoē præditi, et iudices sua prudentia et æqtate, reliqua facile ttgere, atq diiudicare pōint.

Unde p̃cipit in d. l. ō pnt. 12 utriq iurisdictione p̃est ad similia p̃cedat, atq ita ius dicat. Q'ria a. nā novas deproperat edere formas, et semp inopi,, nabile emergit, q ab his q posita st mederi ō va,, let Constit. tanta §. 18 de cfir. ff. et Nov. 60 in pr. p̃t multis modis ctingere, ut aliae emergant cāe ob quas qs iuste pt exhaeredari, ideoq iudex so,, lers et discretus, et aequitati obedire sollicitus, cuncta subtiliter dispensans pvideat, si qua fuerint anti,, qoribus causis similis seu maior, ut inde sciat utrum exhaeredatio sit admittenda, vel reiicienda. Reliqua fundamenta vide in d. exercitio. Verum q liceat tn ob alias civiles cās parentib. liberos suos exhaeredare, et ō ob alias, sive illis similes, sive maiores sint, alii graviter ctendunt, q fundant sese in d. Nov. 115 c 3 in pt. hoc mō. Si oēs cāe ob quas parentib. liberos suos exhaeredare liceret, ideo nominatim in d. c 3. cpre cplensa sit, ut pter ipsas parentib. ō liceat ex alia lege ingratitudinis cās apponere, nisi q ctinent in d. c. 3 exhaeredatio ō poterit admitti ob alias cās vel similes vel ma,, iores, ideo n: nominatim certae cāe ab Imp. selec,, tae sint ut alias oēs excluderet altercaões qb veterum, q partim cāas ō dignas approbabant partim vero exhaeredatioē dignas reiicerent.

Sed prius ē verum pr. c. 3 in s. pr. Ergo et posterius. Sed R̃des verum eē, q cāe olim in diversis legib. dispsae, et ō satis apte declaratae fuerint, quaru aliq nec satis dignae videbant, aliq v. cum di,, gnae erant ptermittebant. Ideo et narium fuit, eas nominatim d. Nov. includere ut indi,, gnae separari posint ab indignis, q Imp. effecit in d. Nov.

eaq

662

eaq; veterum quaestio satis sustulit. Quia v. extra controversiam est, quod ea, quae enumerata sunt in d. c. 3 similes a. maiores sint, dignae quoque sint ex haereditate ... putarem priorem suam vitio quodam laborare

TITULUS XIV.

DE HAEREDIBUS INSTITUENDIS

Thesis I.

Seq[uitu]r in ordine haeredis institutio, quae nihil est aliud, quam successoris a testatore facta designatio. Vult. in Jurisp. Rom. l. 1 c. 23 et veluti caput atque fundamentum totius testamenti ... de legatis, ob quam et cum sine haeredis institutione, nihil in testamento scriptum valet l. 1 § fin ff de vulg. et pupill. substit. Est a. haeredis institutio vel prima vel 2da. Prima retinet nomen sui generis, ... adeptionis, et cognationis ... id saepe ... Boethius in l. 2 Top. Cic. ut species eisd. nominib. nuncupentur quib. et genera ... et vocatur haeredis institutio in spe, de qua sola in praesenti tit. tractatur. Et est successoris designatio, primo gradu facta. l. 1 in pr. ff de vulg. et pupill. substit. et t. t. de haeredib. instituendis.

2.

Absolvitur a. obiecto et modo institutionis. Obiectum est vel haeres vel ... Haeres consideratur vel qualitative, vel quantitative. Qualitative an sit liber homo, an servus. Uterque institui potest haeres. pr. J. h. t. Quivis testatori uterque penitus sit ignotus l. ... 11 C. h. t. et § fin J. h. t. modo illum nomine seu alio indubitabili signo, testator demonstraverit. l. 9 § 8 ff h. t. Notandum a. est, non esse legendum in d. § fin. J. h. t. peregrinantes, sed magis peregre natos. cum Wesemb. in § 3 n. 2 h. t. et aliis libris, quia non praesumitur, quod testator fratris sui filios, de quib. textus loquitur, si domi nati fuissent, nunquam viderit

3

Et differunt peregrinantes, a peregrinis. Peregrini non sunt cives Rom.

Unde

Unde q poenam deportaois patiunt, redigi dir ad pere-
grinitatem. in l. 10 § 6 ff de in ius vocando, h. e. civi-
tatem amittere l. sed si 6. § solemnis 2. ff de haeredib. instit.
Barnabas Brissonius l. 1 select. antiq. c. 13 et Don. l. 6. com.
c. 17. Et hoc et cau. q cum illis testi factio o sit
Ulpianus in frag. t. q haeredes instit. pnt § 4 § dedititiorum 1

Peregrinantes v. st, q pegre terras obambulant, a.
studiorum a. qstus cau, a. qa visitant limina S. Jacobi
vel S. Petri ut dr in gl. d. § fin. in vbo pegrinantes.

4

Liber tn homo institui pt suo nomine, servus tn alieno,
qa testi factio cum servis ex psona dnorum introducta e
l. 31 in pr. ff. h. t. et l. etsi mixe 5 ff de servit. leg. et cum
servo alieno aliqd in testo damus, dni psona, ad hoc
tn inspicitr, ut sit cum eo testi factio. l. debitor 82 §
servo 2. ff de legatis 2. Sive a. servi sint pprii, sive
alieni, tn haeredes institui pnt, d. pr. h. n. t. Est a. pprius
servus, in quo qs o solum pprietatem et usumfr. simul
verum et nudam duntaxat pprietatem ht d. pr. Vsic.
pprius a. servus. et l. 1 § dni 1 ff de S. C. Syllaniano.
E qo v. alienus, in quo testator, ht duntaxat usumf. d. pr.
in f. qa fructuarius dnus o e l. falsus 43 § fin. ff de
furtis et l. recte 25 in pr. ff d. V. S. Unde Festus suos
servos ait, vel ancillas eos accipimus, q st pleno iure
testantes, nn quos fructuarii o gtinebunt l. suos 73
in pr. ff de legatis 3.

5

In ppriis servis illud attendit, num sint cum libertate
instituti, num v. sine libertate. Si cum libertate, fiunt
haeredes et liberi hoies ex institutoe, excepto casu notabili,
qn sct mulier rea postulata, servum adulterio maculatu
et accusatum, iudicio pendente, manumittere desiderat
d. pr. h. t. Vers. e tn casus, q desumtus e ex l. 48 § 2. ff. h. t.

Rãõ exceptionis ē 3plex, prima q̃ servus in caput dñi in crimine adulterii poīt torqri l. 1 C. de qstionib. et l. 17 in pri ff eod. Xe itaq3 servus qstioni subtrahatr, q̃ liberi institũo, manumissio, et alienãõ l. pspexit 12 §§ 1 et §§ 6 ff q et a qb. manumissi. Secunda ē ne delicta maneant impunita l. 51 ff ad L. Aqliã. Manerent a. si liceret supprimere veritatem p̃ totũ tit. ff et C. de testib. et pbaõib. Supprimeretr a. si gcessum eēt servum qstioni p haredis institũoem subtrahere.

6.

Ultima rãõ ē, q̃a nemo de impbitate sua pmium gseqt l. itaq3 12 § sed furti 1 ff de furtis. et nemo ex suo delicto, meliorem suam gditionem facere pt l. 134 §§ nemo 1 ff d. R. J. Conseqretr a. servus, si valeret institũo, libertatem rem inæstimabilem l. ō ē similis 176. § 1 ff d. R. J. Unde illud Comici in Andria.

Feci e servo ut esses libertus mihi
Propterea q̃ serviebas liberaliter.
Quod habui summum ptium psolvi tibi.

Quod de servo adulterii accusato ex d. l. si is obis 48 § 1 attuli, ei ō griatr, licet putet Ior Crispinus in notis ad S. n. pr. lig. l. reus 8 C. ad l. Juliam de adulteriis et l. 39 §§ duos 6 ff. eod. In qbus textib. str q̃ duos adulterii reos, marem et fœminam simul peri ō liceat. Verũ n: ē q̃ ab eod. ambo simul postulari ō point. Quod v. à diversis, singuli a singulis ō point, id in d. ll. ō dr, sed q̃ alius adulteram, et alius adulterum postulare poīt manifeste statuitr in l. denuntiasse 11 §§ qritr 6 et l. nihil int est 32 § 1 ff ad l. Juliã de adulteriis, quo respexit Marcianus in d. l. 48 § 1

7.

Si v. servi sine libertate sit instituti, aliud obtinet de iure antiquo, aliud de iure novo, q̃ seqmur. Jure antiquo servi ita instituti, ō fiebant hæredes ut nec liberi

d. pr. n. V. pprios a. olim et Ulp. in frag. t. q. haeredes instit. poss. s. pprios servos 10. Ratio erat qa mortuo testatore dno servi, sine dno cui acqrere poss. relinquunt. Necjuvat, q servi post factum testm ante mortem testatoris, alienari a. manumitti potuerint, qa q si testi facti tempore decessisset testator, inutile foret id qñcunq decesserit, ñ valet, et hoc p regulam Catonianam in l. 1. in pr. ff de regula Catoniana.

8

Novo iure servi ppri, sine libertatis datione instituti gsequunt libertatem et haereditatem, idq ob voluntatis psumtionem, qz ubiq fieri ingrunt. Semp n. vestigia voluntatis sequimur testatoris, inqt Justinianus in l. pen. C. de naris servis haered. instit. Non a. verisimile ē eum qm haeredem qs sibi elegit, si pternmiserit libertatis datione servum remanere voluisse, et neminem sibi haeredem fore ss 2. § q et ex qb. causis. cum facile cogitare potuerit, q nemo p se et suo nomine haeres existere poss. nisi sit liber. argt. l. 31 ff de haeredib. instit. et q is q ad finem tendit media negligere ñ dat. argt. l. 2 ff de iurisdict.

9

Sive itaq cum libertate, sive sine libertate servi ppri sint instituti, libertatem gsequunt, fiuntq dnis suis naris haeredes, si mansserint in ead. cau. ss servus ff. S.l. et Ulp. in frag. d. tit. h. ē si in ead. gditione apud eund. dnum tempore mortis testatoris inventi fuerint. Unde si servum meum haeredem scripsero, illum dn vendidero, et postea illum redemero, talis servus erit mihi haeres l. 9 s 16 ff de haeredib. instit. qa media tempora ñ nocent. l. sed si 6. s solemnis 2. et l. servum 10 in pr. ff eod. Nec resistit, q servus q legatus a testatore et alienatus rursus ā redemptus fuit a testatore, legatario ñ debeatur l. 15 ff de adim. vel transf. leg.

qa facilius adimitur legatum quam hereditas l. 1 § 4 ff de
his q in testo delentur et l. 3 ff de adimendis vel
transfer. leg. Hortensius in d. § servus.

10.

Si v. a vivo testatore servi instituti sint vel manu-
missi, vel alienati, tunc illo casu fiunt heredes volun-
tarii et non necessarii d. § servus. ∥ si v. a vivo ☒ duo
n: constituerunt servum necessarium hereditas et libertas
testantis beneficio data. Qui a. a vivo testatore
consequitur libertatem, is eam ex testo consequi amplius nequit,
cum actus potentiam excludat arg. l. 13 in f. pr. ff
de manumissis testo. Ubi v. duo coniunctim requiruntur
non sufficit alterum tantum invenisse l. 5 ff. de conditionib.
Instit. Hoc casu neque necessarii neque voluntarii fiunt
heredes, sed ei acquirunt hereditatem, cui alienati
sunt d. § 1 ∥ q si alienatus fuerit. Tollitur itaque pote-
stationem istam non solum libertas verum et institutio,
quatenus illa in servos fundata et concepta fuit, non
v. tollitur quod illa consideratur in abstracto, nam illa
mutata fuit in personam eius servus ipse fuit alienatus
prius de eo ab initio non fuerit cogitatum Nerius
in d. § 1 n. 3. Unde et iussus iussu adit hereditatem
d. ∥ q si alienatus. qui in aliena est potestate, non potest
invitum hereditati obligare eum in cuius est potestate
ne aere alieno obligaretur l. 6. in pr. ff de Acqr. hered.

11.

De servis alienis heredib. institutis duplex occurrit ius, generale
et speciale. Generale pro eventus diversitate diversum est, a.
n: servus manet in ead. conditione sc. servitute, a. non manet. Si
manet, a. servus eius cuius fuit, cum heres institutus est, a. fac-
tus est ante aditam hereditatem servus alterius, et tam illius
quam eius domini iussu adit hereditatem d. § servus. ∥ alienus,
et ∥ si v. alienatus sit. Si v. non manet servus, sed fit

l.

liber per manumissionem, ante aditam haereditatem, pro arbitrio pt haereditatem vel adire vel repudiare d. §. servus 1 Inst. et §. et Ulp. in frag. d. to §. alienus 11.

12.

Speciale ē, vel de servo, unius dñi, vel plurium dnorum. Servus unius, ē vel psonae vel haereditatis. Psonae vel nato vel in utero adhuc existentis. Servus, stius q in utero adhuc existit, recte haeres institui pt §. 2. J. t. et l. 64. ff. h. t. rao ē, q̄ attendus ē mortis tempore fuisse, q in utero relictus ē l. 153 ff. d. V. S. quotiens de commodo ipsius ut hic fit tractatr l. q in utero 7 ff. de statu hominum. Quae et rao, q haereditas, ōdum nato posthumo, a. ōdum adita, augeri per servum haereditarium pōit l. 29 ff. de capt. et postlim. revers.

13.

Servus psonae nato recte haeres instituitur, cumq dñi sui consensu haereditatem adit, ut dixi. Haereditatis v. servus quis sit nullius, haeres tn institui pt, pp psonam defuncti, qm haereditas ōdū adita repraesentat §. servus 2. J. h. t. l. 31 §. 1 et l. servus 52. ff. h. t. et l. legatum 116 §. pen. ff de legatis 1. Quod verum ē in his, q sunt meri iuris. In his v. q factum psonae, operā substam desiderant fallit. Unde et hic expectatr haeredis psona l. un. §. 1 ff. qn dies ususfr. legati cedat. et l. 61 ff. de A. R. D. Rao prioris ē q̄ a aliqn sequeretur, haereditate iacenti nihil acqri posset, q eēt ꝯ aeqtatem et publicam utilitatem: Posterioris v. q̄ in iis q facti st, animus dt invenire l. 1 §. Scaevola 15 ff. si is q testo liber eē iussus ē, q in haereditate nullus ē. Gipshan. in d. l. 61 n. 3 ff. d. A. R. D. Notandū a. q dr in d. §. servus 2 J. t. ōdum aditam haereditatem psonae vicem sustinere, ō v. haeredis futuri, ei ō obstare l. 24 inf. ff. de novationib. in qbis: Sic n. morte promissoris ō extinguitr stipulaō, sed transit ad haeredem cuius psonam interim haereditas sustinet. Non

n: articulus. Cuius, referri dt ad pxime pcedens
vbum haeredem, sed rectius ad vbum, pmissoris.
Cuius psonam haereditas iacens sustinet, ut explicat
Accursius in d. l. 24

14

Plurium duorum servus haeres ab extraneo institutus
unicuiq; duorum, cum qb. tn testa factio e l. o minus 31
ff h. t. et cuius iussu adierit, pportione dnii, et fundamentu e acqsitionis, haereditatem acquirit. §§ servus a.
3. h. t. Et tn de haerede quatenus qsiderati qualitative.

15,

Qvantitative v. haeres qsiderata ratione institutois
dicimus o solu unum institui poe in testo, verum
et plures in infinitu §§ 4 h. t. Rao e, qa hoc totum
voluntas facit testatoris l. ex facto §§ si reqs ff h. t.
et l. similii 12 §§ fin ff d. legatis 1, et satis inhumanu
e vivos qd. licentiam hre, substas suas in multos distribuere l. in remandata 21 C. mandati, morientib. a. hmi
licentiam adimere, arg. tit. s" de l. fusia. Caninia
tollenda, disponat q unusqsq sup suis ut dignum e
et sit lex eius voluntas. Nov. de nupt. 22 c. 2 dum v. 2 inpr.

16.

Mra, q atrm Institutois obiectum e dividit vel aequaliter
vel inaeqaliter, respectu haeredum in illa institutor. Aequaliter q. fit, vel aequali partium asis distribuoe, Veteres n:
Rom. exlo Astrologorum qras oes revocant ad 12 partes
menses, horas, signa &c. Cuiac. in l. in dum 13 §§ 1 ff h. t.
cum totum aliq partiri vellent, id ad assem redigebant,
illudq; o solum faciebant in haereditate, cum haereditatis
partes partiri vellent, sed et in aliis oib. reb. partiendis,
sive eent corporales sive incorporales. Vnde versus
Ausonii. Ponderis et numeri morumq; opumq; et aquarum
Libra nec e modulus, qm o hoc nomine signes. et

Hor

Horatii in arte poetica.

Romani pueri longis ra[ti]o[n]ib[us] assem.
Discunt in partes 100 diducere. dicat.
Filius Albini si te quincunce remota e[st]
Vncia q[ui]d superat. poteras dixisse triens, Heu.
Rem poteris servare tuam. Redit uncia q[ui]d fit?
Semisse

17.

Constat a[utem] as q[uod] et solidum, libra et pondo vocat[ur], unde
Assipondium dupondium &c. 12 partib[us]
quar[um] unaq[uae]q[ue] uncia vocabat[ur]. Plures a[utem] coniunctas usq[ue]
ad assem, suis nominib[us] appellabant. Sextans significat
duas uncias, i[d] e[st] sextam partem assis, quadrans tres
uncias, i[d] e[st] 4 partem, triens quatuor uncias i[d] e[st] 3. partem
quincunx quinq[ue] partes et sic deinceps [illegible] haereditas [illegible] et l. so
seu pauciores uncias a testatore distribuat[ur]. Nam tot unciae
assem efficient, quot testator voluerit d. [illegible] ell. in duu[m] 13
[illegible] ff. s. t. In plures puta in in quinque q[ui]d du[m]
pondium [illegible] et si plures 8 ff. s. t. in 36 q[ui]d tripondium et in
40 et 8 q[ui]d quadripondium efficiunt. In pauciores, ut
si unum tantum ex semisse i[d] e[st] sex unciis haeredem scripserit,
totus as in semisse erit. Ra[ti]o e[st] q[uia] a paganus no[n] p[otes]t ex parte
testatus ex parte intestatus decedere d. [illegible] s. s. t. et l. ff. d. R. J.

18.

Vel fit illa aequali distributio, nulla partium facta mentione
exempli gra[tia] si plures haeredes instituant[ur], nullis partib[us] expressis,
et sic no[n] divisa in eos haereditate, ex aeq[ui]s partib[us] illi haere-
des erunt [illegible] si plures 6. s. t. et l. quotiens q[ui]d [illegible] haeredes 12
ff. s. t. et q[ui]libet in solidum. Nam uni duo p[ro] solido haeredes
e[ss]e no[n] p[osse]t l. [illegible] ff d. R. J. quantum a[d] duos p[ro] solido
e[ss]e neq[ui]t. l. 19 [illegible] 3 ff de castrensi peculio. Quoniam itaq[ue]
iuris successores s[un]t, et o[mn]es aequaliter instituti, o[mn]es et aequa-

liter hæredes erunt. Inæqualiter dividitur inæqualiter, vel inæ-
quali distributione partium assis facta, vel partib. in quo-
rundam personis non expressis. De illa constat. De hac agitur in
§ si plures h. t. et d. § et si plures 8 h. t. et in d. l. 13 pro toto
ff eod.

19.

Modus institutionis talis est, ut hæredes scripti possint tam pure
quam sub conditione. pure h. e. sine conditione l. qd. rr. §1 ff de
conditionib. instit. et § hæres q h. t. Sub conditione quæ conside-
rati, vel qualitative vel quantitative, illo modo est vel
possibilis vel impossibilis. Quod sub possibili conditione quis possit
institui, non dubitamus. Impossibilis est vel partim naturæ, partim iure
impossibilis vel ex verbis testatoris, ob repugnantiam, Illa
adiecta est, vel in institutione filii, vel in extranei institutione. Si
illud testamentum infirmat l. 15 ff de condit. instit. quia hæreditas
parentum debetur liberis ex iure naturali l. 7 ff de bonis damnatorum
Quam ipsis auferri non poterit, per appositionem impossibi-
lis conditionis. Si hoc sit pro non scripta § 10 h. t. Hæc vero
inutilem plane reddit institutionem. Hoc vero quis possit sub
plurib. conditionib. instituti, § si plures 11 h. t. l. 5 ff de condit.
instit. et l. ~~rr~~ 78 §1 ff de conditionib. et demonstr.

QVÆSTIONES.

1 Num liberi positi in conditione, sint etiam in
dispositione?

2 Num si testator dupondium distribuerit, et tertium
sine parte instituerit, tertium in alium assem, vel
in trientem venire debeat?

QVÆSTIO I.

Status controversiæ talis est, quidam instituit in testamento suo hæredem
et si decesserit sine liberis, alium ei substituit. Nascuntur hæredi
instituto liberi, qui substituto præferuntur, sed quæstio nunc est, quo-
modo præferantur, num ita ut succedant ~~tam patri suo~~ tanquam vocati
a testatore in testamento, num vero ut succedant tantum patri suo ab intestato.
Nec inutiliter quæritur, nam si liberi positi in conditione, non sunt

in dispositione, h. ē si pater ipsorum institutus ō censetur gravatus liberis bona illa relinquere, quo ad liberos redigitur res ad casum intestati, et sic hæres institutus poterit pro arbitrio bona hæreditaria alienare, deque iis pro libitu disponere, remotis et exclusis liberis. Si v. dicamus liberos eē in dispositione vocatos a testatore; tunc ea bona ō poterunt a patre alienari et alienata revocabuntur, quia restituenda erunt liberis. Quæ n. subiacent restitutioni, alienari, vel obligari prohibentur. Aut. hen. res quæ C. com. de legatis. Quæstio itaque hæc ē, de re magni momenti, inquit Duarenus, in tit. de cond. et instit. c. 5. et si aliqua in iure nostro, in contrarias et adversantes partes distracta ē, hæc sane ex præcipuis una est, teste Forstero de success. ab intestato. l. 4 c. 1. n. 19, adeò ut Franciscus Mantica l. 11 de coniect. ult. volunt. t. 2 n. 2. in f. aptè scribserit, ius quo ad hanc quæstionem, adhuc incertum eē, et utramque partem ō difficulter defendi posse per coniecturas, quibus nititur, quæ quoniam ō narrandæ sunt; sed tamen probabiles, probabilem et tamen decisionem huius quæstionis efficient. Verum quoniam clavus, clavum trudit, et præsumtio præsumtionem, et in contrariis voltis coniecturis, ō aliud habemus quod sequamur, quam quæ verisimilius sensisse testatorem l. cum in testo 24 ff de rebus dubiis, opera danda ē, ut quod senserit hic testator monstrari, contrariæ v. præsumtiones eli de point. Et primò quod putant Petrus Antonius de Petra de fideicommissis quæst. 9. n. 154 et seqq. Hotom. ill. quæst. q. 13. Goedd. in l. ō ē sine 148 n. 5. ff. de V. S. Coras. 2. miscell. 19. Tachineus 4 quæst. 51, et alii multi, quod liberi positi in conditione tacitè vocantur substituti per fideicommissum. ratio ē prima desumta ex l. Lucius Titius 85 ff de hæred. instit. in qua quidam fratrem suum instituit in testo, pluribus conditionibus adscriptis divisim, ex quarum numero, et illa ē, si filium filiamve ex se natum natamve ō habebit, sub qua ei alios substituit. Si ergo frater priusquam hæreditatem adiret decesserit liberis relictis, sequitur excludi substitutos. Ratio adfertur, quia prudens consilium testantis animadvertitur, Non n. fratrem solum, hæredem prætulit substitutis, sed et eius liberos. Si ergo liberi positi in conditione sunt prælati ex prudenti testatoris consilio, sequitur ut per fideicommissum substitutis prævaleant. Nec ē ut dicamus liberos ibi prælatos, censeri

ō

ē ex testo, sed ab intestato tacite, qa cōnptationem illam texta ipsere-
ferunt. Iᵐᵒ n: dictio illa, Ō solum, infert in qualibet parte eand.
legis dispositionem l. 8 C. de bonis q liberis. Itm dictio Sed, et,
similiter oēs pcedentes repetit qualitates teste Bart. in l. mariti
§ fin. ff ad L. Iul. de adul. Vt ergo testator fratrem ptulit sub-
stitutis, ita et fris liberos. Sed illum ptulit ex testo ut patet. E. et fris liberos.
IIᵒ Quia liberi positi in cditione fuerant plati, in casu quo frater
decessit ante aditam hereditatē. Sed hdtas ō adita ō transmittit. l. un.
§ in novissimos C. de cad. toll. E. ō pnt pri suo liberi succedere
ab intestato. Nec et testori patruo ab intestato succedunt, qa
psubponendum ē, q ipsi soli liberi sint pximiores, et q fuerint
concepti vivo testatore, alioqn n: ō possent admitti ad eius successi-
onem ab intestato l. Titius 6 cum seq. ff de suis et leg. hdib. Sed
utrumq satis divinatorium ē. Quare fatendum erit, liberos ibi
ee ex testo vocatos. IIᵃ rāo desumitr ex l. cum acutissimi 30
C. de fideicom. l. gnr 6 § cum a. i C. de instit. et substit. et l. cum
avus 102 ff de cdit et demonstr. in qb. textt. dr, q si qs filium suum
hdem instituerit, et restitutioīs oneri post mortem subiegerit, ō aliū
ter videatr hoc disposuisse, nisi cum filius eius sine sobole suam
vitam reliqrit. Rāo addit, ne videatr testator, alienas successio-
nes ppriis anteponere, cum pprio sanguini debeatr hdtas. l. et qa 10
ff p socio. Quare cū cstet, liberos q in tacita positi st cditione,
venire ex verisimili testatoris mente ad successionem, multo magis
dicendum erit, eosd. si positi st in expsa cditione, tacite p fidei-
comissum ee substitutos, cum sola voltas servetr in fideicōssis. l. pen.
ff de leg. 1. l. cum pponebatr 64 ff d. leg. 2. et l. fideicomissa 11 § item
si qs 19 ff d. leg. 3. IIIᵃ Quumq a lucro intestato alicuius removetr, illud lucrū
dr applicari ei, cuius intuitu et ctemplaoē ille excluditr l. post legatū
§ amittere 2 ff de his, qui indig. Sed in nra qst. substitutus removetr
intuitu liberoz q st positi in cditione, p dispoēm testoris a lucro fideicōssi
Ergo seqr q ex ead. dispositione testoris, tale lucrum dat liberis applicari,
et pseqns, q liberi positi in cditione sint et in dispositione, ut fuit substitutus.
IV. Si filii positi in cdiōe excludunt substitutū, q tn ex testo vocatus erat. Seqr
ut et filii positi in cditione, multo fortius vocati intelligantr ex testo. Sed
prius ē verum, ut ad paret. E. et posterius. Rāo cnnexionis in maiore ē, q n: ex testo succe-
dunt, plus hntiuris qm illi q ab intestato veniunt, qa qm diu pt ex testo adiri hdtas, ō
defertr ab intestato l. qm diu 39 ff de acqr vel om. hdate. l. 1 ff si tabb. testi nulla ex et l. 8
C. coīa de success. Quoniam itaq liberi excludunt substitutum seqr ut et vocentr a testore ex testo.
Vᵃ ē Ablativi absoluti inducunt cdiōem l. a testore 109 ff d. cdit et dem. Sed ablativi abso-
luti inducunt fideicomissum l. 11 § 3 ff d. leg. 3. E. filii positi in cdiōe intelligantr substituti p fidei-
comissum.

Posterius,

Posteriorem sententiam amplectitur Gravenius d. te. Donel. in l. 1 C. de pactis et l. 8 com. c. 31 Cujac. in l. 85 ff de haeredib. instit. Sichardus in l. 30 C. de fideicommissis Menochius l. 2 arbitr. iudicium cent. 2 c. 148 Everardus in top. lo. a contrario sensu n. 41 Gomezius 1 var. resolut. c. 3 n. 23 Forsterus d. to. n. 24. et Forsterus iunior parte 1 disput. 12 Qui omnes statuunt liberos positos in conditione, non videri ex testo vocatos. I°, quia ea quae sunt in conditione, non sunt in dispositione, nam conditio nihil ponit in esse, nec ipsa dispositionem facit. l. si quis 8 ff si quis omissa causa testi, sed liberi in nostra conditione, positi sunt in conditione. Ergo non sunt in dispositione.

II. argumentum desumitur ex l. generaliter 6. in principio C. de instit. et substit. ubi dicitur, quod liberi positi in conditione fructu paterno non debeant defraudari: textus itaque praesupponit, quod liberi positi in conditione, magis succedant in bonis ipsius patris quam avi. Quod si per fideicommissum tacite fuissent instituti, utique succederent, ex volunt. ipsius avi, et in bonis ipsius.

III. est inducta ad unum effectum, non debet eius contrarium operari, conditio autem si sine liberis decesserit adiicitur a testatore ad liberandum ab onere fideicommissi haeredem et ad extinguendum fideicommissum. Si itaque gravatus haeres decedat, liberis relictis, conditio illa non potest inducere aliud fideicommissum. Quod autem conditio apposita sit fuerit in favorem haeredis, probant verba conditionis si sine liberis decesserit, qua conditione deficiente, haeres non debet haereditatem substituto restituere.

IV. Argumentum desumitur ex d. l. Lucius 85 ff de haered. instit. ex verbis: non nisi fratrem solum haeredem praetulit, substitutis, sed et eius libertos, hoc modo: Si praetulit liberos testator ex causa testati, aut praetulit per institutionem aut per fideicommissum. Sed non per institutionem, quia ea, non inducitur ex coniectura, sed verbis debet fieri l. 29 C. de testis. Neque per fideicommissum: quia id incidit, quando haeres scriptus ante aditam haereditatem moritur, dummodo repudiarit, in fraude fideicommissi

l.

l. 13 §3. et l. 27. §6. ff. ad S.C. Trebell. Ergo testator ex verba testati liberos nullo modo patellit.

V. Probant hoc per l. 2 C. de pactis, in qua dicitur quod liberi Psi, lini in conditione positi, revocare non possint sextantem, quem tamen sextantem, potuissent revocare, si ex fideicommisso tacite fuissent vocati. Casus istius legis est talis: Decessit quis relinquens duos filios, Psilinum et Lycinium Frontonem, hos instituit haeredes, et rogavitque ut si alter eorum sine liberis decesserit, alteri portionem suam restitueret. Psilinus dubitans num liberos procreare posset, convenit cum Licinio Frontone fratre suo, de dando illi sextam partem, id est duas uncias portionis suae, et sic conditionis incertum, omnique utrobique conventione finitum est. Pactione autem ita inita Psilinus filium suscepit, qui consulit Impp. Severum et Antoninum, num pactum hoc a patre suo cum Licinio Frontone initum, iniquum sit, et num ipse a Licinio Frontone sextantem revocare possit. Cui Impp. rescribunt, pactum illud, iniquum non videri, et sic sextantem revocari non posse.

Verum prior sententia, merito verior est, propter supra argumenta et illa, quae adduxi, in exercitio 8 quaest. 11 ubi Nego. Nec resistunt fundamenta modo adducta, ad primum enim respondeo, quod sint verba conditionum et disponant, ut probat l. quod filium et filiam quae in pr. ff. ad S.C. Trebell: Ubi ex ista conditione: Mando tibi non testari, donec liberi tibi sint, inducitur fideicommissum, quia per hoc quod prohibuisset filiam testari petiisse, et fratrem haeredem faceret, sic enim accipiendam esse scripturam, ac si haereditatem suam, rogasset eam restituere. Allegat et Bartolus in l. Centurio ff. de vulg. et pupill. deposit. quod conditio disponat l. 39 in pr. ff. de oper. libertor. Ubi stipulatio, a patrono facta, si 10 dierum operas non dederis, 20 nummos dare spondes, quae non valet in nummis stipulatio, valet quo ad operas, quamvis conditionaliter, sed Alexander post Imolam respondet, in d. l. Centurio n. 94 quod ibi sit favor patroni, ne utroque privetur, nam regulariter conditio nihil ponit in esse d. l. si quis ob conditionem 8 et l. ex facto ff. de

hae

hæred instit. Verum dici pt q regula sit gditionem ñ importare dispositionem et q d. regula fallat multis in casib. primus sit in d. l. sicuti stipulatio, favore pa, troni, alter sit, qn filii st in gditione. Nec pt dubitari hoc verum eê p d. l. q filium. ff ad Trebell. Franciscus Gratianus de Sarcatorib. in tract. de vulgari et fide, icommissari instit. n. 23.

Ad 2dum argtm dicimus, q filii in gditione positi di, cant avi hæreditatem posse ut fructum paternum, cum censeat eis, relicta pris hæredis instituti intuitu.

Ad tertium 2deo p gcessionem, inducta ad unum effe, ctum, ñ debere gtrium eius opari, sex qidem ê, favore, alicuius introductu, ñ debere in odium retorqri. Quod a. dicunt gditionem hanc adiectam eê ad liberandu hære, dem ab onere fideicomissi, et ad extinguendu fideicomissu. id ñ simpliciter verum ê, sed 2dum qd, h. ê q liberi q d. nati extinguant fideicomissum, liberétqz hæredem ne co, gati fideicomissum substitutis ex eis pstaret sine hi ñ seqr q fi, deicomissum extinctu pt respectu liberoz hoc n. manifeste pbari dt.

Ad 4. gceda si hæres ñ adit, fideicomissum nullu eê et sit succedere debere liberos ab intestato. Ergo si adit hæreditatem, gcedant adversarii q liberi in gditione po, siti, fuerint et substituti p fideicomissu. De priori casu qstio nra ñ ê gcepta, et frustra litigamus, cum parum insit, pre ante aditionem mortuo sive ab intestato, sive ex testo liberi succedant.

Ad 5m et ult. argtm. dici pt in d. l. 2 C. de pactis ~~[illegible]~~ hoc tm responderi, q pactio illa ñ sit iniqua, cum certu fuerit eo tempore, quo inita ê, utrum Chylinus liberos eêt suscepturus necne. ñ v. illud, num filius natus ex fideicomisso, alienatum ser, tantem revocare potuerit.

QVAESTIO II.

Num si testor dupondium distribuerit, et tertium sine parte ~~distribuerit~~ instituerit tertius in alium assem vel in trien, tem venire debeat?

Dicendũ videtr tertium in aliam assem debere ve-
nire, seu qidem in semissem, ut tm hat solus, quantũ
primus et 2dus hares. Argtm I desumitr ex l. id. Sabinus 17.
§ sed si asse 3, ff de hared. instit., in qua dr q si asse
expleto, alium qs sine parte haredem scripserit, in alium
assem is veniat, et sic hareditate ad unum assem revo-
cata semissem auferat. Quare eod: mõ dupondio com-
pleto, q sine parte institutus ē, hareditate ad assem
unum revocata, in semissem veniet, primus et 2dus
in altrm semissem. ~~Altm~~ Altrm argtm adfertr ex d.
l. id. Sabinus 17 §§ s. qs. s. in qua negatr q distributo
dupondio, tertius sine parte instituitur, in alium
tertium vel assem venire dat, et tacitè statuitr
tertium tantundem solum hrẽ, quantum eorũ uterq
ht, q ex duob. primis assib. instituti. Nec resistit q
in eod. §§ dr tertium hunc venire debere in trientem,
qa ~~statim~~ q probat hanc snãm reponit l. 8 observ. c. 2.
q trientem ~~bessem~~, seu tripondium, ut sit sensus eum
ĩn tertium assem venturum, ut racẽ ad unum assem
redacta, trientem obtineat. Sed cum testator 36 uncias
facere voluerit, censeri partem definitam, partib.
indefinitis exequasse, et dimidiam hareditatis suae
partem, iis quos ex definitis partib. instituerat (attribuisse), alteram dimi-
diam ei qui sine parte institutus relinquisse.
Contrariam snãm defendit Ant. Faber l. 5 coniect. c. 20
Trentlerus volum. 2 select. disp. 11 th 4 lit. l. et Forstner
parte 1 disput. 12 th 27. q manifestè stabilitr p d. § q
s. qs. s. ubi tertius sine parte instituitur, trientem, nõ v.
semissem assis obtinere dt. Nec obstat primum q
venire dat, qa ei nil dari poet, nisi semis daretr
a certo daretr aliqd cõ testatoris mentem. At expleto du-
pondio, tertio, q sine parte institutus ē, nulla sua-

del

detrão ut semissem demum quam testator in uno dxt asse haeredem instituit, et sicut tandem consequatur, non quantum primus et 2dus simul, sed quantum vel primus tantum vel 2dus tantum, quoniam expleto dupondio haeredem sine parte instituit, is non ad 4 assem, sed tantum ad tertium transit, quod tamen si obtineret stolon. frustra dicendum esset. Nec respondit alium, quia non est sensus hoc loco sic in aliud assem ind. ss. s. ut tertius iste plane non vocetur in tertium assem, sed talis ut dupondio ad unum assem revocato, et in semisses diviso, tertius non admittatur in alium assem, et sic tandem solus habeat, quam ex duob. assib. primi instituti, sed in trientem duntaxat.

TITULUS XV.

DE VULGARI SUBSTITUTIONE.

Thesis I.

Secunda haeredis institutio est 2di haeredis in locum prioris deficientis designatio l. ex facto 43 § Lucius Titius 2. ff. de vulg. et pupill. substit. Consuetudo n. Romanorum in testis fuit, primis haeredib. secundos addere, ut si primi haeredes non adiissent, nanciscerentur ultimi. Appianus Alexandrinus l. 2 bellorum civilium, causa tamen 2da institutionis est, ut per eam fulciretur testamentum ne haerede primo loco instituto haereditatem repudiante vel ante haereditatem aditam mortuo testamentum fieret irritum et caducum l. de caducis tollendis. Dicuntur a. 2di haeredes substituti, et 2da haeredis institutio substitutio, quidem n. instituitur 2dr, quoniam ipso succedendi capite, constitutus est, sic et substitutus, quia subiungitur et subtus, h. e. in ima cera scribitur. Prima autem cera est in qua primi et ima in qua 2di haeredis nomen scribitur, quia sub priore collocatur. Joannes Crucaeus Piccartus J. sic

2.

Substitutio est duplex vulgaris et pupillaris, de vul

618

vulgari agitur in h. t. de pupillari in subsequenti. Vul-
garis dicta ad differentiam pupillaris, seu fideicommissa-
riae. Hortens. in pri. h. t. seu quoniam apta et ido-
nea est, ut cuivis fiat tam extraneo, quam filio Joannes
Crucius hic. Definitur quae fiat vulgaribus et aptis verbis
directis in casum non acquisitae haereditatis, seu quae a quo-
cunque de quocunque et in quemcunque casum concipi potest, ni-
hil speciale habens, ut si ille haeres non erit, ille hae-
res esto pr. h. t.

3.

Absolvitur autem hic tit. obiecto, et effectu substitutionis
vulgaris. Obiectum est haeres substitutus, qui ratione
quantitatis consideratur in ss et plures in h. t. quod desum-
tus est ut et pr. et ex l. pt 36 in pr. et ss 1 ff. h. t. potest
autem plures in unius haeredis primi locum substitui,
exempli gratia. Primus mihi haeres esto, si primus non
erit secundus et tertius mihi haeredes sunto. Vel
unus in plurium, ut primus et secundus haeredes mihi
sunto, si hi non erunt, tertius mihi haeres esto, vel
singuli in singulorum primus et secundus mihi haere-
des sunto, si primus haeres non erit, tertius hae-
res esto, si vero secundus non erit quartus haeres esto, vel
invicem ipsi qui haeredes instituti sunt, ut primus mi-
hi ex semisse haeres esto, et secundus item ex semisse.
Si primus haeres non fuerit, haeres esto secundus, et in par-
tem eius, si vero secundus haeres non erit, primus in secundi par-
tem substitutus esto. Quae substitutio reciproca dicitur
in l. 4 ss 1 ff. h. t.

4.

Effectus substitutionis vulgaris est talis, aut enim a testatore substitutis haeredibus
partes assignatae sunt, aut non sunt. Si assignatae, nullum dubium est quin
substituti partes eas capiant. Si non adscriptae eas partes habebunt
substituti, quas in institutione expressit testator ss 2 ff. h. t. exempli gratia.
Testator ex disparibus partibus haeredes instituit, primum ex uncia
secundum ex octo, tertium ex quadrante, eosque invicem substituit.

Ter

tertio repudiante, in novem partes dividit quadrans, et consequitur 8. 2dus instituto, unam v. partem, quae ex uncia erat scriptus l. 24 ff. h. t. Sic duob. hæredib. institutis, et uno hæredum altero substituto, si huic substituto et cohæredi alius substituatur, substitutus substituti utramque partem sine distinctione consequitur. §§ 3. h. t. et l. si Titius 27 ff. eod.

5.

Exempli gratia duo hæredes scripti sunt primus ex semisse et 2dus ex semisse, primus 2do fuit substitutus hoc modo. Si 2dus hæres non erit, primus hæres esto, primo cohæredi ita substituto, tertius iterum est substitutus his verbis: si primus hæres non erit, tertius hæres esto. Sive itaque primus solus hæreditatem repudiarit, vel antequam adiret mortuus fuerit, sive primus et 2dus simul, tertius ad utramque partem tam primi quam 2di admittitur, non iure accrescendi, sed iure substitutionis. Cum enim nominatim substitutus est primo, qui 2do erat substitutus, tacite videtur 2do quoque substitutus. Admittitur autem sine distinctione d. § sed si instituto, hoc est sive ante substitutionem, sive postea substitutus sit, sive prior substitutus post institutum, an ante decedat. l. cohæredi 41 in pr. ff. h. t.

QVÆSTIONES.

1 Testator alienum servum quem liberum existimabat hæredem instituit, eique Mævium substituit, an substitutus Mævius in dimidiam partem hæreditatis admittatur quæritur?

2 Cum sit facta substitutio, si filius eius institutus repudiet hæreditatem?

QVÆSTIO I.

Quod in dimidiam hæreditatis partem Mævius substitutus admittatur contendit Cujac. in notis ad § fin. h. t. Duarenus de vulg. et pup. substit. c. 10 Donell. l. 6 com. c. 24 et ibid. in notis Oswald Hilliger l. 7. Faconius a Vacona l. 6 declar. iuris 81. Ferretus, Schilbock, Bald. Joan. Crispianus Piccartus, Mynsinger, Vultejus Thalingius ab Eysselyngha et Ant. Matthæus in notis ad d. § fin. h. t. Primo quia incertum est, an testator si hæredem institutum servum esse scivisset, eum instituisset. Itaque tanquam in re dubia, media via eligenda est, § fin. I. quæ et ex qb. cs man. non poss. et § 20 I. de rer. div. prudentissime enim iuris auctores, in ambiguis medietatem quandam secuti sunt l. 3 ff. si pars hæreditatis petatur l. 81 § fin. ff. d. R. I. et l. Nesennius 24. ff. d. neg. gest. Cum pars absolute posita dimidiam rei partem sign. l. 164 § 1 ff. d. V. S. et l. 43

ff. de vulg. subst. Sed in § fin. d. n. t. dr q. Maevius substitutus
dat admitti in partem hereditatis. h. in dimidiam hereditatis partem
Ill. Probatur hoc ex l. et haec Tiberius 41 ff. de hered. instit.
Casus istius legis est talis, testator instituit heredem servum
Parthenium Tiberii Caesaris, putans eum liberum esse.
Eique ita substituit, quod si Parthenius non sit heres, heres erit
Maevius ei heres esto. Et divisa est hereditas in Tiberium Caes.
cuius iussu hereditatem adierat Parthenius, et in Maevium,
qui Parthenio substitutus erat. Quae decisio paucis innuitur
in d. § fin. in verbis finalibus. idque Tiberius Caesar, in
persona Parthenii servi sui instituit. Dividitur itaque hereditas
in hac facti specie aequaliter, in duos semisses, et alter domino
servi instituti, alter vero substituto Maevio attribuitur.
Verum quod inaequaliter dividi debeat hereditas in dominum servi
heredis instituti, et Maevium substitutum, et assignari illi do-
drans, h. e. 9 unciae, huic vero quadrans, h. e. tres unciae,
voluit Accurs. in l. si praefam. 40 ff. d. hered. instit. quem sequitur
Forstenerus parte 1 disp. 17 th. 5 et Arumaeus disp. 8 th. 11
quorum sententia confirmatur ex d. l. si praefam. 40. ex qua et d. § ult.
§. h. t. usque ad verba, idque Tiberius Caesar etc. desumtus est.
In fine d. l. 40 haec habentur verba: quod in hoc casu semisses fient,
ita ut alter semis, in eum, qui dominus instituti heredis fuerit,
et substitutum aequis portionibus dividatur. Non quod aequaliter di-
videnda est hic hereditas, sed hoc modo, ut fiant duo semisses et
alterum capiat a. solus dominus heredis instituti, a. solus substitutus,
alter vero dividatur in dominum heredis et substitutum. Quare consequitur unus
dodrantem, alter vero tantum quadrantem. Verum quoniam verba finalia
d. l. praefam. 40 multum negotii exhibuerunt omnibus in praeteritis,
ut testatur Duarenus d. tit. ideo operae erit danda ut quid illi
senserint aperiamus, et fundamenta quibus nituntur ipsi eripiamus.
Et primo quidem Marcus Zyclama a Nieclolt l. 5 membr. eclog. 15
et Oswald. Hilliger d. tit. scribunt d. l. 40 vel extremum
quod in hoc casu etc. quo alter semis dividi dicitur, non exaudiri debere
de casu quem initio d. l. Tetus tractat, quemque fovet d. § fin. h. n. t.
sed de eo, quo quum liber vere sit heres scriptus in servitutem
post redigitur. Si quando testator praemissam scribit heredem, qui postea
in servitutem deductus fuit, eidemque alium substituerit,
tam heredi instituto domino admittetur quam substitutus ve-
rum inaequaliter, fiunt enim hic duo semisses, ita ut alter

Semis dett hoi instituto dno, alter v. in eum, q dnus insti-
tuti hdis fuit et substitutum aeqs portionib. dividat. Rao
prima e, qa Julianus inqt, in hoc casu semisses fient, pro-
xime relato, quo pr fam. haeres scriptus ei substituto dato,
postea in servitutem deducture. Non g in supriore, quo
servus haeres scriptus, p pr fam. a testatore hti, q in d l 40 pr.
apponit, in eod. pr. a Tito decisio e, ut o necee habuerit,
nec debuerit et Julianus, initio definitam speciem, infi-
ne decidere. Tertia: qa si alius sensus vsculo: q adiectio
ad eos ptinet re. affingeretur, eet a pposito mxe alienus, et
repugnaret. Quarta. qa vocula, igitur, q htr in d.l.40
arguit decisionem Juliani, ex pcedentib. inferri. V. Nisi
sic interpteris, nihil videtr in priorib. q pro substituto
faceret. VI. Quia haec adiectio: si mutata gditione
alium haeredem ofecerit. o ptinet ad eos, q tempore
instituti fuerunt servi, sed q pr fam. hdes scripti, po-
stea servi effecti st. Igitr in hoc casu, quo plures raoes, q
substitutum plus dno, minus substituto, qm in supriore
tribuet. VII et Ultima rao. Qui putat ee liberum haere
dem scriptum, q vere e, scire debuit, evenire poe, ut
in servitutem is redigatur. Quare qa hic, cum casum
o apte cavit, qd si is gtigerit servari vellit, censetr
haec eius fuisse intentio, ut vel ipsum bona hre voluerit,
manente gditione, vel mutata ea, dnum eiusd. Cum
igitr in posteriore hoc casu, eaedem raoes, q substitutum,
et alia ptera ssistent, nec tn oino certum, hanc fuisse
testatoris mentem, ut si scisset eum, in servilem gditionem
redactum iri, instituturus foret, mxe cum eiusmodi, tri-
stes et acerbi casus expectandi o sint l 83 §5 ff d. v. obl.
secutus Julianus hic, medium medii, ut o dimidiam, cu
priore casu, sed quartam haereditatis hat substitutus.
Dn Alciatus l.1 disp.2 qm seqr Duarenus, Donell. Balduinus
d. to Govean. l.1 var. lect. c.6 et in l. si p errorem is n:6.
et seq. ff de Jurisdict. et Wesemb. in d. §fin. J.S.t. putat
voculam COhaeredem, q in veteri quodam explari legitr
d.l.40 inserendam ee, a. certe idum Lancelotz Polytum

a habitus e. 2da rao qa casus quo servus haeres scriptus pro pr fam o

Yy Sub.

subaudiendam q[uo]d et d. §. fin. h. t. infarcire conati, Claudius
Cantiuncula, eand[em] q[uo]q[ue] ib[i]d. subintelligere [illegible]. Crucaus Riccardus
in d. §. fin. Quare institutus in d. l. 40 habebit substitutum
coheredem. Tertio existimat Cujacius, q[ue]m et seq[ui]t[u]r Vultejus,
Ant. Matthaeus et alii errorem in d. l. 40 a Triboniano commis-
sum e[ss]e, siq[ui]d[em] eo in loco, n[on] notas p[ro] notis accepit. Haec namq[ue]
v[er]ba: Ita ut as: sic explananda e[ss]e censuit, ita ut alter se-
mis, cum tn̄ denotent illae duae literae A. S. n[on] notam sed
vocem integram, ideoq[ue] simpliciter l[e]gere debuisset Tri-
bonianus: Ita ut as in eum. Qua interp[re]tatione admissa
o[mn]ino co[n]sentit d. l. 40 cum h. n. §. fin. et o[mn]ino lectio haec n[on] solum
verisimilis videt[ur], verum et nativa. Dixerat n[am]: Julianus
in d. l. 40 inq[ui]t, Vultejus in d. to n. 2. totum h[ae]redem dividi in
duos semisses: Ex his duob[us] semissibus ut partib[us] collegit
assem totum, q[ui] in instituti servi d[omi]num, et substitutum,
aequaliter sit dividendus, atq[ue] ita dividendum e[ss]e dicit
Pomponius in l. seq. 41 Tiberium Caesarem co[n]stituisse, eamq[ue]
co[n]stituc[i]o[n]em suo i[m]prius exe[mp]lo co[n]firmasse.

Quarto Viglius Zuichemus in d. §. fin. n. 6. explicat
v[er]ba illa: alter semis, ac si dixerit J[uris]c[onsul]tus, uterq[ue] semis.
Nec erit forte nimis absurdum, ait, ut h[aec] scripta q[uo]q[ue] v[er]ba
ad aequalem divisionem trahamus, q[uo]q[ue] de altro semisse tn̄ d[icitu]r,
de utroq[ue] l[e]gamus. T[ame]n n[am]: alter de duobus saepe d[icitu]r, veluti cum
sic loquimur: uno a. altero die pag[in]i haec res p[otes]t. Sic q[uo]q[ue]
exponere solemus, uno a. duob[us]. Atq[ue] eius exemplum e[st] ap[ud]
Terent. in Andria: sed post[qua]m amans accessit p[re]tium polli-
cens unus et item alter, idq[ue] postea explicat: Phaedrum inq[ui]t,
a. Cliviam dicebant, a. Niceratum. Nam hi tres tum si-
mul amabant. Il[lu]d Compositum e[st] ex utroq[ue] a[lte]r duor[um] q[uo]d e[st] [illegible]

Quinto. Connanus 10 Com. 7. n. 5. ita explicat, alter semis
dividat[ur], h. e[st], cuiq[ue] eor[um] det[ur] alter semis.

Sexto et ultimo. Aegidius Hortens. putat regulam e[ss]e
iuris, ut substitutus vulgari substitutione, nihil iuris h[abe]at,
si institutus adierit ad illam conditionem. si haeres n[on] erit.
q[uae] ita demum substitutioni locum dat, si prior haeres n[on] sit.
Quoniam a. hic servus, iussu d[omi]ni adiit h[ae]redem, dici d[ebe]t, servu[m]

hēdem in totum dño, cuius iussu adiit, acquisivisse, et per aditionem hēdis in totum substituto nocuisse. Nec refert quod tota hēditas, si a testatoris, qui eum servum, liberum arbitratus est, voluntatem et opinionem sequamur, substituto debeatur: probandum enim est hic admitti dicere voluntatis quaestionem. Nam regula iuris est, in his quae extra testamentum incurrunt, posse res ex aequo et bono interpretationem capere. Fav. quae ex ipso testo oriuntur, eadem iuris scripti ratione expedienda esse l. in his 16 ff de cond. et dem. Institutio autem et substitutio de quibus hic quaeritur, stricti et scripti iuris sunt, quia non solum ex testo oriuntur, sed et eius partem vel primam vel scripturam faciunt, ut ante 34 de legatis. Quare manet, totam hēdem dño per servum eadem verba testatoris acquisita esse. Cum enim in verbis nulla est ambiguitas, voluntatis quaestio non debet admitti l. ille aut ille 25 ff d. leg. 3.

Non contrariatur d. l. 41 ff d. hēdib. instit. ubi divisa legitur hēditas inter Tiberium, et eum qui Parthenio substitutus erat, quia in eo Tiberius potius de iure suo ex aequitate ultro concessit aliquid substituto, vel de alieno occupavit, aut nescio quod temperamentum ex suo ingenio adhibuit. Si primum totam hēdem iure habere debuit, ut ex praedd. et apparet. Quod vero Impp. in eundem aliquid in hēditatib. de iure suo remiserint, eius rei exemplum habemus in Imp. Aelio Pertinace, qui ut scribit Julius Capitolinus in eius vita, professus est, se nullius aditurum hēdem, quae aut adulatione alicuius esset delata, aut lite perplexa (qualis et est illa de qua agimus) aut legitimi hēdes aut necessarii privarentur. Antoninus Pius quoque cum in his institutus esset hēres a multis, qui liberos haberent, hēdes tamen illas cernere noluit, quod existimaret aequius esse filios parentum, quam Imp. alienorum bonorum hēdes possidere. Capitol. in vita Antonini Pii. Sic ex imperfecto testo, nec Imp. hēdem vindicare posse saepe constitutum est. Licet enim lex Imperii solennib. iuris Imp. solverit, nihil tamen tam proprium imperii est, quam LL vivere per l. 3 C. d. testis et l. 23 ff de leg. 3. Si vero eadem, nihil habere debuit. Incidit enim divisio haec in leoninam, qualem fecit vulpes, inita societate cum leone

et asino et ad quod alludit l. 29 § fin. ff. pro socio. Quod tamen non probabile est, Principem ex aliorum iniuria compendium sibi quaerere voluisse. Si denique tertium: neutro casu dimidium habere debuit. Quid ergo in tanta difficultate dicendum erit? Veriorem credo illam opinionem, quae semisses duos fieri vult, ita ut alter semis in eum, qui dominus instituti haeredis fuerit, et substitutum aequis portionibus dividat, alter vero semis totus domino applicetur. Quod probatur ex d. l. 40. cuius casus est talis: Paterfam. testator Titium servum, quem ingenuum esse credebat, haeredem ex asse instituit, eique si haeres non erit, Sempronium substituit. Titius servus iussu sui domini haereditatem adit, et sic dominus ipsius substitutum remotum cupit. Quaeritur itaque quid iuris sit, num Sempronius substitutus admitti debeat, et in quam partem? Et primo quidem quod substitutus plane admitti non debeat duae rationes faciunt, quarum una est, quod verba illa: si Titius haeres non erit, neque alium haeredem effecerit. d. l. 41 * nam qui fecit et d. § fin. in v. sic illa nimirum verba hoc est. Licet itaque Titius ipse haeres non sit, alium tamen, dominum videlicet suum, in cuius est potestate, et cuius iussu adiit, effecit. Quare conditio substitutionis non extitit, et sic quamdiu prior haeres institutus haereditatem adire potest, substitutus vulgariter non potest. l. in princ. 3. ff. de acqu. vel amit. haered. Vulgaris enim substitutio post aditionem haereditatis est extincta l. 1. C. de impuber. et al. substit. Altera est quia dicta verba: si haeres non erit, nihil aliud volunt, nisi quod si haereditatem vel sibi non acquisivit, vel mutata conditione, alium haeredem non fecerit d. l. 40 § sic. atque eum et d. § fin. vers. in eo v. hoc est. Certum autem est, quod Titius dominum suum haeredem fecerit. Quare dicendum erit conditionem substitutionis defecisse. Manet itaque quod nullo modo admitti poterit substitutus, semel a Titio instituto adita haereditate. Ergo vero quod substituto dici potest quod is aut solus admitti debeat, excluso instituto, aut cum instituto simul. Quod solus admitti debeat, evincit ratio illa, quod a servus non suo sed alieno hoc est domini sui nomine haeres institui potest. l. 1. ff de serv. leg.

l.

* sic accipi possunt, si neque ipse haeres non erit

l. debitor 82. § 2 ff de leg. 2. et l. 31 in pr. ff de hered. instit.
Sed Titius servus, non domini sui, sed suo nomine, a testatore
institutus est haeres. Ergo non recte est institutus. Minorem
probo, quia testator Titium ingenuum esse credebat d. l. 40
in pr. et d. § fin. in pr. h. n. t. Sequitur itaque quod substitutus solus
debeat admitti ad hereditatem. Item quia testator hic erravit in demonstra-
tione personae, et sic in ipsa persona, cum servus alius homo
in iure censeatur l. 98 § fin. ff de solut. Ergo et voluntas
hic testatoris nulla est, ratione instituti. Quid enim tam contrarium
sensui est quam error, qui imperitiam detegit l. si per errorem 15 ff
de iurisd. Testamentum autem est voluntas nostra iusta sententia. l. 1 ff qui testa-
facere possunt. Tota itaque institutio heredis exspirat, et sic tota
hereditas, ad substitutum pertinebit, cuius in substitutione nullus error
a testatore fuit commissus. Quod vero Sempronius substitutus
cum Titio instituto simul admitti debeat, suadet ratio illa,
quia incertum sit, an si scivisset testator Titium institutum
servum esse, eum instituisset. Et haec posterior sententia, media
media est inter duas praecedentes, quas reiicimus in d. l. 40
§ fin. h. t. Versic. Maevius substitutus in partem admitti et d.
amplectitur. Nec resistit prior ratio, quod pro substitutum alla-
ta est, quia verba illa: si haeres non erit, in eo quidem quem alieno iuri
subiectum esse testator non ignorat sic accipiuntur, si neque
ipse haeres erit, neque alium heredem effecerit, d. l. 40. versic.
nam quod scit alienum, et d. § fin. in versic. illa enim verba: si hae-
res non erit. At testator hic Titium servum heredem insti-
tutum, alterius iuri subiectum esse ignorabat. Nec posterior
pertinet quia praesertim heredes scripti, postea in servitutem de-
ducti fuerunt d. l. 40 vers. atque eum, et versic. quia adiectio re-
Constat autem Titium habitumque quidem fuisse pro praesentem, et sic
testatorem, de futuro tantum Titii domino cogitasse, quia hic
dominus praesens fuit. Quare ex illis duabus rationibus, nihil
concludit, pro instituto quam substitutum, sed potius pro
Sempronio quam Titium, Nec obstant, quae pro substituto
allata ~~quam institutum~~ sunt argumenta, ut is solus admittatur.

Non

Non prius: qa quo magis torqtr q institutum, eo magis removet et excludit substitutum. Vbi n. ō valet institūo, ibi nec locus ē substitūōi l. ex pupillari 44 ff de vulg. et pupill. substit. qa oīs substitūo, ē spes institūōs l. 1 ff de vulg et pup. subst. institūo v. genus. Extincto a. genere, oēs extinguuntr species, q sub latent, qa snt species suam eentiam aqrē, et qqdē, p eentiam sibi ppriam ē id q ē. Scalig. exercit. 5 sect. 1. Negata itaq substitūōis eentia, q fit si negetr institūo, negabitr et tolletr quoq ipsa substitūo. Non et posterius, qa antecedens loqr de eo errore, q circa psonæ qualitatem committitr, ō v. de illo, q circa psonam ipsam, qa psona certa fuit testatori, et nota satis. Hic error tollit ultimam voluntatem, ō v. ille Vult. d. to. n. 1. Manet itaq verum, nec institutum excluso substituto, nec substitutu, excluso instituto sdes fieri poē, sed utrumq simul admittendum ēē ad sdem. Fit itaq hæres institutus, qa ipsum ut ō in totum admittunt, sic nec in totum eundem reiiciunt, vba et mens testatoris. Non in totum reiiciunt: qa voluit testator Titium si sdes eodem tempore, servus eēt, et iussu dni adiret, substitutum excludere, quorum utrumq accidit. Non in totum admittunt: qa testator id ita sentiēbat, si servus fiat, et recentis dni iussu adeat, q neutrum gtigit. Nam ō servus factus ē, qa fuit servus tempore institūōis. Nec adiit recentis dni iussu, sed veteris. Fit et substitutus hæres, ut dixi. Et sic de prima qstione, q substitutus unà cum instituto ad sdem admitti dat. Nu qritr in q partem sdes substitutus dat admitti? Cui qstioni rndetr in d. l. 40 v q in hoc casu. q semisses fieri dant. (h. ē dūo, ut indicat tubum mox seqns alter, q de uno ex duobus dr. Hinc apparet parum interēē, sive legatr in textu idum Codices recentiores duo semisses, sive secundum vetustiores semisses fient) ita ut alter, seu ut in antiqs Codicibus legitr, alteruter, semis in eum, q dnis institbit sdis

sue

fuerit, et substitutum aeqs portionib. dividat. Dividit
itaq. hdtas, in dnum servi Titii hdis instituti, et substi,,
tutum Sempronium inaequaliter, qa dnus gseqr dodran,,
tem, alter v. semis dividit aequaliter, seu aeqs portionib.
qa Sempronio quadrans, et domino quadrans dat.
Et hanc inaequalem divisionem gstituit Tiberius Caesar
in psona Parthenii, q tanqm ingenuus haeres scriptus adie,,
rat hdtem, cum eet Caesaris servus. Nam divisa hdtas e
(si totam hgar inaequaliter: si partem tm hdis, atrm
vit semissem aequaliter) in Tiberium et eum q Parthe,,
nio substitutus erat ut sh in l. et hor 42 ff de hdib.
instit. Quod v. ad illam divisionem d. l. 41 respiciat
apte pbat ex pri. in quo Pomponius ita ait; Et hoc
hgeo q proxime relatum erat in f. l. pced. de inae,,
quali divisione Tiberius Caesar gstituit re. Cur a.
minus gsequat substitutus Sempronius, plus v. dnus
servi Titii hdis instituti, difficulter explicari pt, videt
tn mihi illud ideo fieri, qa institutus magis psumit
a testatore dilectus, qm substitutus argt. l. 9 ff de socio
et l. 2 in fin et eod. 45 ff d. O. J. Tum qa substitutus hic.
Tum qa substitutus hic o pp eventum gditionis admittit,
sed pp institutum, qa si nulla eet institutio, nulla et eet
substitutio. Propter q a. unumqq tale e, illud magis e
tale. Quare merito maiorem hdtis portionem gseq dt
dnus instituti, minorem v. substitutus, q si institutio
oi ex parte beata fuisset, plane nihil reportasset. Qua,,
re substitutus, suo quadrante gtentus ee dt. Quibus ita
explicatis, o difficulter rndeiri pt ad gria. Ad Primum
ergo argtm in pri. allatum Rndeiri pt. Verum qd. ee q visemur
in dubio. Sed notum e in dubiis benigniora pferenda ee
l. 56 ff d. R. J. et semp id agendum, ut res magis valeat,
qm peat l. ubi 21 ff de reb. dubiis et l. 80 ff d. V. Obl. beni,,
gnior a. e sna, q in testis planius voltes testantium inptat
l. in testis 12 ff d. R. J. qa magnus e testantium favor
l. 1 C. d. SS. Ecclesiis, Unde si qs sibi hdem instituit posthumu
nasciturum, o solum de primo, sed et de aliis sensisse credit l. 4 cum l. seq. ff
de lib. et posthumis. Sic si viduae relictus e aedium usus pt illa

nupt.

nuptiis gctis, cu marito et socero ibi habitare l. 4 sicu l. seq. ff de usu et habit.
Sit et magis gservat testm, si institutum in dodran,,
tem, substitutum v. in quadrantem admittamus. Et li,,
cet et gservet testm, si aequaliter ipsos admittamus,
ō tn hoc mō plene inpretamur testoris voltem. Nec
resistit, q semp in obscuris, q minimum ē sequamur.
l. semp ff d. R. J. q q in ultimis voltib. id dr benignius
vel minimum q haeredi minime nocet, arg. l. legato 37.
in pri: ff de legatis 1 et l. 35 § 2. C. de donationib. Atq
magis nocet hdi, si substitutus aequaliter admittatur,
ondnus v. si in quadrantem tn. Dn apparet Tiberiu
Caesarem, et hic medietatem quandam secutum fuisse,
q alter semis, aeqs portionib. dividit, in unum
institati, et substitutum. Ad 2. argm zdeo, partitionis
nomen, ō semp dimidium significare, sed put adiecti
fuit. Si q portio ō fuit adiecta, dimidia pars debet
d. l. nomen 64 § 1 ff d. V. S. quoniam v. adiectum ē
in d. l. 40, q quadrans debeat substituto, male semis
ei assignat, ad tertiam raoem dico, q gd. dividi debeat
hdtas in substitutum, et instituti unum, sed inaequaliter,
de qua inaequali distribuoē, in d. l. et hoc Tiberius q
agit. Secunda opinio ō pbabilis est, vsicutus n: q in hoc
casu d. l. 40 ad pxime pcedentia referri ō pt, tam
pp gsequentia, q antecedentia vba, in vbis antecedentib.
pponit casus nr, quitq num substitutus admitti
dat, q affirmat. Nec dici pt Sempronium nullo
mō admitti poe pp vba illa, si haeres ō erit, q vel
sic accipiunt, si neq ~~haeres~~ ipse haeres erit, neq alium
hdem effecerit. Vel ita si haereditatem sibi, vel eicuius
iuri postea sbetus ee coepit ō acqsierit, q a ille signi,,
ficatus admittit, qn sciret testator aliqm servum
ee, eumq hdem scribsit: Sic v. qn pr̄sam. haeres serius
plus postea in servitutem deductus fuit, in utroq
casu verissime dr, p additionem servi, q fit iussu
dni penitus expirare substituoem. d. l. 3 ff de acqr.
vel omit. hdtate, et institute unum, ex mente testa,,
toris, fieri ex ase hdem d. l. 40 ibi tlqr tale q di,,
cere, et ibi: nihil aliud tlqr scare, quoniam v.
vba illa: si haeres ō erit, tale qd ō significant, si

ser

servum alienum qs proprium fam arbitratus hedem scri,,
bserit, et si hares n eet, alium ei substituerit: q in
hoc casu, lege principali, q in pr. d l. 40 ppositus erat.
et in quo solo, et n in aliis, de qbus incidenter dictum e.
Sempronius substitutus admittit in partem semisses
fuerit, ita ut alter semis ze. Qn n licet, quare hares
institutus, servus, qm alieno iuri subiectum ee testator
n ignorabat, aditione facta, substitutum penitus
excludat, n v. et servus institutus pr fam. q mu,,
tata cditione alium hedem fecit. Qm dm n: ille, to,,
taliter, excludit substitutum, ppea q tegate testator, in
illius institutione, tale q dixisse, si Stychus neq ipse ha,,
res erit, neq alium hedem fecerit. sic et merito to,,
taliter hic excludit substitutum, ppea, q testator in
hac institutione, nihil aliud significasse tegate, q si vel
hereditatem vel sibi acquisierit, vel mutata cditione
alium hedem n fecerit. Utera q hares excludit
substitutum totaliter, q auterm ex mente testoris, alium
fecit hedem, quoniam v. in d. vsic. q in hoc casu:
substitutus admittit in quadrantem, seqr qstoem
ibi ee de casu pposito, in pr. d. l. 40. Et tm de vbis
antecedentib. Qn vba quoq q dictum vsic. q in hoc
casu: ze. sequunt in l. et hoc Tiberius 41 n parum
suspectam reddunt novam illam opinionem. Vba
st principis d. l. 41 Et hoc Tiberius Caesar cstituit in
psona Parthenii, h. e, hoc ipsum, de quo Iulianus
in s. l. pcedenti, et in vbis proxime relatis dixit.
Quoniam itaq Parthenius, Tiberii Caesaris servus,
tanq ingenuus hares scriptus fuit, seqr ut de eod.
et casu vba finalia d. l. 40 accipiamus. Nec ullius
ponderis st raoes, q p stabilienda nova illa opinione
adducta st. Ad primam n: q nitit vbis: q in hoc
casu ze. quomo respondendum sit apparet ex pcedd.
respicere vel fetum, n ad proxime dicta, q ad ref,,
ferat, sed ad hunc casum, qm initio ppsuerat,

A

69.d

Ait itaq. q in hoc casu &c. h. e. in illa facti specie, quam ab initio expresse proposui, de qua quaestio est, ad quam ex parte responsum fuit, et in quam partem substitutus succedere debeat, respondendum adhuc restat, in hoc inquam casu semisses ferent. Non quidem necesse est ut verba illa ad proxime praecedentia referamus, quae tamen incidenter mota sit, et ex professo opponunt casum, ut supra in pr. d. l. 40. Ad 2dam respondeo, quod duae distinctae quaestiones de substituto propositae sunt in d. l. 40. Una est, num substitutus admitti debeat, altera in quam partem. Illa hanc praecedit, et merito. Nam si non constat num substitutus debeat admitti, frustra quaeritur de altera, in quam partem debeat admitti. Prior ergo quaestio deciditur in pr. d. l. 40. Posterior v. in fine, et ita quaestio, quae mota fuit in pr. et et decisa est, non iterum in fine deciditur, sed plane distincta est a priori et nova. Ad 3. rationem respondeo d. l. 40 versiculum, quod adiectio ad eos pertinet &c. nullo modo a proposita quaestione alienum esse, nulloque modo re[pug]nare, sed omnino facere, ne haeres institutus solus admitti possit. Videbatur n. dicendum, substitutum non posse admitti propter verba illa, si haeres non erit, quia eo quem testator liberum putat esse et haeredem scripsit, nisi, h[a]e[c] aliud significant, quam si haereditatem, vel sibi acquisierit, vel mutata conditione, alium haeredem non fecerit. Quia testator Titium servum institutum ingenuum esse crediderit. Et Titius fecit et dominum suum haeredem. Sed ad hoc argumentum respondet Jctus in d. l. 40, quod adiectio haec, h. e. interpretatio, ad eos haeredes institutos pertineat, quorum praesumptam, haeredes scripti, postea in servitutem deducti fuerunt, h. e. qui dum instituebantur ingenui erant. Sed Titius dum instituebatur ingenuus non erat, quia habebatur tamen a testatore pro ingenuo, quare interpretatio illa eo in casu admittenda non erit, et per consequens, Titius substitutum Sempronium totaliter non excludet.

Ad 4 respondeo voculam, igitur velle, q decisio posterior
dependeat aliquo modo ex praecedenti ut sit sensus, quoniam per
remotionem primi conditionis substitutum in partem hereditatis admitti
debere, quod ut appareat, in quam partem succedere debeat, in hoc
casu semisses fient, ita ut alter semissem &c. Cur autem tali modo
dividi debeat hereditas, ratio non additur in textu

Ad V. Respondeo falsum esse, quod in prioribus verbis, nihil reperiatur
quod pro substituto faciat. Sunt enim quod substitutus Sempronius
in partem hereditatis admittatur, ut illud ulterius per remotio-
nem duorum primorum confirmatur.

Ad VI Respondeo Verum esse, quod verba illa, si mutata conditione
alium heredem &c. non pertineant ad eos, qui tempore institutionis
servi fuerunt, sed ad eos qui praestantem testamentis scripti, postea
servi effecti sunt. Unde et ad verba illa, quae alias substituto
obstare videbantur hoc modo respondet Jctus, et sic in hoc
casu substitutus, plane ab instituto herede adita excludit
ut dictum fuit.

Ad VII et ultimum Respondeo quoniam qui scit alienum servum esse
eumque heredem scribit, et ita substituit, si Stychus haeres
non erit Sempronius haeres esto, nihil aliud tale quod diceret, si
Stychus neque ipse haeres erit, neque alium heredem fecerit,
adeo ut Stychus adita hereditate, in totum Sempronium ex-
cludat: sic qui eum quem liberum putat, esse heredem scribse-
rit, hoc sermone: si haeres non erit, nihil aliud nisi signi-
ficare, quam si ~~vel~~ heredem vel sibi acquisierit, vel muta-
ta conditione, alium heredem non fecerit, adeo ut instituto
haeres, qui adit hereditatem in totum Sempronium excludat,
utrobique enim eadem est remotionis causa, et sic eadem quoque
remotio, ut ex praecedenti apparet.

TERTIO quod d. l. 40 et d. §§ fin. ... vocem COHAE-
REDEM inserunt, aut tamen subintelligunt, illos satis refu-
tat lectio Florentina, in qua non reperitur vox illa, ut et
Vultejus fatetur d. to. Tamen vix est verisimile, inquit Ani-

sius

nihilus Ferretus d. to factum illud tractasse tam diligen, ter, tamq multis vbis Julianum, cum tn nulla in parte vel minimam dederit cam, suspicandi plures fuisse Idos. Quinimò semp unicus, ab eo facta mentiõe, scribe, rit inqt, Idem, erg si heres õ eet, dn adierit Idem, et in partem Idus admittit, et Idem scribit, et multa similia, q vix me credere sinunt, de pluribus cogitasse Idibus Julianum.

QVARTO. Ad Curacii snam & 1º q nullatenus legat AS, q litera A, õ fuerit nota p alter. Tertiò qa in re apta et facili, Tribonianum tam stupidè acu, tum voluisse videri, minimè credibile ē ingt Hotom. d. to Non q verisimilis ē hoc lectio, multo minus naria. Dividi n: Idem, et nos volumus in duos asses, õ tn ut totus as, in instituti servi dnum, eiusq sub, stitutum aequaliter dividat, sed alter. tn semis ut ex pcedd. gstat.

QVINTO. Ad Viglii interptaõem vdet Hillig. d. to q Viglius tentat vba Alter semis expom põe, i. uterq semis, qs latina lingua ptus admittet. Ne, gat itaq q vocula alter, pro duo ap pbatos authores occurrat, q q Ciceronem ē, ap qm in dum vox alter p duo accepitz, et ap Terentium d. to ubi ut Donatus ibid. notat vbum alterum de tribus dr, q totidem eent Chrysidis amatores. Coniunge Hadrianu Cardinalem, de mo latinè dicendi. Dici itaq pt vbum alter, pprie referri ad unum ex duob. Pyrrhus Perrotq cornucop. pag 818 n. 52 sumi v. impprie, idq rarissi, mè pro duo. Et qcqd sit ipsemet Viglius fatetz sane suam interptaõem colorem saltem aliquem hre, qui revelli posset.

Sexto sententiam Connani evertunt ipsa verba textus. Land. ad Hortensii opinionem dicit pt, verum quidem ee q si institutus adierit, nihil iuris hat substitutus, si loquamur de eo q vere ē institutus. sed si paterfam. Titium, quem in,

genuum eē credebat, hēdem scribserit, is non rectè ē insti,
tutus, et sic quoqȝ ō pt aditione, gseq hēdem. Quoniam a.
incertum ē, num testator Titium, si servum eum scivisset,
instituisset, et iniquum, ut pp hoc dubium, ultima voluntas,
cuius alias magnus ē in iure favor evertatur ut exitum
repiret, meritò diversa ē hēdītas, eo ut diximus, in duum
instituti hēdis, et substitutum.

QVÆSTIO II.

Num paterfam. praferatur substituto?

Quod substitutus admittatur, et pater excludatur, tenet Pau,
lus de Castro. in lcum ppriae 3. C. de hēdit. instit. Angel. in l. si pr fam. 40
ff de hēdit. instit. Petrus Gregor. Tholozanus in syntag. J. univs.
lib. 42. c. 15 n. 3. Goveanus ad rubr. ff de vulg. et pupill. subst.
n. 22. Donel. 6 comm. 24. Alexand. Treutlinger de substit.
parte 1 c. 6. n. 10 Connanus 10 comm. 7. n. 4 et Fachin. 4 9ⁱ c. 63.
Iº qa verba substitutionis vulgaris, si heres non erit, hoc signant,
si neqȝ ipse heres erit, neqȝ alium hēdem effecerit d. § fin. J. t.
et d. l. si pr fam. 40 ff de hēdit. instit. Sed filius ipse heres
non est factus, nec et prēm suum fecit hēdem, qa ō acqsivit
ei hēdem, qȝ nec adiit, nec ius adeundi, q repudiando amisit.
Ergo vulgaris substitutus a prē filii hēdis instituti, excludi
non dt, sed admitti, qa venit conditio. IIº si substitutus p
prēm excluderetur, seqretur q implementum illius conditio,
nis, si heres non erit, in psona pris posset adimpleri. Sed
hoc ē falsum, qa aditio ē facti. l. 9 filio 7. § fin. ff de ~~curioso~~
curatore furioso et aliis. Quaa. facti sit, adimpleri dnt,
non in pris sed filii psona l. 44 in pris ff de cdit. et demonstr.
Ergò et illud. IIIº Provisio hominis tollit legis proviso,
nem. l. cum ex filio 39 § 1 et l. 43 § 1 ff de vulg. et pup. subst.
Sed pr vocatur a lege, substitutus v. a testatore. Quare

substitutus pr̃em removet. Nec refert, si dixeris testatorem censeri se cum legis dispositione, conformasse Bart. in l. hdes mei 57. § cum ita i ff ad SC. Trebell. Lex a. disposuit, ut pr̃, recusante filio hdtem, tanq̃ hæres admittatr l. fin. § i et z C. de bonis q̃ liberis. Ergò et testator censetur, ñ substitu,, tum, sed pr̃em vocasse. Procederet ni hoc, si in aliqua lege dispo,, situm fuisset, ut ~~pa~~ pater, si filius, cui datus ẽ substitutus, ~~hdtem~~ repudiaret, tanq̃ hæres admitteretr. Sed hoc in nulla lege exprimitur. Quare ñ p̃sumitur testator, pr̃em sub,, stituto p̃tulisse.

Quod v. pr̃ p̃feratr substituto, vult Bart. Bald. Cynus, in d. l. fin. in pr̃: Jason, Socinus, Ripa et hd. cõiter in l. i ff de vulg. et pup: subst. Vasqus in tract. de success. progressu lib. i § 5 n. 17 cum seqq. Duarenus ad tit. de vulg. et pupill. subst. c. 10 Balduinus in pr̃: h. t. n. 14. 14 Andr. Gerhardi disp. 9 th 4. et Forsterus disp. 13 th 3. q̃ opinio verior ẽ pp sequentes raões. Quarum Iª desumta ẽ ex l. fin. § similiq; mõ z. C. de bon. q̃ liber. in qua dr, q pr̃ filiofam hde instituto, et hdem re,, pudiante, admittatr ad hdtem proinde, ac si ab initio insti,, tutus fuisset. Quemadm̃ ğ institutus adita hdte substitutum excludit, ita et pr̃.

IIª desumitr ex l. si pr̃fam. 40 ff de hdibus instit. l. cum pponas 3. C. de hdibus instit. et d. § fin. Inst. h. t. in qbus textib. habetr, q voba illa si heres non erit, sic accipiantr, si neq ipse he,, res erit, neq alium hdem effecerit. Quamvis itaq filius ipse non sit heres factus, alium tñ vdr pr̃em suum, repudian,, do ~~hdem~~ hdtem hdem fecit d. l. fin. § i C. de bonis q̃ lib. Er,, go a pr̃e substitutus meritò excludit. Unde IIIª raõ oritur, quoniam constat d. l. fin. § i in favorem pr̃is fuisse indu,, ctum, ideò ñ dt in odium eius retorqueri l. 6. C. de LL. et l. 25 ff eod. Sed si concederemus substitutum filio ~~hdem~~ hdtem repu,, diante ~~pa~~ pr̃em excludere tunc d. § i, in pr̃is odium retorqret, q fieri ñ dt.

IVª Ratio est, Ubi est ead. ratio, ibi et ead. esse debet iuris dispositio l.23 in pr. ff ad L. Aquiliam. Sed ratio ob quam testator institu,, tum praetulit substituto, quia est ut ipse fiat dominus hereditatis et heres, obtinet et eum pater fit heres, quia ipse filius quodammodo heres reputatur, nam dicitur dominus vivente patre l.11 ff de liber. et posth. Ergo et obtinebit pater hereditatem prae substituto.

Vª et ultima est. Quia pater et filius ead. esse persona pene intelliguntur l. fin. C. de impub. et al. subst. Filius enim portio est patris, ac caro patris, immo ut unus cum patre capiatur, itaque Cap. 1. q. 4. Ut ergo filius excludit substitutum facta adi,, tione, ita et pater filio hereditatem repudiante. Et haec sententia Jacobi,, nus vera est, nisi ex coniecturis contraria testatoris voluntas appareat, tunc enim dubium nullum est, quin voluntas illa servanda sit. Suar. d. to.

TITULUS XVI

De pupillari substitutione.

Thesis. 1.

Pupillaris substitutio est, quae pupillari tantum fit aetati, unde pupilla,, ris dicitur ex eo, quod proprium est substitutionis, quia sicut in hac substitutione, ita impuberibus substituitur, ut tamen non omnibus substituatur sed tantum pupillis. Donel. 6 com. 23 Est autem pupillus, qui cum impubes est, desiit in patris potestate esse morte l. pupillus 239 in pr. ff d. V. S. Et est duplex Vera et quasi. Vera est quae fit liberis impuberibus sub potestate constitutis, et qui sanae mentis sunt fr. S. t. Haec certis mo,, dis constituitur, constitutaque iterum finitur. In constitutione quoque potissi,, mum occurrunt quaestiones, quae notandae sunt. 1ª est quare substitutio haec sit introducta 2ª quis possit substituere pupillariter. 3ª quibus possit fieri substitutio talis. 4ª sub qua forma et modo. 5ª quis sit substitutionis illius effectus.

2.

Ad primam quaestionem respondetur in s. pr. Inst. nam moribus institutum est, Constat ex tit. quibus non est permissum fac. testam. quod impuberes ob de,, fectum pleni iudicii testamentum facere non possunt, quare cum parentes libe,,

rei suis bene prospiciant, et praesumptio propter naturalem affectum faciat, ut omnia videantur patri concessa l. Aurelius 28 § 3. ff de liberatione legata. indultum est parentib. ut ipsi impuberibus suis liberis testam. fa-cere possint. Moribus autem hoc ius introductum est l. moribus 2. in pr. ff de vulg. et pup. subst. et d. § Vs. nam moribus non Lace-daemoniorum. Viglius in d. Vs. nam morib. n. 22 et ibid. Joan. Crotceus et Henricus Schilbock, sed ex prudentum interpretatione, quae consensu populi probata, in mores postmodum transiit, quae l. XII tabb. quae de pecunia tutela cuiusque sua, testi factionem dedit l. 120 ff d. V. S. et l. testandi 13 C. de testis Confer Aegidium Hortens. in pr. hu. tit.

3.

Deinde possunt substituere pupillariter parentes d. pr. J. t. qui liberos sunt in potestate, d. pr. et qui non sunt intestabiles. Liberis enim patris testam. nemo ~~facere~~ facere potest, nisi et sibi faciat, § liberis a. s. J. t. Ratio est, quia pupillare testam. pars et sequela est paterni testi; adeo ut si patris testam. non valeat, nec filii quod valebit. Sicut enim Codicilli, pars efficiuntur testi: ita secundae tabulae, principalium tabularum partem obtinere videntur. l. 11 ff testa quemadm. aperiantur, et appen-dices sunt praecedentis institutionis. l. 33 in pr. ff de acqr. vel omitt. hered. Quando itaque principalis causa non consistit, nec ea quae sequuntur locum habent l. nihil dolo 129 § cum principalis 1. ff d. R. J.

4.

Tria autem requiruntur in testo patris, ut substitutio pupillaris va-leat. Primum est ut sibi heredem in tali testo instituerit. Nam sine heredis institutione, in testo nihil scriptum valet l. 1 § 3 ff. J. t. II. prius sibi pater debet heredem scribere, deinde filio substituere, et non confundere ordinem scripturae. Caeterum si ante filio, deinde sibi fecerit testam. non valebit, quod videre sagam in qst. 2. III Re-quiritur heredem quod. ut et adita fuerit patris hereditas. Nisi enim adita quoque sit patris hereditas, pupillare testam. evanescit d. l. moribus 2 § quis ai

5.

Ex quibus apparet soli patri, qui liberos habet in potestate, concessam esse liberis suis substi-tuendi pupillarum ~~testam~~ potestatem, et non matri, quia mater liberos

ō s̄t in sua ptate. § 10 i. de adopt. Nec refertur l. si ita mater 33 ff. s.t. qa textus iste loqr, ō de pupillari, sed vulgari subst. qa textus dicit, si sibi filius impubes heres ō erit, q̄ verba s̄t vulgaris substitutōis. Et verba pupillaribus tabulis, innuunt vulgarem illam substitutionem a matre factam, in tabulis pupillaribus, non v. pupillarem Bronchorst. Cent. 3. asse. 35.

6

Tertiò pupillariter potest substitui liberis nostris. Hi autem considerantur, vel qualitativè vel quantitativè. Qualitativè si sint in ptate nostra d. pr. i. t. Potestas autem illa duobus temporibus requiritur substitutionis, nimirum et mortis patris. Mortis p l. cos di 41 § 2. ff d. vulg. et pupill. subst. Substitutionis d. pr. i. t. ubi Imperator utitur verbis illis: quos in p̄te quis habet, in tempus præsens substitutionis collatis, non verò quos quis habebit. hinc ob voculam illam, quoque, in d. l. cos heredi 41 § 2. in f. pr. ubi dr, q̄ quis x̄neo impuberi instituto possit pupillariter substituere, si modo eum in locum nepotis adoptaverit, vel arrogaverit filio præcedente: quia licet quidam verba illa ita interpretantur, si eum adoptaverit vel arrogaverit, postea h. ē. postque ei substituerit, non tamen video, quid faciat pro hac responsione. Quare sensus est illorum verborum, si ante substitutōem factam, illum adoptaverit, vel arrogaverit, et hic filius fuerit ante substitutōem Bonell. 6 comm. 25.

7.

Ita autem potest in potestate nostra existentibus, a nobis pupillariter substitui, ne tamen post mortem nostram recasuri sint in ptatem alterius d. l. 2 in pr. ~~et~~ in verbis: et deinceps, si qui non recasuri s̄t in patris ptatem (quod quando fiat explicatur in pr. i. qbus modis ius patr. ptas. solv.)

qa

quia illi non possunt heredem habere ex testamento, ut
§" dixi in tit. qbus ñ est pmissum fac. testm. Non q̃ pt x̃i,
neis § fin. h.t. emancipatis d.l.2 in pr. nisi tamen hi sint ob
aliquam dignitatem patria ptate exemti, quia in tali per,
sona omnia legitimorum iura remanent firma Nov. 81 c.2.
ut nec naturalibus liberis, quia hi non intelligunter patrem
habere, cum iis pater sit incertus § si adversus ea 12. §" de nuptiis.
et l.23 ff de statu hoium. Reliquis liberis potest substitui
pupillorum sine discrimine gradus d.l.2 in pr. quia libe,
rorum appellatione, nepotes, pronepotes, coeteriq qui ex
his descendunt continentur l.220 in pr. ff d. V.S. et sexus
§ masculo 8 h.t. sive nati sint, sive facti per arrogaõem.
l.10 §6 ff. h.t. sive nasituri § non solum tamen 4 in f. h.t.
Nec refert, quod tempore substituõis posthumus non sit in
patris ptate l. fin. ff de collat. bon. quia qui in utero est,
perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quotiens
de commodo ipsius partus quaeritur l. qui in utero 7. ff
de statu hoium et l.231 ff d. V.S. Commodum autem posthumi
hic versari inde patet, quia defunctorum interest, ut
successores habeant l. et quia 6 in pr. ff de interrog. in iure
fac. Unde dr in l. Julianus 42 in pr. ff de acqr. vel omitt.
hde, quod is impugnet utilitatem pupilli, qui facit, quomi,
nus possit habere successorem.

8.

Sive deniq sint exhaereditati § 6 solum 4 h.t. d.l. sed si pla,
rerio § 5. et l.1 § 2. ff. h.t. Raõ ē, quia substituitur pupillariter
ei qui est in propria potestate, quae non tollitur exhaereditaõe,
et quia non suis bonis pater substituit, sed impuberis d. l.10 §5.
In vulgari enim substitutione, substituitur tantum est heres
testatoris, in pupillari vero, ipsius pupilli seu impuberis. Unde

dicitur in § igitur 2. I. n. t. quod in pupillari substituti,
one, duo quodam modo sint testamenta, alterum patris,
alterum filii, tanquam si ipse filius sibi heredem instituisset,
quod verum est, si hæreditates spectemus. Unum enim tan,
tum est testamentum, proprie loquendo duarum causa,
rum, h. e. duarum hæreditatum. Licet unum testamentum
sit, inquit Ulp. in l. 2 § 2 ff de hæred. vel act. vend. alia tamen
atque alia hæreditas est. Nec resistit, quod ab eo, qui neque
legatum, neque fideicommissum, neque hæreditatem, vel mortis cau,
sa donationem accepit, nihil relinqui possit l. 9 C. de fidei,
commissis, adeo ut legatum inutiliter detur, ab exhæredito.
l. 126 ff de leg. 1. quia differunt legare ab exhæreditato, et sub,
stituere exhæreditato.

9

Quantitative: potest enim pater, ut singulis liberis, vel
ei qui eorum novissimus impubes morietur substituere,
tam singulos singulis, quam unum vel plures omnibus § 6
I. t. qui desumtus est ex l. 37 ff. h. t. de vulg. et pupill. subst.

10

Quarto forma et modus substituendi pupillariter expri,
mitur in pr. I. t. hoc modo: Titius filius meus heres mihi
esto, et si filius meus, heres mihi non erit, sive heres erit et
prius moriatur, quam in tutelam suam venerit, tum Seius
heres esto. ~~Generaliter~~ vel ita: Ille filius meus si intra
pubertatem decesserit, illum ei substituo. Cajus in fragm.
lib. 2. de substit. § pupillaris 2. Et vel nominatim fit, vel
generaliter. Nominatim. Titius heres esto. h. e si filius meus
mihi heres non fuerit, et impubes decesserit. Titius ei heres
esto. Generaliter: quisquis mihi heres erit, h. e multos una
cum filio meo hæredes in testamento instituit, cui generaliter

sub.

substitui ita: quisquis mihi heres erit, is et filio meo ante
pubertatem morienti substitutus esto. His autem verbis
generalibus, illi tantum vocantur, qui et scripti sunt, in testa,
mento heredes, et extiterunt, et pro qua parte hẽdes facti sunt,
d. § substitutur r. h. t. Et ideò neq; pater qui per filium.
l. fin. § 1 C. de bonis q lib. neq; dominus qui per servum
extitit l. placet 19 ff de acqr. vel omitt. hẽdit. ad substitu,
tionem admittetur l. 3 ff. h. t. neq; heres heredis l. fin. C.
de hẽdib. instit. quia non ex iudicio veniunt l. q liberis 8
§ 1 ff. h. t. Hinc Paulus in l. ex illa parte 221 § 1 ff d. V. S.
illis verbis: quisquis mihi heres erit, proximum tan,
tum heredem significari ait. Imò non tantum proxi,
mum heredem, sed etiam scriptum. Et in l. sciendum ẽ 10
in pri ff. d. t. idem inquit: pauciis speciebus heredis appella,
tio proximum continet, veluti in substitutione impube,
ris, quisquis mihi heres erit, idem filio heres esto, ubi
heredis heres non continetur, quia incertus est. Certum
autem esse debet testantis consilium. Ulp. in fragm. tit.
qui hẽdes institui pnt 22. § 3.

11.

Potest verò scribi substitutio pupillaris in iisdem ta,
bulis, quibus sibi quisque heredem instituit. § 3. Vs. illud
palam est. Inst. h. t. Quoniam verò exempla eorum
extant, qui pupillo insidias struxerunt, spe potiundae
hereditatis, ut patet ex Suetonio in Galba, ubi inquit,
Galba tutorem, quod pupillum, cui substitutus heres erat,
veneno necasset, cruce affecit, ideò ut fraudibus, quibus
aliàs testamenta sunt exposita § 4. i de testamentis
ordin. occurrat, substitutio pupillaris, ita secreta esse

debet, ut ad notitiam substituti pervenire non possit, ne vita pupilli substitutus aliquas insidias moliatur. Nam in extrema pagina testamenti fieri debet, ut pars illa, in qua pupillaris substitutio scripta est, quamdiu pupillus annos pubertatis egrediatur, obsignata p[er]maneat, et prior pars testamenti, in qua heres scriptus est, referetur §. fin. a. 3. I. t. et Cajus in fragm. d. t. 52.

12.

Denique effectus pupillaris substitutionis est, ut si quidem non extiterit heres filius, tunc substitutus patri fiat heres, quia bonis suis aperte substituit testator, non heredis aut alienis bon. 6. com. 23. Si v. extiterit heres filius, et ante pubertatem decesserit, ipsi filio fit substitutus heres pr. I. t. et l. 10 §. 5 ff de vulg. et pup. subst.

13.

Hoc autem modo constituta pupillaris substitutio finitur pubertate, quae in masculo accidit anno 14 completo, in faemina v. anno 12 §. 8 I. t. et l. moribus 2. in pr. ff. I. t. Nam post illam aetatem frustra fit substitutio l. 2. et l. 14 ff de vulg. et pupil. subst. quia in ea aetate constitutus potest quis sibi facere testamentum. §. 1 I. quibus non e[st] p[er]missu[m] fac. testm. Cessante autem causa, cessat quoque effectus. c. cessante X de appellat. et auferre alieni testi factionem iniquum est l. 15. C. de pactis.

14.

Quasi pupillaris substitutio fit, quando pater mente capto filio vel nepoti, vel pronepoti, cuiuscunque sexus vel gradus, etiamsi puberes sint, substituit, quae substitu-

tro ad exemplum pupillaris introducta est § 1. I. 1. et l. humanitatis 9 C. de impub. et al. subst. ob quam cau- sam Doctores hanc substitutionem vocarunt exempla- rem, quos tamen reprehat Donell. 6 comm. 23. Tollitur autem haec substitutio, si mente captus resipuerit d. § 1. Beneficia enim principis non conceduntur in cuiusque iniuriam l. nec avus 4. C. de emancip. liber. At si eo tempore adhuc valeret substitutio ista, inciperet fie- ri beneficium principis iniquum, quia auferet homi- ni sanae mentis testamenti factionem. d. l. 43 in pr. ff. d. t.

QVAESTIONES.

1 An nudum sui heredis nomen, seu quod idem, existentia sui heredis tabulas paternas confirmet?

2 Num testamentum in quo pupillaris substitutio, an- te institutionem scripta est, valeat?

QVAESTIO I.

An nudum sui heredis nomen &c.

Vt eo melius quaestio haec tractari possit, duo praemitten- da sunt, unum est, quis dicatur suus heres. Alterum cur suus heres vocetur necessarius? Suus autem heres is dicitur, quem pater dum moritur in sua habet po- testate, et qui est in primo gradu. Sic filius et filia sui heredes sunt, non vero nepos neptisve ex filio, pro- nepos proneptisve ex nepote, ex filio nato, prognatus prognatave, quia licet hae personae in potestate quo- que sint, non tamen sunt in primo gradu. Ita autem demum nepos neptisve &c. suorum heredum numero

st

st, si præcedens persona desierit esse in parentis po,,
testate, sive id morte acciderit, sive alia ratione, velu,,
ti emancipatione. Tali causa nepos licet sit in avi po,,
testate, non tamen est suus heres, quamdiu pater nepo,,
tis est in potestate avi. Pater enim sic nepotem gradu præ,,
cedit. Sivero exierit de potestate avi filius, incipit nepos fie,,
ri suus heres, quia tantum est in potestate avi, et in pri,,
mo gradu. Et hoc in cæteris deinceps liberorum personis
dictum esse intelligimus, §2 J de hæreditatibus q ab intest.
et §2. J de hdum qualit. et diffra. Deinde sui heredes
vocantur necessarii quia quod ad ius Civile attinet inviti
ipso iure sine ullo facto ex l. 12 tabb. tam ab intestato, quam
ex testamento heredes fiunt, etiam ante apertas tabulas,
et sine ulla aditione, sineq ulla pro herede gestione l. pen.
§ pen. ff de bonis lib. l. pen. §1 ff de Castrensi peculio. l3
§ fin. ff de hdibus instit. et l. in suis 14 ff de suis et legit.
His opponuntur extranei heredes, quos voluntarios dici,,
mus, quia in eorum arbitrio situm est, utrum heredes esse
velint, vel non. Unde extranei dicuntur, acquirere et
adire hereditatem: sui verò existere, immiscere retine,,
re. Extranei dicuntur hæreditatem repudiare, sui verò
abstinere l. 1 §7. ff de succes. ed. et l. 4 C. de repud. hdte, quod
abstinendi consilium ipsis à prætore datum est d. §2. J de
hdum qual. et diffra et l. cum bonis 87. in pr. ff de acqr.
vel omitt. hdte. Quamvis autem sese abstineant, nudum
tamen nomen heredum retinent l. 6. §2. et l. pen. § pen. ff
de bon. liber. unde is non dicitur esse sine herede, qui su,,
um heredem habet licet abstinentem se. l. 30 §10 ff de
fideicommis. libert. Ponamus itaq patrem filium suum

Sejum

Seium impuberem instituisse heredem in testamento, eique Titium pupillariter hoc modo substituisse. Si filius meus heres mihi non erit, sive heres erit et prius moriatur, quam in suam tutelam venerit, tunc Titius heres esto. Mortuo patre testatore Seius filius fit quidem patri suo ipso iure heres natus, verum hereditati paternae sese non immiscet, quaestionis itaque est, num substitutus possit admitti? Ratio dubitandi dependet ex superioribus, ubi dixi quod tria requirantur in testamento patris, ut substitutio pupillaris valeat, tertium quod huc pertinet, facit, ut etiam adita sit patris hereditas. Non enim non adita paterna hereditate, pupillare testamentum dicitur evanescere l. 2. § 1 ff. h. t. et in l. 10 § 4 ff eod. haec leguntur verba: nec enim filii testamentum valet, nisi patris fuerit adita hereditas. Nec enim sufficit, ad secundarum tabularum vim, sic esse factum testamentum, ut ex eo adiri hereditas possit. Quoniam v. in hac facti specie a Seio filio testatoris non adita est hereditas, ut apparet, videbatur dicendum, nudum sui heredis nomen, seu nudam ~~ab~~ ~~hac~~ hdis sui existentium, paternas tabulas non confirmasse, et consequenter, pupillare quoque testamentum evanuisse. Paternum enim testamentum principale est. l. 44 et l. 2. § 1 ff. h. t. pupillare vero pars et sequella paterni testi l. 38 § fin. ff. h. t. Quemadmodum itaque minus principale sine suo principali consistere non ~~potest~~ pt, sic nec poterit testm pupillare sine paterno. Evanescit autem hic primum, quia non est aditum a filio. Ergo etiam pupillare. Huc adducit

l. 11 § 1 ff ad SC. Trebel. ubi ab Ulpiano, ex Iuliani mente
refertur, si duo fuerint a patre instituti, cum filio eius
impuberi, et iid. substituti filio; sufficere ei, qui fidei,
comissum in 2dis tabulis accepit, unum ex 3dib. institu,
tis rogere adire patris 3dtem. Hoc enim facto, confir,
matisq3 patris tabulis, poterunt ex substitutõe ambo cogi adi,
re, et restituere hereditatem. Quorum verborum figura talis ē:
Instituit quis in testamento filium suum impuberem, deinde
Titium et Seium cosdes, et substituit filio impuberi dictos
cosdes Titium et Seium, rogavitq3 eos, ut impuberis filii 3dtem
quarto Caio vct restituerent, et ita decessit. Postea anteq3
filius impubes, vel unus ex duobus istis cosdiõis 3dtem
adiret, moritur filius impubes, in pupillari aetate. Postmor,
tem filii impuberis Caius fideicomissarius contendit
a substitutis, ut illi adeant 3dtem impuberis, eandemq3 sibi
restituent: q cosdes substituti recusant, praetendentes 3dtem
testatoris non fuisse ab impubere aditam, et sic non posse
se 3dtem restituere. Nisi enim pris 3dtas adita sit, pupilla,
re testm evanescere. Quaerit q quid iuris sit, num sola sui 3dis
filii vct impuberis existentia ɔfirmavit tabulas paternas,
num v. opus sit confirmatõe quadam, q fieri dat à cosdibus sub,
stitutis, p aditionem 3dtis paternae. Et decidit, quod cogi
possint adire pris 3dtem, eandemq3 restituere. Confirmari
n: p 3dtis aditionem patris tabulas. Quod duplici mõ ex
textu ostendi pt: Primo n: is q cogitur adire 3dtem, cogit
id facere, a. pp 3dtis paternae restitutõem, a. ut tabulas pater,
nas confirmet. Sed non cogit adire 3dtem paternam, ut eand.
restituat, quia non rogatus est restituere ut heres institutus,
sed ut substitutus, et sic non paternam, sed filii 3dtem. Fidei,
comissum enim accepit fideicomissarius, õ in paternis tabulis, sed
2dis, h.e. pupillaribus. Quare cogit adire 3dtem co heres substitutq,
ut confirmet tabulas paternas. Tertium n: ob quod cogi poss.

Aaa

adire

adire hdtem, ex textu probari non pt. Sed hoc videtur manifeste, posse probari posse ex d. textu, dum ait Jctus, hoc n: facto, confirmatisq patris tabulis, poterunt ex substitutione ambo cogi adire et restituere hdtem, q. dicat, per aditionem hdtis ab uno factam confirmari tabulas paternas, et p consequens pupillares quoq confirmatas reputari, ut possint ex substitutione ambo cogi adire et restituere hdtem.

III° Si filius institutus necessario maneret heres ex testo post abstensionem, dicendum esset, nullum fore locum vulgaribus substitutionibus filio instituto. Sed hoc dici non pt. Ergo etc.

IV° Si existentia sui hdis confirmat tabb. paternas, et p consequens et pupillares. Ratio danda est, cur non et nudu sui hdis nomen confirmet legata.

V° Adfert l. 28 ff de reb. ante iud. poss. ex qua probat, nuda sui hdis existentia pupillares tabb. non confirmari. Si n: confirmarent, inqt Ant. Faber, nulla rao eet, ut substituto hdtem pupilli adeunte, utramq pris scet et filii hdtem, conjungi diceremus. Si q. pupilli (cuius interest testarium successorem hre potius legitimum) favor postulat, ut si pris hdtas, aere alieno gravata et oppressa sit, substitutus pupilli tm successionem amplecti possit, ne metu oneruum pris, timidius impuberis adeat hdtem l. 42. ff de acqr. hdte. Atq Javolenus in d. l. prtam. 28, propositam qonem aptè sic definit, ut pris et filii hdtas conjungat, et in oi aere alieno, q pris a. filii fuit, substitutus obligetur: Et hanc snam defendit Goveanus ad l. 2. 5 s. n. 28 et l. 10 § 4 ff de vulg. et pup. subst. Viglius in pri. h.t. n. 21 Ant Faber 2. conject. 2. et alii quos adducit Alexander Trentacinqus de subst. parte 2. c. 5. n. 4.

Verum q sola sui hdis existentia confirmet tabulas paternas et pupillares, statuunt Suar. ad tit. de vulg. et pup. subst. c. 14 hon. 8. com. 25 Stotom. q observ. 10 Schifordegh. lib. 2. tract. 2 p tot. Vult. in pri. h.t. n. 9. et seq. Arum. disp. 8 § 17 And. Gerhardi dec. 9 q. 3. et Forsterg partes disp. 18. § 9. qsna confirmatur seqq. raoibus, quarum prima desumta e ex l. 12 ff. h.t, in qua talis adfertur casus: Testator instituit Seium et Titium liberos suos in testo hdes, Titioq

impe.

impuberi pupillariter substituit Seium, mortuo testatore uterq[ue]
patri heres extitit, n[on] p[er] mixtionem, sed ipso iure. Deinde defuncto
fratri impuberi indicto heres frater heres extitit necessarius.
Vrgentibus a[utem] creditoribus paternis et legatariis frater, q[ui]
et pri[mo] et fr[atr]i heres necessarius extiterat, prius q[uam] h[ere]d[ita]tem recu,,
saverat, bonorum paternorum separationem a p[rae]tore postu,,
lavit, ne creditores paterni, bona fratris impuberis attin,,
gerent. Quaesitum e[st] ecquid separatio ista bonorum fr[atr]i conceden,,
da? et Papin. R[espondit] e[ss]e concedendam. Apparet itaq[ue] posse fr[atr]em
fr[atr]is impuberis h[ere]d[ita]tem retinere, etsi n[on] adierit p[at]ris h[ere]d[ita]tem.
Nam si adiisset, n[on] posset paternam h[ere]d[ita]tem repudiare, et p[er]
consequens dicendum erit tabulas pupillares sola sui h[ere]dis exi,,
stentia confirmari. Ad quam tamen l. licar. d. loco probabiliter
responderi posse putat fuisse datum eodem filio in illa facti
specie. Cum a[utem] duo h[ere]des instituti s[un]t testo p[at]ris, sufficit ab uno
aditam e[ss]e h[ere]d[ita]tem ad confirmationem tabularum pupillarium d. l. 11 §1
Nec resistit q[uod] in d. l. 12. nulla fiat mentio co[here]dis dati, q[uia] n[on] solent ex,,
primi ea a Icto, de q[ui]bus n[on] e[st] q[uae]stio. Quaestio ibi erat de separatione
bonorum. Si q[uae]stio fuisset an valeret substitutio pupillaris, recte dice,,
ret, q[uia] hoc expressum n[on] e[st], pro divinatione habendum e[ss]e
II. Ratio desumitur ex l. 41 ff de acqr. h[ere]d[ita]te, in qua s[cribi]t[ur] q[uod] filius institutus,
q[ui] se p[at]rna h[ere]d[ita]te abstinuit, si ~~aut~~ ex h[ere]d[ita]te fr[atr]is, cui substitutus erat,
h[ere]d[ita]ti se immiscuerit, et p[ro] h[ere]de gesserit, ex substitutione h[ere]d[ita]tem obtinere posse.
Ex quo colligitur sui h[ere]dis nomen tabulas pupillares confirmasse, et
n[on] aditionem, de qua nihil in d. textu. Nec id immerito: cum is heres
maneat, q[ui] semel extitit l. 7. §10 ff de minorib.
III et ultima ratio deprompta e[st] ex l. 28 ff de reb. ante iudic. poss. in
qua cum filius impubes ex toto asse institutus e[ss]et, a p[at]ris h[ere]d[ita]te abstinuisset
nihilominus substitutus pupillaris admittitur, q[uia] nuda sui h[ere]dis existentia confirmavit
tabulas pupillares, confirmando tabulas p[at]ris. Nec resistit, inquit Schifordeg. l. 3. d. tract. 2 q. 3.
q[uod] in ea specie n[on] permittatur substituto adire impuberis h[ere]d[ita]tem ex substitutione, q[uod] p[at]rnis
creditorib. obligetur, q[uia] hoc n[on] ideo fit, q[uod] substitutus p[at]rnam h[ere]d[ita]tem adire cogatur ut impu,,
beris heres e[ss]e possit, sed q[uia] aut lex ait, tunc ita coepit e[ss]e h[ere]d[ita]s p[at]ris et filii, fa,,
ctaq[ue] una impubere moriente, cum filius p[at]ri suo heres extitisset, atq[ue] ita
p[at]rnam h[ere]d[ita]tem in proprium suum p[at]rimonium, convertisset.
Cui opinioni n[on] resistunt argumenta s[upra] adducta. Ad I. dici p[otes]t, textus o[mn]es
q[ui] aditionem h[ere]d[ita]tis urgent, accipiendos e[ss]e, n[on] eo in casu, quo suus heres, sed
quo extraneus institutus est, filius v[ero] exh[ere]datus, quo certe casu, aditio h[ere]d[ita]tis extranei o[mn]ino
req[uiri]t[ur], cum filius exh[ere]datus p[at]ri suus heres existere negat l. 1 §10 ff de suis et legit.

Ad

Ad II R. Schifford. d. tract. 2 q. 11, cum filius, inquit, praeponatur institutus nulla opus fuit aditione, ad hoc ut facta illa confirmarent, tabulas pupillares quae antea per eundem sui heredis nomen confirmatae fuerunt, sed quia institutus a filio eidemque substitutus rogatus fuerat hereditatem pupillarem restituere, unde debuit praecedi secundo aditio hereditatis primae, qua facta sequitur post aditio hereditatis filii, et si dominum restitui eiusd. hereditatis.
Caute quod Julianus separavit aditionem hereditatis primae, et confirmationem tabularum patris, ne existimaremus aditionem istam fieri propter confirmandas tabulas patris.

Ad III R. Vult. d. to., quem sequitur Arum. filium institutum quidem manere heredem post abstensionem, sed non ex testo, successio vero ex testo, ea demum est, quae vulgarem substitutionem excludit, atque ea successio hic non est, quoniam heres abstinet: quae solutio recte displicet Schiffordegh. d. tr. 2. q. 4. cum nihilominus post abstensionem, filius heres maneat, et nomine et effectu, et quidem ex testo, ut constat ex l. 87. ff de acqr. hered. l. 23. § 3. ff ad Trebel. l. 32. ff de manum. testo. l. 30 § 10 ff de fideicomiss. lib. et l. 1 § 7. ff si quis om. cau. Hinc alii putant dationem vulgaris substituti, existentiam sui heredis tollere, et ex necessario facere heredem ~~heredem~~ voluntarium. Quae sententia recte reiecta est a Bon. 6. com. 24. quem sequitur Forsterus parte 1. d. disp. 13 th. 2. Quare potius dicendum est, cum Ant. Fabro in errorib. pragmatic. dec. 32 errore 7. et Schiffordegh. d. to. quod licet filius post abstensionem heres maneat, attamen non talis heres sit, qualem esse pater voluerit, saltem ad hoc ut excluderet substitutum. Cogitasse enim patrem de tali herede, cum vulgarem substitutum dedit, quem haberet, atque ac proinde cederet creditoribus a. nisi id faceret, bonorum venditionem suo nomine pati cogeretur, quorum nihil convenit suo herede se abstinenti. Aut cum Bon. d. to. respondendum erit, verba vulgaris substitutionis: si filius heres non erit, nihil aliud significare, nisi hoc si filius heres non erit, quibus modis accidere potest, ne sit heres, non aliter. Atque ne sit heres his modis accidet, si a. vivo patre decedit, a. ab eo emancipatus, postea hereditatem mortui repudiet.

Ad IV R. Schiffordegh. q. 6 si certum sit abstentos esse heredes necessarios legatum vel fideicommissum non deberi l. 1 § fin. ff ut in poss. leg. nom. neque tamen eo minus legata et fideicommissa valere, cum et testamentum valeat, ipso iure, et filius qui semel testo heres fuit, talis etiam maneat post abstentionem. valent itaque legata, non tuitione praetoris quod tamen contendit Goveanus. sed ipso iure civili.

Ad V. quid respondere possit, constat ex iis quae dixi in ultima ratione posterioris sententiae.

QVAESTIO II.

Num testamentum in quo pupillaris substitutio est etc.

Non valere testamentum traditur in l. moribus 2. § 4. ff de vulg. et pup. subst. cuius verba sunt: prius autem sibi quis debet heredem scribere,

deinde filio substituere, et non quertere ordinem scripturae.
Et hoc Julianus putat, prius sibi debere, dn filio idem scri,,
bere. Caeterum si ante filio, dn sibi faciat testm, ō valere. Quae
snā gfirmat autoritate et raōe. Autoritate rescripto Impa,,
toris Ulpiani, ad Junium Rupem Britaniae psidem. Raōe:
qa constat unum ēē testm, licet duo sint hdes. Snā pbatur ul,,
terius in ead. l. 2 § fin. ubi, q ḡ textus ait, dictum ē singulis
liberorum substituere licere, ideo adiectum ē, ut declaret,
ō ēē a filio testo incipiendum impuberis. Contra quam snam
opponit d. l. 2. § 5., ubi sic qsita fuerit testatus: si filius meus
intra 14 annum decesserit, esto heius heres: dn filius heres
esto: dr valere talis substitrō, licet quersa scriptura filii
testm fecerit, et in § sed et si 6 subiicit, ō ordinem scri,,
pturae, sed ordinem successionis spectandum ēē. Quid itaque si,,
bi vult, q dixi sr ō quertendum ēē ordinem scripturae?
Fri id sollicite inquirunt Dd. alii aliter. Glos. in § 5. I. t. ā sequ
in d. l. 2. § prius 4 Bart. et Angelus Donel. 6 com. 26. Vult. in
pri. I. t. n. 9 et Jacius Cent. 5 q. 92. distinguunt inter filium
exhaereditatum et institutum. Si substitrō facta ē exhaeredita,,
to, tenendus erit ordo scripturae, et tunc dt pris testm pcedere
d. l. 2. § prius 4. Si v. substituit instituto, testm valet, licet
conversa scriptura sit factum d. l. 2 § 5. Raō ē qa odiosa ē sub,,
stitrō, q facta ē exhaereditato l. 24 C. de leg. ob exhaereditaōem
q privare videt liberos debito nāli, quare ō erit adiu,,
vanda l. 19 ff de lib. et posth. Adiuvaret a. et ampliaret, sior,,
do scripturae ō dret. pcise observari. Contra v. substitrō in,,
stituto facta favorabilis est l. 8 § 7. ff de inoffic. testo, qua,,
re fieri poterit, ō solum post pris testm, verum et ante.
Quae snā et conciliatio improbabilis est Iº ff l. etris. § 2.
ff de lib. et posth. et l. 1 in pri ff de hdib. instit. ubi habetur,
quod nihil referat, quo loco fiat exhaereditatio, sive ante
hdis institutionem, sive in media institrōe, sive et post. Si ergo
exhaereditatio, q tn odiosa est, ad hoc ut valeat, non refert
sive fiat ante, vel post heredis institrōem, multo potius
dicendum erit, nihil referre, sive substitrō, q fit filio exhae,,

re

reditato, post vel ante 3dis institūoem fiat, cum sit favo-
rabilis l. 6. ff de inoffic. in f. fac. et § licet a. 2 § q et ex
qbus cāis manum. ō pnt. II° Apparet freqntiores ēē, 3darum
institūoes, rariores v. ex hereditatoēs. Sed si diceremus d. l. 2
§ 4 loq de filio exhereditato et d. § 5. de filio tm instituto,
tunc regula q in d. § 4 tradit, eēt gcepta de specie rariore,
et ita exceptio, q ponit in d. § 5, regula sua eēt latior.
III. Quia ratio qua utit Jctus ut ordo scripturæ custodiat,
in eo et testo locum obtinet, ubi filio instituto datur ē sub-
stitutus, qa constat et illud ēē unum testm, licet sint duæ
3dtes. IV° multi ō nota cāa exheredant filios, nec ut eis obsint,
sed ut eis consulant l. 18 ff de liber. et posth. V. d. l. cum qdam
C. de legatis, agit de substituto exheredati, a quo legatum
relictum est. VI° Quia textus d. § 4 ē gntr conceptus. Quare
cum nulla rāo diversitatis bona adduci poit, merito distinctio
illa in substitūoem, q vel exh3dtato, vel instituto filio facta ē,
tanqm divinatoria reiicit. Sn cōis hd. opinio, Agendum ēē
d. § 4. de pris et filii testo, q separatim ex intervallo, et diviso
tempore gditum ē, d. v. § 5. qn incontinenti, unoq gtextu, et sibi
et filio qs testat. Quæ conciliatio pbari ō pt, qa d. § 4 gntr loqr,
dn qa rāo qibi adfert, tum et militat, qn qs eod. tempore, et iisd.
tabulis, sibi et filio facit testm, qa verum ē, unum ēē testm
pris et filii, licet duæ sint 3dtes. III° Putat Goveanus lib. 1
lect. var. Jur. civ. c. 8, Ulpianum gria scribisse. Non pt, ait,
Ulpianus, magis apte pugnantia dicere. Principio ex sna
Juliani gfirmata Imp. rescripto, ordinem scripturæ atten-
dendum ēē scribit, et ē vestigio subiicit, attendendum ō
ēē. Quare corrigit textum, et p comprobata est, legit
improbata I° qa in § sed etsi ō scribit Ulpianus successio-
nis ō scripturæ ordinem spectandum, et quoquo loco fiat
institūo, caput semp et principium Agi testi. II° Quia et
Imp. in § ante 3dis 34. j de legatis fatet, antiqtati quoq
visum fuisse absurdum spectari ordinem scripturæ. III°
suadet correctionem rāo, q addit in d. § prius 4.

Veri

Verum quoniam semp[er] [con]stat, veterum ext[ra] de p[ro]babili conciliat[i]o[n]e cogitare, [quam] textum q[uod] odiosum [est], emendare, ideo et Goveani hanc emendat[i]o[n]em, reiiciendam e[ss]e putamus, q[uod] et factum [est] a Roberto lib. 1 recept. lect. c. 34. Quam correctionem tollere et videt[ur] d. l. 2. § fin. in quo repetit, q[uod] dixerat in § 4 dicit[ur] n[am]: ibi; q[uia] [quod] dictum [est], singulis liberorum, substituere licere, ideo adie[ctum] [est] ut declaret, [non] e[ss]e a filii testo incipiendum impuberis. Hoc in d. § 4 illis verbis exprimit[ur]: prius a. sibi q[ui]s d[ebe]t [testamentum] sc[rib]ere, d[einde] filio substituere, et [non] [con]vertere ordinem scripturae. Ad I. [quod] et III. Goveani rat[i]o[n]em, q[uod] d[ic]tum deri poss[i]t mox ad parebit. Ad II dico olim ante [here]dis instit[utio]n[em], nec legata, nec libertates, nec substitut[i]o[n]es valuisse Ulp. in frag. t. 24 § 14 et tit. 1 § post mortem 15 et 16 Caius lib. 2 in frag. t. 4 in pr. Quoniam vero ius hoc antiquum, correctum invenit[ur] t[ame]n, quo ad legata et libertates, ut [con]stat ex d. § 34, merito dicendum erit ius illud antiquum, rat[i]o[n]e substit[uti]o[nu]m incorrectum mansisse p[er] l. 27. C. de testis. Et q[uod] observandum [est] inquirimus hic, an d[ic]at vel [non] corrigi ius illud antiquum rat[i]o[n]e substit[uti]o[n]is, et num civile vel incivile sit, scripturae ordinem in hoc sp[eci]e seq[ui], sed n[on] i[n]de t[ame]n inquirimus, num testam[entum] ~~vel~~ valeat, q[uod] instit[uti]o[n]i substitut[i]o[n]em [prae]mittit.

IV[o] et ultimo existimat M. Lycklama a Nyeel. i membr. Eclog. 28 d. § 4 loq[ui] de p[at]ris testo, et d. § sed si q[ui]s 5. cum seq. de filii. In p[at]ris testo n[ecess]ario [prae]mitti d[ebe]t instit[uti]o substit[uti]o[n]i. In testo v. q[uod] pater filio fecit, [prae]cedere et p[otes]t substitutio, q[uonia]m in hoc [non] ordo scripturae, sed ordo successionis spectat[ur] d. l. 2 § 6. Rat[i]o [est], cur p[at]ris testam[entum], incip[er]e [non] poss[i]t a substit[uti]o[n]e, q[uia] unum [est] testam[entum], licet duae sint [here]des d. § 4, quasi dicat JC. q[ue]madm[odum] si q[ui]s sibi t[antu]m facit testam[entum], [non] p[otes]t [prae]mittere substitut[i]o[n]em instit[uti]o[n]i ut substitutio valeat, ita nec poterit eand[em] [prae]mittere, q[uando] sibi et filio simul facit testam[entum]. Utroq[ue] n[am] in casu p[at]ris testam[entum]. Nec [con]tra[ri]at[ur], q[uod] hic obiici poss[i]t, nihil interesse, sive p[at]ris testam[entum] ab institut[i]o[n]e incipiat, sive a substit[uti]o[n]e, cum sint duae [here]des.

9a

q a illae tm st unius testi, seu unum e testm duarum cau,,
sarum, v duarum bdrum. Nec movet q duo q damodo
sint testa, alterum pris, alterum filii §§ 2. S. t. q a pris et filii
testm pro uno bt, et iure ptorio l. 20 ff h. t, adeo ut pupilla,,
re testm, pars et sequela sit primi §§ 5. h. t. Si itaqz pris testm
o valet, nec filii valebit l. nisi l. 129 §1 et l. 178 ff d. R. J.
Ergo et o valebit filii testm, si pris o pcesserit. Quod n:
subsistere poit, id st o ex se, sed pris testo. Quamdiu
q o pcedunt primae tabulae, secundae o valent; contra v. qn
pris testm primo factum e, nihil in est quo mo testm filii
fuit, num scribat inversa scriptura, vel o, q a in eo o or,,
dinem scribturae, sed successionis spectamus d. l. 6. §2. suum
n: robur ex pris testo q pcessit st. Possunt itaqz 2dae tabu,,
lae fieri hoc mo: si filius meus intra 14 annum decesserit,
Seius heres esto. bm filius heres esto d. §5 sed sis. Velita:
si filius mihi heres o erit: Seius heres esto: filius heres
esto d. §6. Sic et sufficit tabulas pris, ee signatas, etsi
n signatae sint filii, et septem signa patris sufficiunt d. l.
20 in pr. ff de vulg. et pupil. subst. Et hanc posteriorem con,,
ciliationem, reliqs pferendam ee existimo, mxe quoniam
JC. ipsemet ~~testat~~ fatetr in d. §5. q gversa scriptura filii
testm fieri poit, quo certe innuit, in pris testo, ordinem scri,,
bturae observandum ee. Quod v. ulterius M. Lycklama
a Nyeh. d. to, curvit primae tabulae dant 2das antecedere,
raoem raois illam ee tradit, ut sciatr q pars testi post
mortem testoris prius apiri dat, in eo videtr errasse. Li,,
cet nigs, si ita formidolorus sit, ut timeat, ne filius suus pu,,
pillus adhuc, ex eo q palam substitutu accepit, post mor,,
tem eius, piculo insidiarum subiaceat, vulgarem substi,,
tuoem palam facere, et in primis testi partibus ordinare,
illamqz substituoem, p quam si heres extiterit, pupillus
et intra pubertatem decesserit, substitutus vocatr, separa,,
tim in inferioribus partibus scribere poit, et eam partem
prio lino priaqz cera consignare, et in priori parte testi

cavere ne inferiores tabulæ, vivo filio et adhuc impubere, aperiantur: illud tn̄ ō infert simplicem, et perpetuam necessitatem sed magis consequentiæ, et consilium datum ē pri formidoloso ut apparet ex §3 h.t. Quod et manifeste in f. d. §5 subiicitur dum textus dicit: illud palam ē &c. Quoniam q̄ Iure pro posteriori casui rao raois a M. Lycklama allata adplicari ō pt, a. rao illa raois vera ō erit, a. subsisto q̄ in iis d. tabulis scri, bta ē, ō valebit: Illud si dixeris, expugnabis M. Lycklama. Si v. hoc erroris manifesti argues Imp. nrm. Quare ejus sen,, tentia sequenda erit, illiusq rao raois reiicienda.

TITULUS. XVII.

Quibus modis testamenta infirmentur.

Thesis. 1.

Egimus a tit. 10 usq ad psentem de testis constituendis, sequitur hoc tit. de testis dissolvendis seu infirmandis. Et pri qdem ōe testm, vel ipso iure nullum ē, vel iure qd. subsistit, cum rite sit factum, qa tn̄ ō recte factum ē, ideo infirmatur s̄ (?) Joca. 5. h.t. Qn ipso iure testm nullum sit, dictum ē s. in tit. de exhared. liber. 13. Testamentum a. q, ō recte factum ē, infirmatur vel iure ordinario, vel extraordinario. De testo q iure ordinario infirmatur agitur in hoc tit. de eo v. q extraordinario iure infir,, matur in tit. seq.

2.

Duobus a. modis ordinario iure infirmatur testm, si a. fuerit ruptum, a. irritum factum. pri h.t. Et qqvis nullum existere, rumpi, et irritum fieri, sine discrimine sumantur, commodius tn̄ ē, singulas causas, singulis adpellaoib. distingui §5 h.t. Rumpitur testm, cum in eod. statu manente testatore ipsius testi ius vitiatur §1 h.t. h.ē qn testm rite factum pprio vitio quodam laborare incipit. Irritum v. fit, qn ō pprio vitio, sed alieno laborare incipit. teste Ægidio Hor,, tensio, hic. Proprium testi vitium: occurrit duplex:

Unum

Vnum accidit quando testatori suus adnascitur d. §1 et l. 8 in pr. ff de iniusto rupto, quem testator, si ante testm extitisset, a. nominatim instituere, a. exhaeredare debuisset. Quoniam g ~~exhaereditare~~ agnatione sui hdis facta, pteritum se invenit, merito rumpit tale testm, idq; totum infirmat §§ posthumi 1 I de exhaered. liber. Agnoscitur a. suus heres, qn testator aliquem adoptat, sicut eius ~~pot~~ ptati subiiciat d. §1 modo testator sit avus vel pavus, mater, nus vel prius, o v. xnexi, qa hic adoptivus filius, o dt hdes instituere, vel exhaereditare. §2. I de adopt. et l. 10 C. eod.

3.

Alterum vitium accidit, qn testator p posterius testm prioris firmitatem infringit §§ posteriore 2. h. t. Vt n: in aliis oibus rebus integra datur recedendi facultas §§ g cum seqq. I de mandato: ita quoq; in testo, nemo pt sibi eam legem dicere, ut a priori ei recedere o liceat l. 22 in pr. ff. de leg. 3. et hoc e q dr ambulatoriam ee hdis voltem usq; ad mortem l. 4 §14 ff de adim. vel transfer. leg. l. cum hic status 32. §3 ff de don. in vir. et ux., et q posterius gerunt, priorib. derogare. l. Divi 6. §§ codicillos 1. ff de J. Codicillorq.

4.

Vt a. posterius testm vim tollendi hat, o sufficit nuda testoris voltas. § ex eo a. 7. h. t. Cum n: gstet nuda volte o gstitui testm l. q ex liberis 11 § fin. ff de bon. poss. sdm tabb. nec et sola volte revocari poterit l. nihil. 35 ff de R. J. usq; adeo, ut et si qs post factum prius testm, posterius facere coeperit, et a mortalitate pventus, a. quia exm eius rei paenituit, id o pfecerit, priores tabulae iure factae, irritae o fiunt, et si testator principem reliquerit hdem. Licet n: principes legibus solu, ti sint § sed et q 6. I de iure nali G. et Civ. attn legibus vivunt § fin. h. t. Nec credendum e Romanum principem qa iura ~~tenet~~ tuetur, observationem testatorum multis vigiliis excogitatam velle everti l. 35 in pr. C. de inoffic.

testo

testo. ne inde iniuriarum nascatur occasio, unde iura nascunt
l. 6. in pri. C. unde vi.

5.

Oportet q̄ ut sequentes tabulæ iure ordinatæ et pfectæ
fuerint. Nam imperfectum testm, sine dubio nullum ē d. §§ T.
l. 21 §1 et l. 3. C. de testis, cum nihil actum eē creditur, dum
aliqd addendum superē l. cum Sillanianum 11 in fi. C. de his
qbus ut indig. Nec interē, extiterit aliqs heres ex posterio,
ri testo, iure pfecto, an ō, hoc n: solum spectat, an aliquo
casu existere potuerit §2 h. t. a. quod qs ex rebus certis in
eo heres fuerit institutus §3 h. t. l. si qs. 29 ff ad SC. Trebel.
l. posthumus 12 §si paganus 1 ff de iniusto rupto et l. 9
ff de testo milit. Excipite tn, nisi forte posterius testm, vel
iure militari factum sit, vel in eo scriptus sit, qui ab inte,
stato venire pt. Tunc n: et posteriore ō pfecto, superius rum,
pitur l. 2 ff de iniusto rupto et l. 12 §1 ff de bon. poss. c tabb.

6.

Alieno vitio iterum duobus modis testm laborare incipit, te,
statoris et hdis. Testatoris qn is capitis diminuoēm patit
§ alio a. 4 h. t. sive maximam, sive mediam, cum illi testari
ō possint, q civitatem amiserunt: sive etiam minimam,
qn vet qs pti adoptantis subiicit: q n: sui iuris ō ē, is testm
facere ō pt. ipn s' qbus ō ē pmis. fac. testm. Semel tn irritū
factum testm hoc modo, nihilominus reconvalescit ex iure pto,
rio, ut heres scriptus 2dm tabulas testi bonorum possessionem
agnoscere poit, simodo defunctus [illegible] et civis Romanus,
et suæ potestatis mortis tempore fuerit, testmq signatum
sit septem testium signis § 6. h. t. Exigit n: ptor, ut is cuius
bonorum possessio datur, utroq tempore ius faciendi testi ha,
buerit, et cum facit testm, et cum morit l. 1 §8. ff de bon. poss. 2dm tabb.

7.

Heredis: qn deserit testm ab hde, ō adita ex eo hte hdte. l. 1
ff de iniust. rup. l. intestatus 64 ff d. V. S. l. 9 ff de testoria tutela.
l. 20 ff de bon. poss. c tab. et Ulpianus in frag. tit. qmodo testa rump. 23.

§ irritum 3. Hunc bi modum a testo irrito facto separat Justi, nianus in pr. J de sdtib. q ab. intest. qua in parte ō secutus ē Caium, a. quam alium ex antiqs, qui tōo bn testoris putavit testm irritum fieri poe, ut male ğ Imp. nrm scribsit Ægid. Hor, tens. in d. §4. Sed Ulp. potius q similiter casum ō adita sdtis ab irrito facto testo distingvit l. 1 in pr. ff de suis et legit.

TITULUS XVIII.

DE INOFFICIOSO TESTAMENTO.

Thesis. 1.

Extraordinario iure infirmat testm, p inofficiosi qrelam, qua qs petit testm rescindi inofficiosum, q certis psonis inique a pre exsdtates, a. inique a mre vel avo materno pteritis, ō ex officio pietatis factum videt. pr. J. st. Absolvit a. qrela haec, qnqz potissimum membris. I est, qbus det haec qrela. II. Contra quos. III Quomodo pponat. IV. Quis effectus sit pposite qrelæ. V Cn qrelæ locus non sit.

2.

Et primò qd. datr qrela inofficiosi, tribus psonarum gnribus. 1° descendentib. 2. Ascendentib. et 3° Collateralibus. Quod ad descendentes attinet, illi uti pnt qrela sive sint masculi sive feminae l. 15 et l. 22 C. h. t. sive sint nales et legitimi simul, sive legitimi tm, § tam a. 2. J. t. l. si suspecta 29 § 3 ff h. t. et l. pen. C. de adopt. sive deniqz sint emancipati, sive gstituti in ptē Nov. 118 c. 1 et c. 4. et l maximum 4. Ns. sancimus C. de lib. pter. Rao ē qa liberis parentum sdtas de iure nae debet l. 7 in pr. ff de bonis damn. et p votum parentum, et nalem ergā liberos caritatem l. 15 in pr. ff h. t. Unde Tryphoninus, oia q nra st, liberis nris ex voto paramus l. nihil inest 50 § 2. ff de bonis libert. et in summa, quid legalius est proprio filio ad paternam successionem? Nov. 89 c. 5 Non igitur con,

sen

sentiendum ē parentibus, qui iniuriam adversus liberos suos, testo inducunt, quod plerunq faciunt, maligne circa sangui, nem suum inferentes iudicium, novercalibus delinimentis, instigationibusvē corrupti l. ō est 4. ff. s. t., et solent plerunq mrēs, novis maritis non solum res filiorum, sed etiam vitam addicere l. lex q 22. C. de adm. tut.

3

Ān pmissum ē parentibus testm liberorum inofficiosum accusare s ō a. 1. s. t. et l. 2 ff eod. Cum n: liberi oīa a parentibus hānt, summa certe ingratitudo foret, si ad xneos parentib. exclusis ~~bo~~ bona parta transferre possent. Nec resistit q parentib. filiorum sdtas, ō debeat, quia turbato ordine mortalitatis, h. ē si filii prius moriant quam parentes Bon. 6. com. 14 et 19 Com. 7. ō minus parentibus quam liberis piē ~~tal~~ relin, q~~u~~ dt l. 15 in pri ff. s. t. pp comiseraōem l. 7 § 1 ff si tab. testi nulla extabunt, ut vēl ~~ire~~ ire poīt solatium tristitiæ suæ. l. un. C. de his q ante apt. tab. sdt. transm. Nam si secus ~~foret~~ foret, et liberorum amissorum, et pecuniæ damnum senti, rent q l. iure 6 in pri ff d. ?. dotium.

4

Tandem Collaterales frēs, et sorores qsanguinei, ō v. uteri, ni, q testm frīs sui vel sororis, de inofficiōs qstionem move, re pnt, si hi scripti hdes infamiæ vel turpitudinis, vel levis notæ macula aspergant s ō a. 1 s. t l. frīs 21 et l. frēs 27 C. eod. cum potior raō habenda sit sanguinis q̄3 forte affectus ergā turpem psonam. Hoc tamen ita intelligendum erit, nisi fra, ter sit ingratus, qua ingratitudine pbata, frater ō admittit, licet turpibus psonis institutis Bon. 6. com. 15 a. nisi frater pte, ritus, ead. turpitudine laboret, q a mores quos qs in se pbat, in aliis repbare ō pt l. 11 C. s. t. Vltra fratres q et sorores cognati ppri nullo modō a. agere pnt, a. agentes vince, re d. § 5 ō a. 1, et melius faciunt si se sumptibus inanibus non vexent, cum obtinere spem ō hānt l. 1 ff s. t. Nequ n: his ce pso, nis pinde dati successio ac descendentib. et ascendentib., i deō me, rito cessat hic qrelæ remedium.

Quod

Quod ergo dr in l. 6. in pr. ff. h.t. de cognatorum testo in ge-
nere et indistincte, q posit illud dici inofficiosum, ō tgi dt
de testo omnium cognatorum, sed duntaxat fratrum et soro-
rum, in quo turpis psona instituta repit d.l.1 ff eod. Sive itaq
in reliquorum testis turpis psona instituatr, sive ō, qrela cessat
d. §. ō autem. 1.

5.

Pnt g hæ psonæ testm, in quo immerito exhdtæ, a. pteritæ si,
inofficiosum dicere, ō solum ipsæmet, verum et hdes earum,
distincte tn. Nam si suos hdes relinquunt, speciali iure, qrela
et ō pparata ad illos transit, nisi tn pater ipsorum ingra-
tus fuerit vel qrelam repudiaverit, vel qnqnium post aditam
hdtem tacuerit, vel deniq legatum habuerit: his n: casibus,
filius si ex pris psona agere vult, ō pt ob ō transmissam qre-
lam l.34. C. h.t. Sin v. extraneos: qrela ō nisi pparata ad
eos transmittitr. Ad pparaoem a. reqritr habitus et actus.
Habitus ut qrela nata sit, q sit demum post aditam a scri-
pto hde hdtem l. scimus 36 §. 2. C. h.t. Actus: ut pparata ali-
quo mo hs sit, quo mo a. illud fiat, explicatr in l. 1 ff. h.t.

6.

Ad eadm qstionem, g quos vet qrela inofficiosi institui dat?
Rndetur in d. §. 1 h.t. q dirigi illa dat g hdes. Idem colligitr
ex l. nam etsi 15. § filius 2. l. filio 16 in pr. et l. q repudiantis 17.
ff. h.t. sive directi sint hdes, sive fideicomissarii l. 1 C. h.t sive
et nuncupati. l. qnimo 31. C. d.t.

7.

Tertio pponitr qrela eo colore, h.e titulo seu ptextu, quasi ō
sanæ mentis fuerit testator, cum testm ordinaret, cum id ō ex
officio pietatis fecerit. Nam si constet, q vere fuerit furiosus
tempore ordinaois, ō agitr qrela hac, qa testm ipso iure ē nul-
lum pr. h.t. et l. 2 ff eod. Furiosi n: mente carent §. 1 i. q hus
ō ē pmissum fac. testm. Num a. hac forma proponi dat que-
rela, etiam de iure novo. tractat Baro in h.t. n. Hvar. ad h.t.
c.3. Donell. in Authent. ex cau C. de lib. pteritis. Deinde in ea

prin.

provincia de inofficioso testamento agi pt, in qua scribti Sdes domicilium hnt l. si suspecta 29 § fin. ff. S.t.

8.

Quarto effectus querelae ē, ut si de inofficioso causā iudex co, gnoverit, et pronunciaverit q testm, nec fuerit provocatum, testm rescindatr ipso iure l. Papinianus 8 § 16 l. q repudiantis 17. in pri et l. 19 ff. S.t. et Sdtas ei, q egit de inofficioso, et obtinuit, ab intestato restituatr l. parentib. 8 et l. si maritus tuus 22. C. S.t. Rescinditr a. testm hoc, aliter iure antiquo, aliter iure novo. Jure antiquo rescissio ita evacuabat testm, ut res prorsus ad intestati cām redigeret. Libertates n: in eo testo datae, ō valebant, nec legata debebantr, et soluta repetebantr, a. ab eo q solvit, a. ab eo q obtinuit d. l. 8 § 16 l. cum mater 28 ff. S.t. et l. filio 17. ff de iniusto rupto. cum legata q d. aliter valere ō point, q si testm ratum ēē gsti, terit: l. si supatus 3. in f. pri ff de pignorib.

9

Nec griatr l. 1 ff de except. rei iudic. in qua asseritr, q ex eo testo, ubi libertas data ē, vel legatum, agi poit, licet ruptum vel irritum, a. ō iustum dicatr testm, nec si supatus fuerit legatarius, pjudicium libertati fit: dicendum n: ē cum Dom, nellom com. legatarium petiisse ibi legatum ab Sdē scri, bto, eum q cum heres diceret, legatum ō dri, qa testm ruptum, a. iniustum, a. inofficiosum ēēt, nihil obtinuisse, q ta sna ne quaq alis legatariis, legatum petentib. a. Sdibus aliis scri, btis nocebit, cum in qstione de testo legatarius ō sit iustus condictor, q tn ut res inter alios iudicata, aliis facere pju, dicium possit, requiritr l. 3 ff de collusione detegenda. Legi, timos a. gdictores illos vocamus, ad quos res, qua de actum ē, principaliter ptinet suo nomine, a. certe ptineret, si si ēēnt, quales se ēē intendunt. Sic in testo iusti g dicto, res st scribti Sdes et legitimi, qa ad illos principaliter pti, net Sdtas. Quoniam q ad legatarium testm principaliter ō ptinet, sed gseqnter, quatenus legatum ei ~~inest~~. inest. ideo et iustus condictor, ō ē.

10.

10.

Jure v. novo rescindit qrela testm tm quoad institutoem, non v. quoad reliquos articulos Nov. 115. c. 3 in f. et c. 4 in f. sive filius in eo testo sit a pre exhdatus, sive et pteritus, ut s. ondi in tit. de exhared. liber.

11

Ultimo tum demum qrela locus non e, qn liberis, ex pietate vel inte, gra quarta, vel pars tm quartae relicta e, pnt n: tunc ad sup, plementum agere remedio l. omnimodo 30 C. h. t. cum sufficiat illam integram hre, vel ex defuncti, vel legis suppletione: vel qn alio iure ad defuncti bona venire pnt §2. h. t. Est n: qrela ultimum adiutorium l. maximum 4. C. de liber. pter. et x ordinariu qdam auxilium, q eidem ggat, q cõi auxilio, et mero iure mu, nitus e. l. 16 in pr. ff de minor. Et merito: existimatoi n: pa, rentum gsulendum e, opaqz danda erit, ne iniuria defuncti adspirate §1 s. q et qb. ex cais manum. neve occasione minoris quantitatis testm rescindat l. 31 C. h. t. Quarta a. olim quadrans fuit, hodie e triens, si quatuor a. pau, ciores sint liberi. Semis v. si sint plures. Nov. 18 c. 1.

12.

Hn cessat quoqz qrela, qn pteritus vel exhdatus iudicium defuncti agnovit, legatum forte relictu petendo, aliudve agen, do, ex quo defuncti voltem adprobasse censeat l. 23. §1 et l. fin. ff. h. t. modo id fecerit suo nomine, secus si alieno nomine hoc fecerit. Exli gra si tutor nomine pupilli, cuius tutela gerebat, ex testo pris sui legatu accepit, cum nil erit ipsi tutori relictum a pre suo, nihilominus poterit, nomine suo de inofficioso pris testo agere, §4. h. t. et l. 10 § fin. ff eod. qa tutorem necessitas officii excu, sat l. 23 ff de his qb. ut indig. Satis n: imminet periculum tutelae, vel utilis negotiorum gestorum actiones, ne pupillus vel adultus, litem ei ingerat l. 26. C. de administr. tut. Cessat deniqz qrela si qnqnium, q adi hric destinatum est, et ab adita hde computatu, emensum fuerit l. 9 ff. h. t. nisi tn iusta subsit. caa l. 8 §§ fin. ff eod. puta si minor 25 annis intra qnqnium non egerit l. 2. C. in qbus causis restitutio in integrum cessat.

QVAESTIONES

QVESTIONES.

1 Quem ortum hat qrela?

2 Num solo institutionis titulo, legitima ddt reling.

QVESTIO I.

Quem ortum habeat querela?

Cuiacius l. 2. observ. 21 l. 3 observ. 8 et l. 14 observ. 14 ... qrelam inofficiosi lege Glycia inductam ee, idq3 conat pbare, ... inscriptionem l. 0 e 4 ff de inoffic. testo, q e: Cajus libro singu,, lari ad L. Glyciam. Dum g d. l. 4. ... qrelæ raoem reddit legis Glyciæ ferendæ raoem reddere videt. Et licet qrelam ex lege Glycia ee, ... sint argmta varia, q ... vincent, nec ... in ... ... pfert q impediat, inqt Wegnerus disp. 7. 68 ... Quæ ... mala e, Iga legimus emancipatis dari qrelam l. si ponas 23 in pri ff h. t. q ... iuri civili, ... incogniti ... emancipati ... de ... q ab intest. defer. ... argmtum ab inscriptione d. l. 4 petitum, lubricum e, potuit ... in isto libro singulari ad L Glyciam, incidenter saltem qrelæ mentio fieri. Ut ... seqr l. 1 ff h. t. mentionem facit qrelæ. Sed d. l. desumta e ex lib. 14. Ulpiani ad edictum. Ergo Ulpianus qrelam inof, ficiosi invenit. Sic et ... seqr in d. l. 4. agit de qrela, et d. l. 4. e Caj ... libro singulari ad L. Glycia. Ergo lex Glycia qre,, lam introduxit. ... Duarenus h. t. c. 2 et c. 12 putat qrelam or,, tam ee, ex Constitutionib. principum, pro ... affert l. ... pu,, tavit 8 in pri ff de bonorq poss. ... tabb. Ubi ait Ulpianus, ... pu,, tavit ... exhæreditatione notatos et remotos, ad possessionem bonorq ... tabb. admittendos, sicuti nec iure civ. testa parentu turbant. Sane si velint inofficiosi qrelam instituere e in ... ar, bitrio. Non ... ex iure civ. h. e veterib. LL. ... vult qrelam Duarenus, sed ex novis, q vocant ... constitutioes, ... cu ... novum sit in iure, ut constitutioes principum distinguant a iure civili, qn ... leges veteres. Sed nec hæc ... recipi pt, qa constat, q Constitutioes Impiales sint pars Juris civ. ... sed et ... de J. N. G. et civili. Jure a. civili exhæreditati testa parentum ... turbant d. l. 8 in pri: ... constat qua constitutioe prius inducta fuerit qrela. Tertio ... q originem qrelæ referunt ad prudentum authoritatem, ... q qrela indu,, cta dr in pri ... h. t. q. ... indnctu e, a prudentib. sit inventu.

Sed

de LL.

Sed nulla ē scripta. Querela legit. inducta, q̄ interp̄taōi pru-
denti. fert. accepta, qa et id inductū dr, q̄ ex ll. xii tabb. vel
aliis descendit. l. 2 ff. ad exhibendū l. 1 ff. de usurp. et usucap. l. 24 ff.
Cuiacius d. l. 14 obser. 14. Tandem sit quo voluit q̄relam, ō iure
Civili scripto sed ō scripto, h. ē morib. introductam ēē, quos
secutus sum in exerc. 8 qst. 17 in Affirm. 1° Quia nusq̄ aliunde
authoritas q̄relæ extitit, q̄ ex morib. a. foro, ut apparet ex l. 1
et 4 segq. l. 14. 15 et 30 ff h. t. Cœperunt n. hoies sine iure certo
q̄ri ap̄ iudices de inofficiosis testis, qua q̄rela admissa,
cœperunt et testa rescindi. Postmodū facta illa abierunt in mo-
res, donec LL. tandem et constitutoib. q̄firmata sint.

QVASTIO II.

Num solo institutois titulo legitima debeat relinqui?

Videbat. dicendum q̄ ō. 1° p. Nov. de triente et semisse 18
c. hac nos 1 ubi disponit, q̄ legitima ō solum institutois modo,
verum et p̄ legati, et fideicomissi occasionem poit relinq.
II. Quod ō mutat, quare stare p̄ibet l. sancimus 27 C. de
testis. Sed olim potuit legitima, quovis et titulo relinq.
L. et hodie p̄t, qa ō q̄stat de correctione. III. Publicæ expedit,
sup̄ma hoium iudicia exitū hre. l. 5 ff testa quidem apiant.
IV. Quia ō multum honoris inē titulo institutois. V Probat
hæsna p̄ Nov. 115. c. sequens ubi ad §. Caeterum si q̄ hdes,
fuerint nominati, et si certis reb. iussi fuerint ēē q̄tenti, hoc
casu testm̄ qd. nullatenus solvi p̄cipimus, qcq̄d a. minus
eis legitima portione relictum ē, hoc edum nras alias le-
ges, ab hdib. impleri. VI et ult. apparet ex eod. c. 5. Impa-
toris intentionem ēē, ut a parentib. et liberis, iniuriam au-
ferat p̄teritionis et exheredita ōis. Sed manifestū ē filiū
ō hre q̄ q̄rat de iniuria sibi a parente illata, si legato,
a. fideicomisso, legitimam suam, a. partem aliq̄ legitimæ
accepit. Nec ōriat q̄ in c. 3 d. Nov. 115 legit. liberos insti-
tui vel exhereditare debere usq̄ adeo ut ō sufficiat p̄ legatū,
fideicomissū, donaōem, vel alium q̄mcunq̄ modū. eis dedisse
legib. debitam portionem. R. det n. Torcatulus __ id verū
ēē, si ex hereditaōe p̄cesserit. Fingit a. Titium Seium instituisse

fi-

filium exhaereditasse, et nihilominus ita dixisse, filio meo
exhaereditato ducenta relinquo, quo in casu, non sat
esse censet quolibet titulo filiis legitimam relinquat,
propterea adeo invisa sit exhaereditatio, ut nihil dicta sufficiat alio
quam institutionis titulo, concurrentem legitimae quantitatem
relinquere. Qua solutione et utitur Arumaeus disp. 10 th. 18.
Aliam vero sed Bernardus Walterus, ad l. 1 miscel. c. 9 consi-
am hanc tali posse dirimi modo putat, regula est, inquit, Non
satis est si testator liberis legitimam iure legati vel fideicommissi
vel alio simili modo relinquat, sed requiritur ut liberos in le-
gitima instituat. Haec quae in d. Nov. 115 c. 3 in princ. fundata
est, limitatur 1o Ut parentes non teneantur liberos, in tota quota
haereditatis instituere, sed satis esse, si pro quantitate legitima
in re certa, ipsos haeredes instituant. Et hanc limitationem
probari putat per d. c. 5 d. Nov. 115. 2o eadem regula limi-
tatur, ut quamvis parentes teneantur liberis legitimam iure
institutionis relinquere, tamen permitti parentibus ut legitimam liberis,
non totam in quota relinquant, sed partem illius iure
legati, et fideicommissi illis relinquere possint. Et hoc forte est
quod in d. c. 1 Nov. 115 18 dicitur, ut intelligamus praesumi, in d. c. 1 libe-
ros, non in tota quota haeredes, verum in parte duntaxat
legitimae instituisse. Et tandem concedit, vix negari posse,
quin d. c. 3 et d. c. 1 aperte inter se pugnent, quare necesse
erit ut dicamus, unum locum ab altero corrigi. Corrigitur
itaque d. c. 3 per capitulum 1. Sed sunt in contrarium qui existimant,
solo institutionis titulo legitimam relinqui posse, quod probat
Ant. Gometzius, var. resol. tomo 1 c. 11 n. 24. Hi. p. Sanitas
in ss fin. J. S. t. Forsterus disp. 13 th. 23 et Philip. Stamonius
disp. 9 th. 13 Pro qua sententia adducunt d. Nov. 115 c. 3 in quo
de parentum testamento disponitur, ut si liberos suos in eo vel
praeterierint, vel exhaeredes scripserint, non adposita causa
ingratitudinis non valeat, nec quicquam conferat ad testamenti vali-
ditatem, quod parentes illis dederint, debitam legibus por-
tionem, per quamcunque donationem, vel legatum, vel fideicommissum
vel alium quemcunque modum, et quae prioribus similem.
Ut itaque firmum sit et maneat testamentum, requiritur a testore,

ut

ut a. filium suum in illo instituerit, a. iusta adpositam cam, eaque ab se probata
exhaereditabit, a. secus si fecerit, quo ad secundum institutionem
frustra testabitur. — Quare nullo alio quam institutionis
titulo legitima relinqui poterit. Sed existimo quaestionem hanc,
distinctionis fardere dirimi posse, a. nam filius est institutus,
a. d. Si prius, et consecutus fuerit, per institutionem suam legitimam,
a. minus legitimam, testamentum iure subsistit, et filius querela uti
non potest. Sin nam per institutionem consecutus est suam legitimam, de iniu-
ria sibi illata conqueri non potest. Sin minus, ne ita quidem, quia ea quae accepit,
vel per legati, vel fideicommissi occasionem, in legitimam imputa-
ri debet d. Nov. 18 c. 1 ne occasione minoris quantitatis testamentum
rescindatur l. quoniam 31 C. h. t. Sin nihil per hanc a. similem
viam, ei fuerit relictum, tunc id quod deest, usque ad legitimam
repleri a coheredibus debet § sed haec 3. J. h. t. et d. Nov. 115 c. 5.
Sin v. posterius, tunc est a. praeteritus a. exhaereditatus, si praeteritus, testamentum
ipso iure non valet c. 3. d. Nov. 115. Sin exhaereditatus, potest testamentum
impugnare per querelam inofficiosi h. n. t. Non obstantibus argumenta
pro priore sententia adducta. Quod nam ad attinet ad c. 1 d. Nov. 18
dici potest, illud hoc disponere, legitimam vel institutionis, vel quo
alio titulo relinqui sufficere, si vel minima ex parte, quis fuerit
institutus, et id quod deest quartae, habuerit completum, vel per legatum
vel per fideicommissum, ut ita verba, non disiunctim, sed coniunctim
accipiantur. Aut dicendum erit, ibi proponi ius vetus, a quo
per d. Nov. 115 c. 3 recessum fuit. Ad III dici potest, illa defunctorum
suprema iudicia, exitum debere habere, quae secundum leges, et sine alterius
iniuria ordinata sunt. Nov. de nuptiis 22 c. 44 in f. Quale non
est, quando filio, alio quam institutionis titulo legitima est relicta. Ad
quartum respondere potest ex l. filium 5 § sed et si 6 ff de legatis
praestandis, quod institutio sit honestior titulus et plenior honor.
Quintum argumentum confirmat nostram sententiam, ut contra ex verbis si quis
tides fuerint nominati. Tunc nam possunt liberi agere ad sup-
plementum, cum prius fuerunt instituti, quamvis in re modica.
Ad ultimum Respondeo licet filio relicta fuerit legitima, qua

tamen

tn ō fuit mō a LL. pscripto relicta, meritō sit filius de quo qri pt. Forcatuli explicaoēm reputat Andreas Gerhardi decade 8. qst. 8. — Et tand. q Walterus putat Nov. 115 correctam ēē p d. Nov. 18 impbabile ē l. fin. ff. de Constit. Principū. et l sedet 28 ff d LL. a. pbare st q d. Nov. 18 lata fuerit post. Nov. 115.

TITULUS XIX

De hæredum qualitate et differentia.

Thesis I

Actum ē a titulo 10 hg libri usqz ad psentem de qbusdam specialib. q p se testa ccernunt: sequunt nunc accessoria, quorz 4 st. Primum ē qualitas hdum. 2. legata. 3. fidei, comissa, et 4. Codicilli. Paccius in synopsi l. 2. Instit. Se qualitate hdum agit in hoc tit. Hæres a. ē vel narius vel voluntarius l. 15 cum seq. ff de acqr. vel amit. hde. Narius hæres ē, q in ptate defuncti qstitutus, ptinus a morte eius, volens nolens hæres existet 51. § 5. t. Et ē iterum vel narius tm, vel suus et narius simul. Narius tm ē, servus testoris q prius in testo a dno hares institutus. Cur hoc sit introductū, et qd institutus qsequat explicat d. 51. et 51 i. s. q et qbus ex cais man. ō pnt.

2.

Suus et narius hæres ē is, q in familia et ptate morientis fuit, et pximum ab eo tempore mortis locum obtinet, ut filius, filia et nepos, siquis pr vivo pre suo desierit suus hæres ēē 5 sui a. 2. § t. et 51 2. j de hdib. q ab intest. defer. Cur a. sui dicant, id explicat in d. 51 sui a. 2. V sed sui qd. et ab Hotom. l. 9 observ. c. 20.

3.

Voluntarii st, in quorz arbitrio positum ē, utrum h des ēē velint nec ne, q quoqz xnei vocant, qm defuncti iurii

sub

728

subiti ō st, quales et st emancipati ss caeteri 3 I. t. Quae diversitas tum cernitur in hdtis acquisitione q̄ fit diversimode, nam sui et narii hdes ipso iure dnr existere, apparere, immisceri se hdti, eandemq̨ retineri l. et si qs 14 ss plerisq̨ ff de relig et sump fun. l. 71 ss 4 ff de acqr vel om. hdte et ss in xneis s. I. t. Voluntarii v. et xnei hdes dnr adire hdtem l. 3 inf. ff q b. ex caus in possessionem eat.

4

Aditio a. illa fit duob. modis, verbis et ipso facto. Verbis: nuda n. volte et q verbis expssa qs fit haeres ss item xneus 6 J. I. t. Facto: vt p hde se gerendo. Pro hde a. gerere qs videt si rebus hdtariis tanq̄ haeres utat, vel vendendo res hdtarias, vel p̄dia colendo, locandove, d. ss item xneus 6. si tn q d pietatis, siq d custodiae cau fecerit, si q d q. ō ha, res egerit, sed q. alio iure dnus, apparet ō videri p hde gessisse. Nam hoc animo ēē dt, ut velit ēē haeres, q a p hde gerere, ō ē facti, q̄ animi. l. p hde 20 in pr. ff de acqr. vel omitt hdte. Tunc q p hde qs se gerit, q etiam accipit, q citra nomen et ius hdis accipe ō pt d. l. p hde 20 ss Papi, nianus 4. Vsic. itaq̨.

5

Quoniam v. piculosae saepissime st hdtes l. 26 si hdtem 32. ff mandati, ideo certa remedia hdib. scriptis data st, ne inviti cogant damnosam hdtem subire. Nam nariis hdib. concessum ē, ut point separatoem bonoꝝ petere toto tit. ff de separat. bonoꝝ. Suis v. et nariis ut se abstinere; xneis v. ut repudiare hdtem point ss 2 J. I. t. et toto tit. C. de re, pudianda hdte. Effectus separatois ē, ut ea tm bona, q de, functus reliqt, creditores accipiant. Quae v. post mortem patroni sui, sibi narii hdes acqsierint, ipsis reservant ss narius 1 I. t. et l. 1 ss fin ff. de separationib. Quid a. sit abstinere se bonis gstat ex l. 71 ss si q suis 4 ff de acqr. hdte, et Donell. 7 com. c. 2. Repudiare a. hdtem is dr,

7

q voluntatem suam de repudianda hdte declaravit d. §. 6.
W sicut a. h. n. t.

6.

Quia a. ut plurimum incertum ē, num expediat adire hdtem, an ō, ideò duo bñficia hdib. competunt, bñficium delibe-randi, et inventarii faciendi. Nam q semel hdtem adie-rat, a. is cui abstinendi ptās ē, bonis hdtis sese immiscu-erat, relinquendæ postea hdtis facultatem ō habebat l. 3 §. 7. ff de successore edicto. Ne ludibrio ei leges fiant, sæpi-us eand. et amplecti et respuere hdtem. l. fin. §. ubi h. C. de bonis q liberis. nisi tn eēt minor 25 annis, a. ex improvi-so grande æs alienū, q adita hdtis tempore latebat emer-serit. §. xneos v. h. t. Ius itaq3 deliberandi in eo ē, ut hdi certum tempus præfigat, intra q secum deliberare poss͡it, expediatne hdtem agnoscere, an v. repudiare d. §. 5. Habate a. tempus illud, vel a testore, vel a iudice. Si neu-ter determinaverat, deliberatio erat 100 dierum. l. 2. ff de iure deliberandi q. tn tempus aliqn a iudice progabat, ō tn ultra novem menses et ab Imp. ō ultra annū. l. fin. § et hac q. d. 13 C. de iure delibe. ne aōes creditorū nimis diu differantur § §. cum q 4 J. de bonorū poss.

7.

Inventarium nihil ē aliud, q̄ scriptura rerū singularū q in hdte st descriptionem continens, et gficit illud, aliter adum ius civile, aliter adum gsvetudinem. adum hanc recte gficit, p more cuiusq3 loci. adum illud, si attendat, intra q tempus p quas psonas, et qb. psentib. gfici, et quomō hdtas in eo describi dat. Tempus ē spatium vel trium mensium vel unius anni. Illud in is gcedit, q degunt ubi tota hdtas, vel maior eius pars ē, et numerari dt, ex quo primū sibi hdtem delatam eē cognoverint d. l. fin. §. sin a. 2 C. de iure delib. Hoc v. datur cæteris hdib. q a locis in qb. res hdtariæ positæ st, vel mxa earū pars, absit, a morte testoris

nu

numerandum d. l. fin. §. sin a. 3. Quod confici debet per tabularios ad minimum duos, praesentib. legatariis, et fideicommissariis, ibi vel si illorum copia desit, trib. testib. idoneis d. l. fin. §. 2. et Nov. 1 c. 2 §. 1, iuncta l. ubi 12 ff de testib. Et denique inventarium, res haereditarias debet continere omnes, ita ut in illo specifice exprimantur, tam res corporales, quam incorporales, fructus et alias accessiones, quae post mortem defuncti, ex haereditate iacente susceptae sunt Coras. in tract. inventarii n. 23 quem sequitur Forsterus disp. 17 th 32 — Si v. quid horum ab haerede omissum fuerit, inventarium quidem non vitiatur, sed duplum eius haeres restituere cogitur d. l. fin. §. licentia 10.

8

Effectus inventarii rite confecti est, ut si haeres adierit haereditatem, ultra vires haereditarias creditorib. et legatariis, non sit obstrictus, sed in tantum duntaxat, quantum valere bona haereditatis contingit §. r. I. h. t. et d. l. fin. C. de iure deliber. Sin v. postquam adierit, vel sese immiscuerit, praesens vel absens facere distulerit, definitumque tempus ad inventarii confectionem praeterierit, tunc ex eo ipso, quod inventarium non fecerit, et haeres esse omnimodo videtur, et debitis haereditariis in solidum tenetur, nec legis beneficio fruitur, quam contemnendam esse censuit d. l. fin. §. sin v. 12 et d. Nov. 1 c. 2 §. si v. 2. Ratio eorum haec est, quia lex praesumat, eum qui haereditatem tantum subtraxisse, quantum creditorib. et legatariis ad huc deest.

9.

Cum autem inventarii confectio, sua sat incommoda, quae non sine causa plerique fugiunt, quorum duo sunt. Unum quod inventario admisso, necesse sit detegi defuncti facultates, quas plerique omnes si liceat minime volunt, ne si repta sit haereditas inops, defunctum probro, haeredes pudore afficiantur: sin locuples exponatur haeres invidiae et insidiis. Alterum quod in tabulariorum honorariis per quos inventarium confici debet, et in his et testib. necessario alendis magni saepe sumptus faciendi sunt. Donel. 7 com. c. 3. ideo electio merito datur haeredi, utrum velit uti beneficio deliberandi, vel conficere inventarium d. l. fin. §. et haec quidem 13 C. de iure delib. et d. §. r. I. h. t.

QUÆSTIONES.

I. Hæres unde dicatur?

2. Utrum hæres non conficiens inventarium, teneatur et in foro conscientia, ultra vires hæreditarias, num vero audiendus sit, si testib. vel corporali iuramento se velit purgare?

QUÆSTIO I.

Hæres unde dicatur?

Hotom. in ꝯ fin. I. h. t. duas affert derivationes. Iª est quod dicatur ab hærendo, ut hærens sit quasi hærens, relicta litera n. quia proximus testatori vel defuncto, in bonorum dominio, familia et domo hæreat. Ratio est quia nomen hæredis, proprium est, non extraneorum sed suorum, cum sui tamen exhæreditentur, et non extranei l. quidam 132 ff. d. V. oblig. Itaque non hæredare dicimus, quia filius suo iuri adhæresceret, sed exhæreditare, quasi convellere et dimovere. Altera est quod dicatur ab Era, quæ significat terram. Hinc heredium apud Varronem agellus quem hæredem sequebatur. Tertiam affert Iovianus l. 1 var. lect. c. 25 et Viglius in d. ꝯ fin. n. 4 h. t. cuius etiam meminit Celsus Vargalius l. 6. de dolo regula 50 n. 8 et Didacus Spino a Caceres in speculo testorum glossa 33 principali n. 3. quod ab ære, ~~unde~~ hæredis nomen factum sit, quia hæres existat, successor æris, h. e. pecuniæ defuncti. Æris n. appellatione omne genus pecuniæ significatur, quod inde est, quia constat ex Plinio l. 18 c. 3 veteres æreis nummis ovium, boumque effigie a Servio Tullio signatis usos fuisse, Et pecunia omnia quæ possidemus designat. l. pecuniæ 178 in princ. ff. d. V. S. Unde l. XII tabb. hæredem, omnemque pecuniam vocat. Nec refert, quod hæres scribatur cum aspiratione, æs vero non ita, quia et in æneus, quod similiter ab ære deducitur Virgilius indum notam aspirationis posuit, ut: Ordine ahenna notant et alibi Luce coruscus ahenna. Quarta est, quod deducatur ab ercisco, quod est divido, nam sæpissime in pandectis Florentinis æres et æreditas scribitur. Et hanc derivationem amplectitur. Bartolomus Prateius in lexico iuris in verbo hæres. Quinta est quod hæres dicatur ab Hero h. e. domino, hæredes n. pro dominis veteres appellabant ꝯ fin. I. h. t. l. hæredes 19 ꝯ pr. 4 ff. de castrensi peculio. Festus in verbo hæres.

Et

Et ē g̃rio dnũs ponitr. p hẽde l. 48 in pr. ff de hẽdib. instit. l. 22 ff de statu liberis. Et l. 1 ff de ventre in poss. mitt. Ex qb. apparet falsum ēē q scribit Jouianus d. lo. nullibi in iure nr̃o hẽdem usurpari p dño. Quod v. herus seu erus significet dnũm qstat illud ex l. item Mela 11 §5 legis 6. ff ad L. Aqliã. Quã derivaõ pbatr Cujacio l. 5 obsero. 10. Forstero l. 2 de successionib. ab intestato c. 15 n. 2 et aliis et vera ē. Unde et qstat, inqt Hispanus, in pr. ff. de acq. rer. dnio n. 6. in oẽs doctos, hodie haredis verbum sine diphtongo ēē scribendũ, q qpbatr et autho, ritate Pandectar̃ Florentinar̃, in qb. semp hæres scribitr cum simplici e. et antiqssimis inscriptionib. q Romæ habentr. ut testatr Bernar. Walter. l. 2 miscel. c. 31. Cui derivaõi nõ resistit q Viglius et alii putant hẽdem vix ab hero derivari poẽ, ppea q in hero prima corripiatr, in hẽde v. pducatr, qmdm nã lictor, lector, vector, tutor, et structor. recte derivantr, a ligando, legendo, vehendo, tuendo, et struendo, ita et recte heres ab hero Gellius l. 12 Noct. Att. c. 3.

QVAESTIO II.

Utrum hæres non conficiẽns inventarium, teneatur etiam in foro qscientiæ, ultra vires hæreditarias, num vero audi, endus sit, si testibus vel corporali iuramento se velit purgare.

Quod hæres ad depositionem iuramenti admitti dat, et in foro qscientiæ, ultra vires hẽditarias obligatus nõ sit, volunt Bartholus, Alexander, Alciatus, in rubrica de acq. vel am. hẽde. et hd. cõiter, teste Covarruv. c. 1 de testis n. 16 Antonio Gometio ad Leges Tauri in l. 3 n. 121, et Mynsingero in § sed nr̃a n. 22 J. h. t. Quam et snãm amplectitr Didacus Spinio a Caceres in speculo testar̃ gl. 35 princip. de qfectione invent. n. 56. et in illam inclinat Mynsing. d. lo. et Trentlerus vol. 2 select. disp. 17 th. 9 l. c. Rão prima ē, qa hæres obli, gatr creditorib. et legatariis in solidum, nõ ex iure nãli, sed solum ex dispositione iuris civ. q voluit, ut una qdamno sit

psona hdis, et eius q in eum transmittit hdtem. Nov. 48
in pr. et l. 22 ff de usurp. et usucap. Ergo hæres obligatus
n ē in solidum in gscientiæ foro, ubi n. deficit fundamentū
obligaōis, ibi et deficit obligaō. II gstat q hæres ideo
obligetr in solidū creditorib. et legatariis, q lex psumat
illum tm̄ subtraxisse, quantū creditorib. et legatariis deest.
Nov. 1 c. 2 § sancimus. Si ergo revera hæres, nihil ex
hdte subtraxit, seqr eum n teneri in foro gscientiæ ultra
vires hdtarias, qa psumtio eligitr, p gtrariam veritatem. argt.
l. gtinuus 137 § cum ita 2 ff de V. Obl. de veritate a.
gstat in foro gscientiæ, ex solo dicto gscientiam. c. significasti 18
x de homicidio. III. Æqtas iuris natlis ultra accepta
neminem gravari pmittit, fieret a. hoc si teneretr hæres
ultra vires hdtarias. Ergo etc. Verum q hæres, etsi iurare,
vel testib. pbare velit, nihil ulterius in hdte fuisse, in foro
tn̄ gscientiæ, et ultra vires hdtarias, rspdere legatariis
et creditorib. hdtariis obligatus sit, seqntes pbant raōes.
1a Quis lex iusta obligat ad obedientiam, et in foro gsci-
entiæ, ut pbat Thomas, in 1a 2æ qst 96 art. 4. Sed lex q
obligat hdem ad gfectionem inventarii, et sic et ad pæ-
nam n gfecti inventarii, q ē ut hæres teneatr ultra vires
hdtarias, cum sanctio pars legis sit §§ sanctio 10 i. de R. D.
et l. sanctio 41 ff de pœnis, iusta ē. Ergo et obligat ad obedi-
entiam in foro gscientiæ.
II. Regula. Quod semel placuit, amplius displicere n pt.
c. q semel 21 de R. J. in 6 et l. nemo pt 75 ff eod. valet et in
foro gscientiæ. Sed hæres q scit adeundo hdtem, gm teneri
in solidum, facta aditione hdtis, sepp̄ria volte credito-
rib. et legatariis in solidū supposuit. Ergo amplius recu-
sare neqt illam obligaōem et in gscientia. Propō minor
pbatr, qa hæres adeundo hdtem, gtere videtr cum illis §
hæres s. i. de oblig. q q. ex gtu nascuntr et l. 3 § ult. ff
46. ex cdis in poss. eatr. Ad primum gtriæ sntæ fundamen-
tum rspdeo, negando gseqntiam, q n. seqr, raō q obligat hdem
creditorib. in solidum, deprompta ē ex iure civili. Ergo

nul

nullo modo fundatur in iure naturae, quia ut supra dictum fuit, de iure civile fundamentum est in iure naturae, quam a. illud sit, hic constat ex secundo argumento. Ad secundum dici potest, hic quaeri, utrum haeres ad depositionem iuramenti admitti debeat, quod negamus, argumentum vero vult, constare de veritate, ob praestitum iuramentum. Hinc non sequitur iuramentum depositum esse. Ergo constat de veritate, quod non saepe periurium committatur. Ad ultimum respondeo decorum esse naturalem aequitatem ultra accepta neminem onerare, nisi tamen iusta causa sit, ut quis oneretur, qualis hic est.

TITULUS XX.

De Legatis.

Thesis 1.

Sequuntur secundo loco legata, quae merito fideicommissis praeponuntur, habent enim maiorem affinitatem, cum haeredis institutione, cum recto iure relinquantur, fideicommissa vero obliquo. Ulp. in frag. t. de legatis 24 in pri. Absolute autem hic titulus generaliter legatorum et specialiter. Generalia sunt definitio, et divisio. Definitio alia est nominis alia rei. Nominis definitio legati est, quod legatum a lege dicatur, ut adparet ex d. pri. in frag. Ulp. Rei definitio est, quod sit donatio quaedam a defuncto relicta, ab haerede praestanda. § legatum, I. h. t.

2.

Genus definitionis est donatio, cum non legatum nulla necessitate cogente, a mera liberalitate proficiscatur deturque ex benevolentia, et amore legatarii. Theophilus in § fin. I. h. t. merito donationis nomine contineri potest, cum constet et legati continere causam mere lucrativam, propterea quod nunquam damnosum sit legatario l. 32 ff mandati, et § si res aliena I. h. t. Nec obstat l. Imperator 70 § si centum, ff de legatis 2 ex quo textu adparet legatarium nihil percepisse, ex suo legato, quia dici potest nec ibi, damnosum esse legatum, cum neminem oporteat plus legati nomine praestare, quam ad eum ex haereditate pervenit § pen. a. 1 C. de sing. reb. per fideicommissum relictis et l. si § si is quibus ff ad SC. Trebell. Et quamvis nihil retineat

honor tn̄ quo afficit legatarius, lucri qdam speciẽ videt.
Et sibi imputet legatarius q in d. l. rem maioris ptii pecu,,
nia accepta restituerit, agit a. ibi de legatario, a quo fidei,,
cõsum ut fieri pt relictum erat l. fideicõsum 78 ff de
legatis 1

3.

Sn̄ dfō hac videt ẽẽ latior suo definito, qa et gpetit do,,
naõi mortis cā̃ et hdis institũõi, qa donaõ mortis cā̃ et
hdtas ꝑ. defunctũ, ex singulari quadã liberalitate re,,
linquunt. Ad q rñdet Hortensius in pr: sy tit. hdis insti,,
tuoẽm, qm vis sit legatũ seu datio, õ tn̄ dationem ẽẽ tm̄,
sed et utrinqz daoẽm vel obligaoẽm seu gtum qndam l. 3
in f. ff qb. ex caũ in poss. eat l. q cum alio 19 ff d. R. J.
et l. ĩ n: 38 ff ad S.C. ~~Tert~~ Trebel. Sn̄ hdtas ~~mtr~~ mera do,,
naõ ẽẽ õ pt l. 28 ff de donat. et l. si filia 20 § 3 ff fami,,
liae erciscunda. Legatum v. ex una tm̄ parte daĩ ẽ
vnct ex parte testoris. Tertiõ gstat q donaõ sit modus
acqrendi res singular, hdtas v. ẽ modus ꝑ universitatem ss fin.
s ꝑ quas psonas cuiqz acqrit.

4.

Quod mortis cā̃ donaõem attinet gstat qa billa legatum
discrepet, cum illa õ nisi in vivos locum hat, et fiat ꝑsenti
a ꝑsente l. in mortis 78 et l. Senatus 35 § 2 ff de mortis
cā̃ donat. Legatum v. ꝑstat ab hde post mortem de,,
functi. Nec his griat l. Lucius Titius 22 ff de leg. 2. in qua
ꝑstitit testator ipse legatum, qet cā̃ ẽ, cur alii verba illa,
ab hde praestanda, a legati dfōe abẽẽ debere putent.
qa rñderi pt. 1° Ab initio ita reliq legatum, ut post mortem
demum testoris ab hde ꝑstet, unius cuiusqz a. rei initium
spectamus l. 8 in pri ff mandati. Sn̄ dfō ẽ gcepta de iis
q ut plurimum solent accidere l. 3. 5. et 6 ff de legib. et vult
ꝑ tum demum ab hde ꝑstari dat legatum, si id defunctus
ipsemet õ tradiderit, quare õ negat nra dfō, defuncti
dum adhuc in vivis ẽ tradere poẽ legatũ, sed gstituit,
ut si forte a defuncto datum õ fuerit, a solo hde et õ ab
alio dat ꝑstari.

736

5.

Quod v. quidam asserunt heredem hanc non competere legato vin-
dicationis, cuius natura fuit, ut statim a testoris morte, et
adita ex testamento hereditate a legatario vindicare potuerit, id
ab aliis recte negatur, per l. cum res 80 ff de leg. 1. quamvis in-
heres, non pertinerit dominium, quia illud recta via, quod hereditas fuit,
ad legatarium transit, numquam factum heredis l. legatum 80
ff de leg. 2. l. servum 44 § 1 ff de leg. 1. et l. a Titio 64.
ff de furtis, pertinebit tamen possessionem. Unde et heredi, si lega-
tarius propria authoritate legatum occuparit, interdictum
competit quod legatorum, quo quasi maximum nihil praetoris visum est, unumquemque
non sibi ipsum ius dicere, occupatis legatis, sed ab herede petere.
Redit quoque ad heredes per edictum illud, ea quae legatorum nomi-
ne possidente, ut proinde legatarii possint eum convenire.
l. 1. § 2 ff quod legatorum Bald. ad d. § 1. J. h. t.

6.

Dividuntur legata iure antiquo, in vindicationis, damnationis, sinen-
di modo, et praeceptionis legata § sed olim 2. h. t. Vindicationis legatum
est, si testator, ita fuerit locutus, illum servum, verbi gratia tibi do, aut lego,
vel illam rem tibi, sume, habe, vindica. Et per vindicationem
legabantur res, quae utroque tempore ex iure Quiritium testoris fue-
runt, mortis, et quando faciebat testamentum. Res v. aliena relinqui
non potuerunt, ut nec illae, quae in rerum natura non sunt, Veluti si ita testator
scribat, fructus qui ex illo agro nati fuerint, aut id quod ex illa an-
cilla natum fuerit. Quia non potest haec legatarius testatore mor-
tuo, vindicare. Cajus in fragmento l. 2. t. de legatis §§ ceteris 3.
Et Ulp. in frag. eod. tit. § per vindicationem 6. Damnationis le-
gatum est, si testator, ita scribat in testamento, heres meus damnas esto
dare, dato, facito, heredem meum dare iubeo. Potuit autem per damnationem
omnes res legari, et quae non sunt testoris, dummodo tales sint, quae dari
possint. Ulp. in frag. d. tit. §§ 3 et 7. Et necesse est heredi, aut redime-
re eam rem, quae iuris alieni est, et legatario tradere, aut si is, cuius
est res vendere noluerit, quantum res illa valebit, legatario, in
pretio compensare, modo testator sciat rem istam esse alienam. Cajus d. tit.
§ per damnationem 2. Et huc respicit illud Ulpiani in frag. d. tit.

§ 10 dum inqt, optimum ius legati, p damnaõem eẽ.

7.

Sinendi mõ legati, hoc vba erant. Heres meus damnas esto, sinere Lucium Titium sumere illã rem sibiq; hrẽ. Ser. ille heres meus, rem illam, illum pmitte psumere, et sibi hrẽ. Et hoc mõ, legari pnt, res ppriæ testoris, et hdis eius. Ulp. in frag. d. tit. § sinendi 9. falsum itaq; ẽ, illud Caj. d. tit. § 6. q. et alienæ res hoc mõ legari poſint, cum eam sinendi ptatem in rebus alienis hæres õ hat. Wesemb. in § sed olim 2. n. 3. h. t. Deniq; p pceptionem sic legabat. Lucius Titius illam rem pcipito. Et pnt legari p pceptionem res q̃ et p vindicaõem, õ tn pt hoc legatũ, nisi uni ex hdib. dari, ut ei aliqd ex hdte pcipuum relinqrat. Cajus d. to. § pceptionis 7. et Ulp. § p pceptionem 5.

damnas p damnatus

8.

Et hæc quia legatorũ q̃ de veteri iure obtinebant, hodie sublata st. l. in legatis 21 C. de legatis. l. 1 C. coia de legatis. et d. § sed olim 2. V sed ex gstitroĩb. J. h. t. et merito. Captiosæ n. solennitates extinguendæ st. toto tit. de formulis et impetr. ze. et indignum ob inanem observaõem irritas fieri tabulas et iudicia mortuorũ l. qm iam 15 C. de testis. cum melius sit sensum magis, q̃ vba amplecti. l. 3 § 9 ff de adimendis vel transfer. legatis. qa õ sermoni res, sed rei ẽ sermo subiectus, teste Hilario l. 4. de trinitate, et arg. l. certi ẽ 6 ff de reb. creditis. l. 34 ff de gdit. et demonst. et § si qd. 29 J. h. t. Oĩbusq; legatis, una ẽ hodie nrã, et qbuscunq; vbis, aliqd relictum ẽ, licet legatariis id psequi õ solum p actiones psonales, sed et p in rem, et hypothecariam aoẽm d. § sed olim 2. V. nrã a. gstitro Vtuntz a. aoẽ psonali, õ tam ad rem dandam q̃ rei legatæ, possessionem pstandam. Glossa in d. § sed olim 2. ibidemq; Schneidvinus, seu pnt legatarii suam rem gdicere, õ tn tanq̃ suã, sed tanq̃ alienam, ut explicat Donell. 8 com. c. 16.

9.

Quod v. ex piri hypothecaria p legato gseqndo õ poſint, dicendũ videbat, cum gstet nemini rem suam ppriam oppignorari poẽ. l. neq; pignus 45 in pri. ff d. R. J. et legatarium statim à testoris morte, rei sibi legatæ dnum fieri, d. l. legatum 80 ff d. legatis 2. neq; et dici pt, q legatarius sup re legata, õ qd. in ipso legato, sed in bonis hdis tacitam hat hypothecam, cum

ex

ex illis bonis legatario nihil debeat l. Paulus 29 ff de pignorib.
Quare dicendum ē g petere actem illam hypothecariam respectu
rerum hereditariarum seu defuncti, ut pbat manifestē ex l. 1 C. coīa de
legatis. Quidem a. olim q ista gnā legatorum inter se differebant,
hodie v. ad unam naturam st redacta, si et quamvis olim differentia fue-
rit, in legata et fideicoīssa, visum tn ē Imperatori, oīa legata
fideicoīssis exæquare, ut nulla sit in ea differentia, sed q deē le-
gatis hoc repleatur ex nāa fideicoīssorum, et si qd amplius ē in le-
gatis p hoc crescat fideicoīssorum nāa, d. § sed oīa usq 3 J. h. t. et
l. oēs hubm 2. C. coīa de legatis. Et hm de gnalib. legatorum

10.

Specialia vel gstituunt legata, vel ead. dissolvunt. In gstitutiōe
tria potissimum spectantur. 1° psona. 2. Res legata. et 3. legandi
forma. psonæ qbus legatum gstat tres st. 1° legantis. 2 legatarii.
3. eius a quo relinqt. Legare ut et fideicoīssum relinqre oēs
pnt, q testi faciendi ius hnt l. 2. ff de legatis 1. l. 1 ff de legatis 3. et
l. oibus 120 ff d. V. S. Illis v. dxt legari pt, cum qb. testi factio ē.
§ legari 24. J. h. t. h. ē passiva § in xneis 4. v testi § de hdum qlitate
et differentia, q3 hnt tn cives Romani l. 1 ff ad L. Falcidiam, eorumq
servi l. ō minus 31 ff de hdib. instit. Hinc regula illa iuris, ut
qbus ipsis legare possumus, eorum quoq servis legare possimus.
l. si mihi 12 § regula 2. ff de leg. 1. Et ut relictum servo de-
portati valeat l. si deportati 7. in pr. ff de leg. 3, cum gsiderek,
h psona deportati, sed fisci cuius ē quodam mō hic servus
l. 2. C. de bonis pscriptorum. Donel. l. 6 com. c. 17. p. 51 et l. 8 com.
c. 6 p. 234. Qui g cives ō st Romani, iis inutiliter legat, qua
et de caā legatum relictum ei q ap hostes ē, si ibi decesserit,
nullius momenti erit l. si servo 101 § fin. ff de leg. 1, ut et relictum
servo pœnæ l. 3 ff q̄ q̄ pro ō scriptis habent.

11

Et quamvis olim in certis psonis neq legata, neq fideicoīssa relinq
gcessum erat, ut apparet ex § incertis 25. J. h. t. et Paulo l. 3
sent. 6. Cum certum dt ēē testantis gsilium. Ulp. in frag. t. q tdes
instituī point 22. § 3 hodie tn illis legari pt. § sed nec 27. et
d. § incertis 25. ibi, olim relinq gcessum erat. Frustra n.
diceret Imperator, olim ō fuisse gcessum, si nec hodie illud gcessū
fuisset. Don. 6. com. c. 17. Constitutio tn ad qm sibi refert Imp.
hodie ō exstat, cum Codex ille, q tempore Institutionum editus

extabat, iubente Justiniano ut dixi in pœmio ō 5
abolitus sit. & quod dixi ō licuisse olim in certis psonis
legare, id ō evht l. 5 ff de reb. dubiis, qa ibi legatum ē
in certis psonis, ex certis tn̄ q, olim pmissum erat, ut in
dicto d. 5 incertis 25 ibi, sub certa v. demonstratōe h. t.
q a. addita in d. l. 5 sive qs alius, id explicat Julianus,
si qs alius sit ex amicis Doni. 8 com. p. 366 q d sit psona
incerta ondite in d. 5 incertis 25

12.

Legatum deniq relinq pt ab iis, ad quos aliquid pventurum
ē morte eius, vel dum eis data vel dum eis ō adimitt l. 1 5 pen.
ff d. leg. 3. qualis ē hæres institutus l. ex duob. 34 5 pri. cum
l. sequti ff de vulg. et pup. substit. l. in ratōe 11 5 q. folio
et l. in duplicib. 19 ff ad L. falcidiam, et ipsis hæres si
fuerit 5. 5 1 ff de leg. 3. Cui q testator supma voluntate
nihil dedit, ab eo et nihil pt legare. l. ab eo 9 C. de fideicomiss
et l. sed et si 6. 5 1 ff de leg. 3. Excipit legatarius, ab
eo n. legari ō pt pni j de singulis reb. p fideicomissum relictis.
et ff. Ulp. in frag. h. t. 5 a legatario 19 ne sit legatum fiat
legati, q ead. ratōe ō licet, qua ne computent fructus fru-
ctuum, usura usurarum, servitus servitutis 2e. Æg. d.
Hortens. ad d. principium.

13.

Res gsiderant vel substantialiter vel accidentaliter
Illo respectu eōir res vel corporeæ, vel incorporeæ 5 tam a. 21
J. h. t. vet l. q1 in pr. ff de legatis 1. Utraq legari pnt dictis
textib. Ad res incorporales, ptinent primō servitutes
sive sint psonales toto tit. ff de usufr. legato, sive
reales, toto tit. de servitute legata. Inde dictum ē,
q oēs servitutes, ō tm̄ pactionib. sed et testo gstitui
posint l. omnium 3 ff de usufr. et 5 fin. j. de servitutib.
2o Nomina l. servum 44. 5 sed et si 6. ff de leg. 1.
et d. 5 tam a. 21 Nomina a. nihil aliud sūt q debita, et
dnr nomina ppea q moris erat, ut is q pecuniam acci-
piebat, nomen suum scriberet in tabella eius, a quo
pecuniam accipiebat, et simul et nomini suo adscriberet,

id

idq deberet, teste Vulteio j de literar obligatione n. 3.
Quod a. nomina sint res incorporales, pbat l. 5 des 25. § 1
ff familiae erciscundae, et Hotom. l. 3 observ. c. 3.

14

Tertio liberatio § si qs 13 J. t. et t. ff de liberatione
legata. Obstrictum n. debitoribus ea q debent, recte legantur,
licet dni eorum sint. l. 1 in pr. ff de liberatione legata. Nihil
a. interest, heredem suum iusserit, ut eum liberaret, an prohibeat
ab eum exigere, utroqz n. modo liberandus e debitor et utroqz
casu competit ultro ad liberandum debitori actio l. legavi 3 §
in pr. ff d. t. sic et debitor, creditori suo, q debet recte
legat, modo plus sit in legato, q debito. Nam si idem sub
ead. conditione relinqt, q emolumentum legati futurum e?
l. Marius 66 in pr. ff de leg. 2. Plus a. in legato variis
modis ee pt ut apparet ex § plus a. 33 j de actionibus, praesertim
si in diem vel sub conditione debitum, pure legatum e, tunc
n. illud legatum valet, pp repraesentationem § ex contrario 14 J. h. t.
Sin v. neqz modo neqz tempore, neqz conditione, neqz loco debi-
tum differat, inutile e legatum. l. sin a. 29 ff de leg. 1

15.

Sed qd si debiti in diem, vel sub conditione, creditori pu-
re legati, dies vel conditio, vivo testatore venerit vel
extiterit, num legatum illud extinguitur? Videbatur
dicendum q sic, qa in eam casum pervenit hoc legatum,
a qua n pt incipe d. § ex contrario 14 in f. q cum sit
in rebus debitis, obligatio intercidet l. pparte 11 ff de
servitutib. Et Paulus in l. debitor 82 in pr. ff de
leg. 2 hoc expresse affirmat. Sed contraria sna Papiniano
placuit in l. 1 § his. ff ad L. Falcidiam. Et Iustiniano
Imperatori in d. § ex contrario 14. ppea q legatum illud se-
mel constiterit. Factum n. legitime n dt retractari, li-
cet postea casus eveniat, a quo n poterat incohoari,
c. factum 73 de R. J. in 6. et l. in ambiguis 85 § non e
novum 1 ff d. R. J. Non obstat regula: q ea q recte
constiterunt, resolvantur, cum in eum casum recidunt, a

quo

quo ō potuissent q͞ si stere, q͞a vitiat quoties actus
semel habuit suum pfectum ē Ant. Faber in ra-
tionalib. ad l. p̄re furioso 8 ff de his q st sui vel al. iuris.
et honell. in l. vo ff d. V. obl. Ad legem debitor ...
q deri pt Paulus in amitti ō approbari, sed tn̄ mō
recitari, ut expsse q͞stat ex d. § ex q͞rio 4 in p̄re.

16.

Hoc q. respectu res q͞stituunt vel in dn̄io vel x dn̄ium.
Res x dn̄ium st res, quarq q͞mercium nullum ē, vel adi-
pisci ō pt. Commercium, ē emendi vendendiq in-
vicem ius. Ulp. in frag. t. de dn̄iis § q͞mercium 4.
Tales res legari nequnt § ō solum 4 d. t. Res q st
in dn̄io st vel actu, vel potentia tales. Quo potentia
st in dn̄io, pnt legari, si mō p nām certō sint futu-
ro in dn̄io, quales st fructus q in fundo nascunt a.
q ex ancilla illa vel illa natum erit §§ ea quoq T.
d. t. Ineq suie legato q͞ditio l. 1 § fin. ff de q͞dit. et
demonstr. et tunc incipit ad, cum ea res, p rerum
nām pstari pnt l. i indum 73 in pr. ff de V. obl.

17.

Rei q actu in dn̄io st. st i vel certe vel incerte.
Res certa qn legari poit, nullum dubium ē, incerta
a. tunc legat, cum optio alicui legat, q fit qn Testor
ex servis suis vel aliis reb. optare legitarium iubet.
Hoc a. si pluribus legetr et illi in corpore eligendo
q͞sentiant, res ē expedita. Sin v. dissentiant sorte
lis ē dirimenda §§ optionis 23 in f. I. t. et l. si duob. 3
in pr. C. cōia de legatis. Cui ō mō standum erit,
nec ulla inde dabit provoc., cum ut Baldus dicebat.
in l. meminimus 2. C. qn et qb. quarta pars libroro.
Fortuna ~~et~~ vel sors superiorem in hoc mundo ō hat.
in hn̄ est ut laesio, q facta ē ultra dimidium ptii
ō attentat, ut vult Sichardus in l. maiori b. 3.
C. cōia utriusq iudicii. Ubi n: par q͞uentio et par.

fortuna ē, ibi nemo lędit[ur] arg. l. 11 C. de transactionib. Henricus Salmuth in notis ad Pan, cirollū l. priore titulo de fibula.

18

Effectus optionis legatæ alius ē de iure novo, alius de antiquo. Hoc iure nisi ipse legatarius vivus optasset, ad h[ere]dem legatum ō transmittebat d. § optionis 23. Unde optione, sive electione servi data quodam m[od]o singuli sub ꝯditione legati videntr. l. 3. ff qui et a quib. manumissi. Raō ē, q[uia] electio sit p[er]sonalis l. si stipulatus 66 in pr. ff d. V. Obl. q[ue] a. p[er]sonalia st ō transeunt ad h[ere]dem l. ō solum 8 § tales. ff de liberaōe legata et l. 44. in pr. ff de ꝯdit. et demonstr. Illo v. data ē licentia h[ere]di legatarii optare servum, licet vivus legatarius, hoc ō fecerit. d. § optionis 23. l. 3. C. coīa de legatis et l. Rhodig ff de optione legata. Et hoc factum ē favore ultimæ voluntatis. Wesemb in par. ff de optione legata n. 4. Cur n. q[uo]d in principali b. p[er]sonis iustū ē, ō ad h[ere]des transmittatr, cum pene similis oīum h[ere]dum raō sit, ne ex t[er]mini subtilitate cadant h[ere]dum voltes l. 13. C. de ꝯ[tra]henda et com. stipulaōe.

19.

Sunt res q[uae] actu in dnīo repiuntr, st vel p[ro]priæ vel alienæ. Propria st vel puræ, vel q[uo]dam m[od]o alienæ. Legatum puræ p[ro]priæ rei valet, §§ ō solum 4 in pr. h. t. et l. Labes 120 ff d. V. S. sive legata sit res illa ut p[ro]pria, sive ut aliena §§ si q[ui]s 11 h. t. et l. si pr 4 § 1 ff de manumissis vindicta. Ep[ist]olarum n. ē eum q[ui] legaturus fuerit rem, etsi aliena eēt, multo magis si suam eē scisset, legaturū fuisse, ubi sct. et facilius rem suam transferre, et h[ere]dem sublata necessitate redimendi minus onerare potuerit. arg. l. unum 67. §§ si rem 8 ff d. leg. 2. plus itaq[ue] hic valet, q[uod] in v[er]itate ē, q[ua]m q[uod] in opinione d. § si q[ui]s 11 seu plus in re ē, q[ua]m in existimaōe mentis l. pen. §§ q[ui] ignoravit 4 ff de iuris et facti ignor. et l. 4 § 1 ff de

manumissu vindicta. Legatum rei quidam meo alienae, qua,,
lis est illa, quae creditori oppignorata est, similiter valet, illamque hae,
res luere necesse habet, si sciverit testor, rem obligatam fuisse § sed
et si s. h. t. Sin v. rem, quam pignori obligatam nesciebat testor
legavit, legatarii erit, eam luere, nisi si vel hanc, vel aliam
rem, relicturus fuisset, scisset obligatam l. si res 57 ff d. leg. 1.

20.

Aliena res et legari potest, ita ut haeres eam rogatur redimere
vel si nequit, forsan, quia dominus illam vendere recusat, vel immo,
dico pretio vendere vult l. non dubium 14 § fin. ff d. leg. 3. aesti,,
mationem eius dare, § non solum 4 in pr. h. t. l. fideicomissa 11 § ex
his 17 ff de leg. 3. et l. si domus 71 § quaesitum 3. ff de leg. 1, modo
defunctus sciverit, rem alienam se legasse, alias non subsistet
tale legatum § non solum 4 v. quod a. diximus h. t. Ratio addit vol.
unum 67. § si rem 8 ff d. leg. 2. quia magis sint in legandis suis
rebus, quam in alienis comparandis, et onerandis haeredibus faciliores
voltes.

21.

Et hoc verum est, si res aliena, non tamen legatarii, fuerit legata, si
n. res quae legata est perfecte sit legatarii, ita ut nullum in ea sit
ius alienum, quod eius rei usum et possessionem auferat, nullius
momenti est legatum. § sed si 10 I. h. t. l. cum servus 39 § si Titio 2.
ff d. leg. 1 et l. proprias 13 C. h. t. quia tale legatum nihil in nos
confert, quod tamen fieri debebat, cum legatum sit donatio. l. legatum 36
ff de leg. 2. et l. legatum 116 in pr. ff d. leg. 1. Nam quod proprium
est ipsius, amplius eius fieri non potest, § si itaque 14 I. de Actionib.
et non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus
causis, idem potest nostrum esse l. non ut ex pluribus 159 ff d. R. I. Nec re,,
sistit, et si rem postquam legata erat, legatarius alienavit,
d. § sed si 10 v. et licet alienavit, quia ab initio vires tale
legatum non habuit, quod a. ab initio non constitit legatum, ex post
facto, non convalesceret l. quod initio 29 ff d. R. I. Si v. quod horum quid
erit, tunc recte nobis res illa legabitur l. non quoties 82 § si ex
bonis 1, et l. si tibi 86 § fin. ff de leg. 1 et l. Maevius 66 § fundo 6.
ff de leg. 2.

22.

Ex quibus apparet, esse utile legatum, si res aliena, fuerit legata,
et eius rei legatarius dominus factus fuerit, modo sit consecutus
rem istam titulo oneroso, § si res aliena 6. I. h. t. dum n. pretium
abest, res ipsa videtur abesse l. Labeo 14 in pr. ff d. V. S. Legata,,
rius itaque pretium potest consequi ab haerede ex testo d. § si res 6. Si vero hat

leg.

744

legatarius rem ex titulo lucrativo, pot legatum, cum constet, duas lucrativas causas, in eund. hoiem, eandemq; rem, concurrere non posse d. § si res 6 et l. Marius 66 in pr. ff de leg. 2.
Et constat rem redire in eum casum, a quo incipere non poit, qa res mea, mihi dari non pt, sed cum res, que ex causa lucrativa debebatur pervenit ad creditorem, ex alia causa lucrativa cepit res eius ee, ut iam amplius ei dari non poit. Quibus non obstat d. § si res aliena 6. N. hac ratione. ubiqs ex uno testo poit pt consequi rem, ex altro, eiusd. rei estimationem. Qui a pstio fungitur, non minus hre tngr, qm qui principaliter ubi fruitur l. qa 39 ff de usufr: res n: alia e ab estimatione, cum intersit alias legatarii, rem potius hre, qm estimationem, qa saepe confines fundos, et supra estimationem iustam, in est nra acquirere. l. si cui 54 ff de leg. 2.

23.

Forma et modus legandi consistit in duab. reb. in solennib. voluntas supremae, et in rebus legata adiunctis, solennia st, ut a. legatum testo relinquatur, a. codicillis. Testm a. dt ee pfectum, ut et codicilli l. ex imperfecto 23 ff de leg. 3. et olim requirebatur ordo in legando, h.e. ante hdis institutionem inutiliter legabatur pp rationem in § ante hdis 34. h.t. Quod hodie non attendatur, cum potius mens et voluntas testoris sit considerand. qm ordo scripturae § 2. I. h.t.

24.

Rei legatae extrinsecus adiiciuntur 4. 1o causa. 2. conditio. 3. demonstratio, et 4 tempus. Causa legati e ratio legandi, seu ratio addita cur ita legetur l. cum tale 72. § falsam causam 6. ff de cond. et demonstr. Haec causa sive vera sive falsa sit, non vitiat legatum st longe magis 31 I. h.t. et l. demonstratio 17 § 1 ff de cond. et demonstr. Ratio e qa ratio legandi, seu causa legato non cohaeret l. cum tale 72. § 6 ff d. t. Confer Donel. l. 8 com. c. 14. Docet hi si pbetur alias legaturus non fuisse, d. l. 72 § 6. quomodo a. id probari poit docet Donel. d. to. pag. 258.

25.

Conditio que adiicitur legato, vel continet poenam vel non continet. Conditio, que non continet poenam legatum vel vitiat, vel non vitiat. Conditionem. que legatum vitiant, duo st genera captatoria, et que in alienam voluntatem confertur. De captatoriis conditionib. traditur illas, neq in hditatib. neq in legatis valere l. captatorias 70.

ff de hered. instit. et l. captatoriae 64 ff de leg. 1, nec iure mili-
tis testo l. captatorias 11 C. de militari testo. Sic et legatu
in voltem alienam meram, eamque conditione expressam
nullius e momenti l. unique 52 ff de condit. et demonstr. et
l. si quis 68 ff de hered. instit. Conditiones quae non vitiant legatum
sunt vel impossibiles, vel bonis moribus contrariae, vel derisoriae. Im-
possibiles conditiones pro non adiectis habentur l. 3 ff de condit. et
demonstr. et l. ab omnib. 104 § 1 ff de leg. 1, ut et conditiones quae
sunt contra bonos mores l. conditiones 9 et l. conditiones 14 ff de condit.
institutionum et l. non dubitamus 20 ff de condit. et demonstr.
quales sunt, quae sunt contra pietatem, religionem, humanitatem &c.
d. l. 9 et l. quidam 27 ff de condit. institutionum l. 5 C. de institut.
et substit. l. 62 § ult. l. 72 § 4 et l. 74 ff de condit. et demonstr.
et tandem derisoriae l. conditiones 14 ff de condit. instit.

26.

Conditio quae continet poenam considerat vel iudicium iuris novum, vel iudicium iuris vete-
ris, illo respectu non vitiat legatum § poenae 36 Inst. sed tamen Iust. hoc vero respectu le-
gatum vitiat d. § poenae quoque et l. 12 ff de condit. et demonstr.

27.

Demonstratio est quae rei demonstrandae vel designandae causa adiicitur
legato, ut etiam si falsa sit, non tamen legatario, aut fideicommissario noceat.
§ 30 h. t. l. demonstratio 17 et l. falsa 33 ff de condit. et demonstr.
Excipitur tamen hic demonstratio illa, quae conditionaliter effertur d. l. demon-
stratio 17 § 1, aut denotandi magis legatarii gratia adiicitur l. turpia 54
ff d. leg. 1. Donell. 8 com. 9. Tempus legato adiectum vel post
mortem heredis existit, vel eo adhuc vivente, hoc casu propter tempus ad-
iectum, legatum non vitiatur, illo vero casu aliud est, de iure antiquo,
aliud de iure novo. Illo iure inutile erat tale legatum, ne ab
heredis herede legari videretur, cum heredis heres sit persona incerta l. secundum 10
ff d. V. S. sive ex incerto iudicio veniat l. 8 § ult. ff de vulg.
et pup. substit. Hoc vero iure subsistit d. § post mortem 35 h. t.
quia hodie licet et ab heredibus et contra heredes incipere actiones, ne propter nimiam
subtilitatem verborum latitudo voluntatis impediatur l. 1 C. ut
actiones ab hered. et contra hered. Ad modum legandi pertinet quoque
ut inquiramus, an aliquid coniunctim, an disiunctim legetur de
quo in § si eadem res 8 Iustiniani tit. tractatur. Unde descendit ius
accrescendi, de quo iure post titulum de L. Falcidia.
Et tantum de constitutione legatorum.

Dissolutio legatorum fit vel pure vel non pure. Pure fit quando adi,,mitur vel transfertur legatum. Vel res legatae intereunt. Interitus autem est vel totius rei legatae, vel quarundam rerum ex pluribus legatis, illo casu si sine facto heredis legatum perierit, interit, sin vero facto heredis non perit § si res 16 ff. h. t. Sic vero casu, quando quaedam res pereant, reliquae tantum debentur § si quis 17. h. t.

TITULUS XXI.

De ademptione legatorum et translatione.

Versus I.

Dictum fuit in tit. praeced. § fin. de uno modo, quo pure dissolvitur legatum, interitu videlicet, succedit alter, ademptio et translatio lega,,torum. Adimitur autem legatum, vel legantis vel legatarii, vel heredis facto. Legantis ideo, cum non ambulatoria sit voluntas defuncti, usque ad vitae supremum exitum l. 4 ff de adim. et transf. leg. et l. cum hic status 32 § 3 ff de donat. inter vir. et ux. sit ut quod testator dedit, possit adimere, et ademptum rursus alteri dare. Ademptio vero illa fit, vel in eodem testamento, vel codicillis testamento confir,,matis, quia et his legari potest. pri. J. h. t. § si quis agens 33 in pri. J. de Actionib. et Ulp. in frag. t. de statuliberis 2 § fin. et t. de legatis 24 § legatum 27. Nec resistit l. heres palam 21 § 1 ff qui testam. fac. poss. ubi si quid post factum testamentum mutari placuit omnia ex integro facienda sunt, quia ibi mutare testamentum non est adimere legatum, sed mutare testamenti substantiam, veluti heredis in,,stitutionem.

2.

Et adimitur legatum, vel verbis contrariis, non do, non lego; si quis ita lega,,verit, do, lego. vel non contrariis, ne capito, ne habeto, aut aliis quibus,,cunque verbis, modo contraria voluntas testatoris inde appareat. Nam in le,,gatis novissimae scripturae valent, quia mutari eadem praecedentibus legatis, vel die, vel conditione, vel in totum ademptione potest. Voluntas enim facit, quod scriptum in testamento valet. l. similiter 12 § pri. ff d. leg. 1 Nec refert, sive expresse id fiat, sive tacite. Expresse cum disertis verbis testator adimit l. 2 et 3 ff h. t. Tacite cum nuda voluntate, exempli gratia, si vivus rem legatam, alteri donavit l. rem legatam 18

ff

ff. S. t. a. induxerit testor q scriptum e. l. 16 ff. S. t. et l. cancellavat 2. ff de his q in testo delentr, a. cum inimici,, tia capitales, in testorem et legatarium orta fuerint, nec rursus sopita l. si q13 § pn. et l. ex parte 22 ff. S. t. q a nemo psumitr bnfacere velle suo inimico arg. §§ ini,, micitiae 11 s. de excusat. tutor. Legata a. pp merita ac benevolentiam dari solent l. nec adiecit 9 ff p socio.

3.

Bn legatarii facto adimitr legatum 1° si is tutor a testore datus, suscipe tutelam recusavit, l. post legatu 5. §§ amittere 2. ff de his q ut indignes ie. l. Kesenius 32 ff de excus. tut. et l q tutelam 28 in pr. ff de testamentaria tutela. Nam q in onere sibi iniuncto iudicium defuncti contempsit, me,, rito ut et honore a testore delata careat Donell. 8 com 17. p. 272. secus e in eo q o potuit administrare tutelam l. ab administratoe 8 C. de legatis. 2° si legatu repudiavit l. 44 §§ si qs 1 et l. si tibi 86 § 2 ff d. leg 1. q a invito o dat bnficium l. invito 69 ff d. R. J. et l. 19 § 2. ff de donationib. 3° si sibi vel servo liberis suis vel dno patrive in cuius e ptate legatu adscripserit l. si qs 6 et l. divus 15 ff ad L. Corneliam de falsis. 4° si i prius negligentia a. culpa testor mortuus fuerit l. indi,, gnum 3. ff de his q ut indignis auferunt.

4

Alii adduc st modi, qbus facto legatarii legatu adimitr de qbus tractatr in l. cum tabulis 16. l. in fraudem 10. ff de his q ut indignis l. in pr. et l. o § gr 3 ff de iure fisci. Deniq facto hdis adimitr legatum, si is ex testo hdtem o adierit, l. si nemo 181 ff d. R. J. et l. si nemo 9. ff de testamentaria tut. Et bn de legati ademptione.

5.

Translao legati nihil e aliud, qm tacita ademptio, qua prius legatum a priore legatario vel in eod. testo vel codi,, cillis avocatr & transferri, J. S. t. et l. sicut 5. ff eod.

Et fit 4 modis. a. n: a psona in psonam transfert, a. ab eo q dare iussus ē transfert, ut alius det; a. cum res p re dat, ut p fundo 10 aurei; a. q purè datum ē transfert sub gditione l. translao 6 ff. h. t. Hoc tn̄ casu posteriore, translao, ō gplebit tacitam ademptionem legati prius relicti, nisi cum ipsa gditio prius exhiterit. l. qsi abi 7 ff. h. t.

TITVLVS XXII

De lege Falcidia.

Thesis 1.

Hactenus de legatorū dissolnoē, q fit purè, supē ut de ea q ō purè fit dispiciamus, hanc a. inducit L. Falcidia, qua ō pimit et subtrahit totum legati, sed pars tn̄ legati, de qua in hoc tit. q absolvit 4 partibus. Quarum prima declarat. Vnde lex Falcidia dicta sit. Altra cām pponit introducendæ Falcidiæ. Tertia monstrat Falcidiæ obiectum. et Ultima psonam notat, qua utitr Falcidia.

2.

Et primò qd. L. Falcidia, ō dicta ē, à defalcando, q. ut falx fœnum, sic lex illa legata resecet, sed potius ab authore Falcidio Tribuno Plebis, argt. l. si ff ad L. Aqliam et Novel. 18 c. 8. Isidorus l. 5 etymologiar. Dion in Augusto. Eusebius in chronicis et Ant. Augustinus lib. de LL. et SCtis, in L. Falcidia. Hn̄ cāa introducendæ Falcidiæ pponit in pr. J. h. t. et ē talis, cum olim Testor potuisset l. xii tabb. totum suum primonium legatis erogare, et ita sæpissimè factum eēt, ut recusantib. scriptis hdibus, pro nullo a. minimo lucro hdes adire, intestati morerentur, visum ē, hanc legandi, et testandi licentiam, ipsorū Testorum gratia coarctare, ut vēr hdes scripti, q. pmio inducti; hdtem adirent, et adeundo testm gfirmarent.

3.

Ideòq coercendæ legandi licentiæ cāa, lata ē primū L. Furia Caninia testamentaria, q plus, qm mille assium legatū mortisve

cāa.

cā q̄ p̄hibebat cape, p̄ter exceptas p̄sonas, cognatos vẽt ma-
numissores, et adversus eum q̄ plus cepit q̄dpli pœnam ɔstituit
Ulp. in frag. t. d. LL. et morib. § minus 1 et in tit. de possessionib.
dandis 28 § intestati 6. Sed is modus n̄ satisfecit, postq̄m
adeo multis legari possent, mille asses, ut ea legata universam
hæreditatem absumerent. Et q̄d si n̄ amplius in hæreditate eēt q̄ mille
asses? q̄d si minus? Hortens. in pr. J. h. t. Quare Quinctus
Voconius l. Voconiam d̄n tulit, qua cavebat, ne plus
alicui legaret, q̄m ad hæredem legantis perveniret d. pr. J. h. t.
Sed hæc lex in idem vitium incidit, ut superior, q̄d nisi tam
multi legatarii, ut virilis pars vilissima eēt, nec dignum
ab ea hæredi p̄tium, hæreditatem adeundi, a. æs alienum, et alia in-
commoda hæreditaria subeundi. Theophilus hic et Cic. Verrina 3.
Quare ultimo lo lex Falcidia, introducta ē, quæ cavebat,
ne plus legare liceat, q̄m dodrantem, totorum bonorum d. pr. h. n. t.
et l. 1 ff ad L. Falcidiam.

4.

Tertio obiectum Falcidiæ st legata, q̄a legatorum tm̄ facit
mentionem Falcidius l. 1 ff d. t. et cum olim, Lex hæc locum tm̄
hēret in testis ɔstitutum postea fuit, ut et in successionib. ab
intestato locum hēret Bruvenus c. 5 d. L. Falcidia, et in q̄busli-
bet ultimis volūtib. Nov. 1 c. 4 et ibi Cujac. Ut a: in legatis Falci-
diæ rāo hēri poit, qualitas hæreditatis, ex qua legata st p̄standa ɔsi-
deranda ē, q̄ vel a tempore mortis dependet, vel a debitis de-
functi. Tempore mortis. dum n: adhuc vivit testator hæreditem n̄ st
sed bona, et tempore aditæ hæreditatis amplius n̄ ē hæreditas, sed
hæredis p̄rimonium; quare quantitas hæreditatis, mortis tempore tm̄
spectatur § quantitas 2 J. h. t. Quicq̄d q̄ postea accedit, id
lucro hæredis cedit, et q̄cq̄d decedit, illud quoque damno illius
cedit. A debitis defuncti, rāo n: legis Falcidiæ, locum n̄ st
in illa parte p̄rimonii, q̄ debito et æri alieno æq pollet,
Itaque prius deducendum erit, æs alienum, funeris impensa
et p̄tia servorum manumissorum § cum a. 3 h. t. de q̄bus vide
Donel. l. 8 com. c. 22 et c. 25.

5

Tandem psona, cui legis Falcidiae bñficium gpetat, e solus haeres eiusq successor. l. quamq 10 et l. successores 16. C. h. t. Et si plures sint hdes placuit, ut in singulis rao l. Falcidiae habeatr ... in f. ff. h. t. Rao e inrubs L. Falcidiae, qa lex inqt Bon. l. 8 com. c. 21, o de uno aliquo hde cavet, sed de hdibus, nec iubet simpliciter, ut quarta hdbus salva maneat, sed nominatim, ut hdes quartam hdtis capiant, ut appareat in hac quarta retinenda, legi ppositu ee, o uni alicui hdi gsulere, sed ex aequo oibus, q o aliter fit, qz si singuli hdtis sibi delatae, partem quartam hant.

Et hm de legatis.

QVAESTIONES.

1. Num p legatis gseqndis, procedendum sit executive ex l. fin. C. de edicto D. Hadriani tollendo, num v. ordinarie?
2. Quid sint re gruncti?
3. Quid sint vbis tm grunct?
4. Quid sint re et vbis grunct?
5. Num in vbali tm grunctione, locum hat ius accrescendi?
6. Num locus sit iuri accrescendi, in gruunctos, re et vbis simul?

QVAESTIO I.

Num pro legatis gseqndis, procedendum sit executive ex l. fin. C. de edicto D. Hadriani tollendo, num v. ordinarie?

Quod legatarius particularis o poit instituere processum executivum, sed dat uti aoe, libello, et ordinario iudicio. pro legato gseqndo, volunt Albericus in l. quotiens gst de hdib. instit. Alexander ad l. si cum dotem, ss eo tempore ff soluto mrim. Menochius de adipiscenda poss. rem. 4 n. 694. Colerus de pcessib. executivis parte 1. c. 2 n. 32. Mynsing. cent. 5 observ. 61, et in ss sed olim 2. D. n ra a. n. 11 h. t. Fachineus l. 5 grs. c. 31 Sacer derp. 18 & 19. Trentlerg

vol

volum. 2 disp. select. 13. 67. l. C. et Toistorus parte 1
disp. 14 63. Raões afferunt sequentes. Iª Qui regulã
p se adducit, is intentionem suam ht fundatam, ideoq
in adversarium, q obiicit regulae exceptionem, onus pban,,
di transfert, ut pbet quare in illo casu regula ñ loquatr
ut ait gl. in rubr. ad ff. de re iudicata lib. 6. Quaeq pbão
si ipsum defecerit, regula palmam fert arg. l. 451 ff
de Sdib. instit et l. quotiens ff si qs cautionis. Sed regu,,
la iuris ẽ nullum instrumenti hre paratam executio,,
nem l. 1 et 2. C. de execut. rei iudicatae. et l minor 40 ff de
minorib. Tenetr n: qsq regulariter aõem pponere, et libellũ
in quo qd ab adversario petat l. 1 ff de edendo et l. 9 C.
de Oblig. et Actionib. Unde et Angelus in l. tale pactũ 40
§ q provocavit 1 ff de pactis, instrumenta, vel qventio,,
nes ñ ptorias, a. iudicialiter factas mereri paratam
executionem illud eẽ q oia iura mundi, scribit. Ergo
regulae huic tantisp inhaerendũ erit, donec pbata fuerit
exceptio.

II. Constat ex. 552. Nrã a. J. d. leg. et l. 1 C. coia de leg.
legatum ordinaria aõe peti debere, quorsum n: oẽs isti.
Et extra fideicommissi seu legati via ordinaria qsecuti
occurrunt, iu d. l. minor 40 ff de minorib. et l. ait ptor 5. § 1
ff de re iudicata.

III raõ desumitr ex d. l. fin. C. de edicto D. Hadriani
tollendo. Nisi a. ex quo apparet iudicem ñ summarie
cognoscere, a. mittere aliqm facile poẽ, si aliqs qdictor
extiterit, sed debere utriusq h. ẽ tam petentis missionem
qm qdicentis iura plene et in forma iudicii examinare. Et
cuiuscunq iura potiora repit, eum in possessionem bonoꝝ
mittere. At qn via executiva agere vult legatarius
semp erit, q missioni ei qdicat, haeres vlt. Ergo nunq
poterit legatarius, agere via executiva, sed opus erit
aõe, et ordinario iudicio.

IV

IV. et ultima ratione. Quod periculosum sit et extimi pessimi, iure sibi ipsi dicere, ergo v. aequum iure ab haerede petere l. 2 §§ et ibi ratio 2. ff quod legatorum. In contrarium vero est, quod putant legatarium, et fideicommissarium particularem non perse cogendum esse, ut haeredi libellum offerat, litem contestetur, et reliquas iudicii solemnitates peragat, sed sufficere, si exhibeat et producat coram iudice testamentum, eiusque officium imploret, ut haeredem compellat, et condit exequatur. Quam sententiam tenet gl. in Nov. 1 c. illud quoque 4 in pr. et ibi Angelus n. 57 Socinus consilio 183 volum. 3. Jason. et Sichardus in d. l. fin C. de edicto D. Hadr. toll. Alciatus in l. pecuniae 178 § actes 2 n. 10 ff d. V. S. et Didacus Spino a Caceres in spec. testam. gl. 35 principali n. 57. Pro hac sententia fundamentum est in d. Nov. 1 c. 4 in pr. ubi agitur de legatis intra annum modis omnibus per quandam interlocutoriam praestandis, quam praecipit iudex vel per se vel per nuncium, ut haeres legatario satisfaciat. Quare nulla ordinaria via opus erit, sed impetrato praecepto quidem exequi poterit, nisi haeres solvat. Alterum est quod sententia haec in praxi communiter servetur, a praxi autem non esse recedendum, quia ab illa tota legum interpretatio sumatur arg. l. si publicanus 4 § fin. ff de publicanis et l. illud 19 ff de excusationib. ut monet Gail l. 2 obser. c. 52 n. 19.

Ad primam pro superiore opinione adductam rationem posteriores respondent ex d. Nov. 1 c. 4 respondent. Secunda ratio, nullius est importantiae, quod vis non concedat ordinariis actionibus legata peti posse, non tamen statim consequens est, viam executivam competere non posse, alias non concluderent, nec idem ex edicto D. Hadriani tollendo agere posse, ut res haereditarias teneat et possideat, cum ad possessionem illam consequendam adversus eos, qui haereditarias res tenent, duplicem viam iure constitutam habeat, petitionem haereditatis, et interdictum ~~bonorum~~ quorum bonorum, quod tamen dici non potest. Pro impugnanda tertia ratione, putat ex Baldo in Authen. hoc amplius C. de fideicommissis Didacus Spino a Caceres dicto cautelam posteriori sententiae adhibendam esse, ut vel legatum via exe-

cutiva tunc peti posit, si legatarius prius produxerit coram
iudice testm, et haeres de plano confessus fuerit, testm illud
esse defuncti, cuius ille haeres est. Quo facto peti poterit
legatum via executiva, non tamen virtute testi, sed virtute
confessionis et recognitionis haeredis. Nam scriptura priva,,
ta ~~recond~~ recognita a parte vel haerede, ex sola partis
confessione, effectum sortitur publicae scripturae l. 25 ff de
probationib. Covarruv. l. 1 var. resol. c. 11 n. 4 Parum itaque
haeres efficiet, si post confessionem suam missioni in possessi,,
onem contradixerit. Quarta et ultima ratio, nullius est momenti,
quia quando missio fit, nemo sibi ipsi ius dicit, sed qui mittit
possessionem accipere debet, testamento scripto publicato, proponatur d. l. fin.
V sancimus inf. C. de edicto D. Hadr. toll. quo statuitur
non propria autoritate possessionem occupare et invade,,
re quemquam posse, sed illum inducendum esse in possessionem per appa,,
ritores magistratus, ac illos proponatur qui sunt in officio magi,,
stratus, per quos magistratus suum exequitur decretum, qua,,
les sunt iudices comissarii et scribae graphiarii l. 50 ff
de evictionib. Bonel. in d. l. fin. n. 12 et ibi Viglius Zui,,
chemus n. 54 et sequenti. Sic et ad posteriora bina funda,,
menta responderi potest, et ad prius hoc modo, constituit a D. in
d. Nov. 1 fallaciam falsae in praefatione, sensus n. d. c. 4 talis
est, ut si haeres sua culpa, post aditam haereditatem annum integrum
in exequenda defuncti volunte cessavit, cedat relictis, qui hic an,,
nus, non ab aditione numerari debet, sed ab admonitione et
conventione iudicis. Nam et ab eo tempore de legato a.
fideicomisso, a. libertate, a. liberto assignato lis pagenda
est intra annum Cujac. in d. Nov. 1 p. 13. Bene distinguendum
existimat Mynsing. d. obser. 61 n. 6 inter viam executivam
quae datur ex d. l. fin. et inter illam, quae contra illam datur videtur, cum inten,,
tantur executivae actiones, de quibus in d. § 2 J. de leg. Hoc modo po,,
steriore, quando legatarius executive agere possit, nullum

du

754

dubium est eidem Mynsing. et de hac via executiva loquitur d. c. 4 in pri. Ad posterius fundamentum videtur quamvis tolerabilia sint, quae consuetudo vetus et praxis quam habuit l. Impp. 13 § 1 in f. ff de pollicitationib. tamen ei eo minus verum est, maiorem rationis quam erroneae consuetudinis a. practicae rationem habendam esse l. 2 C. quae sit longa Consuetudo. Et l. quod non ratione 39 ff d. LL. Et quamvis ad utramque sententiam, ita videri posit, prior tamen magis placet, praesertim cum in d. l. 3 ut et ex rubrica adparet agatur quando scriptus haeres, in possessionem mitti posit. Legatarius a. particularis, nec haeres est, nec haeredis loco est. Sed dubitatur adhuc, num d. l. fin. beneficium competat fideicommissario universali; ut colligitur ex gl. in d. l. fin. in verbis: ex parte. Et licet Donel. in rubr. d. tit. n. 6. velit, fideicommissarium universalem, beneficio d. constitutionis uti posse, id tamen fit propterea quia haeredis loco habeat restituta haereditate qua in eum transeunt, omnes actiones haeredum, et adversus eum. l. 1 ff ad S.C. Trebell. Quae ratio quoniam in legatario cessat ut dixi, merito et d. constitutio cessabit.

QVAESTIO II.

Quid sint re coniuncti?

Quoniam ius accrescendi valde obscurum, difficile et complexum est, et multorum ingenia eidem Mynsing. in § si ead. res 8 J. de leg. fatigavit, unde et a Bd. Carnificina vocatur, e re erit, quaedam de illo iure proponere, et ne in re ignota versemur, commodissimum est, prius inquirere, num sit aliquod ius accrescendi? Esse a. aliquod ius quod accrescendi dicitur constat ex l. re coniuncti 89. ff d. leg. 3. l. triplici 142 ff d. V. S. § si ead. res 8 J. de leg. et aliis multis locis. Si quando non uni tantum sed duob. a. plurib. coniunctim ead. haereditas, a. legatum relinquitur, et non omnes concurrunt, iuri accrescendi locus est l. item 12 § 1 ff d. lib. instit. Habet a. hoc ius originem suam a LL. XII tabb. ut constat ex l. pr. mens 29 § fin. ibi: quod iure antiquo, h. e. L. XII tabb. et l. 1

§ si nemo ff ad SC. Tertull. Ratio t[ame]n iuris est, quia ius n[ost]r[u]m
non patitur q[ue]m pro parte testatus et pro parte intestatus decedere
l. 7 ff d. R. I. Cum igitur testoris volu[n]tas individua sit l. 18 § fin.
ff de his q[ui] ut indig. absurdum erit legatarium a[d] 1 dem, par-
tem unam agnoscere velle, alteram vero velle recusare, l. 1
ff de acqu. vel omit. Here. Unde non male hoc ius definiri potest,
quod sit ius quo pars vacans cedit parti occupatae, ad conser-
vandum hereditatem, et voluntatem defuncti individuam Joan. Duc-
cius l. 2 de I. accrescendi c. 4 in f. fere. Sed non dari ius
accrescendi, ita probari potest. 1° Ex postfacto non sit locum ius accre-
scendi l. 2 § in dum 3. ff de usufr. accrescendo. Pars a[utem] q[uae] repudiatur
ex postfacto deficit. Ergo pars illa repudiata et vacans, non
cedit parti occupatae, et per consequens sit ius accrescendi. Verum
respondere potest, esse ambiguitatem in verbis: ex post facto, quia indum
sonant, post acquisitionem hereditatis, in dum vero accipiunt, pro fa-
cto hereditatis, a legatariis ante acquisitionem. In priore significa-
tione accipiuntur in propositione maiore, in posteriori vero in minori
propositione, et ita sunt 4 termini in argumento, quod est vitiosum. Et pro
explicatione maioris notandum est, quod aliquot casus in iure
occurrant, in quibus et post acquisitionem, locum habet ius
accrescendi, quos collegit Duarenus. l. 1 de I. accrescendi
c. 11. II. Si in contractib. non est ius accrescendi, sequitur quod et non
locum habet, in ultimis voluntatib. quia argumentum ductum
a contractibus, ad ultimas voluntates, non solum probabile, verum
et frequens, et multum forte est. notante Everardo in Top.
loco a contractibus ad ultimas voluntates. Sed verum est prius per l.
si mihi et Titio 110 ff d. V. O. Ergo et posterius. Ad quod
respondendum est, connexionis rationem veram esse tum vero, quando eadem
est ratio in utrisque Everard. d. to. in pr. Quoniam vero di-
versa est ratio, in contractib. et ultimis voluntatib. ut et probat
Paccius Cent. 6 qst. 11, ideoque argumentum a contractib. ad ulti-
mas voluntates hic fallit. Unde alii existimant et ius accre-
scendi, in emptorem hereditatis transire, non quidem ex contractu, sed ex

ult

ultimo defuncti volte, qa testor ei dari voluit ius adcrescendi, q habiturus ē suam sortem, q̃ nunc emptor sit, venditor a. se eo iure indignum fecit, q quantu in se ē, voltem eius repudiavit, et pecuniam a testore honori delato ꝓtulit. De qua tn opinione, et qstione, qd habendum sit, dicam in tit. de emtione et vendit.

Coniunctorum a. qbus ead. res sex species, in eod. testo et eod. successionis gnre relinqt Goedd. ad d. l. 142. tria re ꝑiunk gnra: sit n: a. re tm giuncti, a. vbis et re simul d. l. 142 et l. 89 ff d. leg. 3. Re giuncti videnti ō et verbis, cum duob. sepa, ratim sive disiunctim, ead. res legata hoc mō. Primo fun, dum Cornelianum do, lego. Secundo fundum Corneli, anum do, lego d. l. re giuncti 89. dicunta a. ideo re sex realiter giuncti, qa rei s. ē fundi Corneliani legatum eos gtingit, licet vbis diversis. Contra q̃ ꝯ foem ita opponit. 1° Quibus ead. res legata separatim, ut Titio hoiem Stychum do, lego. Seio hoiem Stychum do, lego. illi vocanti disiun, cti in l. un. ss his ita 10. C. de Caducis toll. et in ss 8 J. de leg. Ergo ō recte diximus, illos vocari giunctos. Ad q argtm ꝝdet Duarenus l. 1 de J. accresc. c. 6, Re giun, ctos disiunctos appellari, respective, quatenus vel cum vbis tm, a. re et vbis simul giunctis comparant. Quod ideo fit, qa in re giunctos, ꝑter coēm oibus et gnralem giunctionem, q in oibus giunctorum gnrib. accidit, nulla alia repit giunctio. Sic obligaōnalis, si gparet cum Civili, obligaō ō ē, cum tn gstet obligaōem aliā eē Civilem aliam nālem. l. fideiussor 16 ss 3 cum ss seqnti ff d. fideiussorib. Manet itaq eos disiunctos vo, cari, q ō uno vborum gplexu giuncti sit, q tn ō male quoq vocant giuncti, pp eiusd. rei coiem, unde et re giun, cti vocanti. II. Qui legat et relinqt Primo et 2do; ille vi, detr adimere primo, et illud dare secundo: veluti hoc mō: q Titio legavi, id Seio do, lego, q res in ꝑsonam

T.

Titii tacitam ademptionem continet l. sicut adimi s. ff de adim vel transfer. leg. Ergo cum testor ita dixit. Primo fundum Cor-nelianum do, lego, Secundo fundum Cornel. do, lego. non videtur primum et 2dum coniunxisse, sed potius legatum primo ademisse. Sed responderi potest, magnam esse dissimilitudinem inter legatum quod fit sub commemoratione primi, et quod fit sine eius comme-moratione. Si testor legat secundo, sub commemoratione primi, legatum primo tacite ademptum erit, de quo lege tracta-tur in d. l. s. Si vero legat 2do, et non facit mentionem primi, ut in nostro casu, primus et 2dus coniuncti sunt. Contra quam solutionem instantia dari potest ex l. Julianus 15 ff d. hered. instit. ubi quis in testamento ita scripserat. Titius ex parte dimidia heres esto. Seius ex parte dimidia. Ex qua parte Seium institui, ex ead. parte Sempronius heres esto. Et decidit ibi, quod Seius et Sempronius, in eund. semissem coniuncti intelligantur, et coniun-ctim videantur instituti, non obstante quod Sempronius, sub comme-moratione Seii institutus fuit. Ad quam Dd. communiter Rx. d. l. 15, accipiendam esse de hereditatibus, nostram vero quaestionem de legatis. Quia difficiliorem putant esse ademptionem, quam in his, propterea quod in hereditatibus, omnis vis et effectus testamenti pendeat ab institutione heredis s ante heredis 34. Inst. de leg. Aliter respondet Duar. d. lib. 1 c. 7. III. Oratio soluta in coniunctam resolvitur. Exempli gratia testor ita dicit in testamento: Primus, 2dus, tertius, quartus re. heredes sunto. Primus, 2dus, tertius et quartus coniuncti erunt re et verbis d. l. 142 At testor quando ita loquitur: Primo fundum Cornelianum, do, lego, 2do fundum Cornel. do, lego, oratione utitur soluta. Ergo oratio illa erit resolvenda in coniunctam, et per consequens quos dicimus re coniunctos tantum, erunt re et verbis simul coniuncti. Sed respondeo aliquando plu-res personae in una re ead. oratione soluta positae reperiuntur, aliquando in diversis, distinctis et separatis orationibus. Si in una eademque oratione, personae istae habentur, illo modo pro coniunctis, secus si in diversis orationibus ponantur. IV. In divisione non est solidum ut constat. In coniunctione reali fit divisio, testor enim separatim legat duob. primo et 2do. E. in coniunctione reali non est solidum, et per consequens non recte dictum fuit, in qualibet pro duob. ead. res legetur. Sed in hoc argumento iterum sunt 4 termini. Nam maior loquitur de divisione Rei. Minor vero assumit de divisione et separatione personarum. Divisio rei non accidit in reali coniunctione, sed tantum divisio personarum.

QVAESTIO III.

Quid sint verbis coniuncti?

Vbis tm coniuncti sunt, qbus eadem res coniuncta oraone ex partibus legatur d. l. re coniuncti 89 ff de leg. 3. ut primo et 2do fundum Cornelianum ex aeqs partib. do, lego, ideo a. vbis coniuncti dicuntur, qa coniunctim eis relinqtur fundus Cornelianus. Nam syllaba et, coniunctionem facit. l. si ita 66. ff de hered. instit. Et differunt hi, a re tm coniunctis, q re separati sint, cum ipsis aequales partes relinquantur. Cuius contrariu d. l. si ita 66, ex qua, vbis coniunctos, non coniunctos ee colligi pt, cum testator eos non tam coniunxisse, qm celerius dixisse videatur, utrumqz n. vere dr, vbis coniunctos, ee coniunctos, si vero figuram coniunctionis consideremus, non v. coniunctos ee, si ad vim et efficaciam coniunctionis respiciamus, quo in sensu accipienda e d. l. si ita 66, qa in illa, qs heredes ita instituerat, Titius heres esto, Caius et Mavius aeqs ex partib. heredes sunto. Quaerit si qs ex his decesserit, cui pars ipsius accrescere dat, num alteri soli, an v. ambus et coheredib. et omnib. coheredib. pro hereditariis portionib. partem istam accrescere debere scribit, qa non tam coniunxisse, qm celerius dixisse testor videtur. Quare in effectu ibi negantur ee coniuncti Caius et Mavius. Sicut vba illa testoris Titius et Mavius, uter eorum foret heres esto. in contrario habe figuram cond. non tn vim conditionis habet, q in nario et figuram et vim conditionis continent l. Cornelius 69 ff de hered. instit. Hinc ita opponi pt. Expressa q tacite insunt nihil operantur. l. hactenus 3 ff de leg. 1 exempli gratia testor in testo ita loqr: si primus mihi heres erit, 2do decem do lego. Legatum hoc purum e, non v. conditionale, qa conditio illa, tacite inest legato, si heres adierit hereditatem, nam si nemo adierit, nihil valet ex his q in testo scripta sunt l. si nemo 9 ff de testamenta ria tut. At hac oraone testoris primo et 2do fundum Cornelianu do lego, tacite aeqs partes adscriptae vi dentur l. legata inutiliter 19 § fin ff de leg. 1 Ergo quamvis partes illae exprimantur, hoc mo primo et 2do fundum Cornelianum, ex aeqs partib. do lego, expressio tn illa nihil operatur, et sic primus et 2dus non debent hri pro vbis tm coniunctis. Sed in hoc argto 4 sunt termini. Maior n. pprie loqr de illis, q natura insunt, ea si exprimantur,

opatione carent. Minor assumit de illis, qui ordinario, sed
voluntarie inst., h. e. dependent omnino ex voluntate testatoris
et per voluntatem testoris possunt mutari. Hoc quia ita inst. si ex,
primant, omnino aliquid operantur, et expressio eorum ociosa est.

QVAESTIO IV.

Quid sint re et verbis coniuncti?

Re et verbis coniuncti sunt quos nominis et rei complexus iungit,
veluti primo et 2do fundum Cornel. do, lego. Quoniam quod
non verbis tamen coniuncti sunt, quia nulla hic repetitur partium expressio
ut nec re tamen, quia verbis coniuncti sunt, ideo re et verbis simul coniuncti
dicuntur. Re coniuncti ideo vocantur, quia idem fundus Cornel. tam
primo quam 2do fuit legatus. Verbis v. coniuncti propterea, quia coniun,
ctim idem fundus eis relinquitur, d. l. triplici 142 et ibi Gothofredus.
ff d. V. S. et d. §. si eadem res 8 J. de leg. Sed opponitur hoc
modo, cum testator dicat in testo primo et 2do fundum Cor,
nel: do lego, statim verbo primi haeredem verbum lego, quod plus,
nuncupatum sit, minus v. scriptum l. 1 § si a. 5 ff d. hered. instit.
Ergo dicendum videtur primum et 2dum non esse re et verbis
coniunctos, sed re tamen, sed quod ideo nullam esse rationem consequentia
in d. l. 1 §. si a. 5. opponuntur imperfecta orationis exta ut si
testator ita scribat Lucius haeres, licet non adiecerit esto
ESTO, credimus tamen plus nuncupatum minus scriptum.
Et si ita scripserit Lucius esto, tantundem dicimus.
Quando vero ita dicit, primo et 2do fundum Cornel. do
lego, ibi perfecta est oratio. Tamen opponitur. Constat ex l. 1 §§ 1
ff de usufr. accrescendo, quod si servo com. duorum dominorum lega,
tum relinquatur ipsi domini per re et verbis coniunctis habeantur,
veluti hoc modo. Stycho fundum Cornel. do lego. Si Stychus
est primi et 2di erunt primus et 2dus, re et verbis coniuncti.
Quare male duobus ita legatur primo et 2do fundum
Cornel. do, lego. A. dicendum est orationem priorem esse
imperfectam. Ad quod argumentum alii respondent distinguendo,
inter coniunctionem legis, et coniunctionem hominis. Quaestio,
nem hic esse dicunt, de hominis coniunctione, ex textum v. ex d.

l.

l. 2 allatũ putant loq de legis ɔiunctione. Nam vi
et ptate legis, dno isti unius servi dñi pre ceteris
ɔiunctis habent. Sũ alii q dent, ẽ negari in dfoe
re ceteris ɔiunctorum, eos quoq ɔiunctos eẽ, quorum ser„
vo legatũ, qdam n: in dfoib. subintelligi varum õ
eẽ. Verum dicendum erat, primum et 2dum cum ipsorum
servo cõi legatũ, õ periteq ɔiunctos pp l. et Proculo 20
ff de leg. 2. q n: sibi servo cõi legatum erat, atri
dnorum õ accrescit, q alter omiserat. Rão addita, õ n:
ɔiunctim, sed partes legatas. Ad q dubium removendũ,
qdam rñdent, aliud eẽ si testator ita leget. Sycho ser„
vo cõi primi et 2di do lego, aliud v. si ita leget Sty„
cho do, lego. In priori casu dnus partem sũ sumit, et
si alter partem suam respuat. Rão ẽ qa testor respe„
xisset, õ ad psonam servi, sed ad iura dominica.
In posteriori v. legato, locum st ius accrescendi, qa cum
servo simpliciter legatũ, testor psonam eius in solidũ,
ɔsiderat, õ v. iura dominica. Et de priori casu acci„
pienda erit d. l. et Proculo 20, de posteriori v. d. l. 1 §1
ff de usufr. accrescendo. Sũ alii ɔtendunt d. l. 20. loq
de pprietate legata, et d. l. 1 §1 de usufr. legato, ut
dni õ sint ɔiuncti, si pprietas legata ẽ, sint v. lega„
to usufr. Sed cum alii videant hanc soluoẽm ex
textu iuris apte pbari õ poẽ, rñdent dissensionem hac
de re fuisse inter Ictos. Proculus et Celsus Icti, puta„
bant dnos ɔiunctos õ eẽ d. l. 20. Julianus v. ɔrium
putabat, ɔiunctos illos eẽ d. l. 1 §1. Quod a. discesse„
rint Proculus et Celsus, a Juliano, id apparet ex eo
q Julianus rãoi, qua Proculus et Celsus utebantur
respondet. Dicebant a. illi, ideo illos dnos ɔiunctos
õ eẽ, iusq accrescendi in eos cessare, qa si ambo
vindicarent legatũ, equas partes, õ haberent, sed
unusqsq eam partem legati ɔsequeretur qm hret in
servo d. l. 20. Cui rãoi Julianus in d. l. 1 §1 occurrit.

Ꝙ de tribus

respondetq; psonam servi et non dnorq; inspici debere. Et licet inqt, dnis ususfr. ex aeqs portionib. sed pro dnicis acqrat psona tn̄ eius non dnorq; inspecta ad alterum ex dnis ptinere, non pprietati accedit. Quare dicendū erit Julianum, cuius snā obtinuit, a Proculo et Celso dissensisse 9ter Donel. l.10 com. c.23.

QVESTIO V.

Num in verbali tm̄ giunctione locum hat ius accrescendi?

Affirmat hoc Duar. l.1 de J. accrescendi c.10 Donel. l.trom. c.13 Alberic. Gentilis lib.1 electionū et epistolarp c.4 Costaliq in l.1 in pr. ff de ususf. accrescendo. Gometius ~~tomo~~ 1 resol. var. c.10 n.32 Gadd. in d.l.142 n.10 ff d.V.S. Treutlerus volum 2. select. disp.13 th.3. lit. C. Forsterus disp.10 th.9 et Andreas Gerrardi decade 10 qst.4 Iº l. si duob.16 in fin. ff d. leg.1 in quo talis pponit casus, testor legavit primo et posthumo fundum Cornel. ex aeqs partib. hoc mō: primo et posthumo fundum Cornel. ex aeqs partib. do, lego. primus et posthumus st tubis tm̄ giuncti. Posthumus non nascit, qrit qnum primo totus fundus debeat? sed Rxdet si testor primo et posthumo viriles partes dari voluisset, tubi et id exprisset, totum legatū primo dk non nato posthumo. Ergo in giunctos tubis tm̄ locum habebit J. accrescendi. IIº p l. re giuncti 89, ff d. leg.3 ubi vult Jctus, q tubis tm̄ giunctus pferati, oib. aliis. tba st: si v. tubis qd. giunctus sit re a.o, qstionis e an giunctus potior sit, et magis e, ut et ipse, d. e, verbis tm̄ giunctus, de quo qsitum e pferat. E. in giunctos tm̄ tubis locus e J. accrescendi, qa platio, tanq accidens, psupponit aliq. subiectum, vit ius accrescendi. IIIº ter l. Maevio 41 in pr. ff d. leg.2. in qua testor ita legavit, Maevio fundi partem dimidiam, Seio partem dimidiam, lego, eund. fundum Titio lego. Quo in casu Maevius et Seius st tubis giuncti, qa id. e ac si testor dixisset Maevio et Seio fundum, ex aeqs partib. do, lego. Quare mortuo Seio,

pars eius inqt textus accrescit utriq. Ergo in giunctos
vbis e ius accrescendi. IV. ita argumentant. Qui sen,
tit incommodu, dt quoq sentire commodu. l. secundum
ff d. R. J. Sed vbis giuncti incommodu sentiunt, qa
habent p una eademq psona. E dnt q'q sentire gmodu,
et p gseqns uno partem suam repudiante pars illa
accrescet alri, et sic ius accrescendi in illos erit. V et
ultimo adducunt l. uni. § his ita definitis cum V sin
v. qdam. C. de caducis toll. ubi gnraliter dr, si ex giun,
ctis aliqs deficiat, q hoc dino ad solos giunctos pve,
nire dat. Sed vbis tn giuncti, et giuncti st, ut patet.
Ergo et in illos locum habebit ius accrescendi.
Quod v. ius accrescendi in vbali giunctione locum o
hat gtendit Accursius in l. pen. ff de usufr. accrescendo.
Robertus l. 2 snaz c. 24 Jordanus de J accrescendi
n. 26. Ant. faber l. 6 giecturaz c. 1 et dec. 49 erroz
pragmaticoz errore 2. et Bucholl in § si ead. 8 Inst. de
leg. 1° qa ut iuri accrescendi locus sit necee e legatorios
ab initio solidum hre, partes v gcursu. l. 3 ff d. usufr. accre,
scendo, sed vbis giuncti, o hnt ab initio solidum, qa semp
partes hnt, ut loqr Celsus, in d. l. re giuncti 89 ff d. leg. 3.
h. e ab initio et p gcursum. Ergo in vbis giunctos, o pt ee
ius accrescendi. II. constat ex l. si ita qs 66 ff d. vbl. instit.
testorem, legatarios quos vbis giunxit, o tam giunxisse
q celerius dixisse, h. e o videri legatarios giungere voluisse,
sed tn gpendium qdam orads qrere, Quare in eos o
erit ius accrescendi. III. Manifestum h. e ex l. sgmi 84
§ qb. ita 12 ff d leg. 1. ubi n: ita legatum erat: Titio et
Mavio singulos servos do, lego, et sic Titius et Ma,
vius erunt vbis giuncti, et tn dispenit, q Titius et
Mavius o gcursuri st in eund. servum. Ergo ze.
IV. Constat hoc ex d. § si ead. 8 qa ibi dico tn gnra
giunctoz in qbus locum ht ius accrescendi enumerant,
giuncti vet re tn, et giuncti re et vbis simul, quoniam

igitur omittentur giuncti tobis tantum, sequitur in giunctione tobal. locum non habere jus accrescendi. V. et ultimo, Hoc probatur ex l. pen. ff de usufr. accrescendo, ubi dicitur si singulis res fructus legetur aeque, atque si aequis portionibus legatus fuisset, ius ac- crescendi in eos non esse. Ad primam igitur rationem qua ego prio- re opinione adducta erat, respondet Ant. Faber in d. l. si duobus 16 & fin. generi casum specialem, quod solidum ibi visus fuerit testator relinquere, quia dubium fuit, an nascerentur posthumi, praesertim cum ibi occurrat tuum virili, lis, quo non integre ab initio pars certo, sed demum ex post facto, videlicet ex numero capitum concurrentium. Confer l. virilis 145 ff d. V. S. Cum igitur vix appareat quod et quantum testator Titio dederit in dicto loco, quousque nascantur posthumi, unus plures ve, nulla quoque ratio expressae virilis portionis dici potest. Joan. Suevius l. c. de J. accrescendi c. 3. Quare constat testatorem in d. l. 16 non compen- dii, nec celeritatis gratia, legatarios giunxisse, sed data opera et partes tantum adscripsisse demonstrandi causa, ut intelligeretur quod partes fieri debeant per concursum. Ad 2dam rationem respondet Suevius d. to ius accrescendi tobis tantum giunctis, non simpli- citer attribui, sed quatenus cum aliis concurrunt, tunc autem non praeferuntur, ut tobis tantum giuncti, sed quia re et tobis simul giuncti inveniuntur. Confer Goeddeum in d. l. triplici 142 n. 11 ff d. V. S. Tertio ad l. Maevio 41 in pr. respondeo, potest, nullam ibi esse giunctionem, quia ait textus, quod separatim a testatore fundi partes datae sint. Quoniam a testatore ibi vo- luit totum fundum legatarios habere, vicissim noluit, ut pars aliqua fundi, ad heredem perveniret, et idcirco totum fundum Titio legavit, quia vero non soli Titio legavit, sed Maevio quoque idcirco portio deficiens utrique accrescit. Ad 4 rationem respondeo, propositionem maiorem loqui de illo in- commodo, quod nullum commodum, nullamque utilitatem adiun- ctam habet. Minor vero propositio loquitur de incommodo, quod non merum onus et merum incommodum est, sed annexam habet aliquam uti-

litatem, cum legatarii, licet per una persona habeant, ni,
hilominus tamen lucrum aliquid percipiant. Ad V. et ultimam
rationem, respondetur, quod dispositio in d. l. un. C. de cad. toll. ut et in aliis
textib. quaestionem esse de illis coniunctis in quos locum est iuri
accrescendi, quia probari cessare ius accrescendi, in verbali
coniunctione.

QVAESTIO VI.

Num locus sit iuri accrescendi, inter coniunctos
re et verbis simul. Affirmatur.

Quod affirmari debet, quia re et verbis coniuncti, ab initio habent solidum,
partes vero concursu. Sed toties locum habet ius accrescendi, quoties
in duob. quod in solidum habuerunt concursu divisum est, inquit Celsus
in l. eidem Neratius 3 in pr. ff. d. usufr. accrescendo. Ergo in
mixta illa coniunctione versatur ius accrescendi. Maior propositio
desumpta est ex sic si eadem 8 § de leg. ubi Iulianus ita loquitur,
si eadem res duob. legata sit, sive coniunctim, sive disiunctim
si ambo perveniant ad legatum, scinditur inter eos legatum. Le,
gatum dicitur scindi, id est dividi, si ambo perveniant ad legatum.
Ergo antequam concurrunt, habebunt solidum. Cum quod testator
ita dicit. Primo et secundo fundum Cornel. do, lego, dici non potest
testatorem legatariis partes dedisse, cum nullas adscripserit.
Quare fatendum erit, singulos legatarios, solidum habere
ab initio. Contra quam sententiam, quae a DD. communiter recepta est,
opponitur 1° l. filius emancipatus 14 ff ad L. Cornelium de
falsis. Ubi talis proponitur casus; scriptor testamenti servo communi
Titii, et sui legatum adscripsit, legatum ex parte scripto,
ris testamenti, pro non scripto est, propter S.C. Libonianum, quo prohi,
bemur nobis vel his quos in potestate habemus legatum adscri,
bere, quaerit nunc, num Titio, qui scriptori re et verbis coniun,
ctus est, totum legatum debeatur, et respondetur Titio nihil de,
beri. Ergo inter coniunctos re et verbis, non erit ius accrescendi.
Sed videndum est, rationem in d. l. filius 14 rationem reddere, cur in
illa specie locum non habeat ius accrescendi, quia inquit scripi

no

nomen q. falsū subduxit, b. ē servi nomen p̄ n̄ scripto ē,
unde 9sequis ē tatum legatum corruere. Sed opponi pt l. si
duob. 16 in pr. ff d. leg. 1 in quo textu talis ppōnitr casus.
Testator primo et 2do fundum Cornel. giunctim lega,
vit, primus in Rerum natura n̄ fuit, et ideo legatū ex parte
primi p̄ n̄ scripto htr, sim: eo tempore, quo alicui le,
gatū adscribebatr, in rebus humanis n̄ erat, p̄ n̄ scri,
pto habebitr l. pen. ff d. his q̄ p̄ n̄ scriptis habentr. Quaeritr
nunc an totū legatū 2do debeatr. et 9dcr partem
tm̄ legati 2do deberi. quare seqr in giunctos re et verbis
n̄ ēē ius accrescendi. Pro solutiōe h9 argti, notanda
erit diffra, in gnrā legatorū, a. testor duob. giunctim
legat, p damnaōem a. vindicaōem. Si p vindicaōem
legatarii fiunt giuncti re et verbis, et tunc in eos, ius ē
accrescendi, et hoc mō exaudiendi st oēs textus, q
volunt, q in legatarios sit ius accrescendi. Si v. p
damnaōem legatarii n̄ st giuncti, q a singuli ab ini,
tio partes habent, ideoq; et in eos n̄ ē ius accrescendi.
Quo soluto scatur in l. si Titio 7 ff d. leg. 2. Ex qb.
verbis apparet, ideo reliqua quoq; Titio n̄ accrescere, cum
sint legata p damnaōem, q. dicat textus, si legata essent
p vindicaōem, poē illa quoq; Titio quoq; accrescere. Et
de hoc legato p damnaōem accipi pt, obiecta l. 16.
Eod. mō accipi pt l. plane 34 §s si giunctim 9 ff d leg. 1
ubi testor legaverat giunctim primo et servo pprio sine
libertate. Legatum in servi psona n̄ dr 9stitisse, nullius
n: momenti ē legatum, q datr sine libertate. l. si minor 102
ff d. leg. 1, sed qritr ulterius, num pars servo legata
accrescat primo, q negatr in textu, ppea q singuli ab
initio partes habuerint. Sic quoq; explicari pt l. Sempr 84
§s si Titius 8 ff d. leg. 1 Confer Donel. l. 8 com. p. 367

cum sequentib. Tertio opponitur hoc modo; Mixtum quod
sequitur naturam simplicium, eam partem simplicium
assumit, cum qua magis communicat. l. 10 ff de statu
hominum. l. repetundarum § 1 ff de testib. et l. sed et quaeritur 6.
§ fin. ff de liberis et posthumis. Sed coniunctio re et verbis
simul, seu mixta, magis communicat, cum verbali, quam reali
coniunctione. ergo quemadmodum in coniunctione verbali non cessat
ius accrescendi, sic et cessabit. in coniunctione mixta.
Minor probatur, quia coniunctio verbalis non omnino separat a re,
realis vero separat coniunctos verbis. Sed ad propositionem
minorem respondere potest, quod quod. coniunctio, magis communicet cum
verbali, quam cum reali, respectu verborum non vero respectu rei.
At in coniunctione mixta, magis ad rem ipsam, quam ad
verba respiciendum est, quia in coniunctione quoque reali, verborum
complexus non accedit, ubi tamen realiter coniuncti, vere coniun-
cti sunt, ut ex superiorib. apparet. Sed responderi quoque potest, maio-
rem propositionem tum demum veram esse si postulet necessitas.
Sic quando non potest uterque sexus in eadem persona aeque valere, cum
natura masculos a feminis tota specie distinxerit, po-
tentior natura esse dicitur quae praevalet. dictus textus. Ant. Fab.
in rationalib. ad d. l. quaeritur 10. Sed in minore propositione
nulla est necessitas, ut dicamus legatarios re et verbis
coniunctos partes contra expressa verba testatoris, quae singulis soli-
dum dant legatum ab initio habere. Quarto obiicitur
l. cui fundus 56. ff de condit. et dem. ubi talis casus
proponitur, testator duob. eand. rem legavit coniunctim si
decem singuli heredi dederint, dicitur in textu quod statim a testatore
partes debeant. Ergo concludit singulos legatarios,
statim ab initio partes habere in legato. Sed plus est
in consequente quam in antecedente. Cum enim testator duob.

tam

fundū, sub cōditione hac, si vel Sēi 10 dederint, legat. statim ab initio legatarii parte debent, ideo, qā nō ē verisimile testorem voluisse eos onerare in solidum, qbus legatum reliqt. q ratio in cōseqūte cessat. Ideo n. singuli legatarii, in legato ab initio partes ō sūt, qa amplius ō de onere, sed de eorū commodo et lucro agit, et ita nihil occurrit, cur a sbi testoris q singulis solidum adscribunt, recedendum sit.

TITVLVS XXIII

De fideicomissariis hæreditatibus, et ad SC Trebellianum.

Thesis 1

Sequunt in ordine fideicomissa, ut apparet ex thesi 1 tituli de rerum qltate et diffra. Est a. in gnrē fideicomissum ius quo testori abliquē p immediam psonam succedit, seu ē voluntas ultima qua rdtas dat instituto, sub fide restituendi substituto Vultes in Iurispr. Rom. l. 1 c. 61 Aut deniq. Fideicomissum ē, q ō civilibus tbis, sed precativè relinqt, nec ex rigore iuris civilis pficiscit, sed ex voluntate dat relinqntis. Ulp. in frag. t. de fideicōssis 25 in pri et appellat fideicomissum, q ex fide dātis substantiam capiat. ss fin in pri: h. t. Olim n. nullo vinculo iuris, sed tm pudore eorum, q rogabantur ptinebat, § 1 J. h. t.

2.

Est a. 2plex. Vniūsale, et singulare. De singulari agitur in tit. 24 seq. De univsali v. in hoc tit. et ē, cum hæres totum primonium atri rogat restituere hoc mō: peto a te hæres, ut hereditatem meam Cajo Seio reddas, restituas, § in primis 2. J. h. t. Certis a. modis ōstituit, et certis modis iterum finit. In constitutiōe occurrunt 4. 1o Cau. 2. subiectum 3. Adiunctum. 4 effectus. Cau fidei

co

comissorum est duplex: Efficiens et forma. Efficiens iterum est duplex, operans et operantem impellens.

3.

Causa impulsiva fideicomissorum est utilitas publica, quod indicatur in d. § sciendum itaque est 1. Cum enim olim nemo invitus cogebatur praestare id de quo rogatus erat, propterea quod lex XII tabularum quae est de supremis voluntatibus conservandis, caverat de legato tantum, non vero fideicomissis, ut constat ex l. verbis 120 ff de V. S. ideo D. Augustus, semel iterumque gratia personarum motus, vel ob salutem fideicomittentium, quia id quod erat rogatus, aut ob insignem quorundam perfidiam, iussit consulibus autoritatem suam interponere. Quod quia iustum videbatur, et populare erat, hoc est populo utile paulatim conversum est in assiduam iurisdictionem, hoc est, ut quoties non iussisset princeps, priusquam de eo ac si iussisset, consules cuiusque anni autoritatem suam interponerent, tantusque eorum favor factus est ut paulatim et praetor proprius crearetur, qui de fideicomissis ius diceret, quem fideicomissarium appellabant d. § 1 J. § 4. Huius praetoris mentio fit in l. 2 C qui potiores in pignore l. sicut legatum 92 ff de condit. et dem. l. quaesitum 78 § pen. ff d. leg. 3. l. Licinius 4 in fine ff quibus ad libertatem proclamare non licet et l. 3 ff de adimendis legatis.

Praetor fideicomissarius

4

Nec his resistit l. 2 § 32 ff de O. I. ubi D. Claudius duos praetores creasse dicitur, qui de fideicomisso ius dicerent, sequitur enim in eod. § 32 quod ex iis unum D. Titus detraxerit, et sic unus tantum praetor fideicomissarius permansit. Hic autem praetor fideicomissarius ipsemet cognoscebat de fideicomissis, nec formulam aut iudices dabat d. § sciendum itaque est 1 inst. Unde et fideicomissorum persecutiones dicuntur extraordinariae, in l. pecuniae 178 § omnes 2. ff d. V. S.

q vit ō h[abe]ant iuris ordinarii executionem, tempore n. antiquo
[prae]tores et alii magistratus ordinarie in causis privatorum
ō cognoscebant, sed extra ordinem, ut colligit[ur] ex l. 1 ff de extraordin.
cognit. l. 1 ff d. R. V. l. si [prae]tor 76. et l. ad peremptorium 68 ff de
iudiciis l. quod si minor 24 § fin ff de minorib. et l. 4 ff d. iurisdict.
Num a potuerint ordinarie iudicare tractat Zasell. l. 17
com. c. 21 et Vulteius l. 1 discept. scholast. c. 2.

5.

Caa operans ē is q fideicommittit. Fideicommissum a. relinquere
pōt, q testam[en]t[um] facere pōt, licet ō fecerint Ulp. in frag. t. 25. § fidei-
commissum 3. Fideicommittunt a. vel in veniente testo §§ in
primis 2 J. t., vel ab intestato §§ praeterea 10 J. h. t. l. 1 §§ hoc a. 5
et l. recusare ō § meminisse 1 ff ad S.C. Trebell. et Ulp. d. to
In testo v. opus ē, ut aliqs recto iure haeres instituatur d. §§ in
primis 2. nam si hdem directo iure ō instituerit testor fideico-
missarius, ō pōt ad alium acceptam hdem transmittere.
Caius in frag. l. 2 t. de fideicossis 2. in pri. cum inutile sit test
testam, in quo nemo haeres institutus d. § in primis 2. et sine
hdis institutiōe, nihil in testo scriptum valeat l. 1 § fin. ff de
vulg. et pup. subst. fideico a. nihil valet, qa testa vim capiunt ex
institutiōe hdis, q caput, atq[ue] fundamentum tlgr totius testis
ante 34 J. de leg. Est a. recto iure hdem instituere, verbis
civilib. sex legis nro, id ē iuxta legem XII tabb. instituere testor,
tensis ad d. §§ in primis 2.

6.

Qui ab intestato fideicommittit, rogat eum ad quem sua bona
vel legitimo iure, vel honorario ptinere tlgit, ut hdtem suam
huic vel illi restituat d. § praeterea 10. Nec movet l. si de tris
5 ff d. leg. 3. ubi scribit, ō recipiendum ēē, ut cui nihil
dederis, eum rogando obliges, et colligit ex l. ab eo 9
C. de fideicossis. Constat a. a nobis nihil dari hdib. legitimis

sed

in pr. ff de acquirenda vel om. hdte nec movet q restituat haeres fideicommissario libertatem, qa q semel fuit haeres, nunq eē desiit l. 7. §10 ff de minorib. l. 88 ff d. tit. in fin. et d. § restitutas, qppe adeundo semel supposuit se oibus creditorib. hdtariis l. fin. C. de hdtariis a°. oib. quam obligatiōem facto suo, invitis creditorib. tollere neqt. l. 91 §4 ff d. V. O.

11

Et qvis in hdem q totam hdtem restituere rogatus erat, et fideicommissarium, ut uno nummo, seu venditione imaginaria venderet hdtem, dn emptae et venditae hdtis stipulaōes, tam ex parte fideicommissarii emptoris, qm ex parte hdis venditoris interponerent. §ergo b. h. f. ex parte fideicommissarii, quanta pecunia, ex illa hdte, ad te pervenerit, dolove tuo malo factum ē, eritve quo minus pveniat, tantam pstari spondes l. in illo 50 §1 ff d. V. O. Ex parte hdis venditoris, quantam pecuniam illius hdtatis nomine dederim solverim, tantam reddi spondes, argt. l. 18 ff de hdte vel aoē vendita, ūn eum v. hdem, q partem tm restituere rogatus erat, et fideicommissarium, stipulaōes, qbus lucrum et damnum hdtarium pro rata parte in eos coē eet, incederent, ad extum partis et pro parte stipulaoum, sparsis a. et pro parte stipulaōes appte dnr, q de lucro et damno dividendo solent interponi, in hdem et legatarium partiarium, h. ē cum quo haeres totius directus hdem dividere et partiri jussus ē. Ulp. in frag. l. 25 § ex Pegasiano 13 et l. 22 § fin. ff ad SC. Trebel. j § sed qa s in f. et § seq. J. h. n. l. Tamen, qoniam valde incommodum videbat hdem venditorem, bona ō habentem, a. in solidum ō habentem, solum oib. creditorib hdtariis obnoxium eē, dn id ab emptore fideicommissario beneficio stipulaōis totum vel pro parte repetere, et q haeres venditor prius a debitorib. hdtariis exegisset, id postea

fidecomissarium emptorem ab eo exigere. Theophilus d.

Quare in commodo huic primum prospectum fuit SCto

Trebel. quo cautum est, ut quae actiones heredi et in heredem

competerent, illae darentur ei et in eum, cui ex fidecommisso

restituta hereditas, ne amplius stipulationib. emptae et ven-

ditae hereditatis, vel partis vel pro parte opus esset. l. ita tamen 27.

§ q ex Trebelliano r. ff. ad SC. Trebel. et d. §§ et Nero-

nis 4 h. t. 12.

Postquam a. restitutae erant actiones illae ex fidecommissario non

fiebat heres seu successor directus, sed tantum q. heres a.

successor heredi similis. Unde et ei tantum utiles actiones restitue-

bantur, non v. directae, d. §§ et Neroni 4 et l. postulante 44

§§ fin ff. eod. Verum quoniam adhuc nonnulla molestia, in

adeundo, et post aliquod tempus restituendo hereditatem mane-

bat, quam heres ob nullum, a. parvum et lucrum subire

nollebat, eveniebat, ita ut ultimae voluntates exitu desti-

tuerentur. Quamobrem huic et incommodo postea SCto

Pegasiano, Vespasiani Augusti temporib. Pegaso et

Pusione COSS. facto occursum fuit, cautumque ut ei

qui rogatus esset restituere hereditatem, inde liceret quartam

partem retinere, atque ex L. Falcidia ex legatis re-

tinere concedit. Ut hoc praemio heres alliciatur ad

hereditatem sua sponte adeundam et restituendam §§ sed

quia s. h. t. 13.

Postquam SCtum heres a. nolebat adire hereditatem, a. sponte

adibat, si nolebat ob id quod diceret sibi suspectam esse

illam hereditatem non ingrediebatur illud, solvendo sit hereditas an non

opinio nisi vel metus vel color eius qui noluit adire hereditatem

inspicitur non substantia hereditatis, nec immerito, quia non plerisque

hered.

772

hēdi instituto dr, cur metuat hēdtem adire, vel cur nolit
cum variae sint hominum voltes, quorundam negotia timen-
tium, quorundam vexationem, quorund. aeris alie-
ni cumulū, tametsi locuples videat hēdtas, quorund.
offensas vel ~~inf~~ invidiam, quorund. deniq; gratifi-
cari volentium hēi, qb. hēdtas relicta ē, sine onere
eā sine l. qa 4 ff ad SC. Trebel. Sed p̄spectum erat
simpliciter SCto Pegasiano, ut si fideicōmissarius, cui
restitui debuit hēdtas diceret suo pīculo adire, et resti-
tui sibi velle, hāres institutus cogeretr adire et resti-
tuere hēdtem, ea lege, ut si fuerit factum, transeant
qd. aões ex SCto Trebelliano §. ergō 6 v. sed si recu-
sabat h. t. et d. l. qa 4 in pr. Compellitr a. hāres p̄ p̄torem
~~vel~~ oēmq; q summum imperium in iurisdictione hēt. d. §. ergo 6
in iudicio l. si legatus 10 ff ad SC. Trebel. remediis p̄to-
ris mulctam vīt dicendo, pignora capiendo et distrahendo
l. 1 §. ex hoc rescripto 3 ff d. ventre inspic. et l. 32 §. 12 ff
de receptis arbitris. q v. compulsus adit hēdtem, sicut cete-
ris commodis caret, ita hoc quoq; casu caret, ne poit pae-
nitendo quartam retinere l. namq; 14 § q compulsus 4.
l. ita tū 27 §. q rispectam 2. et d. l. 4 ff ad SC. Trebel.

14.

Si sponte ~~adiere~~ adiret hēdtem, bñficio Pegasiani, vel
uti voluit, vel noluit; hoc casu quo magis plenum volti
defuncti obsequm p̄staret oīa et onera hēdtaria susti-
nebat hāres. Nec immerito, q n: qs ex culpa sua da-
mnum sentit, sentire n̄ ītgr. l. q. qs 203 ff d. R. J. Illo
v. casu restituenda erat vel tota hēdtas, vel pars saltem.
Si tota inponebant iterum, in hēdem venditorem et
fideicōmissarium emptorem, empto et venditae stipulaões.
Si pars stipulaões q partis et p̄ parte inponebant. Ideō
a iterum invenibant stipulaões. Ita, q ante SCtum

Tre

Trebellianum, in usu erant, q[uonia]m in primo capite SCti
Pegasiani, de a[cti]onib. in fideicom[mi]ssarium transferendis
nihil erat dictum.

15.

Quamvis a[utem] h[ere]di ex stipulationib. [par]tis fideicom[mi]ssario teneat[ur],
tamen quoniam a p[ro]pter a[ut] inopia fideicom[mi]ssarii, facile
evenire posset, ut vel de suo solvendu[m] e[ss]et h[ere]di, vel
in summa difficultate ac molestia iudicior[um] versaret[ur],
ideò stipulationes istae veterib. captiosae videbant[ur].
Constit. tanta §6. de confir. digest. ob q[uo]d e[ti]am
SC. Pegasianum a Justiniano fuit explosum, eiusq[ue]
vis o[mn]is in SC. Trebellianum transfera[tur], adeò ut h[odie]
[non] ex Pegasiano, sed ex Trebelliano, o[mn]ia fideicom[mi]ssa
restituant[ur] §7. I. t. Hanc confusionem et exaequatio-
nem SCti Trebelliani et SCti Pegasiani haec sequunt[ur].
primum e[st] h[ere]dem posse detrahere vel supplere quartam.
d. §. et q.a.r. ibi sive hat hares ex volte. 2do
p[ro] rata portione a[cti]o[n]es in h[ere]dem et fideicom[mi]ssarium co[m]petere.
restituta v. h[ere]d[ita]te tota o[mn]ia sustinere onera fideicom[mi]ssarium
3o nolentem h[ere]dem co[m]pelli posse adire h[ere]dem, ita tamen ut
fideicom[mi]ssarius ea restituta, o[mn]ia onera in solidum in
se recipiat d. §7. q[uo]d et tum in se recipit, si rogatus
sit h[ere]s restituere h[ere]d[itat]em nominatim, deducta re
aliqua certa a[ut] pecunia §9. I. t. et l. 30 § multum 3.
ff. ad SC. Trebel. h[ere]des n[on] in ea re q[ua] legatarius e[st],
d. § si q[ui]s 9 Legatarius v. onerib. h[ere]ditariis, [non] tenet[ur]
l. fin. C. de h[ere]ditariis a[cti]onib.

TITULUS XXIV.

De singulis rebus per fideicomissum relictis?

Thesis I.

Fideicomissum singulare e[st] ius, quo testori obliquè in re

774

certa p[er] immediam p[er]sonam succedit. Obiectum q[uod] erit res singu-
laris, veluti, fundus, argentum &c. pr. Inst. h. t. sive illa sit p[ro]pria
sive aliena, ut h[ere]dis legatarii, fideicommissarii, a q[ui]libet alterius
§ p[oste]a 1 Inst. h. t. mo[do] n[on] plus q[ua]m rogetur alteri restituere, q[uam] ipse ex testo
cepit, d. § p[oste]a 1 § hor solum l. 6. in f. ff d. leg. 3. l. 9 C. de fideicom[missis] et
l. 1 § si is q[ui] 17. ff ad SC. Trebell. sive et res illa sit corporalis, sive in-
corporalis § libertas 2. I. h. t. q[uae] p[ote]st dari, tam p[ro]prio q[uam] alieno servo.
Hanc libertatem, q[uae] c[on]fer[tu]r hoc modo, fit libertus n[on] testatoris, sed eius
q[ui] manumisit, d. § libertas 2.

2.

Forma fideicommittendi c[on]sistit in v[er]bis obliq[ui]s et p[re]cariis, peto,
rogo, volo, mando, et fidei tuae co[m]mitto § v[er]ba a 10 I. h. t.
l. 19 ff ad SC. Trebell. l. 115 et l. 118 ff d. leg. 1.

TITULUS XXV ultimus.

De Codicillis.

Thesis 1.

Succedit in ordine q[uo]d et ultimum testi accessorium, v[idelic]et Co-
dicillus, q[ui] e[st] voluntatis n[ost]rae minus solennis s[ente]n[ti]a, de eo q[uod] post mortem
n[ost]ram fieri velimus facta sine h[ere]dis institutio[n]e. Absolvitur a duob[us]
Ca[us]a et adiuncto. Ca[us]a e[st] vel efficiens, vel ma[teri]a. Efficiens
alia e[st] op[er]ans, alia impellens op[er]antem. Ca[us]a impellens op[er]antem
e[st] necessitas, q[uam] indicat in pr. I. h. t. [...] et Trebatium suasisse.
Cum n[on] cives alias testandi facultatem habentes, ob magnas et lon-
gas p[er]egrinatio[n]es, q[ua]s [a]p[u]d veteres erant, n[on] possent testam[entu]m face-
re, p[ro]pterea q[uod] difficile erat, in aliena regione c[on]vocare testes
idoneos, aliasq[ue] iuris solennitates, q[uae] i[n]venire debent
in testis observare, ideoq[ue] inducti s[un]t Codicilli, q[ui] parvam
solennitatis ordinatio[n]em requirunt, et minore negotio q[ua]m
testam[entu]m fieri p[ossu]nt.

2.

Ca[us]a op[er]ans Codicillo[rum] alia e[st] respectu iuris, q[uo]d c[on]tinent Codi-
cilli: alia respectu scripturae. Illa e[st] Augustus, q[ui] primus
Codicillos Lucii Lentuli implevit. Nam ante Augusti
tempora c[on]stat Codicillo[rum] ius in usu n[on] fuisse, pr. h. t. Hoc

v.

v. e ois is q testm facere pt l. divi h. s. codicillos 3. ff. d. t. et l. 5 C. eod. Sic furiosus cum testm facere negat s. praeterea i s. qbus o e permissum facere testm, o llgr codicillos facere, qa nec aliud qcq agere llgr, cum pria et in oib. absentis vel qescentis loco habeat l. fiei 2. s. furiosus. ff. d. t. Codicilli q totiens valent, quotiens qs testm quoq facere pt. Non tn exigit potuisse eum tempore, quo scribit Codicillos testm facere. Qd n: si sufficientium testium facultatem o habuit? sed si iure testi factionem habuit. l. qficiunt 8 s. codicilli ff. d. t.

3.

Conficiunt a. Codicilli 4 modis d. l. qficiunt 8 in pr. Primo ante tabulas testi, et tunc ex iis etsi testo, q postea factum e vel Codicillis qfirmati o sint, edum Divorum Severi et Antonini Constitutioem, q in iure nro, o repit, fideicommissum pet s. o tm i d. t. dummo appareat, eum q testm fecit a volte qu in Codicillis expserat, o recessisse. Quod q dr in l. ante s. ff. d. ante tabulas testi codicilli facti, o aliter valent, qs si testo ut postea factum e, vel Codicillis qfirmente, referri dt illud ad ius antiquum, q ante Divorum Severi et Antonini rescriptum in usu fuit, de quo et Plinius secundus lib. 2 epist. ubi ad suum Amicum ita scribit: Tu qd pro cætera tua diligentia admones me codicillos Aciliani, q me ex parte instituit heredem, pro o scriptis habendos, qa o sit qfirmati testo: q ius ne mihi qdi ignotum e, cum sit iis et notum, q nihil aliud leunt. Coniunge Duarenum l. 2. disp. anniv. c. ult. Cujacium l. 18 observ. c. 7. Ant. Fabrum l. 5 qiecturarum c. 12 et l. 15 qiect. c. 15 et Aegid. Hortens. Inst. hic.

4.

Secundo. In ipso testo l. fin s. illud quoq i C. d. t. Tertio post testm, ut suppleamus, vel emendemus testm, unde et Codicillus pars ee llgr testi: l. sicut 11 ff testa qmodm aperiant et l. ab intestato 16 ff d. t. Tunc a. inserit clausula illa codicillaris, si testm meum hoc o valet iure testi, valeat iure Codicillorum vel alterius cuiuscunq ultimae voltis oi meliore modo aut forma, qua de iure valere pt. Quarto ab intestato d. s. o tm i d. t. et d. l. ab intestato 16.

776

5

De mat. agit in § Codicillis 2. I. t. eq; alia conveniens, alia inconveniens. Illa e omnes res quae iure legati relinqui pt. Haec e haeredis institutio directa, ne alias confundatur ius testorum et codicillorum d. § Codicilli 2. quibus dicitur esse distinctum l. 7. C. l. t. Velut codicillos, ex testo valent, ipsum testum per vires per institutionem accipi, confirmari videatur l. § 10 ff. l. t. et sic principale per suam accessionem quod est absurdum. Testum a. principale est, legata vel fideicommissa, quae sola codicillis relinqui possunt accessio, at principali codicilli ipsi quibus relinquuntur accessio. Hortensius in § codicillis. l. t.

6.

Adiunctum codicillorum consistit in quantitate et qualitate. In quantitate, pt. n. quis plures codicillos facere § Codicillos 3. I. t. l. Divi 6 § 1. ff eod. In qualitate, ut quinque testes et rogati ad quorum fidem adhibeantur l. fin. C. l. t. Wesemb. in par. ff. l. t. n. 4. Nec resistit § codicillus ult. Inst. l. t. ubi dicit Imperator, quod codicilli nullam solennitatem ordinationis desiderent, quia illud non simpliciter accipiendum est, sed tantum quod, habito vel respectu ad testa. in quibus 7. testes aliaque plura requiruntur. De quibus omnibus in praecedentibus actum fuit. Borel. l. 7. com. c. 19.

FINIS LIBRI SECUNDI INSTITUTIONUM

Juris D. Justiniani.

VII Kalend. Januarii

Anno 1615.

[illegible] 338

partus suppositicius, subditicius.

Bruta sine ratione gban pt anglo vers. 5. cap. 9 Genes.

Illud quod rescinditur, rumpitur, aut irritum fit, non pt esse ipso iure nullum, ut apparet ex pr. Inst. de haeredit. quae ab intest. defer. ubi ex diverse distinguuntur testamenta, quae ipso iure nulla st et quae rumpuntur aut irrita fiunt.

Omnium legum brevissima est l. in loco 2. ff de incendio, ruin. naufr. et simul quae sex tantum est literarum.

Dolus est si quis nolit persequi quod persequi pt, aut si quis non exegerit quod exigere, solvere. Haec tus Stephanus sic legit. aut si quis nolit solvere quod exegerit. 144 ff mandati.

Licet lex civilis, non semper ius quod cum honestate, aliqua ex parte confligere videntur, poenam constituat, non tamen ea ut fiant, praecipit, sed conniventibus quasi oculis, se ea videre dissimulat, longe maioribus periculis obviam ire cupiens. Mynsin. ad §§ fin. n. 2 Inst. de nupt.

Usucapio est impium praesidium et improba temporis allegatio Nov. IX § 1 si sit spectes aequitatem naturalem, non item si spectes aequitatem civilem, quae iubet ut publica utilitas praeferatur privatae. Vel sane Novel. illa loquitur de usucapione quae procedit cum mala fide.

Ex consuetudine ius publicum ex praescriptione ius privatum nascitur. Haenonis disp. 1 th. 19